

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΟΡΥΤΣΑΣ ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

HERACLEA SACRA

ΤΕΥΧΟΣ Β'

Α'. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Β'. ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤ. ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1958.

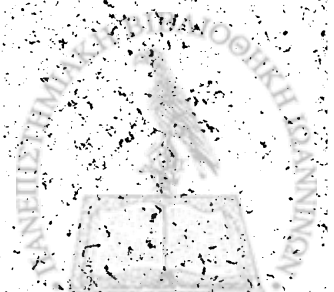

BK
K340

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000334264

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Διὰ τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους συλλέγων ὕλην ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τοῦ μακ. Ἀμασείας *Ἀνθίμου Ἀλεξούδη* ἰδίως ἐπέστησα τὴν προσοχὴν μου εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν γεωγραφίαν, ὡς *ἀσφαλῆ γνώμονα τῆς δεογραφίας τῶν ἐπαρχιῶν*¹. Ἄλλ' ἐπὶ τούτῳ ἀπαιτεῖται καὶ τελεία γνώσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἧς ἄνευ ὁ γράφων στερεῖται τοῦ ἀριαδνείου μίτου εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦ μεσαίωνος βαδίζων.

Τούτου ἕνεκα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καταλόγου τῶν ἐπισκόπων τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης Ἡρακλείας, ἐπελαβόμεν ἔργου κοπιώδους, τῆς συγγραφῆς τῆς ἱστορίας αὐτῆς, ὡς συμβολῆς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης².

Ἡ Ἡράκλεια ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα τῆς Θράκης πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ *μητρόπολις τῆς Εὐρώπης*, ὡς

1. Αἱ πρῶται μὲν πηγαὶ εἰσιν ὁ «Συνέκδημος» τοῦ Ἰεροκλέους, οὗ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Parthey (1866) ἔχομεν κριτικὴν πολλῶ βελτίω τὴν τοῦ Burkhard (Λειψία 1903) καὶ ἐν τῷ Corpus historiae byzantinae, Le Synekdémios d'Hiéroclès κτλ. Texte, introduction, commentaire et cartes par Ern. Honigmann, Bruxelles 1929, καὶ τοῦ Γεωργίου Κυπρίου ἡ «De scriptio orbis Romani» (ἔκδοσις Geizer 1890), εἶτα τὰ διάφορα «Τακτικά». βοηθήματα δὲ αἱ «Notitiae episcopatum» τοῦ Gerland, Geizer, De Boor, Petit κ.ἄ. αἵτινες συμπληροῦσι τὸ γιγαντιαῖον ἔργον «Oriens christianus» τοῦ Le Quien. Πρόσθετες καὶ N. Bees, Beiträge zur kirchliche Geographie Griechenlands in Mittelalter und neueren Zeit ἐν Oriens Christianus 1914, σ. 238-278. Συστηματικὰ ἔργα γνωρίζω δύο τοῦ Wiltsh κλπ. Handbuch der kirchlichen Geographie und Statistik (Berlin 1846) καὶ τοῦ S. Petrides τὸ Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclesiastique (Paris 1912).

2. Δυστυχῶς εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην μοὶ ἔλλειπε καὶ ἡ βιβλιοθήκη μου, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῷ ἄστει βιβλιοθήκας, πενιχρὰς ἄλλως εἰς τοιαῦτα βοηθήματα οὐσας, δὲν ἠδυνήθην εὐχερῶς, ἅτε διαμένων εἰς προάστειον, νὰ χρησιμοποιήσω ἕνεκα τῆς ἀπιστεύτως ἐλαττωματικῆς συγκοινωνίας κατὰ τὰς πονηρὰς ταύτας ἡμέρας. Ταῦτα ἐγράφοντο ἐπὶ κατοχῆς.

«Θρακικὰ»

ὠνομάζετο ἡ διοίκησις αὕτη τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐπομένως δὲν στερεῖται σπουδαιότητος ἡ πολιτικὴ ἅμα τε καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία αὐτῆς. **Ἡ Ἡρακλεία εἶναι ὁ πρωτόθρονος τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος**—ἔχει ἀποστολικὴν τὴν σύστασιν—Ἐνταῦθα, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς, συνεστάθη ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινωνία καὶ ἡ ἐστία ἀφ' ἧς ἔμελλε διὰ τοῦ Βυζαντίου—τὸ Βυζάντιον ἦν τότε ἐπισκοπὴ τῆς Ἡρακλείας—να μεταλαμπαδευθῆ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς εἰς ὀλόκληρον τὴν ὑφήλιον. Ἐπομένως κατὰ τὴν περιπετειώδη καὶ αἱματηρὰν περίοδον τῶν τριῶν πρώτων αἰῶνων ἐνταῦθα συνεκεντροῦτο πᾶσα ἡ θρησκευτικὴ κίνησις, ἐνταῦθα συνετελεῖτο ἡ μεταμόρφωσις τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ ἐνεβολιάζετο ἡ ἀγριέλαιος εἰς καλλιέλαιον. Στίφη μαρτύρων τῆς νέας θρησκείας ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Θράκης μετεφέροντο δέσμιοι ἐνταῦθα, ἵνα δικασθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ὅπου ἀπηνεῖς διώκται τοῦ χριστιανισμοῦ, **Διοκλητιανοί, Μαξιμιλιανοὶ καὶ Δικίνιοι**, εἶχον στήσει τὸν θρόνον καὶ συνωμοτήσῃ να πνίξωσιν εἰς τὸ αἷμα τοῦ, ὁπαδοῦς τῆς νέας θρησκείας¹.

Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἡρακλείας ὑπῆρξαν οἱ πρώτοι ἀλείπται τῶν μαρτύρων, μετὰ πατρικῆς στοργῆς ὑποδεχόμενοι τοὺς ἀτρομήτους ἥρωας καὶ σθεναροὶ ἰστάμενοι παραστάται πρὸ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου. Ἦσαν ἐκεῖ, ὅπου ἐκάλει αὐτοὺς τὸ βαρὺ καθῆκον. Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἡρακλείας ἀπέδειξαν τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης, τοῦ κυρίου γνωρίσματος τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ μετὰ πάσης ἀνταπαρνήσεως ἐξετέλουν τὴν εὐαγγελικὴν ἐπιταγὴν «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθει ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰω. ι', 11). Πολλοὶ τούτων ἐταύτισαν μετὰ τῶν μαρτύρων τὴν τύχην καὶ προὔτιμησαν να θυσιασθῶσιν μᾶλλον παρά να ἐγκαταλίπωσιν αὐτοὺς. ὁποῖα ἀνταπάρνησις ἱεραρχῶν! Ὑπὸ τοιαύτας ἐξαιρετικὰς συνθήκας στερεμνίως ἐθεμελιώθη ἐν Ἡρακλείᾳ ἐπὶ τοῦ αἵματος τῶν καλλινίκων μαρτύρων **ἡ πρώτη εὐρωπαϊκὴ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ**. Εἰς τὸν σοφὸν μύστην τῆς ἀγιολογίας, τὸν πρῦτανιν τῶν Βολλανδιστῶν μακ. **Ἰππόλυτον Delehaye** ὀφείλεται χάρις, διότι ἐξ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, μό-

1. Ἄγνωστος ποῦ στηριζόμενος ὁ κ. Γ. Κονιδάρης γράφει ὅτι ἡ Ἀδριανούπολις ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἦν πρωτεύουσα τῆς Θράκης (Θρησκευτ. καὶ Χριστ. Ἐγκυκλ. Α', σ. 306). Ἐν τῇ Χώρα ἐγγυὸς Ἡρακλείας εὐρέθη τιμητικὴ ἐπιγραφὴ ὑπὲρ τῶν αὐτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιλιανοῦ. Βλ. Corpus Inscript graec. Boeck II, σ. 60, καὶ ἐν Περιεστάσει «ἐπὶ τῶν δεσποτῶν ἡμῶν Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ Σεβαστῶν» κτλ. βλ. Δράκου «Θρακικά» σ. 87.

νον τῆς Θράκης καὶ Μοισίας περιέγραψε τοὺς μάρτυρας καὶ ἐξήρε τῶν φιλομαρτύρων ἐπισκόπων τὴν θαυμασίαν δράσιν καὶ τόσας ἄλλας πολυτίμους περὶ αὐτῶν καὶ τῆς Χώρας εἰδήσεις παρέσχε ἡμῖν¹.

Εἰς τὸ ἔκπαγλον τοῦτο τῆς δημιουργίας μεγαλεῖον, ὅπου τὸ πᾶν διαγελά καὶ τέρπει, εἰς τὰς ἐξαιρέτους τῆς φύσεως ταύτας καλλονάς, ὅπου ἡ ὕλομανοῦσα βλάστησις, ἡ ποικιλία τῶν ἀνθέων ἀρωματίζει τὸν αἰθέρα καὶ ἡ ἑλλησποντιὰς αὔρα ζωογονεῖ τὸ πᾶν, ὅπου τέλος αἱ προποντιάδες περιχορεύουσι Νύμφαι, ἐνταῦθα διενοήθη τὸ πρῶτον νὰ στήσῃ τὸ λάβαρον τοῦ σταυροῦ καὶ νὰ ἰδρύσῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου ὁ πρῶτος ἐστεμμένος τοῦ Χριστοῦ προσήλυτος, ἀλλ' αἱ ὠραῖαι Βοσποριάδες ἐκέρδισαν αὐτὸν ἄρασαι τὸν κλοιὸν τῶν *συμπληγάδων πετρῶν*. Οἱ οἰωνοὶ ἀπεδείχθησαν αἴσιοι, καὶ αὐτὴ ἡ θεία πρόνοια ἀπέστειλεν κατὰ τὴν παράδοσιν ἄγγελον ἐξ οὐρανοῦ, ἵνα σχεδιάσῃ τὰ ὄρια τῆς περιπόστου Ἑπταλόφου, τῆς ἐπικληθείσης Θεουπόλεως, διότι ὄντως ἐνταῦθα ἔμελλε νὰ συντελεσθῇ *τὸ θαῦμα τῆς θρησκευτικῆς ἀναδημιουργίας τοῦ ἀρχαίου κόσμου*. Ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ.

Πόσον βαθείας εἶχεν ἀπλώσει τὰς ρίζας ἐν Ἡρακλείᾳ τὸ καλλιπρεμνον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ εὐσκίφυλλον δένδρον μαρτυροῦσιν οἱ μεγαλοπρεπεῖς βυζαντινοὶ ναοὶ καὶ τὰ μνημεῖα τῆς πρωτοχριστιανικῆς τέχνης, αἱ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ καὶ αἱ ἀγαλματώδεις εἰκόνες², καὶ δὴ τὰ πολυπληθῆ ἀγίασματα³, περὶ ἃ οἱ πρῶτοι ἀνηγέρθησαν χριστιανικοὶ κατακομβώδεις ναοί. Οὐδεμίᾳ ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ τοσαύτην παρουσιάζει πληθὺν ἀγιασμάτων! Ἐντεῦθεν ἀνέβλυζε *τὸ ὕδωρ τῶν ζῶν*, τὸ *ἀλλόμενον* εἰς ζωὴν αἰώνιον. τὸ ὕδωρ τὸ καθαῖρον τὰς ἀμαρτάδας τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀποσμήχον τὸν ρύπον τῆς εἰδωλολατρείας, τὸ ὕδωρ τὸ ἰώμενον *πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν* τοῖς μετὰ πίστεως ἀδιακρίτου προσιοῦσιν. Βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, μικροὶ τε μεγάλοι, συνέρρεον εἰς τὸ ἀγίασμα τῆς ἀγίας *Γλυκε-*

1. Saints de Thrace et de Mésie. Extrait des Analecta Bollandiana, tome XXXI. Bruxelles 1912, σ. 161-303. αἱ 100 σελίδες περιέχουσι τὰ μάρτυρία τῶν Θρακῶν ἀγίων. Ὅτι οἱ πλείους ἐμαρτύρησαν ἐν Ἡρακλείᾳ ἢ Περίνθῳ βλ. εἰς τὰ εὐρετήρια.

2. Βλ. τὰ ἀνάγλυφα τοῦ ἀγ. Γεωργίου ἢ Θρακὸς Ἰππέως, τὴν Παναγίαν Μυριοφύτου κ. ἄ.

3. Ἰδίᾳ τὰ ἀρχαῖα ἀγίασματα Πανίδου, Κομβάου καὶ Σαφρᾶ ἢ Ζεφυρίου.

ρίας, τῆς θαυματουργοῦ πολιούχου τῆς Ἡρακλείας, ὅπου ἤκουον :

«πιστιῶς προσέρχου πᾶς τις ἀγνῆ καρδίᾳ
καὶ θᾶπτον εὖροις τοῦ ποθουμένου λύσιν·
ὡς γὰρ κρήνη τις βλύζουσα ζωῆς ῥεῖθρα,
οὕτω πρόκειται πᾶσιν αὐτῆς ἡ χάρις».

Αἱ κολυμβῆθραι αὗται τοῦ **Σιλῶδμ** ἦσαν πυκναὶ ἔνταυθα, διότι ἦσαν προωρισμένοι νὰ εισδέξωνται τὰς ῥωμαϊκὰς λεγεῶνας ἀκολουθούσας τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν τῆς ἀρχαιότητος λεωφόρον, ἔχουσαν σπουδαῖον ἐν Ἡρακλείᾳ σταθμόν, ἣτις μέχρι τοῦδε διασώζει ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν κλήσιν **Ἐγνατία ὁδός**. **Ἀνεξηρεύνητοι ὄντως τοῦ Θεοῦ αἱ βουλαὶ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!** Οἱ στρατιῶται οὗτοι, αἱ φοβερὰι τοῦ σκότους τῆς εἰδωλολατρείας δυνάμεις, ἐξώρμουν ἐκ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἐξόντωσιν τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ παραδόξως συνέβαινε τὸναντίον· μόλις τὸ καταυγάζον τὰς διανοίας ἠτένιζον φῶς, ἔπιπτον πρηνεῖς, ὡς ὁ ἑκατόνταρχος **Δογγίνος**, καὶ προσεκύνουν τὸν ἑσταυρωμένον, ὃν ἐδίωκον. **εἰς χριστιανὸς ἔμαρτύρει καὶ χιλιάδες ἐπίστευον!** Ἡ ἁγία **Γλυκερία**, τὸ ἀκροθίνιον τῶν μαρτύρων τῆς Ἡρακλείας, ζῶσα ἐξεδάρη τὴν κεφαλὴν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, «ἐνθα ἐπιστασία, κατὰ τὸν βίον, ἀγγέλου λυθεῖσα τῶν δεσμῶν καὶ ὑγιασθεῖσα τὴν κεφαλὴν τὸν δεσμοφύλακα **Δαοδίκιον** ἐξέπληξεν, ὃς ὁμολογήσας τὸν Χριστὸν ἐτμήθη τὴν κεφαλὴν...».

Ὁ παλαιὸς κόσμος ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν εἰς τὸν νέον, ὁ Παρθενὼν σκιαζεται ἐκ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἀγ. Σοφίας!

Ἡ πολυθεΐα εἶχε καταργήσῃ τὴν ἔννοιαν τῆς θεότητος. καὶ οὐ μόνον **ἐθεοποίησαν τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα**, ἀλλ' ἐσχάτως ἐθεοποίησαν καὶ πάντα τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, ὡσεὶ ἡ ἰσχύς ἦν τὸ μόνον προσὸν τῆς θεότητος. ἐπομένως τὰ πάντα ἐξεφυλλίσθησαν. Τὰ διαυγῆ τῆς Κασταλίας ὕδατα δὲν εἶχον πλέον τὴν καθαρτικὴν δύναμιν, ὁ **Φοῖβος** δὲν εἶχε πλέον «παγὰν λαλέουσαν». Νέον ὕδωρ ἀνεδίδου ἡ γῆ ἐκ τῶν ἑαυτῆς λαγόνων, τὸ ὕδωρ τοῦ φωτισμοῦ τῆς χάριτος, ἐκεῖ ὅπου αὐτὴν ἐκόσμουσαν αἱ νεοπαγεῖς χριστιανικαὶ κοινότητες. Δὲν ἔσωσε τὸν **Διόνυσον** οὔτε ὁ πομπώδης τίτλος «**ὑψιστος θεός**», ὃν ἀπέδωκαν αὐτῷ εὐγνωμόνως οἱ Θραῖκες, οὔτε ἡ πρὸς τὸν **Ἥλιον** συνταύτισις αὐτοῦ. ἐπέστη ὁ χρόνος, ἵνα ὑποχωρήσῃ πρὸ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς τῆς χριστιανοσύνης. Ἡ κατ' ἐξοχὴν «**ἀμπε-**

λόφυτος» τοῦ Ὀμήρου Θράκη ὠνόμασε καὶ «ἐλευθέριον» τὸν πατέρα τῆς ἀμπέλου, ὡς ἐλευθεροῦντα τὸν οἰνοπότην ἐκ τῶν θλίψεων τοῦ βίου. ἄλλ' ὁ παντοδύναμος θεὸς οὗτος τῆς εὐθυμίας καὶ τῆς χαρᾶς, οὗ χάριν καὶ ἐνιαύσιοι ἐτελοῦντο ἀγῶνες «τὰ Διονύσια», ἐν Ἀβδήροις², δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ καταστήσῃ διαρκῆ τὴν τοιαύτην εὐτυχίαν, ἀλλὰ προσέφερε ἄλλο πολύτιμον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα δῶρον. Τὸ ἐν ταῖς ἀρχαίαις θυσίαις ἀφθόνως ῥέον αἷμα ἀντικατεστάθη εἰς τὴν ἀναίμακτον τῆς θείας εὐχαριστίας θυσίαν διὰ τοῦ οἴνου, ὅστις εἶναι τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἐκχυθὲν αἷμα τοῦ Σωτῆρος, καὶ οὕτως ἀντὶ τῆς στιγμιαίας εὐτυχίας τῆς μέθης διὰ τῆς μεταλήψεως αὐτοῦ αἰσθανόμεθα ἀληθῆ παρηγορίαν καὶ οὐράνιον εὐτυχίαν.

Ὁ «Κύριος ἥρω», ὁ περιώνυμος Θραξ ἱππεύς, ὁ θεοποιηθεὶς ἐν Θράκῃ, ἀνέμενε τὸν ἐν Ἡρακλείᾳ ἐνθρονισθέντα *τροπαιοφόρον*, ἵνα παραδώσῃ τὰ ὄπλα. Ὁ ἅγιος Γεώργιος, ὁ ἀσπροκαβαλλάρης Ἡρακλειανός, γίνεται πλέον ὁ ἐφέστιος θεὸς τῶν Θρακῶν. Οὐδαμοῦ συναντῶμεν τόσους ναοὺς, τόσας πανηγύρεις, τόσας παραδόσεις περὶ αὐτοῦ, ὅσας ἐν Θράκῃ καὶ δὴ τῇ Ἀνατολικῇ. Ὁ «Κύριος» Ζεὺς, ὁ «Κύριος» Ἀπόλλων, ὁ «Κύριος» Διόνυσος δὲν ἐσώθησαν ἐκ τῆς ἀπονεμηθείσης αὐτοῖς ἐν Θράκῃ τοιαύτης ἐπωνυμίας, οὔτε διὰ τοῦ ἵππου, ὅπου ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἡ θρακικὴ εὐσέβεια (ἴσως μόνον διὰ νὰ προλάβωσι νὰ φύγωσιν). ὁ λαὸς δὲν ἠσθάνετο πλέον τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν. ἡ γῆ ἐξηράνθη ἐκ τῆς ἀνομβρίας, «ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ». Ἐπλησίαζε πλέον ὁ *Κύριος βασιλεὺς τῶν δυνάμεων*, «ὃ πρέπει δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις». εἰς αὐτὸν ἔπρεπε νὰ καταθέσωσι τὸ στέμμα τῆς θεότητος καὶ τῆς κυριότητος. Ὁ «Κύριος» Ἥλιος - Ἀπόλλων «οὐκ εἶχε καλύβαν, οὐ μίντιδα δάφνην». ἐθαμβώθη πρὸ τοῦ ἀνατέλλοντος *ἡλίου τῆς δικαιοσύνης* καὶ ἐξηφανίσθη· χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐτὰ» παραχωρήσας τοὺς λόφους καὶ τὰς σκοπιὰς εἰς τὸν ἄρματοδρόμον προφήτην τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁμοίως ἡ «Κυρία» Ἥρα, ἡ «Κυρία» Ἀρτεμις ὑποδέχονται τὴν Κυρίαν τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ἄχραντον παρθένον, ἣτις ἐπιστοποίησε τὴν κυριολεξίαν τῶν ἐπιθέτων τούτων, ὧν ἀνιέρως ἐγίνετο παρὰ τοῖς εἰδωλολάτραις χρήσις. Αἱ «Κυριαὶ»

1. Ὀδύσσεια, β, 195 ε. Κατὰ τὸν μῦθον ἡ Θράκη ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς Τιτανίδος Νύμφης Θράκης. Αὕτη ἐκ τοῦ Διὸς (ἀρδὶ ἀλβανιστί, ἡ ἀμπέλος) ἐγέννησε τὸν Βιθυόν (bi-tin Σουμεριστί κατὰ τὸν μακ. Ἰ. Θ. ω. μ. ὁ π. ο. υ. λ. ο. ν. ὁ οἶνος).

2. Σακελλ. Θέσμια Θράκης σ. 178.

Νύμφαι ἐγκαταλείπουσι τὰ Νυμφαῖα, ὅτε ἐνεφανίσθη ἡ **ἀνύμφευτος νύμφη**¹, τὰ

«ἀγλαὰ δῶρα Καβείρων,
 χρησμούς τ' ἀρρήτους νυκτὸς περὶ **Βάκχου** ἄνακτος,
 Λημόν τε ζαθέην, ἥδ' εἰναλίην Σαμοθυήκην»²,

καὶ τὰ σκοτεινὰ ἄντρα, ὅπου ἡ **Κυβέλη**, ἡ **μεγάλη μήτηρ**, ἡ **μήτηρ τῶν θεῶν**, ἀπεκάλυπτεν ἀπόρρητα τοῖς ἀνθρώποις μυστήρια, ἐξαφανίζονται πρὸ τῆς φωτεινῆς βηθλεεμίτιδος φάτνης, καὶ ἡ ὄντως μήτηρ τοῦ θεοῦ ἀντικαθίστησι τὴν φρυγίαν θεάν.

Ἴδου ἐν ὀλίγοις πῶς προῖδεάζομεν τὴν ἐν Θράκῃ ἐπενεχθεῖσαν μεταβολὴν καὶ μεταμόρφωσιν διὰ τινος συγκρητισμοῦ τῆς ἀρχαίας θρησκείας πρὸς τὴν νέαν, εἰς ἣν ἡ Θράκη ἔδωκε καὶ τὸ ὄνομα³. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ὄντως ἀξιοσημείωτον, ὡς προφοιβάζον καὶ προεικονίζον τὴν ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα νέαν τοῦ ἑλληνισμοῦ σταδιοδρομίαν. Ὁ χριστιανισμὸς ὅμως, ὅσα δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβάλῃ καὶ μετουσιώσῃ, ἀπέβαλεν ἐκ μέσου. Τοῦ Ὁρφέως ἡ μυστικοπαθής, συμβολίζουσα τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ποίησις καὶ ἡ συναρπάζουσα μουσική:

«ὅς θῆρας καὶ δένδρα καὶ ἔρπετὰ καὶ πετεηνὰ
 φωνῇ χειρῶν κοίμησεν ἄρμονίῃ»,

κατ' ἐπίγραμμα εὐρεθὲν ἐν Βερόῃ, προώριστο νὰ συνεχισθῇ διὰ τῶν μουσολήπτων καὶ θεοεικέλων Ρωμανῶν τῶν μελωδῶν, ὡς καὶ διὰ

1. Περὶ Νυμφῶν λατρευομένων ἐν Θράκῃ βλ. Μ. Ἀποστολιδῆν ἐν «Θρακικοῖς», τόμ. Ε', σ. 52.

2. Ἀργοναυτ. Ὀρφικά 27-29.

3. Ὁ γραμματικὸς Θεόγνωστος ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ λέξις θρησκός δέον νὰ ὑπογράφηται «θρηῖσκος... διὰ τοῦ ἡ γραφόμενον. ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ ἄνεκφώνητον γέγονε δὲ παρὰ Θράξ—θράισκος καὶ τροπῇ τοῦ α εἰς ἡ θρηῖσκος καὶ μετὰ συναίρεσιν θρηῖσκος» Grammat. Anecd. τόμ. Β', σ. 14, 31, ὅπερ ὁ Ζηκίδης ἐν τῷ Ὀρθογρ. λεξ. θεωρεῖ πλημμελές. Λέγει δὲ ὁ Πλωτάρχος ἐν β. Ἀλεξάνδρου 2 «Πολλὰ ταῖς Ἡδωνίσι καὶ ταῖς περὶ τὸν Αἴμον Θρηῖσσις ὁμοία δρῶσιν (οἱ Μακεδόνες), ἀφ' ὧν δοκεῖ καὶ τὸ θρησκεῦειν ὄνομα ταῖς κατακόροις γενέσθαι καὶ περιέργοις ἱερολογίαις». Ἐπίσης καὶ ὁ τίτλος ἀρχιερέως ἦν ἐν χρήσει ἐν προχριστιανικοῖς χρόνοις καὶ δὴ ἐν Μακεδονίᾳ: «ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἀγωνοθέτης τῶν σεβαστῶν» C. I. G. 2007, καὶ «ἀρχιερεὺς τοῦ κοινοῦ τῶν Μακεδόνων» 2007β.

τῶν Ραιδεστηνῶν ψαλτῶν· διὸ δικαίως Ἰουστίνος ὁ Δεκαδύο ἀνεφώνει ἐν ἐπιγράμματι προτασσομένῳ εἰς τὸ ψαλτήριον.

«Σίγησον, Ὅρφευ, ῥίψον, Ἐρμῆ, τὴν λύραν».

Τὰ διονυσιακὰ ὄργια καὶ τοὺς ἀνηθικούς τῶν μαινάδων ὄργιασμούς διαδέχονται αἱ σεμναὶ μυστηριακαὶ τελετουργίαι καὶ ἁγιαστικαὶ ἱεροπραξίαι τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν¹.

Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι θρησκεία ἐξ ἀποκαλύψεως ἥτοι θείας προελεύσεως, αὐτογενῆς, αὐτούσιος καὶ αὐτάρκης πρὸς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ παρουσιάζει τὸ τελειότερον σύστημα μὴ ἐπιδεόμενον ἄλλου πρὸς τὸν προκείμενον σκοπόν. Ὁ Χριστὸς τὸν μὲν μωσαϊκὸν νόμον συνεπλήρωσεν ἀποκηρύξας ἐκείνας τῶν τυπικῶν διατάξεων, ὅσαι δὲν συνεβιβάζοντο πρὸς τὸ εὐαγγελικὸν πνεῦμα «τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας» κατὰ **Παῦλον** (Ἐφεσ β', 15), τὰ δὲ νόμιμα τῶν ἐθνικῶν ἠγνόησε τελείως. Τάσις τις συμβιβαστικὴ ἀνεφάνη κατ' ἀρχάς παρὰ τῷ κορυφαίῳ **Πέτρῳ**, ἀλλ' εὗρεν ὀρθούμενον αὐτὸν τὸν ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν: «εἰ σύ, Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν;» (Γαλ. β', 14). Ἀποδοκιμάζομεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ μακ. **N. Πολίτου** τοὺς λογίους Ἕλληνας, οἵτινες «κατ' ἀρχάς ἀνέτως ὑπεχώρησαν εἰς τὸν ταυτισμὸν παντὸς ἀρχαίου ναοῦ πρὸς τοὺς χριστιανικοὺς καὶ ἀνεκάλυπτον πλείστας ὁμοιότητας τῶν σεβομένων ἁγίων πρὸς τοὺς ἀρχαίους θεοὺς ἢ ἥρωας»². Ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἐγνώριζε τοιούτους συμβιβασμοὺς προδιδόντας ἀδυναμίαν, ἐνῶ διὰ τῆς ἀποστροφῆς πρὸς πᾶν το ὀθνεῖον ἐπιστοποῖει περιφανέστερον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ νέου θρησκευματος καὶ τὸ πρὸς ἀντίστασιν ἀνίσχυρον τῶν ψευδωνύμων θεῶν Ὁ ἀπολογητὴς **Τατιανὸς** δριμὺν ἔγραψε «Πρὸς Ἕλληνας λόγον», ἵνα ἀποδείξῃ αὐτοῖς ἐπὶ σοφίᾳ ἐναβруνομένοις, ὅτι οὐδὲν κέκτηνται ἴδιον, ἀλλὰ τὰ πάντα παρὰ τῶν βαρβάρων παρέλαβον· «ποῖον γὰρ ἐπιτήδευμα

1. Βλ. C a c a u b o n u s, De rebus sacris et ecclesiasticis exercitationes XVI 1164, ὅστις συσχετίζει τὰ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια πρὸς τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἀποδεικνύει ὄρους, ἰδέας καὶ τελετὰς προερχομένας· ἐξ ἐκείνων, καὶ A. L o i s y, Les mystères payens et le mystère chretien Paris 193). G. A n r i c h, Das antike Mysterienwesen in seinem Einfluss und das Christentum. Göttingen 1894. ἄλλα βλ. παρὰ Π ο λ ί τ η ἐν τῇ κατωτέρῳ σημειουμένη πραγματείᾳ.

2. «Περὶ τῆς τοπογραφικῆς σημασίας τῶν ἐκκλησιῶν ἐν Ἑλλάδι πρὸς ἀναγνώρισιν ἀρχαίων ἱερῶν», ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὸ ... εἰς Ρώμην συνελθὸν τρίτον διεθνὲς ἀρχαιολ. συνέδριον 1913, ἐν τόμ. Δ' Λαογρ., σ. 14.

παρ' ὑμῖν τὴν σύστασιν οὐκ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐκτίσατο;» διετείνεται λέγων¹. Τὸ αὐτὸ ὅμως ἠδύνατο ν' ἀντιστρέψη καὶ Κέλσος τις πρὸς χριστιανούς, ἐὰν οὗτοι ἀνεπιφυλάκτως υἱοθετώσι τὰ ξένα καὶ παρουσιάζωσιν αὐτὰ ὡς ἴδια.

Παρ' ὅλα ταῦτα οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῆ τὸ δικαίωμα, ὅπερ κέκτηται ὁ θρησκευολόγος πρὸς καθορισμὸν τῶν στοιχείων ἐκάστης θρησκείας. Οὗτος δὲ ἀνακαλύπτει πολλὰ λείψανα ἐκ τῆς ἀρχαίας λατρείας, ἅπερ λεληθότως παραμένουσιν εἰσέτι παρὰ τῷ λαῷ (καὶ ἔστω ὡς παράδειγμα ἢ συμπαθητικὴ μαγεία), ὅπου δὲν εἰσέδυσεν ἄπλετον τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἄλλα διατηρηθέντα ὡς οὐκ ἀπᾶδοντα πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ χριστιανισμοῦ. καὶ τοῦτο μάλιστα συμβαίνει διὰ τὴν φιλοσοφίαν, ὡς γράφει ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς **Ἰουστίνος** «Χριστιανὸς εὐφροθῆναι καὶ εὐχόμενος καὶ παμμόχως ἀγωνιζόμενος ὁμολογῶ, *οὐχ ὅτι ἀλλότριά ἐστι τὰ Πλάτωνος δόγματα τοῦ Χριστοῦ*». πάντες παραλείπουσι τὰ κατωτέρω: «ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι πάντῃ ὅμοια, ὥσπερ οὐδὲ τὰ τῶν ἄλλων, Στωϊκῶν τε καὶ ποιητῶν καὶ συγγραφέων· ἕκαστος γάρ τις ἀπὸ μέρους τοῦ σπερματικοῦ θείου λόγου τὸ συγγενὲς καλῶς ὄρων ἐφθέγγετο»². Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ **Πολίτης** δὲν ἀρνεῖται τελείως τὴν ὑπαρξιν ἐλλην. στοιχείων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ θρησκείᾳ «Ἡ δὲ καὶ μετὰ τέλειον ἐκχριστιανισμὸν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ διατήρησις δοξασιῶν καὶ νομίμων τῆς ἀρχαίας θρησκείας δὲν προέρχεται βεβαίως ἐκ σκοπίμου συμβιβαστικῆς πολιτικῆς τῆς ἐκκλησίας... ἀλλ' ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς συνηθείας καὶ τῆς βαθείας ἀποτυπώσεως εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ θρησκευτ. παρουσιάσεων, τὰς ὁποίας οὐδὲν ἴσχυσε νὰ ἐξαλείψῃ. Ἐνεκα τούτου ἔχομεν ὑποκαταστάσεις ἀγίων εἰς ἀρχαίας θεότητας...»³.

Οἱ ἀρχαῖοι Θραῖκες διακρίνονται οὐ μόνον διὰ τὴν ἐμμονὴν εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐξελατκευον αὐτὰς δι' ὀργιαστικῶν θιάσων, οἵτινες διὰ διαφόρων τελετῶν παρίστων τὰ πάθη τοῦ **Διονύσου** καὶ ἄλλα παρόμοια. Λείψانون τούτων εἶναι τὰ **Ἀναστιενάρια** τῆς σήμερον καὶ οἱ κλήδωνες, περὶ ὧν πολ-

1. Oratio ad Graecos, edidit J. C. Th. Otto, Jenae 1851, ἐν ἀρχῇ.

2. Ἀπολογία β' ὑπὲρ χριστιανῶν σ. 101, Β', ἔκδ. Βενετίας. Ταῦτα περὶ που φρονεῖ καὶ ὁ Ὁριγένης: «Ταῦτα λέλεκται μοι οὐ προσφιλονεικοῦντι μὲν τοῖς καλῶς παρ' Ἑλλησι νενοημένοις, οὐδὲ κατηγοροῦντι τῶν ὑγιῶν δογμάτων, βουλομένῳ δὲ παραστήσαι, ὅτι καὶ τούτων ἔτι μείζονα καὶ θεϊότερα λέλεκται μὲν παρὰ τοῖς θείοις πατράσι, προφήταις τοῦ θεοῦ καὶ ἀποστόλοις τοῦ Ἰησοῦ». Κατὰ Κέλσου κεφ. VII, Migne IA', 1492 B.

3. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 21.

λά ἔχουσι γραφῇ¹. Αἱ ὀργιαστικά αὐταὶ τελεταὶ ἔχουσι πάτρωνας ἀγίους τῆς ἐκκλησίας. Εἶναι μεγάλη ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα συμβιβαστικὴ καὶ διαπλαστικὴ ἰκανότης τοῦ θρακικοῦ, λαοῦ. Ἵνα συμβιβάσῃ π. χ. τὰς περὶ τοῦ *Θρακὸς ἱππέως* παραδόσεις πρὸς τὸν ἅγιον *Γεώργιον*, ἐπενόησε τὸν θρύλον τῆς δρακοντοκτονίας, μεταφέρων καὶ ὄλην τὴν ἀνεκδοτολογίαν πρὸς τὸν νέον ἥρωα. *Οὐδαμοῦ γῆς ἐλληνικῆς ἀνεμιχθῆ τοσοῦτον ὁ χριστιανισμὸς ἐν ταῖς συνηθείαις καὶ τῇ λαογραφίᾳ ὅσον ἐν Θράκῃ*²· διὸ καὶ ἐγράψαμεν ἴδιον περὶ τῶν θρησκευτικῶν λαϊκῶν παραδόσεων κεφάλαιον ἐν *Heraclaea sacra*.

1. Περὶ τῆς περιέργου ταύτης ὀργιαστικῆς λατρείας ἀπὸ τοῦ Χοουρμουζιάδου ἠσχολήθησαν πολλοὶ ἡμέτεροί τε καὶ ξένοι μεταβάντες ἐπὶ τόπου εἰς τὸ χωρίον Κωστή τῆς Ἀγαθουπόλεως, ὅπου εἶναι τὸ κέντρον. Τελευταῖοι ἐδημοσίευσαν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ θρακικοῦ...θησαυροῦ, τόμ. Ε'. 1938-1939, Ἀθῆναι, ὁ Κων. Κοурτίδης, Τ' ἀναστενάρια, ἡ διονυσιακαὶ παραδόσεις εἰς τὴν Θράκην καὶ οἱ Β. Δεληγιά ννης καὶ Δ. Πετρόπουλος (σ. 90-5, 129-141). Πλήρη βιβλιογραφίαν περὶ τῶν ἀναστεναρίων εὐρίσκει ὁ βουλούμενος ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς ἡμετέρας «Ἱστορικῆς βιβλιογραφίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἑλλάδι», Ἀθῆναι 1941 (βλ. Εὐρετήριον κυρίων ὀνομάτων) καὶ εἰς τὸν Γ' τόμον ἦτοι τὴν Κλεῖδα τῆς Ἱστορ. βιβλιογραφίας, ἐν λέξει ἀναστενάρια). Πάντες διατείνονται, ὅτι πρῶτος ἔγραψε περὶ αὐτῶν ὁ Χοουρμουζιάδης, ἡμεῖς ὁμως ἀπεδείξαμεν (αὐτ. σ. 406), ὅτι ὁ ἀοίδιμος Ἀγιορείτης Νικόδημος περιγράφει πρὸ αὐτοῦ τὴν εἰδωλοατρικὴν ταύτην τελετήν, καθ' ἣν οἱ χριστιανοὶ «ὡσάν παράφοροι μεθυσμένοι καὶ δαιμονισμένοι κτυπῶντες πότε εἰς ἓνα μέρος καὶ πότε εἰς ἄλλο καὶ προμαντεύοντες κάποιά τινα ἢ φανερόντες πράγματα κεκρυμμένα· διατὶ αὕτη ἦτον μία πλάνη παλαιὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐσήκωναν παρομοίως τὰ εἰδωλά των, ὅπως οἱ ἀναστενάριας τὰς εἰκόνας εἰς τοὺς ὤμους των...». Χρηστοθήεια τῶν χριστιανῶν. Ἐρμούπολις 1838, σ. 197 ἐ. τάσσει δὲ τὸ ἔθος τοῦτο μεταξὺ τῶν διαφόρων μαγειῶν τοῦ ἑλλην. λαοῦ.

2. Π. χ. ἐν Θράκῃ τὸ λαϊκὸν ἑορτολόγιον ἢ μηνολόγιον δὲν ἀναγράφει ἀπλῶς τοὺς ἀγίους τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα, γεωπονικά, ναυτικά, βιοτεχνικά κτλ. ἅπερ ἀρμόζει νὰ ἐκτελῶνται καθ' ἐκάστην. Εἶναι ὅπως τὰ Γεωργικά ἡμερολόγια, ἀλλὰ γενικώτερα καὶ συνδεόμενα πρὸς τοὺς ἀγίους, καὶ οἱ μῆνες αὐτοὶ ἔχουσι θρησκευτικὰ ὀνόματα ἦτοι Σταυρὸς ἐν Πετροχωρίῳ (Τζαχήλι) λέγεται ὁ Σεπτέμβριος (Θρακικά Θ'. σ. 341), Ἀἰ Δημήτρις ὁ Ὀκτώβριος, Ἀἰ Ἀνδρέας ὁ Νοέμβριος (αὐτ. 343), Κυριακὴ τοῦ λουλούδ' ἢ Σταυροπροσκύνησις (σ. 315) κτλ. Μεταξὺ Λούπιδας καὶ Περιστάσεως κατὰ Δράκον (Θρακικά σ. 91) ὑπάρχει μεταλλικὸν ὕδωρ, ὅπερ ὁ λαὸς ἀφιέρωσε εἰς τὴν Ἐλεημοσύνην, νεοδαμῶδη θεάν. Μετὰ τοὺς ἀρχαίους Ἀθηναίους οἱ Θρακικοὶ χριστιανοὶ ἐμφανίζονται λίαν φιλέορτοι, ὅσον καὶ δραστήριοι καὶ φιλόπονοι γεωπόνοι. Ἐκάστη κοινότης ἐτέλει κατ' ἔτος τὴν πάνδημον καὶ δημοτελεῖ θρησκευτικὴν ἐν τισὶ δὲ καὶ ἐμπορικὴν πανήγυριν, ὧν αἱ σπουδαίο-

Ἡ θρησκεία κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι θεωρία πλέον, εἶναι πράξις, κτήμα τοῦ λαοῦ, ὅστις ζῆ καὶ κινεῖται ἐν αὐτῇ καὶ συνωδὰ ταύτη ἐνθμίζει πᾶσαν βιωτικὴν ἐνέργειαν. Δὲν εἶναι μόνον ὠρισμένοι τάξεις ἐν Θράκῃ, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς μορφώσεως εἴτε ἐξ ἀνατροφῆς παρουσιάζονται θρησκευόμενοι, ὡς γενικῶς συμβαίνει, ὥστε ἡ θρησκεία νὰ ὑπάρχη εἰς τὸν ἐγκέφαλον ὠρισμένων ἀτόμων, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ ἐνθυμῶνται αὐτήν, ὅταν πηγαίνωσι (καὶ ἂν πηγαίνωσι) εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἶναι τὸ σύνολον. Αὐτὸ εἶναι τὸ πολύτιμον συμπέρασμα, οὗ ἕνεκα οὐκ ὀλίγα ἐγκεφαλικά κατηναλώσαμεν κύτταρα, ἀνερευνήσαντες ποικίλα λαογραφικὰ κείμενα καὶ συγκρίναντες τὰ ἀρχαῖα πρὸς τὰ νέα καὶ σχετίσαντες ταῦτα πρὸς τὰς παραδόσεις ἄλλων χωρῶν πρὸς καθορισμὸν τῆς γενέσεως καὶ προελεύσεως αὐτῶν. Οὕτως ἐνομίσαμεν, ὅτι ἀνταποκρινόμεθα, ἐκκλησιαστικὴν τοπικὴν σχεδιάζοντες ἱστορίαν, πρὸς τὰς μεγάλας ἀξιώσεις τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης. Κατὰ ταῦτα δὲν ἀρκεῖ ν' ἀναγράψῃ τις ἀπλῶς τὰ γεγονότα καὶ περιπετείας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ γενεσιουργικὰ αἷτια καὶ τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν καὶ διαμόρφωσιν τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν, παριστῶν τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τοῦ θρησκευομένου λαοῦ. Κατὰ πόσον ἐπετύχομεν, ἄλλοις ἀπόκειται νὰ κρίνωσιν.

Ἄλλη ἀπόδειξις τῆς θρησκευτικότητος καὶ τῆς ἐξαιρέτου πνευματικῆς κινήσεως τῶν Θρακῶν εἶναι, ὅτι ἐνταῦθα ἐπεπόλασαν πολλαὶ αἰρέσεις, αἵτινες ἐσώζοντο μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς βυζ. αὐτοκρατορίας. Ἐν Θράκῃ οἱ Ἀρειανοὶ μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἶχον τὴν ἰσχυροτέραν μερίδα· διὸ καὶ βλέπομεν μητροπολίτας Ἡρακλείας ὡς ἀρχηγοὺς τῆς αἰρέσεως. Οὕτως ἔδραν εἶχον ἐνταῦθα οἱ **Παυλικιανοί**, παραφυὰς τῶν Μανιχαίων ἀπὸ **Παύλου τοῦ Σαμοσατέως** ἔχουσα τὴν ἀρχήν. Οἱ **Μασσαλιανοί** ἢ Ἐνθουσιασταὶ εἶχον κέντρον τὸ Παπίκιον ὄρος ἤτοι τὴν Ρίλαν, ὅπου ἐπὶ Βυζαντινῶν ὑπῆρχον σεμνεῖα καὶ φροντιστήρια μοναχῶν διακρινομένων ἐπὶ αὐτηρότητι βίου, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ βίῳ **Μαξίμου τοῦ Κανσοκαλυβίτου**. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Θράκης, ὡς σκληρῷ τόπῳ ἐξορίας, ἀπεστάλη ὁ ἀρχιεπί-

τεραι τοῦ ἀγίου Γεωργίου ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Παναγίας (8 Σεπτεμβρίου) ἐν Σηλυμβρία, τῆς ἀγίας Παρασκευῆς (παλαιότερον) ἐν Ἐπιβάταις, εἰς ἃς εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ πανταχόθεν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Βασιλευούσης συνέρρεον.

1. Εὐλογίου Κορυθαῖα Λαυριώτου, Ἱστορία τοῦ ἀσκητισμοῦ, Ἀθωνῖται, τόμ. Α'. Θεσσαλονίκη 1929, σ. 103 - 104, 110. Acta patriarch. Miklosich - Müller, τόμ. I, σ. 296 ἔ. Περὶ Παυλικιανῶν βλ. Σαμοθρ' 272. καὶ Μολ.619, κεῖνται 12 χωρία περίεξ τῆς Ἑλικῆς ἤδη παπιστῶν κέντρον

σκοπος Ἀλεξανδρείας **Θεοδόσιος**, ὡς μονοφυσίτης μετὰ τῆς συνοδίας τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ (ἐπίσκοποι πολλοὶ) 300 ἐν ὄλῳ «εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ἡμέρας εἰς κάστρα καλούμενα Δέρκος»¹.

Ἐν Θράκῃ ἀναφαίνεται κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἡ αἵρεσις τῶν **Κολλυριδιανῶν**, ἀποδιδόντων τῇ Θεοτόκῳ θείαν λατρείαν², οἵτινες ὑπὸ διάφορον ὄνομα διεδίδουν τὰς πλάνας τῶν **Μανιχαίων**³. Ἐνῶ ἐν τῇ Ἀνατ. Θράκῃ ἐπλεόναζον οἱ Ἀρειανοί, πρὸς βορρᾶν ἦσαν Ὀρθόδοξοι. Κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον (342) ὁ **Μ. Ἀθανάσιος** ὑπεδέχθη μετ' εὐλαβείας ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐξαίρει τὴν εὐσέβειαν τῶν κατοίκων ἀναδιξάντων καὶ δέκα μάρτυρας ὑπὲρ τοῦ δόγματος τῆς Νικαίας⁴. Κατὰ τὸν Ις' αἰῶνα ἀνεφύη αἵρεσις ἐνταῦθα περὶ παραδείσου καὶ ψυχῆς, τὸν δὲ ΙΗ' μετέδωκεν ὁ ἀσκητὴς **Παντελεήμων** τὰς περὶ συνεχοῦς μεταλήψεως καὶ μνημοσύνων ἔριδας τοῦ Ἀθωνος, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ὠνομάσθησαν (μόνον ἐδῶ) καὶ **θεοσοφισταὶ** ἢ **θεοφώτιστοι**, ὡς βλέπομεν εἰς τὴν συνοδικὴν καταδίκην αὐτοῦ ἐπὶ πατριάρχου Γ α β ρ ι ή λ, τῷ 1807, οἵτινες ἐξηκολούθουν διδάσκοντες καὶ τῷ 1843, ὅτε ἠναγκάσθη τὸ πατριαρχεῖον νὰ ἐκδώσῃ ἀφορισμόν. Οὗτοι ἐν Ἀθῶ ὠνομάζοντο **Κολλυβάδες** (διὰ τὰ κόλλυβα=μνημόσυνα, οὗ ὄρου ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν ὁ κ. **Κονιδάρης** (ἐνθ' ἀνωτ. σ. 311). Οὕτως ἡ Ἀδριανούπολις, ἣτις «τὰ μὲν δευτερεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχει, τὰ πρωτεῖα δὲ πασῶν τῶν κατὰ τὴν Δύσιν πόλεων ἀρμοζόντως ἀύχει»⁵, συνέχισεν ἐπὶ πολὺ τὰς βυζ. παραδόσεις καὶ παρουσίασε μεγάλην πνευματικὴν κίνησιν καὶ ὑπῆρξεν ὁ θεματοφύλαξ τῶν περὶ ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους παραδόσεων, ὡς διεξοδικῶς ἀνεπτύξαμεν ἐν εἰδικῇ μονογραφίᾳ⁶.

1. Διήγησις Ἰωάννου Ἐφέσου, Θρακικά, τόμ. Ε'. σ. 218.

2. Ἐπιφ. περὶ αἵρ. οζ', 257 ε.

3. Βλ. Κοντογ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. Α', σ. 623.

4. Περὶ τῆς συνόδου τοῦ 325, Ἀπολογία πρὸς Κωνσταντῖνον 4 (βλ. Κονιδάρην, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 307).

5. Μανουήλ Κορίνθιος. βλ. Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου, Ὁ ἅγιος Στέφανος ἐν Ἀδριανουπόλει, Θρακικά τόμ. ΣΤ', σ. 250, σημ. 2. Ὁ Μανουήλ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἔριδος ταύτης συνέγραψε τὸν θαυμασίον περὶ παραδείσου λόγον, ὃν ἐξ Ἰβηρ. κώδικος 512 ἐδημοσίευσεν ἐλλιπῶς ὁ Γεδεών (βλ. Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας σύμμικτα. Κ/πολις 1905 σ. 21 ε.). Ἡμεῖς δὲ εὐρόντες ἀρτιώτερον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως κώδικα ἀνετύπωσαμεν μετὰ πολλῶν προλεγομένων εἰς τὴν «Θεολογίαν» τόμ. Κς', 1955, τεύχ. Β'. σ.

6. Θεόκλητος ὁ Πολυείδης (ὁ λεγόμενος Ἀγαθάγγελος) καὶ τὸ Λεύκωμα (1731·33) αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ (ἐξ ἀνεκδότου κώδικος). Ὁ φιλελληνισμὸς τῶν Γερμανῶν, Ἀθήναι 1935, σ. ια', 306 (ἀνάτυπον ἐκ τῶν Θρακικῶν τόμων Γ'-Ζ', 1932-1935. ὁ συγγ. Ἀδριανουπολίτης Ἰβηρίτης·

Ἡ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας ἱστορία ἐν μέρει εἶναι καὶ ἱστορία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, δι' ἣν κατεῖχον οὗτοι τὴν ἐξέχουσαν τοῦ πρωτοθρόνου θέσιν ἐν τῷ Συνταγματικῷ «ὑπέρτιμος τῶν υπερτίμων καὶ ἑξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας». Εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον ὁ Ἡρακλείας, εἰς τῶν πρωτοθρόνων τριῶν γερόντων, διετήρησε σεβαστὰ καὶ ἀμείωτα τὰ παλαιγενῆ προνόμια ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου χειροτονῶν (εἰμὴ ἦν ἐπίσκοπος) καὶ ἐγκαθιδρύων αὐτόν, ἐνδύομενος ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὡσάκις συνελειτουργεῖ αὐτῷ, καὶ ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου. Καὶ ὁμως ἐπισήμως ἀνεκοινώθη εἰς τὴν ἀτθίδα ἀκαδήμειαν καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Πρακτικοῖς αὐτῆς «περὶ ἀσυστάτων προνομίων τοῦ Ἡρακλείας»! «Θοῦ Κύριε, φυλακὴν τοῦ στόματί μου»¹.

Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου καὶ ὡς πλησιόχωρος ὁ Ἡρακλείας ἦν συνήθως ἐνδημῶν ἐν Κωνσταντινοπόλει καὶ παρήδρευεν ἐν τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ· διὸ καὶ συχνότατα συναντῶμεν αὐτὸν ὑπογεγραμμένον εἰς τὰς ἐπισήμους πράξεις. Καὶ ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς δὲ συνόδοις σπουδαίαν συμμετοχὴν ἐλάμβανε καὶ προήδρευεν ἐν ἀπουσίᾳ πατριάρχου, ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῇ Β' μετὰ τὴν ἀποχώρησιν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἦν νόμος ἐν τῇ συνόδῳ καὶ μεγάλως ἴσχυε παρά τε τοῖς αὐτοκράτορσι καὶ τοῖς Σουλτάνοις ἔπειτα. Πολλοὶ ἀνήλθον εἰς τὸν Οἰκουμ. θρόνον, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἦν πλέον κάτοικος Φαναρίου ὁ Ἡρακλείας, ἔχων καὶ ἴδιον κατάλυμα, ὅτε διὰ τὴν διακυβέρνησιν τῆς ἐπαρχίας προσέλαβε βοηθὸν ἐπίσκοπον. Τότε οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων πρωτοθρόνων, τῶν Καισαρείας καὶ Ἐφέσου, προσλαβόντες καὶ τὸν Νικαίας καὶ Κυζίκου, ἀπετέλεσαν τὴν πεντάδα τῶν ἐφόρων διὰ τὰ λίαν αὐξηθέντα τοῦ πατριαρχείου αὐλικὰ χρέη καὶ εἶχον διανεῖμει εἰς ἑαυτοὺς ὄλους τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς εἰς ἐφορευομένους². Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ὁ Ἡρακλείας ὑπῆρξεν εὐεργετικώτατος. αὕτη ἐφημιζετο ἐπὶ πλούτῳ καὶ εὐνομίᾳ ἔχουσα ἐξαίρετον πολιτισμὸν καὶ ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν, ὀφειλό-

1. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, συνεδρία τῆς 15 Μαΐου 1930. Μ. Ω. Γ ε δ ε ὦ ν (sic) «Ἀρχιερέων Ἡρακλείας ἀσύστατα προνόμια». Ἀπόσπ. ἐκ τῶν Πρακτ. τῆς Ἀκαδημίας, 5, 1930, σ. 203 ἐ. καὶ ἀνάτυπον ἐκ σ. 8 καὶ ἐπειδὴ ὁ μακ. εἶχε γράψει τὰ ἀντίθετα, δικαιολογεῖται, ὅτι «ἦν ἀδύνατον νὰ γράψω ταῦτα πρὸ 40 ἐτῶν, νεώτερος ὢν καὶ στερούμενος θάρρους (!) ὅπερ ἔχω νῦν περὶ τὸ δειλινὸν δυστυχῶς τοῦ βίου μου». ἀλλ' ἦτο τότε νέος 60 ἐτῶν ἄνθρωπος;

2. Βλ. Σ τ ε φ α ν ἰ δ η ν, Ἐγκριτοὶ ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμ. θρόνου ἐν Νέῳ Ποιμένι Α', σ. 151, 156-158. Γ ε δ ε ὦ ν, Μνεία σ. 165-167-168. Ὁ Ἡρακλείας Μ ε λ έ τ ι ο ς εἶχε 30 ἐφορευομένους ἀρχιερεῖς.

μενα εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διαπαιδαγώγησιν. Ἡ ἐπαρχία Ἡρακλείας εἶχεν ἀνθούσας καὶ τελείως ὠργανωμένας κοινότητας, αἵτινες διὰ τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ διὰ τῶν ἀγαθοεργῶν καὶ φιλοπτῶχων ἀδελφοτήτων ἀπέδειξαν ζῶσαν τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν. Λέσχαι, φιλεκπαιδευτικοὶ σύλλογοι ἐκδιδόντες τὰς Ἐπετηρίδας αὐτῶν, μουσεῖα καὶ ἐν ἐκάστη σχεδὸν κοινότητι βιβλιοθήκαι ἐμαρτύρουν τὴν πνευματικὴν αὐτῶν κίνησιν καὶ τὸν ἑλληνοχριστιανικὸν πολιτισμὸν, οὗ ἐτάχθη θεματοφύλαξ ἡ γερὰ μητρόπολις τῆς Ἡρακλείας.

Συγκεκριμένην ἰδέαν περὶ προόδου ἐν ταῖς τουρκοκρατουμέναις χώραις ἠδύνατό τις νὰ λάβῃ ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων, ἅτινα διανοίγουσι τὰς λεωφόρους τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐκπαίδευσις τότε διετέλει ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐκκλησίας, δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εἴπωμεν, ὅτι *ἡ θεραπεία τῶν Μουσῶν εἶναι ἀγλαὸς καρπὸς τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας*¹. Παρὰ τὸν ναὸν ἀνηγείρετο καὶ τὸ σχολεῖον. Ναὸς λοιπὸν καὶ σχολεῖον οἱ δύο ὀφθαλμοί, δι' ὧν βλέπει τις τὸ ἀληθινὸν φῶς, τὸ δίτροχον καὶ εὐδρομον ἄρμα, δι' οὗ διεισδύει τις εἰς τὰς πνευματικὰς σφαίρας. Πείθεται τις, ὅτι τὸ δένδρον τῆς παιδείας ἐπιμελῶς ἐκαλλιεργεῖτο ἐν Θράκῃ διερχόμενος τοὺς τόμους τοῦ Ἑλλην. φιολ. Συλλόγου. καὶ τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Θρακ. φιλεκπαιδευτ. Συλλόγου². Τοιοῦτος Σύλλογος ἐλειτούργει καὶ ἐν Ραιδεστῷ³. Δὲν ἦτο λοιπὸν μόνον ὠραία καὶ εὐφορωτάτη ἡ χώρα αὕτη, ἣν ἀπεθανάτισεν ἡ λύρα τοῦ Ὀρφέως καὶ Μουσαίου, ἀλλὰ καὶ ἐστία λογίων καὶ ἐπιστημόνων καὶ διασήμων ἀνδρῶν⁴. Ἡ Ἡράκλεια

1. Τοῦτο ἐπικυροῦται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ ἐξωμώσαντες Ἕλληνες καὶ Ἄλβανοι εὐρίσκοντο εἰς μειονεκτικὴν κατάστασιν, καίτοι ἔζων ὑπὸ καλλιτέρας ἢ οἱ Χριστιανοὶ συνθήκας.

2. Ἔτος Α' 1872·3, Κ/πολις 1873. Διὰ τὴν ἀνατολ. Θράκην ἔπιθι τὰ Θρακικὰ τοῦ Εὐστρ. Δράκου.

3. Οὗτος ἐξεδίδου τὴν Ἐπετηρίδα. βλ. τὸν λαμπρὸν πανηγυρικὸν τοῦ σχολάρχου Κ. Τσαοῦση Βάγια 1874.

4. Ἐνταῦθα ἀναφέρονται σποραδικῶς λόγοι τινες ἐξαιρέσει τῆς Ἡρακλείας, ἧτις φυσικὰ θὰ ἀποτελέσῃ ἴδιον κεφάλαιον. (Δὲν δύναμαι ὁμως νὰ σιωπήσω τὸν ἐκλεκτὸν Ἰβηρίτην Νικηφόρον Χαρτοφύλακα (1799·1840), τὸν ἐξ Ἡρακλείας Ἰφικράτην Κοκίδην καθηγητὴν ἀστρονομίας Ἐθν. Πανεπ. ἐκ Γάνου καὶ τὸν γυμν. Ἰ. Παντοῦρη). Ἱερόθεος πατρ. Ἀντιοχείας καὶ ὁ Κ/πόλεως Καλλίνικος Α' ἐκ Χώρας, Ἀναστ. Χουρμουζιάδης καθηγ. Μεγ. τοῦ γένους Σχολῆς ἐκ Μετρῶν. Ἰω. Λεοντόπουλος διδάσκαλος τοῦ Γένους ἐκ Πλατάνου,

ἐγέννησε τὸν οἰκ. πατριάρχην *Διονύσιον Δ'* (1671 - 1673) Μουσελίμην καταγόμενον ἐκ Κομνηνῶν. τελευταῖον († 1719) τῆς ἐστεμμένης ταύτης βυζαντινῆς οἰκογενείας φέρομεν τὸν *μεμουσωμένον καὶ πολύγλωσσον* Δρύστρας *Ἱερόθεον*, τὸν γνωστὸν ἐκ τῆς εὐρείας αὐτοῦ ἀλληλογραφίας πρὸς τὸν *Χρῦσανθον* Ἱεροσολύμων. Οὗτος, *Ἰωάννης Κομνηνός* πρὶν χειροτονηθῆ, εἶναι συγγραφεὺς τοῦ «Προσκυνηταρίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους» καὶ ἄλλων συγγραφῶν. Ἐλέγετο *Μόλυβδος*, πρὶν ἢ ἀνακτήσῃται τὴν νέαν ἐπωνυμίαν, ὅτε ἔγραψε σπουδάζων ἔτι εἰς τὴν περιώνυμον Σχολὴν τοῦ Βουκουρεστίου «Ἐγκώμιον πρὸς τὸν υἱὸν *Δοῦκα* τοῦ αὐθέντου» ἐκ μέρους καὶ τῶν ἄλλων φοιτητῶν προσφωνήσας αὐτῷ. Ὁ λόγος εἶναι διηνηθισμένος πάσαις χάρισι καὶ τῷ ρητορικῷ ὕψει προφοιβάζει τὸν διαπρεπῆ ἑλληνοιστὴν· διὸ καὶ ἐκ κώδικος τῆς Μεγίστης Λαύρας δημοσιεύομεν ἐν Her. sacra. Καὶ ἡ Ραιδεστός ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ Ἄνθιμον τὸν Ε', πατριάρχην Κ/λεως καὶ τὸν Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιον Ε', τὸν ἐξαιρετὸν ἐν Κ/πόλει πρωτοψάλτην Γ. Ραιδεστινὸν καὶ τὸν κράτιστον τοῦ Ἑλληνος λόγου ἀντιπρόσωπον, τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν (1785 - 7) Ἀθανάσιον *Μιχαήλ*. Οὗτος διαμένων εἰς τὸ κλεινὸν τῆς Παλλάδος ἄστου καὶ ὡς ὑμήττειος μέλισσα ἀνθολογήσας ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ λειμῶνος συνέθετο θαυμασίως εἰς Περίκλειον ὕφος τὸ «*Παιτίδος ἐγκώμιον*», δι' ἐπικλήσεως ὁμηρικῆς προκύπτων :

Ἔσπετε νῦν μοι, μοῦσαι, Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι·
 ὑμεῖς γὰρ θεοὶ ἐστε, πάρεστε τε, ἴστε τε πάντα·
 ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν,
 ὅσαι θ' ἐστίαί τοῦ νῦν *Ραιδεστοῦ* τελέθουσι.
 πληθὺν δ' οὐκ ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὄνομήνω,
 οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
 φωνῆ δ' ἄρορηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη!

ὁ ἀρχιεπίσκοπος Προικονήσου Δανιήλ, ὁ Νεόφυτος Τυρολόης, ὁ Γρηγόριος Μυριοφύτου καὶ ὁ λόγιος Ματθαῖος Γανοχωρίτης, ἐπίσκοπος οὗτος τῆς γενετείρας του, ὁ Ἀρ. Κορυθίδης ἐκ Μυριοφύτου, Κύριλλος Ἀθανασιάδης, λογιώτατος ἀρχιμανδρίτης τοῦ Παναγίου Τάφου, Λεόντιος Λιβέριος ἐπίσκοπος Θεοδωρουπόλεως καὶ Δοσίθεος Ἱεροδιδάσκαλος, Δημ. Ροῦσος καθ. Βουκουρεστίου ἐκ Περιστάσεως, Μάξιμος ὁ Καλλιπόλεως μουσικοδιδάσκαλος, ὁ διαπρεπῆς θεωρητικὸς μουσικολόγος Χρῦσανθος μητροπ. Προῦσης, ὁ Ἀμασειᾶς Ἄνθιμος, ὁ Χρυσόστομος Ἀθηνῶν ἐκ Μαδύτου, ὁ Ἐλευθερουπόλεως Σωφρόνιος Σταμούλης καὶ ὁ Γερμανὸς Στρινόπουλος, ὁ Θυατείρων ἐν Εὐρώπῃ πατριάρχ. ξεάρχος, ἐκ Σηλυμβρίας, ὁ Εὐσέβιος Γιασεμίδης διάσημος ἱεροκήρυξ ἐν Ἐπιβάταις κ.ἄ.

Οὐδείς πώποτε ἐκπρεπέστερον τῆς ἑαυτοῦ πάτρης ἔπαινον ἔγραψεν. Ἐκ τούτου δὲ *διδασκόμεθα περὶ τῆς ἀπιστεύτου ἀκμῆς τῆς μητροπόλεως τοῦ ἁγίου Ἡρακλείας*, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν λεπτομερειῶν. «Τίς γὰρ ἑτέρα, λέγει, οἶων αὕτη καλλίστων τε καὶ μεγίστων βυλανείων ἔτυχεν; ὧν δὴ . . . τὰ ἐκτὸς οὗτος ἐκκαίειν, ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων τοῦνδυμα μῆτ' ἄλλο τι, ἢ γυμνὸν τὸν προσιόντα ἀνέχεσθαι. ἢ τίς ἑτέρα τῶν πρὸς ξενίαν μεγίστων καταγωγίων αὐτῆς ἢ πηγῶν πολυχευμόνων καὶ ὑδάτων τοσούτων ἠδέων καὶ προσηνῶν; οὐδεμία δήπου παρὰ ταύτην»¹.

Τὸν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα διακαῆ ζῆλον μαρτυροῦσι τὰ καλλιμάρμαρα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα. Ἐκάστη κοινότης ἀνθημιλλᾶτο νὰ ὑπερβάλῃ τὴν ἄλλην. ὅποια εὐγενῆς φιλοδοξία! ἐκάστη ἐνεκαυχᾶτο ἐπὶ τοῖς μεγάλοις εὐεργέταις. αἱ Ἐπιβάται εἶχον τοὺς *Σαράντην Ἀρχιγένην, τὸν Κυριαζῆν Ζωγράφον καὶ τὸν Ἄγγ. Βαλφῆν, Καμινάρην*, ἢ Παιδιστὸς τοὺς ἀδελφοὺς *Γεωργιάδη* καὶ τὸν *Κωστάκη Θεοδωρίδην*, ἢ Μάδυτος τὸν *Χατζῆ Στεφανῆν Γαῖτανάκην καὶ Χ. Ἀνδρέαν Κάλφαν* καὶ τὸν Ἀμασειᾶς *Ἀνθιμον Ἀλεξούδην*, αἱ Μέτραι τὸν *Φῶτιον Ἀναστασιάδην* κτλ. καὶ πᾶσαι κοινὸν τῶν γραμμάτων προστάτην καὶ χορηγὸν τὸν φιλόμουσον ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας *Ἀλέξανδρον Καλλιμάχην*. Ἄλλ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐθαυμάζετο ἡ ἐπαρχία αὕτη διὰ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ περικόσμους βυζαντινοὺς ναοὺς, ἔκδηλον τεκμήριον τῆς εὐλαβείας τῶν κατοίκων. Τὸ ὄργανωμένον ἱερατεῖον ἦν τὸ κόσμημα τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας, καὶ ὑπεράνω τούτων πάντων προεξέχουσιν οἱ γεραροὶ ἀρχιποίμενες, οἵτινες ὡς κύριον σκοπὸν τοῦ βίου ἔθεντο τὴν προαγωγὴν τῶν κοινῶν καὶ τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων, ἦσαν οἱ ἐνδεδειγμένοι προστάται τῶν μουσῶν καὶ δὴ οἱ Λέριοι τῆς Ἡρακλείας κλεινοὶ μητροπολίται, εἰς οὓς δικαίως ἀποδίδεται ἡ πνευματικὴ τῆς ἐπαρχίας ἀναγέννησις. Ὁ *Μελέτιος* μόνος τελευτῶντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐδωρήσατο εἰς τὰ σχολεῖα 75.000 χρυσᾶ φράγκα². ἄλλοι ἐγένοντο ἐκδῶται χρησίων βιβλίων. (ὁ *Γεράσιμος* ἐξέδοτο τὴν παράφρασιν τῆς Ἑξαβίβλου τοῦ *Ἀρμενοπούλου* καὶ ὁ *Ἰγνάτιος* τὴν Γραμματικὴν τοῦ διακεκριμένου τῆς ἐπαρχίας διδασκάλου *Ἰωάννου Λεοντοπούλου*), ὁ *Κ. Χρυσοκέφαλος* τὴν «Τερψίνου» γραμματικὴν 1811 εἰς 3 τόμους διδάσκων ἐν Κ/πόλει.

Οὗτοι μετὰ τοῦ *Γενναδίου* καὶ *Μεθοδίου* ἀπετέλεσαν καὶ σχολὴν οὕτως εἰπεῖν ἀναδείξασαν καὶ μορφώσασαν, χωρὶς διδασκαλίας ποιμαντικῆς θεολογίας, διευθυντὰς τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινω-

1. Φιλ. Συλλ. Τόμ. Ι', σ. 72·73.

2. Μ α ν. Γ ε δ ε ὠ ν, Πέντε συγγενεῖς ἐκ Λέρου ἀρχιερεῖς Ἡρακλείας (ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Θρακικῶν) σ. 31.

νικῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ζωῆς ἀξίους μνείας. Ὁ πρῶτος ἀγλαὸς καρπὸς τῶν μόχθων τούτων καὶ τῆς ἀνευδότου προσπαθείας ἦν τὸ νὰ ἀναδείξωσι τὴν ἐπαρχίαν καὶ τὰς ἐπισκοπὰς τὸ σπουδαιότερον φυτῶριον ἀρχιερέων, τῶν ἀριστεῶν τῆς στρατευομένης ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ πρωτόθρονος τῆς Ἡρακλείας συνέστησε τὸ λευϊτικὸν γένος εἰς τὴν ἀπέραντον ταύτην ἐπαρχίαν, ὅθεν ἡ ἐκκλησία ἐστρατολόγει τοὺς ἀξιωματικούς. ἡ Σηλυμβρία, τὸ Γάνος, ἡ Μάδυτος, ἡ Περίστασις ἦσαν προνομιοῦχοι γενέτειραι ἀρχιερέων, ὅπως καὶ ἡ Ραιδεστός μετὰ καλλιφῶνων καὶ ἡ ἠδυμόλπων ἱεροψαλτῶν. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκλεκτὴ παράταξις τῶν πατριωτῶν διδασκάλων, τῶν ἰατρῶν, τῶν νομικῶν καὶ πάσης κλάσεως ἐπιστημόνων, οὓς ἐν ἐκάστη πόλει καὶ κωμοπόλει συνήντα τις, ἐπιθέτει τὴν κορωνίδα εἰς τὴν ἀλματικὴν πρόοδον τῆς παρελλησποντίου καὶ προποντιάδος περιφερείας. Οὕτως ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενον τοῦ ἀκμάζοντος ἑλληνισμοῦ τῆς χώρας ταύτης, ἥτις δὲν ὑπέστειλέ ποτε τὴν σημαίαν. Ἐὰν τὸ κλίμα εἶναι σπουδαιότατος παράγων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων, ἐνταῦθα συμπληροῖ τὸ ἔργον καὶ ἡ θελκτικὴ καὶ γόησσα φύσις, εἰς ἣν ἔχει ἐπιδαψιλεύσει ἡ θεία πρόνοια ὅλην τὴν εὐλογίαν. Ἐνταῦθα εἶχον ἰδρύσει οἱ Βυζαντινοὶ μεγιστάνες τὰ *κέντρα εὐωρίας* καὶ τὰ *μεταστάσια*. Αἱ χαρακτηριστικαὶ ὀνομασίαι *Καλλίπολις*, *Μυριόφυτον*, *Γάνος* (ἐκ τοῦ γάνυμαι) εἶναι ἔκφρασις θαυμασμοῦ διὰ τὰς ἐξόχους καλλονάς. Οἱ Κομνηνοὶ ἐν Ἡρακλείᾳ, οἱ Ἀτταλειᾶται ἐν Ραιδεστῷ καὶ οἱ Ἀπόκαυκοὶ ἐν Σηλυμβρίᾳ καὶ ἐν Ἐπιβάταις οἱ Ταρχανιώται, εἶχον τὰς πυργοειδεῖς ἐπαύλεις, ἃς μετεποίησεν ἡ εὐλάβεια αὐτῶν εἰς μοναστήρια καὶ ἔπειτα ὀρφανοτροφεῖα. Αὐτὴν τὴν μαγικὴν δύναμιν εἶχεν ὁ βυζαντινισμὸς, ὃν χλευάζουσι πολλοί. Αὐτὸς καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ κερδῶφου Ἐρμοῦ παραδίδωσι μεθ' ὅλων τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸν λόγιον καὶ τὴν φιλανθρωπίαν. Ἡ φιλομουσία καὶ φιλογένεια τοῦ ἀβραμιαίου οἴκου τῶν ἐν Σηλυμβρίᾳ *Σταμουλαίων* εἶναι τὸ ἐπισφράγισμα τῶν λεγομένων μοι ἐνταῦθα καὶ ἡ ὠραιότερα ἀνάμνησις¹.

1. Λέγομεν ἀνάμνησις, διότι μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν τῆς Θράκης ἑλληνικῶν κοινοτήτων καὶ τὸν ἐκπατρισμὸν πανοικειῖ ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου καὶ ἐπαναληφθέντα μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Μ. Ἀσίας τῷ 1922 ἡ οἰκία Σ τ α μ ο ὕ λ η διετηρήθη ὡς ἀρχαιολογικὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων Μουσείον. Ἐνταῦθα αἱ μαρμάριναι ἐπιγραφαὶ τῶν συλλογῶν παραμένουν ἐπὶ τόπου κατὰ τὸν κ. Μ ι λ τ. Σ τ α μ ο ὕ λ η ν, ὅστις κατῶρθωσε τότε νὰ μεταβῇ εἰς Σηλυμβρίαν, μέχρι τοῦ 1938. περὶ ἄλλων ἀρχαιολ. δωρεῶν, βλ. βιογραφίαν τοῦ μακ. Ἀ ν α σ τ. Σ τ α μ ο ὕ λ η Θρακ. ΣΤ', σ. 416 - 422.

Δικαίως λοιπὸν ἡ ἐπαρχία Ἡρακλείας ἐθεωρεῖτο ἡ **σημαντικωτέρα τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος.**

Παρατηρήθη ἤδη ὑπὸ τινων ἡ ἐν Θράκῃ ἔλλειψις ἀρχαίων βυζαντινῶν ναῶν καὶ μνημείων—οὐδεμία ὁμῶς μέχρι τοῦδε ἐγένετο σπουδαία ἔτι ἀνασκαφή.—Τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐεξήγητον, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ἡ Θράκη καὶ δὴ ἡ ἐπαρχία Ἡρακλείας ἐγένετο τὸ θέατρον ὄλων τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐπιδρομῶν, ὧν τέρμα καὶ σκοπὸς ὑπῆρξεν ἡ ἐκπόρθησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τούτοις διεσώθησαν οὐκ εὐάριθμα μνημεῖα ἀρχαίας καὶ χριστιανικῆς τέχνης, ἀνάγλυφα, ἐπιτύμβια, ἐπιγραφαί, σταυροὶ καὶ διάφορα μαρμάρινα ἀντικείμενα, κιονόκρανα, θωράκια, κτερίσματα κτλ. καὶ πρὸς τούτοις ἀγιάσματα ὑπόγεια καὶ ἄλλα ἠνωμένα μετὰ λουτροῦ (Πάνιδον). Πολλὰ τῶν μνημείων τούτων εἶναι ἐντετειχισμένα εἰς τοὺς ὑπάρχοντας ναοὺς, ἄλλα ἐφυλάσσοντο ἐν τοῖς σκευοφυλακείοις καὶ τοῖς νάρθηξιν, ὅπου δὲν ὑπῆρχον Μουσεῖα, καὶ τὰ πλεῖστα μετεκομίσθησαν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ *Mendel* καὶ θαυμάζομεν τὰ κοσμήματα.

Ὁ ἐν Κ/πόλει Ἑλληγ. φιολ. Σύλλογος εἰργάσθη μετὰ παραδειγματικοῦ ζήλου πρὸς περισυλλογὴν καὶ διάσωσιν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Θράκῃ ἐπιφορτίσας τὸν ἀείμνηστον **Ἀθ. Παπαδόπουλον Κεραμέα**, ὅστις καὶ ἐδημοσίευσεν πολῦτιμον Ἐκθεσιν τῆς ἀρχαιολογ. αὐτοῦ ἐκδρομῆς ἀνά τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν. Ἀλλὰ καὶ ἕτερα ἐπίλεκτα μέλη τοῦ Συλλόγου, οἱ *Mordtmann* (πατὴρ καὶ υἱοί), ὁ *Μ. Γεδεών*, ὁ *Στ. Ἀριστάρχης*, ὁ *Α. Ζωηρός*, ὁ *Β. Μυστακίδης*, ὁ *Ξ. Σιδερίδης*, ὁ *Μ. Παρανίκας*, ὁ *Γ. Λαμπουσιάδης*, καὶ ἐκ τῶν ξένων ὁ *A. Dumont* καὶ *G. Seure* εἰργάσθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον, καὶ οἷς ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη, ὡς καὶ εἰς τοὺς φιλομούσους Ραιδεστηνοὺς, οἵτινες οὐ μόνον τὸ πρῶτον συνέπηξαν ἐγχώριον Μουσεῖον, ἀλλὰ καὶ κατάλογον τῆς σπουδαίας αὐτοῦ συλλογῆς ἐξέδοντο. Ἐν Ραιδεστῷ ἐλειτούργει ὁ Θρακικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος καὶ διάδοχον ἀναγνωστήριον «Ἡ Βισάνθη». Δόξα καὶ τιμὴ τῷ ἀείμνηστῷ εὐπατρίδῃ **Ἀναστασίῳ Σταμούλῃ**, ὅστις ἀφειδῶς προσδαπανήσας ἀπετέλεσε τὴν μνημονευθεῖσαν πλουσίαν συλλογὴν ἀρχαιοτήτων διασώσας οὕτω πολῦτιμον προγονικῆς εὐκλείας θησαυρόν, οὗ χάριν καὶ ἀνασκαφὰς διενήργησεν. Τὴν πρώτην συλλογὴν τῶν ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν αὐτοῦ ἐξέδοτο τῷ 1912 ὁ τῆς ἐν Ἀθήναις τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐταῖρος *Georges Seure* ὑπὸ τὸν τίτλον *Collection Stamouli*. Εὐτυχῶς γνωρίζομεν ἤδη τὸν θαυμάσιον βυζαντινὸν ναὸν (τοῦ ΙΑ' αἰῶνος) τοῦ ἁγ. Γεωργίου, τὴν μητρόπολιν τῆς Ἡρακλείας. Οὗτος ἐνωρὶς προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν δύο διακεκριμένων ἀρχαιολόγων τοῦ **Ἐρνέστου Kalinka** καὶ τοῦ πρυτάνεως τῶν καθ' ἡμᾶς βυζαντιολόγων **Ἰωσήφ Strzygowski**,

οἷτινες κατώρθωσαν ἐπιτοπίως νὰ ἐξετάσωσιν ἐπισταμένως τὸν περικαλλῆ ναὸν ὡς πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ζωγραφικὴν καὶ νὰ ἀποκομίσωσι σχεδιαγράμματα καὶ φωτογραφίας—ὁ ναὸς ἔχει καὶ μωσαϊκά.—Αἱ πραγματεῖαι τούτων ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Jahreshefte des österreichischen archeologischen Instituts in Wien, περιοδικῷ σπανιωτάτῳ παρ' ἡμῖν, ὅθεν καὶ ἠναγκάσθημεν ἐν πιστῇ μεταφράσει νὰ περιλάβωμεν αὐτάς ἐν τῇ ἐκδοθησομένῃ *Heraclaea sacra*.

Κατὰ τὴν τοῦ καταλόγου τῶν μητροπολιτῶν σύνταξιν συνεπληρώσαμεν τὸ ἡμέτερον ὑλικὸν ἐκ τῶν συντομωτάτων «Ἀρχιερατικῶν καταλόγων τῆς Θράκης» τοῦ ΙΔ' τόμου τῶν «Θρακικῶν» (βλ. βιβλιογραφίαν) Εἶναι οὐ μόνον ὁ τελευταῖος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρτιώτερος ὀνομαστικὸς κατάλογος, *πολύτιμον διὰ τὴν θρακικὴν ἐκκλησίαν μνημεῖον*. Οὗτος θὰ ἦτο πολυτιμώτερος, ἐὰν εἶχε καὶ σύντομον βιογραφίαν τῶν ἐπισκόπων. Ὡς συνέχεια τοῦ καταλόγου τούτου ἔδει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Ἡρακλείας, αἷτινες ἀπὸ δύο δεκάδων περιωρίσθησαν εἰς τοὺς ὕστερον χρόνους τοσοῦτον, ὥστε νὰ μετρῶνται εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρός, ἕως οὗ πᾶσαι προήχθησαν εἰς μητροπόλεις. ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον θὰ ἐδιπλασίαζε τὸν ὄγκον τῆςδε τῆς πραγματείας, καὶ ἡ παντελὴς ὁμῶς ἀπουσία θὰ παρουσίαζε ἀτελὲς τὸ ἔργον. τούτου ἕνεκα διαλαμβάνω διὰ βραχέων καὶ περὶ αὐτῶν ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν ἀποκειμένων μοι σημειώσεων διὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων.

Τοιοῦτον τὸ περὶ μητροπόλεως Ἡρακλείας ταπεινὸν ἡμῶν πόνημα, ὅπερ νομίζω, ὅτι ἀναπληροῖ μίαν ἔλλειψιν. Παρετήρησα ἐν τῷ ἀξιολόγῳ περιοδικῷ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου, τὰ «Θρακικά», ὅπου τοσαῦτα σοβαρὰ δημοσιεύματα παντοειδοῦς φύσεως, ὅτι δὲν ἐδημοσιεύθη εἰσέτι τι περὶ τῆς τε ἐκκλησιαστ. ἱστορίας καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐν γένει βίου τῆς Θράκης. Καὶ ὁμῶς αὕτη, ὡς ἀδιστάκτως πιστεύω, ὑπῆρξεν ἡ κοιτὶς οὐ μόνον τῆς ἀρχαίας μυστηριακῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ χριστιανισμοῦ· διὸ καὶ ἠξιώθη νὰ ἔχη τὴν χριστιανικὴν βασιλεύουσιν τῶν πόλεων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς.

Ἐπὶ τούτοις ἀπείρως εὐχαριστῶ καὶ δοξάζω τὸν Ὑψιστον ἐνδυναμώσαντά με ἐν οὕτῳ σκληρᾷ βιοτικῇ δοκιμασίᾳ νὰ φέρω εἰς πέρας πολύμοχθον πραγματείαν μὲ ἄρτιον πίνακα τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας καὶ μὲ βιογραφίας αὐτῶν καὶ εἰς πόσα πατριαρχικά σιγίλλια καὶ ἐπισήμους πράξεις εἶναι ὑπογεγραμμένοι ἥτις λόγῳ τοῦ ὀγκώδους περιεχομένου θέλει δημοσιευθῆ συνολικῶς ἐν καιρῷ εἰς προσεχῆ τόμον τῶν «Θρακικῶν».

Ἐγγραφον ἐν Ψυχικῷ Ἀθηνῶν ἐπὶ τῷ τέλει μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1941.

Σημ. Ἡ εἰσαγωγή αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ ΙΖ' τόμῳ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγένετο ἐν κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν ἀσυγχώρητον λάθος, διέκοψα τὴν συνέχειαν. Ἐκτοτε συνεπλήρωσα καὶ ἐβελτίωσα τὸ κείμενον, ὥστε προκειμένου τώρα χάρις εἰς τὴν φιλομουσίαν τοῦ Προεδρείου τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» νὰ ἐκδοθῇ ὁ κατάλογος τῶν ἀρχιερέων Ἡρακλείας, ἐνεκρίναμεν ἀπαραίτητον νὰ προτάξωμεν τὴν συμπληρωθεῖσαν Εἰσαγωγήν ταύτην.

Ἡ βιογραφία ἀρχιερατευσάντων ἐκκλησίας τινὸς εἶναι αὐτόχρομα ἢ ἱστορία ταύτης τῆς ἐκκλησίας, ἣν οὗτος ἐκυβέρνησεν. Οὕτως ἀπὸ τῶν βασιλέων καὶ οἱ ἀρχαῖοι χρονογράφοι ἔγραφον τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν ἀναγράφοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. Διὰ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἡρακλείας τὸ πρᾶγμα ἔχει ἐξαιρετικὸν τὸ ἐνδιαφέρον, ὅτι ἡ βιογραφία αὐτῶν συμπληροῖ ἐν πολλοῖς αὐτὴν ταύτην τὴν πατριαρχικὴν ἱστορίαν. Οὗτοι ὡς ἐκ τῆς γειτονίας καὶ τοῦ προνομίου ἀξιώματος διέμενον τὸν πλεῖστον χρόνον τῆς ἀρχιερατείας αὐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἦσαν οἱ στυλοβάται καὶ χειραγωγοὶ τοῦ πατριάρχου, ξένου πολλάκις καὶ ἀδαοῦς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Μεγίστη τοίνυν ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπιρροὴ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας εἰς τὰ τοῦ ἀνωτάτου κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐπειδὴ ὁ ὀθνεῖος καὶ ἀντίθετος πρὸς τε τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν κανόνων θεσμὸς τῆς διαρκοῦς διοικήσεως συνόδου εἰσήχθη καὶ εἰς τὰ πατριαρχεῖα ἐσχάτως μόνον διὰ τῶν Γενικῶν κανονισμῶν (1860), τέως τὴν ἱεράν σύνοδον ἀπετέλουν οἱ παρεπιδημοῦντες καὶ οἱ πλησιόχωροι ἀρχιερεῖς. «Ἐἶχε δὲ τῆς Ἡρακλείας ἡ μητρόπολις ἀξίωμα μέγα, γράφει ὁ μακ. Γεδεών, ὅπερ ἐπερρῶνεν ἡ συνεπεία τῆς γειτονίας διαρκῆς σχεδὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει παραδιατριβή, δίδουσα αὐτῷ τὴν ἀφορμὴν νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχῶν». καὶ ἐπιφέρει τὸ ἀκατανόητον «ἐξ οὗ ἐδημιουργήθη κατὰ πολλὴν ἀμάθειαν τὸ γελοῖον δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην»! ¹. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς περικοπῆς ταύτης, ἦτοι τὴν ἄρνησιν τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας, ὅπερ τοῦ Χρονογράφου τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ τὸ κύκνειον ἄσμα, θὰ ἀπαντήσωμεν δεόντως εἰς ἄλλο κεφάλαιον ². Εἰς τὰς οἴκου-

1. Νέος Ποιμὴν, τόμ. Β'. Κ/πολις 1920, σελ. 507.

2. Ὅπως εἰς ὅλα τὰ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐπιχειρήματα ἀντιφάσκει ὁ κ. Γεδεών πρὸς ἑαυτόν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, δι' ὧν ἐπιφέρει: «ἦν ὁμῶς ἡ ὄλη

μενικὰς συνόδους, ἐν αἷς ὁ Ἡρακλείας κατεῖχε τὴν προεδρείαν χηρευόντος τοῦ πατριαρχ. θρόνου, πολλοὶ διεκρίθησαν διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ζῆλον, ὡς καὶ τινες ὑπὲρ τῆς φατρίας τῶν αἰρετικῶν καὶ δὴ τῶν Ἀρειανῶν καὶ Μακεδονιανῶν—ῶν καὶ ἐπίσκοπος ἀναφέρεται ἐν Ἡρακλείᾳ ἀποτελῶν παρασυναγωγὴν. — Τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ζωηρὰν ἐν αὐτῇ πνευματικὴν κίνησιν. Θὰ ἀποδείξωμεν εἰς τὸ Ε΄ κεφάλαιον τῆς *Heraclia sacra*, ὅτι ἡ Ἡράκλεια ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν διωγμῶν παρουσιάζει τὴν σπουδαίαν ἀκμὴν τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἐνῶ καθίστατο τὸ κέντρον τῆς δράσεως τῶν οἰκτικῶν αὐτοκρατόρων, παρουσιάζει συγχρόνως καὶ τὴν μεγαλυτέραν ἀντίστασιν (βλ. ἀγίους μάρτυρας Σεβαστιανὴν, Γλυκερίαν, Δομίτιον, Φίλιππον, Ἀκάκιον, Μώκιον, τεσσαράκοντα παρθέτους κ. ἄ., ῶν τὰ ἀκραιφνῆ χριστιανικὰ ὀνόματα μαρτυροῦσι τὴν ἐπικράτησιν πλέον τῆς νέας θρησκείας. Κατὰ τοὺς πρώτους τούτους χρόνους ἀναφέρεται ἐπίσκοπος ἐν Ἡρακλείᾳ, ὁ Δομίτιος, ἀλείπτῃς τῶν μαρτύρων. Τὴν θέσιν λοιπὸν ταύτην καὶ τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα συνέχιζον ἀπαρεγκλίτως καὶ ἔπειτα κατὰ τὴν περιόδον τῶν αἰρέσεων οἱ τῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοποι. Παρεῖχε δὲ τὸ δικαίωμα εἰς τοῦτο καὶ τὸ κυριαρχικὸν τοῦ Ἡρακλείας ἐπὶ τοῦ Βυζαντίου προνόμιον τοῦ χειροτονεῖν καὶ ἐγκαθιδρῦειν τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, τὴν ἀρχὴν ἀνάγον ἀφ' ὅτου τοῦτο ἦν ἐπίσκοπὸς αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ προνομίου τούτου, ὅπερ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἦν ἀνεξαίρετον, ἐνίοτε περιήρχετο εἰς ρῆξιν καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα, ἀπτόητος ὀρθούμενος πρὸ αὐτοῦ μεθ' ὄλου τοῦ κύρους τοῦ ἀξιώματος, ἵνα ἐπιβάλη ὡς αὐστηρὸς θεματοφύλαξ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐκκλησίας τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς κανόνας. Ἡ σύγκρουσις εἰς τινὰς περιπτώσεις κατήντα δραματικὴ, ἀλλ' ὁ Ἡρακλείας ἦν πάντοτε ἀνένδοτος. Ἐπομένως ἐν πολλοῖς ἡ ἱστορία τῶν ἀρχιερατευσάντων ἐν Ἡρακλείᾳ ἀποτελεῖ καὶ ἐξιστόρησιν τῶν σχέσεων ἐκκλησίας καὶ πολιτείας ἐν τῷ κράτει, αἵτινες δὲν ἦσαν πάντοτε ὁμαλαί (βλ. κεφ ΙΑ', 8).

Ἐκκλησία ἢ καὶ «ἐξαρχία» τῆς Ἡρακλείας ἐπιφανῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως. αὐτ. Γράφει δὲ καὶ ὁ ἀρχιμ. Βασ. Στεφανίδης: «Ἡ μετὰ θεοῖς τῆς ἑωμ. πρωτευούσης εἰς τὸ Βυζάντιον (326) κατέστησεν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Θρακικῆς ἀντὶ τοῦ Ἡρακλείας τὸν Κ/πόλεως, ὅν βεβαίως ἐξέχων μητροπολίτης ἔμεινεν ὁ Ἡρακλείας, ὁ χρονολογικῶς πρῶτος ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἀρχιερέων». Ν. Ποιμὴν Α' σ. 158.

Τούτων ἕνεκα τῶν λόγων ὁ Ἡρακλείας ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἦν τὸ σημαντικώτερον πρόσωπον, ὁ πανίσχυρος ἄρχων, καὶ δύναται νὰ κληθῆ πατριάρχης τῶν πατριαρχῶν ἄγων καὶ φέρων τὰ πάντα¹. Ὄντως ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου καὶ Τιμοθέου πατριάρχου ἀναφέρεται συνελθοῦσα τῷ 513·14 σύνοδος τις ἐν Ἡρακλείᾳ κατ' αἴτησιν τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ πάπα Ὁρμίσδα Βιταλιανοῦ τοῦ ἀποστάτου, ὅστις καὶ ἀρχιδιάκονος ἦτο, μετὰ δὲ καὶ τοῦ ἐπισκόπου Εὐοδίου παρέσυραν τῇ ἐπινεύσει τοῦ αὐτοκράτορος ἐκεῖ διακόσιους ἐπισκόπους ἐκ διαφόρων μερῶν. Ἀπὸ τοῦ Ἀκκίου Κ'πόλεως καὶ Φήλικος Ρώμης ἡ ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἦν ἀπεσχισμένη (484-516) διὰ τὸ «Ἐνωτικὸν» τοῦ Ζήνωνος, ὅπερ ἐξεδόθη ἐπ' εὐνοίᾳ τῶν Μονοφυσιτῶν· διότι δὲν ἀνέφερε τὰς ἀποφάσεις τῆς Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου. Εἰς τὸ «Ἐνωτικὸν» ἀντετάχθη καὶ ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία, ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει εἶχεν ἐπιβληθῆ τότε ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ πάπα ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Γότθων, οἵτινες εἶχον καταλάβει τότε τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπειράθησαν ν' ἀνατρέψωσι τὸ «Ἐνωτικὸν» ἀλλ' ἐγελοιοποιήθησαν, ὡς διηγεῖται ὁ Θεοφάνης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, οὗτος συστήσας συμπαιγνίαν μετὰ τοῦ νοσοῦντος τὸ δόγμα πατριάρχου ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ διαλυθῶσιν ἄπρακτοι². «Ἐπὶ τοῦ . . . Ἀναστασίου ζηλώσας ὁ Βιταλιανὸς ἀνταρσίαν ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ Ἀναστασίου ἐμελέτησε καὶ ἐνδόντος Ἀναστασίου τοῦ γενέσθαι σύνοδον ἐν Ἡρακλείᾳ, συνήχθησαν τότε καὶ οἱ Ρωμαῖοι καὶ συνελθόντες οἱ πάντες διακόσιοι ἐπίσκοποι διέστησαν ἄπρακτοι Ὁρμίσδοῦ τότε πάπα τυγχάνοντος» Οὕτω διηγεῖται τὰ τοῦ ἐπισοδείου Νικήτας χαρτοφύλαξ, ὁ Νικαεύς³.

Κατὰ τὰς βαρβάρους τῶν τε Σταυροφόρων καὶ Καταλανῶν ἐπιδρομᾶς οἱ ἱεράρχαι τῆς Ἡρακλείας ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου σταθέντες

1. Τούτου ἕνεκα ἀπὸ Ἡρακλείας ὀκτὼ μόνους ἔχομεν πατριάρχας (Φιλόθεος 1354, Νεόφυτος 1636, Ἰωαννίκιος 1646, Μεθόδιος 1668, Νεόφυτος 1707, Καλλίνικος 1726, καὶ Γερμανὸς 1913 ὁ μέγας πατριάρχης καὶ ὑπέρμαχος τῶν Προνομίων καὶ τελευταῖος ὁ Βενιαμῖν 1936). Ἄλλ' ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐπιρροῆς, νομίζω, συνῆλθε καὶ σύνοδος τις σπουδαία ἐν Ἡρακλείᾳ, ὅπου ἡ δύναμις τοῦ μητροπολίτου ἔχοντος ὑφ' ἑαυτὸν καὶ 24 ἐπισκόπους ἦν ἀσυναγώνιστος.

2. Βλ. Χρονογραφίαν σ. 248 Βόννης.

3. «Κατὰ ποίους καιροὺς . . . ἐσχίσθη . . . ἡ τῶν Ρωμαίων ἐκκλησία» Migne, Patr. gr. 120, στ. 716 C.

μετ' αὐταπαρνήσεως ἐξετέλεσαν τὸ καθήκον. Ὅτε οἱ Περίνθιοι φυγύδες ἐξ ἐφόδου ἐπιτεθέντες κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὴν ἑαυτῶν πόλιν καὶ νὰ σφαγιάσωσι τὴν ἐκεῖ καταλανικὴν φρουράν, ἐκινδύνεον πολιορκηθέντες ν' ἀποθάνωσιν ἐκ τῆς πείνης, τότε πρεσβεία ἐπὶ κεφαλῆς ἔχουσα τὸν μητροπολίτην παρουσιάσθη πρὸ τοῦ στρατηγοῦ Ροκκὰ φ ό ρ. Οὗτος τοσοῦτον διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ συνεκίνησεν αὐτόν, ὥστε, ἐνῶ ἦτο μανιώδης κατὰ τῶν Περινθίων, λησμονήσας τὴν ὀργὴν καὶ τοὺς ὄρκους αὐτοῦ ἐχάρισε τῶν πολιορκουμένων τὴν ζωὴν¹.

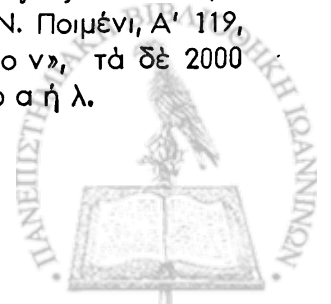
Καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ὅτε τὸ δύσμοιρον πατριαρχεῖον ἐκαλεῖτο διαρκῶς εἰς νέους ἀγῶνας καὶ ἀντίκρυζε τὸν Γολγοθᾶν, ὁ ἐθνάρχης ἐπαρηγορεῖτο ἔχων παρὰ τὸ πλευρὸν τοὺς τρεῖς πρωτοθρόνους. Φοβερῶτατα βεβαίως ἦσαν τὰ πλήγματα, ὅσάκις προήρχοντο ἐξ οικείων. Ὁ πρωτοβεστιάριος Τραπεζούντιος Γεώργιος Ἀμιρούτσης, οὗτινος θὰ γνωρίσωμεν τὸν ποταπὸν χαρακτήρα, μετεχειρίσθη τὴν σουλτανικὴν εὐνοίαν, ἵνα ἐκβιασθῇ ὁ πατριάρχης Ἰωάσαφ, ὁ τοῦ Γενναδίου διάδοχος, νὰ τελέσῃ τὸν ἄνομον γάμον αὐτοῦ μετὰ τῆς δουκίσσης Ἀθηνῶν, χήρας τοῦ Νέρου Ἀτσαϊόλη, ἐνῶ εἶχε τὴν νόμιμον σύζυγον. Οὗτος μετὰ τῶν συνοδικῶν Καισαρείας, Ἐφέσου καὶ Ἡρακλείας ἠρνήθησαν ἀπολύτως. αὐτὸς ὁ Σουλτάνος διὰ προσταγματος ἤξιωσεν αὐτό, ὁ δὲ πατριάρχης καὶ οἱ πρωτόθρονοι ἀντέταξαν ἄρνησιν πρὸ τοῦ αἰμοσταγοῦς σατράπου. Ὁ πατριάρχης ἐκθρονίζεται, ἐξυβρίζεται κειρόμενος τὸν πῶγωνα, ἐνῶ ἐκραύγαζεν «*ὄχι μόνον τὰ γένηα, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ πόδια καὶ τὴν κεφαλὴν δύνανται νὰ μὲ κόψωσιν ἔνεκα τῆς ἀληθείας, οὐδὲ θέλω ποτὲ παραβῆ τοὺς νόμους, ὧν διατελῶ φύλαξ καὶ προστάτης*»².

Εἰς κάθε κρίσιμον περίστασιν ὁ Ἡρακλείας ἐξεγείρεται πρὸς περιφρούρησιν τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς Τουρκογραφικῆς τοῦ Κροισίου, ὅτι πατριάρχης διωρίζετο ἐκεῖνος, ὅστις προσέφερε τὰ περισσότερα πουργία εἰς τοὺς Τούρκους. Δὲν εἶχε παρέλθει 25ετία ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ὁ Ραφαήλ, ὡς θὰ ἴδωμεν (ἐν κεφ. ΙΑ', κ'.) ἀνεβίβασε τὰ φλωρία εἰς 2500³. Τίς οἶδε τί διαστάσεις εἶχε λάβει τὸ πρᾶγμα καὶ μετὰ τὸν θάνατον Ἰερεμίου Α' συνεκλήθησαν οἱ ἀρχιερεῖς εἰς μεγάλην μετὰ τῶν κληρικῶν τῆς Μεγ.

1. Ἐ. Σ τ α μ α τ ι ᾶ δ ο υ, Οἱ Καταλάνοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ 1869, σ. 159 - 160.

2. Π. Κ α ρ ο λ ῖ δ ο υ, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1925, σ. 229 - 230.

3. Βλ. Β α σ. Σ τ ε φ α ν ῖ δ ο υ (νῦν καθηγητοῦ τῆς θεολογίας). «Ὁ πατριάρχης Κ/πόλεως Ραφαήλ ὁ Α' καὶ τὸ πατρ. χαράτζιον» ἐν Ν. Ποιμένι, Α' 119, σ. 333 - 339. Οὗτος προσέδθηκε 500 φλωρία εἰς τὸ «π ε σ κ ε σ ι ο ν», τὰ δὲ 2000 εἶχε δώσει πρῶτος Διονώσιος Α', ὁ προκάτοχος τοῦ Ραφαήλ.

Ἐκκλησίας σύνοδον τῷ 1549 παρισταμένου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Γερμανοῦ καὶ ἐξέδωκαν τόμον, ὅστις ὠρίζεν : «ὅτι ὅποιος τῶν ἀρχιερέων βουλευθῆ με κανέναν τρόπον καὶ γείνη πατριάρχης χωρὶς νὰ μαζοχθοῦν ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς, μητροπολίται, ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Πελοποννήσου ἤγουν τοῦ Μορέως, νὰ εἶναι αὐτοκαθαίρετος τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τοῦ θρόνου». καὶ ἐπιφέρει εἰς ἐπίρρωσιν τοῦ πράγματος : «Καὶ ἀφορισμὸν ὁ Ἡρακλείας ἐξεφώνησε μετὰ ὠμοφορίου καὶ ἐπιτραχηλίου»¹. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον δὲν ἦτο εὐκόλον διὰ τὰς καιρικές περιστάσεις καὶ τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνίας νὰ γένηται, ὁ Ἡρακλείας αὐθις—ὁ Γεράσιμος τώρα—ὑπέβαλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν πλέον τὴν πρότασιν «νὰ μὴν γίνεται τις πατριάρχης, ἂν δὲν ἐρωτηθῆ ἢ κατάστασις του καὶ δὲν δώσουν μαρτυρίαν διὰ τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν οἱ πέντε ἀρχιερεῖς», ὅπερ καὶ ἐνομιμοποιήθη διὰ φερμανίου Μαχμοῦτ Α' τῷ 1741². καὶ εὐρίσκομεν εἰς τὰ βεράτια (π.χ. τὸ δοθὲν Γρηγορίω Γ' τῷ 1839), ἄρθρ. 4ον «ἐπειδὴ ἀνέκαθεν χηρευούσης τῆς πατριαρχείας τῇ γνώμῃ τῶν τε μητροπολιτῶν Ἡρακλείας, Κυζίκου, Νικομηδείας, Νικαίας καὶ Χαλκηδόνας, τῶν εὐρισκομένων πλησίον τῆς ὑψηλῆς μου βασιλευούσης καὶ τῆς ἐνδημούσης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου τῶν μητροπολιτῶν . . . ἐπεκράτησεν, ἵνα τῷ ῥηθέντι μητροπολίτῃ ἀπονέμηται ἡ πατριαρχεία»³.

1. Μαλαξὸς ἐν Κρουσίου Τουρκογρ. σ. 165. βλ. Σάρδεων Πατρ. κατ. σ. 35.

2. Γεδεών Ἀρχ. Ἡρακλ. 17-18.

3. Ἐκκλ. Ἀλήθ. ΛΘ', σ. 237. Ταῦτα διέφυγον τὴν προσοχὴν τοῦ ἐμβριθοῦς ἐρευνητοῦ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριαρχικῶν νομίμων κ. Στεφανίδου ἐν τῷ ἄρθρῳ. «Ὁ καταρτισμὸς τῆς τὸν οἰκ. πατριάρχην ἐκλεγοῦσης συνελεύσεως» ἐν Ν. Ποιμένι Α', σ. 441, 446. Τὰ περὶ τῆς πεντάδος ἐξιστοροῦνται κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 350. Κατὰ Γεδεών «τὴν ἡμέραν τῆς ἐνθρονίσεως ἰδίως ἐκάστου πατριάρχου τέσσαρες πέντε «γέροντες» καὶ δύο τρεῖς ἐκ τῶν λογάδων τοῦ γένους εἰς τι δωμάτιον τοῦ πατρ. μεγάρου συνερχόμενοι συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ προσώπου, ὅπερ ἤθελεν ἐκλεγῆ διάδοχος τῆς πατρ. ἐξουσίας μετὰ παῦσιν ἐντὸς ὀλίγου βεβαίως προσδοκωμένην, μετὰ θάνατον ἢ μετὰ παραίτησιν τοῦ ἐκλεγέντος», (Μνεῖα σ. 182). Τελευταία φωνὴ τῆς πεντάδος ὑπὲρ τῶν δικαίων καὶ καθεστώτων τῆς Ἐκκλησίας ἦν ἡ διαμαρτύρησις κατὰ τῶν «Γενικῶν κανονισμῶν», ἧτις ὡς ἐξόφθαλμος καινοτομία συνεφόρησεν ἀνήκεστα δεινὰ εἰς τὴν διοίκησιν αὐτῆς καθόλου. Ἦσαν δὲ οἱ διαμαρτυρηθέντες γέροντες ὁ Ἐφέσου Παῖσιος, ὁ Ἡρακλείας Πανάρετος, ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ, ὁ Χαλκηδόνας Γεράσιμος καὶ ὁ Νικομηδείας Διονύσιος, οἵτινες κατήγγειλαν πρὸς τὸν πατριάρχην Κύριλλον Ζ' τὴν ὑπονόμευσιν τῶν προνομίων, ἀλλ' ἢ συνελθοῦσα τότε ἔθνοσυνέλευσις διὰ τῆς ὑψηλῆς πύλης ἐδίωξεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ Φαναρίου. Τούτοις συνετάχθη καὶ ὁ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρηθεὶς Ἰωακείμ Β', ἀλλὰ

Ἐντεῦθεν καὶ διὰ τὸ μέγα ἀξίωμα, ὅπερ ὁ Ἡρακλείας εἶχε παρὰ τῷ πατριάρχῃ θεωρούμενος ὡς «γέροντας» αὐτοῦ καὶ ἀνάδοχος καὶ διὰ τὴν περὶνοιαν, προῖόν τῆς ἐν τῷ Φαναρίῳ διαρκοῦς διατριβῆς, ἐσχηματίσθη αἴγλη τις περὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς οἰακοστρόφου δεινοῦ τοῦ τῆς ἐκκλησίας σκάφους. Διὰ τοῦτο ὁ πολὺς τὴν σοφίαν, ὁ μετὰ τὸ 1722 διατελέσας Τυρνόβου μητροπολίτης Ἰωσήφ γράφει πρὸς τὸν Τυρνόβου Νικηφόρον: «Δὲν ἦτο σοφώτατος ἐκεῖνος ὁ Ἀθηναῖος (Μελέτιος); δὲν ἔφριξεν ὁ κόσμος τοὺς Ἡρακλείας Νεόφυτον καὶ Ἀθανάσιον καὶ Γεννάδιον;»¹.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀπησχόλουν τὴν Μεγ. Ἐκκλησίαν καὶ αἱ οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι καὶ δὴ αἰ πρὸς τὴν κυβέρνησιν διηνεκῶς πολλαπλασιαζόμεναι ὑποχρεώσεις· διὸ καὶ τὸ πατριαρχεῖον ἐστέναζεν ἀπὸ δυσβάστακτον χρέος ὡς ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐπὶ Ἰωάσαφ, Β' τῷ 1564, ὅστις καὶ ἠναγκάσθη νὰ συστήσῃ διὰ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ «χρέους τοῦ κοινοῦ» τὴν «οἰκονομικὴν ἐπιτροπὴν» διαχειριζομένην ὡς εἰκὸς καὶ τὰ εἰσοδήματα². Τὸ χρέος τοῦτο κατενεμήθη εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος κατ' ἀναλογίαν τῶν πόρων αὐτῶν καὶ ἦν ἐνδεδυμένον εἰς «αὐλικὰς ὁμολογίας» ἀπὸ 500 - 5000 γροσίων ἐκάστη πρὸς 10%, καὶ ἕκαστος ἀρχιερεὺς ἦν ὑποχρεωμένος νὰ ἐξοφλῇ κατ' ἔτος ὠρισμένον ἀριθμὸν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸ χρεωλύσιον. ἀλλ' εἰς τοῦτο προσετίθεντο τὰ νόμιμα καὶ διὰ τὸ ταμεῖον τοῦ κοινοῦ, ὡσάκις τὸ χρέος αὐτοῦ ἠῦξανεν, καὶ ἐπὶ πλέον καὶ τὸ ζητομήριον χαράτζιον καὶ μηρίον ἦτοι ὁ κεφαλικὸς φόρος τῶν ἀρχιερέων, ὀριζόμενος κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου³. Εἰς κώδικα τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐλικῶνος μονῆς τοῦ ὁσίου Σεραφείμ Δομποῦς σ. 23 ὑπάρχει «Κατάλογος καὶ καταγραφὴ τῶν ζητομηρίων καὶ χαράτζιων, ὅποῦ οἱ τῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ ὑποκείμενοι μητροπολίται καὶ οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι πληρώνουν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Κατὰ ταῦτα ἐπλήρωνον «ὁ μητροπολίτης Καισαρείας 500, χαράτζιον 30 (γρόσια). ὁ Ἐφέσου 750, χαρ. 30, ὁ

κατηργήθη ὡς πατριάρχης διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἔγκλημα διεπράχθη. (βλ. σ. 169-170 καὶ Ν. Ποιμένα Α', σ. 117 ἔ. ὁ Γεροντισμός).

1. Παρὰ Γεδεών, Αἰνιγμάτων ἱστορικῶν λύσεις ἢ δέσις σ. 3 (ἀπόσπ. τοῦ Η' τόμου Ἐταιρ. κρητ. σπουδῶν).

2. Βλ. Βασ. Στεφανίδου, Τὸ χρέος τοῦ κοινοῦ καὶ ἡ οἶκον. ἐπιτροπὴ, ἐν Ν. Ποιμένι, τόμ. Α' σ. 289.

3. Αὐτ. σ. 296-297 ζητομήριον ἦν τὸ ἐτήσιον ποσὸν τοῦ μηρίου (βλ. Θεολογία Ζ' σ. 117) βλ. καὶ τὸ κολοσσαῖον χρέος τῶν ἀρχιερέων ἐν Θρακ. Ε', σ. 234-235.

ἐπίσκοπος Ἡλιουπόλεως μ η ρ ἰ 100, ὁ Ἡρακλείας 750 χαρ. 120, ὁ Καλλιουπόλεως 300, ὁ Μυριοφύτου 125, ὁ Μετροῶν 100, ὁ Τυρολόης 100. Σημείωσαι, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τῶν μητροπολιτῶν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν μ η ρ ἰ μόνον πληρώνουν τὸ δὲ χαράτζιον τὸ πληρώνουν εἰς τὸν κυριάρχην αὐτῶν μητροπολίτην διὰ τοῦτο ὅσοι μητροπολίται ἔχουν ἐπισκόπους πληρώνουσι περισσότερον χαράτζιον». Ἐπειδὴ κατὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς εἶχον ἐγερεθῆ πολλά παράπονα ὁ πατριάρχης Προκόπιος τῷ 1785 συνέστησε τὰς ἐφορίας τῶν γερόντων. Ἐκ τούτων τῶν ἐν Κ/πόλει ἐνδημούντων ὤφειλον οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἐπαρχιῶν νὰ διορίζωσι, καὶ ἔχομεν τότε ἐ φ ὄ ρ ο υ ς καὶ ἐ φ ο ρ ε υ ο μ ἔ ν ο υ ς. Τὸ καθεστῶς τοῦτο ἴσχυε μέχρι τῆς συντάξεως τῶν Κανονισμῶν, ὅτε τὰ δικαιώματα τῶν ἐφόρων περιῆλθον εἰς τὸ Δ.Ε.Μ. συμβούλιον. Εἰς «Σύνταγματικὸν περὶ τῆς τάξεως τῶν πατριαρχικῶν θρόνων» (Ἀθῆναι 1855 ἀναγινώσκομεν «ἐφόρους ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐφορευομένους ἀγίους ἀρχιερεῖς» (σ. 25) Κατ' αὐτὸ ὁ γέροντας Κυζίκου Ἰωακεῖμ εἶχεν ὡς ἔφορος 24 μητροπολίτας, ὁ Ἡρακλείας 23, ὁ Νικομηδείας 20, ὁ Χαλκηδόνος 8. Πρὸ τοῦ 1821 οἱ μὲν ἔφοροι ἦσαν ἑπτὰ καὶ οἱ ἐφορευόμενοι 117. Κατάστιχον λογαριασμῶν τοῦ Ἡρακλείας Μελετίου περιέχει περὶ τοὺς 30 ἐφορευομένους ὑπ' αὐτοῦ. Οὗτοι ἦσαν Ἰωαννίκιος Τυρνόβου καὶ οἱ 4 αὐτοῦ ἐπίσκοποι: Ἀνθιμος Λοφτοῦ, Μεθόδιος Βράτζας, Θεόκλητος Τζερβενοῦ (Ρουσσουκ) καὶ Ἀνθιμος Πρεσλάβας (Σιούμλας), Ἀνθιμος Διδυμοτείχου, Γερμανὸς Παλαιῶν Πατρῶν, Παῖσιος Φιλιππουπόλεως, Μεθόδιος Αἴνου, Μακάριος Σηλυμβρίας, Σεραφεῖμ Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου, Καλλίνικος Δρύστρας, Δαμασκηνὸς Φερσάλων, Γαβριήλ Τήνου, Τιμόθεος Βοδενῶν, Ἰγνάτιος Κασσανδρείας, Νικόδημος Τζίας καὶ Θερμίων, Ἀνανίας Θηβῶν, Γεράσιμος Οὐζιτζης (ἐν Σερβίᾳ), Κύριλλος Σάμου, Γεράσιμος Αἰγίνης, Νικηφόρος Ἴμβρου, Γεράσιμος Κώου, Διονύσιος Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ (ἐν Κυνουρίᾳ), οἱ ὑπὸ τὸν Παλαιῶν Πατρῶν ἐπίσκοποι Προκόπιος Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων, Γρηγόριος Κορώνης καὶ τρεῖς ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας: Ἰωακεῖμ Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου, Νεόφυτος Μυριοφύτου καὶ Σεραφεῖμ Τυρολόης. Τούτων τὰς ἐν Κ/πόλει ὑποθέσεις διεχειρίζοντο οἱ ἔφοροι καθὼς καὶ τῶν μονῶν, ὅσοι εἶχον κτήματα ἐν ταῖς ἐκείνων ἐπαρχίαις¹. Ἡ διεξαγωγή ὄλων τούτων τῶν ὑποθέσεων, τεραστία ὄντως

1. Γ ε δ ε ὠ ν Μνεῖα σ. 167 - 168.

καὶ κοπιώδης, ἀπῆτει καὶ χρόνον καὶ χεῖρας πολλές· ὅθεν οἱ εἶχον ὀργανώσει γραφεῖα καὶ εἶχον ὑπαλλήλους, καὶ ἦσαν οἱ λογοθέται τῶν Βυζαντινῶν. Κατὰ Γεδεῶν μέχρι τοῦ 1860 ὀκλείας εἶχε 1-2 βοηθοὺς ἐπισκόπους, πρωτοσύγκελλον, δύο ἱερούς, γραμματέα, «κασσηρον» (ταμίαν), μάγειρον, καφετζή, ποκόμον καὶ ὑπηρέτην (Μνεῖα 165). Τὸ μέγεθος τῆς ἐργασίας μανθάνομεν ἐκ τοῦ διασωθέντος κώδικος τοῦ διαδόχου τοῦ Μιλίου, τοῦ Ἰγνατίου. εἰς 1000 ἀνέρχονται αἱ πρὸς τοὺς ρευομένους ἐπιστολαὶ αὐτοῦ εἰς περίοδον ὀκταετίας (1821 - 1829) πρὸς τὸ ἀνώτατον κέντρον λοιπὸν ὑπηρεσίας τοῦ Ἡρακλείας ἦσαν μεγάλα, καὶ οὕτω βεβαίως τήσατο καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν τοῖς φαναριωτικοῖς κύκλοις καὶ τὸν ἴσμον τοῦ κόσμου. Τούτου ἕνεκα, ὡς σχεδὸν πάντοτε ἀπουσιάζει τῆς ἐπαρχίας, εἶχε βοηθὸν ἐπίσκοπον ἢ πρωτοσύγκελον καὶ δι' ἐπαρχία αὐτοῦ εἶχε μεγάλην ἔκτασιν¹.

Ὁ θεσμὸς τῶν βοηθῶν ἐπισκόπων εἶναι ἀρχαῖος ἐν τῇ ἐκείσῃ. Γνωστοὶ τοῖς πᾶσιν εἶναι Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ βοηθὸς τῷ γέροντι πατρὶ αὐτοῦ καὶ ὁ ἱερός Ἀύγουστινὸς τῷ ἐπισκοπῷ Ἰππῶνος². Εἰς ὄνομα τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης ἐπισκοπῆς πρώτου (τῆς Ναζιανζοῦ) ὠνόμασαν τὸν βοηθὸν ἐπίσκοπον καὶ οἱ Ἡρακλείας μητροπολίται. Τὸ ἔθος τοῦτο κατηγορήθη ἐπὶ Κωνσταντινουπόλεως Δ' (1756-7) διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐν ἔτει 1756, διότι οἱ ἐπίσκοποι μὴ ἔχοντες πόρους συντηρήσεως κατελάμβανον τὰς ἐκείσας τοῦ οἴκου. θρόνου καὶ προῦκάλου ἀνωμαλίας καὶ ταραχῆς (Γεδεῶν Κανον. διατάξεις Β', σ. 452-4). ἀλλὰ τελευταῖον Γρηγόριος Ε' τὸν Νοέμβριον τοῦ 1806 διὰ συνοδικοῦ τόμου ἔδωκε δικαίωμα τῆς χειροτονίας τοιούτων ἀρχιερέων εἰς τοὺς «Γέροντι συνοδικούς καὶ μόνους, τοὺς διαμένοντας ἐν Κ/πόλει καὶ δι' αὐ-

1. Ὁ Γρηγόριος Παυλίδης (1879) εἶχε δύο βοηθοὺς, καίτοι εἶχε πλέον ἐφορείαν.

2. Βλ. Μίλας, Ἐκκλ. δίκαιον, μετάφρ. Ἀποστολοπούλου σ. 324, 390. (Βιβλιοθήκη Μαρασλή), Γεδεῶν, Ἰστ. Χρ. Πεν. σ. 274. Ἐπ' ἐστὶν ἕνα ἀφορμῆς τῆς χειροτονίας ὡς βοηθοῦ ἐπισκόπου τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν τοῦ Ἰακώβου Μπαμπανάτσου (νῦν μητρ. Ἀττικῆς) ἐγφράσαν πολλά καὶ τὸ ζήτημα εἰσῆχθη καὶ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικοπῆς τῆς 10 Ἰαν. 1935, ὅπερ ἐξήνεγκεν γνώμην ἀντίθετον πρὸς τὴν ὑπόπλειοψηφίας τῆς Ἱ. Συνόδου (βλ. ἐν ἐκτάσει Παν. Πουλίτσα «Σχολικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ ἰδέαι ἐπὶ ἐκλογῆς ἐπισκόπων, Εἰσηγητικὴ ἔκθεσις πρὸς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικοπῆς, Τεύχ. Α', Ἀθῆναι 1946, σ. 370-389).

κυβερνῶντας τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν (αὐτ. σ. 348). Δὲν ἴσχυσε φαίνεται ἡ ὑπὸ Γερμανοῦ Δ' κατάργησις τοῦ τόμου τούτου (αὐτ. σ. 355)· διότι ὁ τούτου διάδοχος Μελέτιος Γ' τὸν Ἰούνιον τοῦ 1845 ἄλλον συνοδικὸν ἐξέδοτο τόμον, ἐν ᾧ γράφει: «εἶθιστο τῇ ἐκκλησίᾳ ἄνωθεν καὶ ἐκ παλαιοῦ τοὺς ἀξίους καὶ βίον ἄμεμπτον ἐπιδεικνυμένους κανονικῶς προχειρίζεσθαι ἀρχιερεῖς ἐπὶ ὀνόματι τῶν πάλαι διαλαμψασῶν ἐπαρχιῶν καὶ τούτων, οὓς μὲν ἐν ἐπαρχίαις τῇ αἰτήσει τῶν κατὰ τόπους ἀρχιερέων παραμένειν συμβουλοῦντας... οὓς δ' ἐν Κ|πόλει... ἐγκαθίστασθαι ἐν εἴδει χωρεπισκόπων...» (αὐτ. 353-8. Βλ. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Περὶ χωρεπισκόπων καὶ τιτουλαρίων ἀρχιερέων ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ (ἐκ τῆς «Ἐκκλησίας») Ἀθῆναι 1935, σ. 22-24 Ὡς ἀρχαῖον ὁμῶς εὕρισκω εἰς ἔγγραφον τοῦ 1330 «τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Δανείου», ὅστις ἐδρεύων «εἰς τὴν θεοφύλακτον πόλιν Ἡράκλειαν» δικάζει τῆς μοναχῆς Ἀγαθονίκης περὶ τοῦ μονυδρίου τῆς Κρυονεριτίσσης ὑπόθεσιν¹.

Κατὰ χρονολογικὴν ἔπειτα σειρὰν εὕρισκω οὐκ ὀλίγους βοηθοὺς ὑπὸ διαφόρους τίτλους διαλυθεισῶν ἐν Θράκῃ ἐπαρχιῶν ἐπισκόπους τῆς Ἡρακλείας, καὶ τοιοῦτοι:

Ὁ Κλαυδίουπόλεως Παντελεήμων. Οὗτος ἐχρημάτισε βοηθὸς τοῦ Διονυσίου (1830-1818), ἔπειτα ἐγένετο Δρυῖνουπόλεως καὶ ἀπέθανεν ἐν ἀγίῳ Ὄρει².

Ὁ Ναζιανζοῦ Γρηγόριος Παυλίδης. Οὗτος ἐχειροτονήθη πρωτοσύγκελλος ὢν ὑπὸ τοῦ Ἰωαννικίου τῷ 1875, Μαρτίου 24, καὶ ἐντεῦθεν προήχθη εἰς μητροπολίτην Ἡρακλείας τῇ 12 Μαρτίου 1879 ὡς Γρηγόριος Δ'³.

Ὁ Συννάδων Πανάρετος, ἀδελφὸς τοῦ Ἡρακλείας Παναρέτου, ἀποθανὼν τῷ 1884⁴.

Ὁ Ναζιανζοῦ Γερμανὸς τοῦ Γρηγορίου Καλίδου 1902.

Ὁ Χαριουπόλεως Φιλόθεος τοῦ Γρηγορίου Παυλίδου (βλ. Γρηγόριος).

Ὁ Ναζιανζοῦ Ἰωάννης Τζανέτης ἐκ Κουμβόου τῆς Ραιδεστοῦ. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τῆς Χάλκης τῷ 1904 ὑπηρέτησεν ὡς ἀρχιδιάκονος τοῦ Γρηγορίου Παυλίδου, εἴτα πρωτοσύγ-

1. Acta part. I, σ. 157.

2. Θρακ. ἐπετηρὶς 1897, σ. 27.

3. Καλλιφρονος Ἐκκλ. ἐπιθεώρ. Περίοδ. Γ', τόμ. 3, Κ/πολις 1875, σ. 26 (διορθ. τὸ Ἀμασίας εἰς Ἡρακλείας).

4. Δράκου Θρακ. σ. 54.

κελλος καὶ τῷ 1910 βοηθὸς ἐπίσκοπος ἕως τοῦ 1913. ὑπέφερε τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ Γούρκων, καὶ ἀπέθανεν ὡς καθηγητῆς τοῦ ἡμιγυμνασίου ἐν Ραιδεστῷ¹.

Ὁ Ναζιανζοῦ Φιλόθεος, Οὗτος ἐξελέγη τῇ 19 Μαρτίου 1931 καὶ ἔμενε σχολάζων ἐν Κιπύλει². Τῷ 1937 ἐγνώρισα αὐτὸν ἀρχιεροφύλακα τῶν Πατριαρχείων.

Συνήντησά του καὶ Γεννάδιον Ναζιανζοῦ³.

Σταχυολογοῦμεν ἐνταῦθα τοὺς λογιωτέρους ἐκ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας.

Θεόδωρος 325 μετὰ τὴν Α' οἴκουμ. σύνοδον. θιασώτης τοῦ Ἀρείου καὶ δράσας ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ, κατ' ἐξοχὴν δὲ «ἐλλόγιμος» καὶ συγγραφεὺς θεολογικῶν ἔργων.

Νικήτας Α' ὁ ἀπὸ Σερρών 1066 - 1090, ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς.

Νικήτας Β' 1260 ὁ κανονολόγος.

Φιλόθεος 1347 - 1354 ὁ μεμουςωμένος οἰκ. πατριάρχης.

Διονύσιος Α' 1580 - 1613. Ἐπαινεῖται ὡς μουσικὸς καὶ δεινὸς θεολόγος.

Ἰλαρίων ἀντιπαπικὸς, «σοφώτατος» 1619 - 1617.

Μεθόδιος 1646 - 1668, «λογιώτατος» ὡς λέγεται ἐν τῷ ὑπομνήματι τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς πατριάρχου.

Νεόφυτος 1690 - 1711 διέπρεπεν ὡς λόγιος καὶ λαϊκὸς ἔτι ὢν.

Γεννάδιος 1714 - 1718,

Καλλίνικος «πολυμαθὴς» 1718 - 1726.

Γρηγόριος Παυλίδης 1879 - 1888 σοβαρὸς θεολόγος.

Φιλάρετος Βαφείδης ὁ ἱστορικὸς τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ἄλλοι ἀρχιερεῖς ὑψηλὴν κατέχοντες θέσιν καὶ δράσαντες σπουδαίως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐσχάτως ὁ Γερμανὸς ὁ τῷ 1913 ἀνελευθῶν εἰς τὸν πατρ. θρόνον.

Πέτρος Α' 325 ἐκ τῶν 318 θεοφόρων πατέρων τῆς Α' οἴκουμ. συνόδου.

Παῦλος 380 τοποτηρητῆς τοῦ θρόνου καὶ πρόεδρος τῆς Β'

1. Θρακ. παράρτ. Γ' τόμου 1931, σ. 180.

2. Ὁρθοδοξία Γ', σ. 193.

3. Ὁ Γ. Λαμπούσιιάδης γράφει ἐν τῷ ἑμῷ χειρογράφῳ «Ἐκκλησίᾳ Ἡρακλείας» (φ. 4β): «Καὶ πολλὰς δὲ οἱ αἰοίδιμοι προσέφερον ὑπηρεσίας διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν τῇ μεγ. ἐκκλησίᾳ, σύμβουλοι καὶ συναθληταὶ τῶν κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους πατριαρχῶν τυγχάνοντες, ἐλαχίστην ὁμῶς τῇ ἐαυτῶν ἐπαρχίᾳ, ἦν διώκουν διὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν», δηλ. μικρὸν ὠφέλησαν οἱ βοηθοὶ ἐπίσκοποι.

οἴκουμ. συνόδου μετὰ τὴν ἀποχώρησιν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Σεραπίων, ἀνάστημα τοῦ θείου Χρυσοστόμου 402.

Ἰωάννης Δ' 857 - 869, σπουδαῖον παίξας πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου.

Ἀναστάσιος 933 - 956 γενναίως ἀντιταχθεὶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ νεαροῦ καὶ ἀμυήτου βασιλόπαιδος Θεοφυλάκτου γελοιοποιήσαντος τὸν θρόνον.

Ἀντώνιος 1434 - 1440 διακριθεὶς ἐπὶ συνέσει ἐν τῇ ἐν Φλωρεντία συνόδῳ καὶ διαμαρτυρηθεὶς κατ' αὐτῆς ἐπανελθὼν οἴκαδε.

Οἱ Λέριοι πλὴν τοῦ Γενναδίου, διεκρίθησαν καὶ ὁ Γερᾶσιμος, ὁ Μεθόδιος, ὁ Μελέτιος καὶ ὁ Ἰγνάτιος.

Ὡς ὁδηγὸν ἐν τῇ καταστρώσει τοῦ βιογραφικοῦ τούτου καταλόγου ἔσχομεν τὸ διάγραμμα τὸ ἐκπονηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀναστ. Σταμούλη καὶ ὑπὸ τοῦ πατρώζοντος αὐτοῦ υἱοῦ κ. Μιλτιάδου ἐκδοθὲν ἐν τῷ ΙΔ' τόμῳ τῶν Ἐρακλικῶν (1940) σ. 112 - 121. Ἐν πολλοῖς, ὅπου ἦν δυνατόν, κατεφύγομεν εἰς τὰς πηγὰς. Ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης θέλει παρατηρήσει, ὅτι οὐχὶ μόνον συνεπληρώσαμεν καὶ ἐπηυξήσαμεν εἰς πλατυσμὸν τὸν ἀπλοῦν τοῦτον κατάλογον, ἀλλὰ καὶ μετερρυθμίσαμεν πολλαχοῦ μετατιθέμενός τινα ὀνόματα καὶ ἄλλα ἀποβαλὼν καὶ διωρθώσαμεν οὐκ ὀλίγας χρονολογίας. Τὸν ἀπόστολον Ἀνδρέαν, δι' ὅσα λέγομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ Γ' κεφαλαίου, ἀφηρέσαμεν ἐκ τοῦ καταλόγου¹. Πρὸς τούτοις δὲ ηὔξησαμεν καὶ τὸν ἀριθμὸν, οὗτος ἀπετελέσθη ἀντὶ τῶν 10 σελίδων τοῦ κ. Σταμούλη τόμος ὀλόκληρος ἐβιογραφήσαμεν δὲ τοὺς ἱεράρχας.

Ἀνώνυμος. Οὕτως ὠνομάσαμεν ἐν τῇ προτασσομένη τοῦ ὅλου ἔργου βιβλιογραφία χειρόγραφόν τι παρ' ἐμοὶ ἀποκείμενον καὶ συνταχθὲν ἀρχομένου τοῦ Κ' αἰῶνος. Μετὰ σύντομον πρόλογον εἶναι ἀναγραφή βιογραφικῆ τῶν μέχρι τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μητροπολιτῶν Ἡρακλείας (τὸ ὅλον 10 φύλλα ἡμικλάστως γεγραμμένα) ἧτοι ἀπὸ τοῦ Ἀπελλοῦ - Διονυσίου Α' 36 - 1591 (39 ἐν ὄλῳ μητροπολίται). Τότε δὲν ἐγνωρίζομεν εἰς τίνα ἀνήκει ἡ διατριβὴ αὕτη προορισθεῖσα πρὸς δημοσίευσιν. Εἶτα ἀνεκαλύψαμεν σημείωσιν τινα περὶ τῆς Ἀπρω ἔχουσας ὧδε: «Τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως Ἀπρω ἐδημοσι-

1. Ἐπιτιμήσεις Σταμούλη: Αμ = Ἀμασειᾶς Ἀνθιμος Ἀλεξούδης. Σ = Σάρδεων μητροπολίτης Γερμανός (Θράκ. Γ' σ. 74 - 8). Χ = Χατζηϊωάννου, Πανελλήνιον λεύκωμα, Αλ ἢ Ἡλ. Ἀλ. = Ἡλίας Ἀλεξανδρίδης (Θρακ. ΙΔ' 112 - 121).

εύσαμεν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 30 φύλλῳ τῆς Ἐκκλησ. ἀληθείας τοῦ ἔτους 1906». Ἐκ τῆς φρασεολογίας καὶ ἄλλων τεκμηρίων ἐπέισθημεν ὅτι καὶ αὕτη εἶναι ἔργον τοῦ Γεωργίου Λαμπουσιάδου, χαρτοφύλακος ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ὅστις ἦν ἐκ τῶν πρώτων ἐρευνητῶν τῆς θρακικῆς ἱστορίας, καὶ ὄντως ἡ διατριβὴ εἶναι μετὰ πάσης ἐπιμελείας γεγραμμένη, ὥστε ἡ λέξις ἀνώνυμος δέον ν' ἀντικατασταθῇ ἤδη. Ἐπιδείξας τὸ χειρόγραφον εἰς τὸν ἀξιότιμον πρόεδρον τοῦ «Θρακικοῦ κέντρου» κ. Φίλιππον Μανουηλίδην ἤκουσα παρ' αὐτοῦ ἀμέσως, ὅτι ἡ γραφὴ εἶναι τοῦ Λαμπουσιάδου, τὴν ἀνεγνώρισεν χωρὶς νὰ χρονοτριβῆσιν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΟΥ

Προτάσσω τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὅπερ ἀνυπόγραφον περι-
ῆλθεν εἰς χεῖράς μου καὶ μοὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἀσχοληθῶ ἐπὶ τοῦ
μεγάλου τούτου θέματος, προσφέρω ὀφειλομένην τιμὴν εἰς τὴν γερα-
ρὰν τοῦ συγγραφέως μνήμην, ὅστις ὑπῆρξε πράγματι πρωτοπόρος εἰς
τὰς θρακικὰς μελέτας καὶ ἐμβριθῆς ἐρευνητῆς τῆς πατρίου ἱστορίας.
προοιμιάζομαι δὲ διὰ βραχέων ὧδε :

Οἱ διωγμοὶ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἐν Θράκῃ προηγήθησαν
καὶ ὑπῆρξαν σκληροί, ἐπειδὴ ἡ Ἡράκλεια ἐθεωρεῖτο κέντρον καρπο-
φόρον, ὅπου ἤκμαζον οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τοῦ Α' αἰῶνος. Ἐπὶ Δομιτιαν-
οῦ τῷ 82 μ.Χ. ἐμαρτύρησεν ἡ Ἡρακλειώτις ἁγία Σεβαστιανὴ διατρί-
βουσα εἰς τὴν Μαρκιανούπολιν. Κατὰ τὸ εἰς ἀπλοῦν μαρτύριον «μαθῶν
δὲ (ὁ ἑπαρχος) ἀπὸ τοὺς παρεστῶτας, ὅτι ἦν ἀπὸ τὴν μητρόπολιν τῆς Ἡρα-
κλείας, ἔστειλεν αὐτὴν δεδεμένην εἰς τὸν ἐκεῖ ἡγεμόνα». (Συναξ. Δουκάκη,
'Οκτωβρ. 24, σ. 416). Ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου τοῦ φιλοσόφου τῷ
161 μ. Χ. ὑπέστη τὸν διὰ Χριστὸν θάνατον ἡ πολιοῦχος τῆς Ἡρα-
κλείας ἁγία Γλυκερία τὴν 22 Ὀκτωβρίου (αὐτ. 390). Ὁ Ἀλέξανδρος
Σευῆρος, χάρις εἰς τὴν εὐσέβειαν τῆς μητρός του, ὑπεστήριξε τοὺς
χριστιανούς, ἀλλ' ἀκριβῶς ἕνεκα τούτου ὁ διάδοχός του Μαξιμῖνος,
Θράξ αὐτός, λυσσῶδῶς ἐξεμάνη κατ' αὐτῶν, «ὅς κατὰ κότον τὸν πρὸς
τὸν Ἀλεξάνδρου οἶκον, ἐκ πλειόνων πιστῶν συνεστῶτα, διωγμὸν ἐγείρας
τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ἄρχοντας μόνους ὡς αἰτίους τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον
διδασκαλίας ἀναιρεῖσθαι προστάττει». (Εὐσ. ἐκκλ. ἱστορία, Γ', 28).

Ἐφεξῆς ἡ Ἀνατολὴ καὶ δὴ ἡ Θράκη καὶ ἡ ἔναντι Βιθυνία γί-
νονται τὸ θέατρον τοῦ διωγμοῦ, τουθ' ὅπερ μαρτυρεῖ τὴν ἐνταῦθα
ἀπειλητικὴν αὐξήσιν τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας θρησκείας. Δύο, οἱ τρο-
μερώτεροι τῶν διωκτῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, ὁ Διοκλητιανὸς
καὶ ὁ Μαξιμιανός, «τὸ ζευγὸς τοῦ διαβόλου», ὅπως ἀποκαλοῦνται,
εἶχον ὡς ἔδραν τὴν Νικομήδειαν καὶ οὐχὶ τὴν Ἡράκλειαν, ὅπερ μαρ-
τυρεῖ, ὅτι τὸ περιβάλλον δὲν ἦτο ἐνταῦθα εὐνοϊκόν, ὅθεν καὶ οἱ ἐθνι-
κοὶ θεοὶ ἀπὸ πολλοῦ εἶχον ἐκπατρισθῆ.

Τοῦ Διοκλητιανοῦ ἡ μανία ἐπεξετάθη (τῷ 303) καὶ εἰς αὐτὰ
τὰ βιβλία τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἅπερ κατέστρεφε μετὰ τῶν ναῶν. καὶ
οὕτω διενοήθη νὰ ἐξαλείψῃ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ διασκορ-

πίση τούς χριστιανούς¹. Ἐπί Μαξιμίνου Β' ἐμαρτύρησεν ὁ ἱερομάρτυς Μώκιος ἐν Βυζαντίῳ καὶ οἱ ἐξ Ἑρακλείας 38 μάρτυρες. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀγριώτερος κατέστη ὁ διωγμὸς τῷ 311, ὅστις ἐπενόησε νέον καταχθόνιον σχέδιον, παρεκίνει δηλ. κρυφίως τούς ἐθνικούς νά ὑποβάλωσιν αἰτήσεις, ὅπως καταδιώκη διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν λόγον τούς χριστιανούς. Τότε ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἰς Πέρινθον. ἀλλ' ἦτο τοσοῦτον τὸ πλῆθος τῶν χριστιανῶν, ὥστε ἠναγκάσθη ὁ αἰμοδιψῆς τύραννος νά μεταβάλη γνώμην².

Τέλος καὶ αὐτὸς ὁ Λικίνιος, καίτοι συνυπέγραψε μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου τὸ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν διάταγμα τοῦ Μεδιολάνου, ἀλλὰ διαφωνήσας ἐκήρυξε σφοδρὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν πόλεμον. Τότε τῷ 320 ἐμαρτύρησαν αἱ 40 ἅγιοι γυναῖκες ἐν Ἑρακλείᾳ, ὧν τὸ μαρτύριον ἄρχεται ὡς ἐξῆς: «Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους βασιλεύοντος τοῦ μαρωτάτου Λικινίου ἐν τῇ Ἑρακλείᾳ, μητροπόλει τῆς Εὐρωπαϊᾶς ἐπαρχίας, ἐγένετο διωγμὸς μέγας κατὰ τῶν χριστιανῶν». (Acta Boll. 31, σ. 191).

Ἄρχεται δὲ ὁ Λαμπουσιάδης ὡς ἐξῆς.

«Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑρακλείας συνέστη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πρωτοκλήτου ἀποστόλου Ἀνδρέου κατὰ τὸ 38 μ.Χ. κατὰ τὸν Δωρόθεον Τύρου, ὅστις ἤκμασε καὶ αὐτὸς ἀρχὰς τοῦ δ' αἰῶνος. Οὗτος διηγεῖται, ὅτι ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐπισκεφθεὶς τὰ μέρη ταῦτα τῆς Θράκης ἵδρυσεν καὶ τὰς ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου, τῆς Περίνθου. εἰς τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην πόλιν ἐχειροτόνησεν καὶ τὸν ἐκ τῶν Ὁ' Ἀπελλῆν πρῶτον τῆς πόλεως ταύτης ἐπίσκοπον. Ἡ δὲ ἐπιχώριος παράδοσις προσθέτει, ὅτι ὁ ἀπόστολος οὗτος ἔκτισεν καὶ τὸν μέχρι τοῦδε σωζόμενον ἀρχαῖον ναόν, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἐχειροτόνησεν τὸν Ἀπελλῆν. Σεβόμεθα τὴν παράδοσιν διὰ τὸ ἀρχαιοπρεπὲς καὶ σεβάσμιον αὐτῆς, ἀλλ' ἀδυνατοῦμεν νά παραδεχθῶμεν αὐτὴν καθ' ὀλοκληρίαν καὶ νά μὴ ἀμφισβητήσωμεν τὸ κῦρος αὐτῆς· διότι, ὡς θέλομεν ἴδει ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ, ὁ ἀρχαῖος οὗτος ναὸς εἶναι ἐκτισμένος ἐπὶ τινος

1. Σημ. ἐκδότου. Ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησ. ἱστορίας Εὐσέβιος αὐτόπτης μάρτυς οὕτω περὶ τούτου φθέγγεται: «Συντετέλεσται δὴτα καθ' ἡμᾶς πάντα, ὀπηνίκα τῶν μὲν προσευκτηρίων τοὺς οἴκους ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος αὐτοῖς θεμελίους καταρριπτομένους, τὰς δὲ ἐνθέους καὶ ἱερὰς γραφὰς κατὰ μέσας ἀγορὰς πυρὶ παραδεδομένας αὐτοῖς ἐπείδομεν ὀφθαλμοῖς, τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ποιμένας . . . ἀσχημόνως ἀλισκομένους καὶ πρὸς τῶν ἐχθρῶν καταπαιζομένους κτλ.». (Η', 2)

2. Σημ. ἐκδότου. Πρὸς μελζονα βεβαίωσιν ὁ Εὐσεβιος παραθέτει τὸ γράμμα τοῦ Μαξιμίνου (Θ', 9, 4, σ. 437, ἔκδ. Dindorf), ὅπερ ἀπέλυσεν ἐν εἴδει ἐγκυκλίου.

ειδωλολατρικοῦ βωμοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἦτο ἀδύνατον νὰ συμβῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτε ἡ Πέρινθος, ἔδρα οὔσα μεγάλης διοικήσεως, ἐφιλοξένει ἄρχοντας, οἵτινες ὡς ὁ Λικίνιος κατόπιν, ἀπηνῶς ἐδίωξαν τὸν χριστιανισμόν. Ἐπειτα δὲ καὶ ὁ καθαρὸς βυζαντινὸς ρυθμὸς τοῦ ναοῦ, τὸν ὁποῖον διασώζει, δὲν εἶχε διάμορφωθῆ, εἰ μὴ κατὰ τὸν 5' αἰῶνα, ἐνῶ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ οἱ ναοὶ ἐκτίζοντο, ὡς γνωστόν, κατὰ τὸν τύπον τῶν βασιλικῶν στοῶν.

«Ὅπωςδὴποτε τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς διεδόθη ἐνταῦθα πρῶτιστα καθὼς καὶ εἰς τὰ ἐπίλοιπα μέρη τῆς Θράκης, ἀφοῦ κατὰ τὸν α' αἰῶνα ἀπαντῶσιν ἐκκλησίαι οὐ μόνον εἰς τὰς παραλίους πόλεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μεσογείους, ὡς τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Βερρόην (Ἑσκι—Ζαγορᾶν) καὶ ἄλλας, ἐνθα κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα Δωρόθεον ἐκήρυξαν τὸ εὐαγγέλιον οἱ ὑπὸ τοῦ Πρωτοκλήτου πεμφθέντες ἐκ τῶν ἐβδομήκοντα Ἐπαφρόδιτος καὶ Κάπρος. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν εἶνε γνωστόν, ὅτι αἱ ῥωμαϊκαὶ λεγεῶνες, αἵτινες ἐξεστράτευσαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Θράκης, καὶ οἱ παρακολουθοῦντες αὐτοὺς ἔμποροι, εἶναι οἱ τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ χριστιανισμοῦ διαδώσαντες εἰς τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν τούτων.

«Ἡ Θράκη ὅμως τότε ἐξετείνεται ἀπὸ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Αἰγαίου μέχρι τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ πρὸς Β. καὶ ἀπὸ τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Νέστου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου πρὸς Α. ἦτο δὲ διηρημένη εἰς ἕξ τμήματα ἢ διοικήσεις, ἅτινα ὠνομάζοντο: Εὐρώπη, (πρωτ. Πέρινθος), Αἰμίμοντον (πρωτ. Ἀδριανούπολις), Ῥοδόπη (πρωτ. Τραϊανούπολις παρὰ τὸ Φέρετζικ), Θράκη (πρωτ. Φιλιππούπολις), Μυσία (πρωτ. Μαρκιανούπολις) Πρεσλαύα καὶ Σκυθία (Δόβρουτζια) πρωτ. Τόμη.

«Καὶ πρὶν μὲν ἐπικρατήσῃ ὁ χριστιανισμὸς καὶ κηρυχθῆ ἔλευθέρα θρησκεία ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, ἐκάστη τῶν ἐν τῷ τμήματι τῆς Εὐρώπης πόλεων ἀπετέλει ἀνεξάρτητον ἐπισκοπὴν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ ἔτος 195 μ.Χ. τὸ Βυζάντιον ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥώμης Σεπτιμίου Σευήρου πρὸς τὸν Νέγρον εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ συνταχθῆ μετὰ τοῦ δευτέρου, ὁ αὐτοκράτωρ πολιορκήσας αὐτὸ διὰ τοῦ στρατηγοῦ Λουκίου Μαρίου Μαξίμου κατῶρθωσε μετὰ τριῶν ἐτῶν πολιορκίαν νὰ γίνῃ κύριος τῆς πόλεως τῷ 197, κατισχύσας τῆς ἡρώϊκης φρουρᾶς διὰ τοῦ λιμοῦ. Καὶ κατεστράφη ἡ πόλις ἅπασα καὶ τῶν τειχῶν, θεάτρων τε καὶ λουτρῶν καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ τιμῆς ἀφαιρεθεῖσα, μετεβλήθη εἰς κώμην καὶ παρεχωρήθη τοῖς τὰ τοῦ Σευήρου προελομένοις Περινθίοις ὡς δῶρον, ἵνα δουλεύῃ

αυτοῖς, ὡς ἡ Ἀντιόχεια Λαοδικεῦσι(α). Ἀκολουθῶς δὲ καμφθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τῶν παρακλήσεων τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀντωνίνου ἀνέκτισε τὸ Βυζάντιον ἰσχυρότερον τῷ 204 καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ *Antoniῆnam Byzantionum Augustam*. Ἡ νέα αὕτη προσωνυμία Ἀντωνινία ἢ Ἀντωνινιανὴ διετηρήθη μὲν καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου Καρακάλλα (211—217), διεσώθη δὲ ἐπὶ τινος πλίνθου καθὼς καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῆς πόλεως(β). Οὐδὲν ἦττον ὅμως ἡ ἐπ' αὐτοῦ κυριαρχία τῆς Περίνθου διετηρήθη καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν αὐτοκρατόρων μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, ὅστις καταστήσας τὸ Βυζάντιον πρωτεύουσαν τοῦ κράτους καὶ Κωνσταντινούπολιν καὶ Νέαν Ῥώμην μετονομάσας, εἰς κάλλος καὶ μέγεθος προήγαγε καὶ πάντα δεσμὸν ἐξαρτήσεως ἀπὸ τῆς Περίνθου περιέκοψε. Δὲν ἠθέλησεν ὅμως ὁ μέγας ἀνὴρ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν αὐτοκρ. Σ. Σευήρον καὶ νὰ μὴ σεβασθῆ ὅλως καὶ καθ' ὀλοκληρίαν ἀκυρώσῃ τὰ προνόμια τῆς Περίνθου καὶ δικαιώματα, ἅτινα ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης ἐπὶ ἓνα καὶ πλεοναῖωνα ἐξήσκει, δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ προκατόχου του· ἐφ' ᾧ καὶ ὅτε κατὰ τὴν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου κατὰ τὸ ἔτος 381 συγκληθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Β' οἰκουμενικὴν σύνοδον ὁ ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνηγορεύθη πατριάρχης καὶ ἀνεγνωρίσθησαν αὐτῷ τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν πάπαν τῆς Ῥώμης(γ), δὲν κατηργήθησαν πάντα τὰ προνόμια καὶ δικαιώματα τοῦ μητροπολίτου Περίνθου καὶ ἔπειτα Ἡρακλείας ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἔμειναν ἄθικτα καὶ ἀπαραβίαστα, ἐξασκούμενα μέχρι τῆς σήμερον. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς δύο προνόμια(δ). Πρῶτον

(α) Ἡρωδιανὸς βιβλ. 3. Ῥαλ. καὶ Ποτ. τόμ. ΣΤ' σελ. 225, καὶ Ζωναράς αὐτόθι τόμ. Β' 173, καὶ Βαλσαμῶν αὐτόθι σελ. 175.

(β) Περιοδικ. Φιλ. Σουλ. ἔτ. 1885, τόμ. ΙΓ' ἐν τῷ παραρτήματι σελ. 67 ὑπὸ Στ. Ἀριστάρχου.

(γ) Ρ. καὶ Π. τόμ. Β' σελ. 280.

(δ) Μ. Γεδεῶν Πατρ. Πίνακες σελ. 25.

Σημ. ἐκδότου.—Ἐπανάστασις θὰ ἐγένετο εἰς τὸν κάτω κόσμον, ὅταν ὠμίλησεν ὁ Γεδεῶν ἐναντίον τῶν προνομίων τούτων τοῦ Ἡρακλείας εἰς τὴν νεοπαγῆ Ἀθην. Ἀκαδημίαν. Ἴδου ἡ ἀντινομία. Κατὰ τὸν πρῶτον Γεδεῶν γράψαντα εἰς τὴν παραπομπὴν «Ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου Κ/πόλεως ἐτελεῖτο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας, εἰς ὃν ἄχρι τῆς Α' οἰκουμ. συνόδου ὑπήγετο ὁ τοῦ Βυζαντίου ἐπίσκοπος, οὕτω διατάξαντος τοῦτο Σευήρου τοῦ αὐτοκράτορος· εἰ δὲ μειετίθετο ἐξ ἑτέρας μητροπόλεως εἰς τὴν οἰκουμ. σκοπιάν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, κρατήσας ἕως τὴν σήμερον τῆς συνηθείας ταύτης, ἐπεδίδου τῷ πατριάρχῃ τὴν ποιμαντικὴν ράβδον. Σπανιώταται εἰσιν αἱ περιστάσεις . . . καθ' ἃς ἡ χειρο-

μὲν ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας κέκτηται τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ χειροτονῇ τὸν κατὰ καιροὺς οἰκουμενικὸν πατριάρχη, ὅστις λαμβάνων παρ' αὐτοῦ τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον ἀσπάζεται τὴν δεξιὰν τοῦ διδόντος, ἀντασπαζομένου αὐτόν. Δεύτερον δὲ μόνος ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐν τῷ συνθρόνῳ περιβολῆς τῶν ἀρχιερατικῶν ἀμφίων, καθ' ἣν ὥραν ὁ πατριάρχης ἐνδύεται ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῶν προνομίων τούτων μέχρι σήμερον φυλάττεται ἀπαρασάλευτον, σπάνια δὲ εἶναι αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς τὴν χειροτονίαν ἐξετέλεσεν ἄλλος ἀρχιερεὺς. Τὸ δὲ δεύτερον τῆς ἐν τῷ συνθρόνῳ ἀμφιέσεως, ἀψευδὲς τεκμήριον τῶν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἀναγνωριζομένων κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τοῦ χειροτονοῦντος, δὲν ἐπιβεβαιοῦται μὲν δι' ἐπισήμου συνοδικῆς πράξεως, ἐξασκεῖται ὅμως πραγματικῶς παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν Ἡρακλείας. Καὶ νῦν περὶ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας.

«᾿Ήσαν δ' οὗτοι πρὸ τοῦ σχίσματος λεγάτοι τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης ἦτοι ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἔπεται, ὅτι ὁ πάπας εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα χειροτονίας εἰς τὴν ἡμετέραν ἐνορίαν, καθὼς τινες πλανῶνται, λέγοντες, ὅτι ἐχειροτόνει τὸν Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλους· ἀλλ' εἶχε μόνον καὶ τούτους λεγάτους, ὀφείλοντας δηλ. νὰ παρουσιάζωνται ὡς ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ, ὡσάκις ἤθελε παρουσιάσῃ ἀνάγκη. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ πολλῶν μὲν ἄλλων καὶ μάλιστα ἐκ τούτου, ὅτι ὅτε μὲν ὡς λεγάτοι τοῦ πάπα παρουσιάζοντο ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Ἀθηνῶν, ὁ Κορίνθου καὶ ἄλλοι, ὅτε δὲ πάλιν ὁ Κρήτης, ὁ Πατρῶν, ὁ Ἡρακλείας, ὁ Ῥαβέννης καὶ ἄλλοι. Ἐκ

τονία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Καισαρείας ἢ ἄλλου τινος μητροπολίτου, σημειομένου μάλιστα, ὅτι εἶποτ' ἐκώλυετο ὁ Ἡρακλείας, ἵνα χειροτονήσῃ τὸν πατριάρχη, μέμψις ἐγένετο καὶ καταφορὰ κατὰ τῆς παρατύπου χειροτονίας». καὶ ἀναφέρει ἐν παράδειγμα ἐκ τοῦ Βαλσαμῶνος. Κατὰ τὸν δεῦτερον Γεδεῶν διακηρύττοντα ἀπὸ βήματος ἀκαδημίας ἐν μέσαις Ἀθήναις. «Τὰ παραμύθια ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἢ προέρχεται τὸ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας ἀσύστατον τοῦτο προνόμιον . . . ἀναφέρονται εἰς τὴν διαστροφήν ἐνὸς ἱστορικοῦ γεγονότος κτλ.» (ἐνθ. ἀνωτ. ἐν ἀρχῇ). καὶ τερματίζει τὴν ἰδικὴν του διαστροφήν ὡς ἐξῆς δικαιολογούμενος: «Τῶν ἐν τύποις σήμερον ὑπ' ἐμοῦ διασωζομένων ἱστορημάτων τούτων, τὰ μὲν ἐκ πηγῶν ἐντύπων ἀθροίσας, τὰ δὲ μαθὼν ἐκ παραδόσεως ὑποβάλλω κατὰ καθῆκον πρὸς τὴν ἀλήθειαν δυνάμενος αὐτὴν νὰ ἀκριβώσω καὶ καταστήσω γνωστὴν νῦν, ἣν ἦν ἀδύνατον νὰ γράψω πρὸ 45 ἐτῶν, νεώτερος ὢν (τέλειος ἀνὴρ ἄγων τὸ 33 ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ Χριστοῦ. κατὰ τοῦτο διόρθωσον τὸ ἔτος ἀνωτ.) καὶ στερούμενος θάρρους, ὅπερ ἔχω νῦν περὶ τὸ δειλινὸν δυστυχῶς τοῦ βίου μου». Ταῦτα ἔγραψον καὶ πρὸ τοῦ πολέμου εἰς τὰ Θρακικά, ἀλλὰ ἡ διεύθυνσις χαριζόμενος ἀφήρεσεν.

τούτου ἄρα καταφαίνεται, ὅτι ἐκεῖνοι ἦσαν λεγάτοι τοῦ πάπα ἢ ἀντιπρόσωποι, οὐς οὗτος ἤθελεν ἐκλέξει, οὐχὶ ὅμως καὶ ὅτι εἶχε τούτους ἐπισκόπους, ὑπαγομένους εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, ἡκιστα δὲ πάντων ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ χειροτονῇ αὐτούς. Τὸ δὲ νὰ ἔχη ὁ πάπας ὡς λεγάτους ἐπισκόπους τινὰς ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐνορίας ἐπενοήθη διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ (α).

«Ἦδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καταφαίνονται τάσεις τῶν πλησιοχώρων τῇ πρωτεύουσῃ ἀρχιερέων, ὅπως ἄνευ τῆς γνώμης καὶ συγκαταθέσεως αὐτῶν μὴ ἐνεργῆται ἡ τῶν πατριαρχῶν τοῦ οἴκουμενικοῦ θρόνου ἐκλογή· τοῦτο δὲ ἐπετεύχθη ὀριστικῶς τῷ 1741 διὰ τοῦ κλεινοῦ μητροπολίτου Ἑρακλείας Γερασίμου τοῦ Λερίου. Οὗτος χαίρων τῆς εὐνοίας τοῦ πολλὰ τότε ἰσχύοντος αὐτοκρατορικοῦ ἰατροῦ κατῶρθωσε τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ νὰ ἐκδοθῇ φερμάνιον σουλτανικόν, καθορίζον σαφῶς τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ οἴκουμενικοῦ πατριάρχου, ἧτις τότε μόνον ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ, ὅταν προηγουμένως ἤθελον μαρτυρήσει περὶ τῆς καλῆς αὐτοῦ διαγωγῆς οἱ πέντε πλησιόχωροι πρὸς τὴν πρωτεύουσαν ἀρχιερεῖς, ὁ Ἑρακλείας, ὁ Κυζίκου, ὁ Νικομηδείας καὶ ὁ Χαλκηδόνος. Ἐντεῦθεν ἡ ἰσχὺς τῶν *γερόντων* λεγομένων ἀρχιερέων, ἀπὸ τῆς γνώμης τῶν ὁποίων μέχρι τοῦ 1863 ἐξηρτᾶτο ἡ ἐκλογή τοῦ οἴκουμενικοῦ πατριάρχου (β). Ὡς ἐκ τούτου οἱ μητροπολίται Ἑρακλείας τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου διέτριβον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὄντες διαρκῶς μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ μεγίστην κεκτημένοι τὴν δύναμιν. Καὶ πολλὰς μὲν οἱ ἀοίδιμοι προσέφερον ὑπηρεσίας διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, σύμβουλοι καὶ συναθληταὶ τῶν

(α) Βαλαμῶν παρὰ Ρ. καὶ Π. τόμ. Β' σελ. 301 καὶ 323.

(β) Γεδεῶν Πατρ. Πίνακες σελ. 19. «Φαίνεται ὅμως, προσθέτει ὁ σοφὸς μεσαιονοδίφης, καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐφορία ὑποστηρίζουσα τὴν γνώμην ταύτην τῶν *γερόντων*, διότι, ὅτε μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου Κωνσταντινουπόλεως ἐξελέγετο διάδοχος αὐτοῦ Παῦλος ὁ ὁμολογητῆς, οἱ τῆς τοῦ Ἀρείου πλάνης ὁπαδοὶ κατηγοροῦν αὐτοῦ «ὡς ἐσαυτῷ πραγματοποιομένου τὴν ἀρχιερωσύνην παρὰ γνώμην Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας ἐπισκόπου καὶ Θεοδώρου τοῦ τῆς ἐν Θράκῃ Ἑρακλείας, οἷς ὡς γείτοσιν ἡ χειροτονία διέφερε» ταῦτα γράφει ὁ Σωζόμενος ἐν Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. Γ', ἐπιρρωννύει δὲ πως τὴν ἀξίωσιν τῶν *γερόντων*, ἰδίᾳ δὲ τῶν πέντε πλησιοχώρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως μητροπολιτῶν, ὁ δ' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἴκουμ. Συνόδου. Ἴδε καὶ Ὑψηλάντου τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σελ. 350».

Σημ. ἐκδότου. Ἐπὶ τουρκοκρατίας πολλὰ περιπέτεια τῶν χριστιανῶν περιώριζον τὰ προνόμια τοῦ Ἑρακλείας καὶ τὴν ἰσχὺν βλ. Διήγημα Σαμοθράκης εἰς Θρακ. ΙΓ', σ. 404·411 περὶ ἀρπαγῆς τῆς ἐκ Κεσσάνης νύμφης.

κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους πατριαρχῶν τυγχάνοντες, ἐλαχίστην ὄμως τῇ ἑαυτῶν ἐπαρχίᾳ, ἦν διώκουν διὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν.

Τάξις πρωτοκαθεδρίας.

Μετὰ τοὺς πέντε πατριάρχας (ἴδ. Γεδ. Πατρ. Πιν. 319).¹

Ε Π Ι Σ Κ Ο Π Α Ι

«Οἱ πρὸ τοῦ Μητροφάνους, ὅστις παρευρέθη εἰς τὴν Α΄ Οἰκ. Σύνοδον τῷ 325 μ.Χ., ἐπίσκοποι τοῦ Βυζαντίου εἶχον λησμονηθῆ, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Σωκράτης συνέγραψε τὴν ἐκκλησ. ἱστορίαν. Ἐσώζετο μόνον ἡ μνήμη τοῦ τελευταίου, ὅστις ἐγένετο ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, εἰς δὲν ὑπέκειτο ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἢ ἕνεκα τῆς ἀυξηθείσης τότε λαμπρότητος καὶ δυνάμεως τῆς πόλεως οἱ συγγραφεῖς παρέλιπον νὰ ὑπομνήσωσι, ὅτι κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἡ πόλις ὑπέκειτο τῷ μητροπολίτῃ τῆς Ἡρακλείας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ Μητροφάνους τότε ἠύξησε κατὰ πολὺ ἐκλήθη ὑπὸ μὲν τῶν συγχρόνων συγγραφεῶν πρῶτος ἐπίσκοπος Βυζαντίου, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων πρῶτος ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου κατασταθεὶς πατριάρχης (Ἐκκλ. Ἀλήθ. Ε΄. 241).

«Εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ Ἡράκλεια ἦτο πρωτεύουσα τοῦ τμήματος τῆς Θράκης, ὅπερ ἐκαλεῖτο Εὐρώπη, ἐξετείνετο δὲ ἀπὸ τῆς Προποντίδος μέχρι τοῦ Ἐργίνη ποταμοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους σχηματιζομένου Σάρου ἢ Μέλανος κόλπου μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὑπῆρχον πολλαὶ κωμοπόλεις καὶ πόλεις, αἵτινες προήγοντο δι' ἀποχρῶντας λόγους εἰς ἐπισκοπὰς, ἀρχιεπισκοπὰς, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ εἰς ἀνεξαρτήτους μητροπόλεις, ἐπανήρχοντο δὲ αὐθις εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ἀσημότητα αἰρομένων τῶν προκαλεσάντων τὴν προαγωγὴν αὐτῶν λόγων, πολλαὶ δὲ συνενούμεναι ἀπετέλουν μίαν (Μετρῶν καὶ Ἀθύρων—Ἐξαμιλλίου καὶ Καλλιπόλεως). Τῶν ἐπισκόπων δὲ τούτων οἱ πλείους μὲν ἐχειροτονοῦντο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας καὶ ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ διώκουν συνεργόμενοι ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ Ἰούνιον ἢ Σεπτέμβριον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου εἰς σύνοδον, πρὸς σύσκεψιν καὶ διευθέτησιν τῶν ἐν τοῖς διαφόροις τμήμασι παρεμπιπτουσῶν ὑποθέσεων, τινὲς ὄμως τῶν ἐν τῷ τμήματι ἐπισκόπων ἐχειροτο-

1. Σημ. ἐκδότου. Ἐνταῦθα ὁ Γεδεὼν ἀναφέρεται εἰς συνοδικὴν ἐπὶ Ἀλεξίου πατριάρχου τοῦ Στουδίτου ἀπόφασιν. καθ' ἣν «οἱ τοῦ Καισαρείας ἐπίσκοποι προηγούνται τῶν τοῦ Ἐφέσου, οἱ τοῦ Ἡρακλείας τῶν ἐπισκόπων τῆς Κρήτης κλπ», ἧτις ὄμως δὲν ἴσχυσεν ἐπὶ πολὺ.

νοῦντο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, οὗ τὸ ὄνομα ἐμνημόνευον ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις. Οὗτοι δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς συνόδους. Τοιοῦτοι λ.χ. ἦσαν ὁ Δέρκων, ὁ Μεσσηνίας, ὁ Παρίου καὶ Ἄπρου, ὁ Μηδείας καὶ εἴτις ἕτερος (α). Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐπισκοπῶν θέλει γίνεαι ἄλλοτε ὁ προσήκων λόγος ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ· ἤδη θέλομεν περιορισθῆ ν' ἀναγράψωμεν αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν, ἣν ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν εἶχον.

«Ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου συνταγματίου μανθάνομεν, ὅτι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Εὐρώπης ὑπῆρχον καὶ ἐπισκοπαί: α' τῆς Ἡρακλείας, β' τοῦ Πανίου, γ' τῆς Καλλιπόλεως, δ' τῆς Χερωννήσου, ε' τῆς Κοίλης, καὶ στ' τῆς Ῥαιδεστοῦ (β). Κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ Λέοντος τοῦ σοφοῦ (886 - 912) γενομένην διατύπωσιν τῇ μητροπόλει Ἡρακλείας ὑπέκειντο 17 ἐπίσκοποι οἱ ἑξῆς: α' ὁ Θεοδωρουπόλεως, β' ὁ Ῥαιδεστοῦ, γ' ὁ Πανίου, δ' ὁ Ἐξαμιλίου, ε' ὁ Καλλιουπόλεως, στ' ὁ Περιστάσεως, ζ' ὁ Χαριουπόλεως, η' ὁ Χαλκίδος, θ' ὁ Δανείου, ι' ὁ Μαδύτου, ια' ὁ Παμφίλου, ιβ' ὁ Μηδείας, ιγ' ὁ Κυζίκου, ιδ' ὁ Σεργέντζης, ιε' ὁ Μετρῶν, ιστ' ὁ Τζορουλόης καὶ ιζ' ὁ Ἀθύρων. Ὁ δὲ Κωνστ. ὁ Πορφυρογέννητος (912—959) ἐν τῷ περὶ *θεμάτων* λέγει, ὅτι τὸ τμήμα τῆς ἐπαρχίας Εὐρώπης ἀποτελεῖται ἐκ 12 πόλεων, αἵτινες ἦσαν αἱ ἑξῆς: ἡ Εὐδοξιούπολις, ἡ Ἡράκλεια, ἡ Ἀρκαδιούπολις, ἡ Βιζύη, τὸ Πάνιον, ἡ Γάνος, ἡ Καλλίπολις, ἡ Ἀφροδισία, οἱ Ὀρνοὶ, ἡ Μήριζος, ἡ Σαλτική, ἡ Σαυάδα, ἡ Ἄπρωσ καὶ ἡ Κοιλία. Βραδύτερον δὲ κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα, κατὰ τὴν ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου (1282—1332) γινομένην διατύπωσιν, τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Θράκης περιελάμβανε τὰς ἑξῆς ἐπισκοπὰς).¹

«Τούτων ἡ μὲν Ἡράκλεια, Καλλίπολις, Ῥαιδεστός, Περίστασις, Χαριούπολις, Ἐξαμίλιον, Μάδυτος, Μήδεια, Μέτραι, Τζορουλόη, Βιζύη καὶ Γάνος διετήρησαν τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν ὄνομα. ἄνευ οὐδεμιᾶς παραλαγῆς, πλὴν τῆς Τζορουλόης, ἣτις θρακικὴ οὔσα πόλις ὠνομάζετο μὲν τὸ πάλαι Σύρουλλον, βραδύτερον Τζορουλόη καὶ σήμερον Τσιορλοῦ ἢ Τυρολοη. Τῶν δὲ λοιπῶν τὸ μὲν Πάνιον, σήμερον

(α) Βαλσαμῶν παρὰ Ρ. καὶ Π. τόμ. Β' σελ. 325, ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἡ' κανόνος τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου.

(β) Ρ. καὶ Π. τόμ. Ε' σελ. 455.

1. Σημ. ἐκδότου. Ἐν σχεδίῳ ἔχει ἀτελέστατα ἐπὶ τῆς ὥρας σημειώσῃ τὰς ἑξῆς ἐπισκοπὰς: Ἀφροδισία, Χαλκίς, Δαύνιον. Ἄγνωστοι αἱ θέσεις τῶν πόλεων Σαυάδας, Σαλτικῆς, Ὀρχων, Παμφύλου (sic), Κυζίκου, (βλ. Gelzer Not. σ. 597—600).

καλεῖται Πάνιδον, μίαν ὥραν ἀπέχον πρὸς Δ. τῆς Ῥαιδεστοῦ εἶνε χωρίον ὑπὸ 2.000 περίπου ὁμογενῶν οἰκούμενον, διασῶζον δὲ πολλὰ ἐρείπια τῆς πάλαι ἀκμῆς. Εὐδοξούπολις δὲ ὠνομάσθη ἡ θρακικὴ πόλις Σηλυβρία κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε΄ αἰῶνος πρὸς τιμὴν τῆς αὐτοκρατείας Εὐδοξίας, ἣτις ἀνέκτησεν αὐτὴν πολλὰ παθοῦσαν κατὰ τὴν ἐπὶ Θράκην ἐπιδρομὴν τῶν Γότθων (396). Ἡ δὲ Ἀρκαδιούπολις πρότερον μὲν ἑκαλεῖτο Βεργούλαι, καταστραφεῖσα δὲ καὶ αὕτη ὑπὸ τῶν Οὐννων καὶ Γότθων (396) ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου καὶ ὠνομάσθη Ἀρκαδιούπολις. τὸ ὄνομα τοῦτο διετήρησε μέχρι τοῦ 1361, ὅτε κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Ὀσμανιδῶν μετωνομάσθη Τσιατάλ—Βουργάζ, βραδύτερον δὲ Λουλέ—Βουργάζ. τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο μέχρι σήμερον διατηρεῖ (α). Ἡ δὲ Ἄπρως ἔκειτο μεταξὺ τῆς πόλεως Γαρέλλης (Μαλγάρων) καὶ Ῥαιδεστοῦ, ἐν ἣ σήμερον κεῖται τὸ τουρκικὸν χωρίον Κερμιέν (β). ὁ δὲ Ἀθύρας σήμερον καλεῖται Τσεκμετζές, ἡ Ἀφροδισία δὲ ἀντικατέστησε τὴν ἐν τῷ θρακικῷ Ἰσθμῷ κτισθεῖσαν Λυσιμαχίαν ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου στρατηγοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. ἡ Σεργέντζη δὲ ἡ Σεργέντζιον σήμερον καλεῖται Στράντζια, εἶνε δὲ κωμόπολις ὠραία ὑπὸ 6.000 ὁμογενῶν οἰκουμένη καὶ εἰς τὸ τμήμα τῆς νεοσυστάτης μητροπόλεως Τυρολόης ὑπαγομένη. ἡ δὲ Κοιλία ἔκειτο ἐν τῇ θρακικῇ χερσονήσῳ ἐπὶ εὐόρμου θέσεως μεταξὺ τοῦ Βοκαλῆ—καλεσί καὶ Μαδύτου. μέχρι σήμερον διατηρεῖται τὸ ὄνομα. ἡ δὲ Μήριζος ἔκειτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παρὰ τὴν Καρδίαν ἐν τῷ μυχῷ δηλ. τοῦ Σάρου ἢ Μέλανος κόλπου. Εἰς τοῦτο δὲ προαγόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ γεωγράφοι τὸν κόλπον τοῦτον ὀνομάζουσιν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν κόλπον Σάρου ἢ Μάριζ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

1. «Δὲν εἶναι μὲν ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον, ὅπωςδὴποτε ὅμως ἀρχαιοτάτη εἶνε ἡ παράδοσις, ὅτι ἰδρυτὴς τῆς πρώτης ἐν τε Βυζαντίῳ καὶ Περίνθῳ ἐκκλησίας ἐγένετο ὁ πρωτόκλητος Ἀνδρέας περὶ τὸ 36 μ.Χ. Πρῶτος δ' ἐπίσκοπος Περίνθου, τῆς μετὰ ταῦτα Ἡρακλείας, ἀναφέρεται ὁ Ἀπελλῆς, ὅστις ἦτο εἷς τῶν οβ΄. (γρ. Ο΄. ἀπο-

(α) Περὶ τῆς πόλεως ταύτης ἔχω γράψει μονογραφίαν, ἣν ἔχω ἀνέκδοτον.

(β) Τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ταύτης ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 30 φύλλῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας τοῦ ἔτους 1906.

στόλων). Τούτου ὡς καὶ τῶν συναθλητῶν αὐτοῦ Στάχυος (ἐπισκόπου Βυζαντίου), Ἀμπλίου (ἐπισκόπου Ὀδυσσουπόλεως ἢ Βάρνης), Οὐρβανοῦ (ἐπισκ. Μακεδονίας), Ναρκίσσου καὶ Ἀριστοβούλου ἡ μνήμη τελεῖται τῇ 31 Ὀκτωβρίου.

2. «Τίνες ὑπῆρξαν οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀπελλοῦ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δ' αἰῶνος εἶναι ἄγνωστον. Κατὰ δὲ τὴν Α' οἰκουμηνικὴν σύνοδον, τὴν συγκληθεῖσαν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τῷ 325 κατὰ τοῦ Ἀρείου, μεταξύ τῶν 318 πατέρων μνημονεύεται καὶ ὁ Περίνθου Πέτρος.

3. «Διάδοχος αὐτοῦ ἦτο ὁ Θεόδωρος 325—355, ὅστις ὁτέ μὲν Περίνθου, ὁτέ δὲ Ἡρακλείας ὀνομάζεται. Οὗτος ἦτο ἐκ τῶν θερμότερων ὀπαδῶν τῆς τοῦ Ἀρείου αἰρέσεως. Εὐσέβιος δὲ ὁ Νικομηδείας, Θεόγνις ὁ Νικαίας καὶ ὁ Περίνθου οὗτος Θεόδωρος «κατηγόρους πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς (τῶν ἀρειανιζόντων) συμμορίας μισθωσάμενοι προσάγουσι τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, βοῶντας ἀνοσιουργίας ἀρρήτους τετολμηκέναι πολλὰς τὸν τῆς ἀρετῆς ἀθλητὴν Ἀθανάσιον... οὐκ ἀνεκτὰ εἶναι ταῦτα λέγοντες, οὐδὲ ἀκουαῖς φορητὰ. Πείθουσι δὴ οὖν τὸν βασιλέα σύνοδον ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἀθροῖσαι» (α). Ὁ αὐτὸς δὲ Θεόδωρος μετὰ τοῦ συμφρονοῦντος Εὐσεβίου Νικομηδείας ἤγειραν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Παύλου (β) οὐχὶ δι' ἕτερον λόγον, εἰμὴ διότι μείζονες ὄντες αὐτοὶ καὶ μόνοι εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦτο. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Δημοφίλου τῷ 369 ὁ Ἡρακλείας ἀσκεῖ κατὰ πρῶτον τὸ δικαίωμα τοῦτο, ὅπερ, ὡς εἴρηται, μέχρι σήμερον τοῦλάχιστον τὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως φυλάττεται (γ).

(α) Θεοδώρητος Κύρου, τόμ. Γ', σελ. 407.

(β) Ἐνῶ οἱ ὀρθόδοξοι ἱεράρχαι συνῆλθον εἰς τὴν Μεγ. Ἐκκλησίαν καὶ ἐχειροτόνησαν τὸν Παῦλον, οἱ Ἀρειανοὶ προεξάρχοντος Θεόγνιδος τοῦ Νικαίας τῷ 329, ὁ Ἡρακλείας Θεόδωρος καὶ ἄλλοι συμφρονοῦντες, κατὰ τύχην ἐνδημοῦντες ἐν Κ/πόλει, ἐχειροτόνησαν Κ πόλεως ἐπίσκοπον τὸν Μακεδόδιον (Σωζ. β. Γ', ζ', Νικ. Καλλ. Θ', ξ', καὶ Γεδεῶν Ἐκκλ. Ἀληθ. Δ', 360). Ἐχειροτονήθη τῷ 342 ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἐξαρχόντων Θ Ἡρακλείας, Μαρτίου Χαλκηδόνος, Θεόγνιδος τῆς Νικαίας, Οὐρσικίου τῆς Σιγγιδῶνος τῆς ἀνω Μοισίας καὶ Οὐάλεντος τῶν Μυρσῶν (ι) τῆς ἀνω Παννονίας ἐν τῇ λεγομένῃ κατὰ Παῦλον ἐκκλησίᾳ. (Τὴν σημειῶσιν ἀφήκα ὡς ἔχει, καίτοι εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ ἀνακόλουθος. τὸ Μυρσῶν γρ. Μύσκων).

(γ) Γεδεῶν Πατρ Πίνακες σελ. 132 καὶ ἔνθα παραπέμπει εἰς Φιλοστόργ. Θ', 10 «Δημόφιλος ἐγκαθίσταται ὑπὸ Θεοδώρου μάλιστα τοῦ Ἡρακλείας ἐπισκόπου· ἐδόκει γὰρ τὸ προνόμιον οὗτος εἶχειν τῆς τοιαύτης ἱερουργικῆς ἐνεργείας».

4. «Μετὰ τὸν Θεόδωρον ἀναφέρεται ὁ Ὑπατιανὸς 358 ἢ μᾶλλον Ὑπάτιος. Οὗτος ἦτο θερμότατος ὀπαδὸς τοῦ ἐν Νικαίᾳ ἐπικρατήσαντος Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου οἱ Ἀρειανοὶ ἐκθρασυθέντες πολλὰ πράγματα παρεῖχον τοῖς Ὀρθοδόξοις, οὗτοι προσῆλθον τῷ αὐτοκράτορι τοῦ δυτικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους Οὐαλεντιανῷ διὰ πρεσβείας τοῦ Ὑπατίου Ἡρακλείας δεόμενοι αὐτῷ, ὅπως ἐπιτρέψῃ νὰ συγκροτήσῃσιν σύνοδον ἐπὶ διορθώσει τοῦ ὁμοουσίου δόγματος τῇ ἀδείᾳ δὲ αὐτοῦ συνελθόντες εἰς Λάμψακον οἱ φίλοι τοῦ Ὑπατίου καὶ δύο μῆνας ἐκεῖ διατρίψαντες ἠκύρωσαν τὰ ἐπὶ Εὐδοξίου καὶ Ἀκακίου ἐν Κωνσταντινουπόλει δογματισθέντα. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Οὐάλης, Ἀρειανὸς ὢν, ἀνέτρεψε ταῦτα καὶ τοὺς ἐπισκόπους ἐξώρισε καὶ τὰς ἐκκλησίας Εὐδοξίῳ ἀπέδωκε (α). Βραδύτερον δὲ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ συνεκλήθη ὁμοία τοπικὴ σύνοδος, ἣτις ὅμως ἐπίσης ἀπέτυχεν, ἅτε τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ὑποστηριζόντων ἐκθύμως τοὺς Ἀρειανούς.

5. «Μετὰ τὸν ὁμολογητὴν Ὑπάτιον ἀναφέρεται ὁ Παῦλος 280—402. Οὗτος ἤκμασεν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου καὶ Ἀρκαδίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ παρήδρευσε τῆς Β' οἴκουμ. συνόδου, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 381 κατὰ τῶν Ἀρειανῶν καὶ πνευματομάχων συγκληθείσης ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου. Παρευρεθεῖς δὲ καὶ ἐν τῇ κατὰ τὴν Δρῦν τῆς Χαλκηδόνος ἐκ 45 ἐπισκόπων κατὰ τοῦ Ἰω. τοῦ Χρυσοστόμου συγκροτηθεῖσαν (sic) τῷ 402 ψευδοσύνοδον, πρῶτος αὐτὸς μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν κατὰ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς προσαπτομένων 29 κατηγοριῶν «ἠξίωσεν ἅπαντας ἀποφῆνασθαι γνώμην, καὶ ἀπεφῆναντο τὴν τοῦ ἁγίου, ὡς ἔδοξεν αὐτοῖς, καθαίρειν» (β).

6 «402.—Τούτου διάδοχος ἀναφέρεται ὁ Σεραπίων, ὃν ἐχειροτόνησεν αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος, διάκονον αὐτοῦ ὄντα μετὰ τὴν ἐκ τῆς α' ἐξορίας θριαμβευτικὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῇ ἐπεμβάσει τοῦ λατρεύοντος αὐτὸν λαοῦ τῆς πρωτεύουσας. Ἀτυχῶς ὅμως ὁ Σεραπίων ἐξ Αἰγύπτου καταγόμενος, ἦν λίαν ὀργίλος καὶ ὑβριστής· ἔνεκα δὲ τῆς ἀνοήτου καὶ ἰταμῆς πρὸς τοὺς ἄλλους συμπε-

(α) Δοσίθ. περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. Πατρ. βιβλ. Β', ιε', σ. 188. Σωζόμ. βιβλ. ζ', κεφ. ι' καὶ Θεοφάνης.

(β) Ἴδε παρὰ Γεδεῶν Πατρ. Πίν. 157—161.

ριφορᾶς του πολλοὺς νέους ἐχθροὺς προσετίθει τῷ Χρυσοστόμῳ (α).

7. «Τὸν Σεραπίωνα διεδέχθη ὁ Φριτίλας 431, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν Ἐφέσῳ συγκληθείσῃ Γ' οἰκουμενικῇ συνόδῳ ὑπὸ τοῦ αὐτοκρ. Θεοδοσίου τοῦ Β' (β'.

8. «Τοῦτου διάδοχος φέρεται ὁ Σαβίνος 440 (γ).

9. «Τοῦτον διεδέχθη ὁ Κυριακός, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ ὑπὸ Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ τῷ 451 κατὰ τῶν μονοφυσιτῶν συγκληθείσῃ Δ' οἰκουμενικῇ συνόδῳ (δ).

10. «Τοῦτον διεδέχθη ὁ Ἰωάννης τῷ 459 (ε).

11. «Τῷ 518 ἀναφέρεται ὁ Θεόφιλος, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶ κατὰ τὸ ἔτος συγκληθείσῃ τοπικῇ συνόδῳ (ζ'.

12. «Τοῦ Θεοφίλου διάδοχος φέρεται ὁ Ἰωάννης τῷ 520 (ζ).

13. «Τὸν Ἰωάννην διεδέχθη ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις τῷ 553 παρευρέθη ἐν τῇ Ε' οἰκουμ. συνόδῳ, τῇ συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ αὐτοκρ. Ἰουστινιανοῦ (η).

14. «Ἐπειτα ἐπὶ ἓνα καὶ ἐπέκεινα αἰῶνα ἡ σειρά τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας διακόπτεται. τῷ 680 δὲ ἀναφέρεται ὁ Σισίνιος, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ κατὰ τῶν μονοθελητῶν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγονάτου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ΣΤ' οἰκουμ. συνόδῳ (θ).

15. «Ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ἔτος ΙΘ'. σελ. 104. ἀναγιγνώσκομεν : «12 Ἀπριλ. 806 χειροτονία τοῦ Πατρ. Κ/πόλεως Νικηφ. ΣΤ' ὑπὸ Νικολάου

(α) *Ενθ' ἄνωτ.

(β) Σπ. Μήλ. τόμ. Α'. 518.

(γ) Σ. Βουτυρᾶ Λεξ. ἱστορ. καὶ γεωγρ.

(δ) Σπ. Μήλ. τόμ. Β'. 41—42.

(ε) » » » » 241—242.

(ζ) Σπ. Μήλ. τόμ. Β', 301—308 καὶ Δοσίθ. Περί τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων σελ. 461.

(ζ) Κ. Πάπαρρηγοπούλου. ἱστορ. τόμ. Δ'. σελ. 21.

(η) Σπ. Μήλ. τόμ. Β'. 258, 601.

(θ) » » » » 887, 929.

τοῦ πρωτοθρόνου μητροπολ. Καισαρ. Καπ. συλλειτουργούντων αὐτῷ Λέοντος τοῦ μητροπολίτου τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας καὶ Θωμᾶ τοῦ μητρ. Θεσσαλονίκης». Ἦν ἀρχιερατεύων οὗτος ὁ Λέων 783—806. Ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου τούτου κατὰ πρῶτον λαμβάνουσι μέρος εἰς τὴν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Πάσχα (5 Ἀπριλίου 806) τελεσθεῖσαν χειροτονίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Νικηφόρου καὶ οἱ μητροπολίται Καισαρείας καὶ Θεσσαλονίκης (α).

16. «Μετὰ πάροδον πάλιν πολλῶν δεκαετηρίδων εὐρίσκομεν τὸν Ἰωάννην 879—889, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος 879 ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοπικῇ συνόδῳ, ἣτις λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς ὑπὸ τοῦ περιφανοῦς πατριάρχου καταγγελλομένας καινοτομίας τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης ἀφώρισεν αὐτὸν καὶ οὕτω ἤρξατο τὸ μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν σχίσμα. Ὁ αὐτὸς Ἰωάννης παρευρέθη καὶ ἐν τῇ μετὰ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰγνατίου συγκληθείσῃ τοπικῇ συνόδῳ, ἣν οἱ Δυτικοὶ Ἡ' οἰκουμ. ἀποκαλοῦσι, ἣτις τὸν μὲν Φώτιον κατεδίκασεν εἰς ἐξορίαν, ὡς μόνον δὲ νόμιμον πατριάρχην ἀνεγνώρισε τὸν Ἰγνάτιον. Ὁ αὐτὸς δὲ Ἰωάννης παρευρέθη καὶ ἐν τῇ μετὰ δέκα ἔτη τῷ 889 συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλῃ συνόδῳ, ἣτις ἀποκηρύξασα τὰ ὑπὸ τῆς προηγουμένης συνόδου ἀποφασισθέντα ἐδικαίωσε τὸν ἱερὸν Φώτιον καὶ ἀνεγνώρισε ὡς νόμιμον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως (β).

(α) Γεδεὼν Πατρ. Πίνακ. σελ. 282.

(β) Σπ. Μήλ τόμ. Β'. Ἡ. Τανταλίδου Παπιστ. ἔλεγχ. τόμ. Β'. ἐν Κωνσταντινουπόλει 370. Συγκληθείσης τῆς μεγάλης ἐν Κων/πόλει συνόδου, τῆς ἀνακηρυξάσης τὸν Φώτιον νόμιμον πατριάρχην, ἐπειδὴ ὁ μητροπολίτης Σμύρνης Μητροφάνης προσκαλούμενος ν' ἀπολογηθῇ διατὶ ἐνέμενε ἐν τῇ πλάνῃ του καὶ δὲν προσήρχετο τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, οἱ μὲν ἀντιπρόσωποι τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Η' προείεινον, ὅπως ἀφορισθῇ ἀμέσως, ἀλλ' ἡ σύνοδος ὄρισεν τὰ κατὰ τοὺς δυστροποῦντας (γρ. τὰ κατὰ τῶν δυστροποῦντων), ἀποστέλλει διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπιτροπὴν, ὅπως πείσῃ αὐτὸν νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν μητροπολιτῶν, τοῦ Ἀγκύρας Δανιήλ, τοῦ Νικομηδείας Γεωργίου καὶ Ἡρακλείας Ἰωάννου . . . (Ἐκκλ. Ἀληθ. Γ', 516, ὑπὸ Βασ. Γεωργιάδου).

Σημ. ἐκδότου. Βλ. «Φωτίου . . . πατριάρχου Κων/πόλεως ἐπιστολαὶ. . .» ὑπὸ Ι. Βαλέττα, Λονδίνον 1864, σ. 486, ἔνθα δύο πρὸς τὸν Ἡρακλείας Ἰωάννην καὶ σ. 543 τρίτη πρὸς τὸν αὐτόν. Ὁ Λαμπουσιάδης διέγραψε τὰ ἀπὸ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ὁ αὐτὸς Ἰωάννης παρευρέθη καὶ ἐν τῇ μετὰ καὶ προσέθετο ἐπὶ τῆς ὥας τὰ ἀνωτέρω. Συγκληθείσης κτλ. Βλ. Φωτίου ἐπιστολὰς τρεῖς πρὸς Ἰωάννην, ἔκδοσιν Βαλέττα, σ. 486—543.

17. «Εἶτα εὐρίσκομεν τὸν Ἀναστάσιον τῷ 933 (α).
18. «Τούτου διάδοχος φέρεται ὁ Νικηφόρος 956, ὅστις ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγωνάτου ἐκωλύθη ὑπ' αὐτοῦ, ὅπως χειροτονήσῃ τὸν διάδοχον τοῦ ἀποθανόντος πατριάρχου Θεοφυλάκτου Πολύευκτον. Τὴν χειροτονίαν ἐτέλεσεν ὁ πρωτόθρονος Καισαρείας ἐπίσκοπος. Ἐκ τούτου ὄμως προσετριβή μῶμος οὐκ ὀλίγος τῷ τε αὐτοκράτορι καὶ τῷ χειροτονηθέντι πατριάρχῃ (β).
19. «Μετὰ τοῦτον φέρεται ὁ Ἰωάννης, ὅστις ἤκμασεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρ Βασιλείου τοῦ Β'. Συνοδικὸς δὲ ὢν ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις, ἅς τῷ 997 ὁ πατριάρχης Σισίνιος συνοδικῶς ἐξέδωκε (γ).
20. «Μετὰ τὸν Ἰωάννην γνωστὸς ἡμῖν τυγχάνει ὁ Νικήτας 1066—1090. Οὗτος ἤκμασεν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου Δούκα Ῥωμανοῦ Διογένους, Μιχαὴλ Ζ', Νικηφόρου Βοτανειάτου καὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Συνοδικὸς δὲ διατελέσας ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰω. τοῦ Ξιφιλίνου (δ), ἔλαβε μέρος εἰς τὰς περὶ μνηστείας ληφθείσας συνοδικὰς ἀποφάσεις (ε).
21. «Τῷ 1147 ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Κομνηνοῦ μνημονεύεται μητροπολίτης Ἡρακλείας ὁ Πέτρος. Συγκληθείσης δὲ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τοπικῆς συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξ 25 μητροπολιτῶν καὶ 7 ἐπισκόπων παρευρέθη καὶ ὁ Πέτρος. Γνωστὸν δὲ τυγχάνει, ὅτι ἡ σύνοδος αὕτη καθήρεσε τὸν πατριάρχην Κοσμᾶν τὸν Ἀττικόν (ς).
22. «Τοῦτον διεδέχθη ὁ Μιχαὴλ, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοκρ. Μανουὴλ, τοῦ Κομνηνοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1156 συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοπικῇ συνόδῳ ἐπὶ συζητήσει τῆς ῥήσεως : «Ὁ πα-
-
- (α) Χρονογρ. Δωροθ. Μονεμβ. σελ. 352.
 (β) Γεδεῶν Πατρ. Πίνακ. σελ. 307 καὶ Μελετίου Ἐκκλ. Ἱστορ. τόμ. Β'. 352 Ἐκκλ. Ἄλ. σελ. 52 ἐνθα αἱ μαρτυρίαι τῶν Ζωναρᾶ καὶ Κεδρηνοῦ.
 (γ) Ρ. καὶ Π. Σύνταγ. θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. Ε'. σελ. 19.
 (δ) Σώζεται δὲ σημεῖωμα κατὰ Μάϊον τοῦ 1077 καθ' ὃ ὁ Ἡρακλείας οὗτος καὶ ὁ Ἀγκύρας ἐζήτησαν, ὅπως μὴ χειροτονηθῶσι μητροπολίται εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς τελοῦσας ἐπισκοπὰς Μαδύτων καὶ Βασιλαίου.
 (ε) Ρ. καὶ Π. Ε'. σελ. 51.
 (ς) Γεδεῶν Πατρ. Πίν. σελ. 353 καὶ Ρ. καὶ Π. Ε'. 307.

τήρ μου μείζων μου ἐστί». Πρῶτος δὲ ὁ Μιχαήλ ἀπεφάνθη, ᾧ ἠκολούθησαν καὶ οἱ ἄλλοι (α).

23. «Τοῦτον διεδέχθη ὁ Μανουήλ (1169—1177)(β).

(Ἐπί τῆς ζῆας) Θεόδωρος ὁ Κριτόπουλος (ἴδε Ἐκκλ. Ἄλ. τὸν ΚΓ' σελ. 269—272).

24. «Τὸν Μανουήλ διεδέχθη ὁ Θωμάς τῷ 1190 (γ).

25. «Νικήτας 1260. Οὗτος ἤκμασεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρ. Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ ἀνακτήσαντος τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῶν Λατίνων. Ἦτο δὲ ἀνὴρ λόγιος καὶ ἐντριβέστατος θεολόγος, ἔγραψε δὲ ἀποκρίσεις πρὸς λύσιν διαφόρων ἀποριῶν, ἀπευθυνθεισῶν αὐτῷ ὑπὸ τινος ἐπισκόπου Κωνσταντίνου, ὃς καὶ ἐξέδωκε (δ). καὶ Ἐλ. Ταπεινὸν Ἐκκλ. Ἄλ. Δ'. 416. Συνέγραψε καὶ ἕτερον ἔργον ἐπιγραφόμενον: «Συναγωγή ἐξηγήσεων ἀπὸ διαφόρων ἀγίων πατέρων καὶ διδασκάλων εἰς τὴν βίβλον τῶν ψαλμῶν συλλεγεῖσα παρὰ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἡρακλείας Νικήτα τῶν Σερρῶν (ἴσως τοῦ ἐκ Σερρῶν Τουρκογρ. 499) ἴδε Μ. Γ. Χρονικὰ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ σελ. 128 καὶ «Ἐρμηνεία εἰς τὸν Ἰώβ ἐκ πολλῶν ὑπομνηματιστῶν συλλεγεῖσα ὑπὸ Νικήτα Ἡρακλείας μετὰ κεχρωματισμένων καὶ χρυσῶν εἰκόνων». Ἐκκλ. Ἄλ. Δ'. 567 ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ Πατρ. Βιβλιοθήκῃ. Τὴν σημείωσιν διέσωσεν ὁ Antoine du Verdier ἐν τέλει τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ Supplementum epitomes bibliothecae gesperianaee ἐν Λουγδούνῳ, σελ. 57—59).

26. «Διάδοχος τούτου φέρεται ὁ Λέων 1263—1281 (ε).

27. «Τὸν Λέοντα διεδέχθη ὁ Γερμανὸς (1281—1283). Οὗτος ἤκμαζεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β', τοῦ Παλαιολόγου. Διαρκοῦντος δὲ τοῦ σχίσματος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰωσήφ καὶ Ἀρσενίου τῶν πατριαρχῶν, ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος πρὸς οἰκονόμησιν τοῦ πράγματος καὶ κατάπαυσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κλύδωνος διέταξε νὰ χειροτονήσῃσι πατριάρχην τὸν λόγιον κληρικὸν Γεώργιον τὸν Κύπριον, οὐδόλως ἀναμιχθέντα ἐν τῇ τῶν κομμάτων διαπάλῃ. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν χηρευσάσης, ὡς φαίνεται, τῆς μητροπόλεως Ἡρα-

(α) Ἐκκλ. Ἄλ. τόμ. Δ'. σελ. 459.

(β) Ρ. καὶ Π. τόμ. Ε'. σελ. 440.

(γ) Ἀνατολ. Ἀστὴρ ἔτος ΚΒ'. σελ. 169—176.

(δ) Ἰδε Παχυμ. ἐν βίῳ Μιχ. Παλαιολ. βιβλ. Β'. κεφ. 15 καὶ Ρ. καὶ Π. Ε'. σελ. 441 τῆς Ἐκκλ. Ἄλ. ἔτος Β'. σελ. 565, τῆς Τουρκογρ. σελ. 499.

(ε) Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. Α' σελ. 76.

κλείας προχειρίζεται εις τὸν θρόνον αὐτῆς μοναχὸς τις Γερμανὸς καλούμενος, ἐπ' εὐλαβείᾳ φημιζόμενος, μακρὰν δὲ τῆς ἔριδος διατελῶν ὑπὸ τοῦ ἐπίσκοπου Κοζύλης τῆς Αἰτωλίας καὶ ὑπὸ τοῦ Δεσπότη τῆς χώρας ταύτης Νικηφόρου, ὡς πρεσβευτοῦ ἀποσταλέντος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀκοινωνήτου δὲ ὡς ἐκ τούτου πρὸς τὰς διαμαχομένας μερίδας διατελέσαντος. Ὁ δὲ Γερμανὸς προεβίβασε Γεώργιον τὸν Κύπριον ἐξ ἀναγνώστου εἰς διάκονον καὶ ἱερέα, καὶ τελευταῖον ἐχειροτόνησε πατριάρχην, ἔχων συλλειτουργοὺς τὸν τε εἰρημένον ἐπίσκοπον Κοζύλης καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ ἐλθόντα συμπρεσβευτὴν ἐπίσκοπον Δεβρῶν (α).

«Ἐσφαλμένως μετὰ τοῦτον ὁ ἅγιος Ἀμασειᾶς κ. Ἀνθιμος ὡς 28 ἀναγράφει τὸν Ἰωάννην (1316). Ἀλλ' ὁ ἐν τῷ λεξικῷ τῆς ἱστορίας τῆς γεωγραφίας Σ. Βουτυρᾶ Γ', 241 μνημονευόμενος Ἰωάννης, ἔνθα ἡ παραπομπή, εἶναι ἐπίσκοπος Ἡρακλείας τῆς ἐν τῷ Πόντῳ.

28. «Τῷ δὲ 1340 ἀναφέρεται ὁ Βαρλαάμ. Οὗτος ἦτο μοναχὸς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστηρίου τοῦ Σωτήρος. Προαχθεὶς δὲ εἰς τὴν μητρόπολιν Ἡρακλείας τῷ 1340 ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ νέου πρέσβυς πρὸς τὸν πάπαν τῆς Ῥώμης Βενέδικτον τὸν ΙΒ'. ἦν δὲ ὁ Βαρλαάμ ἐπὶ πολιτικῇ συνέσει καὶ θεολογικῇ μορφώσει διαβεβοημένος· ἐξέδωκε δὲ πρὸς Λατίνους λόγους ἔξ, ὧν τὴν ἀνάλυσιν ὁ ἐπιεικὴς ἀναγνώστης εὐρίσκει ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ Μελετίου τόμ. Γ', σελ. 174.

29. «Φιλόθεος (1347—1354) διαδέχεται τὸν Βαρλαάμ. Τὸν ἐπιφανῆ τοῦτον, ὄντα λίαν σεμνοπρεπῆ καὶ μεγάλης παιδεύσεως κάτοχον, ἱεράρχην μετὰ τοῦ Μελενίκου Μητροφάνους ἔπεμψεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς ὡς συνοδοῦς τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης, μεταβαινούσης εἰς Διδυμότειχον, ὅπως συνδιαλλάξῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς Ματθαῖον μετὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ (β).

30. «Διάδοχος αὐτοῦ φέρεται ὁ Μητροφάνης 1355 (γ).

31. «Μετὰ τὸν Μητροφάνην κατέλαβε τὸν θρόνον Ἡρακλείας καὶ αὖθις ὁ Φιλόθεος (1360—1362)!!

(α) Μελετίου Ἐκκλ. Ἱστορ. τόμ. Γ', σελ. 153. καὶ Γεδεῶν Πατρ. Πίν. 399—400. [ὁ Γεώργιος μετωνομάσθη Γρηγόριος Β'].

(β) Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. Γ', σελ. 269 καὶ τόμ. Α', 325. Ἐν δὲ τῇ Τουρκογρ. σώζεται καὶ πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Φιλοθέου.

Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς, τόμ. Β' τῆς ἱστορίας, σ. 34 λέγει: «συνεξέπεμψε δὲ καὶ Φιλόθεον τὸν Ἡρακλείας μητροπολίτην καὶ Μητροφάνην τὸν Μελενίκου καὶ βίῳ καὶ λόγῳ τοῖς ὀρώσιν ὄντας ἀξιοχρέους πρὸς αἰδῶ».

(γ) Α. Δημητρακοπούλου Ὁρθόδοξ. Ἑλλάς σελ. 85.

32. «Μετὰ τὸν Φιλόθεον μνημονεύεται ὁ Γεννάδιος (α).

33. «Διάδοχος τούτου φέρεται ὁ Θεοφάνης (β) τῷ 1400.

34. «Μετὰ τὸν Θεοφάνην ἀναφέρεται ὁ Ἀντώνιος 1434 – 450. Οὗτος συμμετέσχε τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσυνόδου (1438—39), ἔνθα οἱ ἡμέτεροι ἀρχιερεῖς πολυειδεῖς ὑφιστάμενοι στερήσεις καὶ πιέσεις ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου τοῦ Ε΄ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπογράψωσι τὸν ὄρον τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα (γ).

35. «Τῷ 1484 μητροπολίτης Ἡρακλείας ἀναφέρεται ὁ Κάλλιστος (δ). τῷ 1514 ὁ Ἡρακλείας ἐχειροτόνησε τὸν Θεόληπτον. (Γεδεῶν Πατρ. Πίν. 499 καὶ Τουρκογρ. σ. 152—153).

Κατὰ τὸ 1545 ὁ Ἡρακλείας παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Κων/πόλει σύνοδον, ἣτις ἐξέδωκε τόμον λέγοντα, ὅστις τῶν ἀρχιερέων θελήσῃ νὰ γίνῃ πατριάρχης χωρὶς νὰ συναθροισθοῦν ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἐπίσκοποι Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ τῆς Πελοποννήσου νὰ εἶναι αὐτοκαθαίρετος καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τοῦ θρόνου, καὶ ὁ Ἡρακλείας ἐξεφώνησεν ἀφορισμὸν μετὰ ὠμοφορίου καὶ ἐπιτραχηλίου» (Μαλαξὸς Τουρκογρ. 165).

36. «Κάλλιστος ὁ Β΄. (1546—1564) (ε). Οὗτος ἐχειροτόνησε τὸν Ἰωάσαφ (Μαλαξὸς ἐν Τουρκογρ. σ. 169).

37. «Διάδοχος τούτου ὑπῆρξεν ὁ Κύριλλος, (1565). Οὗτος παρευρέθεις εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκληθεῖσαν κατὰ τὸ 1565 τοπικὴν σύνοδον ὑπέγραψεν εἰς τὸ πρακτικὸν τῆς καθαιρέσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς (ς). Τὸν ἱεράρχην τοῦτον ἀγνοεῖ ὁ ἅγιος Ἀμασείας.

38. Μετὰ τὸν Κύριλλον μνημονεύεται ὁ Γεράσιμος (1572—78) (ζ).

(α) Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. Ε΄ 286.

(β) Νεολόγ. Κων/πόλεως ἀριθ. 4,773. Ἀπριλίου 6. 1885. καὶ Ἑλληνομνήμων ὑπὸ Σ. Λάμπρου τόμ. Α΄. σελ. 290. Ἐκκλ. Ἀλ. σελ. 269.

(γ) Σπ. Μήλ. τόμ. Β΄. 107 Δωρόθ. Μονεμβασίας σελ. 534—535 καὶ Τρύφων Εὐαγγελίδης ἐν βίοις ἀγίων, σελ. 128.

(δ) Α. Δημ. Ναθαναήλ Χύχα Θ΄—ΙΕ΄, εἶναι ὁ ἄνδρ. Δημητρακόπουλος.

(ε) Περίοδ. τοῦ ἐν Κων/πόλει Φιλολ. Συλ. τόμ. ΙΓ΄ σελ. 11.

(ς) Τουρκογρ. σελ. 172.

(ζ) Τουρκογρ. σελ. 179.

Οὗτος ἐχειροτόνησε τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν τὸν Τρανὸν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τούτου συγκληθεῖσαν σύνοδον ἐκ 18 μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν (ἴδε Τουρκογρ. 179).

Τοῦτον διεδέχθη ὁ Διονύσιος (1580—1591). Οὗτος ἦτο ἀνὴρ λόγιος, πρὸς ὃν φέρονται πολλαὶ ἐπιστολαὶ Μσξίμου τοῦ Μαργουνίου καὶ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ. Ἐν αὐταῖς ὁ μὲν Μ. ὁ Μαργούνιος καλεῖ τὸν Διονύσιον «διαπρύσιον καὶ ἡδὺ διὰ πάντων εὐηχοῦσαν σάλπιγγα, δοχεῖον τῶν θείων ἐμπνεύσεων, ἐναρμόνιον κιθάραν τῶν κρουσμάτων τοῦ πνεύματος, τερπνὰ καὶ λυγηρὰ ὡς καὶ σωστικὰ ἐνηχήσασαν μελωδήματα». Ὁ δὲ Πηγᾶς ἐπαινεῖ καὶ γεραίρει τὸν Διονύσιον, ὅτι «παρηκολούθησεν αὐτῷ τῷ κηρύγματι, κεκοινώνηκε τῶν φροντίδων, συμμετέσχε τῶν πόνων ἐκείνων τῶν ὑπερφυῶν καὶ συνήντησε τῶν κινδύνων τῶν χαλεπῶν»(α).

ΓΡΑΜΜΑ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Χρυσοστ. Λαυριώτου ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ἔτος ΚΕ', 1905, σελ. 58—59.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας Θεοφάνης πᾶσι τοῖς κατὰ τόπους καὶ χώρας πανιερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν, εὐλαβεστάτοις ἱερεῦσι, τιμιωτάτοις ἄρχουσι, θεοφιλέσι χριστιανοῖς, ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις καὶ πᾶσι τοῖς τῷ Χριστῷ σεμνουμένοις ὀνόματι περιποθήτοις μοι ἀδελφοῖς καὶ υἱοῖς, χάρις καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ εἴη πᾶσιν ὑμῖν.

Πάντως, ἀγαπητοί, γινώσκετε, ὅτι οὐδὲν ὄντως σώζει τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἰ πρὸς τοὺς δεομένους ἔλεος· «Μακάριοι γάρ, φησὶν ὁ Κύριος, οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται» καὶ «Μακάριος ἀνὴρ ὁ οἰκτίρων καὶ κυχρῶν» καὶ «ὁ ἐλεῶν πτωχόν, δανείζει Θεῷ» καὶ «ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν (sic) ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι»· καὶ πολλὰ ἕτερα ἔστιν εὐρεῖν ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ τὰ μαρτυροῦντα τὸ τῆς ἐλεημοσύνης ὠφέλιμον. μᾶλλον δὲ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ἀποκαταστάσει, ὅταν ἕκαστος τὰ κατ' ἀξίαν τῶν πεπραγμένων λήψεται, καὶ τότε οὐκ ἄλλοι τινές, εἰμὴ οἱ ἐλεήμονες φανήσονται κληρονόμοι τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, περὶ ὧν ὁ μακάριος Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς φησιν «ἅ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς ἀγαθὰ τοὺς ἀγαπῶσιν

(α) Ἴδε ταῦτα ἐν ἐπιστολῇ Σ. Οἰκονόμου σελ. 24. Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Γ'. σελ. 347· καὶ Παρανίκα Σχεδίασμα σελ. 38.

Σημ. ἐκδότου. Ἀνωτέρω ὁ Λαμπ. μετὰ τὸν 23 Μανουήλ προσέθετο τὸν Θεόδ. Κριτόπουλον, ὥστε ηὐξήθη κατὰ μονάδα ὁ ἀριθμὸς.

1. Σημ. ἐκδότου. Γράφ. ὅσον ὁ, ἀντὶ ὧς.

αὐτόν». «Δεῦτε γάρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπεινάσα γάρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψασα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, ἐν φυλακῇ καὶ ἦλθατε πρὸς με. Ἐφ' ὅσον γάρ, φησιν, ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε». Ἐπεὶ οὖν οὕτω μεγάλοι καὶ ὑπερφυεῖς μισθοὶ τοῖς ἐλεήμοσιν ἀπόκεινται, παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω καὶ δέομαι καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν κατὰ δύναμιν ἐλεημοσύνην πρὸς τὸν πατέρα μοναχὸν Διονύσιον ἐνδείξασθε· αὐτοῦ γάρ τοῦ ἀδελφοῦ ὁ πατήρ κύριος Μανουὴλ ὁ Γαρχανιώτης καὶ ἡ τούτου γλυκεῖα μήτηρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐξῆλθον τῆς πόλεως καὶ διὰ θαλάσσης τὴν πορείαν ἐποιούντο θέλοντες ἀποκατασταθῆναι ἐν τῇ νήσῳ Μυτιλήνῃ· οὐκ ἠδύνατο γὰρ φέρειν ἀπὸ νῦν τῇ πείνῃ καὶ δίψῃ καὶ τῇ λοιπῇ ταλαιπωρίᾳ τῇ οὕσῃ ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ διὰ τοῦτο θέλοντες ἐκφυγεῖν μικρὸν πειρασμὸν τῷ μεγάλῳ ἐνέτυχον. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀμαρτίαν Ἄραπεσι (α) κατὰ τὴν θάλασσαν ἐμπεσόντες πλείοντες που περὶ τὴν Καλλιπολιν. τέλος μετὰ πολλὴν ταλαιπωρίαν καὶ κακουχίαν, οἷα εἰκὸς πάσχειν αἰχμαλώτους, ἀπεκόπησαν εἰς ἄσπρα χιλιάδας ἑπτὰ. ἐδέξατο δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀθηνόδωρος, ὁ γραμματικὸς τοῦ πασᾶ ἐγγυητῆς πεσῶν· «γίνεσθε γάρ, φησίν, οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν». καὶ οὐ μόνον ἄνθρωποι ἀνθρώπων συμφοραῖς ἐπικλῶνται, ὥστε καὶ δάκρυα κατάγειν πολλά, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα πολλάκις ἐπὶ πάθει νόμων (sic) ἀλόγων διακρίνουσιν. ἵνα γοῦν ἐντεῦθεν καὶ τὸν Θεὸν ἴλεων ὑμῖν ἀπέργασητε καὶ τῶν ἀκηράτων ἐπιτύχητε στεφάνων καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὀφειλέτην διηνεκῶν εὐχῶν ἔχητε, ποιήσατε, ὅπερ ἡμεῖς διὰ τοῦ παρόντος ἀξιοῦμεν γράμματος. Ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν· Ἀμήν.

† Ὁ Ἡρακλείας Θεοφάνης, † ὁ Σερρών Ματθαῖος,
† ὁ Νικοπόλεως Γαβριήλ.

Σημ. Ἐκδότου. Διορθώσεις ἐποιήσατο ὁ Π. Παπαγεωργίου ἐν Byz Zeitschrift, 1906, σ. 276, τόμ. XV.

(α) Ἐννοεῖ τοὺς τότε καὶ κατόπι λυμαιομένους τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Προποντίδα πειρατὰς Ἄραβας.

Οὗτος ἐχειροτόνησε τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν τὸν Τρανὸν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τούτου συγκληθεῖσαν σύνοδον ἐκ 18 μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν (ἴδε Τουρκογρ. 179).

Τοῦτον διεδέχθη ὁ Διονύσιος (1580—1591). Οὗτος ἦτο ἀνὴρ λόγιος, πρὸς ὃν φέρονται πολλαὶ ἐπιστολαὶ Μσξίμου τοῦ Μαργουνίου καὶ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ. Ἐν αὐταῖς ὁ μὲν Μ. ὁ Μαργούνιος καλεῖ τὸν Διονύσιον «διαπρύσιον καὶ ἡδὺ διὰ πάντων εὐηχοῦσαν σάλπιγγα, δοχεῖον τῶν θείων ἐμπνεύσεων, ἐναρμόνιον κιθάραν τῶν κρουσμάτων τοῦ πνεύματος, τερπνὰ καὶ λυγηρὰ ὡς καὶ σωστικὰ ἐνηγήσασαν μελωδήματα». Ὁ δὲ Πηγᾶς ἐπαινεῖ καὶ γεραίρει τὸν Διονύσιον, ὅτι «παρηκολούθησεν αὐτῷ τῷ κηρύγματι, κεκοινώνηκε τῶν φροντίδων, συμμετέσχε τῶν πόνων ἐκείνων τῶν ὑπερφυῶν καὶ συνήντησε τῶν κινδύνων τῶν χαλεπῶν» (α).

ΓΡΑΜΜΑ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Χρυσοστ. Λαυριώτου ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ἔτος ΚΕ', 1905, σελ. 58—59.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας Θεοφάνης πᾶσι τοῖς κατὰ τόπους καὶ χώρας πανιερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν, εὐλαβεστάτοις ἱερεῦσι, τιμιωτάτοις ἄρχουσι, θεοφιλέσι χριστιανοῖς, ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις καὶ πᾶσι τοῖς τῷ Χριστῷ σεμνουμένοις ὀνόματι περιποθήτοις μοι ἀδελφοῖς καὶ υἱοῖς, χάρις καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ εἴη πᾶσιν ὑμῖν.

Πάντως, ἀγαπητοί, γινώσκετε, ὅτι οὐδὲν ὄντως σώζει τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἰ πρὸς τοὺς δεομένους ἔλεος· «Μακάριοι γάρ, φησὶν ὁ Κύριος, οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται» καὶ «Μακάριος ἀνὴρ ὁ οἰκτίρων καὶ κυχρῶν» καὶ «ὁ ἐλεῶν πτωχόν, δανείζει Θεῷ» καὶ «ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν (sic) ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι»· καὶ πολλὰ ἕτερα ἔστιν εὐρεῖν ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ τὰ μαρτυροῦντα τὸ τῆς ἐλεημοσύνης ὠφέλιμον. μᾶλλον δὲ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ἀποκαταστάσει, ὅταν ἕκαστος τὰ κατ' ἀξίαν τῶν πεπραγμένων λήψεται, καὶ τότε οὐκ ἄλλοι τινές, εἰμὴ οἱ ἐλεήμονες φανήσονται κληρονόμοι τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, περὶ ὧν ὁ μακάριος Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς φησιν «ἅ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς ἀγαθὰ τοὺς ἀγαπῶσιν

(α) Ἴδε ταῦτα ἐν ἐπιστολῇ Σ. Οἰκονόμου σελ. 24. Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. Γ'. σελ. 347· καὶ Παρανίκα Σχεδίασμα σελ. 38.

Σημ. ἐκδότου. Ἀνωτέρω ὁ Λαμπ. μετὰ τὸν 23 Μανουήλ προσέθετο τὸν Θεόδ. Κριτόπουλον, ὥστε νῦξήθη κατὰ μονάδα ὁ ἀριθμὸς.

1. Σημ. ἐκδότου. Γράφ. ὅσον ὁ, ἀντὶ ὡς.

αὐτόν». «Δεῦτε γάρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπεινάσα γάρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψασα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθατε πρὸς με. Ἐφ' ὅσον γάρ, φησιν, ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε». Ἐπεὶ οὖν οὕτω μεγάλοι καὶ ὑπερφυεῖς μισθοὶ τοῖς ἐλεήμοσιν ἀπόκεινται, παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω καὶ δέομαι καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν κατὰ δύναμιν ἐλεημοσύνην πρὸς τὸν παρὲντα μοναχὸν Διονύσιον ἐνδείξασθε· αὐτοῦ γάρ τοῦ ἀδελφοῦ ὁ πατήρ κύριος Μανουὴλ ὁ Γαρχανιώτης καὶ ἡ τούτου γλυκεῖα μήτηρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐξῆλθον τῆς πόλεως καὶ διὰ θαλάσσης τὴν πορείαν ἐποιούντο θέλοντες ἀποκατασταθῆναι ἐν τῇ νήσῳ Μυτιλήνῃ· οὐκ ἠδύνατο γάρ φέρειν ἀπὸ νῦν τῇ πείνῃ καὶ δίψῃ καὶ τῇ λοιπῇ ταλαιπωρίᾳ τῇ οὕσῃ ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ διὰ τοῦτο θέλοντες ἐκφυγεῖν μικρὸν πειρασμὸν τῷ μεγάλῳ ἐνέτυχον. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀμαρτίαν Ἄραπεσι (α) κατὰ τὴν θάλασσαν ἐμπεσόντες πλέοντές που περὶ τὴν Καλλιπολιν. τέλος μετὰ πολλὴν ταλαιπωρίαν καὶ κακουχίαν, οἷα εἰκὸς πάσχειν αἰχμαλώτους, ἀπεκόπησαν εἰς ἄσπρα χιλιάδας ἑπτὰ. ἐδέξατο δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀθηνόδωρος, ὁ γραμματικὸς τοῦ πασᾶ ἐγγυητῆς πεσῶν· «γίνεσθε γάρ, φησίν, οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν». καὶ οὐ μόνον ἄνθρωποι ἀνθρώπων συμφοραῖς ἐπικλῶνται, ὥστε καὶ δάκρυα κατάγειν πολλά, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα πολλάκις ἐπὶ πάθει νόμων (sic) ἀλόγων διακρίνουσιν. ἵνα γοῦν ἐντεῦθεν καὶ τὸν Θεὸν ἴλεων ὑμῖν ἀπέργασητε καὶ τῶν ἀκηράτων ἐπιτύχητε στεφάνων καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὀφειλέτην διηνεκῶν εὐχῶν ἔχητε, ποιήσατε, ὅπερ ἡμεῖς διὰ τοῦ παρόντος ἀξιοῦμεν γράμματος. Ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν· Ἀμήν.

† Ὁ Ἡρακλείας Θεοφάνης, † ὁ Σερρῶν Ματθαῖος,
† ὁ Νικοπόλεως Γαβριήλ.

Σημ. Ἐκδότου. Διορθώσεις ἐποιήσατο ὁ Π. Παπαγεωργίου ἐν Byz Zeitschrift, 1906, σ. 276, τόμ. XV.

(α) Ἐννοεῖ τοὺς τότε καὶ κατόπι λυμαينوμένους τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Προποντίδα πειρατὰς Ἄραβας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἄνθ. Ἀλεξ. = **Ἀνθίμου Ἀλεξούδη** μητροπολίτου Ἀμασείας, Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατὰ ἐπαρχίας. Ἡρακλείας ἐν Νεολόγῳ Κ/πόλεως 1890, 24 Μαρτίου.

Ἡλ. Ἀλ. = **Ἀλεξανδρίδης Ἡλίας**. Συμπλήρωσις χειρόγραφος τῶν καταλόγων τοῦ Ἀμασείας σωζομένη ἐν τῷ πατριαρχ. ἀρχεῖῳ καὶ χρησιμοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. **Μ. Σταμούλη** ἐν τῷ «Σταμουλείῳ θρακ. τακτικῷ» κατ' ἀντίγραφον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ σεβ. Ἐλευθερουπόλεως **Σωφρονίου**.

Ἀνώνυμος = Χειρόγραφον συνταχθὲν ἐν Ἀθῶ ἀρχομένου τοῦ Κ'. αἰῶνος καὶ εὗρισκόμενον παρ' ἐμοί. Εἶναι βραχεῖα ἀναγραφή τῶν μέχρι τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀρχιερατευσάντων μητροπολιτῶν Ἡρακλείας μετὰ εἰσαγωγῆς ἐν ὄλῳ φύλλα 10 ἡμικλάστως γεγραμμένα.

Ἀρχ. Θρακ. = Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσ. θησαυροῦ. Περιοδ. σύγγρ. ἐκδιδ. ὑπὸ ἐπιτροπῆς Θρακῶν. Διευθυντῆς **Πολ. Παπαχριστοδούλου**, τόμ. Α'—Ζ'. Ἀθῆναι 1934—1941.

Acta patr. = *Acta et diplomata graeca medij aevi sacra et profana*. ediderunt *F. Miklosich et I. Müller*, Vindobonae, 1860—90.

Acta patriarchatus constantinopolitani (1315—1407) e codicibus manuscriptis bibliothecae palatinae academiae κτλ.

Γεδεῶν Πατρ. Πιν. = **Μανουὴλ Γεδεῶν**, Πατριαρχικοὶ πίνακες, εἰδήσεις ἱστορικαὶ βιογραφικαὶ περὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου μέχρις Ἰωακείμ Γ' 36—1884, Κ/πολις (1890). Τοῦ αὐτοῦ τὰ ἐξῆς:

Ἀρχ. Ἡρακ. = Πέντε συγγενεῖς ἐκ Λέρου ἀρχιερεῖς Ἡρακλείας (1714—1830). (Ἀνατ. ἐκ τοῦ Ε' τόμου τῶν «Θρακικῶν») Ἀθῆναι 1934.

Θρακ. κέντρα = Παλαιᾶς εὐωρίας θρακῶα κέντρα. Σημειώσεις κτλ. (Ἀνάτ. ἐκ τοῦ Ζ' τόμ. «Θρακικῶν») Ἀθῆναι, 1935.

Μνεῖα = Μνεῖα τῶν πρὸ ἐμοῦ 1800—1863—1912. Ἀθῆναι, 1936.

---

1. Ἐνταῦθα ἀναγράφομεν τὰ σπουδαιότερα τῶν βοηθημάτων, τὰ λοιπὰ βλέπει τις ἐν τῷ κειμένῳ, μάλιστα τὰ μετὰ τὸ 1940, ὅτε συνετάχθη τὸ σύγγραμμα, ἐκδοθέντα.

Θρακ. ἀγίασμ.—Κωνσταντινουπόλεως Θρακικὰ ἀγιάσματα. (Ἀνάτ. ἐκ τοῦ Θ' τόμ. «Θρακικῶν») Ἀθῆναι 1937.

Πατρ. Ἐφημ.—Πατριαρχικαὶ ἐφημερίδες, εἰδήσεις ἐκκλησ. ἱστορίας 1500—1912, Ἀθῆναι, 1936—8.

Gelzer Not.—Ungedruckte und ungenugend veröffentlichte Texte und Notitiae episcopatum. ein Beitrag zur byz. Kirchen und Verwaltungs Geschichte von *Heinr. Gelzer*. Aus den Abhandlungen des K. bayer. Academie der Wiss. I. Cl. XX Bd. IV, Abl. III. München, 1900, σ. 531—641.

Gelzer Κυπρο.—Georgii Cyprii descriptio orbis romani. Accedit Leonis imperatoris Diatyposis... edidit, praefatus est... H. Gelzer, Lipsiae 1890.

Δεληκάνης Καλλ.—Ἡ ἀποστολικότης τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως (εἶναι παράτ. τοῦ ἄρθρου: Αἱ ἀξιώσεις τῶν ἐπισκόπων τῆς παλαιᾶς Ρώμης κτλ. Ὁρθοδοξία, τόμ. Η', 1933, Κ/πολις, σ. 176ἔ.) ὑπὸ Κων. Δεληκάνη Μητροπολίτου Καισαρείας.

Δελτ. ἱστ. ἔθν.—Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι.

Dumont A. βλ. Inscriptions, Rapport Archives des missions scientifiques et littéraires, choix de rapports et instructions publié sous les auspices du ministère de l'instruction publique. Deuxième série. Tome sixième. Inscriptions céramiques de Grèce par M. Albert. Dumont Paris 1871, βλ. Rapport sur un voyage archéologique en Thrace par M. A. Dumont, σ. 447—515, 8ον, Πίνακες XIV.

Dumont - Homolle.—Mélanges d'archéologie et d'epigraphie κτλ. Paris 1892, σ. 307—588.

Ἐκκλ. Ἀλήθ.—Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, σύγγραμμα περιοδικὸν Κωνσταντινούπολις (ἐπίσημον τοῦ πατριαρχείου ὄργανον τόμ. 43, 1880 - 1922).

Θρακ. Δρ.—Εὐστρ. Δράκου, Τὰ Θρακικὰ ἦτοι διάλεξις περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν Σηλυμβρίας, Γάνου καὶ Χώρας, Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου. Τεῦχος Α', Ἀθῆναι 1892. (λεπτομερῆς καὶ πλουσία περιγραφή).

Ἡλ. Ἀλ. βλ. Ἀλεξανδρίδης Ἡλίας.

Ἡμερολ.—Ἡμερολόγιον τῶν ἐθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ ἔτους 1905. Α'. Κ/πολις 1905. Μητρόπολις Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ σ. 162—87 (ἡ μόνη ὑπάρχουσα περιγραφή)

Θρακ.—Θρακικὰ, σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ κέντρου, τόμ. Α'—Κ', Ἀθῆναι 1928—44.

Ἱεροκλής.—Hierocles Synecdemus et notinae graecae episcopa-

tuum. Accedunt Nili Doxapatri notitiae patriarchatum et locorum nomina immutata. edidit *G. Parthey*, Berolini 1866.

Inscriptions et monuments figurés de la Thrace par Albert Dumont. Extrait des archives des missions scientifiques et littéraires, troisième série, tome troisième, Paris 1876.

Kalinka E.—Strzygowski J. Ὁ καθεδρικός ναὸς τῆς Ἡρακλείας (γερμανιστὶ ἐν Jahrshefte des österreichischen archeologischen Institutes in Wien, τόμ. I, Wien 1898 4ον, Beiblatt, σ. 1—14).

Καροῦσσοσ Χρῖστος, Ἡ ἀνατολικὴ Θράκη. Στρατιωτικὴ γεωγραφία. Ἀθῆναι 1929.

Κεραμεὺσ Ἀθ. Παπαδόπουλοσ βλ. Παράρτ. ΙΖ' τόμ. Ἑλλ. Φιλ. Συλλ.

Κονιδάρησ Γερ. Αἱ μητροπόλεισ καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ «Τάξις» αὐτῶν, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1934.

Κονιδάρησ Γερ. Ἡράκλεια ἐν Θρησκευτ. καὶ χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα, τόμ. Γ', Ἀθῆναι 1938, σ. 837—848.

Κοντογ = Ἐκκλησιαστ. ἱστορία ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεωσ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶσ χρόνων ὑπὸ Κων. Κοντογόνου, τόμ. Α', Ἀθῆναι, 1876 (ἔργον περισπούδαστον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν, ἐνῶ οἱ μετ' αὐτὸν Ἑλληνεσ θεολόγοι ἀντιγράφουσιν ἀπλήστωσ τοὺσ Γερμανούσ).

Corp. episc. = Corpus notitiarum episcopatum ecclesiae orientalis graecae. 1. Band. Die genesis der notitiae episcopatum herausgegeben von E. Gerland. 1. Heft. Einleitung. Socii Assumptionistae Chalcedonenses 1931. Belgique (βλ. Not. episc.).

Κουρτ. Κων. = Ἱστορία τῆσ Θράκησ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 40 μ.Χ. Τόμ. Α' ὑπὸ Κων. Κουρτίδου, Ἀθῆναι 1932.

Κύπρ. = Georgii Cyprii descriptio orbis Romani. Accedit Leonis imperatori diatyposis genuina adhuc inedita. edidit H. Gelzer, Lipsiae 1890.

Δαμπ. Ἡρακ. = Γ. Λαμπουσιάδου, Ἐκκλησία Ἡρακλείας (χειρόγραφον ἐκ 10 φύλλων ἀποτελούμενον ἐξετυπώθη ἀνωτέρω).

Le Quien, Oriens christianus in IV Patriarchatus digestus, Paris 1748.

Μαθ. κατάλ = Κατάλογοσ ἱστορικὸσ τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆσ πατριαρχῶν τῆσ . . . Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὑπὸ Ζαχαρίου Μαθᾶ ἐπισκόπου Θήρασ. Ἐκδ. β' ἐπαυξηθεῖσα καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέωσ συμπληρωθεῖσα. Ἀθῆναι 1884.

Mansi = Sacrorum conciliorum nova et complessima collectio. edidit I. D. Mansi. Florentia.

Μήλιασ = Ἰῶν ἀγίων συνόδων . . . οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπιπῶν νέα καὶ δαψιλεστάτη συνάθροισισ ἐν ἧ περιλαμβάνονται καὶ οἱ κανόνεσ τῶν θείων

ἀποστόλων καὶ αἱ διαταγαὶ αὐτῶν... ἔτι δὲ αἱ κανον. ἐπιστολαὶ τῶν... ἁγίων πατέρων... τῶν ἐν Νικαία... ὑπὸ Σπ. Παπαδοπούλου Μήλια... ἀπὸ Χριστοῦ ἄχρι 1743, Παρίσι 1761—1763, τόμ. Α'—Β'.

Μήλιας Θρον.—Περὶ τῶν ἐκκλησ. θρόνων τῶν ὑποκειμένων τῷ οἴκουμ. Πατριάρχ. τῆς Κ' πόλεως θρόνω ('Επιστολόριον ὑπὸ Σπ. Παπαδ. Μήλια. Βενετία 1875⁵) σ. 224—256).

Μεσ. γράμμ.—Μεσαιωνικὰ γράμματα, τριμηνιαῖον περιοδικὸν τοῦ ὁμωνύμου Συλλόγου, Ἀθῆναι, τόμ. Α'—Δ'. 1930—1939, Ἀθῆναι.

Σημ. Ὁ Α' τόμος δὲν ἔχει ἐξώφυλλον, ἀρχόμενος κολοβῶς ἀπὸ σ. 17, οὔτε πίνακες τῶν περιεχομένων ὑπάρχουσι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ μακ. **Γεδεῶν**, ὅστις διηύθυνεν αὐτό, διὰ τὰ ἀναγκάζονται οἱ ἄνθρωποι, ἔλεγεν νὰ φυλλομετρῶσι τὸ βιβλίον ἢ μᾶλλον νὰ ἐξαναγκάζονται εἰς θυμὸν καὶ ὀργήν...

Μολ.—**Μολοσσὸς Ζῶτος**, Δρομολόγιον τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου ἀρχαιολογικὸν ἱστορικὸν γεωγραφικὸν κριτικὸν γλωσσολογικὸν στατιστικὸν καὶ ἐμπορικὸν, Τεῦχος Ε', Θράκη καὶ Μυσία, Ἀθῆναι 1904.

Μυσι. Ἐπετ—Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι συνταχθέντες ὑπὸ **Βασ. Μυστακίδου** καὶ ἐκδοθέντες μετὰ θάνατον ὑπὸ **Γεο. Κονιδάρη** ἐν Ἐπετηρίδι τῆς Ἐταιρείας βυζ. σπουδῶν. τόμ. ΙΒ' 1936, Ἀθῆναι, σ. 139—230 εἰς ἀνταμοιβὴν διὰ τὴν ἀφιερωθεῖσαν βιβλιοθήκην¹.

Μυσι—Ἐκλογή καὶ πρόβλησις οἰκουμενικοῦ πατριάρχου—Προνόμιον Ἡρακλείας, ὑπὸ Βασ. Μυστακίδου ἐν Ἐκκλησ. Ἀληθ. ἔτ. ΙΔ', 1895 σ. 379—88, 395—8, 403—5.

Ν. Ἑλλ.—Νέος Ἑλληνομνήμων, τριμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα συντασσόμενον καὶ ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1900 ὑπὸ **Σπ. Π. Λάμπρου**, Ἀθῆναι.

Ν. Ποιμ.—Νέος ποιμὴν, περιοδικὸν θεολογικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φιλαδελφείας **Χρυσσοτόμου**, ἀρχισυντάκτης **Β. Ἀντωνιάδης**. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, παράρτημα τῆς Ἐκκλ. Ἀληθείας 1919—1923 (ἐξεδόθησαν μόνον 5 τόμοι).

Not episc.—Corpus notitiarum episcopatum ecclesiae orientalis graecae. Vol. Ier. Les listes consiliaires (die Genesis der not. episcopatum) par E. Gerland—V. Laurent. I. Synode de Gabadius (394) et II. Concile d'Éphése (431). Belgique 1936 (βλ. Corpus).

Ὁρθ.—Ὁρθοδοξία, περιοδικὸν ἠθικοθηρησκευτικόν. Διευθυντῆς ὁ Χριστουπόλεως **Μελέτιος**, ἀρχισυντάκτης **Βασ. Ἀντωνιάδης**, ἐν Κωνσταν-

1. Ὑπάρχει ἀταξία εἰς τὴν σειράν. Μετὰ τὸν ἀλφαβητικὸν κατ' ἐπαρχίας κατάλογον (σ. 139—222) ἄρχεται νέος. Μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριάρχαι (σ. 222—229), εἶτα παραλειπόμενα: Φωτικῆς, Χαλδίας κτλ. (σ. 229—234) ἄπερ ὁ ἐκδότης ἔδει νὰ τακτοποιήσῃ, ὅστις μάλιστα εἶναι καὶ ὁ ἐκδότης τῶν «Τάξεων».

τινουπόλει τόμ. Α'—Λ', 1924—1955. Συνεχίζεται ὡς διάδοχος τῆς Ἐκκλ. Ἀληθείας καὶ Ν. Ποιμένος, ἐπίσημον ὄργανον τοῦ οἴκου. Πατριαρχείου.

Ὁρφανίδης Ἄνθιμος ἀρχιμανδριότης. Ἡ τῶν ἐπισκόπων χειροφῆταισι ἀπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ ἡ ἰδιάζουσα τοῦ Ἡρακλείας θέσις, ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ἔτ. Μ', 1920, σ. 269—71.

Παν. Δευκ. βλ. Χατζηϊωάννου.

Παράρτ. ΙΖ' τόμ.—Ὁ ἐν Κ/πόλει Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος. Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπή. Παράρτημα ΙΖ' τόμου. Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ γενομένων κατὰ τὸ ἔτος 1885 κτλ. ὑπὸ Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως (σ. 3—116 μετὰ 5' πινάκων)¹ 1887.

Patr. Nicaen. = Patrum Nicaenorum nomina, latine graece coptice syriace arabice armenice, sociata opera ediderunt H. Gelzer H. Hilgenfeld, Otto Cuntz. Lipsiae 1898.

Peterson G. ΕΙΣ ΘΕΟΣ. Epigraphische, foringsgeschichtliche und religionsgeschichtliche Untersuchungen. (Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments herausg. von Rud. Buttmann und Dr. Herm. Gunkel, Neue Folge, 24 Heft). Göttingen 1926. Σύγγραμμα μεστὸν πολυμαθείας διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐρημητικῆς ἐπιστήμης ἐν τῷ χριστιανισμῷ. Βλ. τὸ κεφ. περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ Θρακὸς ἱππέως.

Rapport—*Albert Dumont*, Rapport sur un voyage archéologique en Thrace (ἐν Archives 1871, σ. 447—515 τοῦ VI τόμου, 2 serie). Μετεφράσθη κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος εἰς ἑλληνικὴν παρὰ Α. Ζωηροῦ ἐν τῷ 5' τόμῳ (1873) τοῦ Φιλ. Συλλ. ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἡ Θράκη καὶ αἱ ἀρχαιότητες αὐτῆς, ἀφήγησις περιηγήσεως ὑπὸ Α. Dumont, σ. 359—385.

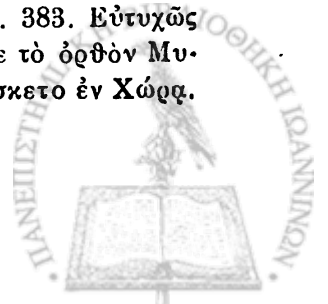
Σακελλ.—Πόλεις καὶ θέσμια Θράκης καὶ Ἰωνίας ἐν τῇ ἀρχαιότητι μετὰ γεωγραφικῆς καὶ ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως καὶ παραρτήματος τῶν κυριωτέρων ἐπιγραφῶν ὑπὸ Σπ. Σακελλαριάδου, Ἀθῆναι 1929 (ἔργον σύντομον, ἀλλ' ἐμβριθεὲς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν). Οὗτος ὑπῆρξεν ἐν Θράκῃ δικαστικός.

Σαμοθρ.—Λεξικὸν γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν τῆς Θράκης ὑπὸ Ἀχιλλ. Σαμοθράκη, ἐν Ἀρχ. Θρακ. τόμ. Ζ'. 1940—1, σ. 227—336 (ἀρχή).

Σαμοθρ. Ἱστορ.—Ἱστορία τῆς Θράκης, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1939, 8ον, σ. 203.

1. Βλ. ἀρχαιότητες καὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Θράκης.

2. Ὁ Ζωηρὸς προσέθηκε καὶ τινὰς σημειώσεις. Οὗτος ἐσχετίζετο πρὸς τὸν συγγραφέα. ὃν καὶ συνώδευσεν ἐνιαχοῦ εἰς τὰς ἐρέυνας, καὶ ὅμως ἔγραψε περὶ ἀγάλματος τῆς Παναγίας σωζομένου ἐν Μιροφλίῳ! ἐπανελημμένως βλ. σ. 383. Εὐτυχῶς ὁ Κεραμέως, ὅστις εἶδε τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἐπὶ τόπου, ἀποκατέστησε τὸ ὄρθον Μυριόφυτον. Ἐκαμε δὲ τὸ λάθος ὁ Ζωηρὸς καίτοι τὸ ἄγαλμα τοῦτο εὗρίσκατο ἐν Χώρα.

Σαρ. = **Σάρδεων Γερμανός** μητροπολίτης. Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀνατολ. καὶ δυτικῆς Θράκης (ἀπὸ τῆς ἀλώσεως γενικῶς, ἀλλ' ἰδίως ἀπὸ τοῦ ιζ' αἰῶνος καὶ ἐξῆς), ἐν Θρακικοῖς τόμ. Γ', 1935, σ. 37—136.

Τοῦ ἰδίου. Ἐπισκ. κατάλ. τῶν ἐπαρχιῶν τῆς βορείου Θράκης καὶ ἐν γένει τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς ἐν Θρακικοῖς τόμ. Η' 1937, σ. 110—189.

Εἶναι κυριολεκτικῶς κατάλογος χρονολογικὸς συντομώτατος περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ παύσεως ἢ ἀποβιώσεως τῶν ἐπισκόπων (παραστατικώτερος τοῦ καταλ. τοῦ Ἀμασειάς) ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων πατριαρχ. κωδίκων, ἐξ ὧν δημοσιεύεται ἐν τισι καὶ τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς. Ἐν ὑποσημειώσεσι καὶ χρονολογίαι, ἐν αἷς εὔρηται ὑπογραφή ἐπισκόπων εἰς τὰς ἐπισήμους πράξεις καὶ εἰς ἄλλας διατριβὰς παραπομπαί. Ὁ ἅγιος Σάρδεων εἰργάσθη ὄντως συστηματικῶς ἐνταῦθά τε καὶ εἰς ἄλλας παρομοίας ἐργασίας, λίαν εὐσυνειδήτως συμπληρῶν καὶ ἐπανορθῶν μετὰ λεπτολόγου ἀκριβείας πάσας τὰς προγενεστέρων ἐργασίας. Εἰς τὸ σύστημα αὐτοῦ μίαν σοβαρὰν εὐρίσκω ἔλλειψιν, ἣτις πολὺ σκοτίζει τὴν ἐρευνητὴν τὴν ἐξῆς :

Τὰ λήμματα καταστρώνει ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ προκατόχου, ἐνῶ κατ' ἀκριβείαν ἐνέκαστω λήμματι δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐκλεγομένου, ὥστε ἡ ὀρθὴ πτώσις ἦτοι ἡ ὀνομαστικὴ δὲν φαίνεται πλέον ἐν ἀρχῇ, ἀλλ' ἐν τέλει· π.χ. τὸ πρῶτον λῆμμα :

Ἀνθίμου «Ψήφω κανονικῇ . . . πατριάρχου γεγονότος», ἐξελέγη (19 Ἰουν. 1623) ὁ . . . μητροπολίτης Ἀγχιάλου Παρθένιος (Θρακ. Γ' σ. 41). Δὲν εἶναι τὸ σχῆμα πρωθύστερον ; καθ' ὃ ὁ ζητῶν πρέπει νὰ θηρεύῃ τὸ τέλος καὶ οὐχὶ τὴν ἀρχὴν, ὅπως π.χ. τρέχομεν νὰ εὕρωμεν τὸ ρῆμα εἰς τὰς γερμανικὰς προτάσεις ;

Σάρδ. πατρ. κατ. = Συμβολὴ εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους. Κατάλογοι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς ὑπὸ μητροπολίτου **Σάρδεων Γερμανοῦ**, Μέρος Α', 1454—1702, Κ/πολις, 1935. (ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας, ὅπερ εἶχε τὴν καλωσύνην, ἵνα μοι δωρήσῃται ὁ φίλος συγγραφεὺς, ἐξεδόθη ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὸ Β' μέρος, ὅπερ μὴ ἔχων, παραπέμπω εἰς τὸ περιοδικόν). Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι περισπούδαστος καὶ ἐξαντλητικὴ μετὰ συντόμου βιογραφίας ἐκάστου πατριάρχου καὶ δαψιλοῦς βιβλιογραφίας, ὅπερ τιμᾷ τὸν συγγραφέα, παρ' οὗ ἀναμένομεν καὶ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου.

Στ. = **Σταμούλης Μιλτ.** Ἀρχιερατικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Θράκης (ὀνομαστικοί). Ἡ διεξοδικὴ αὕτη ἐργασία ἐπλήρωσεν ὀλόκληρον σχεδὸν τὸν ΙΔ' τόμον τῶν Θρακικῶν (1940) σ. 1—230. Συνημολογήθη ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ ἀειμνήστου **Ἀναστ. Σταμούλη** μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ πατρῴζοντος υἱοῦ ἐπικουροῦντος καὶ τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ κ. **Ἀντ. Σταμούλη** καὶ συνεπληρώθη, ὅσον ἦτο δυνατόν· διὸ καὶ ἡδύ-

νατο να κληθῆ τὸ ἔργον «*Σταμούλειον θρακικὸν τακτικόν*» Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔργον τίθησι τὰς βάσεις, ἐφ' ὧν φιλόλογοι καὶ θεολόγοι δύνανται νὰ ἐργασθῶσι περαιτέρω πρὸς συμπλήρωσιν. Σπουδαῖον εἶναι καὶ τὸ ἐν τέλει «*Εὐρετήριον τῶν θρακικῶν μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν καὶ ἐπισκοπῶν*», ὅπου ἀναγράφονται οἱ πολυποίκιλοι τύποι, ἐν οἷς καθαροῖς τις ὁποίας μεταβολὰς καὶ καταστροφὰς ὑπέστησαν αἱ τοπωνυμικαὶ λέξεις ἐν Θράκῃ!¹

Σταμ. Καταλ.—Οἱ Καταλανοὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ κτλ. ὑπὸ **Ἐπαμ. Σταματιάδου**, Ἀθῆναι 1869.

Σύντ. Ράλλ. Ποτλ.—Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῶν τε ἀγίων . . . Ἀποστόλων καὶ τῶν . . . οἴκουμ. καὶ τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος ἀγίων πατέρων ἐκδοθὲν ὑπὸ Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλῆ, τόμ. Α'—Γ'. Ἀθῆναι, 1852—56.

Φιλ. Συλλ.—Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς φιλολ. Σύλλογος, τόμ. Α'—ΛΔ', 1861—1914, Κωνσταντινούπολις. Εἰς τοὺς 34 τόμους ἐξεδόθησαν καὶ πολλὰ παραστήματα, ὧν μνημονεύω ἐνταῦθα τὴν τοῦ ΙΗ': **Εἰκοσιπενταετηρὶς 1861—1886**, Κων/πολις 4ον, 1889 καὶ **Πεντηκονταετηρὶς 1861—1911**, Κων/πολις 1921, παράρτ. τοῦ ΛΔ' τόμου. Εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τόμους ἐδημοσιεύθησαν καὶ σπουδαιόταται πραγματεῖαι.

Φωτ. Βιβλ.—**Γενναδίου Μ. Ἀραμπατζόγλου** μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων, Φωτίειος βιβλιοθήκη ἤτοι ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα κτλ. τοῦ οἴκουμ. πατριαρχείου, Μέρο. Α'—Β' Κ/πολις 1933—1935.

Χ. ἢ Παν. Λευκ.—**Ι. Χατζηγιώαννου** Πανελλήνιον λεύκωμα, τόμ. Γ', σ. 92—3 ἀναδημοσίευσίς τῶν καταλόγων τοῦ Ἀμασείας.

Πρὸς τούτοις πολλαχοῦ τοῦ κειμένου παραπέμπω εἰς κεφάλαια Α'—ΙΓ' καὶ παραγράφους. Εἶναι τὸ πρὸς ἐκτύπωσιν ἔτοιμον ἀπὸ τοῦ 1940 **μέγα χιλιοσέλιδον ἔργον «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἡρακλείας», «Heraclaea sacra»** ἐκ τούτου ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν ΙΖ' τόμον τῶν «Θρακικῶν» (1942) ἢ «Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐκκλησ. ἱστορίαν τῆς Ἡρακλείας» ἐκ σ. 17, καὶ τὸ Α' κεφάλαιον. **Προθεωρία**: «**Ἐπίδρασις τῆς τῶν ἀρχαίων Θρακῶν θρησκείας ἐπὶ τὸν χριστιανισμόν**» ἐκ σ. 44 (σ. τοῦ περιοδικοῦ 358—378, 379—418). Δυστυχῶς ἐξ ἀπροσεξίας ἐχωρίσθησαν τὰ δύο μέρη καὶ εἰς τὰ δοθέντα μοι ἀνάτυπα, κερωρισμένα δὲ ἀνετυπώθησαν ταῦτα καὶ μετ' ἰδίας ἕκαστον σελιδώσεως! Ὡς ἐκ τούτου δυσαρεστηθεὶς διέκοψα τὴν συνέχισιν τῆς δημοσιεύσεως εἰς τοὺς δύο ἀκολούθους τόμους. Ἐνταῦθα δημοσιεύω τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων ὅλον τῆς «Heraclaea sacra» πρὸς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ χάριν τῶν παραπομπῶν, ἃς κάμνω ἐνταῦθα.

1. Ὁ ἀξιότιμος κ. Μ. Σταμούλης ἀναφέρει ἐν τῇ Θρακικῇ βιβλιογραφίᾳ αὐτοῦ τοῦ Η. L a s k i n Heraclaea, ἔκδοσις ρωσιστὶ γενομένη ἐν Χαρκόβω (βλ. Θρακ. Ζ', σ. 360).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΘΡΑΚΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Διὰ τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους συλλέγων ὕλην ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἀμασειᾶς Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, ἰδίως ἐπέστησα τὴν προσοχὴν μου εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν γεωγραφίαν, ὡς ἀσφαλῆ γνώμονα τῆς ὀρογραφίας τῶν ἐπαρχιῶν⁽¹⁾. Ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ ἀπαιτεῖται καὶ τελεία γνώσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἧς ἄνευ ὁ γράφων στερεῖται τοῦ ἀριαδνείου μίτου εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦ μεσαίωνος βαδίζων.

Ἡ Ἡράκλεια ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα τῆς Θράκης πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ «μητρόπολις τῆς Εὐρώπης», ὡς ὠνομάζετο ἡ διοίκησις αὕτη τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐπομένως δὲν στερεῖται σπουδαιότητος ἡ πολιτικὴ ἅμα τε καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία αὐτῆς. Ἡ Ἡράκλεια εἶναι ὁ πρωτόθρονος τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος—ἔχει ἀποστολικὴν τὴν σύστασιν—Ἐνταῦθα, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς συνεστήθη ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινωνία καὶ ἡ ἐστία, ἀφ' ἧς ἔμελλε διὰ τοῦ Βυζαντίου νὰ μεταλαμπαδευθῆ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς εἰς ὀλόκληρον τὴν ὑφήλιον. Ἐπομένως κατὰ τὴν περιπετειώδη καὶ αἱματηρὰν περιόδον τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων ἐνταῦθα συνεκεντροῦτο πᾶσα ἡ θρησκευτικὴ κίνησις, ἐνταῦθα συνετελεῖτο ἡ μεταμόρφωσις τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ ἐνεβολιάζετο ἡ ἀγριέλαιος εἰς καλλιέλαιον. Στίφη μαρτύρων τῆς νέας θρησκείας ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Θράκης⁽²⁾ καὶ Μακεδο-

1. Αἱ πρῶται μὲν πηγαί εἰσιν ὁ «Συνέκδημος» τοῦ Ἰεροκλέους, εἰς μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Parthey (1866) ἔχομεν κριτικὴν πολλῶ βελτίω τὴν τοῦ Burckhard (Λειψία, 1903) καὶ ἐν τῷ Corpus historiae byzantinae, Le Synekdémios d'Hiéroclès κτλ. Texte, introduction, commentaire et cartes par Ern. Honigmann, Bruxelles, 1929 καὶ τοῦ Γεωργίου Κυπρίου ἢ «Descriptio orbis Romani» (ἔκδοσις Gelzer, 1890). εἶτα τὰ διάφορα «Τακτικά» βοηθήματα δὲ αἱ «Notitiae episcopatum» τοῦ Gerland, Gelzer, De Boor, Petit κ.ά. αἵτινες συμπληροῦσι τὸ γιναντιαῖον ἔργον «Oriens christianus» τοῦ Le Quien. Πρόσθετες καὶ N. Bees, «Beiträge zur kirchliche Geographie Griechenlands im Mittelalter und neueren Zeit» ἐν Oriens Christianus 1914, σ. 238—278. Συστηματικὰ ἔργα γνωρίζω δύο τοῦ Wiltsch κ.έ. «Handbuch der kirchlichen Geographie und Statistik» (Berlin, '846) καὶ τοῦ S. Petrides τὸ «Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclesiastique» (Paris 1912). «Geographie byzantine» par M. Grègoire ἐν Byz Zeitschr. 20, 1910 σ. 59·62. καὶ τὸ ὀγκῶδες νεοτύπων ἔργον τοῦ Janin, ὄπερ δὲν ἐχρησιμοποίησα. Λίαν εὐχρηστον βοήθημα καὶ τὰ «Γεωγραφ. ἄτακτα» τοῦ Μυστακίδου, 1922.

2. Βλ. τὸ νεότευκτον ἡμῶν πόνημα «Heraclea sacra. Α' Εἰσαγωγή τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Θράκη κτλ.». Β' «Ἁγιοὶ μάρτυρες ἐπαρχίας Ἡρακλείας». Ἀθήναι 1957, 8ον σ. 251 (ἀνάτ. ἐκ τοῦ ΚΣ' τόμ. τῶν «Θρακικῶν»).

νίας μετεφέροντο δέσμιοι ένταῦθα, ἵνα δικασθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἡγεμό-
μος, ὅπου ἀπηνεῖς διώκται τοῦ χριστιανισμοῦ, *Διοκλητιανοί, Μαξι-
μιανοὶ καὶ Δικίνιοι*, εἶχον στήσει τὸν θρόνον καὶ συνωμοτήσει νὰ
πνίξωσιν εἰς τὸ αἷμα τοὺς ὀπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας (1).

Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἑρακλείας ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ἀλείπται τῶν
μαρτύρων μετὰ πατρικῆς στοργῆς ὑποδεχόμενοι τοὺς ἀτρομήτους
ἥρωας καὶ σθεναροὶ ἰστάμενοι παραστάται πρὸ τοῦ φοβεροῦ κριτη-
ρίου. Ἦσαν ἐκεῖ, ὅπου ἐκάλει αὐτοὺς τὸ βαρὺ καθῆκον. Οἱ ἐπίσκο-
ποι τῆς Ἑρακλείας ἀπέδειξαν τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης, τοῦ κυρίου
γνωρίσματος τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ μετὰ πάσης αὐταπαρνή-
σεως ἐξετέλουν τὴν εὐαγγελικὴν ἐπιταγὴν «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τῆς
ψυχῆν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰω ι', 11). Ὑπὸ τοιαύ-
τας ἐξαιρετικὰς συνθήκας στερεμνίως ἐθεμελιώθη ἐν Ἑρακλείᾳ ἐπὶ
τοῦ αἵματος τῶν καλλινίκων μαρτύρων *ἡ πρώτη εὐρωπαϊκὴ ἐκκλη-
σία τοῦ Χριστοῦ*.

Εἰς τὸ ἔκπαυλον τοῦτο τῆς δημιουργίας μεγαλεῖον, ὅπου τὸ πᾶν
διαγεγᾶ καὶ τέρπει, εἰς τὰς ἐξαιρέτους τῆς φύσεως ταύτας καλλονάς,
ὅπου ἡ ὕλομανοῦσα βλάστησις, ἡ ποικιλία τῶν ἀνθέων ἀρωματίζει
τὸν αἰθέρα καὶ ἡ ἔλλησποντιάς αὔρα ζωογονεῖ τὸ πᾶν, ὅπου τέλος
αἱ προποντιάδες περιχορεύουσι Νύμφαι, ένταῦθα διενεόθη τὸ πρῶ-
τον νὰ στήσῃ τὸ λάβαρον τοῦ σταυροῦ καὶ νὰ ἰδρῦσῃ τὴν πρωτεύου-
σαν τοῦ κόσμου ὁ πρῶτος ἐστεμμένος τοῦ Χριστοῦ προσήλυτος.
ἀλλ' αἱ ὠραῖαι βοσποριάδες ἐκέρδισαν αὐτὸν ἄρρασαι τὸν κλοιὸν τῶν
συμπληγάδων πετρῶν. Βλ. F. Wiesel, «De cyanèes sive symplega-
libus» Göttingae. Οἱ οἰωνοὶ ἀπεδείχθησαν αἴσιοι καὶ οὐτὴ ἡ θεία πρό-
νια ἀπέστειλε κατὰ τὴν παράδοσιν ἄγγελον ἐξ οὐρανοῦ, ἵνα σχε-
διάσῃ τὰ ὄρια τῆς περιπέστου Ἐπταλόφου, τῆς ἐπικληθείσης Θεου-
πόλεως, διότι ὄντως ένταῦθα ἔμελλε νὰ συντελεσθῇ *τὸ θαῦμα τῆς
θρησκευτικῆς ἀναδημιουργίας τοῦ ἀρχαίου κόσμου*.

Πόσον βαθείας εἶχεν ἀπλώσει τὰς ρίζας ἐν Ἑρακλείᾳ τὸ καλ-
λίπρεμνον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ εὐσκιόφυλλον δένδρον μαρτυροῦσιν
οἱ μεγαλοπρεπεῖς βυζαντινοὶ ναοὶ καὶ τὰ μνημεῖα τῆς πρωτοχριστια-

1. Ἄγνωστος ποῦ στηριζόμενος ὁ κ. Γ. Κονιδάρης γράφει, ὅτι ἡ Ἀ-
δριανούπολις ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἦν πρωτεύουσα τῆς Θράκης (Θρησκευτ.
καὶ Χριστ. Ἐγκυκλ. Α', σ. 306). Ἐν τῇ Χώρα εὐρέθη τιμητικὴ ἐπιγραφή ὑπὲρ
τῶν αὐτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ. Βλ. Corpus
Inscript. graec. Boeck II, σ. 69, καὶ ἐν Περιστάσει «ἐπὶ τῶν δεσποτῶν
ἡμῶν Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ Σεβαστῶν» κλπ. Δράκου
«Θρακικά» σ. 87.

νικῆς τέχνης, αἱ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ καὶ αἱ ἀνάγλυφοι εἰκόνες (1), καὶ δὴ τὰ πολυπληθῆ ἀγιάσματα (2), περὶ ἃ οἱ πρῶτοι ἀνηγέρθησαν χριστιανικοὶ κατακομβώδεις ναοί. Οὐδεμίᾳ ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ τοσαύτην παρουσιάζει πληθὺν ἀγιασμάτων! Ἐντεῦθεν ἀνέβλυζε τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, τὸ ἀλλόμενον εἰς ζῶν ἀιώνιον. τὸ ὕδωρ τὸ καθαῖρον τὰς ἀμαρτάδας τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀποσμῆχον τὸν ρύπον τῆς εἰδωλολατρείας, τὸ ὕδωρ τὸ ἴωμενον *πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν* τοῖς μετὰ πίστεως ἀδιακρίτου προσιοῦσιν (3).

Αἱ κολυμβῆθραι αὗται τοῦ *Σιλωὰμ* ἦσαν πυκναὶ ἐνταῦθα, διότι ἦσαν προωρισμένοι νὰ εἰσδέξωνται τὰς ῥωμαϊκὰς λεγεῶνας ἀκολουθούσας τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν τῆς ἀρχαιότητος λεωφόρον, ἔχουσαν σπουδαῖον ἐν Ἡρακλείᾳ σταθμόν, ἣτις μέχρι τοῦδε διασώζει ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν κλῆσιν *Ἐγναντία ὁδός. Ἀνεξηρεύνητοι ὄντιος τοῦ Θεοῦ αἱ βουλαὶ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!* Οἱ στρατιῶται οὗτοι, αἱ φοβεραὶ τοῦ σκότους τῆς εἰδωλολατρείας δυνάμεις, ἐξώρμουν ἐκ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν πρὸς ἐξόντωσιν τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ παραδόξως συνέβαινε τὸναντίον. μόλις τὸ καταυγάζον τὰς διανοίας ἠτένιζον φῶς ἔπιπτον πρηνεῖς, ὡς ὁ ἐκατόνταρχος *Λογγίνος*, καὶ προσεκύνουν τὸν ἐσταυρωμένον, ὃν ἐδίωκον. *εἰς χριστιανὸς ἐμαρτύρει καὶ χιλιάδες ἐπίστευον.*

Ὁ παλαιὸς κόσμος ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν εἰς τὸν νέον.

Ἡ πολυθεΐα εἶχε καταργήσῃ τὴν ἐννοίαν τῆς θεότητος. καὶ οὐ μόνον *ἐθεοποίησαν τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα*, ἀλλ' ἐσχάτως ἐθεοποίησαν καὶ πάντας τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, ὡσεὶ ἡ ἰσχύς ἦν τὸ μόνον προσὸν τῆς θεότητος, ἐπομένως τὰ πάντα ἐξεφυλίσθησαν. Τὰ διαυγῆ τῆς Κασταλίας ὕδατα δὲν εἶχον πλέον τὴν καθαρτικὴν δύναμιν. ὁ *Φοῖβος* δὲν εἶχε πλέον «*παγὸν λαλέουσαν*» Νέον ὕδωρ ἀνεδίδου ἡ γῆ ἐκ τῶν ἑαυτῆς λαγόνων, τὸ ὕδωρ τοῦ φωτισμοῦ τῆς χάριτος, ἐκεῖ ὅπου αὐτὴν ἐκόσμου αἱ νεοπαγεῖς χριστιανικαὶ κοινότητες. Δὲν ἔσωσε τὸν *Διονύσιον* οὔτε ὁ πομπώδης τίτλος «*Ἵψιστος Θεός*», ὃν ἀπέδωκαν αὐτῷ εὐγνωμόνως οἱ Θράκες, οὔτε ἡ πρὸς τὸν *Ἥλιον* συνταύτησις αὐτοῦ. ἐπέστη ὁ χρόνος, ἵνα ὑποχωρήσῃ πρὸ τοῦ ἀνε-

1. Βλ. τὰ ἀνάγλυφα τοῦ ἀγ. Γεωργίου ἢ Θρακὸς ἱππέως, τὴν Παναγίαν Μυριοφύτου κ.ά.

2. Ἰδία τὰ ἀρχαῖα ἀγιάσματα Πανίδου, Κομβάου καὶ Σαφρᾶ ἢ Ζεφυρίου.

3. Βλ. τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν ἡμέτ. πόνημα: «Ἀγιασμάτων Θράκης καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ ἱερά λουτρά». Ἀθῆναι 1958, 8ον, σ. 120 (ἀνάτ. ἐκ τοῦ ΚΓ' τόμ. τοῦ «Θρακ. ἀρχεῖου») ἐκτυποῦται ἤδη τὸ Β' μέρος διὰ τὰ τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας ἀγιάσματα.

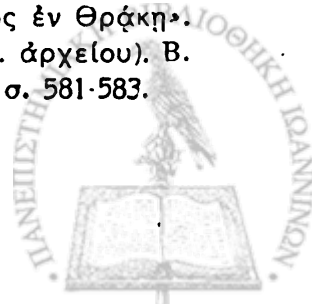
σπέρου φωτὸς τῆς χρῆσιανωσύνης. Ἡ κατ' ἐξοχὴν «ἀμπελόφυτος» τοῦ Ὁμήρου (¹) Θράκη ὠνόμασε καὶ «ἐλευθέριον» τὸν πατέρα τῆς ἀμπέλου, ὡς ἐλευθεροῦντα! τὸν οἴνοπότην ἐκ τῶν θλίψεων τοῦ βίου. ἀλλ' ὁ παντοδύναμος θεὸς οὗτος τῆς εὐθυμίας καὶ τῆς χαρᾶς, οὗ χάριν καὶ ἐνιαύσιοι ἀγῶνες «Ἴὰ Διονύσιαι» ἐν Ἀβδήροις (²), δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ καταστήσῃ διαρκῆ τὴν τοιαύτην εὐτυχίαν, ἀλλὰ προσέφερε ἄλλο πολύτιμον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα δῶρον. Τὸ ἐν ταῖς ἀρχαίαις θυσίαις ἀφθόνως ῥέον αἷμα ἀντεκατεστάθη εἰς τὴν ἀναίμακτον τῆς θείας εὐχαριστίας θυσίαν διὰ τοῦ οἴνου, ὅστις εἶναι τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἐκχυθὲν ἀπολυτρωτικὸν αἷμα τοῦ Σωτῆρος, καὶ οὕτως, ἀντὶ τῆς στιγμιαίας εὐτυχίας τῆς μέθης, διὰ τῆς μεταλήψεως αὐτοῦ αἰσθανόμεθα ἀληθῆ παρηγορίαν καὶ οὐρανίαν μακαριότητα.

Ὁ «Κύριος ἦρωας», ὁ περιώνυμος Θραξ ἵππεύς, ὁ θεοποιηθεὶς ἐν Θράκη, ἀνέμενε τὸν ἐν Ἡρακλείᾳ ἐνθρονισθέντα *τροπαιοφόρον*, ἵνα παραδώσῃ τὰ ὄπλα. Ὁ ἅγιος Γεώργιος, ὁ ἀσπροκαβαλλάρης Ἡρακλειανός, γίνεται πλέον ὁ ἐφέστιος θεὸς τῶν Θρακῶν (³). Οὐδαμοῦ συναντῶμεν τόσους ναοὺς, τόσας πανηγύρεις, τόσας παραδόσεις περὶ αὐτοῦ, ὅσας ἐν Θράκη καὶ δὴ τῇ ἀνατολικῇ. Ὁ «Κύριος» Ζεὺς, ὁ «Κύριος» Ἀπόλλων, ὁ «Κύριος» Διόνυσος δὲν ἐσώθησαν ἐκ τῆς ἀπονεμηθείσης αὐτοῖς ἐν Θράκη τοιαύτης ἐπωνυμίας, οὔτε διὰ τοῦ ἵππου, ὅπου ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἡ θρακικὴ εὐσέβεια (ἴσως μόνον διὰ νὰ προλάβωσι νὰ φύγωσιν). ὁ λαὸς δὲν ἠσθάνετο πλέον τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν. ἡ γῆ ἐξηράνθη ἐκ τῆς ἀνομβρίας «ἀπέσβετο καὶ καλὸν ἕδω». Ἐπλησίαζε πλέον ὁ *Κύριος βασιλεὺς τῶν δυνάμεων*, «ἧ πρόπει δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις». εἰς αὐτὸν ἔπρεπε νὰ καταθέσῃ τὸ στέμμα τῆς θεότητος καὶ τὴν κυριαρχίαν. Ὁ «Κύριος» Ἥλιος - Ἀπόλλων «οὐκ εἶχε κιλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην», ἐθαμβώθη πρὸ τοῦ ἀνατέλλοντος *ἡλίου τῆς δικαιοσύνης* καὶ ἐξηφανίσθη «χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά» παραχωρήσας τοὺς λόφους καὶ τὰς σκοπιάς εἰς τὸν ἀρματοδρόμον προφήτην τῆς Παλαιᾶς διαθήκης. Ὁμοίως ἡ «Κυρία» Ἥρα, ἡ «Κυ-

1. Ὀδυσσ. ι. 195 ἐ. Κατὰ τὸν μῦθον ἡ Θράκη ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς Τιτανίδος Νύμφης Θράκης. Αὕτη ἐκ τοῦ Διὸς (ἀρ δι ἀλβανιστί, ἡ ἀμπελος) ἐγέννησε τὸν Βιθυνὸν (bi-tin Σουμεριστί κατὰ τὸν μακ. Ι. Θωμόπουλον ὁ οἶνος).

2. Σακελλ. σ. 178.

3. Εἰδικὴ μονογραφία ἡμῶν ἐξετυπώθη περίσιν «Ὁ καβαλλάρης Ἅγιος Γεώργιος ἐν τῇ ἀγιογραφίᾳ καὶ λαογραφίᾳ. Δημῶδης τύπος ἐν Θράκη». Ἀθῆναι, 1957, 8ον. σελ. 120, (ἀνατ. ἐκ τοῦ ΚΒ' τόμ. τοῦ Θρακ. ἀρχείου). Β. Maric «Die thrakische Reiter» Revue des études Balkan 3, 1938, σ. 581-583.

ρία "Αρτεμις ὑποδέχονται τὴν Κυρίαν τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ἄχραντον Παρθένον, ἣτις ἐπιστοποίησε ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κυριολεξίαν τῶν ἐπιθέτων τούτων, ὧν τόσον ἀνίερος ἐγένετο παρὰ τοῖς εἰδωλολάτραις χρησίσις. Αἱ «Κυραὶ» Νύμφαι ἐγκαταλείπουν τὰ Νυμφαῖα, ὅτε ἐνεφανίσθη ἡ ἀνύμφευτος νύμφη⁽¹⁾, τὰ

«ἀγλαὰ δῶρα Καβείρων,
χρησιμὸς τ' ἀρορήτους νυκτὸς περὶ Βάνχου ἀνακτος,
Λημνὸν τε ζαθέην, ἠδ' εἰναλίην Σαμοθρήκην»⁽²⁾,

καὶ τὰ σκοτεινὰ ἄντρα, ὅπου ἡ *Κυβέλη*, ἡ *μεγάλη μήτηρ*, ἡ *μήτηρ τῶν θεῶν*, ἀπεκάλυπτεν ἀπόρρητα τοῖς ἀνθρώποις μυστήρια, ἐξαφανίζονται πρὸ τῆς φωτεινῆς βηθλεεμίτιδος φάτνης καὶ ἡ ὄντως μήτηρ τοῦ Θεοῦ ἀντικαθίστησι τὴν φρυγίαν θεάν.

Ἴδου ἐν ὀλίγοις πῶς προῖδεάζομεν τὴν ἐν Θράκῃ ἐπενεχθεῖσαν μεταβολὴν καὶ μεταμόρφωσιν διὰ συγκρητισμοῦ τῆς ἀρχαίας θρησκείας πρὸς τὴν νέαν, εἰς ἣν Θράκῃ ἔδωκε καὶ τό ὄνομα⁽³⁾. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ὄντως ἀξιοσημεῖωτον, ὡς προφοιβάζον καὶ προεικονίζον τὴν ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα νέαν τοῦ ἑλληνισμοῦ σταδιοδρομίαν. Ὁ χριστιανισμὸς ὅμως, ὅσα δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβάλη καὶ μετουσιώσῃ, ἀπέβαλεν ἐκ μέσου. Τοῦ Ὁρφέως ἡ μυστικοπαθῆς ποίησις καὶ ἡ συναρπάζουσα μουσική,

»ὅς θῆρας καὶ δένδρα καὶ ἔρπετὰ καὶ πετεηνὰ
φρονῆ χειρῶν κοίμησεν ἁρμονίην»,

κατ' ἐπίγραμμα εὑρεθὲν ἐν Βερόῃ, προῶριστο νὰ συνεχισθῇ διὰ τῶν μουσολήπτων καὶ θεοεικέλων Ρωμανῶν τῶν μελωδῶν, ὡς καὶ διὰ τῶν Ραιδεστηνῶν ψαλτῶν.

1. Περὶ Νυμφῶν λατρευομένων ἐν Θράκῃ, βλ. Μ. Ἀποστολίδην ἐν «Θρακικοῖς», τόμ. Ε', σ. 52. βλ. «ἀγιασμάτιον», σ. 1·3.

2. Ἀργοναυτ. Ὀρφικά 27-29.

3. Ὁ γραμματικὸς Θεόγνωστος ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ λέξις θρησκος δέον νὰ ὑπογράφηται «θρησκος» διὰ τοῦ ἡ γραφόμενον ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ ἀνεκφώτητον· γέγονε δὲ παρὰ θράϊξ—θράϊσκος καὶ τροπὴ τοῦ α εἰς ἡ θρησκος καὶ μετὰ συναίρεσιν θρησκος» Grammege Anecd. τόμ. Β', σ. 14, 31, ὅπερ ὁ Ζηκίδης ἐν τῷ Ὀρθογρ. λεξ. θεωρεῖ πλημμελές. Λέγει δὲ καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν β. Ἀλεξάνδρου 2 «Πολλὰ ταῖς Ἠδωνίσι καὶ ταῖς περὶ τὸν Αἴμον Θρήσσαις ὁμοία δρῶσιν (οἱ Μακεδόνες), ἀφ' ὧν δοκεῖ καὶ τὸ θρησκεῦειν ὄνομα τοῖς κατακόροις γενέσθαι καὶ περιέργοις ἱερουργίαις», διὸ ὁ Ἁγιορείτης Νικόδημος ἐπρότεινε τὴν ἀντικατάστασιν τῆς λέξεως διὰ τοῦ πίστις!

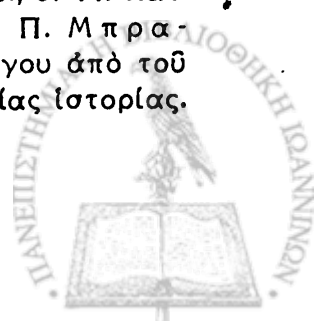
«Σίγησον, Ὁρφεῦ, ὄϊνον, Ἑρμῆ, τὴν λύραν»...

Τὰ διονυσιακὰ ὄργια καὶ τοὺς ἀνηθικούς τῶν μαινάδων ὄργια-
σμούς διαδέχονται αἱ σεμναὶ μυστηριακαὶ τελετουργίαι καὶ ἀγιαστι-
καὶ ἱεροπραξίαι τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν⁽¹⁾, ἐν αἷς ἐστιάδες μοναχαὶ καὶ
διάκονοι.

Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι θρησκεία ἐξ ἀποκαλύψεως, ἥτοι θείας
προελεύσεως, αὐτογενῆς, αὐτούσιος καὶ αὐτάρκης πρὸς πᾶν ὄτι ἀφο-
ρᾷ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. παρουσιάζει τὸ τελειότερον σύστη-
μα μὴ ἐπιδεόμενον ἄλλου πρὸς τὸν προκειμένον σκοπόν. Ὁ Χριστὸς
τὸ μὲν μωσαϊκὸν νόμον συνεπλήρωσεν ἀποκηρύξας ἐκεῖνας τῶν τυ-
πικῶν διατάξεων, ὅσαι δὲν συνεβιβάζοντο πρὸς τὸ εὐαγγελικὸν
πνεῦμα «τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας» κατὰ **Παῦλον**
(Ἐφεσ. 2,15), τὰ δὲ νόμιμα τῶν ἐθνικῶν ἠγγνόησε τελείως. Τάσις τις
συμβιβαστικὴ ἀνεφάνη κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ κρυφαίῳ **Πέτρῳ**. ἀλλ'
εὗρεν ὀρθούμενον αὐτὸν τὸν ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν: «εἰ σὺ, Ἰουδαῖος
ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαί-
ζειν»; (Γαλ. 2,14). Ἀποδοκιμάζομεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ μακ **N. Πο-
λίτου** τοὺς λογίους "Ἕλληνας, οἵτινες «κατ' ἀρχὰς ἀνέτως ὑπεχώρησαν
εἰς τὸν ταυτισμὸν παντὸς ἀρχαίου ναοῦ πρὸς τοὺς χριστιανικούς καὶ ἀνε-
κάλυπτον πλείστας ὁμοιότητας τῶν σεβομένων ἁγίων πρὸς τοὺς ἀρχαίους
θεοὺς ἢ ἡρώας»⁽²⁾) Ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἐγνώριζε τοιοῦτους συμβιβα-
σμούς προδιδόντας ἀδυναμίαν, ἐνῶ διὰ τῆς ἀποστροφῆς πρὸς πᾶν τὸ
ὀθνεῖον ἐπιστοποεῖ περιφανέστερον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ νέου θρησκευ-
ματος καὶ τὸ πρὸς ἀντίστασιν ἀνίσχυρον τῶν ψευδωνύμων θεῶν. Ὁ
ἀπολογητὴς **Τατιανὸς** δριμὺν ἔγραψε «Πρὸς Ἕλληνας λόγον», ἵνα ἀπο-
δείξῃ αὐτοῖς ἐπὶ σοφίᾳ ἐναβρυνομένοις, ὅτι οὐδὲν κέκτηνται ἴδιον,
ἀλλὰ τὰ πάντα παρὰ τῶν βαρβάρων παρέλαβον· «ποῖον γὰρ ἐπιτήδευμα
παρ' ὑμῖν τὴν σύστασιν οὐκ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐκτήσατο;» διετείνετο

1. Βλ. C a c a u b o n u s, «De rebus sacris et ecclesiasticis exercitationes XVI», 1164, ὅστις συσχετίζει τὰ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια πρὸς τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἀποδεικνύει ὄρους, ιδέας καὶ τελετὰς προερχομένας ἐξ ἐκείνων καὶ A. L o i s y, «Les mystères païens et le mystère chrétien, Paris», 1930. G. A n r i c h, «Das antike Mysterienwesen in seinem Einfluss auf das Christentum, Göttingen» 1894 ἄλλα παραδείγματα βλ. παρὰ Π ο λ ί τ η ἐν τῇ κατωτ. πραγματείᾳ.

2. Περὶ τῆς τοπογραφικῆς σημασίας τῶν ἐκκλησιῶν ἐν Ἑλλάδι πρὸς ἀναγνώρισιν ἀρχαίων ἱερῶν, ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὸ ... εἰς Ρώμην συνελθὸν τρίτον διεθνὲς ἀρχαιολ. συνέδριον 1913) ἐν τόμ. Δ' Λαογρ., σ. 14. Κατ' αὐτάς, ὑπέστη σφοδρὰν ἐπίθεσιν ὑπὸ φοιτητοῦ τοῦ ὀ καθ. κ. Π. Μ π ρ α τ σ ι ῶ τ η ς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ὅπερ ἡμεῖς δι' εἰδικοῦ ἔργου ἀπὸ τοῦ 1940 ἐτακτοποιήσαμεν καὶ ἐδιδάξαμεν ἀπὸ τῆς ἔδρας τῆς ἀρχαίας ἱστορίας.

λέγων⁽¹⁾. Τὸ αὐτὸ ὅμως ἠδύνατο ν' ἀντιστρέψῃ καὶ Κέλσος τις πρὸς χριστιανούς, ἐὰν οὗτοι ἀνεπιφυλάκτως υἱοθετώσι τὰ ξένα καὶ παρουσιάζωσιν αὐτὰ ὡς ἴδια.

Παρ' ὅλα ταῦτα οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ τὸ δικαίωμα, ὅπερ κέκτηται ὁ θρησκευολόγος πρὸς καθορισμὸν τῶν στοιχείων ἐκάστης θρησκείας. Οὗτος δὲ ἀνακαλύπτει πολλὰ λείψανα ἐκ τῆς ἀρχαίας λατρείας, ἅπερ λεληθότως παραμένουσιν εἰσέτι παρὰ τῷ λαῷ (καὶ ἔστω ὡς παράδειγμα ἡ συμπαθητικὴ μαγεία, ὅπου δὲν εἰσέδυσεν ἄπλετον τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου), καὶ ἄλλα διατηρηθέντα ὡς οὐκ ἀπῆδοντα πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ τοῦτο μάλιστα συμβαίνει διὰ τὴν φιλοσοφίαν, ὡς γράφει ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς **Ἰουστίνος** «Χριστιανὸς εὐρεθῆναι καὶ εὐχόμενος καὶ παμμάχως ἀγωνιζόμενος ὁμολογῶ, *οὐχ ὅτι ἀλλότρια ἐστὶ τὰ Πλάτωνος δόγματα τοῦ Χριστοῦ*», (πάντες παραλείπουσι τὰ κατωτέρω) «ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι πάντῃ ὅμοια, ὥσπερ οὐδὲ τὰ τῶν ἄλλων, Στωϊκῶν τε καὶ ποιητῶν καὶ συγγραφέων· ἕκαστος γάρ τις ἀπὸ μέρους τοῦ σπερματικοῦ θείου λόγου τὸ συγγενὲς καλῶς ὁρῶν ἐφθέγγατο»⁽²⁾. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ **Πολλίτης** δὲν ἀρνεῖται τελείως τὴν ὑπαρξιν ἑλλην. στοιχείων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ θρησκείᾳ. «Ἡ δὲ καὶ μετὰ τέλειον ἐκχριστιανισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διατήρησις δοξασιῶν καὶ νομίμων τῆς ἀρχαίας θρησκείας δὲν προέρχεται βεβαίως ἐκ σκοπίμου συμβιβαστικῆς πολιτικῆς τῆς ἐκκλησίας... ἀλλ' ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς συνηθείας καὶ τῆς βαθείας ἀποτυπώσεως εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ θρησκευτ. παραστάσεων, τὰς ὁποίας οὐδὲν ἴσχυσε νὰ ἐξαλείψῃ. Ἐνεκα τούτου ἔχομεν ὑποκαταστάσεις ἀγίων εἰς ἀρχαίας θεότητας...»⁽³⁾.

Οἱ ἀρχαῖοι Θραῖκες διακρίνονται οὐ μόνον διὰ τὴν ἐμμονὴν εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐξελαϊκευον αὐτὰς δι' ὀργιαστικῶν θιάσων, οἵτινες διὰ διαφόρων τελετῶν παρίστων τὰ πάθη τοῦ **Διονύσου** καὶ ἄλλα παρόμοια. Λείψανον τούτων εἶναι τὰ **ἀναστενάρια** τῆς σήμερον καὶ οἱ κλήδωνες περὶ ὧν πολλὰ ἔχουσι γραφῆ⁽⁴⁾. Αἱ ὀργιαστικαὶ αὗται τελεταὶ ἔχουσι νῦν πάτρωνας ἀγίους τῆς ἐκκλησίας. Εἶναι μεγάλη ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα συμβιβαστικὴ

1. Oratio ad Graecos, edidit J. C. Th. Otto, Jenae 1851, ἐν ἀρχῇ.

2. Ἀπολογία β' ὑπὲρ χριστιανῶν σ. 101 B, ἔκδ. Βενετίας. Ταῦτα περίπου φρονεῖ καὶ ὁ Ὁριγένης: «Ταῦτα λέλεκταί μοι οὐ προσφιλονεικοῦντι μὲν τοῖς καλῶς καὶ παρ' Ἑλλῆσι νενοημένοις, οὐδὲ κατηγοροῦντι τῶν ὑγιῶν δογμάτων, βουλομένῳ δὲ παραστῆσαι, ὅτι καὶ τούτων ἔτι μείζονα καὶ θειότερα λέλεκταί μὲν παρὰ τοῖς θείοις πατράσι, προφήταις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστόλοις τοῦ Ἰησοῦ». Κατὰ Κέλσου VII, *Migne IA'*, 1492 B.

3. Ἐνθ. ἀνωτ. σ. 21. ἀνωτ. γράφουσι ὅτι οὐκ ἀλλότρια, ἀντὶ οὐχ ὅτι ἀλλότρια.

4. Περὶ τῆς περιέργου ταύτης ὀργιαστικῆς λατρείας ἀπὸ τοῦ Χουρμουζιάδου ἠσχολήθησαν πολλοὶ ἡμέτεροί τε καὶ ξένοι μεταβάντες ἐπὶ τόπου εἰς τὸ χωρίον Κωστή τῆς Ἀγαθουπόλεως, ὅπου εἶναι τὸ κέντρον. Τε-

The first American automobile was the Overland Model A, built in 1899. It was a small, two-wheeled vehicle with a steering wheel and pedals. The Overland Model A was the first American automobile to be mass-produced.

The Overland Model A was a significant milestone in the history of the automobile. It was the first American automobile to be mass-produced, and it was the first American automobile to be sold in large numbers. The Overland Model A was a small, two-wheeled vehicle with a steering wheel and pedals.

The Overland Model A was a significant milestone in the history of the automobile. It was the first American automobile to be mass-produced, and it was the first American automobile to be sold in large numbers. The Overland Model A was a small, two-wheeled vehicle with a steering wheel and pedals.

The Overland Model A was a significant milestone in the history of the automobile. It was the first American automobile to be mass-produced, and it was the first American automobile to be sold in large numbers. The Overland Model A was a small, two-wheeled vehicle with a steering wheel and pedals.

The Overland Model A was a significant milestone in the history of the automobile. It was the first American automobile to be mass-produced, and it was the first American automobile to be sold in large numbers. The Overland Model A was a small, two-wheeled vehicle with a steering wheel and pedals.

Υ Π Ο

† ΚΟΡΥΤΣΙΑΣ ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Σημ. Συντάξεως: Ὡς εἰς προηγουμένους τόμους τῶν «Θρακικῶν» προ-
ανηγγείλαμεν εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ δημοσιεύσωμεν εἰς
τὸν παρόντα 28ον Τόμον τὴν περισπούδαστον ἱστορικὴν πραγματείαν τοῦ
ἀκαμάτου καὶ σοφοῦ Καθηγητοῦ Μητροπολίτου Κορυτσαῶς κ. κ. Εὐλογίου
Κουρίλα ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιογραφικὸς Κατάλογος Μητροπολιτῶν Ἡρακλείας».

Εἰσαγωγή εἰς τὸν βιογραφικὸν κατάλογον τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας, τὰ γεωγραφικὰ ὄρια καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν.

Ὅταν γράφη τις περὶ τῶν μητροπολιτῶν τῆς ἀρχαίας Ἡρα-
κλείας, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσάν νὰ γράφη περὶ τοῦ Πατριαρχείου Κων-
σταντινουπόλεως, οἷον ὑπῆρχεν ἡ Ἡράκλεια κατὰ τοὺς τρεῖς πρῶ-
τους αἰῶνας. Ὅταν ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ διαπλεύσασα τὴν Με-
σόγειον ἐλλιμενίσθη εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου διὰ τῶν
ἀποστόλων, ἡ Ἡράκλεια πρώτη ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ἀκτῇ ἤνοιξε διά-
πλατα τὰς πύλας καὶ ἐνηγκαλίσθη τούτους. Ὁ ἰδρυτὴς τῆς θρη-
σκείας ἠύλδησεν αὐτὴν καὶ ἐμεγάλυνε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην. *Ἡ
«μητρόπολις τῆς Εὐρώπης» ἐπεξέτεινε τὰ ὄρια καθ' ὅλην τὴν λεγομέ-
νην Ἰλλυρικὴν Χερσόνησον, ἢ ἄλλως «ἐπαρχία Εὐρώπης» λεγομένη,
ὡς ὀρίζει ἀκριβῶς ὁ κη' κανὼν τῆς Δ' οἴκουμ. συνόδου: «*Τῷ γὰρ
ὀνόματι τῆς Θράκης περιέχονται αἱ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Δυρραχίου*»
κατὰ Ἀμμ. Μαρκελλίνον* πρώτη ὁμορος τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐστίν ἡ εἰδι-
κώτερον ὀνομαζομένη ἐπαρχία Θράκης, ἣν κοσμοῦσι πόλεις σπου-
δαῖται ἡ Φιλιπούπολις καὶ ἡ Βερόη, ἡ ἐπαρχία Αἰμιμόντου μὲ τὴν
Ἀδριανούπολιν καὶ τὴν Ἀγχιάλον (XXII, 8, 4).

Μετὰ τὴν καταδικαστ. ἀπόφασιν τοῦ *Σεπτιμίου Σευήρου*, ἥτις
τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως Βυζαντίου ἐπέδिकाζεν εἰς τὴν σύμμαχόν

του Πέρινθον, καίτοι προσωρινῶς—διότι μετ' οὐ πολὺ ἐμετριάσθη ἢ αὐστηρὰ αὕτη ποινή—τὸ Βυζάντιον ἀπεχωρίσθη πλέον ἀπὸ τοῦ ἐπαρχικοῦ συνδέσμου τῆς Βιθυνίας. Κατὰ τὴν διοικητικὴν τοῦ **Διοκλητιανοῦ** διαίρεσιν, τὸ θέμα τοῦ Ἰλλυρικοῦ μὲ πρωτεύουσαν τὴν Θεσσαλονίκην περιελάμβανε Ἑλλάδα, Μακεδονίαν Α ἀπὸ Νέστου μέχρι Πηνειοῦ καὶ τὴν δυτικὴν ὄρεινὴν περιοχὴν καὶ Β τὴν βορείαν ἐκατέρωθεν τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι Δαρδανίας μὲ πρωτεύουσαν τοὺς Στοβούς.⁽¹⁾ Ἐν τῇ διαρρυθμίσει ταύτῃ ἐπαρχία τῆς Εὐρώπης ἦν ἡ Ἡρακλεία καὶ οὐχὶ τὸ Βυζάντιον, ἥτις καὶ ἀπετέλεσε τὸ κέντρον τῶν μαρτύρων τῆς Πίστεως. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Β' αἰῶνος τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Καρακάλα (211—217) ὁ Ἡρακλείας ἀπεφάσισε νὰ διορίσῃ πρεσβύτερον ἐκεῖ ὡς ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον (Γεδ. Πατρ. Πίνακες σ. 96). Αὕτη ἦτο ἡ ἀπαρχὴ τῶν χωρεπισκόπων, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Κων/πόλεως **Μητροφάνους** εἶχε γίνεи σχεδὸν ἀνεξάρτητον τὸ Βυζάντιον, ὅστις καλεῖται ἐπίσκοπος. Κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκ. σύνοδον, ὁ διάδοχος αὐτοῦ **Ἀλέξανδρος** κατ' ἐπιμονὴν ἀπαίτησιν τοῦ Ἡρακλείας ἀναγνωρίζεται μόνον ὡς πρεσβύτερος. Εἰς τὸ ζήτημα ὁ **Παίδεως** ὑπὸ τοῦ αὐλικοῦ ἐπισκόπου **Νικομηδείας Εὐσεβίου**, ὅστις διείδε τοὺς προκύπτοντας καὶ δι' ἑαυτὸν κινδύνους ἐκ τῆς τότε (324) ἰδρύσεως τῆς νέας πρωτεύουσας Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ ἐπὶ **Περφυρογεννήτου** διαίρεσις τὴν Θράκην καλεῖ ἐπαρχίαν Εὐρώπης, καὶ ἡ τοῦ **Στράβωνος** λεγομένη «Χρηστομάθεια», κεφ. Ζ', ἔχει: «ἐν Θρήκῃ, ἢ νῦν **Μακεδονία** καλεῖται» 330 (ἔπεται τὸ κλασσικὸν ἐκεῖνο «Ἑλλάς καὶ ἡ Μακεδονία ἐστὶ»). Ὁ **Σανβοῦλφος** περιηγούμενος τῷ 1102—3 γράφει (κατὰ μετάφρασιν): «ἤλθομεν εἰς Καλλιπόλιν...καὶ τὰς περιφήμους πεδιάδας τῆς Μακεδονίας καὶ εἰς τὴν πόλιν Ροδοστόκην (Ραιδεστόν. **Κοιτωλίδου**, «Ἀρχαῖα Ὀδοιπορικά», 1912 σ. 281). Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατὶ ὁ αὐτοκράτωρ **Βασίλειος Α'** καταγόμενος, ὡς γνωστὸν, ἐξ Ἀδριανουπόλεως λέγεται Μακεδών. Εἰς τὰ «Τακτικά» ἀναγράφεται ἀπὸ τοῦ **Ἱεροκλέους** καὶ ἐξῆς Μακεδονία Α' καὶ Β'. ἡ τελευταία ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἡρακλείας. Ὁ **Βαλσαμῶν** ἀποφαινεται ἀξιωματικῶς: «**Θρακινοὶ οἱ δυτικοί.** καὶ γὰρ τινες τὴν Θράκην μέχρι τῶν ὁρίων Μακεδονίας (περιλαμβανο-

1. Ἐν τῇ Α' οἰκ. συνόδῳ ὁ Θεσσαλονίκης Ἀλέξανδρος ὑπεγράφετο διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων τὰς κατὰ Μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν σὺν τῇ Ἑλλάδι» (Πρακτικά τῶν ἱερῶν συνόδων, Α', σ. 184). Περὶ τῆς οὕτω διχοτομηθείσης Μακεδονίας ἔπιθι τὰ τοῦ στρατηγοῦ Δημ. Ζαγκλῆ «Ἱστορικά σημειώματα» εἰς τὸ ἀνάτυπον ἐκ τοῦ «Θρακ. ἀρχείου», τόμ. 22 σ. 333—342.

μένης) ἐστενοχώρησαν καὶ εἶπον τοὺς Μακεδόνας μητροπολίτας Θετταλοὺς, Ἑλλαδικοὺς τε καὶ Πελοποννησίους ποτὲ χειροτονεῖσθαι παρὰ τοῦ Πάπα Ρώμης» (Βαλσ. Migne, Patr. gr. 138, στ. 485) ἐντεῦθεν καὶ ὁ Θεσσαλονίκης ἅγιος *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* φέρει τὸν τίτλον Θετταλίας. Ἡ περιεργος αὕτη ἐναλλαγή τῶν μητροπολιτικῶν καὶ γεωγραφικῶν ὀνομάτων ἀκολουθεῖ τὴν ἀσταθῆ τότε πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν τῆς χώρας, ἣτις ὀφείλεται πρὸ παντὸς εἰς τὰς διαφόρους ἐπιδρομάς. Ἀξιοπρόσεκτον ἐν τούτῳ εἶναι, ὅτι ἡ ἐκκλησία στερρῶς ἐχομένη τῶν παραδόσεων προσεπάθησε νὰ διατηρήσῃ εἰς τὰς ἀρχιερατικὰς φήμας τὴν παλαιὰν ἔκτασιν τῶν ἐπαρχιῶν. Τὸ αὐτὸ ὁμῶς ἔπραττε καὶ ἡ Παπικὴ αὐθαιρεσία κατὰ μείζονα λόγον καὶ εἰς τοῦτο ἀποδοτέα ἢ μεταστροφή τῶν γεωγραφικῶν ὄρων ὡς πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Ἑρακλείας. Ὅταν ὁ Πάπας ἐγκαθίδρυσεν τὸ βικαριᾶτον ἐν Θεσσαλονίκῃ μετωνόμασε Β' Μακεδονίαν τὴν Θράκην καὶ συμπεριέλωσεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ βικαρίου τῆς πρωτεύουσας τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν Ἑρακλείας ἐπαρχίαν, ἣν ἔπειτα ἐπὶ σταυροφόρων κατέστησε τελείως λατινικὴν ἐπαρχίαν, ὅπως καὶ ὅλην τὴν ἐκκλησ. περιοχὴν Θράκης. Ὁ *Βαλσαμῶν* κάλλιον σταθμίζων τὰ πράγματα χαίρων εἰπὼν εἰς τὰς ἐρεσχελίας τοῦ *Ζωναραῖ* ἐπλαισίωσεν εἰς τὰ Θρακικὰ ὄρια Μακεδονίαν, Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν—περὶ Πελοποννήσου καὶ Κρήτης οὐδὲν λέγει, ἴσως σεβόμενος τὴν παλαιὰν πρὸ τῆς εἰκονομαχίας τάξιν, κοθ' ἣν τέως ὑπήγοντο εἰς τὸν Πάπαν. Ὁ καθηγητὴς τῆς *Βασ. Σειφανίδης* ἐπικρίνει αὐτὸν ὡς ἐπιλανθανόμενον, «ὅτι ὁ Θεσσαλονίκης οὐ περιεχόμενος ἐντὸς τῶν θρακικῶν ὄρων, οὔτε τὸν Ἑρακλείας ἐξουσίαζεν οὔτε ἄλλους πέραν τῶν μακεδονικῶν ὄρων.

Κατὰ συνταγμάτιον τοῦ ΧΙ' αἰῶνος οἱ ἀρχιεπίσκοποι, οἵτινες τότε ἦσαν ὑποδεέστεροι τῶν μητροπολιτῶν ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων προήλθον (βλ. Geizer Ungedructe κτλ. σ. 66).

Ἐν τέλει γνωρίζομεν καὶ τοῦτο, ὅτι ὡς ἔχοντες σημαντικὴν ἐν Φαναρίῳ οἱ πρωτόθρονοι προυκάλουν καὶ τὰς ἐπικρίσεις ἔτι δὲ καὶ λιβελλογραφίας τῷ 1865 ἐξαπελύθη ὑπὸ *Α. Καταραχιά* Κ/Πολίτου αἰσχρὸς λιβελλος ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ καταχθόνια» κατὰ τῶν μητροπολιτῶν Ἑρακλείας, Νικομηδείας καὶ τοῦ Ἁλεξάνδρου Σισανίου. Κατὰ δὲ τοῦ *Γερμανοῦ* Ἑρακλείας οὐκ ὀλίγα ἐξήμεσαν οἱ ἀντίπαλοι του διὰ τοῦ τύπου.

Ὅθεν τούντεῦθεν ἡ «εὐτελὴς πολίχνη» Ἑράκλεια ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος δὲν συνεβ.βάζετο πρὸς τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ καὶ διέμενε ἐν Κ/πόλει (Γεωγραφία ἐκτεθεῖσα μὲν Γαλλιστί ὑπὸ Ἁδριανοῦ Βάλβι ἐρμηνευθεῖσα δὲ διὰ τὴν χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ *Κ. Μ.*

Κούμα» (ἐκ τῆς γ' ἐκδόσεως). Τόμ. Γ', Βιέννη, 1839, σ. 135. (Ἡ γεωγραφία αὕτη ἔχει πολλάς λεπτομερείας περὶ Θράκης). Καὶ ἠδύνατο μὲν ὡς πλησιόχωρος καὶ ἐκ τοῦ Φαναρίου νὰ διευθύνῃ τὰ τῆς ἐπαρχίας του, ἔχων καὶ συγκεκροτημένον προσωπικὸν ἐν τῇ μητροπόλει του καὶ τὸν βοηθὸν ἐπίσκοπον ἀλλὰ ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ποιμνίου *μετέθεσε τὸν θρόνον εἰς Ραιδεστόν, ἥτις ἔκτοτε ἐκτίησάτο ἰδιαιτέραν αἴγλην καὶ κατέστη ὄντως ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας*. Τὸ πρῶτον βῆμα εἰς τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ *Νεοφύτου Γ'* (1691 - 1711), ὡς θὰ ἴδωμεν, ὅτι διαλύσας οὗτος τὴν Ἐπισκοπὴν Ραιδεστοῦ προσήρτησεν τὴν πόλιν εἰς τὸν τίτλον ὑπογραφόμενος ἔκτοτε Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ. *Ἡ ἀκμὴ τοῦντεῦθεν αὐτῆς εἶναι καταπληκτικὴ* διὸ καὶ εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον κατεστρώσαμεν τὰ κατ' αὐτὴν *ἀποτελοῦσαν τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς κινήσεως*. Δὲν ἦτο μὲν Πατριάρχης, ἀλλ' ὁ προνομιούχος κύριος τῶν πραγμάτων ἐν Φαναρίῳ, ἦν ὁ Νομοκάνων οὕτως εἰπεῖν ὡς βλέπομεν εἰς τὸ ἡμέτερον «Νόμιμον» χειρόγραφον, ἔνθα γίνεται παραπομπὴ εἰς τὸ «Νόμιμον Ἡρακλείας».

Τὰ ὄρια τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας, ὡς ὁψόμεθα ἐν τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ κατὰ καιροῦς ἐποίκιλλον, ὅπως καὶ αἱ ταύτης ἐπισκοπαί, αἵτινες εἰς *εἴκοσι καὶ τέσσαρες* ἀριθμοῦμεναι τὸ πάλαι, ἔπειτα περιωρίσθησαν εἰς 5, ἕως τελευταῖον ἀνυψώθησαν καὶ αὗται εἰς μητροπόλεις καὶ ἔμεινεν μόνον εἰς βοηθὸς ἐπίσκοπος. Ὅπως δὲ ἦτο ὅμως ἡ ἔκτασις αὕτη παρέμεινε μέχρι τέλους μεγάλη. «Ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Ἀθύρα (Μικρὸς Τσεκμετζές) μέχρι τῆς ἄκρας τῆς Χερσονήσου, λέγει ὁ *Εὐστρ. Δράκος* εἰς τῶν τελευταίων ὁμογενῶν περιηγητῶν, καὶ ἐκ τῶν παραθαλασσίων τῆς Ραιδεστοῦ μέχρι σχεδὸν τῶν προαστείων τοῦ ἄστεως τοῦ Ἀδριανοῦ μνημονεύεται καὶ φημίζεται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὸ ὄνομα τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας» (Θρακ. σ. 59).

Κατὰ ταῦτα τὰ ὄρια τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας ἐξετείνοντο ἀπὸ τῆς Προποντίδος πρὸς Α μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς Β μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἐργίνου, πρὸς Δ μέχρι τοῦ κόλπου Ξηροῦ καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἐγεινίαζε τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ταῖς μητροπόλεσι Σηλυμβρίας, Δέρκων, Βιζύης, Ἀδριανουπόλεως καὶ Γάνου καὶ Χώρας δηλ. εἶχε τὸ ἡμισυ περίπου τῆς ὅλης Θράκης. Ἡ ἐκτεταμένη αὕτη ἐπαρχία πρὸς εὐκολίαν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως, ἐπιβλέψεως καὶ εἰσπράξεως τῆς κανονικῆς τοῦ μητροπολίτου ἐπιχορηγήσεως διηρεῖτο εἰς τὰ ἐξῆς 6 τμήματα. Ἡρακλείας, Ραιδεστοῦ, Μακρᾶς γεφύρας, Κεσσάνης, Μαλγάρων καὶ Χαριουπόλεως, ἐν οἷς ἠδρευον ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι, ὧν παρέχομεν συντομωτάτην περιγραφὴν. Καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἀρχαίας μητροπολιτικῆς ἕδρας.

Τελευταῖον τμήμα ἀπεσπάσθη τῷ 1907 τῆς Τυρολλόης καὶ Στράντζας ἀνακηρυχθὲν εἰς μητρόπολιν.

Α΄ ΤΜΗΜΑ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Κατὰ *Γεδεῶν* μέχρι τοῦ 1860 ὁ Ἡρακλείας εἶχε 1 - 2 βοηθοὺς ἐπισκόπους πρωτοσύγκελλον δύο διακόνους, γραμματέα «*κασσῆρον*» (ταμίας), μάγειρον, καφετζῆν, ἵπποκόμον καὶ ὑπηρέτην (Μνεῖα 165).

Τὸ ἔθος τοῦτο κατηργήθη ἐπὶ *Καλλινίκου Δ΄* (1756 - 7) διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐν ἔτει 1756, διότι οἱ τιτουλάριοι μὴ ἔχοντες πόρους συντηρήσεως κατελάμβανον τὰς ἐπαρχίας τοῦ οἴκουμ. θρόνου καὶ προὔκαλουν ἀνωμαλίας καὶ ταραχὰς (*Γεδεῶν* Κανον. διατάξεις Β΄, σ. 452 - 4). Καὶ τελευταῖον *Γρηγόριος Ε΄* τὸν Νοέμβριον τοῦ 1806 διὰ συνοδικοῦ τόμου ἔδωκε τὸ δικαίωμα τῆς Χειροτονίας τοιούτων Ἀρχιερέων εἰς τοὺς «Γέροντας» συνοδικοὺς καὶ μόνους διαμένοντας ἐν Κ/πόλει καὶ δι' αὐτῶν κυβερνῶντας τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν. (αὐτ. σ. 348). Δὲν ἴσχυσε φαίνεται ὑπὸ *Γερμανοῦ Δ΄* κατάργησις τοῦ τόμου τούτου (αὐτ. σ. 335) διότι ὁ τούτου διάδοχος *Μελέτιος Γ΄* τὸν Ἰούνιον τοῦ 1845, ἄλλον συνοδικὸν ἐξέδοτο τόμον ἐν ᾧ γράφει: «Εἴθιστο τῇ ἐκκλησίᾳ ἄνωθεν καὶ ἐκ παλαιοῦ τοὺς ἀξιούς καὶ βίον ἄμειπτον ἐπιδεικνυομένους κανονικῆς προχειρίζεσθαι ἀρχιερεῖς ἐπὶ ὀνόματι τῶν πάλαι διαλαμψασῶν ἐπαρχιῶν καὶ τούτων οὐς μὲν ἐπαρχίαις τῇ αἰτήσει τῶν κατὰ τόπους ἀρχιερέων παραμένειν συμβοηθοῦντας . . . οὐς δ' ἐν Κ/πόλει . . . ἐγκαθίστασθαι ἐν εἴδει Χωρεπισκόπων». (αὐτ. 335 - 8) βλ. *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου* ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, περὶ χωρεπισκόπων καὶ τιτουλαρίων ἀρχιερέων ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ (ἐκ τῆς «Ἐκκλησίας») Ἀθῆναι 1935, σ. 22 - 24.

Τὸ σουλτανικὸν Βεράτιον Διονυσίου τοῦ Β΄.

Εἶναι γενικῶς μεμαρτυρημένον, ὅτι τὰ προνόμια τὰ ἀναγνωρισθέντα κατὰ τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ, ἧτοι ὁ καταστατικὸς χάρτης ὁ ὀρίζων τὰς σχέσεις ἐκκλησίας καὶ κράτους, ἔσωσαν ἀπὸ τῆς αὐθιχεσίας τῶν Τούρκων τὸ αἰωνόβιον, ἀλλὰ καὶ ἐτοιμόρροπον μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καθεστῶς τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ *ἔδωκαν εἰς αὐτὴν τὸ σχῆμα κράτους ἐν κράτει*. Τὸν κώδικα τῶν προνομίων τούτων ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον βεράτιον, ὅπερ μετὰ τὸν πατριάρχην ἀπενέμετο εἰς ἕκαστον μητρο-

πολίτην. Ἐπί τῇ βάσει τοιοῦτου χάρτου τῶν ἐλευθεριῶν ἀνελάμβανεν ὁ μέγας ἐκεῖνος *πατριάρχης Γεννάδιος* νὰ διοικήσῃ τὴν ἐκκλησίαν. Ὅφειλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι κατὰ πλεῖστον μέχρι ἐσχάτων, ἤτοι τῆς ἐμφανίσεως τῶν Νεοτούρκων, ὑπῆρξαν σεβαστὰ ὑπὸ τῶν διαδόχων Μωάμεθ τοῦ Β'. Πᾶσα ἀπόπειρα παραβιάσεως ἢ καταργήσεως ἐσάλευεν αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ὀθωμ. κράτους, ὡς ἀπεδείξαμεν δημοσιεύσαντες ἐσχάτως 500σέλιδον σχεδὸν τόμον τῆς τελευταίας μέχρι τῆς Πατριαρχείας τοῦ Μελετίου Μετάξη πενηκονταετοῦς πατριαρχικῆς ἱστορίας.¹

Διὰ τούτων μέσων καὶ παραχωρήσεων πρὸς τοὺς χριστιανοὺς εἶχον οἱ ἡγέται κατακτηταὶ ὑποτάξει τὸν λαὸν καὶ ἄνευ ἀντιστάσεως σπουδαίας προελάσει μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Κ/πόλεως. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶχον ὡς παράδειγμα τὸν δορυκτῆτορα τῆς Ἀνατολῆς *Μεγ. Ἀλέξανδρον*, ὅστις ἐσέβετο τὴν θρησκείαν καὶ τὸ θεσμικὸν δίκαιον τῶν κατακτωμένων λαῶν. Ἡ ἀρχὴ αὕτη δι' αὐτοὺς ἦν τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον, ἵνα καταστέλλωσι πᾶσαν ἀντίστασιν, μεγάλη πολιτικὴ ὀξυδέρκεια, ἣν δυστυχῶς δὲν ἐκληρονόμησαν οἱ σύγχρονοι ἀπόγονοι αὐτῶν ἦσαν ἐν ἐνὶ λόγῳ κοσμοπολίται, ἃν πρέπει νὰ δοθῇ εἰς αὐτοὺς ὁ τίτλος. Εἶναι πολὺ περίεργον ὅτι βεράτια δὲν ἐσώθησαν. Ὁ Γεδεὼν ἐξέδοτο εἰδικὴν περὶ τούτου πραγματείαν² εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Πατριαρχείου δὲν κατῶρθωσε νὰ εὔρη ἀλλὰ προσέφερεν αὐτῷ ὁ βιβλιοθηκᾶριος τῆς Μεγίστης Λαύρας Χρυσόστομος ἐν Πατριαρχικὸν τοῦ *Διονυσίου Γ' Βαρδάλεως* (1662), ὅπερ καὶ προτάσσει (σ. 9·14

1. «*Πατριαρχικὴ ἱστορία. Τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀγὼν ὑπὲρ τῶν προνομίων—θέσις. Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἑλλην. ἐκκλησίας, ἢ πολιτειοκρατία—ἄρσις*». Τόμος Α'. Ἀθῆναι 1951, 8ον. Τὸ κίνημα τοῦτο, ὅπερ ἐμιμήθησαν καὶ τὰ ἄλλα τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου ὀρθοδ. κράτη, οὗ ἐναντίον μέχρι τοῦ 1850 τὸ πατριαρχεῖον ἀντέταξεν ἀρνήσιν καὶ ἦν ἀνένδοτον, ἐὰν δὲν ἐμεσολάβουν ἄλλοι παράγοντες, παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν τουρκ. κυβέρνησιν νὰ ἐξασθενήσῃ ἔτι πλέον αὐτὸ διὰ τῆς καταργήσεως τῶν προνομίων—*εἶχε τρόπον τινὰ συμμάχους τοὺς αὐτοκεφαλῆσις, οἵτινες κατ' οὐσίαν διέλυσαν τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ πατριαρχείου*—εἴμεθα παῖδες εἰς τὸ 1890, ἔτε ἐλάμβανον εἰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων οἱ ὀρθόδοξοι ἐπιτακτικὴν διαταγὴν ἐκ τοῦ πνευματικοῦ κέντρου νὰ κλείσωσι τὰς ἐκκλησίας, ὅπερ ἐσήμαινεν, ὅτι ἡ ἐκκλησία ἦν ἐν διωγμῷ! μῆνυμα κεραυνοβόλον. Ἀλλ' ἐνίκησεν αὕτη, διότι εἶχεν ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς δύο ἥρωας Πατριάρχας, *Ἰωακείμ Γ.*, *Διονύσιον Ε'*, καὶ τὸν ἀκατάβλητον πρωταγωνιστὴν *Γερμανὸν Χαλκηδόνο*, τὸν ἔπειτα Οἰκ. Πατριάρχην.

2. «Ἐπίσημα γράμματα τουρκικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ Ἐκκλησ. ἡμῶν δίκαια». Κωνσταντινούπολις 1910.

ἐλλειπέστατον). Εὐτυχῶς ὁ συγγενὴς τοῦ *Γρηγορίου Ε' Γ. Ἀγγελόπουλος* ἐδημοσίευσεν τὸ βεράτιον τοῦ ἐθνομάρτυρος πληρέστατον ¹. Ὁ Διονύσιος ἀπὸ Τυρολλόης (Τσουρλοῦ) ἀνήλθεν εἰς τὸν πρωτόθρονον Ἡρακλείας τῷ 1830 εἰς διαδοχὴν τοῦ κλεινοῦ Ἰγνατίου τοῦ Λερίου ἐν ᾧ ἔμεινε μέχρι τοῦ 1848 καὶ ἀφῆκε μνήμην ἀγαθὴν, διότι ἀνεκαίνισε καὶ ἐκαλλώπισε τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Ἡρακλείας. Τούτου τὸ βεράτιον προέρχεται ἐκ τοῦ «Ἀρχείου τῆς ἐταιρείας θρακικῶν μελετῶν», ὅπερ μόνον ὁ ὑποφαινόμενος δὲν ἐξεμεταλλεύθη εἰσέτι. Ἔχω πικρὰν πεῖραν τῶν διευθυνόντων τὰ τοιαῦτα ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῶν χειρογράφων ἐν Ἑλλάδι. Ταῦτα θεωροῦσιν ἰδιοκτησίαν καὶ ἢ σὲ βασανίζουν πολὺ ἕως νὰ σὲ ἐπιτρέψωσιν νὰ ἐργασθῆς ὑπὸ δυσμενεστάτους ὄρους ἐννοεῖται, ἢ προφασίζονται, ὅτι θὰ τὰ ἐκδώσωσιν οἱ ἴδιοι ἢ καὶ ὅταν δὲν εἶναι τῆς εἰδικότητός των θὰ ἀποκρύψωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου λαθροχειρῶς τὸ εὔρημα! Ἀναμένω λοιπὸν πάντοτε ἕως κατορθωθῆ νὰ ἴδωσι τὰ μνημεῖα ταῦτα τὸ φῶς διὰ τοῦ τύπου. ² Ταῦτα γράφω ἐν παρόδῳ καὶ ἀνομολογῶ τὰς ἐλλείψεις, ἅς θὰ παρουσιάσῃ ἡ ἐργασία μου αὕτη, διότι ἐκτὸς ἄλλων, ὡς μανθάνω τὸ θρακικὸν ἀρχεῖον ἔχει συγκεντρώσει καὶ πολλοὺς κώδικας τῶν μητροπόλεων τῆς Θράκης μετακομισθέντας ἐνταῦθα. Πρὸ δεκαετίας σχεδὸν ἐφύλαξα τὸ ἐξῆς ἀπόκομμα τοῦ «Προσφυγικοῦ κόσμου» τῆς 27 - 2 - 49.

Σουλτανικὰ βεράτια πρὸς τὸ γένος τῶν Ρωμαίων

Εὐχὴ μου τις, ἦν ἐξέφρασα ἀρνητικῶς ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Προσφυγικοῦ Κόσμου» εἰς τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει συντεχνίαι» μικρὰν διατριβὴν μου τῆς 16ης παρελθόντος Ἰανουαρίου, συνετέλεσεν ὥστε, ὀλίγον πρὶν ἢ ἡ διατριβὴ μου ἴδῃ τὸ φῶς, νὰ ἴδω τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ποθουμένου.

1. «Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον πρωταθλητὴν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος... *Γρηγόριον τὸν Ε'* καταταχθέντα μὲν διορθωθέντα καὶ ὑπομνηματισθέντα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ *Γ. Γ. Παπαδοπούλου* συλλεγέντα δὲ καὶ ἐκδοθέντα ὑπὸ—Τόμος Α'. Ἀθήναι, 1865, σ. 257-272. Κατὰ τοῦτο δὲν ἔχει δίκαιον ὁ Γεδεὼν γράψας ὅτι «τὰ πολύτιμα ταῦτα βεράτια εἰσὶν ὅμοια κτλ.» (σ. γ'). τὰ πατριαρχικὰ τοῦλάχιστον εἶναι λίαν ἀνόμοια ἐν τοῖς καθέκαστα.

2. Τὰ βιβλία μου «Τὸ Κράτος τῆς ἀληθείας κτλ.» 1944 καὶ «Δεκεμβριανὴ τραγωδία» 1953. Ἐν ἀμφοτέροις τούτοις ἐν Ἀθήναις ἐκδοθεῖσιν ὀνομάζω πρόσωπα καὶ πράγματα. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι ὅτι ἐζήτησα ἀρχέτυπον, ὅπερ εἶχον ἀφιερῶσει, καὶ δὲν μοι ἐδόθη πρὸς ἀνάγνωσιν ἐπὶ Βολίδου.

Τὸ κατόπιν ἐπιμόνου εἰκοσαετοῦς ἐρεύνης ἀναζητούμενον Αὐτοκρατορικὸν Βεράτιον τοῦ Ἡρακλείας ἀνασυρθέν ἀπὸ βαραθρῶδη ἐρμάρια, ἐπανήλθεν εἰς χεῖρας μου, καὶ εἰς τὴν χαρὰν τὴν ὁποῖαν αἰσθάνομαι διὰ τὴν εὐρεσιν τοιοῦτου ἱστορικοῦ κειμηλίου τοῦ Γένους θὰ προσετίθετο ἔτι μεγαλειτέρα χαρὰ, ἐάν ἔζη ὁ Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, ὥστε ν' ἀναγγείλω πρὸς αὐτὸν τὴν εὐρεσιν ταύτην. Ἡ ὠθησις τὴν ὁποῖαν ἔδιδεν ἡ Αὐθεντία αὐτῇ πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ τοὺς ἀλληλογραφοῦντας μετ' αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἔρευναν καὶ ἀναζήτησιν ἱστορικῶν στοιχείων, παραμένει ἀμείωτος καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, ὥστε ἡ συνέχισις τοῦ ἔργου του νὰ θεωρῆται τὸ ἱερώτερον δι' αὐτὸν μνημόσυνον. Μὲ τὴν ιδέαν δέ, ὅτι οἱ Θράκες καὶ μεταξὺ τούτων ὁ σεβαστὸς κ. Μιλτιάδης Σταμούλης, προσκτῶνται ἕνα ἀκόμη λίθον εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς χριστιανικῆς Θράκης, φέρω εἰς δημοσιότητα ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ Βερατίου δύναται νὰ συνοψισθῇ διὰ τῶν ἑξῆς :

Βεράτιον Σουλτάν Μαχμουτ τοῦ Β' (βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1808 - 1839), δοθέν ἐν ἔτει Ἑγεῖρας 1925, ἤτοι 1839 μ. Χ., πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἡρακλείας Διονύσιον (ἀρχιερατεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1830 ἕως τοῦ 1848), αἰτήσῃ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' (Πατριαρχεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι τοῦ 1867) ἀνανεῶνων καὶ ἐπικυρῶνων ὅλα τὰ κεκτημένα προνόμια τοῦ Γένους. Τὸ ἔγγραφον, ἐξάισιον δεῖγμα τουρκικῆς καλλιγραφίας, ἔχει διαστάσεις 108×53, κάτωθι δὲ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Τουγρᾶ κεχαραγμένον δι' ἐρυθρᾶς μελάνης, φέρει παρατεθειμένον τὸ κείμενον εἰς 51 γραμμὰς μὲ ἐναλάσσοντα χρώματα ἐρυθρᾶς καὶ μαύρης μελάνης, μὲ μῆκος ἑκάστης γραμμῆς 43 ἑκατοστά, ἐν κατακλείδι δὲ φέρει τὴν φράσιν «Νταμγκᾶ φὶ Κωσταντίνιέ μαχρουσέ», ἤτοι: Ἐσφραγίσθη ἐν τῇ Θεοφρουρήτῳ Κωνσταντινουπόλει.

Εἰς τοὺς Θράκας ἐναπέκειτο βεβαίως νὰ ἀποκρυπτογραφήσουν τὸ κείμενον ἐκ τῆς παλαιᾶς τουρκικῆς γραφῆς εἰς τὴν νέαν καὶ ἐξ αὐτῆς μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ τοὺς Θράκας προέλαβαν οἱ Δωδεκανήσιοι. Ἴδου δὲ πῶς: Ἀνιχνεύων τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλευθερωθείσης πατρίδος τοῦ Τήλου ὅτε κατόπιν πολυετοῦς ἀποδημίας ἐπάτει τὸ ἔδαφος καὶ ἀνέπνεε τὸν ἀέρα αὐτῆς, ἐκλεκτὸς Τήλιος διανοούμενος ὁ κ. Ἄντ. Ἀναγνωστίδης, ἀνεκάλυψε Σουλτανικὸν Βεράτιον πρὸς Τήλιον Μητροπολίτην, τὸν Ἀγαθουπόλεως Ἡσαΐαν (ἀρχιερατεύσαντα αὐτόθι ἀπὸ τοῦ 1821 - 1828). Ὁ ἐπαινετὸς ζῆλος τοῦ κ. Ἀναγνωστίδου συνετέλεσεν ὥστε νὰ ἔλθῃ εἰς δημοσιότητα ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς «Δωδεκανησιακῆς Ἐπιθεωρήσεως» (Μάϊος—Ἰούνιος 1948), ἀκριβῆς μετάφρασις τοῦ πρὸς τὸν Ἀγαθουπόλεως Βερατίου,

τὸ ὁποῖον κατὰ πιστὴν ἀντιπαραβολήν, γενομένην παρ' ἐμοῦ, εὐρέθη ἴσον καὶ ἀπαράλακτον πρὸς τὸ τοῦ Ἡρακλείας, παρ' ἐκτὸς βεβαίως τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀρχιερέων. Κατετάσσοντο δὲ ἀμφότεραι αἱ Μητροπόλεις εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν ὡς πρὸς τὴν καταβολὴν τοῦ Πεσκεσίου, ὑποχρεουμένη ἐκάστη ὅπως καταβάλη ἐτησίως τὸ ποσὸν τριῶν χιλιάδων ἄσπρων, ἥτοι χιλίων παράδων. Καὶ τὸ μὲν ἔγγραφον τοῦ Ἡρακλείας, κατατεθειμένον εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Ἀρχειοφυλάκιον, ὡς εὐλαβὲς ἀφιέρωμα τοῦ εὐρόντος, περιέρχεται ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ δικαιοῦχου του, τοῦ πνευματικοῦ μας κέντρου, εἷ δέ τις τῶν φιλιστόρων ἤθελεν ἐγκύψει βαθύτερον ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἔδιδε πιστοτέραν τούτου μετάφρασιν, μετὰ σχολίων μάλιστα, θὰ ἤθελεν ἀποσπάση τὴν εὐγνωμοσύνην πάντων τῶν περὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Γένους ἀσχολουμένων.

Θ. Σ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ ἐκλεκτοῦ τούτου τέκνου τῆς Θράκης μετεδόθη καὶ εἰς ἐμέ, ὅταν εἶδον εἰς Θρακικὸν περιοδικὸν δημοσιευμένον τὸ ἐν λόγῳ βεράτιον ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ καὶ ἀκουράστου φιλολόγου κ. Γάσου Γριτσοπούλου μὲ πλουσίας σημειώσεις.¹

Ἐκ τῶν 5 τουρκ. λέξεων, ἃς μεταφράζει οὗτος αἱ 4 εἶναι συνήθεις εἰς κάθε τουρκ. ἔγγραφον καὶ μόνον τὸ μεριμιράν (ἐκ τοῦ ρέσμ - ι - μίρι), τέλη δημοσίου καὶ αἱ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τὰς μητροπόλεις ἐπιχορηγήσεις τῶν χριστιανῶν.

Ὁμολογουμένως τὰ δικαιώματα τῶν μητροπολιτῶν οὕτως ἐξησφαλισμένα ἔναντι τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν δημοσίων Τούρκων ὑπαλλήλων παρεῖχον αὐτοῖς κραταιὰν δύναμιν εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ποιμαντορίας. Ἀλλ' ἦσαν, ὅλοι ἱκανοὶ ν' ἀντιταχῶσιν καὶ δὴ εἰς τὰς ἀποκέντρους ἐπαρχίας κατὰ τῆς αὐθαιρέσις αὐτῶν, οἵτινες κατήντων τυραννίσκοι; Οἱ Ἡρακλειῶται ὁμῶς τούναντίον ἐτρομοκράτουν τοὺς ὑπαλλήλους ἐπιδεικνύοντες τὸ βεράτιον.

«Συνεπεία διαταγῆς μου, ὅπως ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀναρρήσει μου εἰς τὸν ἔνδοξον Ὀθωμανικὸν θρόνον ἀνανεωθῶσι γενικῶς τὰ βεράτια, τὸ καύχημα τοῦ μεσσιανικοῦ μιλλετίου, ὁ Ρωμαῖος Πατριάρχης Κων/πόλεως καὶ περιχώρων μοναχὸς Γρηγόριος, οὗ ὁ βίος σφραγισθεὶς ἐπ' αἰσίοις, ἐξελιπάρησε τὴν ἀνανέωσιν τῶν ἱερῶν βερατίων

1. Ἀρχεῖον τοῦ θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, Περίοδ. Β', τόμ. 21, Ἀθῆναι, 1956, σ. 238 - 248. Ἐντεῦθεν ἀντέγραφα πιστῶς διορθώσας μόνον μερικὰ τυπογραφικὰ σφάλματα.

τῶν εὕρισκομένων εἰς χεῖρας ὄλων τῶν ἐν ταῖς θεοσώσαις χώραις μου μητροπολιτῶν τοῦ Πατριαρχείου του.

«Διαπιστωθέντος ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν βιβλίων, ὅτι ἡ μητρόπολις Ἡρακλείας, Ραιδεστοῦ καὶ τῶν περιχώρων εὕρηται ἐπὶ τοῦ παρόντος δι' αὐτοκρατορικοῦ βερατίου μου ἐπ' ὀνόματι τοῦ μοναχοῦ Διονυσίου ἐκλεκτοῦ ὑποδείγματος τοῦ μεσσιανικοῦ λαοῦ μὲ τέλος πεσκειοῦ τριῶν χιλιάδων διακοσίων ἄσπρων (ἀκτσέδων), ὅπερ κατ' ἐκδοθὲν ἀπόσπασμα τοῦ οἰκείου βιβλίου, ἔχει πρότερον καταβληθῆ, χορηγῶ συμφώνως πρὸς τὴν ἐκδοθεῖσαν Ὑψηλὴν διαταγὴν μου τὸ παρὸν αὐτοκρατορικόν μου βεράτιον ἐκ νέου καὶ ἐντέλλομαι ὅπως :

«Ὁ εἰρημένος μοναχὸς Διονύσιος, ὡς καὶ πρότερον διευθύνῃ τὴν μνημονευθεῖσαν μητρόπολιν Ἡρακλείας, Ραιδεστοῦ καὶ περιχώρων, οἱ δὲ ἀρχῆθεν εἰς μέρη ὑπαγόμενα εἰς τὴν μητρόπολιν του διαμένοντες χριστιανοί, μεγάλοι καὶ μικροί, ἐπίσκοποι, ἱερεῖς, μοναχοί, καλογραῖαι καὶ ἡγούμενοι, ἀναγνωρίζοντες αὐτὸν ὡς μητροπολίτην των, μὴ ἀντιτίθενται εἰς θρησκευτικὰ των ζητήματα εἰς τὸν εὐθὺν λόγον του, μὴ παραλείπωσιν εἰς ὑπακοὴν καὶ ἀπευθύνωνται πρὸς αὐτόν.

«Οἱ ἐπίσκοποι τῶν παλαιόθεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του ὑπαγομένων ἐπαρχιῶν τὸν ἀναγνωρίζωσι μητροπολίτην ἐπ' αὐτῶν, ὁ διορισμὸς καὶ ἡ ἀπόλυσις των ἐνεργῆται διὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἀναμινύεται.

«Μὴ καταλαμβάνονται παρ' οὐδενός, ἄνευ ἱερᾶς διαταγῆς, αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ μοναστήρια τῆς κατονομαζομένης περιοχῆς ἀπὸ τοὺς ἀνέκαθεν κατόχους των, ὡς ἐπίσης οὐδεὶς ἐπεμβαίνει εἰς ἐπισκευὰς τούτων γιγνομένης ἱερᾶ ἀδείας.

«Μὴ ἐπιβάλληται ἐκ μέρους ὑπαλλήλων των πρόστιμον καὶ καταπίσεις ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐνεργοῦσιν εἰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια των ἔλεγχον συνεπεία διαταγῆς.

«Οὐδεὶς ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ὀριζομένων ἀντιπροσώπων του εἰσέρχεται καὶ ἐπεμβαίνει εἰς οἰκίας, ἔνθα πρόκειται νὰ τελεσθῆ γάμος ἢ γίνῃ διαζύγιον.

«Γίνηται ἀποδεκτὸν καὶ γίνωνται δεκτοὶ εἰς ἀκρόασιν ὡς μάρτυρες χριστιανοὶ διὰ πᾶν ὅτι διατίθεται ὑπὸ θνησκόντων μοναχῶν καὶ χριστιανῶν συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς θρησκείας των, ὑπὲρ τοῦ Πατριάρχου, μητροπολίτου καὶ ἐπισκόπου των.

«Οὐδεὶς ἀναμινύεται καὶ παρεμβάλλῃ ἐμπόδια εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς διὰ θρησκευτικὰς παραβάσεις των τιμωρηθῶσι κατὰ τὴν θρησκείαν των οἱ ὑπὸ τὸν εἰρημένον μητροπολίτην ἐπίσκοποι, καλόγηροι, ἱερεῖς, καλογραῖαι καὶ ἡγούμενοι, ἐκτελῶνται δὲ αἱ ποιναὶ αἱ ἐπιβαλλόμεναι εἰς ἱερεῖς ἢ ἀντιπροσώπους των, οἵτινες ἄνευ ἐπισκο-

πικῆς ἀδείας τελοῦσι γάμον χριστιανοῦ μὴ δικαιουμένου κατὰ τὴν θρησκείαν των.

«Μὴ ἐκδικάζεται οὐδαμοῦ οἰανδῆποτε δίκη τοποτηρητῶν τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν ὑπαλλήλων του, ἀφορῶσα εἰς τὸν ἱερόν νόμον, ἀλλὰ παραπέμπεται αὕτη εἰς τὸ αὐτοκρατορικόν μου Διβάνιον, ἵνα διεξαχθῇ ἐνώπιον τῶν Μ. Βεζυρῶν καὶ Καζασκέρηδῶν μου, ἀπαγορευομένης τῆς κλητεύσεως των ἐπιτοπίως, καθ' ὃ διάστημα τὸ ζήτημα εὐρίσκεται ὑπὸ ἐξέτασιν ἐν Κων/πόλει ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Διβανίου μου, οὐδεὶς δὲ ἐμποδίζει τὸν ἀναπληροῦντα τούτους ἱερέα.

«Μὴ γίνηται ἐκβιασμός καὶ πίεσις παρ' οὐδενὸς διὰ παρακλήσεως καὶ μεσιτείας, λέγοντος «ποίησον ἐπίσκοπον τοῦτον τὸν μοναχόν», ἢ «ἀπόλυσον τοῦτον τὸν ἱερέα, τὴν δὲ ἐκκλησίαν του δὸς εἰς τοῦτον».

«Οἱ κατὰ καιροὺς διοικηταὶ παρέχωσι συνδρομὴν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ μητροπολίτου τοὺς ὀριζομένους πρὸς εἴσπραξιν τῶν δικαιωμάτων του, ἃ ἔχει λαμβάνειν ὁ εἰρημένος μητροπολίτης κατὰ τὰ παλαιόθεν καθιερωμένα καὶ συμφώνως πρὸς τὸ βεράτιον ἐτησίως ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους, καλογήρους, ἱερεῖς καὶ ἄλλους χριστιανούς.

«Μὴ δημιουργῆται ἀμφιβολία καὶ δισταγμός ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καταβολὴν ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν τῶν ἐτησίων τελῶν, τελῶν γάμου, χρημάτων ἐλέους, εἰσφορῶν μοναστηρίων, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου δικαιώματος, ἀρχῆθεν καθιερωμένου καὶ συμφώνως πρὸς τὸ βεράτιόν του ὀριζομένου πρὸς πληρωμὴν ὑπὲρ τοῦ πατριαρχείου καὶ τῆς μητροπόλεως.

«Μὴ ἐπιτρεπομένης εἰς ταραχοποιούς μοναχοὺς καὶ ἱερεῖς τῆς περιφορᾶς των ἀπὸ τόπου εἰς τόπον τῆς περιοχῆς τῆς μητροπόλεως του καὶ εἰς ἃ μέρη οὗτοι ἀντικανονικῶς ἐπιθυμεῦσι, ἐμποδίζονται καὶ τιμωρῶνται κατὰ τὴν θρησκείαν των διὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ ἀποστέλλωνται εἰς τὰ μοναστήρια, εἰς ἃ ἀρχῆθεν διέμενον.

«Μὴ παρεμποδίζεται ἐκ μέρους τῶν καδῆδων, ναήπηδων, ὑποδιοικητῶν. βοΐβοδῶν, ἐφόρων, βακουφίων, ἀστυνόμων καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων ἢ τάξις καὶ θρησκευτικὴ διάταξις εἰς ἱεροτελεστίας, τελουμένας ἐν οἰκίαις χριστιανῶν ὑπὸ ἱερέων καὶ καλογήρων τῆ ἀδείας τοῦ ἐκάστοτε μητροπολίτου.

«Ἐπειδὴ ἡ ἐπίβλεψις καὶ ἡ διεξαγωγή ὅλων τῶν ζητημάτων καὶ ὑποθέσεων τῶν ἐν ταῖς Θεοφυλάκτοις χώραις μου πτωχῶν χριστιανῶν ὑπηκόων, ὡς καὶ τὰ ἔσοδα, ἔξοδα καὶ λοιπαὶ ὑποθέσεις τῶν Κεσισχανέδων δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν προσωπικὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐκάστοτε Πατριαρχῶν, ἀλλ' ἔχουσιν ἀνατεθῆ εἰς τὴν ἱεράν

σύνοδον μητροπολιτῶν, ἥτις ὡς ἐκ τούτου καὶ ὑπέχει εὐθύνην ἐγγυήσεως, αἱ σφραγίδες ὄλων τῶν ἐν τῇ θεοσώστῳ ἐπικρατεῖα μου μοναστηρίων, αἵτινες ἀνέκαθεν κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν περιέρχονται, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ Πατριαρχείου, εἰς τὴν σύνοδον, ἵνα οὕτως αὕτη λαμβάνη γνῶσιν τῶν δανειζομένων ποσῶν καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐπεμβαίη. Ἡ δὲ σφραγὶς ἡ φέρουσα τὸν τίτλον τῆς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ μου ἐδρευούσης συνόδου μητροπολιτῶν νὰ παραδίδηται εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν ἐκλεγόμενον μεταξύ των.

«Αἱ ἀναφοραὶ τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως, αἱ φέρουσαι τὰς σφραγίδας τῆς συνόδου τῶν μητροπολιτῶν καὶ τοῦ Πατριαρχείου ὧσιν ἐκτελεστὰ καὶ ἐπιτρέπεται ὅτι θρησκευτικὸν ζήτημα ζητεῖται.

«Μὴ ἐμποδίζεται ἡ ἄνευ φωνασκιῶν ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν ἱερέων ἐν ταῖς οἰκίαις των, ἀναφέρηται δὲ εἰς τοὺς ὄρους τοῦ βερατίου ἢ προγενεστέρως ἐκδοθεῖσα ὑψηλὴ διαταγὴ μου, καθ' ἣν ἀπαγορεύεται ἄσκησις πίεσεως κατὰ τὰς ἄνευ φωνασκιῶν καὶ βλασφημιῶν τελουμένας ἀνωφελεῖς ἱεροτελεστίας των ἐκ τῶν μιριμιρὰν καὶ τῶν ἄλλων ὑπαλλήλων, μόνον καὶ μόνον πρὸς χρηματισμὸν καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἱερὸν νόμον, ἐπὶ ταῖς προφάσεσι «σεῖς εἰς τὰς οἰκίας σας καὶ τὰ δωμάτιά σας τελεῖτε λειτουργίαν, ἀναγιγνώσκετε Εὐαγγέλιον, ἀναρτᾶτε κανδήλαν ἀνάπτετε κηρίον τοποθετεῖτε προσκυνητᾶριον καὶ εἰκόνα, ἀνάπτετε καὶ κινεῖτε θυμιατήριον καὶ κρατεῖτε εἰς χεῖράς σας ράβδον καὶ ἡ ὁποία εὔρηται κατακεχωρισμένη ἐν τῷ οἰκίῳ βιβλίῳ».

«Δίδηται ὁδηγὸς εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ ὑπαλλήλους τοῦ μητροπολίτου, τοὺς ἀποστελλομένους πρὸς εἴσπραξιν τῶν δικαιωμάτων του καὶ παρ' οὐδενὸς τῶν ὑπαλλήλων πρὸς χρηματισμὸν ἐμποδίζονται οὗτοι, ὅταν εἰς τὰ μέρη, ὅπου μεταβαίνουσι μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ, ἐνδύονται μὲ ἱερά ἄμφια καὶ φέρωσι ράβδον.

«Οὐδεὶς ἐξισλαμίζη χριστιανὸν βιαίως ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς του, οὐδεὶς τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων θελήσῃ εἰς τοὺς σταθμοὺς καὶ ἀποβάθρας νὰ ταλαιπωρήσῃ τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ ὑπαλλήλους τοῦ μητροπολίτου, μεταφέροντας τὰς ὑπὲρ τούτου συνεισφοράς εἰς χρῆμα, ὑφάσματα καὶ ἐνδύματα, δι' ἀξιώσεως καταβολῆς τελωνειακῶν τελῶν, τελῶν διακομίσεως, δώρων καὶ μεριδίων.

«Οἱ τελῶναι καὶ ὑπάλληλοι των μὴ ἀξιῶσιν εἰς τὰς ἀποβάθρας καὶ τὰς πύλας τελωνειακὰ τέλη, τέλος διακομίσεως ἢ ἄλλο τι κατὰ τὴν μεταφορὰν οἴνου, ἐλαίου, μέλιτος καὶ ἄλλων εἰδῶν, ἅτινα παράγονται ἐξ ἀμπέλων, καὶ ἄλλων πραγμάτων προοριζομένων διὰ τὴν διατροφήν τοῦ μητροπολίτου, ἢ συνεισφέρονται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν δι' ἐλέη.

«Δοθέντος, ὅτι ἀποτελεῖ κανόνα ἰσχύοντα ἢ ὑπὸ τῆς μητροπόλεως του κατοχῆ καὶ διαχειρίσις τῶν ἐκκλησιῶν, μονῶν, ἀγιασμάτων καὶ τῶν τούτοις παρομοίων, οἱ εἰς αὐτάς ἀνήκοντες ἢ ἀφιερωθέντες κῆποι, ἄμπελοι, τσιφλίκια, ἀγροί, βοσκαί, μύλοι, τόποι ἀγορᾶς, οἰκίαι, καταστήματα, πράγματα, χρήματα καὶ ποίμνια παρ' οὐδενὸς τρίτου δύνανται νὰ πωληθῶσιν.

«Εἰς περίπτωσιν διατυπώσεως κατηγορίας ὑπὸ πασάδων, καδήδων καὶ ναήδων περὶ ἀπολύσεως, ἐκτοπισμοῦ καὶ κακῆς διαγωγῆς τοῦ εἰρημένου μητροπολίτου καὶ τῶν ἐπισκόπων του, μὴ ληφθῶσιν αὗται ὑπ' ὄψιν, ἐὰν δὲν εἶναι βάσιμοι καὶ ἐὰν τυχὸν ἐκδοθῇ μέσῳ τινὸς Φιρμάνιον, τοῦτο μὴ ἐκτελεσθῇ καὶ ἐὰν καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐκδοθῇ ἱερᾶ διαταγῇ ἐμποδισθῇ ἢ ἐκτέλεσις τῆς ἐπιτοπίως.

«Ἐὰν τινὲς τῶν χριστιανῶν διὰ διαθήκης ἐν ζωῇ διαθέσωσι τι ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου, μητροπολίτου καὶ τοποτηρητῶν ἐπισκόπων, παραλαμβάνηται τοῦτο μετὰ τὸν θάνατόν των ἀπὸ τοὺς κληρονόμους των κατὰ τὸν νόμον. Ἐπίσης παραλαμβάνονται κατὰ τὸν νόμον ἀπὸ τοὺς κληρονόμους των καὶ τὰ διατιθέμενα ὑπὸ τῶν ἀποθνησκόντων χριστιανῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ποσὰ δι' εἰσφορᾶς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «παρρησία» καὶ «έορτασμός».

«Μὴ ζητῆται τελωνειακὸν τέλος καὶ τέλος διαμετακομίσεως ἐκ τῶν καταβαλλομένων ἀπὸ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, τοῖς δήμοις καὶ χωρίοις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ εἰρημένου μητροπολίτου διαμένοντας ἐπισκόπους, ἱερεῖς μοναχοὺς καὶ ἄλλους χριστιανοὺς ἐτησίων δικαιωμάτων, τελῶν σφαγῆς, χρημάτων ἐλέους, δικαιωμάτων ἀγιασμοῦ καὶ πανηγύρεων, α', β', γ' γάμων, δικαιωμάτων τοῦ πατριαρχείου, ἀποτελουμένων ἐκ δώδεκα ἄσπρων (ἀκτσέδων) ἐξ ἐκάστης οἰκογενείας τῶν χριστιανῶν καὶ μιᾶς λίρας ἐξ ἐκάστου ἱερέως, δικαιωμάτων τοῦ μητροπολίτου, ὀριζομένων εἰς δώδεκα ἄσπρα ἐφ' ἐκάστης οἰκογενείας χριστιανικῆς καὶ μιᾶς λίρας ἐφ' ἐκάστου ἱερέως, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὰ μεταφερόμενα εἶδη σίτου καὶ ἐλαίου, ἅτινα δίδονται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἔναντι τῶν ὧς ἄνω δικαιωμάτων.

«Μὴ ἐπιτρέπηται εἰς οὐδένα τρίτον ἐκ τοῦ λαοῦ τυχὸν ζημιούμενον ἢ ἐπέμβασις κατὰ τὴν εἴσπραξιν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ἢ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ τῶν δικαιωμάτων του ἐκ τῶν χωρίων καὶ ἐκκλησιῶν ὡς καὶ τοῦ συνόλου τῶν τελῶν, εἰδικῶν καὶ γενικῶν. Ἐπίσης μὴ παρεμποδίζεται ἢ εἴσπραξις τῶν ἄνω προσόδων, ὅταν τινὲς τῶν χριστιανῶν συγκεντρούμενοι μετὰ τῶν συγγενῶν τῶν οἰκογενειῶν ἐντὸς μιᾶς οἰκίας ἀρνοῦνται (sic) νὰ καταβάλλωσι τὰς κατ' οἰκογένειαν κεχωρισμένως ὑποχρεώσεις των, ἰσχυριζόμενοι

ὅτι ἀποτελοῦσε μίαν οἰκογένειαν, ἢ δὲ εἰσφορά τῶν κατὰ τὸ βερά-
ράτιον εἶναι κατὰ οἰκίαν καὶ οὐχὶ κατ' οἰκογένειαν.

«Μὴ ἐπιτρέπεται εἰς ἰσχύοντάς τινας Φευδάρχας καὶ τιμαριού-
χους νὰ παρεμποδίζωσι τὴν καταβολὴν τῶν εἰσφορῶν τῶν εἰς τσι-
φλίκια, χειμαδιὰ καὶ χωρία τῶν διαμενόντων χριστιανῶν, ἐπὶ ἰσχυ-
ρισμῷ ὅτι «οὗτοι εἶναι ἐπιστάται μας, κολληγοὶ, ἐργάται καὶ ὑπηρε-
ται μας».

«Μὴ ἐπεμβαίνωσιν οἱ ἱεροδικασταὶ καὶ ναήπηδες εἰς περιπτώ-
σεις γάμων καὶ διαζυγίων χριστιανῶν διαφορῶν μεταξὺ αὐτῶν, ὅταν
τῇ συναινέσει αὐτῶν διακανονισθῶσιν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου, ἔστω
καὶ ἂν παραστῇ ἀνάγκη ὀρκοδοσίας ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὴν θρησκείαν
τῶν ἢ καὶ ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς τοῦ ἀφορισμοῦ.

«Ἐνευ ἀδείας τοῦ μητροπολίτου οἱ ἱερεῖς τῆς δικαιοδοσίας του
μὴ τελῶσι γάμον χριστιανοῦ, ἀπαγορευόμενον κατὰ τὴν θρησκείαν
τῶν, δοθέντος ὅτι οἱ χριστιανοὶ κατὰ τὴν θρησκείαν τῶν μόνον τρεῖς
δύνανται νὰ τελέσωσι γάμον καὶ ἀντίκειται ἡ σύναψις περισσοτέρων
γάμων, ὡς καὶ δευτέρα νύμφευσις ὑπαρχούσης πρώτης νομίμου συ-
ζύγου, μὴ χορηγῆται εἰς τοιοῦτους ἄδεια καὶ τιμωρῶνται.

«Μὴ ἐπεμβαίνωσι τὸ δημόσιον, οἱ ἐπὶ κληρονομικῶν ὑπάλληλοι
τοῦ Σερῆ, οἱ ἔφοροι βακουφίων, οἱ προϊστάμενοι βακουφικῶν ὑπηρε-
σιῶν, οἱ ἐπιθεωρηταί, βοῖβόδαι, ἀστυνόμοι καὶ ὑπάλληλοί τῶν, ὡς
καὶ πᾶν ἄλλο ταμεῖον, γενικὸν ἢ εἰδικόν, ὅταν ὁ μητροπολίτης ἢ οἱ
παρ' αὐτοῦ ὀριζόμενοι ἀντιπρόσωποι παραλαμβάνωσιν ὑπὲρ τοῦ κοι-
νοῦ χρήματα, κτήματα, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο ἐκκλησιαστικὸν εἶδος ἀπο-
βιούντων ἄνευ κληρονόμων ἐπισκόπων, μοναχῶν καὶ καλογραιῶν.

«Μὴ πιέζωσιν οἱ Καδηδες, Ναήπηδες, ἀξιωματικοὶ καὶ ἰσχύοντες
ἱερεῖς τιμωρηθέντας διὰ τέλεσιν γάμου παρανόμως καὶ μὴ δικαιου-
μένους νὰ εἰσέλθωσιν εἰς ἐκκλησίαν λόγῳ ποινῆς (ἀργούς), νὰ κη-
δεύσωσιν ἀποβιούντας.

«Μὴ ἐνεργῆται ἐπέμβασις εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐπίσκοπος
καὶ ἱερεῖς θέλουσι τιμωρηθῆ κανονικῶς, δι' ἄρνησιν καταβολῆς τῶν
ὑποχρεώσεων τῶν, καθαιρεθῶν δὲ καὶ ἀντικατασταθῶν ὑπὸ ἄλλων.

«Μὴ γίνηται ἐπέμβασις εἰς ἀφορισμούς, ἐκδιδομένους κανονικῶς
πρὸς σωφρονισμόν καὶ τιμωρίαν χριστιανοῦ τινος.

«Μὴ τελῆται γάμος χριστιανοῦ ἐπιθυμοῦντος παράνομον τοιοῦ-
τον καὶ μεταβαίνοντος πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν εἰς ἄλλο μέρος.

«Γίνηται δεκτὴ κατὰ τὸ Σερῆ ἡ μαρτυρία χριστιανῶν εἰς περι-
πτώσιν καθ' ἣν τινες τῶν χριστιανῶν διαθέσωσι τὸ γ' τῆς περιου-
σίας τῶν ὑπὲρ ἐκκλησίας, μοναστηρίου, πατριάρχου, μητροπολίτου
καὶ τέλος ἐπισκόπου.

«Περιορίζονται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου οἱ ἐπίσκοποι, ἱερεῖς, μοναχοὶ καὶ καλογραφαί, δι' οὓς προκύπτει ἀνάγκη κρατήσεως τῶν λεγῶν ἀδεία ὑπὸ ἀξιωματικοῦ.

«Μὴ παρεμποδίζεται παρ' οὐδενὸς ἡ διενέργεια ἐλέγχου τῶν διαχειριζομένων τὰς προσόδους ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων, ὡς καὶ ἡ ἀπόλυσις καὶ ὁ διορισμὸς τοιούτων.

«Μὴ πιέζεται καὶ ἐκβιάζεται παρανόμως παρ' οὐδενὸς ὁ μητροπολίτης ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς παρὰ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἰδίου ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀναγκαστικῶς.

«Μὴ ἐπεμβαίνωσι καὶ λαμβάνωσι οἱ ταχυδρόμοι ἢ καὶ ἄλλοι τοὺς ἵππους καὶ ἡμιόνους, τοὺς ὁποίους ἱππεύουσιν ὁ μητροπολίτης καὶ οἱ ὑπάλληλοι του, ὡς ἐπίσης μὴ ἐνοχλεῖται ὁ μητροπολίτης ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ ὑπαλλήλων δι' ἀξιώσεως τῶν, ὅπως καταλύσωσιν εἰς τὴν μητρόπολιν.

«Μὴ ἐνεργῆται ἐπέμβασις, παρεμπόδισις καὶ καταπίεσις ἐκ μέρους τῶν μιμιρᾶν, ταξιαρχῶν, ὑποδιοικητῶν, ἐφόρων βακουφίων, ἐπιθεωρητῶν, ἀστυνομικῶν, ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, ὅταν ὁ εἰρημένος μητροπολίτης φέρῃ τὴν δι' αὐτὸν καθιερωμένην ποιμαντορικὴν ράβδον.

«Γίνηται συμμόρφωσις πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ ὑψηλοῦ βερατίου μου καὶ μὴ ἐνεργῆται παρ' οἴανδήποτε ἐπέμβασις καὶ αὐθαίρεσις καθ' οἴονδήποτε τρόπον καὶ δι' οἴανδήποτε αἰτίαν εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας.

«Γνωρίζωσι τοῦτο καὶ πιστεύωσιν εἰς τὸ ἱερὸν σύμβολον.

Ἐξεδόθη κατὰ τὸν μῆνα Σιαμπάν τοῦ Ἀραβικοῦ ἔτους 1255 (=1842)».

Α΄. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑ ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΣΑΝΤΩΝ 1

Ἀπελλῆς 36.

Οὗτος ἦν ἐκ τῶν οβ' ἀποστόλων τοῦ Κυρίου, περὶ οὗ ἀσφαλέστερον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὑπὸ τοῦ ἀπο-

1. Βλ. Ἡμερολόγιον Ἐθνικ. καὶ Φιλανθρ. Ἰδρυμάτων τοῦ 1905. Κ/Πολις, 1904, σ. 162 - 177 καὶ Ἐκκλ. Ἀληθ. Θ'. 1889, σ. 13 - 15.

στόλου Ἀνδρέου ἐπίσκοπος χειροτονηθεὶς τῆς ἐν Περίνθῳ ὑπ' ἐκεῖνου συσταθείσης πρώτης χριστιανικῆς ἐκκλησίας.¹

Ἡ μνήμη τούτου τελεῖται τῇ 31 Ὀκτωβρίου ὡς καὶ τῶν συναθλησάντων αὐτῷ Στάχυος ἐπισκόπου Βυζαντίου, Ἀμπλίου Ὀδυσσοπόλεως, Οὐρβανοῦ Μακεδονίας, Ναρκίσσου καὶ Ἀριστοβούλου. Ὁ ἐν τοῖς Μηναίοις κανὼν εἶναι κοινὸς «ποίημα Ἰωσήφ», καὶ εἶναι οἱ πρῶτοι θεμελιώσαντες εἰς τὴν Θρακικὴν (διοίκησιν) τὸ πρῶτον εὐαγγελικὸν κήρυγμα. Ἔτερος ἀπόστολος Ἀπελλῆς ἐπίσκοπος Σμύρνης ἐορτάζεται τῇ α' Σεπτεμβρίου.²

Ἀκύλας 67.

Ὁ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου γνωστὸς σὺν τῇ συμβίῳ αὐτοῦ Πρισιλλῇ ὡς ξενίσας αὐτὸν ἐν Ρώμῃ, ὅπου ὁ τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος καὶ τὰς σκηνὰς ἔπλεκε (Πράξ. ιη', 2 ἐ.). Συνεξέπλευσαν μετ' αὐτοῦ ἔπειτα εἰς Ἔφεσον, ὅθεν, ὡς φαίνεται, ἐπέστρεψαν εἰς Ρώμην (Ρωμ. ις', 3 - 5) καὶ ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Κλαυδίου κατέφυγον εἰς Κόρινθον. Ἐορτάζεται ὡς μαρτυρήσας τῇ 14 Ἰουλίου. Ὡς ἐπίσκοπος Περίνθου μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Le Quien (Oriens christianus in IV patriarchatus digestus, Paris 1740, τόμ. II, σ. 309).³

Βαρνάβας περὶ τὸ τέλος τοῦ Α' αἰῶνος.

Κατὰ τὴν β' περιοδείαν τοῦ Παύλου, ὡς συνέδημος, ἐπεσκέ-

1. Κατὰ ἐν Ἰβηρικῷ κώδικι ἐγκώμιον τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου ἐπισκόπους ἐχειροτονήσεν οὗτος πλὴν τοῦ Ἀπελλοῦ τὸν ἐν Νικαίᾳ Δρακόντιον, ἐν Χαλκιδόνι Τυχικόν, ἐν Σινώπῃ Φιλόλογον, ἐν Ἀμάστριδε Παλβᾶν, ἐν Βάρνῃ Ἀμπλίαν, πάντας ἐκ τῶν Ὁ' πλὴν τοῦ πρώτου (Πατρ. Πίνακ. 85).

2. Κατὰ τὸν Συναξαριστὴν (Β' ἐκδ Α' σ. 31). «Ἄλλος ὁ ἀπόστολος οὗτος Ἀπελλῆς (ι' Σεπτ.), καὶ ἄλλος ὁ Ἀπελλῆς ἐκεῖνος ὅστις ἔγεινεν ἐπίσκοπος τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας... τοῦτον τὸν Ἀπελλῆν ἀναφέρει ὁ ἀπόστολ. Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ρωμ. ἐπιστολ. λέγων: «ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ» 71', 10. Οὗτος γενόμενος τῆς Σμύρνης φωστήρ καὶ τῷ Χριστῷ ὁσίως δουλεύσας πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν» καὶ ὁ Ψευδοδωρόθεος: Ἀπελλῆς, οὗ καὶ αὐτοῦ ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους μέμνηται ὁ ἀπόστολος, ὃς καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος Ἡρακλείας ἐγένετο». Migne 92,1062.

3. Ἄγνωστος στηριζόμενος ὁ ἀγαπητὸς καθηγητὴς κ. Π. Μπρατσιώτης γράφει ἐν τῇ Μεγ. ἑλλ. ἐγκυκλ. τόμ. Γ', σ. 353: «ἐγένετο ἐπίσκοπος Ἡρακλείας πιθανώτατα τῆς κατὰ Πόντον» Acta sant. Μαΐου, τόμ. III, σ. 15 καὶ Saents de Thrace - sant par H. Delehaye in Anal Rolland. tom. XXXI 1912, Bruxelles σ. 251.

ψατο τὴν Βιθυνίαν, Τρωάδα, Θράκην καὶ Μακεδονίαν καὶ αὖθις κατὰ τὴν γ' ὡς αἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων διδάσκουσι (Migne, Patrol. graec 10, στ. 956). Ἐνίοτε ὀνομάζεται καὶ *Βαρσαβᾶς* (F. G. Holweck, Bibliographical Dictionary of the Saints St Louis 1924, σ. 134) ἀλλ' ἀσφαλῶς ὁ Βαρσαβᾶς (=υἱὸς Σάββα) εἶναι ἕτερος, ὁ ἐπικαλούμενος δίκαιος καὶ πιθανῶς ἐκ τῶν 70 καὶ πρὸς τούτοις εἷς τῶν ὑποψηφίων εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰούδα Ἰσκαριώτου (Πράξ. α', 23 - 3).¹

Εὐτύχιος κατὰ τὸ Γ' αἰῶνα.

Ἐπίσκοπος Ἡρακλείας ἢ μάρτυς καὶ πολιοῦχος αὐτῆς (Acta Sanctorum Novembris, τόμ. II, pars posterior, Bruxelles 1931, σ. 552). *Εὐτυχῆς* μάρτυς μετὰ *Γενεσίου* καὶ *Σαβίνου* ἐν τῷ Μηναίῳ, Σεπτεμβρίου 29.

Δομῆτιος 138 - 161 (X)

Οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν βίον τῆς ἁγίας *Γλυκερίας*, ὅτι μετὰ τῶν χριστιανῶν ὑπεδέξατο τὴν μάρτυρα ἀπαχθεῖσαν ἐν Ἡρακλείᾳ, ὅπου καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον.

Φίλιππος 264 - 305 (X)

Βλ. Duchesne Origines du culta chrétien ἐκδ. 1925, σ. 274 ἀναφέρεται ὡς ἅγιος.² Anal. Boll. Indices εἰς νόμους XXI - XZ 1931, σ. 118.

Ποτάμων ἢ Ποταμίων 325 (X)

Οὗτος συναριθμεῖται ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, οἵτινες παρέστησαν ἐν τῇ Α' οἰκ. συνόδῳ καὶ γενναίως ὑπερημύνθησαν κατὰ τῶν Ἀρειανῶν. Τοσοῦτον ζηλωτῆς ἦν, ὥστε ἰδὼν τὸν μὲν *Εὐσέβιον Παμφύλου*

1. Ὁ Ἰππόλυτος κατὰ Κοντογόνην (Α' σ. 489 Φιλολ. ἱστορ.) δέχεται δύο Βαρναβάς, τὸν μὲν Ἡρακλείας ἐπίσκοπον, τὸν δὲ Μεδιολάνων.

2. Ὁ Duch παραπέμπει: Ruin. c. 2. Mais V. Fio Tranchi, Studi e testi, XXVII, σ. 98 (δηλ. Acta martyrum P. Theodori Ruinart opera ac studio collecta... juxta editionem Veronensem novis curis, quam emendatissime recusa. Ratisbonae 1859).

καθεζόμενον καὶ δικάζοντα τὸν δὲ Μ. Ἀθανάσιον ἰστάμενον καὶ δικάζόμενον ὡς τὸν ἔσχατον τῶν καταδίκων τρωθεὶς τὴν φιλοτιμίαν καὶ δακρύσας μεγάλη τῇ φωνῇ ἀνέκραξε: «σὺ καθέζη, *Εὐσέβιε*, καὶ Ἀθανάσιος ἀθῶος ἂν παρὰ σοῦ κρίνεται! τίς ἐνέγκα τὰ τοιαῦτα; Λέγε θέ μοι οὐ, οὐ σὺν ἐμοὶ ἦσθα ἐν τῇ φυλακῇ ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ; κἀγὼ μὲν ὀφθαλμὸν ἀπεβαλόμην ὑπὲρ ἀληθείας, οὐδὲ οὔτε φαίην λελωβημένον τι ἔχων ἐν τῷ σώματι, οὔτε ἐμαρτύρησας, ἀλλ' ἔστησας ζῶν μηδὲν ἠκρωτηριασμένος, πῶς ἀνεχώρησας ἀπὸ τῆς φυλακῆς, εἰμή, ὅτι ὑπέσχου τοῖς τὴν ἀνάγκην τοῦ διωγμοῦ ἡμῖν ἐπενέγκασε τὰ ἀθέμιτα πρᾶξαι, ἢ ἔπραξας;»

Τότε ὁ Εὐσέβιος ἀγανακτήσας ἀναστὰς τὴν παράνομον ἐκείνην διέλυσε σύνοδον εἰπών: «εἰ ἐνταῦθα ἦλθετε καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα ἀντιλέγετε! ἄρα οὖν ἀληθεύουσιν οἱ κατήγοροι ὑμῶν· εἰ γὰρ ᾧδε τυραννεῖτε, πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ ὑμῶν πατρίδι». ¹

Ἰωάννης Α' περὶ τὸ 300.

C. F. A. Dillman, Oxford University, Bodleian Library. Catalogus codicum mss. bibl. bodleianae Oxoniensae, pars VIII, Codices aethiopice 1848, σ. 61 Jean Heracleensis.

Μαρκιανὸς πρὸ τοῦ μεγ. *Κωνσταντίνου*. ²

Πέτρος Α' 325.

Ἐκ τῶν 318 θεοφόρων πατέρων τῆς Α' οἰκουμετικῆς συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ καταδικασάσης τὸν Ἄρειον. Ἀλλ' εἶναι περιεργὸς ἢ ἐν τοῖς συνοδικοῖς καταλόγοις παραμόρφωσις τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἐν τοῖς Patrum Nicaenorum nomina latine, graece, copticis, arabice, armenice, ἐκδοθεῖσιν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1898 ὑπὸ H. Gelyer, H. Hilgenfeld καὶ O. Cuntz καταλόγοις ἔχομεν τοὺς τύπους: *Παιδέριος* Ἡρακλείας σ. 69, 197, Πέτρος Ἡρακλῆς σ. 71, 27. Ἐν ταῖς με-

1. Ἐπιτράν. κατὰ αἰρέσ. σ. 197 Migde Patr. Gr. τόμ. 55, βλ. I. Φωκυλίδου, Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη οἴκ. σύνοδος κτλ. Ἀλεξάνδρεια 1925, σ. 35, 109, ἀλλὰ κατὰ τὸν Gelyer οὗτος εἶναι τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Ἡρακλέους ἢ Ἡρακλεοπόλεως βλ. Patrum Nicaenorum nomina (εἰρητ.). Παρέλοβον οὐχ ἦττον ἐνταῦθα ἐν τῷ περιθωρίῳ ὡς ἀξιοανάγνωστον ὑπομνημάτιον καὶ ἐνδεικτικὸν τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ ἀγώνων.

2. Βλ. Lic. Hans Lietymann, Die dreialtesten Martyrologien, Bonn 1903, σ. 11. Ἐν Klein Texte für theolog. Vorlesungen u. Uebungen.

ταφράσει Paederos, Pederus—Pedorus, Pedereos σ. 50, 201 - 2 ἔτι δὲ καὶ Pedarios - Pedarius σ. 211, 196. Δύο ὑποθέσεις χωροῦσι πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου ἢ ὅτι τὸ Πέτρος εἶναι ἐκχριστιάνισις τοῦ ἐθνικοῦ Παιδέριος, ἢ ὅτι ἡ παραμόρφωσις ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν. Ὁ Labbens ἐν Consilia, τόμ. II. σ. 58, 64 ἔχει Pedorus, Prederus καὶ Phaedrius!

Θεόδωρος Α', 325 - 328.

Τὰ ἔτη τῆς ἀρχιερατείας τούτου διαφέρουσι παρὰ τοῖς καταλογράφοις· π. χ. Ἄλ' Ἀνώνυμος 325 - 355, ὁ Lemaire de Tillemont. Mémoires pour servir à l'histoire ecclesiastique des six premiers siècles, Bruxelles 1732, τόμ. VI, σ. 402, V, σ. 133 ἔχει 335 - 351. Ὁ Migne, Patrol. gr. 18, στ. 1307, 355 καὶ στ. 65, 358. «Ἐκ τῆς εἰς Ἡσαΐαν ἐξηγήσεως» οὗτος ἀδιαφόρως γράφεται ὅτε μὲν ἐπίσκοπος Περίνθου ὅτε δὲ Ἡρακλείας¹, καὶ ἤκμασεν εἰς τὴν μᾶλλον ταραχώδη περίοδον τῆς ἐκκλησίας. Παρουσιάζεται ὑπὸ τῶν χρονολογῶν ὡς εἷς τῶν θερμότερων ὀπαδῶν τοῦ Ἀρίου, καὶ δεινὸς πολέμιος τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου· διὸ τῷ 334 μετὰ τοῦ Νικομηδείας Εὐσεβίου καὶ τοῦ Νικαίας Θεόγνιδος «κατηγόρους πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς συμμορίας μισθωσάμενοι προσάγουσι τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ βοῶντας ἀνοσιουργίας ἀρρήτους τετολημμένας πολλὰς τὸν τῆς ἀρετῆς ἀθλητὴν Ἀθανάσιον... οὐκ ἀνεκτὰ εἶναι ταῦτα λέγοντας οὐδὲ ἀκοαῖς φορητὰ. Πείθουσι δὴ οὖν τὸν βασιλέα σύνοδον ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἀθροῖσαι»². Ἀποθανόντος τοῦ ὀρθοδόξου πατριάρχου Ἀλεξάνδρου οἱ ἀρχιερεῖς συνελθόντες ἐν τῇ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγ. Εἰρήνης ἐχειροτόνησαν τὸν Παῦλον (1340 - 1). Τότε ὁ Θεόδωρος σὺν τῷ ὁμόφρονι Εὐσεβίῳ διεμαρτυρήθησαν ἀξιοῦντες ὅτι αὐτοῖς ἀνήκουσι τὰ δίκαια τῆς τοῦ πατριάρχου χειροτονίας καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἀλλὰ καὶ ὡς γείτονες ὄντες. Ἐν τοσοῦτῳ προεξάρχοντες οὗτοι μετὰ τοῦ Νικαίας Θεόγνιδος καὶ ἐτέρων ἐνδημούντων ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἀρειανῶν ἐχειροτόνησαν τῷ 342 τὸν Μακεδόنيον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπό-

1. Ὅθεν καλεῖται Παρένθιος καὶ Ἡρακλειώτης καὶ Ἡρακλεώτης.

2. Θεόδωρ. ἐκκλ. Ἱστορ. Τόμ. Γ' σ 407 βιβ. α, 28 Καὶ τὴν μὲν σύγκλησιν τῆς συνόδου δὲν ἐπέτυχον, τῷ 335 ὅμως ἀπεστάλη αὐτὸς μετὰ 4 ἄλλων ὑπὸ τῆς ἐν Τύρῳ συνόδου εἰς Μαρκεῶτον, ἵν' ἀνακαλύψωσι τὴν ἀλήθειαν τῶν κατ' Ἀθανασίου καταγγελθέντων. Καὶ οὕτως ἐξηκολούθει πρωτοστατῶν ὁ Θεόδωρος μετὰ τῶν πρεσβευόντων τὸ «ὁμοιούσιον» κατὰ Φιλοστόργιον βιβ. η', 17: Ὅτι τῶν τὸ ὁμοιούσιον δοξαζόντων Θεόδωρος... ἐκδηλότατος ἐγγόνει τῆς ἐν Θράκῃ ἐφορευῶν Ἡρακλείας».

καθεζόμενον καὶ δικάζοντα τὸν δὲ Μ. Ἀθανάσιον ἰστάμενον καὶ δικάζόμενον ὡς τὸν ἔσχατον τῶν καταδίκων τρωθεὶς τὴν φιλοτιμίαν καὶ δακρύσας μεγάλη τῆ φωνῇ ἀνέκραξε: «σὺ καθέζη, *Εὐσέβιε*, καὶ Ἀθανάσιος ἀθῶος ἂν παρὰ σοῦ κρίνεται! τίς ἐνέγκα τὰ τοιαῦτα; Λέγε θέ μοι οὐ, οὐ σὺν ἐμοὶ ἦσθα ἐν τῆ φυλακῇ ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ; κἀγὼ μὲν ὀφθαλμὸν ἀπεβαλόμην ὑπὲρ ἀληθείας, οὐδὲ οὔτε φαίην λελωβημένον τι ἔχων ἐν τῷ σώματι, οὔτε ἐμαρτύρησας, ἀλλ' ἔστησας ζῶν μηδὲν ἠκρωτηριασμένος, πῶς ἀνεχώρησας ἀπὸ τῆς φυλακῆς, εἰμή, ὅτι ὑπέσχου τοῖς τὴν ἀνάγκην τοῦ διωγμοῦ ἡμῖν ἐπενέγκασε τὰ ἀθέμιτα πράξαι, ἢ ἔπραξας;»

Τότε ὁ Εὐσέβιος ἀγανακτήσας ἀναστάς τὴν παράνομον ἐκείνην διέλυσε σύνοδον εἰπών: «εἰ ἐνταῦθα ἦλθετε καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα ἀντιλέγετε! ἄρα οὖν ἀληθεύουσιν οἱ κατήγοροι ὑμῶν· εἰ γὰρ ᾧδε τυραννεῖτε, πολλῶ μᾶλλον ἐν τῆ ὑμῶν πατρίδι». ¹

Ἰωάννης Α' περὶ τὸ 300.

C. F. A. Dillman, Oxford University, Bodleian Library. Catalogus codicum mss. bibl. bodleianae Oxoniensae, pars VIII, Codices aethiopice 1848, σ. 61 Jean Heracleensis.

Μαρκιανὸς πρὸ τοῦ μεγ. *Κωνσταντίνου*. ²

Πέτρος Α' 325.

Ἐκ τῶν 318 θεοφόρων πατέρων τῆς Α' οἰκουμετικῆς συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ καταδικασάσης τὸν Ἄρειον. Ἄλλ' εἶναι περιεργὸς ἢ ἐν τοῖς συνοδικοῖς καταλόγοις παραμόρφωσις τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἐν τοῖς Patrum Nicaenorum nomina latine, graece, copticis, arabice, armenice, ἐκδοθεῖσιν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1898 ὑπὸ H. Geyer, H. Hilgenfeld καὶ O. Cuntz καταλόγοις ἔχομεν τοὺς τύπους: *Παιδέριος* Ἡρακλείας σ. 69, 197, Πέτρος Ἡρακλῆς σ. 71, 27. Ἐν ταῖς με-

1. Ἐπιτράν. κατὰ αἰρέσ σ- 197 Migde Patr. Gr. τόμ. 55, βλ. I. Φωκυλίδου, Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη οἰκ. σύνοδος κτλ. Ἀλεξάνδρεια 1925, σ. 35, 109, ἀλλὰ κατὰ τὸν Geyer οὗτος εἶναι τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Ἡρακλέους ἢ Ἡρακλεοπόλεως βλ. Patrum Nicaenorum nomina (εἰρητ.). Παρέλοβον οὐχ ἦττον ἐνταῦθα ἐν τῷ περιθρίῳ ὡς ἀξιοανάγνωστον ὑπομνημάτιον καὶ ἐνδεικτικὸν τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ ἀγώνων.

2. Βλ. Lic. Hans Lietymann, Die dreialtesten Martyrologien, Bonn 1903, σ. 11. Ἐν Klein Texte für theolog Vorlesungen u. Uebungen.

ταφράσεσι Paederos, Pederus—Pedorus, Pedereos σ. 50, 201 - 2 ἔτι δὲ καὶ Pedarios - Pedarius σ. 211, 196. Δύο ὑποθέσεις χωροῦσι πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου ἢ ὅτι τὸ Πέτρος εἶναι ἐκχριστιάνισις τοῦ ἐθνικοῦ Παιδέριος, ἢ ὅτι ἡ παραμόρφωσις ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν. Ὁ Labbens ἐν Consilia, τόμ. II. σ. 58, 64 ἔχει Pedorus, Prederus καὶ Phaedrius!

Θεόδωρος Α΄, 325 - 328.

Τὰ ἔτη τῆς ἀρχιερατείας τούτου διαφέρουσι παρὰ τοῖς καταλογογράφοις· π. χ. Ἄλ' Ἀνώνυμος 325 - 355, ὁ Lemaire de Tillemont. Mémoires pour servir à l'histoire ecclesiastique des six premiers siècles, Bruxelles 1732, τόμ. VI, σ. 402, V, σ. 133 ἔχει 335 - 351. Ὁ Migne, Patrol. gr. 18, στ. 1307, 355 καὶ στ. 65, 358. «Ἐκ τῆς εἰς Ἡσαΐαν ἐξηγήσεως» οὗτος ἀδιαφόρως γράφεται ὅτε μὲν ἐπίσκοπος Περίνθου ὅτε δὲ Ἡρακλείας¹, καὶ ἤκμασεν εἰς τὴν μᾶλλον παραχῶδη περίοδον τῆς ἐκκλησίας. Παρουσιάζεται ὑπὸ τῶν χρονολογῶν ὡς εἷς τῶν θερμότερων ὀπαδῶν τοῦ Ἀγίου, καὶ δεινὸς πολέμιος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· διὸ τῷ 334 μετὰ τοῦ Νικομηδείας Εὐσεβίου καὶ τοῦ Νικαίας Θεόγνιδος «κατηγόρους πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς συμμορίας μισθωσάμενοι προσάγουσι τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ βοῶντας ἀνοσιουργίας ἀρρήτους τετολημῆναι πολλὰς τὸν τῆς ἀρετῆς ἀθλητὴν Ἀθανάσιον... οὐκ ἀνεκτὰ εἶναι ταῦτα λέγοντας οὐδὲ ἀκοαῖς φορητὰ. Πείθουσι δὴ οὖν τὸν βασιλέα σύνοδον ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἀθροῖσαι»². Ἀποθανόντος τοῦ ὀρθοδόξου πατριάρχου Ἀλεξάνδρου οἱ ἀρχιερεῖς συνελθόντες ἐν τῇ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγ. Εἰρήνης ἐχειροτόνησαν τὸν Παῦλον (1340 - 1). Τότε ὁ Θεόδωρος σὺν τῷ ὁμόφρονι Εὐσεβίῳ διεμαρτυρήθησαν ἀξιοῦντες ὅτι αὐτοῖς ἀνήκουσι τὰ δίκαια τῆς τοῦ πατριάρχου χειροτονίας καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἀλλὰ καὶ ὡς γείτονες ὄντες. Ἐν τοσοῦτῳ προεξάρχοντες οὗτοι μετὰ τοῦ Νικαίας Θεόγνιδος καὶ ἐτέρων ἐνδημούντων ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἀρειανῶν ἐχειροτόνησαν τῷ 342 τὸν Μακεδόσιον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπό-

1. Ὅθεν καλεῖται Παρένθιος καὶ Ἡρακλειώτης καὶ Ἡρακλεώτης.

2. Θεόδωρ. ἐκκλ. Ἱστορ. Τόμ. Γ' σ 407 βιβ. α, 28 Καὶ τὴν μὲν σύγκλησιν τῆς συνόδου δὲν ἐπέτυχον, τῷ 335 ὁμοῦς ἀπεστάλη αὐτὸς μετὰ 4 ἄλλων ὑπὸ τῆς ἐν Τύρῳ συνόδου εἰς Μαρκεῶτον, ἵν' ἀνακαλύψωσι τὴν ἀλήθειαν τῶν κατ' Ἀθανασίου καταγγελθέντων. Καὶ οὕτως ἐξηκολούθει πρωτοστατῶν ὁ Θεόδωρος μετὰ τῶν πρεσβευόντων τὸ «ὁμοιοῦσιον» κατὰ Φιλοστόργιον βιβ. η', 17: «Ὅτι τῶν τὸ ὁμοιοῦσιον δοξαζόντων Θεόδωρος... ἐκδηλότατος ἐγγόνει τῆς ἐν Θράκῃ ἐφορευῶν Ἡρακλείας».

λεως ἐν τῇ ἐπὶ Παῦλον λεγομένη ἐκκλησίᾳ¹. Περὶ αὐτοῦ ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον, ὅτι ἀπεστάλη τῷ 352 εἰς τὸν βασιλέα **Κώσταντα** εἰς Γαλλίαν, ἵνα ἐγχειρίσῃ αὐτῷ τὴν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν τῆς πίστεως τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, συνώδευον δ' αὐτῷ οἱ ἐξῆς ἐπίσκοποι: **Νάρκισσος** ὁ Κίλιξ, **Μαρᾶς** ὁ Χαλκηδόνος καὶ **Μάρκος** ὁ Σύρος. Ἀλλὰ παρουσίασαν αὐτῷ αἰρετικὴν ὁμολογίαν.² Χαρακτηρίζεται ὡς κατ' ἐξοχὴν «ἐλλόγιμος» συγγραψας ἐρμηνείαν τῶν εὐαγγελίων. «Ἐκπέμπονται δὴ τέσσαρες **Νάρκισσος** κτλ. **Θεόδωρος** ὁ Θράξ . . . **Μαρᾶς** ὁ Σύρος. Οὗτοι τοῖς περὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον εἰς λόγους ἐλθεῖν οὐκ θάρρησαν τὴν δ' ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ Ἀντιόχου ἐκτεθεῖσαν πίστιν ἀποκρύψαντες, ἐτέραν δὲ συνθέντες, τὸ μὲν ἐμφανὲς τῆς βλασφημίας φεύγουσαν, τὸ δ' *ἡμοούσιον* οὐ πρεσβεύουσαν, ἐπιδιδόασι τῷ βασιλεῖ καὶ πλέον οὐδὲν οὔτε δράσαντες, οὔτε παθόντες ὄνεχώρησαν».

«Ἐλλόγιμος δὲ διαφερόντως ὁ **Θεόδωρος** ἦν καὶ δὴ καὶ τῶν θείων Εὐαγγελίων τὴν ἐρμηνείαν συγγεγραφεύς! (κατὰ **Θεοδώρητον**, Βιβ. βί' 3) ἀλλ' ἐκτὸς τῆς τοῦ Ματθαίου καὶ Ἰωάννου ἐρμηνείας κατὰ τὸν **Ἱερώνυμον** (De scriptis ecclesiasticis 90) ἡρμήνευσε καὶ τὸν ἀπόστολον (Παῦλον) ὡς καὶ τοὺς διαβητικὸς ψαλμοὺς καὶ πρὸς τούτοις καὶ τὸν Ἡσαΐαν (Migne, 18, στ. 1507 - 77. 104, στ. 125, Φωτ. Βιβλ. 267). Ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ ἀπευβολή διότι ἦν ἡγέτης τῶν ἡμιαιρετιανῶν. Δέον ὁμῶς νὰ γένηται ἐργασία πολλή ὅπως διακριθῇ οὗτος ἀπὸ τοῦ Δωροθέου.

Τὸ Ψαλτήριον, ὅπερ ἐξεδόθη ἐν τῇ Σειρᾷ τῶν πατέρων ὑπὸ **Κορδερίου**. Βλ. C r u m b a c h e r Ἱστορ. βυζ. λογ. Α', σ. 414, 428 ὅπου περὶ τῶν ἐν τῇ Σειρᾷ ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν αἰρετικῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Τοιαῦτα παρέλαβε καὶ ὁ **Ἰωάννης δρουγγάριος** εἰς τὴν Ἐρμηνείαν εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἐν βιενναῖον κώδικα ὑπάρχει ὑπόμνημα τοῦ Θεοδώρου. Ἐν τῷ «Εὐαγγελικῷ κήρυκι» (ἔτος Ζ', 1863 σ. 495) ἀναγινώσκω τὰ ἐξῆς περὶ Ἀρειανοῦ πατριάρχου Κ/πόλεως (370) **Δημοφίλου**: «καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ (**Οὐάλης**) ἀπεδέξατο τούτου τὴν ἐκλογὴν ὑπὸ **Θεοδώρου** ἢ **Δωροθέου** ἐπισκόπου Ἡρακλείας χειροτονθέντος, ὃς οἶα τοιοῦτος ἐκτίσατο τὸ προνόμιον τοῦ ἐπισκόπου Κ/πό-

1. Θεοδώρου Α', 28,2, Β' 8,33 καὶ 28. Σωκράτης II 12.

2. Αὐτ. 18 «Θεόδωρος ὁ Θράξ». Σωζόμενος Γ', 7 Νικηφ. Κάλ. λιστος Θ', 7 καὶ Γεδεών ἐν Ἐκκλ. Ἀλάθ. Δ', 360 καὶ ἐν. σ. 348 ἄλλη χειροτονία Ἀρειανοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου τελεσθεῖσα. βλ. Φιλοστόργιον ἔκδ. Bidey. VIII, 17.

λεως χειροτονεῖν ὡς τὴν Ἑρακλείας μητροπόλεως ποτε αὐτῆς γενομένης· ἀλλ' ἐν τῇ χειροτονίᾳ τοῦ *Δημοφίλου* ἀντὶ τῆς συνήθους ἐκφωνήσεως *ἄξιος*, πολλῶν *ἀνάξιος* ἀντιφωνησάντων οἱ καθολικοὶ ταύτης δραξάμενοι τῆς εὐκαιρίας, ἐξελέξαντο Κ/πόλεως ἐπίσκοπον τὸν *Εὐάγγριον*, χειροτονηθέντα ὑπὸ τινος ἐπισκόπου *Εὐαγγρίου*». Ὡς ἑξαρχος Ἑρακλείας κατεδικάσθη ἐπὶ ἀρειανισμῶ ἐν τῇ ἐν Σαρδικῇ συνόδῳ (347). Ἐν τούτοις ὡς φαίνεται ἔνεκα τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως παρέμεινεν ὡς Ἑρακλείας καὶ μετὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος, καίτοι κατὰ τὴν ἐν Σιρμίῳ σύνοδον τῷ 351 ἐμφαίνεται ὡς Ἑρακλείας ὁ *Υπάτιος* ἢ *Υπατιανός*. Ὁ *Θεόδωρος* συγγέεται ἐνίοτε πρὸς τὸν διάδοχον *Δωρόθεον*.¹ Φαίνεται ἐν τέλει συνταχθεὶς πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, διότι ὅτε *Εὐσέβιος* καὶ *Θεόγνις* μὴ ὑπογράψαντες ἐξωρίσθησαν².

Δωρόθεος μετὰ τὸ 360.

Οὗτος ἦν ἐκ τῶν ἀρειανῶν ἀλαζονέστατος ἐπίσκοπος Ἑρακλείας καὶ ὡς Θεόδωρος ἀναφερόμενος. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ Προποντίδι ἐπεκράτουν οἱ Ἀρειανοὶ καὶ οἱ πνευματομάχοι. Ἐκ τοῦ Lemain de Tillemont (ἐνθ' ἀνωτ.) ἔχομεν τὰς ἐξῆς χρονολογίας ἀναφερομένας εἰς τὸν Δωρόθεον: 360 σ. 237, 65 σ. 238, 370 σ. 249, 376 σ. 258, 379 σ. 261, 381 σ. 269, 387 σ. 313, ὧν δέον νὰ ἐξελεγχθῇ ἡ ἀξιοπιστία.³ Οὗτος ἐγένετο καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.⁴

Ὅτι τελευτήσαντος Εὐζωῖτου τοῦ Ἀντιοχείας ὁ *Δωρόθεος* ἐξ Ἑρακλείας τῆς Θράκης πρὸς μὲν τὸν ἐκείνου μεθίσταται θρόνον διασύρει δὲ τὸν τε *Δημόφιλον* καὶ *Δωρόθεον* τὸν μὲν ἀλαζονέστατον λέγων, τὸν δὲ *Δημόφιλον* φέρει τε τὰ πάντα καὶ συγχεῖν ἀκρατέστατον».

Μαρκιανὸς περὶ τὸ 350

Οὗτος ἀναφέρεται παρὰ τοῦ Hans Lietzmann, Die drei ältesten Martyrologien, Bonn 1903, σ. 11 (ἐν Kleine Texte für theologische Vorlesungen und Mebungen).

1. Σωκράτης βιβ. III, 18. Βλ. Παράρτ. τοῦ IZ', τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. σ. 40 - 41.

2. Smitha Wace, Dictionary of Christian biography, Boston. 1877, I, σ. 812 - 13.

3. Φιλοστόργιος βιβ. Α', 10.

4. Αὐτ. Α', 14,1 Migne 65,580.

Δέν πρέπει ν' ἀπιστῆ τις εἰς τὰς διασταυρουμένας κατὰ τήν περίοδον ταύτην χρονολογίας. Ἐνεκα τῆς μαινομένης τοῦ Ἀρείου αἵρέσεως καί ἡ θέσις τῶν ἐπισκόπων ἦν λίαν ἐπισφαλῆς δηλ. δσάκις ὑπερίσχυον οἱ αἰρετικοὶ ἐξωρίζοντο οἱ ὀρθόδοξοι, οἵτινες ἐπανήρχοντο ἅμα τῇ ὑφέσει τῆς μανίας, ἦν βεβαίως ὑπέθαλπον καί αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες παραπλανώμενοι ὡς ὁ Μεγ. *Κωνσταντῖνος* ἐξορίσας εἰς Γαλατίαν τὸν στυλὸν τῆς ὀρθοδοξίας *Ἀθανάσιον*. Ἡ σημείωσις αὕτη ἐθεωρήθη ἀναγκαία καί διὰ τὰ ἐπόμενα.

Ἵπαιανὸς ἢ Ἵπάτιος μετὰ τὸ 355. ¹

X, Αμ 355,358 Labbeus 367. ²

Οὗτος ἀντιθέτως πρὸς τὸν *Θεόδωρον* καί *Δωρόθεον* ἦν κατὰ τοῦ Ἀρείου, θαυμαστῆς δὲ τῷ ἐν Νικαίᾳ νίκας ἀραμένῳ *Ἀθανασίῳ*. Ὡς δὲ εἰς ἄκρον τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων ζηλωτῆς, βλέπων ὅτι ἐπὶ τῶν υἱῶν τοῦ *Μεγ. Κωνσταντίνου* οἱ Ἀρειανοὶ ἀποθρασυνθέντες παρεῖχον τοῖς ὀρθοδόξοις πράγματα, προσῆλθε τῷ τῆς Δύσεως αὐτοκράτορι *Οὐαλεντιανῷ* ὡς πρέσβυς αὐτῶν δεόμενος, ἵνα ἐπιτρέψῃ τὴν συγκρότησιν συνόδου πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ δόγματος τοῦ ὁμοουσίου. Εἰς Λάμπσακον οὖν συνελθόντες τοῦ Ἵπαιανοῦ οἱ φίλοι καί ἐπὶ δύο μῆνας συζητήσαντες ἠκύρωσαν τὰ ἐπὶ *Εὐδοξίου* πατριάρχου Κ/πόλεως καινοτομηθέντα μεγάλως ὑποστηριζομένου ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Ἀκακίου. Οὗτοι ὡς ἠγέται τῶν ἡμιαρεινῶν ἐν τῇ ἐν Σελευκείᾳ συνόδῳ τῷ 359 μετέβαλον τὸ *ὁμοούσιος* εἰς *ὁμοιούσιος*. Ἀλλ' οἱ ὀρθόδοξοι εἶχοντο τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Λαμψάκῳ. Ταύτας ὁμοῦς ἀνατρέψας ὁ Ἀρειανὸς αὐτοκράτωρ *Οὐάλης*, τοὺς τε ὀρθοδόξους ἐπισκόπους ἐξορίσας ἀπέδωκε τὰς ἐκκλησίας τῷ *Εὐδοξίῳ*. ³ Τότε ὁ *Ἵπαιανὸς* κατῶρθωσε τὴν σύγκλησιν νέας συνόδου ἐν Ἡρακλείᾳ, ἣτις ὁμοῦς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποσκορακίσῃ τὴν εἰρημένην κακοδοξίαν

1. Ὁ ἀξιότιμος ἐκδότης τῶν ἐπισκοπ. καταλόγων τῆς Θράκης ἔχε Ἵπαιανὸς (sic) καί Ἵπάτιος ὡς δύο πρόσωπα· ἀσφαλῶς τὸ πρῶτον εἶναι κακὴ μεταγραφὴ τῶν ξένων, ὅπερ σύνηθες εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Ὑκεφαλαίου.

2. *Dissertationes philologicae et historicae de scriptoribus ecclesiasticis* κτλ. Paris, 1660, τόμ. II σ. 1037. Κακῶς γράφει ὁ Γεδεὼν ὅτι ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Χρυσσοστόμου (N. Ποιμῆν. Β. 508). Πολλὰ περὶ τούτου, ὅστις πρὶν ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου Ἡρακλείας ἦν ἀρχιδιάκονος.

3. Ὁ Οὐάλης ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ πατριάρχου Εὐδοξίου καί θιασώτης Σωζομ. βιβ. 5, 10. Βλ. Δοσίθεον. Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων βιβλ. Β', ΙΕ' σ. 188.

τῶν ἡμιαρεινῶν ἐκθύμως ὑποστηριζομένων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐν τούτοις ὁ Ὑπαιτανὸς δικαίως θεωρεῖται ὁμολογητῆς, ἅτε μετ' αὐταπαρνησίας ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνισάμενος.¹

Ἀλγάσιος περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος.

Ἀναφέρεται ἐν Acta sanct. Μαΐου I 1680, σ. 531.

Παῦλος 380 - 402.

Χ, Αμ, Αλ.

Οὗτος προήδρευσε τῆς Β' οἴκουμ. συνόδου τῆς ἐπὶ *Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου* συνελθούσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 381 κατὰ Ἀρειανῶν καὶ Πνευματομάχων.² Οὗτος ἦν κατ' ἀρχάς τῶν θερμότερων ὁπαδῶν τοῦ θείου Χρυσοστόμου· διὸ καὶ ἐστάλη μετὰ τοῦ Χαλκηδόνος *Κυρίνου*, ἵνα προῦπαντήσωσιν αὐτὸν μεταβαίνοντα εἰς Ἐφεσον, εἶτα ἐγένετο ἐχθρὸς.

Συμμετέσχε τῆς ἐν Δρυῖ, ὡς προεδρεύων καὶ αὐθις, προαστείῳ τῆς Χαλκηδόνος, τῷ 402 συνελθούσης ψευδοσυνόδου, ὅπου 36 ἐπίσκοποι ἀύξηθέντες ἔπειτα εἰς 45 προέβησαν εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ θείου Χρυσοστόμου. Πρῶτος αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος αὐτοῦ φίλος νῦν δὲ θανάσιμος ἐχθρὸς ἅμα τῇ ἀναγνώσει τῶν προσαπτομένων αὐτῷ 29 κατηγοριῶν καὶ διὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου ὑποβαλλομένων, ἠξίωσεν ἵνα ἅπαντες ἀποφαίνωνται «καὶ ἀπεφήναντο τὴν τοῦ ἀγίου, ὡς ἔδοξεν αὐτοῖς, καθαίρεσιν».

Τοῦτο ἦτο ὑπόκωφος διαμαρτυρία κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Κ/πόλεως καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ καὶ ἀπόπειρα ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν. Ὁ παραστάς ἐν αὐτῇ Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας ὑπέκριθη, ὅτι παρίσταται ἐν συνήθει ἐπαρχ. συνόδῳ.

Φώτιος ἐν Μυριοβίβλῳ, ἀναγν. ΝΘ'. ὅπου τῆς ἐν τῇ Δρυῖ.

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Ἀθῆναι, ἔκδοσις ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωή» 1932 σ. 109 πολλὰς εἰδήσεις περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ θείου Χρυσοστόμου λαμβάνομεν ἐκ τοῦ ὠραίου τούτου βιβλίου, ὅπερ συνιστᾷ εἰς πάντα φιλόστορα πρὸς ἀνάγνωσιν.

1. Σωζομ. 5', 7. Θεοφύλ. σ. 55 (de Boor).

2. Οὗτω γράφει ὁ Ἀνώνυμος ἐνῶ ὁ Κοντογόνης (ἐκκλ. ἱστορ. Ἀθῆναι 1876. σ. 550) : «Πρόεδρος τῶν συνηγμένων ἀνεγνωρίσθη ὁ διὰ τὸ βαθὺ γῆρας καὶ τοὺς μεγάλους κατὰ τῆς τῶν Ἀρειανῶν δυσεβείας ἀγῶνας σεβάσμιος Μελέτιος ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος».

Δυστυχῶς ἐξεθόθη ἀνωνύμως καὶ ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ μεταφραστοῦ καὶ οὕτως ἡ περίφημος «*Ἀδελφότης*» καταδικάζεται εἰς τὸ κρίμα τῆς λογοκλοπίας. Εἶναι ἔργον τοῦ *Ἀμεδαίου Θιέρρη* μεταφρασθὲν ὑπὸ *Ν. Σταματιάδου* καὶ ἐκτυπωθὲν τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Προῆδρευε μὲν ὡς γνωστὸν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος *Θεόφιλος* τῆς συνόδου, δεύτερος κατὰ τὴν τάξιν τῶν πρεσβείων μεταξὺ τῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ἀφοῦ ὁ πρῶτος, ὁ *Χρυσόστομος* ἦν κατηγορούμενος. Ἄλλ' ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ὠριμότερον σκεψάμενος παρεχώρησε τὴν προεδρείαν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἡρακλείας *Παῦλον*, ὅστις ἦν ὁ νόμιμος πρόεδρος, τοῦ Θεοφίλου θεωρουμένου ὑπερορίου. «Ἄλλ' ἤδη ἐπιστάσης τῆς ὥρας τῆς ἀποφάσεως, ἐφοβήθη γράφει ὁ *Θιέρρης*, ὅτι ἡ προεδρεία του θὰ παρεῖχεν ἀφορμὴν νὰ προσβληθῇ τὸ κύρος τῆς ἀποφάσεως πλησίον ἑνὸς ἡγεμόνος ὑπερευλαβοῦς καὶ δεισιδαίμονος, ὁποῖος ἦτο ὁ *Ἀρκάδιος*. Παρεχώρησε λοιπὸν τὴν προεδρείαν . . . δὲν ἀπέσχεν ὁμως τῆς ψηφοφορίας». Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ μία ἀρχαία πρᾶξις συνοδικῆ ἐπικυρουῦσα τὰ προνόμια τοῦ θρόνου τῆς Ἡρακλείας, οὗ ὁ ἐπίσκοπος προτιμᾶται πάντων τῶν ἄλλων ὡς πρωτόθρονος καὶ ἡ πρᾶξις αὕτη εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἀξιοσημείωτος, διότι ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Ἴσως μάλιστα ὁ Παῦλος καίτοι «φίλος ἀρχαῖος» τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ τῶν πολεμίων αὐτοῦ στρατόπεδον μετέστη, διότι, ὡς εἰς τὸ περὶ προνομίων κεφάλαιον γράφομεν. Οὗτος πρῶτος ἐκ τῶν πατριαρχῶν τοῦ οἴκου. θρόνου ἐπεχείρησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Θράκης ἀπάσης» κατὰ *Θεοδώρητον*.¹

Σεραπίων 402 (Χ, Αμ), 402 - 404.

Καὶ ὁ μὲν *Παῦλος* μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν ἐπάνοδον τοῦ Χρυσοστόμου παυθεὶς ἢ καθαιρεθεὶς ἀντεκατεστάθη διὰ τοῦ πιστοῦ ἀρχιδιακόνου τοῦ δεινοπαθοῦντος πατριάρχου, συμπάσχοντος αὐτῷ μέχρι τέλους, καὶ οὕτως καὶ ἡ τιμὴ τῆς πρωτοθρόνου Ἡρακλείας ἀποκαθίσταται εἰς τὸ ἀκέραιον, ὅπως καὶ διὰ τοῦ *Υπατιανοῦ*, τὸ γέρας τῆς ὀρθοδοξίας. Κατήγετο ἐξ Αἰγύπτου, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐμφαίνεται, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν πατριάρχην, παρα-

1. Αὐτ. σ. 120.

2. Ἐκκλησ. ἱστορ. Ε', 28.

κολουθῶν αὐτῷ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ λουτρόν, ¹ ὀργίλος καὶ ὑβριστῆς ὢν διὰ τῆς ἱταμότητος ἐχθροὺς προσετίθει τῷ ἱερῷ ἀνδρὶ· ² διὸ καὶ ἡ συνοδικὴ κλήσις, δι' ἧς ἐκλητεύετο παρὰ τὴν Δρῦν εἰς ἀπολογία, περιλάμβανε καὶ τὸν πρεσβύτερον τότε ὄντα *Σεραπίωνα* ὅπως καὶ τὸν διάκονον *Τίγριον*, ὅστις ἐπίσης σκληρῶς ἔπειτα ἐβασανίζετο καὶ κατεδιώκετο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐξοριζόμενος. ³

Ἐν τῷ 18ῳ τοῦ εἰρημένου λιβέλλου ἄρθρῳ λέγεται «ὅτι *Σεραπίωνα* ὑπὸ ἔγκλημα ὄντα πρεσβύτερον ἐχειροτόνησεν». Τὶ τὸ ἔγκλημα δὲν γνωρίζομεν διότι τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ἐκείνης μόνον ἐν περιλήψει διεσώθησαν ὑπὸ τοῦ *Φωτίου* ἐν τῇ Μυριοβίβλῳ. ⁴ Βεβαίως οὐδὲν ἔγκλημα ὑπῆρχεν, εἰμὴ πάθος ἀλόγιστον τῆς κατὰ τοῦ θείου πατρὸς ἀσεβοῦς φατρίας, διὸ καὶ εἰς ἀπάντησιν οὗτος ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπάνοδον προχειρίζεται αὐτὸν εἰς ἐπίσκοπον Ἡρακλείας κενῆς οὔσης τῆς θέσεως. Ἄλλὰ δὲν παρήλθεν οὔτε διαιτία, καὶ τὰ πράγματα ἔφθασαν εἰς μείζονα τῆς πρώτης ἀγριότητα, τοῦ Χρυσοστόμου ἐπανεξορισθέντος τῇ 20 Ἰουνίου 1904. Ἴδου πῶς ἐξιστορεῖ ὁ *Θιέρρης* τὰ τέλη τοῦ *Σεραπίωνος* εὐρεθέντος παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ, κατὰ τὴν τραγικὴν τῆς ἐν τῇ ἀγία Σοφίᾳ ἐπισυμβάσης πυρκαϊᾶς, μεθ' ἣν ἀπήχθη εἰς τὴν δευτέραν ἐξορίαν. Ἀφοῦ διηγήθη τὸ μαρτυρολόγιον, φρικαλέον, τοῦ *Τίγριου* (σ. 191.) ἐπιφέρει ; «Ἀπέμενε ἤδη ὁ *Σεραπίων*, ὁ παλαιὸς διάκονος τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις τώρα ἦτο ἐπίσκοπος Ἡρακλείας. Οὗτος καθ' ὃν χρόνον ἐγίνετο ἡ πυρκαϊὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του· καίτοι δὲ θὰ ἠδύνατο κατὰ πάσης κατηγορίας νὰ ἀντιτάξῃ τὸ ἄλλοθι, ἐπειδὴ ὅμως ἐγνώριζε τὴν μαγίαν τῶν ἐχθρῶν του, ἔσπευσε νὰ κρυβῇ. Εἰς μοναστήριόν τι Γότθων μοναχῶν, οἵτινες ἐκαλοῦντο Μάρσοι, ἐκρύβη ἐπὶ τινα χρόνον καὶ δὲν ἀνεκαλύφθη παρὰ ὅταν εἶχε παρῆλθει πλέον ἢ πρώτη τοῦ μίσους ἐκδήλωσις. Ἐνωρίτερον, ἐὰν τὸν συνελάμβανον, θὰ τὸν ἐφόνευον. Ἦδη περιορίσθησαν εἰς τὸ νὰ τὸν βασανίσουν. Μεταξὺ ἄλλων τιμωριῶν τοῦ ἀπέσπασαν τὸ δέρμα τοῦ μετώπου μετὰ τῶν βλεφάρων διὰ σιδηρῶν ὀνύχων καὶ λαβίδων· ἔπειτα τὸν ἐξώρισαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ (δημίου) πατριάρχου Ἀλεξανδρείας».

1. Λιβέλλου ἄρθρον 23: «Ὅτι μόνῳ αὐτῷ λουτρόν ὑποκαίεται καὶ μετὰ τὸ λούσασθαι αὐτὸν Σεραπίων ἀποκλείει τὴν ἔμβασιν, ὥστε ἄλλον τινὰ μὴ λούεσθαι». Γεδεῶν Πατρ. Πίν. σ. 158.

2. Μήλια Τῶν ἀγίων συνόδων... δασιλεστάτη συνάθροισις... τόμ. Α', σ. 518. Γεδεῶν ἔνθ' ἄνωτ. σ. 159.

3. Θιέρρης ἔνθ' ἄνωτ. σ. 115.

4. Ἡ περίληψις καὶ παρὰ Γεδεῶν Πατρ. Πίν. σ. 157 - 161, ὅθεν καὶ ἀρύομαι.

Ἐναντιοβήτως ὁ **Σεραπίων** θὰ προετίμα ἀπειράκις νὰ διατελῆ ὑπὸ τὴν φρουρὰν τῶν δεσμοφυλάκων τοῦ αὐτοκράτορος.»¹

Κατὰ τὰ περιπετειώδη ταῦτα Χρυσοστομικά ἔτη ἀναφέρονται καὶ οἱ ἑξῆς δύο τῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοποι :

Εὐγένιος² ἢ **Εὐμένιος**³ 400 - 403.

Περὶ αὐτοῦ κληρικοῦ ὄντος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως λέγεται, ὅτι ταχθεὶς εἰς τὴν ἀντιχρυσοστομικὴν μερίδα εἶχε λάβει τὸν τίτλον καὶ τὰ δικαιώματα ἐπισκόπου. Εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ τοῦ γελωτοποιοῦ μοναχοῦ **Ἰσαὰκ** ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς συνόδου τῆς Δρυὸς πρὸς τὸν **Χρυσόστομον** ἀρνούμενον νὰ ἐμφανισθῆ, ἐτόλμησε νὰ εἶπῃ αὐθαδῶς πρὸς αὐτόν: «Διατὶ βραδύνεις; Ἡ σύνοδος σὲ περιμένει, σὲ διατάσσει νὰ ἔλθῃς ἐνώπιόν της, καὶ νὰ ἀποπλύνῃς ἐὰν δύνασαι, τὰς κατηγορίας διὰ τὰς ὁποίας σὲ κατηγοροῦν»⁴ καὶ ὁ πατριάρχης οὐδεμιᾶς ἠξίωσεν αὐτὸν ἀπαντήσεως. Φαίνεται ὅμως μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἑξορίας ἐπιστροφὴν αὐτοῦ προσετέθη εἰς τοὺς Ἰωαννίτας, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν πολυπληθεστέραν μερίδα. Τοῦτο εἰκάζω διότι ἐν τῇ πρὸς τὸν Πάπαν **Ἰννοκέντιον** διασωθείσῃ ἐπιστολῇ ἀναφέρεται καὶ οὗτος: «Ἀναγκαῖον εἶναι ἐνομίσαμεν, γράφει ὁ θεῖος πατήρ, τοὺς κυρίους μου τιμιωτάτους καὶ εὐλαβεστάτους ἐπισκόπους **Δημήτριον, Πανσόφιον, Πάππον** καὶ **Εὐγένιον** πεῖσαι τὰς τε ἑαυτῶν ἀφεῖναι καὶ Πελάγους κατατολμῆσαι τοσοῦτου, καὶ μακρὰν ἀποδημίαν στείλασθαι καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν δραμεῖν ἀγάπην καὶ πάντα σαφῶς ἀναδιδάξαντας ταχίστην παρασκευάσαι γενέσθαι τὴν διόρθωσιν».⁵

Φριτίλας 431 (X, Αμ).

Σύνεδρος ἐν τῇ κατ' Ἔφεσον τῷ 431 συνελθούσῃ Γ' οἴκουμ. συνόδῳ ἐπὶ Θεοδοσίου Β', ὅπου καὶ ἀπεφασίσθη ὁ περιορισμὸς τοῦ εἰς διορισμὸν ἐπισκόπων δικαιώματος αὐτοῦ.⁶ Φαίνεται ὅτι ἦν ἀπο-

1. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 191 - 192.

2. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται ἐν Migne Patrol. gr. τόμ. 47, σι. 29.

3. Τοῦτο ἐν Acta sanctoturm Septembris τόμ. IV, σ. 581. Ὡς «πρόεδρος Ἡρακλείας» καὶ παρὰ Mansi, τόμ. IV, σ. 1213.

4. Θιέρρης ἔνθ' ἄνωτ. σ. 117.

5. Θιέρρης, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 169.

6. Μήλιας, ἔνθ' ἄνωτ. τόμ. Α', σ. 518.

κλίνων πρὸς τὰς τοῦ *Νεστορίου* κακοδοξίας.¹

Εὐσέβιος 431.

Ἄναφύρεται παρὰ Mansi τόμ. IV, στ. 213. Περὶ αὐτοῦ οὐδὲν ἕτερον γνωρίζω. Ἴσως εἶναι Ἑρακλείας Ποντικῆς.

Σαβῖνος 440 (αμ, X)

Οὗτος ἀναφέρεται ὡς ἐπίσκοπος τῶν ἐν Ἑρακλείᾳ Μακεδοανῶν καὶ ἐπειδὴ ἄλλος δὲν ἀναφέρεται, φαίνεται εἶχον ἐπικρατήσῃ οἱ τοῦ *Μακεδονίου* ὀπαδοὶ (*Βουτυρᾶ* «Λεξικὸν ἱστορ. καὶ γεωγραφίας» ἐν λ. καὶ Φωκυλίδου «Ἡ ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκ. σύνοδος». Ἀλεξανδρείας 1925, σ. 44). Εἰς τὴν ἐν Λαμψάκῳ σύνοδον τοῦ 365 ἐπλεόναζον οἱ Μακεδονιανοὶ κατασχόντες ὅλην τὴν ἐκκλησιαστικὴν Ἑλληνοσπόντου καὶ Κυζίκου παροικίαν (βλ. Ν. Ποιμένα Β', σ. 509).

Ἐκ τούτου μανθάνομεν, ὅτι καὶ μετὰ ἓνα αἰῶνα ἐξηκολούθει ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς Α' οἰκουμενικῆς, διότι οὗτος ἐκάλει τοὺς ἐν αὐτῇ συνελθόντας «ιδιώτας καὶ ἀφελεῖς» διασύρων αὐτοὺς καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθείσης πίστεως μέμφεται «ὡς ὑπὸ ιδιωτῶν καὶ μηδὲν ἐπισταμένων ἐκδεδομένης» καίτοι ἐπαινεῖ τὸν Καισαρείας *Εὐσέβιον* ὡς ἀξιόπιστον μάρτυρα (ἀλλὰ τοῦτον ὡς συμπαθοῦντα τοῖς Ἀρειανοῖς) καὶ τὸν βασιλέα ὡς δογματίζειν δυνάμενον, καὶ ταῦτα κατὰ τὸν ἱστορικὸν *Σωκράτην* (σ. 65). Οὗτος ἐποίησατο καὶ τὴν πρώτην δογματικὴν συλλογὴν τῶν κανόνων. Κατὰ ἡμέτερ. χειρ. ἀριθ. 9 Ἑκκλ. δικαίου τῶν παραδόσεων τοῦ πρώτου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, οὕτινος δὲν ἀναγράφεται τὸ ὄνομα, περὶ τῆς συλλογῆς τῶν κανόνων ἔχομεν τὰς ἐξῆς σπουδαίας περὶ τοῦ Σαβίνου εἰδήσεις: «Ἡ πρώτη κανονικὴ συλλογὴ εἶναι ἢ τοῦ Στεφάνου τοῦ Ἐφεσίου² ἢ συλλογὴ αὕτη ἀποδίδεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χειρογράφων

1. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας. Ἀλεξάνδρεια, 1933, σ. 338.

2. Ἡ «Κανονικὴ σύνοψις» τοῦ Στεφάνου ἐγρᾶφη ἀρχομένη τοῦ 5' αἰῶνος καὶ περιέχει τοὺς κανόνας τῶν ἀποστόλων, Νικαίας, Ἀγκύρας, Νεοκαισαρείας, Γάγγρας, Ἀντιοχείας, Λαοδικείας Κ/πόλεως καὶ Ἐφέσου. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐσφαλμένως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀριστήνου. Ἄλλ' εἶναι γνωστόν, ὅτι οὗτος μόνον ἐρμηνείαν τῆς συμπληρωματικῆς ταύτης Συνόψεως ἐξέδοτο. (βλ. Μίλας. ἐνθ' ἀνωτ. σ. 232 - 233 Δὲν ἀναφέρει τὸν Φριδ. Βέσνερ «Φιλολ. σχεδίασμα περὶ τῶν συλλογῶν τῶν κανόνων». σ. 38 μεταφρ. Καλλιγᾶ Ἀθῆναι 1840 σ. 38 - 42.

εἰς αὐτόν τὸν Στέφανον τὸν Ἐφέσιον. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τινὲς στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς ἐκκλησίας Σωκράτους παραδέχονται ὡς *ἀρχαιότατον συλλογέα τῶν κανόνων Σαβίνου τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας* τῷ ὅτι ὁ Σωκράτης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, (παράβαλε βιβλ. α΄. κεφάλαιον, θον καὶ θον καὶ βιβλίον β΄. κεφάλ. 15ον) ὁ Σωκράτης, λέγω, ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ ἀνσφῆρει τοιοῦτόν τινα Σαβίνου ἐπίσκοπον τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας, ἀλλ' ἀναφέρει αὐτόν ὡς ὄντα ἐκ τῆς αἰρέσεως τῶν Μακεδονιανῶν ζῶντα κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ πέμπτου αἰῶνος καὶ συλλέξαντα τὰ πρακτικὰ διαφόρων συνόδων, οὐχὶ ὅμως εἰλικρινῶς ἀλλὰ δολίως πρὸς ὑποστήριξιν τῆς αἰρέσεώς του, καθόσον πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις τοῦ υἱοῦ μετὰ τοῦ πατρός, ὃν ἀντίθετον εἰς τὰς αἰρετικὰς αὐτοῦ δοξασίας, τὸ ἀπέκοψε ἐκ τῶν πρακτικῶν τούτων, τὰ ὅποια συνέλεξαν εἰς μίαν συλλογὴν. Ἐπομένως ἀκριβῶς ἐξετάζοντες τὸ πρᾶγμα βλέπομεν ὅτι ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ Σαβίνου ἐπισκόπου τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας δὲν εἶναι συλλογὴ κανόνων, ἀλλ' εἶναι συλλογαὶ δογμάτων πρὸς διαστροφὴν μᾶλλον τοῦ δόγματος τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, σήμερον πλανῶνται οἱ λέγοντες φυσικῶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἡ ἀρχαιοτάτη κανονικὴ συλλογὴ εἶναι αὕτη ἡ τοῦ Σαβίνου ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Θράκης.

«Ἦδη εἶδομεν, ὅτι τὸ περιεχόμενον ταύτης τῆς συλλογῆς δὲν εἶναι κανόνες, ἀλλὰ δογματικά, καὶ δογματικὰ διεστραμμένα, μόνη λοιπὸν, δι' ἡμᾶς μὴ γινώσκοντας ἄλλην ἀρχαιότεραν κανονικὴν συλλογὴν, μόνη δι' ἡμᾶς αὕτη ἡ συλλογὴ ἡ τοῦ Στεφάνου τοῦ Ἐφεσίου εἶναι ὡς ἡ ἀρχαιότερα πασῶν. Αὕτη συνετάχθη, σημειώσατε καλῶς, ἤδη πρὶν ἢ οἱ κανόνες τῶν ἐν Σαρδικῇ συνόδῳ λάβωσιν ἰσχύον καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἅρα συνετάχθησαν πρὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχηνοῦ, ὅστις πρῶτον παρίσταται ἐν τῇ Ἀνατλικῇ ἐκκλησίᾳ ὡς παραδεξάμενος τοὺς κανόνες τούτους τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου εἰς τὰς συλλογὰς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

«Εἶπομεν ἐν τῇ παρελθούσῃ συνεδριάσει, ὅτι ἡ *πρῶτη ἡμῖν γνωστὴ συλλογὴ τῶν κανόνων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἶναι αὕτη τοῦ Στεφάνου ἐπισκόπου τινος τῆς Ἡρακλείας ἐν Θράκῃ* ἐνθυμεισθε εἶπον, ὅτι τινὲς φρονούσιν ὅτι ὑπῆρξέ τις ἀρχαιότερα τοιαύτης ἡ τοῦ Σαβίνου, πλὴν ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ Σαβίνου, ὡς εἶπον, δὲν εἶναι κανονικὴ συλλογὴ, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον συλλογὴ δογματικὴ, δογματικῶν τινῶν ἀξιωμάτων καὶ τούτων μάλιστα διεστραμμένων ἐναντίον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως χάριν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ὅστις ἦν νὰ προαγάγῃ τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου.

Τούτου ἕνεκεν λοιπὸν ἐν ἐλλείψει γνώσεων ἡμῶν περὶ ἀρχαιοτέ-

ρας θεωροῦμεν αὐτὴν τὴν συλλογὴν τοῦ Στεφάνου ὡς ἀρχαιοτέραν. Ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ Στεφάνου φαίνεται οὔσα ἀρχαιοτάτη καθόσον ἐν αὐτῇ ἤδη οἱ κανόνες τῆς Σαρδικῆς δὲν ἐμπεριέχονται· συνετάχθη λοιπὸν αὕτη ἡ συλλογὴ τοῦ Στεφάνου πρὶν εἰσαχθῶσιν εἰς τὰς κανονικὰς συλλογὰς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας οἱ κανόνες οὗτοι τῆς Σαρδικῆς, ἄρα βεβαίως πρὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχηνοῦ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀμέσως ἢ σύναξις αὕτη τοῦ Στεφάνου ἀπήλαυσε πολλῆς ὑπολήψεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ. Τοῦτο δὲ φαίνεται ἐκ τῆς μεγάλης χρήσεως, ἐκ τῶν συμπληρωματικῶν προσθηκῶν εἰς τὸ ἀρχικὸν κείμενόν των καὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἤδη ὑμῖν ὑπομνήματος τοῦ Ἀριστηνοῦ.

Κυριακὸς 449 - 451 (X, Αμ)

Τοῦτον κατὰ τὴν Δ' οἰκουμ. σύνοδον ἀπόντα ἀντιπροσωπεύει ὁ Βίζης Δουκιανός, «ἐπέχων τὸν τόπον Κυριακοῦ ἐπισκόπου Ἡρακλείας Θράκης καὶ ὀρίσας ἅμα τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ ἐπὶ τῇ καθαιρέσει Διοσκόρου ὑπέγραψα» (Νέα Σιών, ΛΕ', 251).

Οὕτως ἔχουσιν αἱ πηγαί, ἄς ἔχω ὑπ' ὄψιν. Ἀλλὰ παραδόξως ἄλλο ὄνομα ἄνομα ἀναγράφουσιν αἱ λατιν. πηγαί, ἄς εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ ἐκδότης τῶν «Πατριαρχικῶν ἐγγράφων» (Γ', σ. 933 - 994), καὶ ἵνα ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης τὸν σκοπὸν τῆς παρενθέσεως τοῦ λατ. ὀνόματος καταχωρίζω ὀλόκληρον τὴν σημείωσιν: «Ὁ πάπας Ἰνοκέντιος Α'. εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις ἀνεγνώρισε περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ε'. ἑκατονταετηρίδος τοὺς μητροπολίτας Θεσσαλονίκης Ἀνύσιον καὶ Ροῦφον Βικαρίους του, ἐλπίζων διὰ τοῦ προσχήματος τούτου νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐξολισθαίνουσαν τῶν χειρῶν των δικαιοδοσίαν τῶν ἐπισκόπων τῆς παλαιᾶς Ρώμης ἐπὶ τῶν χωρῶν τοῦ ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ· τὸ παράδειγμα δὲ τοῦτο ἐπηκολούθησαν καὶ ἕτεροι πάπαι, καίπερ καὶ αὐτὸς ὁ Le Quien ὁμολογεῖ, ὅτι αἱ τοιαῦται ἀναγνωρίσεις δὲν ἦσαν οὔτε συνεχεῖς οὔτε σταθεραί, ἀλλὰ προσωπικαὶ «*quorsum que auctoritatem hanc (τοῦ βικαρίου) non Thessalonicensi sedi alligatam esse, personalem inquam fuisse non realem, ut ajunt (Oriens christianus, 7 - 8).* Τοῦτον ὅμως τὸν τίτλον Βικαρίου καὶ Ληγαταρίου τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης ἐν μιᾷ μόνῃ εἰδικῇ περιπτώσει, ἐν τῇ ὑπογραφῇ δηλ. τῶν ὄρων τῆς ΣΤ' οἰκουμενικῆς συνόδου παρίσταται φέ-

1. Χειρογρ. σ. 418 - 422 πρβλ. «Ἐκκλησ. δίκαιον» Μίλας, μετάφρ. Μελ. Ἀποστολοπούλου, σ. 232.

ρων ὁ Θεσσαλονίκης Ἰωάννης καὶ δὴ ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων ἐπισκόπων, ὅπως ἐν τῇ Δ' οἰκουμενικῇ συνόδῳ τὸν τίτλον τοῦτον ἔφεραν, ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων καὶ ὁ Κῶου Ἰουλιανός· ἐνῶ ἐν τῇ αὐτῇ Δ' συνόδῳ ὁ ἀντιπροσωπεύων τὸν ἀπόντα μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἐπιπέδου ἐπίσκοπος Ἡρακλείας τῆς Μακεδονίας Κουϊντίλος οὐδεμίαν μνείαν τοῦ Βικασίου τούτου ἐποίησατο, καθὼς καὶ ἐν τῇ Ε' οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἐνθα καὶ πάλιν τὸν τόπον τοῦ ἀπόντος Θεσσαλονίκης Ἡλία ἐπέιχεν ὁ τῆς αὐτῆς πόλεως Ἡρακλείας ἐπίσκοπος Εὐμένιος ρητῶς σημειώσας, ὅτι ὑπέγραφε δι' ἑαυτὸν καὶ δι' ἐκεῖνον. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι, ὅτι οἱ μητροπολίται Θεσσαλονίκης δὲν ἐνηשמίζον λίαν τὸν τίτλον τοῦτον· διότι ὁ πάπας Μαρτῖνος ἐλέγχει πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸν Θεσσαλονίκης Παῦλον (640) ὡς «οὐχ ὁμολογήσας ἑαυτὸν διὰ τῶν οἰκείων γραμμάτων ὡς ὑποκείμενον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ θρόνῳ Βικασίου» (Μήλια, Πρακτικὰ συνόδ. Β' 428).¹

Ἰωάννης Β', 459 (X, Αμ)

Ἀναφέρεται παρὰ *Μήλια* (II, σ. 241) καὶ εἰς συνοδικὴν ἐγκύκλιον τοῦ πατριάρχου *Γενναδίου* «πρὸς ἅπαντας τοὺς ὀσιωτάτους μητροπολίτας καὶ τὸν πάπαν τῆς Ρώμης».²

Θεόφιλος Α' 522 - 578 (X, Αμ, Ἡλ. Ἀλ.)

Ὑπάρχει ὑπογεγραμμένος εἰς τὴν ἐν ἔτει 518 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου *Μηνᾶ* ἐν Κ/πόλει συγκληθεῖσαν τοπικὴν σύνοδον.³

Ἰωάννης Α' 520 (X, Αμ)

Βλ. *Παπαρηγοπούλου* Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τομ. Δ', σ. 21 τῆς α' ἐκδόσεως.

Κωνσταντῖνος 536 - 553 (X)

Οὗτος παρευρέθη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ συγκληθεῖσαν Ε' οἰκουμ. σύνοδον τῷ 553.⁴

1. Μήλιας, Π., σ. 41 - 42 βλ. Gams, Series episcoporum ecclesiae catholicae. Ratisbonae 1873.

2. Parthey σ. 325.

3. Βλ. Gams.

4. Μήλιας II, σ. 258,601.

Εἰς τὴν σύνοδον ταύτην ἀναφέρεται καὶ Εὐμένιος τῆς Ἑρακλείας τῆς Μακεδονίας ἀντιπροσωπεύων τὸν ἀπόντα Ἡλίαν Θ/νίκης (βλ. Πατρ. ἔγγρ. Γ', 934 σημ.).

Μεγέθιος (Αμ.)

Ἐναφέρεται ὑπὸ Labbeus τόμ. Α', σ. 15 τοῦ Concilia, Venetiis.

Θεόφιλος Β', 570 (Χ)

Ἰωάννης Γ', 569 - 588

Οὗτος ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Le Quien, τόμ. Α', σ. 1107.

Θωμᾶς Α', 616

Βλ. **Κωνσταντίνου Οἰκονόμου** τοῦ ἐξ οἰκονόμων. Περί τῶν Ὁ' ἐρμηνευτῶν, τόμ. Δ', σ. 837.

Σισίνιος 680

Οὗτος παρευρέθη εἰς τὴν κατὰ τῶν Μονοθελητῶν ὑπὸ **Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγονάτου** συγκληθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 680 σύνοδον οἰκουμενικὴν τὴν ζ' ἔνθ' ὑπογράφεται «ἐλέω Θεοῦ ἐπίσκοπος Ἑρακλεοτῶν, μητροπόλεως τῆς Εὐρωπαϊῶν ἐπαρχίας»¹

Ἀνώνυμος 755

Ἐναφέρεται ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου βλ. Le Quien Π. σ. 1197.

Λέων Α', 783 - 806 (Χ, Αμ)

Οὗτος παρέστη εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ τὸ β' συνελθοῦσαν οἰκ. σύνοδον τῷ 787.² Κατὰ τὴν τοῦ πατριάρχου **Νικηφόρου Α'** χειροτονίαν τελεσθεῖσαν τὸ Πάσχα ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ κατὰ τὴν κυριώνυμον ἡμέραν συνελειτούργησαν τῷ **Λέοντι** τούτῳ οἱ μητροπολίται Καισαρείας καὶ Θεσσαλονίκης (**Γεδεῶν** Πατρ. πίν. σ. 282). Σώζεται δὲ

1. Μήλιας II, σ. 530, 652, 887, 929.

2. Migne Patr. gr. 98, στ. 195.

καὶ ὑπομνημάτιον : «ιβ' Ἀπριλίου 806 χειροτονία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως **Νικηφόρου Α'** ὑπὸ **Νικολάου** τοῦ πρωτοθρόνου μητροπολίτου Καισαρείας . . . συλλειτουργούντων αὐτῷ **Δέοντος** τοῦ μητροπολίτου τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας καὶ **Θωμᾶ** μητροπολίτου Θεσσαλονίκης». ¹

Γρηγόριος 787 Α'.

Βλ. **Μήλια** ἔνθ' ἄνωτ. Β', σ. 728.

Ἰωάννης Δ', 857 - 869 (Χ, Αμ.)

Οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπὶ **Φωτίου** συγκροτηθεῖσαν τῷ 858 σύνοδον. ² Ἐν ταῖς ἀποστολαῖς αὐτοῦ ὑπάρχουσι τρεῖς ἡρμῆ—ρμθ' καὶ ἡ σκθ' ἀπευθυνόμεναι τῷ «**Ἡρακλείας Ἰωάννη**». ³ Φρονῶ ὁμῶς ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐστάλησαν πρὸς τὸν Ἡρακλείας τῆς Ποντικῆς, διότι ἐν τῇ πρώτῃ γράφει : «Ἀπολοφύρη τὰ σά, ὅτι τὰ ἡμέτερα ἀγνοεῖς· εἰδ' ἃ πάσχομεν, ἦδεις καὶ πρὸς οἴους ἄθλους καθ' ἐκάστην ἀποδύομεθα, ἅμαι ἂν σε λιπεῖν τὸ τὰς σὰς ἐξαριθμεῖν καὶ θρηνεῖν συμφοράς». Ταῦτα μαρτυροῦσιν, ὅτι ὁ ἀποδέκτης εὗρισκετο μακρὰν καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν συμβαινόντων ἐν Κ/πόλει, καὶ δὴ ἐν ἐπαρχίᾳ ἀναστατουμένη ὑπὸ ἐπιδρομῶν· καὶ τοῦτο προσμαρτυρεῖ ἡ ἐπιγραφή τῆς τρίτης ἐπιστολῆς : «Ἰωάννη μητροπολίτη Ἡρακλείας, τῆς ἐπαναστάσεως τῆς κατὰ τὴν Ἀρμενίαν συνισταμένης», ἔνθα προστίθησιν : «Πῶς οἶει τὴν πόλιν καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτούς, εἰ βούλει δέ, καὶ ἡμᾶς ἐπὶ τηλικούτῳ διακεῖσθαι πάθει»; Ταῦτα ἀντιτίθενται καὶ πρὸς μεμαρτυρημένον γεγονός, ὅτι ὁ Ἡρακλείας σπανίως ἀπεμακρύνετο ἐκ Κ/πόλεως. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν συνοδικῶν προκύπτει ὅτι ὁ Ἡρακλείας Θρακεὺς ἀνήκεν εἰς τὴν παράταξιν τῶν φίλων τοῦ **Φωτίου**, διότι οὗτος δὲν ἐχειροτονήθη ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Συρακουσίων **Γρηγορίου** τοῦ **Ἀσβεστᾶ**. ⁴ Ἐν τούτοις διαρρήδην διακρίνεται τοῦ συνωνύμου «καὶ ἑτέρου Ἡρακλείας». Παρευρέθη οὗτος καὶ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 869 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου **Ἰγνατίου** συγκληθεῖσαν ἐν Κ/πόλει τοπικὴν σύνοδον, ἣν οἱ παπισταὶ ὀγδόην ἀποκαλοῦσιν, ἣτις αὐτὸν μὲν ἀνεγνώ-

1. Ἐκκλησ. Ἀληθ. τομ ΙΘ' σ. 104.

2. Βλ. Γ. Α. Μαυροκορδάτου. Περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1852, σ. 72.

3. Ἐκδ. Βαλέττα, Λονδίνον 1864, σ. 486, 543 (βλ. προλ. μζ', ρκδ'.) καὶ 886

4. Βλ. Βαλέτταν ἔνθ' ἄνωτ. σ. 28 - 29, 35.

ρισε νόμιμον πατριάρχην, τὸν δὲ **Φῶτιον** εἰς ἐξορίαν κατεδίκασεν, καὶ μετὰ δεκαετίαν εἰς τὴν τοῦ 879 μεγάλην σύνοδον, ἣτις ἀποκηρύξασα τὰ ὑπὸ τῆς προηγουμένης ἀποφασισθέντα τοῦτον ἐδικαίωσε καὶ ἀπεκατέστησεν ὡς κανονικὸν πατριάρχην.¹ Οὕτω τὸ συνοδικὸν διαλαμβάνει: «Προκαθεσθέντων τῶν εὐσεβεστάτων . . . βασιλέων . . . καὶ τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν . . . συγκαθεσθέντων **Προκοπίου** Καισαρείας-Καππαδοκίας, **Ἰωάννου** Ἑρακλείας». ² Ἐν ταύτῃ ἐπειδὴ ὁ σφοδρὸς τοῦ **Φωτίου** ἀντίπαλος Σμύρνης **Μητροφάνης** προσκαλούμενος ν' ἀπολογηθῆ διατὶ ἐπιμένει εἰς τὴν πλάνην καὶ δὲν προσέρχεται τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἤρνεϊτο οἱ μὲν τοῦ πάπα **Ἰωάννου** Η' ἀντιπρόσωποι προὔτειναν ὅπως ἀφορισθῆ, ἡ δὲ σύνοδος ὄρισασα διὰ κανόνος κατὰ τῶν δυστροπούντων ἀποστέλλει τὸ τελευταῖον ἐπιτροπὴν ὅπως πείσῃ αὐτὸν νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν εὐθεϊαν ὁδόν. Τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἀποτελεσθείσης ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν Ἀγκύρας **Δανιὴλ** καὶ Νικομηδείας **Γεωργίου** πρόεδρος ἦν ὁ Ἑρακλείας **Ἰωάννης** (κατὰ τὸν **Βασίλειον Γεωργιάδην** τὸν ἀποθανόντα οἴκουμ. πατριάρχην). ³ Ἄλλ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἔχομεν καὶ ἓν περιέργον φαινόμενον, τὰς διπλογραφίας π.χ. δις ἐν τῷ συνοδικῷ ἀναφέρεται:

«Εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν ἀρχιερέων διπλοὶ οἱ τῆς Ἑρακλείας **Ἰωάνναι**, **Ζαχαρίας** Ἀντιοχείας—**Γεώργιος** Ἀντιοχείας, Παῦλος Λαοδικείας—**Θεόδωρος** Λαοδικείας, **Θεόδωρος** Νικαίας, **Γρηγόριος** Ἑρακλείας . . . **Βασίλειος** Ἀρκαδιουπόλεως—**Συμεὼν** Ἀρκαδιουπόλεως». ⁴ Τὸ χωρίον τοῦτο διευκρινίζεται ἐκ τῶν κατωτέρω σ. 161: «Ἐν ταύτῃ τῇ ὑπογραφῇ μετὰ τὸν Καισαρείας **Προκόπιον** καὶ τὸν Ἐφέσου **Προκόπιον** δύο **Ἰωάνναι** Ἑρακλείας μητροπολιταὶ ὑπέγραψαν καὶ δύο Ἀντιοχείας μητροπολιταὶ, **Ζαχαρίας** καὶ **Γεώργιος**». Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐξηγηθῆ, εἰμὴ ὅτι ἐκάστη μερὶς εἶχε ἰδίους μητροπολίτας, ἦτοι ἄλλον οἱ Ἰγνατιανοὶ καὶ ἄλλον οἱ Φωτιανοί, οἵτινες, ὅταν ἐν τῇ τελευταίᾳ συνόδῳ ἠνώθη ἡ ἐκκλησία προσῆλθον ἕλοι ὁμοῦ καὶ ὑπέγραψαν ⁵ ἄλλ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς μετὰ τὸν Ἑρακλείας Θράκης

1. Μήλια II, σ. 923, Γ. Στεφ. Καραθεοδωρῆ, Παπιστικὸι ἔλεγχοι τόμ. Β', σ. 370.

2. Φωτίου . . . τὸ περὶ τοῦ τάφου τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπομνημάτιον, καὶ ἄλλα τινὰ πονημάτια . . . ὑπὸ Α. Παπαδ. Κεραμέως. Πετρούπολις 1392, σ. 162.

3. Ἐκκλ. Ἀληθ. Γ', σ. 516.

4. Ὁ Κεραμεὺς ὑποσημειοῦται ἐνταῦθα ὅτι εἰς τὸ κενὸν 11 στοιχεῖα ἐλλείπουσιν καὶ καθ' ἡμᾶς ταῦτα εἶναι: «τῆς Ποντικῆς».

5. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 143.

6. Βλ. τὸ ΙΑ' κεφ. Περὶ τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας § 8, 12.

καὶ τὸν Ἡρακλείας β' Μακεδονίας *Ἰωάννην* ὑπογεγραμμένον. (Πρακτ. Συν. Β' σ. 929). Τούτου ἕνεκα ἔσμεν ὑπόχρεοι ν' ἀναγράψωμεν καὶ τὸν ἕτερον Ἡρακλείας Ἰωάννην :

Ἰωάννης Ε' 879 - 889

Οὗτος ἦν ἐκ τῶν ὑπερμάχων τοῦ Φωτίου κατὰ τὴν τελευταίαν τῶν ἀγώνων περίοδον, ἐνῶ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ ὑπῆρξε φανατικὸς Ἰγνατιανὸς καὶ συμπίπτει κατὰ τοῦτο πρὸς τὸν ὁμώνυμον Ἡρακλείας τῆς Ποντικῆς.

Δημήτριος Θ' - Ι' αἰῶνος, 905 (X)

Οὗτος ὑπὸ τοῦ καθ. *N. Βέη* τάσσεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος. ¹

Φώτιος 895 - 925

Οὗτος ἤκμασεν ἐπὶ πατριάρχου *Νικολάου Α'*, ὅστις Βιενναίῳ κώδικι, phil. 324, φ. 19β γράφει: «*Γρηγορίῳ Ἐφέσου καὶ Φωτίῳ Ἡρακλείας οὖσιν ἐν ἔξορίᾳ*». ² Φαίνεται ὅτι ἐκ μέρους τῆς βασιλείας ἐτιμωροῦντο καὶ διὰ τοῦτο διὰ θερμῶν λόγων παρηγορεῖ αὐτοὺς ὁ πατριάρχης.

Ἰωάννης ς', 920

Ἐν συνοδικῇ περὶ γάμων ἀποφάσει ταῦ ἔτους 5 ψκῆ' Ἰνδ. ἡ «τέταρτον γάμον μηδενὶ τολμᾶσθαι» ὑπογράφεται ἐν τῇ σειρᾷ τῶν μητροπολιτῶν πρῶτος «*Ἰωάννης Ἡρακλείας*». ³

Ἀναστάσιος 933 (X, Αμ.), 945 - 956

Ἡ τελευταία χρονολογία διαμνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Paul Mass ἐν Byg. neugr. Jahrbücher, τόμ. III, 1922, σ. 334 καὶ ὑπὸ *I. Σανκελίωτος* (ἐν Δελτίῳ ἱστορ. καὶ ἔθνολ. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Α', σ. 657 καὶ Β', γράμματα τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Α' πρὸς αὐτὸν διὰ τὸν νεαρὸν πατριάρχην Θεοφύλακτον σ. 38 - 48) ἢ δὲ β' χρο-

1. Ἐγκυκλ. Λεξικὸν Ἐλευθεροῦ δάκῃ, τόμ. Δ', σ. 487.

2. Migne Patr. gr. 111, ἀρ. ρλβ', στ. 350.

3. Ἐν κώδικι Μετεώρων 79, τοῦ ΙΕ' αἰῶνος φ. σμζ'. Νομοκάνων.

νολογία βεβαιούται ὑπὸ τοῦ χρονογράφου *Δωροθέου* σ. 352.

Ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ *Ρωμανὸς ὁ Δεκαπηνδὸς* ἠθέλησε ν' ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν πατρ. θρόνον τὸν ἐκκαϊδεκαετῆ βασιλόπαιδα *Θεοφύλακτον ὁ Ἀναστασίος* ἀντενάχθη σθεναρῶς, καίτοι ἡ ἱερά σύνοδος ἐξηναγκάσθη εἰς ὑποχώρησιν. Τότε κελεύσει αὐτοκρατορικῇ *Θεόδωρος Δαφνοπάτης*, ὁ Πατρίκιος ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν «*Ἀναστασίῳ* μητροπολίτη Ἑρακλείας δυσανασχετοῦντι ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ κυροῦ *Θεοφυλάκτου*, τοῦ υἱοῦ *Ρωμανοῦ* βασιλέως τοῦ γέροντος», ἀλλ' οὔτε αἱ παροτρύνσεις οὔτε αἱ ἀπειλαὶ ἐκλόνισαν τὸ θάρρος τοῦ λαμπροῦ ἱεράρχου, ὥστε ἐξηναγκάσθη ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τοῦ πάπα διὰ τὴν χειροτονίαν.¹

Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ *Ρωμανοῦ Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος* θέλων ν' ἀπαλλαγῇ τῶν υἱῶν ἐκείνου συμβασιλευόντων αὐτῷ δι' *Ἀναστασίου* τοῦ Ἑρακλείας καὶ *Βασιλείου* τοῦ Καισαρείας ἀποκίρει αὐτοὺς μοναχοὺς κατὰ τὸν *Κεδρηνόν*.²

Οὗτος ἦν ἐκ τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς τοῦ *Πορφυρογεννήτου* ἀπόφοιτος ἴσως καὶ καθηγητῆς τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀναδειχθείσης Ἀκαδημίας τῆς Μαγναύρας, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ συγχρόνου ἐπιστολῆς ἀπευθυνομένης αὐτῷ.³

Νικηφόρος 956 (Ἄλ), 959 (Χ)

Ἐν τοῖς χρόνοις τούτου ἔχομεν ἀναστολὴν τοῦ προνομίου τοῦ Ἑρακλείας διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ πατριάρχου *Πολυεύκτου*, ὅπερ λίαν δυσμενῶς ἐσχολιάσθη ὑπὸ τῶν χρονογράφων. Οὗτοι ψέγουσι τὸν *Πορφυρογέννητον*, διότι κωλύσας τὸν *Νικηφόρον*, ὡς δυσμενῶς αὐτῷ διακείμενος, νὰ χειροτονήσῃ τὸν ἐνάρετον πατριάρχην, καὶ ἀνατεθείς τὴν χειροτονίαν εἰς τὸν διαβόητον Καισαρείας *Βασίλειον*, τὸν Χοιρινὸν ἐπικαλούμενον, ἔδωκε τὸν δόσιμον τοῖς φιλοσκώμοσιν νὰ διασύρῳσι τὸ ὄνομα τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός. *Τοῦτο μαρτυρεῖ πόσον ἐπιβεβλημένα ἦσαν τὰ προνόμια τοῦ Ἑρακλείας καὶ πᾶσα παραβίασις αὐτῶν ἐθωρεῖτο ὡς ἔγκλημα καθοσιώσεως κατὰ τῶν καθεστῶτων τῆς ἐκκλησίας*, ἡ δὲ χειροτονία ὑπ' ἄλλων ἐχαρακτηρίζετο

1. Περὶ τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν πατριαρχείων σκανδάλου διεξοδικῶς πραγματευόμεθα εἰς τὸ ΙΑ' κεφάλαιον, περὶ τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας 8, ιζ'. Ἡ ἐπιστολὴ διεσώθη ἐν Πατρ. κώδικι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος βλ. Ἀθηναῖον Τόμ. Θ' σ. 285.

2. Σύνοψις Ἱστοριῶν II σ. 324 Βόννης βλ. *Le Quien* II στ. 1110.

3. Φωτικός βιβλιοθ. II. σ. 110 · 251.

ὡς «ἀκανόνιστος χειροθεσία», ὡς γράφει ὁ **Ζωναράς**.¹ Ὁ δὲ **Κεδρη-
νός** λέγει μὲν τὴν αἰτίαν τῆς ἀπαγορεύσεως, ἀλλ' ἀορίστως: «**Νικη-
φόρος** γὰρ ὁ τῆς Ἡρακλείας πρόεδρος τῷ βασιλεῖ κατά τι προσκεκρουκῶς
οὐ συνεχωρήθη τὴν χειροθεσίαν ποιήσασθαι».²

Τοῦτου σώζεται «λουτροῦ ἔπαινος», ὅπερ ἀνωνύμως ἐξέδοτο ὁ
Cougny τῷ 1890³ ἐκ τοῦ III τόμου τοῦ B a n d i n i (Catal. codicum bibl.
laurentianaе σ. 18). Ἀλλὰ τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο εἶναι ἐν μέρει ἀπό-
σπασμα τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ψελλοῦ δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ
Ideler.⁴ Κατὰ τὸν **Κεραμέα**, ὅστις ἐδημοσίευσεν αὐτὸ ἐκ τῆς
πατριαρχ. ἱεροσολ. βιβλιοθήκης, κώδ. 276, φ. 135, οἱ πρῶτοι 14 ὑπάρ-
χουσι παρὰ τῷ **Ψελλῷ** ὑπὸ τινὰς διαφορὰς λεκτικὰς. Ἔχει τὸ λαμβι-
κὸν ἐπίγραμμα ὧδε:

Πολλῶν τὸ λουτρον ἀγαθῶν δωρημάτων,
χολῆς περιττὸν ἐκκενᾶ τῶν ἐγκάτων
καθαίρει ῥύπους κνησμονὰς ἀναστέλλει,⁵
ὠτῶν καθαίρει τῆς ἀκοῆς τοὺς πόρους,⁶
μνήμην φυλάττει, τὴν λήθην ἐκδιώκει.
τρανοῖ δὲ τὸν νοῦν πρὸς νοήσεις ἐνθέους,
τὴν γλῶσσαν εὐκίνητον πρὸς λόγους φέρει,
τὴν βλεπτικὴν αἴσθησιν ὀξύνει πλέον
(τοῦτο γὰρ εὔρε **Σολομῶν** εὐμηχάνως)
θυμηδίαν τε καὶ παράκλησιν φέρει
τοῖς εὐσεβῶς μάλιστα τούτῳ χρωμένοις.
Λούσασθε τοῖνον εὐλαβῶς καθὰ θέμις,
μὴ σπαταλικῶς (καὶ γὰρ ἐγγὺς ἡ κρίσις)⁷
ἀλλ' ὡς εὐλαβεῖς φαρμάκῳ κεχρημένοι·
Νικηφόρος γὰρ πρόεδρος Ἡρακλείας
πρὸς πᾶσιν ἄλλοις λουτρον ἐξωραίσας
προὔθηκε πᾶσι χαρμονήν, εὐεξίαν.⁷

1. Βλ. Κεφ. ΙΑ', περὶ τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας § 8, ιη'.

2. Ἐνθ' ἀνωτ. II, 336 βλ. περαιτέρω M i g n e Patr. gr. τόμ. 122, στ. 69
Μελετίου, ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. Β', σ. 352. Ἐκκλ. Ἀληθ. Ε'. σ. 52. Γε-
δεῶν Πατρ. πίν. σ. 307.

3. Βλ. Epigramm. anthol. palatinae, III. σ. 317. ἀρ. 158.

4. Medici et physici minores I, σ. 193, ὅπερ ψευδονύμως ἀπεδόθη ἰῶ
Ψελλῷ, ἀφοῦ ὁ Νικηφόρος εἶναι προγενέστερος αὐτοῦ.

5. Ideler καταστέλλει.

6. Ideler: «καὶ ὠτῶν καθαίρει τοὺς δυσηκδούς πόρους κτλ.».

7. Ἐδημοσιεύθη παρὰ Κεραμέως ἐν Βυζαντ. χρονικοῖς Πετροπό-
λεως, τόμ. I, 1896, σ. 135 - 140.

Ἐκ τοῦ διδακτικοῦ περιεχομένου, ὡς ἤρμοζεν εἰς τὸ στόμα ἱεράρχου, φαίνεται, ὅτι τὸ λουτρὸν ἦν παρά τινι ναῶ, ὡς σύνηθες παρά Βυζαντινοῖς.

Ἰγνάτιος 987 Α΄.

Βλ. acta et dipl. patr. ὑπὸ Müller - Miklosich IV σ. 312.

Βασίλειος (Ἰωάννης Ζ΄.) 997 (Χ, Αμ).

Οὗτος ἤκμασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου Β΄ καὶ μετέσχεν ὡς συνοδικὸς εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐκτεθειμένων διατάξεων. Ὑπογράφει εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Σισινίου τόμον «περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν δύο ἀδελφοὺς ἑξαδέλφας δύο». ¹

Μελέτιος Α΄, 1030

Βλ. Ficker, Erlasse des Patriarchen von Konstantinopel Alexios Studites ἐν Festschrift der Universität, Kiel 194 σ. 19 - 26.

Θεόφιλος Β΄, 1071

Οὗτος ἀναφέρεται ἐν μολυβδοβούλλῳ τῆς μονῆς Ἰβήρων Ἰνδικτ. Θ΄, ὅτε συνήλθε μετὰ τοῦ Σάρδεων Ἰωάννου «προστάξει δεσποτικῇ ἐν τῷ μεγάλῳ σεκρέτῳ Ἰωαννικίου τοῦ ὀσιωτάτου μοναχοῦ καὶ μεγάλου οἰκονόμου τῆς ἀγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας . . . παρόντων καὶ τῶν χαρτουλαρίων . . . περὶ τῆς γεγυμνίας ἀμφιβολίας ἕνεκεν τοιούτων τινῶν μέσου τῶν τε μοναχῶν τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων καὶ τοῦ μέρους τοῦ προαστείου τοῦ *Εὐνούχου*». ²

Ἐπῆρξε γονιμώτατος συγγραφεύς. Διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν πολυμάθειαν ἐκαλεῖτο φιλόσοφος, χωρὶς ἢ λέξις νὰ ἔχη τὴν σημασίαν τοῦ τιμητικοῦ τίτλου ἢ ὀφφικίου, ὅπερ ἀπενεμεῖτο εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς λογίους ἄνδρας καὶ ὑπάτος τῶν φιλοσόφων. Θεωρεῖται ὡς σπου-

1. Βλ. Ράλλη - Ποτλῆ Σύνταγμα κτλ. τόμ. Ε΄, 11 - 19 ἐν κώδ. Vindob, Jur. 11 (ἔτους 1911): Ἀπόφασις συνοδικῆ τῶν ὀσιωτάτων μητροπολιτῶν Λέοντος ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας, Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Ἡρακλείας κτλ. ἐπὶ Σισινίου (Echosd'ouent) . . . ἐκδοθεῖσα ἐν ἔτει ςΦΕ΄ ἀρχή: Ἴνα δὲ σαφέστερον (τομ. 35, 1936, σ 90).

2. Ἐδμοσιεύθη ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου ἐν ἑλληνικοῖς, τόμ. Β΄, 1929. σ 472.

δαιότερος μετὰ Κοσμῶν τὸν Ἱεροσολυμίτην σχολιαστὴς τῶν ἔργων Γρηγορίου τοῦ Νανξιανζηνοῦ. Πλὴν τῶν εἰρημένων ἐσχολίασεν ἑλληνιστί ὡς Νικήτας Σερεῶν καὶ δύο λόγους (Migne 36, στ. 933 - 985), λατινιστί δὲ διαφόρους ἄλλους (Migne 127, 1177 - 1480· βλ. Δωροθέου Σχολαρίου Κλεῖδα Πατρολογίας σ. 108). Πολλὰ τῶν σχολίων εἶναι ἔτι ἀνέκδοτα (Krumphacher ἐνθ' ἄνωτ. Α', 2/3). Ἄλλ' ὁ Ἡρακλείας Νικήτας ἐγένετο πλέον τοῖς πᾶσι γνωστός ὡς ἐξηγησάμενος καὶ σχολιάσας τὰ ἀρχαῖκά ἔπη τοῦ Θεολόγου. Ταῦτα συνετάχθησαν ὡς γνωστόν, ὅταν ὁ Ἰουλιανὸς ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς χριστιανόπαιδας νὰ διδάσκωνται τοὺς ἐθνικοὺς ἑλληνας συγγραφεῖς καὶ δὴ τοὺς ποιητάς. Οὕτως, ἵνα μὴ διακοπῇ ἐν τοῖς σχολείοις ἡ παράδοσις, συνέταξεν ὁ ἅγιος πατήρ καὶ δεινὸς ὀμηριστὴς ἄνω τῶν 400 ἔμμετρα ποιήματα, ἐκτὸς τῶν ἐπιτυμβίων καὶ πολυπληθῶν ἐπιγραμμάτων, ἅπερ βλέπει τις εἰς τοὺς 2 ὀγκῶδεις τόμους τῆς Πατρολογίας τοῦ Migne (37 καὶ 38). Πολὺς ἑλληνισμὸς ἐγκατεσπάρη εἰς τὰ ἔπη, ἀλλὰ διὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἡ γνώσις τῆς ἀρχαιότητος ἦν λίαν ἐλαττωματικὴ καὶ ἐθωροῦντο ἀπορρητὰ ταῦτα—ἔτι μείζον δι' ἡμᾶς τὴν σήμερον—Πρῶτος ὁ μέγας ὕμνογράφος Κοσμᾶς ὁ Ἱεροσολυμίτης, ὁ διδάσκαλος Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἰδιαιτάτα ἠσχολήθη περὶ τὸ θέμα τοῦτο: «Συναγωγὴ καὶ ἐξήγησις ὧν ἐμνήσθη ἱστοριῶν ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἐμμέτρως αὐτῷ εἰρημένοις ἔκ τε τῆς θεοπνεύστου γραφῆς καὶ τῶν ἕξωθεν ποιητῶν καὶ συγγραφέων» (τόμ. 38, στ. 339 - 679)· ὅθεν καὶ «φιλογρηγόριος» ἐκλήθη. Μετὰ 400 σχεδὸν ἔτη ἔγραψεν ὁ ἡμέτερος Ἡρακλείας, ὅστις εἰς τὸ ὄνομά του ἔχει διπλογραφίαν. «Νικήτα τοῦ καὶ Δαβίδ, δούλου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ φιλοσόφου, ἐξήγησις τῶν ἀπορρητῶν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐπῶν» (αὐτ. σ. 685 - 846). Παρ' ἀμφοτέροις τοῖς ἐξηγηταῖς τὰ ποιήματα ἐπιγράφονται λόγοι καὶ δὲν ἀκολουθοῦσι σειρᾶν, ἀλλὰ λαμβάνουσι κατ' ἐπιλογὴν ἔκ τε τῶν δογματικῶν, ἠθικῶν κτλ.

Νικήτας Α' 1066 - 1090

Ὁ ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων λογίων ἀρχιερέων τοῦ ΙΑ' αἰῶνος Νικήτας ὁ Σερεῶν, ὡς συνήθως λέγεται, ἤκμασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κων. Δούκα μέχρι τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ δρὸν πρόσωπον καὶ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς. Μετὰ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου, πρὶν ἢ συνεργασθῆ ὡς συνοδικὸς συνεδίδασκεν ἐν τῇ ὑπὸ τὸν

1. Βλ. Κων. Μπόνη, Ἰωάννης ὁ Ξιφιλίνος κτλ. Ἀθῆναι 1937, σ. 46.

Ψελλὸν ἀνασταθείσῃ ἐν Βυζαντίῳ Ἀκαδημίᾳ τῷ 1045 ἐπὶ **Κων. Μονομάχου**, ἐκεῖνος μὲν τὰ νομικά, αὐτὸς δὲ τὴν «ὀρθογραφίαν», ἤτοι τὴν γραμματικὴν ἣτις καὶ «Σχεδογραφία» ἐκαλεῖτο τότε. Εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ **Νικήτα** ὁ **Ψελλὸς** γράφει «καὶ ὁ αὐτὸς ἀμφοῖν χῶρος τῆς διδασκαλίας ἦν, ἐκεῖνου μὲν τὸν τῆς ὀρθογραφίας, ἐμοῦ δὲ τὸν τῆς φιλοσοφίας θρόνον διέποντος, ἐφκείμεν δέ, ὁ μὲν σκιαγραφοῦντι, ἐγὼ δὲ ἐξεκονίζοντι τὸ σκιαγραφούμενον τέλειον...». ¹ Ἐκ τῶν γραμματικῶν ὁ **Νικήτας** ὀρμηθεὶς ἀπέβη τῆς ἀγίας Γραφῆς ἐρμηνευτῆς ἄριστος, παραφράσας μὲν **Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου** τὰ ποιήματα καὶ τοῦ λαμβικοῦ τῆς Πεντηκοστῆς κανόνος ἐκπονήσας τὴν ἐξήγησιν σωζομένην ἐν κώδικι 260 (XV αἰῶνος) τῆς ἱστορ. καὶ ἔθνολ. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος φ. 234α σχολιάσας δὲ τὰ κείμενα τῆς Π. Διαθήκης ὡς βλέπομεν εἰς τὴν Σειράν τῶν πατέρων.

Ὡς μητροπολίτης Ἡρακλείας συνέταξε τὴν «Σειράν» εἰς τὸν Ἰώβ, εἰς τοὺς ψαλμούς, τοὺς 4 μεγάλους προφήτας, τὸν **Ματθαῖον**, **Μάρκον**, **Λουκᾶν** καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ **Παύλου**. Τούτων τὰς ἐκδόσεις βλ. παρὰ K r u m b a c h e r (μετάφρ. Σωτηριάδου) τόμ. Α', σ. 428). Εἰς τὰ βιβλία τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου **Μιχαὴλ Καντακουζηνοῦ** ὑπῆρχε καὶ «ἐρμηνεία εἰς τὴν ἑξαήμερον τοῦ Μωϋσέως μετ' εἰκόνων ἐπὶ μεμβράνης». ² Ὁ Jos Sickenberger ἐξέδωκε τοῦ Νικήτα τὰς Σειράς εἰς τὸν Λουκᾶν ἐν Λειψία τῷ 1902 :

«Die Lucas Katene des Nicetas von Heraclia» ἐκ σελ. VIII, 118 μετὰ σχολίων. Ἐν τῇ πατριαρχ. βιβλιοθήκῃ ὑπῆρχε περγαμηνὸς κώδιξ τῆς εἰς τὸν Ἰώβ «Σειρᾶς» χρυσοῖς γράμμασι καὶ εἰκόσι κεκοσμημένος, ὡς λέγει ὁ **Ἀντώνιος du Verdrier** ἐν τέλει τοῦ Supplementum epitomes bibliothecal gesnerianae Lugdunum σ. 97 - 99 (βλ. Ἑκκλ. Ἀληθ. Δ', σ. 567 καὶ χρονικά πατριαρχ. Ἀκαδημίας ὑπὸ **Γεδεῶν** σ. 128). Τοῦ Ἰώβ ὑπάρχει ἰδίᾳ ἑκδοσις : «Σειρὰ εἰς τὸν μακάριον Ἰώβ συλλεχθεῖσα ἀπὸ διαφόρων... ὑπὸ **Νικήτα**... νεωστὶ μετατυπωθεῖσα σπουδῆ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν **Ἰωάννου Μαροτοῦρη** καὶ μετ' ἀκριβοῦς ἐπιμελείας διορθωθεῖσα παρὰ **Γεωργίου Χρυσοφοῦ** τοῦ ἐξ Εὐρίπου... ἐνετίησιν 1792». Εἰς τὴν Πατρολογία τοῦ Migne δὲν ὑπάρχει ἡ ἑκδοσις αὕτη. Μετὰ δύο λατινικὰς ἐκδόσεις τοῦ ἑλλην. κειμένου ἀρχικὴ ἑκδοσις ὑπὸ Patr. Junius ἐν Λονδίῳ 1637. Ἐντεῦθεν ἔλαβεν ὁ Migne Patr. gr. 93, 13-470 ἄλλ'

1. Σάθ α, Μεσ. βιβλ. Ε', σ. 93. 3 Βλ. Ἑλληνομνήμονα τόμ. Ι', σ. 339.

2. Legrand «Recueil des poèmes historiques en grec vulgaires» Paris 1877, σ. 319,

ἐξέδοτο τὸν Ἰώβ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀλυμπιοδώρου. Πρόσθετες: (Νόμιμον (ἢ νομικόν) τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας», ὅθεν ἀντεγράφη τὸ ἐν Ράλλῃ Ποτλῆ Ε', 121 καὶ τὸ «Νόμιμον τοῦ Ἀρμενοπούλου». Ἐν ἡμετ. «Νομίμω», φ. 238α: «ἀπὸ χειρογράφου τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας ἔχοντες καὶ τὸ νόμιμον τοῦ Ἀρμενοπούλου». Ἱ Ταῦτα ὡς καὶ ἢ ἔπειτα ἔκδοσις αὐτοῦ δαπάναις τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας . . .

Τὰ ἔργα του ἀπαριθμεῖ ὁ Ἄνδρ. Δημητρακόπουλος ἐν τῇ «ἐκκλησιαστ. βιβλιοθήκῃ», σ. ε' - η καὶ «Ὁρθοδ. Ἑλλάς» σ. 9, ἐνταῦθα ὀνομάζει αὐτὸν καὶ Φιλόσοφον.

Ἐν Βατοπ. κώδ. 467: «**Νικήτα** Φιλοσόφου τοῦ καὶ Δαυτῆ (;) ἐρμηνεία εἰς τὰ τετράστιχα Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου» (βλ. Migne, 105, στ. 576).

Ἐπάρχει καὶ ἕτερος Νικήτας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος γράψας: «Τοῦ Φιλοσόφου κυροῦ **Νικήτα ἐπισκόπου Δαδυβρῶν**. Ἐξήγησις τῶν ἐπῶν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου» (Migne, 105, στ. 577 - 582). Εἶναι προοίμιον, ὅπερ πιθανῶς ἀπεσπάσθη ἐκ τῶν «ἐξηγήσεων» τοῦ Ἡρακλείας, ὅπου λείπει. Περὶ τούτου γράφει ὁ **Φαβρίκιος** (Bibl. graec. VII, σ. 747 Harles) καὶ εἶναι ὁ Παφλαγῶν ἀκμάσας τὸν Θ' αἰῶνα, ἀποθανὼν δὲ μετὰ τὸ 880. Ἄλλ' ὁ **Φαβρίκιος** συγχέων τὰς δύο Ἡρακλείας γράφει περὶ τοῦ ἡμετέρου ἱεράρχου: ex episcopus Serrarum in Macedonia undecimo ad finem vergente floruit (VIII, σ. 431). Ἐνεκα τῆς ὁμωνυμίας ταύτης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου **Δαυβιδ τοῦ Παφλαγῶνος** ἐξεδόθη ἡ «**Ἐξήγησις τῶν τετραστίχων καὶ μονοστίχων**», ἐν Βενετίᾳ τῷ 1563 καὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1575, μάλιστα τὸ κυροῦ ἐξέδωκαν ὡς ὄνομα Κύρου. Ὁ μετ' ἀγάπης ἐν τῷ παρόντι καιρῷ ἐργασθεὶς διὰ τὰ ἔπη τοῦ Γρηγορίου ἐλαίας ἡ Κυδωνιῶν τιτουλάριος μητροπολίτης **Ἀγαθάγγελος** ἔγραψεν ἱκανὰ ἄρθρα ἐν τῇ «Ὁρθοδοξίᾳ» ἀπὸ τοῦ 1939 καὶ ἐξῆς.

Τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ σεβ. Ἀγαθαγγέλου, ὅτι ὑπὸ τοῦ **Νικήτα** «σχολιάζονται 11 ἐκλεκτὰ ποιήματα (ἐν οἷς καὶ τὸ ΙΔ', τὸ ἀριστούργημα τῶν ἐπῶν **Γρηγορίου**, ὃ μετεποίησεν ὁ σχολιαστής καὶ εἰς πεζόν). Τοῦτον ἐμιμήθη καὶ ὁ Βιλεμαῖν (sic) καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν Γαλλικὴν («Ὁρθοδοξία» Κ', 1945, σ. 228) οὐδόλως εὐσταθοῦσιν. Ὁ **Villemain** ὄντως ἔχει ἐν τεμάχιον τοῦ ΙΔ' «περὶ φύσεως ἀνθρωπίνης» ποιήματος (Migne 37, στ. 755 - 765), ἀλλ' εἰς τὸν σχολια-

1. Ἐκ τοῦ ἡμετέρου ὑπ' ἀριθ. 5 τούτου Νομοκάνονος ἀνήκουσιν ὄλα σχεδὸν (πλὴν τῶν κανόνων) τὰ ἄλλα, ὅσα περιελήφθησαν ἐν τῷ «Συντάγματι» διότι τὸ χειρόγραφον εἶχε τότε ὁ ἐκ τῶν συντακτῶν Γ. Ράλλης κληρονομήσας αὐτὸ παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ὑδρας Γερασίμου Ράλλη.

στήν δὲν βλέπω μεταποίησιν εἰς τὸ πεζόν· κάμνει διεξοδικὴν μόνον ἔρμηνειαν, μείζονα παρὰ εἰς τὰ ἄλλα, δὲν εἶναι οὔτε μετάφρασις οὔτε παράφρασις, ἀκολουθεῖ καὶ οὗτος τὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων σχολιαστῶν καὶ τὸ τοῦ Θ)νίκης κλεινοῦ Εὐσταθίου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐρμηνεύει 7 μόνον ποιήματα (καὶ οὐχὶ 11) τὰ ἐξῆς : Περί ψυχῆς, διαθηκῶν, ἀρετῆς ἀνθρωπείας, φύσεως ἀνθρωπίνης, εὐτελείας καὶ ματαιότητος τοῦ κόσμου· ἔτι τὸ ἐπιγραφόμενον «Μακαρισμοὶ καὶ ὄροι πνευματ. βίου» καὶ «ἐξήγησις εἰς τὴν γνωμολογίαν τοῦ ἔπους, ἧς ἀκροστιχίς κτλ.» καὶ εἶτα «Ἐρμηνεία τῶν τετραστίχων» ἐν τέλει παράφρασις ἀνωνύμου τοῦ ἔπους «Περί τοῦ τί χρῆ ἀναγινώσκεσθαι βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Ν. Διαθήκης. Εἰς τοῦτο σύντομος ἡ ἐρμηνεία τοῦ Νικήτα.¹

Μετὰ τοῦ πατριάρχου *Σιφιλίνου* συνειργάσθη συνοδικῶς εἰς τὰς περὶ μνηστείας ἀποφάσεις, «ὅτι οὐδεμία ἐστὶ γάμου τε καὶ μνηστείας διαφορὰ εἰς σύστασιν τοῦ θεμιτοῦ καὶ ἐρρωμένου». ² πρότερον δὲ ὡς διάκονος τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας Σοφίας εἰς τὸ «ψηφίσματος ἴσον τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ *Ἰωάννου* πρὸς τινα μητροπολίτην περὶ κεκωλυμένων γάμων, ἐκτεθέντος παρὰ *Νικήτα* διακόνου καὶ χαρτοφύλακος ³, ὅπερ διαλαμβάνεται περὶ τοῦ ἐξ ἀγχιστείας γάμου ἐβδόμου βαθμοῦ ⁴. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ *Νικήτας* ἦν καὶ ἐγκρατῆς τῆς ἐκκλησ. μουσικῆς ⁵. Ὡς μελωδὸς συνέταξε κανόνες εἰς τὴν Θεοτόκον, τὸν Ἄγγελον φύλακα καὶ *Χριστόφορον* μάρτυρα κατὰ τὸν *Γ. Παπαδόπουλον* (Συμβολαὶ σ. 26). Ἐσχάτως ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Θεολογίᾳ» (τόμ, ΚΑ', 1950, σ. 354-389). «Ἐρμηνεία τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας *Νικήτα* εἰς τὸν λόγον περὶ φιλοπτωχίας τοῦ *Γρηγορίου Ναζιαζηννοῦ*» λίαν σπουδαῖος ἐκ τῶν 28 τοῦ Θεολ. σπουδαστηρίου μετὰ παραβολῆς εἰς τοὺς κώδικας 407-408 τῆς Ἐθν. βιβλιοθήκης ὑπὸ *Κ. Δυοβουνιώτου*. Τοὺς ὑπὸ τοῦ *Νικήτα* ἐρμηνευθέντας Λόγους τοῦ *Γρηγορίου* ἐκδεδομένους τε καὶ ἀνεκδότους καταλέγει ὁ *Δυοβουνιώτης* χωρὶς διὰ τοὺς ἀνεκδότους ν' ἀναφέρῃ τοὺς κώδικας

1. Migne patr. gr. 38, στ. 686, 700, 1712, 729, 745, 764, 777, 788 καὶ 842. Κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν σχολιαστῶν, Λόγ. Ζ'—ΙΓ'. Ὁ ΙΔ' ἐρμηνεία τῶν τετραστίχων.

2. Μπόννη ἐνθ' ἄνωτ. σ. 151.

3. Κρούσιος ἐν Τουρκογραικίᾳ, σ. 489. Κρουμβάχερ, ἐνθ' ἄνωτ. Α', σ. 424, 432. Β', σ. 359-363.

4. Ράλλη καὶ Ποτλῆ Ε', σ. 51-51.

5. Θρακ. Δ'. 370. Περί τῆς τῶν τραγικῶν μιμήσεως βλ. P. S t o r p e l, Quaestiones de Gregorio Nazianzeni poetarum scenicorum imitatione et arte medica. Rostock 1881.

(σ. 354-355) εἰμὴ ἀριθμούς, ὅπερ ὡς φαίνεται νὰ πράξωσιν οἱ μαθηταὶ του. Δὲν ἀναφέρει ὅμως καὶ τὸν κώδικα 35 τοὺς σκήτας τῶν Καυσοκαλυβίων (Καταλ. σ. 42), ὅπου ἀναγράφω δύο λόγους, τὸν εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα α' λόγον ἐκδεδομένον καὶ τὸν ἀνέκδοτον ιγ'. «εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν τῆς χαλάζης πληγὴν». Ἐν τῷ βατοπ. κώδ. 229, ΙΓ' αἰῶνος, χ. 12α - 20β ὑπάρχει ὁ περίεργος «λόγος τοῦ μητροπολίτου *Ἡρακλείας Νικήτα τῶν Σερρών* ἀπολογητικὸς πῶς καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν προσδέχεται τὸν Νικαίας». Παρ' ἡμῖν οὐδεὶς δυστυχῶς ἠσχολήθη σοβαρῶς διὰ τὰ ἔπη τοῦ Γρηγορίου, ἵνα γένηται μνεῖα καὶ περὶ τοῦ σχολαστοῦ Νικήτα Σερρών, ὅστις καὶ ὡς Ἡρακλείας διετήρησε καὶ τὸν τίτλον τοῦτον. Παραδειγματισθῶμεν ἐκ τῶν Πολωνῶν. Ἐν Κρακοβίᾳ τρεῖς ἐπιστήμονες ὁ Th. Sinko, ὁ L. Sternbach (ὁ γνωστὸς ἐκδότης τῆς κλασσ. Ἀνθολογίας), ὅστις τῷ 1908 ἐξήτασεν ὡς ὁμηριστὴν τὸν Γρηγόριον: De Gregorio Naz. Homeri interprete, καὶ δὴ ὁ J. Sajdak. Οὗτος ἐξέδωκε πολλὰς περὶ αὐτοῦ πραγματείας. Ἐχῶ ὑπ' ὄψιν μου τὴν ἐν ἔτει 1917 ἐν Κρακοβίᾳ ἐκδοθεῖσαν: De Gregorio Nazianzenepoetatum christianorum fonte, ἐν μὲν τῇδε τῇ πραγματείᾳ περὶ τῶν ὑμνολογικῶν ποιημάτων ἀποκλειστικῶς ἐν ἑτέρῳ ὅμως ἦν δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν διότι αἱ ἐνταῦθα βιβλιοθήκαι δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τοιαῦτα βιβλία, γράφει περὶ τῶν σχολιαστῶν τοῦ *Γρηγορίου*, εἶναι δὲ ἡ ἑξῆς: «Historia critica scholiastarum et commentatorum Gregorii Nazianzenici κτλ.» Cracoviae 1914. Ὁμολογῶ ἐν τέλει, ὅτι μετὰ πολλοῦ κόπου ἐσταχυολόγησα ταῦτα ἐκ μόνων τῶν πηγῶν ἃς ἔχω προχείρους ἐν τῇ ἐνταῦθα βιβλιοθήκῃ μου, διότι *οὐδεμία μονογραφία περὶ Νικήτα ὑπάρχει*.

Πέτρος Β', 1084

Βλ. *Μήλια*, τόμ. Β', σ. 981.

Ἀντώνιος Α', ἀρχὰς τοῦ XII αἰῶνος.

Πρὸς τοῦτον γράφει ὁ Ἰω. Βρυένιος (†1137) «Τῷ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας πρωτοθρόνῳ καὶ ὑπερτίμῳ κ. Ἀντωνίῳ» εἰς τὸν Γ' τόμον τῶν Ἀπάντων Λειψία 1784, ἐπιστ. 15. Πρὸς τὸν αὐτὸν γράφει ὁ Βρυένιος ἐν Byzant. Zeitsch. V. 79.

Γεράσιμος Α', τοῦ IB' αἰῶνος Α'.

Οὗτος εἶναι γνωστὸς ἐκ τοῦ C. I. G. IV, 8761, ἐνθα ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή: «Ταπεινὸς ἀρχιθύτης τὸ Δωδεκάορτον τότε περιφέρει τῷ Γαληνοτάτῳ πρίντζιπι Οὐγγαρίας» (Ἐπετ. Ἐταιρ. βυζ. σπουδῶν, IB', σ. 174).

Πέτρος Γ', 1144–1160

Ἄλ, Χ, Ἡλ. Ἀλεξ. Patr. gr. Migne τόμ. 147, στ. 500, **Ράλλη—Ποτλή**, τόμ. Ε', σ. 307, ἔνθα ἐπανορθοῦται ἡ ἐσφαλμένη τοῦ **Μήλια** χρονολογία ,ςχνβ' ἀντί ,ςχνε'.

Οὗτος παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Κ)πόλει σύνοδον τοῦ 1147 τὴν ἐξ 25 μητροπολιτῶν καὶ 7 ἐπισκόπων ἀποτελουμένην, ἣτις καθήρεσε τὸν πατριάρχην Ἄττικὸν¹ καὶ ἐν ἑτέρῳ ἣτις κατεδίκασε τὸν **Σωτηρίχαν Πανεύγενον** πατρ. Ἀντιοχείας (Migne, 140, στ. 200Α).

Μιχαήλ 1156—1170 (Χ. Αλ, Ἡλ. Ἀλεξ.)

Παρέστη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος **Μανουήλ Κομνηνοῦ** συγκληθεῖσαν ἐν Κ)πόλει τῷ 1156 τοπικὴν σύνοδον ἐπὶ ζητήσει τῆς γραφικῆς ρήσεως : « ὁ πατήρ μου μείζων μοί ἐστιν ». Τῇ ὀρθοδόξῳ τοῦ Μιχαήλ πρώτου εἰπόντος γνώμη ἠκολούθησαν καὶ οἱ λοιποί.² (βλ. Νικήταν Χιωνιάτην πατρ. Migne 140, στ. 280 : « Ὁ εὐτελής μητροπ. Ἡρακλείας Μιχαήλ » καὶ στ. 257 Β, 280 Δ).

Μανουήλ Α', 1167—1177 (Χ, Αλ)

βλ. **Ράλλη—Ποτλή**, τόμ. Ε'. σ. 440 ὁ Αλ ἔχει καὶ χρονολογίαν 1192.

Θεόδωρος Β' ὁ Κριτόπουλος 1189 (ἡ Δωρόθεος)

Οὗτος ὑπῆρξε λόγιος, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐν ἔτει 1189 ὑποβληθεῖσα παραίτησις, ἣν ὑπέβαλε πρὸς τὰ βάρη τοῦ ἀξιώματος καὶ τὰ σκάνδαλα ἀποδυσπετήσας.³ Ἡ παραίτησις τοῦ αὐτοῦ ἐθεωρήθη ὡς ἔγγραφον ἀξιόλογον διὸ καὶ συναντῶμεν αὐτὴν εἰς πολλοὺς κώδικας, παρελήφθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Migne ἐν τῇ Πατρολογίᾳ τόμ. 119, στ. 1149. « Τόμος ἐξιτήριος ἦτοι παραίτησις τοῦ ἀγιωτάτου μητροπολίτου Ἡρακλείας κυροῦ **Θεοδώρου τοῦ Κριτοπούλου** ». Ἐχει πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ οἴκου. θρόνου **Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ**.

1. Γ ε δ ε ὦ ν Πατρ. πίνακες σ. 353. « Ἐκκλησ. Ἀλήθ. τόμ. Δ', σ. 459, 477, « Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκης » Δ', σ. 106.

2. Βυζαντ. Χρονικά Πετροπούλεως, τόμ. XI, 1904, σ. 480 - 482.

3. Ἡ παραίτησις, ἣτις θὰ ἦτο ἀξία ἀναδημοσιεύσεως ἐὰν μὴ ὡς δῆθεν ἀνέκδοτος ἐδημοσιεύετο ἐν « Γρηγ. Παλαμᾶ » Α', σ. 350 - 350, ἐξ Ἰβηρ. κώδ. 382, σ. 572 « Παναγιώτατε δέσποτα... Ὁπως μὲν ὑπετάγη » ὅπου ἡ χρονολ. 1118 εἶναι ἐσφαλμένη βλ. Ἐκκλησ. Ἀλήθ. ΚΓ', σ. 269 - 272.

Θωμᾶς Β΄, 1190 (Χ, Αμ)

Βλ. Ἐνατολ. ἀστέρα, ἔτος ΚΒ΄, σ. 169—176.

Μανουήλ Β΄, 1191—1192.²

Τὸ ἔτος 1191 εὐρίσκω εἰς «συνοδικὴν πρᾶξιν (τοῦ πατριάρχου) **Γεωργίου Ξιφιλίνου**» δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κεραμέως, ἣτις ἐξεδόθη ὑπὲρ τοῦ Ἀγχιάλου **Μιχαήλ** «περὶ ὄρων ἐκκλησιαστικῶν καὶ προνομίων ἐπαρχιῶν καὶ περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐν μοναστηρίῳ γάμους ἢ βαπτίσματα γίνεσθαι.»³ Ἐφεξῆς ἐπὶ Λατινοκρατίας ἔχομεν Λατίνους ἐπισκόπους ἐν Ἡρακλείᾳ (βλ. ἐν τέλει).

Νικήτας Β΄ 1260

Ἄνθρωπος λόγιος καὶ ἀξιόλογος θεολόγος ἀκμάσας ἐπὶ τῆς βασιλείας **Μιχαήλ Παλαιολόγου**, τοῦ τὸν θρόνον τῆς Κ)πόλεως ἀνακτησομένου. Συνέγραψε λύσεις διαφόρων ἀποριῶν ἀπευθυνομένων αὐτῷ πρὸς τοῦ ἐπισκόπου **Κωνσταντίνου**. Εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος ἐν συνοδικῇ ὑπὲρ τῶν προνομίων τοῦ μητροπολίτου Τραπεζοῦντος ἐπὶ **Νικηφόρου** τῷ 1260 ἐκδοθείση «ἐν τοῖς κατὰ τὴν Καλλιούπολιν ἐπισκοπικοῖς κελλίοις» συνεδριαζούσης τῆς Συνόδου.⁴ Τὰς ἀποκρίσεις τὰς κανονικὰς ἐξέδοτο ὁ Ρώσος **Α. Παύλωφ** ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μορφῇ καὶ εἰς τὴν ὑπὸ **Ματθαίου Βλασιτάρεως** γενομένην μεταρρύθμισιν. Αὗται αἱ ἐρωτήσεις σώζονται ἐν τῇ «Πανδέκτῃ» τοῦ ἄρχοντος ἐν Βλαχίᾳ καὶ μεγάλου Λογοθέτου **Ν. Καραιζᾶ**, «πεύσεις ἀποσταλεῖσαι παρὰ **Κωνσταντίνου** ἐπισκόπου πρὸς τὸν μακαριώτατον μητροπολίτην Ἡρακλείας **Νικήταν** καὶ ἀποκρίσεις τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως ὠφέλιμοι». Ὁ ἐκδότης τοῦ πίνακος κατεχώρισε τὰς ἐρωταποκρίσεις, ὅσαι δὲν περιέχονται ἐν τῷ «Συντάγματι τῶν ἱερῶν κανόνων **Ράλλη—Ποιτῆ**, τόμ. Ε΄, σ. 441, καὶ εἶναι αὗται 7. Οἱ ἐκδόται τοῦ «Συντάγματος» παρέλαβον ἐκ τῆς Πατρολογίας *Migne*, τόμ. 119, στ. 936-937, ἐρωταποκρίσεις 6 συντόμους, ὥστε τὸ ὅλον ἦσαν 13. Ἐν τῷ προδιαληφθέντι 18 Νομοκανόνι Ἰωσαφαίων σ. 65 (τοῦ β΄ μέρους) ὑπάρχουσιν ἀποκρίσεις 9 τὸν ἀριθμὸν «πρὸς τινὰ ἐπίσκοπον, περὶ ὧν ἠρωτήθη»

1. Θεόκλητος ὁ Πολυεΐδης κτλ. Ἀθήναι 1935, σ. 22 ἑ.

2. Δελτ. ἱστορ. καὶ ἔθν. Ἐταιρ. Γ΄, 412, 422

3. *Byzan Jeitschr.* τόμ. XI, 1902 σ. 74 - 78.

4. Οἱ φυγάδες, καὶ μελέτη περὶ Πόντου ὑπὸ Π. Τριανταφυλλίδου, Ἀθήναι 1870 σ. 193.

(Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς ἱερᾶς σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων καὶ τῶν καλυβῶν αὐτῆς συνταχθεὶς ὑπὸ *Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου* καὶ ἐκδιδόμενος μετὰ προλεγομένων καὶ πινάκων ὑπὸ μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως *Σωφρονίου Εὐστρατιάδου*, Paris 1930, σ. 67).¹

Φιλόθεος Α΄, 1261—1263 (X).

Λέων Β΄ ὁ Πινακᾶς ἢ Πιναχᾶς 1263—1282.

« Πινακᾶς ἀρχιεπίμην Ἑρακλείας » κατὰ *Παχυμέρη*,² παρ' οὗ μανθάνομεν, ὅτι πατριάρχου Κ)πόλεως ψηφισθέντος τοῦ *Ἰωσήφ* καὶ ἀποποιηθέντος ἵνα λάβῃ τὴν χειροτονίαν παρὰ τοῦ Ἑρακλείας *Πινακᾶ* ὁ αὐτοκράτωρ *Μιχ. Παλαιολόγος* εὗρε διέξοδον διορίσας αὐτὸν «οἶονεῖ» πρωτοπαπᾶν τοῦ παλατίου αὐτὸν τὸν Πινακᾶν, ἵνα Ἑρακλείας μὴ ὑπάρχοντος ἄλλος χειροτονήσῃ τὸν πατριάρχην.³ Τὸ ἀξιωματικόν διὰ τὸ κύρος τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας τοῦτο γεγονός οὕτως ἐπὶ λέξει ἐκτίθησιν ὁ *Παχυμέρης* «περὶ δὲ τὴν χειροτονίαν καὶ τοιοῦτον γίνεται» ὁ γὰρ Πινακᾶς μοναχὸς παρὰ Γερμανοῦ τὴν χειροτονίαν δεξάμενος τῆς κατὰ Θράκην Ἑρακλείας ἦν ἀρχιεπίμην, ᾧ δὲ καὶ προνόμιον ἔστιν ἐκ παλαιοῦ δικαιουμένῳ ἔτι ὡς ἀνεκαθεν τοῦ Βυζαντίου τελοῦντος ὑπὸ τὴν Ἑρακλείαν τὸν πατριάρχην χειροτονεῖ. Ἀπεπροσποιεῖτο γοῦν τὴν ἀπ' ἐκείνου χειροτονίαν ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ κρατῶν σοφόν τι ποιῶν ἐκεῖνον τότε προσκαλεῖται πρὸς τὰ ἀνάκτορα, ἐν τῷ κατ' ἐκεῖνα ναῶ λειτουργήσαντα. Καὶ δὴ ἐκεῖνος μὲν ὑπὸ πολλῶ μισθῷ τὴν λειτουργίαν ἐπλήρου ἤτοι τὸν νέον διορισμόν, ὁ δὲ γε *Μιτυλήνης Γρηγόριος* ἐκ παλαιοῦ φέρων τὴν χειροτονίαν χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην ἐκλέγεται.⁴ Ἡ χειροτονία ἐτελέσθη τῇ α' Ἰανουαρίου 1268, ἐπομένως Ἑρακλείας τότε δὲν ὑπῆρχεν. Μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο ἀμέσως ὡς εὐνοούμενος τοῦ αὐτοκράτορος ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ

1. Βλ. περαιτέρω *Παχυμέρη* ἐν βίῳ *Μιχαήλ Παλαιολόγου* βιβλ. β', 15 Migne 143, στ. 753 Ράλλη-Ποτλῆ, Ε', σ. 441. Ἐκκλ. Ἀλήθ. Β' σ. 566, Ἐλευθ. Ταπεινόν, αὐτ. Δ', 1. 416, Κρούσιον, Τουρκογρ. σ. 499 καὶ *Crumbacher* ἐνθ' ἀνωτ. Β', σ. 408.

2. Τόμ Α', βιβ. 4, 305.

3. Ὁ Ἰωσήφ ἦν ἡγούμενος τοῦ Γαλησίου ὄρος ἐκ τῶν ἀδισλλάκτων ὀρθοδόξων, καὶ φαίνεται δὲν ἀπεδέξατο νὰ χειροτονηθῇ ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας διότι ἐκεῖνος τάχα ἦν ἐκ τῶν εὐδιαλλάκτων, ἢ μάλλον ὡς χειροτονηθεὶς παρὰ τοῦ εὐδιαλλάκτου πατριάρχου Γερμανοῦ Γ'.

4. Αὐν, IV, § 24 πρβλ. *Συκοῦτρη*, Ἑλληνικά Β', σ. 309.

1268. Τότε ἀπεστάλη ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πάπαν **Μαρτίνον Δ'** σὺν τῷ **Νικαίας Θεοφάνει** διὰ πολιτικὰς ὑποθέσεις (βλ. «Πέτρα σκανδάλου», Ἀθήναι 1840, σ. 4).

Χρονολογία

Ἔχομεν τὰς ἐξῆς περὶ τοῦ **Λέοντος Β'** χρονολογίας (X), 1263—1281 ἀνωνύμου ἐν Ἐκκλησ. Ἀληθ. τόμ. Α', σ. 76. Ὁ Αλ ἐπεκτείνει μέχρι τοῦ 1283 τὴν ἱερατεῖαν του, ὅπερ οὐκ ὀρθόν, ὃ δὲ Αμ 1263-128.

1272 acta et diplom. patr. τόμ. IV, σ. 379 καὶ εἰς συνοδικὴν πρᾶξιν ὑπὲρ τῆς ἐν Βόλω μονῆς Μακρυνίτζης («Προμηθεὺς» **Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμενίτου**, ἔτ. Θ', περίοδ. Β', 1897, Βόλος 155 - 158) ἄρχεται οὕτως : «Μηνὶ Νοεμβρίῳ κη', ἡμέρα ς', Ἰνδικτιῶνος α', ἀλλ' εἶναι κολοβόν· ὅθεν καὶ τὸ ἔτος ἐξέπεσεν.

1276 **Γεδεών**, Κανονικαὶ διατάξεις Α', σ. 6.

1278 » Ἀρχεῖον ἐκκλησ. ἱστορίας, ΚΠολις 194, τόμ. Β' σ. 50.

1282 Buchon ἐν Collection des chroniques nationales francaises, Paris 1826. τόμ. II, σ. 19, ὅπου γράφει περὶ τοῦ **Λέοντος**.

Βασίλειος 1278

Ἐσφαλμένως, φρονῶ, εὐρίσκεται ἐν τῷ Δ' τόμῳ τοῦ ὑπὸ **Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως** ἐκδοθέντι Καταλόγῳ τῆς Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκης.

Γερμανὸς ἢ Γεράσιμος 1282—1292 (X) 1283 (Αμ) 1285¹

«Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων καὶ ἑξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας **Γεράσιμος** ὄρισας ὑπέγραψα». Ὁὗτος ἤκμασεν ἐπὶ **Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου**, ὅτε τὴν ἐκκλησίαν ἐτάραττε τὸ σχῆμα τῶν ἀρσενιατῶν, ὅπερ ὠξύνθη ἐπὶ πλέον μετὰ τὴν ἀνοδὸν τοῦ **Ἰωσήφ** εἰς τὸν θρόνον. Ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς κατάπαυσιν τοῦ κλύδωνος ὥρισεν ἵνα χειροτονήσωσιν πατριάρχην τὸν λόγιον κληρικὸν **Γεώργιον τὸν Κύπριον** μετονομασθέντα **Γρηγόριον**, οὐδόλως ἐν τῇ τῶν ἐριζουσῶν μερίδων ἀναμιχθέντα δια-

1. Κεφ. ΙΑ' Προνόμια Ἡρακλείας η', σ. 32.

2. V. Laurent ἐν Echos d'orient, τόμ. 26, 1927, σ. 144. Patr. gr. Migne, τόμ. 147, σ. 517 - 518. Ἀνωνύμος ἔχει τὴν χρονολογίαν 1281 - 1283.

3. Βλ. I. Συκουτρῆ, περὶ τὸ σχῆμα τῶν Ἀρσενιατῶν, Ἑλληνικά Β', 1929, σ. 266 - 332.

πάλη· ἀλλ' ὁ μέλλων νὰ χειροτονήσῃ αὐτὸν Ἑρακλείας ἦν τεθνηκῶς καὶ ὁ θρόνος ἐχήμεν· διὸ καὶ μετακαλεῖται μοναχὸς τις *Γερμανός*, οὐδέτερος καὶ οὗτος διατελὼν καὶ χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ παρατυχόντος ὡς πρεσβευτοῦ *Νικηφόρου* τοῦ Δεσπότη τῆς Ἡπείρου Κοζύλης ἐπισκόπου ὡς καὶ τοῦ Δεβρῶν μὴ κοινωνησάντων καὶ τούτων τοῖς ἐνωτικοῖς.¹ Ὁ *Γερμανός* λοιπὸν οὗτος προβαίνει εἰς τὴν χειροτονίαν τοῦ *Γρηγορίου* ἀπὸ ἀναγνώστου προβιάσας αὐτὸν εἰς ὄλους τοὺς βαθμοὺς συλλειτουργησάντων αὐτῷ τῶν εἰρημένων ἐπισκόπων.² Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει περιφανῶς *τὴν εὐλαβῆ τήρησιν καὶ τὸ κῦρος τῶν προνομίων τῆς Ἑρακλείας*. Ὁ Γρηγόριος εὐρὼν τὴν ἐκκλησίαν σαλευομένην καὶ δεινῶς σπαρασσομένην ὑπὸ τῶν ἐνωτικῶν συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Βλαχέρναις τῷ 1292, καθ' ἣν ἐξεδόθη «Τόμος συνοδικὸς κατὰ τῆς τῶν Λατίνων αἰρέσεως ἐκτεθεὶς κατὰ τὸ ἑξακισχιλιόστον ὀκτακοσιοστὸν ἔτος καθαιρῶν μὲν Ἰωάννην τὸν Βέκκον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ἀναθέματι τοῦτον καθυποβάλλων...προκαθημένου τοῦ εὐσεβάστου βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου». Ἐν ταύτῃ σύνοδος ἦν καὶ ὁ *Γεράσιμος* Ἑρακλείας.³

Περὶ τῆς χρονολογίας τῆς Β' ἐν Βλαχέρναις ταύτης συνόδου γράφει ὁ Laurent ἐν *Echos d'Orient*, τομ. 26, 1927, σ. 130 τάσων αὐτὴν τῷ 1285. Ἐπειτα τοῦ *Γερασίμου* τὸ ὄνομα εὐρίσκομεν εἰς ἐπιστολὴν τοῦ οἴκουμ. πατριάρχου *Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου* «τῷ πρωτοβεστιαρίῳ» ὑπ' ἀριθ. ρξη', σ. 165 - 166 (οὗτινος ὅμως, ὅπως καὶ εἰς τὴν ρξβ', σ. 157 δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα). Ὁ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται εἶχεν ἐπιφανὲς ἀξίωμα καὶ αὐτοῦ μεγ. λογοθέτου (=πρωθυπουργοῦ ἀνώτερον) καὶ ἦν τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τοῦ βασιλέως ὡς κλειδοῦχος τοῦ ἱματιοφυλακείου. Τὸ περιεχόμενον στρέφεται κατὰ τοῦ *Γερασίμου*, ὅστις μάλιστα εἶχεν ἐγκαθιδρύσει αὐτὸν καὶ τὸν καταγγέλλει ὡς ταραξίαν, καὶ ἐτοιμαζόμενον νὰ ταραξῆ τὴν ἡσυχίαν εἰς μεγάλην τινα δημοτελεῖ ἑορτὴν γενησομένην περὶ τὸν ναὸν τῆς ἁγ. Σοφίας, χαρακτηρίζει δ' αὐτὸν λίαν βαρέως ὡς «τὸν *ἐλαφρόν Γεράσιμον*, τὸν ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὡς Πρόεδρον τῆς κατὰ Πέρινθον ἐκκλησίας κεχρηματικότητα, μὴ ἀγαπᾶν (=ἀρκεῖ-

1. Ἐχειροτονήθη δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ὡς ἀνήκοντος τῷ πατριαρχ. κτήματι, ἐνῶ ὁ δεῦτερος ἦτο τῆς ἀρχιεπισκ. Ἀχριδῶν.

2. Μελετίου, ἐκκλ. ἱστορ. Γ', σ. 153, Γεδεῶν Πατρ. πίν. σ. 399 - 400.

3. Κων. Μωραϊτάκη, Συμπληρωματικὸς κατάλογος κωδίκων τοῦ ἐν Φαναρίῳ... μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου, Ὁρθοδοξία, Κ/πολις, τόμ. Α', 1936, σ. 346.

σθαι) εἰς ἐς δευρο ἀτοπήμασιν, ἄλλα καὶ προσφιλονεισκεῖν ἔτι καὶ προσνεωτερίζειν ἐθέλειν». (*Σωφρ. Εὐστρατιάδου* μητρ. Λεοντοπόλεως «*Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου*, Ἐπιστολαί», (Ἀλεξάνδρεια, 1910, σ. 165). Καὶ ἐν τῇ ροα' «*Μοναχῶ τινι γνωρίμῳ*», ἐπιστολῇ, Οὗτος, ὡς φαίνεται, εἶχε γράψει κατὰ τοῦ πατριάρχου ὡς καταδιώκοντος ἀδίκως τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ συκοφαντοῦντος. Πρὸς τοῦτον ὁ πατριάρχης ἀπαντᾷ: «τίνα σοι τῶν ἀρχιερέων λέγεις, ὑπ' ἀρχιερέως ἑτέρου καθαίρεσιν ὑποστήναι καὶ ἀφορισθῆναι; τίνα δάκνειν τὸν ἕτερον, καὶ τίς ποτε ἐστὶν ὁ δακνόμενος; ἢ τὸν ποτε Ἡρακλείας Γεράσιμον, νῦν δὲ μόλις καὶ μόνον Γεράσιμον, πάσχειν τε ταῦτα καὶ δρᾶν, ὅς καὶ διὰ τὸ σχισματικὸς δυστυχῆσαι γενέσθαι καὶ εἰς τὴν τῶν αἰρετιζόντων ἐκὼν ἀπερρίφθαι μοῖραν κανονικῶς καὶ δικαίως ὡς οὐκ οἶδ' ἕτερος τῆς ἱερωσύνης ἐκπέπτωκεν;» (αὐτ. σ. 172). «Ἐν τῶν σπουδαίων αἰτίων τῆς καθαιρέσεως ἦν, ὅτι δὲν ἐμνημόνευε τὸν θανόντα πατριάρχην Ἰωσήφ.

Ἰωάννης Η', 1315 ἐ.

Οὗτος ἀναφέρεται εἰς Ἀθωνικὸν ἔγγραφο τοῦ 1315 μηνὸς Ἰουλίου Ἰνδικτ. γ' ἐπὶ πατριάρχου **Ἰωάννου Γλυκέως**, ὅπου ὑπάρχει ἅμα καὶ ὁ τῆς Ποντικῆς Ἡρακλείας ὑπογεγραμμένος. Ἰ Μόνος δὲ ὁ τελευταῖος εἶναι ἐν τῷ Λεξικῷ ἱστορίας καὶ γεωγραφίας τοῦ **Σ. Βουτυρᾶ** τόμ. Γ', σ. 241 ἐν ἔτει 1316 καὶ ὅπου κακῶς παραπέμπει ὁ **Ἀνθιμος** Ἀμασειας. Οὗτος φέρεται ὑπογεγραμμένος καὶ εἰς πρόσταγμα τοῦ Σεβαστοκράτορος **Νικηφόρου Κομνηνοῦ** ὑπὲρ τῆς μονῆς Ἐηροποτάμου (βλ. Dölg er, Aus Schaftz Kammern des Heil. Berges. München 1948, σ. 92).

Νικόλαος (μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος Αλ)

Ὁ Le Qui en τάσσει αὐτὸν μετὰ τὸν **Λέοντα Β'** καὶ πρὸ τοῦ **Φιλοθέου** ἐπὶ **Μιχαὴλ Παλαιολόγου**.

Βαρθολομαῖος Α'.

Γνωρίζω μόνον ἐκ τῶν Θρακ. ΙΔ', σ. 116, 72. ²

1. Müller, Historische Denkmaler in der Klöstern des Athos, Wien 1850 σ. 93 - 97 . . . Δυστυχῶς ὁ Ἡρακλείας (ὅπως καὶ πάντες οἱ συνοδικοί) ἐν τοῖς acta patriarchata φέρεται ἀνωνύμως ἐν ταῖς ἐξῆς χρονολογίαις 1315, 1317, 1337, 1347, 1359, 1360, 1362 (τόμ. Ι, σ. 75, 77, 80, 170, 224, 260, 261, 270, 362, 367, 381, 392, 396, 418 ἐὰν πρόκειται περὶ τοῦ οὗτου προσώπου ἀδελόν.

2. Ἐπιστολαὶ αὐτοῦ ἐν τῇ βιβλ. Παρισίων (Inventaire des manuscrists grecs, Paris 1898, 2. 6372).

Βαρλαάμ 1340 (Αμ, Χ).

Οὗτος ἦν μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν Κ)πόλει μονῆς τοῦ Σωτήρος. Γενόμενος μητροπολίτης Ἡρακλείας ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐνδρονίκου τοῦ νέου πρὸς πάπαν **Βενέδικτον Β΄**, ἅτε ἐπὶ θεολογικῇ παιδείᾳ καὶ πολιτικῇ συνέσει διακρινόμενος. Ἐξέδοτο καὶ λόγους πρὸς Λατίνους, ὧν ἀνάλυσιν εὕρσκει τις εἰς τὴν Ἐκκλησιολογίαν τοῦ **Μελετίου**, τόμ. Γ΄ σ. 174.

Φιλόθεος 1347—1354 ὁ Κόκκινος Θεσσαλονικεύς.

Εἷς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων καὶ λογιωτέρων ἱεραρχῶν τῆς περιόδου ταύτης, ἀπὸ Ἡρακλείας ἀνελθὼν καὶ κοσμήσας τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Προηγουμένως ἐχρημάτισε καὶ ἡγούμενος τῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁθωνος. Ὁ βίος αὐτοῦ ἐν κώδικι ἀγίου Παντελεήμονος (Ρωσικοῦ Ἁθωνος) 759 δὲν ὀνομάζει αὐτὸν Λαυριώτην, ἀλλ' ὅτι μετεκλήθη ὡς ἡγούμενος, καὶ ὅτι ἀνήγειρε τὴν ἐπώνυμον ἐν Ἁθῶν ἱεράν Μονὴν τοῦ Φιλοθέου (σ. 116). Ὡς ἀγιορείτης ἔγραψε τοὺς βίους τῶν ἀγιορειτῶν ἀγίων καὶ ἀκολουθίας **Σάββα** τοῦ Βατοπεδινού. ¹ *Γρηγορίου Παλαμᾶ* (μετάφρ. ὑπὸ Ἁθαν. Παρίου σ. 155)· (αἱ ἀκολουθίαι αὗται τάσσουσι τὸν Φιλόθεον ἐν τοῖς ἀρίστοις ἁσματογράφοις). «Ὑπόμνημα εἰς τὸν ὄσιον πατέρα ἡμῶν **Νικόδημον** τὸν νέον, τὸν ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῆ τοῦ Σωτήρος...τοῦ Φιλοκάλους». ² Ἐν Ἁθῶν εὕρισκόμενος ἀνεμίχθη εἰς τοὺς ἡσυχαστικοὺς ἀγῶνας κατὰ τοῦ Ἀκινδύνου καὶ **Βαρλαάμ** συντάξας μάλιστα καὶ τὸν «**Ἀγιορειτικὸν τόμον**» ³ κατὰ προτροπὴν τοῦ Πατριάρχου Ἰσιδώρου, ὅπου

1. Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου Κατάλογος τῶν κωδικῶν τῆς ἱ. σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων κτλ. Paris 1930, σ. 130, κώδ. 258, 13. Ἐνταῦθα καὶ δύο λόγοι τοῦ Τελώνου καὶ Ἀσώτου τὴν Κυριακὴν 11, 12.

2. Γεδεών, Ἀρχεῖον ἐκκλησιολογίας, Κ)πολις, 1911, σ. 175 ἔ.

3. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ κατάλοιπα τοῦ Οὐσπένοκη ὑπὸ Συρκοῦ (Κίεβον 1892) «Χριστιανικὴ Ἀνατολή», σ. 683·688, Migne Patr. gr. 150 στ. 1225·1236. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὁ Φιλόθεος ἔγραψε καὶ ἄλλα τινά, ἅπερ εὕρσκει τις εἰς τὸν Krumbacher καὶ ἄλλους νεωτέρους (βλ. καὶ κατωτέρω). Ὡς πηγὴ σπουδαία διὰ τὸν μοναχικὸν ἐν Ἁθῶν βίον εἶναι τὸ ἐξῆς: «Τοῦ ἀγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ πατριάρχου Κ)πόλεως κυροῦ Φιλοθέου βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁποῦ καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν **Σάββα** τοῦ νέου, τοῦ ἐν τῷ Ἁθῶν ἀσκήσαντος» (1349). Ἐκδοθεὶς ἐκ τοῦ 89 Βατοπ. κώδικος ὑπὸ Ἀθ. Παπαδ. Κεραμέως ἐν τῷ Ε΄ τόμῳ «Ἀναλέκτων τῆς ἱεροσουλ. σταχυολογίας» (Πετρούπολις 1898) σ. 190·267. Τότε ἦν Βατοπεδινὸς ὁ συγγραφεὺς ὑποτασσόμενος τῷ ὄσιῳ πατρὶ. Ἐκ τοῦ εἰς ὑπερβολὴν

καὶ ὑπογράφεται. Ἡρακλείας ἔτι διατελὼν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ μετὰ τοῦ μητροπολίτου Μελενίκου ὡς σύμβουλος τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης μεταβινοῦσης εἰς Διδυμότειχον, ὅπως συνδιαλλάξῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς *Ματθαῖον* μετὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἰωάννην Καντακουζηνόν : «συνεξέπεμψε δὲ καὶ Φιλόθιον Ἡρακλείας μητροπολίτην καὶ Μητροφάνην τὸν Μελενίκου καὶ βίῳ καὶ λόγῳ τοῖς ἀρῶσιν ὄντας ἀξιοχρέους πρὸς αἰδῶ» (Καντακ. Ιστορ. τόμ. Β', 34). Ὁ ἔστεμμένος οὗτος ἱστοριογράφος ἀποφασίσας νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς τοῦ κόσμου ματαιότητος πρὸς τὸν Ἡρακλείας καταφεύγει, ὡς ὁ ἴδιος διηγεῖται : «βασιλέα δὲ τῷ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκόπῳ τῆς ἐν Θράκῃ Φιλοθέῳ ὑποτάξαντα ἑαυτὸν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἄλλην σύνεσιν καὶ παιδείαν τὴν τε ἔξω καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὅτι καὶ τῷ μονήρει βίῳ ἐκ πρώτης ἡλικίας ὡς εἰπεῖν ἐκδούς, τῇ τε σπουδῇ καὶ τῷ περὶ τὴν ἄσκησιν χρόνῳ πολλῇν περὶ τὰ τοιαῦτα πείραν ἔσχεν, ὡς καὶ τῆς ἱερᾶς ἐξηγεῖσθαι Λαύρας τῆς ἐν Ἀθῶν παρὰ τῶν ἐκεῖ πατέρων ἐγκριθῆναι καὶ πρὶν ἐπίσκοπον γενέσθαι καὶ ἑτέροις ἐδόκει τὰ τοιαῦτα παιδοτριβεῖν εἶναι ἰκανός» (τόμ. Γ', σ. 763 - 4 Παρισ.). Κατὰ τὸ 1350 - 2 πολλὰ ἔπαθον τὰ πέριξ τῆς βασιλευούσης ὑπὸ τῶν Βενετῶν προσκληθέντων ἐναντίον τῶν Γενουησιῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐν Κ)πόλει, ἡ Ἡράκλεια ὁμῶς ἐσώθη διὰ τῆς αὐταπαρνησίας τοῦ ἀρχιεπίσκοπου αὐτῆς : «Ἦρκεσε δὲ αὐτοῖς ἀντὶ πάντων πρὸς

σχινοτενοῦς συναξαρίου τούτου λαβὼν τὴν εἶδησιν ὁ Πέτρος Ἰοαννοῦ ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ Μαρκ. 582 μοναδικοῦ κώδικος τὸν βίον Θεσσαλονικέως ὁσίου, ὅθεν κατήγετο καὶ ὁ Σάβας, τοῦ ἀγίου Γερμανοῦ, ὃν ἐγνώρισεν ἐν Βατοπεδίῳ, οὐ μακρὰν τῆς μονῆς ταύτης ἐφησυχάζοντα «Vie de S. Germaine l' Hagiorite par son contemporain le patriarche Philothée de C/ple (Analecta Boll. τόμ. LXX σ. 35 - 115 Bruxelles 1952). Ὡς πατριάρχης ἔγραψε σ. 110, 8).

1. Ἐκκλησ. ἀληθ. τόμ. Γ', σ. 269, Α', σ. 325. Ἐν δὲ τῇ Τουρκογραφίᾳ τοῦ Κρουσίου τὸ πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς πλησιαίτατα τῆς τοῦ πατριάρχου κειμένης : *hinc etiam litterarum subscriptionibus patriarcham proximé Heracliensis sequitur* (σ. 191).

2. Τότε (1351) ἔγραψεν ὁ Φιλόθεος τὴν «Μονωδίαν ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῶν Λατίνων (Γενουησιῶν) ἀλώσει τῆς Ἡρακλείας ἐπὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου καὶ «λόγον παραμυθητικὸν πρὸς τὸ πολίμιον» (βλ. ἔκδοσιν Τριανταφύλλη). Ὅσον ἐγκωμιάζει αὐτὸν ὁ Κατακουζηνός ἐν τῇ ἱστορίᾳ του, τοσοῦτον ψέγει αὐτὸν ὁ Γρηγοράς. Κατὰ τὴν περὶ τοῦ θρόνου ρῆξιν ἐτάχθη κατὰ τῶν Παλαιολόγων, οἵτινες καὶ ἐξεθρόνισαν αὐτὸν, καὶ ἐπανέφερον ὁ Καντακουζηνός καὶ τότε ἔγραψεν «Ἀνατροπὴν τῶν ἀναγεγραμμένων παρὰ τοῦ Ἀρμενοπούλου ἀναθεματισμῶν» (Migne 154, σ. 821 - 825). Ὁ συμπολίτης του Ἀρμενόπουλος εἶχε γράψῃ τοὺς

λύσιν τῆς τοιαύτης κακοπραγίας Φιλόθεος ὅτε τῆς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίας τὴν ἀρχὴν ἐγκεχειρισμένος ἦν· προνοία γὰρ Θεοῦ τῆς πόλεως, ἠνίκα ἠλίσκετο, ἀποδημῶν τὰ μέγιστα συνεβάλετο πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῖς πολίταις (τοῖς Ἡρακλεώταις δηλ. προσβαλλομένοις ὑπὸ τῶν Λατίνων)· οἷα γὰρ καλὸς ποιμὴν τὴν ψυχὴν ἔθηκεν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου κατὰ τὸ λόγιον, οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δῖς, ἀλλὰ πολλάκις· φόβου γὰρ παντὸς καταφρονήσας καὶ κινδύνου τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων, αὐτόκλητος καθ' ἡμέραν ὡς εἰπεῖν ἐπερατοῦτο πρὸς Γαλατᾶν καὶ τοῖς κατέχουσι τοὺς αἰχμαλώτους διαλεγόμενος· ἦν δὲ οὐκ ἀπὸ τῶν τρόπων μόνων καὶ τῆς ἀρετῆς αἰδέσιμος, ἀλλὰ καὶ σοφίας ἄκρως ἐπειλημμένος τῆς τε ἕξω καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ πιθανὸς πρὸς τὰς ὁμιλίας καὶ διδακτικὸς¹ ἔπειθεν ἐπὶ μετρίοις λύτροις ἀφιέναι». (Καντακουζηνὸς αὐτ. 910).

Περὶ τὸ 1355 ἀναφέρεται ὡς Σηλυβρίας.² Ὡς οἰκουμενικὸς πατριάρχης διέπρεψεν ὁ Φιλόθεος ὡς ὀλίγοι, ἐπανελλθὼν καὶ αὖθις ἐπὶ

ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκφωνηθέντας ἀναθεματισμοὺς κατὰ τῶν στασιαστῶν. Ὁ Φιλόθεος ὑποστηρίζει, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκκλησία ν' ἀναθεματίζει ἄνθρωπον. Τὸ ἀνάθεμα ἀρμόζει μόνον εἰς αἰρετικούς· διὸ καὶ προθύμως συνεχῶρει. Εἰς τὴν ἀθώωσιν τοῦ ἱερομονάχου Νήφωνος, πρώτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους κατηγορηθέντος ὡς Μασσαλιανοῦ ὑπογράφεται τῷ 1350, Σεπτ. 8: «Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας, πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων καὶ ἑξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας Φιλόθεος» (Act. Patr. A', σ. 300). Ἱερομόναχος ὢν ἐν Ἀθῶν μετέσχεν ἐνεργῶς ὑπὲρ τῶν ἡσυχαστῶν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ συνέταξε τὸν «Ἁγιορειτικὸν τόμον» ἐν ᾧ καὶ ὑπέγραψε κατὰ προτροπὴν τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοῦ πατρ. Ἰσιδώρου ἐλθόντων ἐκ ΚΠόλεως (κατ' Οὐσπένσκην «Χριστιαν. Ἀνατολή», ἔκδ. Συρκοῦ, σ. 683 - 688 καὶ Migne, τόμ. 150, στ. 1225 - 1236).

1. Ὁμιλίας καὶ λόγοι τοῦ Φιλοθέου ἐκτὸς τῶν παρὰ Migne Patr. gr. τόμ. 151, στ. 551 - 56, 773 - 1187, τόμ. 154, στ. 1240 - 85, τόμ. 119, στ. 896 - 900· ἐξεδόθησαν ὑπὸ Κων. Τριανταφυλλῆ ἐν «Συλλογῇ ἐλληνικῶν ἀνεκδότων», ἔκδ. 1878 Βενετίας Α'. (Ἰβου καὶ ἡ βιογραφία). Τρεῖς λόγοι ἀνεκδοτοὶ εἰς τοὺς Μακναρισμούς, ἐν Θεολογία», Ἀθῆναι, τόμ. Θ'. σ. 17 - 26.

2. Α. Π. Κεραμέως Ἀνεκδ. ἐλληνικά, Μαυροκορδ. βιβλιοθ. Κ/πολις 1884, σ. 465 ἑ. Ἐνταῦθα δημοσιεύει οὗτος τοῦ Σηλυμβρίας Φιλοθέου «Λόγον εἰς τὸν ὄσιον πατέρα ἡμῶν Μακάριον, τὸν πρότερον μὲν ἐν Ἐῶν, ὕστερον δ' ἐν ΚΠόλει κατὰ τὴν μονὴν τοῦ Καλλίου ἀσκήσαντα». Δὲν γνωρίζω ποῦ στηριχθεὶς ὁ ἅγιος Ἐλευθερουπόλεως κ. Σωφρόνιος ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν μητροπολιτῶν Σηλυμβρίας ἔγραψε: «Φιλόθεος 1355 - 1375 (Θρακικὰ ἸΔ', 1940, σ. 167), τὴν κατὰ Γεδεῶν ἐπατριάρχευσε τὸ 1354 - 5 καὶ τὸ β' 1364 - 76 (Πατρ. Πιν. σ. 428, 431). Ὡς πατριάρχης ἀπέλυσε πλεῖστα σιγίλλια καὶ γράμματα (βλ. Acta et dipl. Miklosich A, σ. 295 - 550). Ὡς Σηλυμβρίας δὲ ἔγραψε τὸ «Ἐγκώμιον εἰς τὸν μάρτυρα Ἀγαθό-

τοῦ θρόνου τῷ 1364 : «Δόξαν δὲ πᾶσι, λέγει ὁ Καντακουζηνός, τὸν πατριάρχη Φιλόθεον ἐπανάγειν εἶναι δίκαιον, ἔπει καὶ βασιλεῖ τὰ ἴσα συνεδόκει· συνήδει γὰρ αὐτῷ μὴ διὰ κακίαν ἀποστάντι τῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἔκοντι παρωροῦντι, ἵνα μὴ διὰ φιλονικίαν ταραχῆς πολλῆς καὶ διχοστασίας ἐμπλησθῆ ἡ ἐκκλησία· δι' ἧ δὴ καὶ φιλίας εἶχε πρὸς αὐτὸν καὶ γινομένων τε ἐν βασιλείοις ἡδέως συνῆν καὶ συνωμίλει, καὶ αὐτὸς ἐν ἧ κατώκει μονῇ γινόμενος συνδιενυκτέρευεν αὐτῷ, πέμψας τοὺς υἱεῖς Ἀνδρονικόν τε τὸν βασιλέα καὶ τὸν δεσπότην Μανουὴλ καὶ τῶν συγκλητικῶν πολλοὺς ἐπανήγαγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς ἐνίδρυσε θρόνους· καὶ νῦν οἷα λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν τιθεῖς, ἐπὶ τὸ ἀληθινὸν φῶς τὴν πιστευθεῖσαν ἐκκλησίαν χειραγωγεῖ τῇ τε ὑγιέσει τῆς εὐσεβείας δόγμασι ἐκτρέφων καὶ εὐεκτεῖν μάλιστα ποιῶν καὶ τα ἥθη ρυθμίζων καὶ ὡς οἶόν τε τῆς ἀνιέρου ζωῆς ἐπανάγκων ταῖς συχναῖς διδασκαλίαις καὶ παραινέσεσι»· αὐτ. Τότε ἡ ἐκκλησία τοὺς ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀγῶνας τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν προτάσει τοῦ θιασώτου αὐτοῦ πατριάρχου ἀνεκήρυξεν ἅγιον καὶ τὴν μνήμην αὐτοῦ καθιέρωσε τελεῖσθαι τῇ Ἀ' Κυριακῇ τῶν νηστειῶν ὡς ἡμέραν τοῦ θριάμβου τῆς ὀρθοδοξίας. Ὁ δὲ Φιλόθεος πρὸς τῇ ἀσματικῇ ἀκολουθίᾳ ἐξεφώνησε τότε καὶ τὸν θαυμάσιον λόγον ἐγκωμιαστικόν. ¹ Λειτουργικὰ ἄλλα ἔργα τοῦ *Φιλοθέου* ἔχομεν τὴν «Διάταξιν τῆς θείας λειτουργίας» ἐκ κώδικος Ἐσφιγμένου μονῆς τοῦ Ἁθωνοῦ ἀριθ. 158 ἔτους 1602. ² «Εὐχὴ ἱκετήριος ὁμοῦ καὶ εὐχαριστήριος εἰς τὴν ὑπεραγίαν δέσποιναν ἡμῶν Θεοτόκον αὐ-

νικόν, τὸν πολιούχον τῆς Σηλυμβρίας» παρὰ Migne, Patr. graec. 154, στ. 1229 - 40, ὅθεν ἐξεδόθη τῷ 1953 μετὰ τῆς Ἀκολουθίας κ. ἁ. ὑπὸ τοῦ ἀγίου Καλαβρύτων κ. Ἀγαθονίκοῦ, καὶ ἐξεφώνησε τὸ ἀνάθεμα «Νικηφόρω τῷ Γρηγορῶ καὶ τοῖς φρονουσι... τὰ ἐκείνου περὶ τε τῶν ἄλλων θείων δογμάτων καὶ ἔτι περὶ τῆς Θεομήτορος, ὅτι οὐκ εἰσῆλθε δηλ. εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἐν οἷς ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς εἰσήρχετο...» (Aet. Patr. Α' σ. 490).

1. Βλ. ἐν ἀρχῇ τῆς Ἱεροσολυμιᾶδος ἐκδόσεως τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ καὶ παρὰ Migne 151, στ. 656 - 679.

2. Ἐξεδόθη ὑπὸ Δημητρίεβσκη ἐν Εὐχολογίῳ, σ. 954 - 8· τελευταίως ἐξεδόθη ὑπὸ Παν. Τρεμπέλα. Αἱ τρεῖς λειτουργεῖαι κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις κώδικας, Ἀθῆναι 1935, σ. 1 - 16. Εἶναι περιεργον πῶς ὁ δεινὸς ἐρευνητὴς τῶν λειτουργικῶν καὶ κυθηγητὴς τῆς Λειτουργικῆς, ἐνῶ εἶχε πρόχειρον τὸν Δημητρίεβσκη (ἀναφέρει τοῦ ἰδίου Φιλοθέου τὴν «Διάταξιν τῆς πατρ. λειτουργίας»), δὲν ἐπρόσεξεν, ὅτι ἐν σ. 954 - 962 τοῦ Εὐχολογίου του (Κίεβον 1901) ἐδημοσίευσε κείμενον ἐπὶ τὴν δ. Ἐσφιγμένου ἐκτεινέσ' ερον, ἀλλὰ διεκήρυξε μεγάλη τῇ φωνῇ, ὅτι αὐτὸς ἔφερον εἰς φῶς τὴν ἀνέκδοτον «διάταξιν»! Ἐσχάτως ἀνεῦρον καὶ ἄλλην ἐκδοσιν, ἣν δὲν ἔχω πρόχειρον

τοσχεδίως ἐκτεθεῖσα ἐπὶ τοῖς καινοφανέσιν αὐτῆς τοῖς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἀναδειχθεῖσι τῆς Ἡρακλείας. ¹ Πλὴν τῶν εἰρημένων ὁ **Φιλότηος** ἔγραψε καὶ τὰ ἐξῆς: «Πρὸς τὸν φιλόσοφον **Γρηγορᾶν** λόγοι ἀντιρρητικοὶ ἰβ' ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τῷ Ἀθῶ μοναστῶν καὶ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων ἐκεῖ· ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν κατὰ τοῦ θεοῦ **Γρηγορίου** (τοῦ **Παλαμᾶ**) καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ θαυμάτων κτλ.» (Migne 151, στ. 774 - 1139). Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶναι τοῦ ἰβ' λόγου· τοῦ α' εἶναι ὁ ἐξῆς: «Πρὸς τὰ συγγραφέντα τῷ φιλοσόφῳ **Γρηγορᾶ** κατὰ τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐκκλησίας τόμου (τοῦ «Ἀγιορειτικοῦ») καὶ θείας ἐνεργείας καὶ θεοποιῦ χάριτος καὶ δὴ καὶ τῆς ὄραθειας ἐν Θαβωρίῳ ὑπερφυῶς θεοφανείας τε καὶ θεότητος πρὸς τὸν πρῶτον αὐτοῦ λόγον». Δύο λόγοι κατὰ Ἀκινδύνου· ὁ β' «Περὶ τοῦ ὁποίου ἦν τὸ ὄραθὲν φῶς τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ ὄρει Θαβῶρ» (αὐτ. στ. 1155). Τούτους ἔγραψεν ὢν Ἡρακλείας.

Μακάριος Α' Δαυριώτης

Ἀναφέρεται ἐν Act. Patr. Α', ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1350, σ. 297: «τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἡρακλείας προέδρου τῶν ὑπερτίμων, προηγουμένου ὄντος τῆς «σεβασμίας καὶ ἱερᾶς Λαύρας» ἐν τῇ ἀθῶ-ώσει τοῦ Νήφωνος.

Μητροφάνης 1355 (Χ, Αμ)

Φέρεται ὑπογεγραμμένος εἰς «πρᾶξιν συνοδικὴν γεγονυῖαν περὶ τῆς συμπεθερίας τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀσάνη ἐπὶ τε τῷ βασιλεῖ κῆρ Ἀνδρονίκῳ, τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως Παλαιολόγου καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων». ²

Κατὰ τὸν Ἀμασειᾶς **Ἀνθιμον** μετὰ τὸ **Μητροφάνην** καὶ πάλιν ὁ **Φιλότηος** τὸ β' 1360 - 2.

Ἀνώνυμος 1366—1368, 1371—1372

Βλ. acta patr. I, σ. 485, 490, 493, 496, 498, 513, 579, 592, 594.

1. Γεδεῶν ἀρχεῖον ἐκκλησ. ἱστορίας Κ/πολις 1911, σ. 238 - 24) ἐκ Κώδικος Λαύρας. Ἐν τῷ ἡμετ. «Νομίμῳ» φ. 1496 ὑπάρχει θαυμασία εὐχὴ ἐπιβατήριος, ἣν εἶπε ὅτε τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσηλθεν.

2. Acta patr. I, σ. 432 - 433. Βλ. Ἀ. Δημητρακόπουλον, Ὁρθόδ. Ἑλλάς, σ. 85.

Ἰωσήφ Α΄, 380, 1393.

Ὑπὸ τὴν προεδρίαν τούτου σύνοδος συνελθοῦσα τῷ 1390 ἀποκατέστησεν εἰς τὸν θρόνον τὸν πατριάρχην **Μακάριον**. Ὁ V. L a u r e n t ἐν *Echos d'Orient*, τόμ. 32 σ. 158 γράφει, ὅτι τὸν Ἰωσήφ διεδέξατο τῷ 1393 εἰς τὸν θρόνον ὁ

Γεννάδιος Α΄, 1392 (Χ), 1393 (Αμ).

Βλ. Ἐκκλ. Ἀλήθ. Ε΄, σ. 286. Εἰς Γ΄ τυπ. τοῦ Ἀγ. Ὄρους 1394, Μάϊος.

Ἀνώνυμος 1431

Βλ. V. L a u r e n t, *Echos d'Orient*, τόμ. 32, 1933, σ. 155, σημ. 4.

Θεοφάνης 1400 (Χ Αμ).

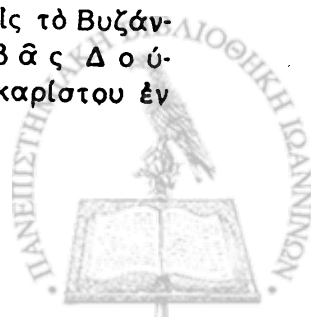
Κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς κώδικας εἰς τὸν **Θεοφάνην** τοῦτον ἀνέθετο ἐξαρχικῶς ὁ πατριάρχης **Ματθαῖος Α΄** ἔνεκα τῶν περιστάσεων «τὴν οἰκονομίαν τε πνευματικὴν ἅμα καὶ ἐπισκοπικὴν διοίκησιν τῶν κατὰ Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν ἀγιωτάτων μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν διὰ τὸ μὴ ἐξεῖναι ἡμῖν κατὰ τὸ παρὸν γνησίους ἀρχιερεῖς ταύταις ἐγκαταστήσαι (Act. patr. Β΄, 449. 451)»³ Τούτου ἐξεδόθη προτρεπτικὸν γράμμα πρὸς συλλογὴν λύτρων ὑπὲρ αἰχμαλώτων χριστιανῶν, ἐν ᾧ συνυπογράφονται, ὅτε **Σερρών Ματθαῖος** καὶ ὁ **Γαβριήλ** ἀξιοσημεῖωτον εἶναι τὸ ἕτερον ἥμισυ τοῦ γράμματος ἔχον ὧδε: «Ἐπεὶ οὖν οὕτω μεγάλοι καὶ ὑπερφυεῖς μισθοὶ τοῖς ἐλεήμοσιν ἀπόκεινται, παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω καὶ ἰκέομαι καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν κατὰ δύναμιν ἐλεημοσύνην πρὸς τὸν παρόντα μοναχὸν **Διονύσιον** ἐνδείξασθε· αὐτοῦ γάρ τοῦ ἀδελφοῦ ὁ πατήρ κ. **Μανουὴλ ὁ Ταρχανειώτης**,⁴ καὶ ἡ τούτου γλυ-

1. Acta patr. II, σ. 8, 116, 129, 146.

2 P h. M e y e r. Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster. Leipzig 1894, σ. 196.

3 Ὡς ἐκ τούτου κατὰ Κ ο ν ι δ ἄ ρ η ν (σ. 841) πολλαὶ ἐπαρχίαι προσετέθησαν εἰς τὴν μητρόπολιν Ἡρακλείας. Βλ. Θρακ. Γ΄ 4, ἐφ. Νεολόγον Κ/πόλεως ἀρ 4773, 6 Ἀπριλίου 1885, Ν. Ἑλληνομν. Α΄, σ. 290, Ἐκκλ. Ἀλήθ. Γ΄, 269.

4 Συχνότατα συναντῶμεν τὴν οἰκογένειαν Ταρχανειωτῶν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἥτις ἀνέδειξε μεγάλους ἀνδρας π. χ. Μιχαήλ Γλαβάς Δούκας Ταρχανειώτης κτίτωρ τῆς ἐκκλησίας τῆς Παμμακαρίστου ἐν

κεῖα μήτηρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐξήλθον τῆς πόλεως καὶ διὰ θαλάσσης τὴν πορείαν ἐποιοῦντο, θέλοντες ἀποκατασταθῆναι ἐν τῇ νήσῳ Μυτιλήνῃ· οὐκ ἠδύνατο γὰρ φέρειν ἀπὸ τοῦ νῦν τῇ πείνῃ καὶ δίψῃ καὶ τῇ λοιπῇ ταλαιπωρίᾳ τῇ οὔσῃ ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ διὰ τοῦτο θέλοντες ἐκφυγεῖν μικρὸν πειρασμὸν τῷ μεγάλῳ ἐνέτυχον, ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀμαρτίαν Ἄραπεσι κατὰ τὴν θάλασσαν ἐμπεσόντες πλησίον που περὶ τὴν Καλλίπολιν, τέλος μετὰ πολλὴν ταλαιπωρίαν καὶ κακουχίαν, οἷα εἰκὸς πάσχειν αἰχμαλώτους ἀπεκόπησαν εἰς ἄσπρα χιλιάδες ἑπτὰ Ἐδέξατο δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀθηνόδωρος, ὁ γραμματικὸς τοῦ παπᾶ ἐγγυητῆς πεσῶν· «γίνεσθαι γάρ, φησιν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν». Καὶ οὐ μόνον ἄνθρωποι ἀνθρώπων συμφοραῖς ἐπικαλῶνται, ὥστε καὶ δάκρυα κατάγειν (ἴσ. καταχεῖν) πολλά, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα πολλάκις ἐπὶ πάθει νόμων (γρ. ὁμοίων) ἀλόγων δακρῦουσι. Ἴνα γοῦν ἐντεῦθεν καὶ τὸν Θεὸν ἴλεων ὑμῖν ἀπεργάσητε καὶ τῶν ἀκηράτων ἐπιτύχητε στεφάνων καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὀφειλέτην διηνεκῶν εὐχῶν ἔχητε...»¹

Ἄντωνιος 1434—1450 (X, Αμ)

Οὗτος τάσσεται ἐν τοῖς ἐλλογίμοις τοῦ καιροῦ ἐκείνου συνδεόμενος δι' ἀλληλογραφίας μετὰ τοῦ διαπρεποῦς θεολόγου **Ἰωσήφ Βρευενλίου**.² Ὑποτοπάζω, ὅτι εἶναι «ὁ καθοδηγούμενος τῆς σεβασμίας βασιλικῆς καὶ πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ Κοσμηδίου, ἀρχιμανδρίτης καὶ πρωτοσύγκελλος ἱερομόναχος κὺρ Ἀ ν τ ὠ ν ι ο ς» ὁ ὑπ' αὐτοῦ εὐφῆμως μνημονευόμενος ὡς μετασχῶν συνόδου γενομένης ἐν Κύπρῳ ὑπὸ τὴν

Κ/πόλει (Ὁρθοδ. Η', σ. 144, Ν. Ἑλλην. Β' 236) ἀρχομένου τοῦ 14' αἰῶνος. Μανασσῆς Ταρχανειώτης ὁ ἀφιέρωσας εἰς τὸ Βατοπέδιον τὸ ἐν Θ/νίκη μοναστήριον τοῦ Σωτήρος (Γρηγ. Παλαμᾶ Α', σ. 767·8) καὶ Ἰάκωβος Ταρχανειώτης ὁ τῷ 1405 τὸ Παλαιοχώριον ἀφιέρωσας (αὐτ. Γ', σ. 337-9). Πόθεν τὸ ὄνομα (βλ. Ἄμαντον ἐν »Ἑλληνικοῖς» Β', 1929, σ. 435).

1. Ἐκκλ. Ἀλήθ. ΚΕ', 1905, σ. 58·59, βλ. διορθώσεις Π. Παπαγεωργίου ἐν Byzant. Zeitschrift, XV, 1906, σ. 274. Γεδεών, Ἱστορία τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων. Ἀθῆναι 1939, σ. 80. Τὸ ἔγγραφον ἐδημοσιεύθη ἄνωτ. σ. (Θρακ. ΚΓ', 1955, σ. 64-65). Κακῶς τὸ Ταρχανειώτης ἐξεδόθη Γαρχανειώτης. Ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Χρυσ. Λαυριώτου ἐκ Λαυρ. κώδικος αἱ δύο ἐν παρενθέσει διορθώσεις εἶναι τοῦ μακ. Παπαγεωργίου.

2. Byzant. Zeitsch. V, σ. 79.

προεδρίαν αὐτοῦ τῷ 1406 ἐπὶ συζητήσει τῆς πρὸς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν μελετηθείσης τῶν Κυπρίων ἐνώσεως. Ταύτης τῆς συνόδου τὰ πρακτικὰ ἐδημοσίευσεν ὁ **Κεραμεὺς** ἐκ κώδικος τῆς μονῆς Κοσινίτζης¹. Ὁ **Ἀντώνιος** μετέβη καὶ αὐτὸς ὑπέικων εἰς τὴν φωνὴν τοῦ **Ἰωάννου Παλαιολόγου** εἰς τὴν ἐν Φλωρεντία ψευδοσύνοδον (1438 - 9) καὶ ἐδοκίμασε τὰς παντοειδεῖς στερήσεις καὶ πιέσεις ὑπὸ τοῦ πάπα **Εὐγενίου Ε'**, ἐξαναγκασθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων νὰ ὑπογράψῃ τὸν ὄρον τῆς ψευδοενώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν ὧδε :

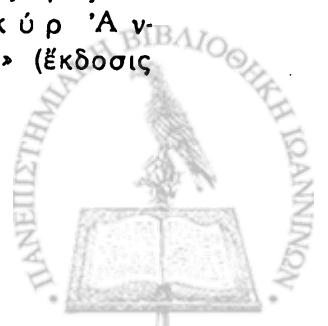
«Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων καὶ ἕξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας **Φιλοθέου**. Ὁ **Συρόπουλος** ἀναφέρει ὅτι οὗτος διέμεινεν ἐδραῖος εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν μὴ ἀποδεξάμενος τὴν καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ προσθήκην εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως («πλὴν οὖν τοῦ Ἡρακλείας, τοῦ Ἐφέσου, τοῦ Μονεμβασίας τοῦ Τραπεζοῦντος καὶ τοῦ Ἀγχιάλου, οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς ἐγνωμοδότησαν στέργειν τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ τὴν μετὰ τῶν Λατίνων ἔνωσιν.» Καὶ ἐν γένει οὗτος ἦν ἐκ τῶν ἀνθισταμένων παραστάτης ἐν πᾶσι τοῦ πρωταθλητοῦ Μάρκου Ἐφέσου, ὡς δεικνύουσι τὰ πρακτικὰ.

Πράγματι ὁ Ἡρακλείας παρίσταται καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ βάθος διερευνησαντος τὰ διαδραματισθέντα ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ **Παύλου Καλλιγᾶ**. Τελευταῖον ὁ βασιλεὺς πρὸς τερματισμὸν τῶν ἀκάρπων συζητήσεων εἶχε προσχωρήσει ἵνα γένηται ἡ συμφωνία διὰ τὴν ἐκ τοῦ ὑπὸ ἐκπόρευσιν τοῦ ἀγίου πνεύματος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πρὸς **Μαρίνον** ἐπιστολῆς τοῦ ἀγίου **Μαξίμου** τοῦ ὁμολογητοῦ. «Ἀντέλεγον ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ Ἡρακλείας, ὅτι πράγματι δὲν δοξάζουσι τὰ τοῦ **Μαξίμου** οἱ Λατῖνοι, ἀλλὰ λόγῳ μόνον» καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπήντησεν, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐξετάσωσι τί φρονοῦσιν ἐν τῷ βᾶθει τῶν καρδιῶν, πρέπει ν' ἀρκεσθῶσιν εἰς τὴν διὰ γλώσσης ὁμολογίαν καὶ ἐζήτησε

1. Παράρτ. ΙΖ' τόμου τοῦ ἑλλ. Φιλ. Συλλ. Κ/πόλεως σ. 48 - 49.

2. Ὁ Τραπεζοῦντος Χρυσάνθος, «Ἐκκλησία Τραπεζοῦντος», Ἀθῆναι 1936, σ. 212, οὐδόλως προσέξας τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ἣτις καὶ πανομοιότυπως ἐξεδόθη ὑπὸ Γεωργίου Hoffmann ἐν Associazione catholica italiana, 27 Ἀπριλίου, 1938. Firenze, σ. 9 - 10. L'oriente christiano e il concilio di Firenze V settimana τὸν Ἀντώνιον ἐξέλαβεν ὡς μητροπολίτην τῆς Ποντοηρακλείας!

3. Συρόπουλος τμῆμα θ', κεφ. 9, σ. 262 - 263 παρὰ Χρυσάνθω σ. 212. Ὁ Φραντζῆς ρητῶς ἀναφέρει: «ἔπεμψαν ἀπὸ Ἐνετίας πρὸς τὸν πάπαν πρέσβεις, τὸν Ἡρακλείας μητροπολίτην κύρ Ἀντώνιον καὶ τὸν Μονεμβασίας κύρ Θεοδόσιον» (ἔκδοσις I. Παπαδοπούλου, Lipsiae 1935, σ. 189.

τάς γνώμας τῶν ἀρχιερέων, ἐάν δέχωνται ὅσα εἶπεν ὁ Νικαίας καί ὁ Ρωσσίας καί ἐδήλωσαν ὅτι στέργουσιν. «Ὁ Ἐφέσου καί ὁ Ἡρακλείας ἤναντιοῦντο νά προβῶσιν εἰς ἄλλας ἐνωτικάς συζητήσεις, ἦλθον δὲ εἰς λόγους ὁ Ρωσσίας καί ὁ Ἡρακλείας, ὃν ὁ βασιλεὺς σφόδρα ἐπετίμησε καί πλήρης θυμοῦ ἐπὶ μίαν καί ἡμίσειαν ὥραν». Ἀπήντησεν εὐσεβάστως ὁ Ἡρακλείας καί ἐπηκολούθησε σιωπῇ, ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς τῇ ἐπεμβάσει ἄλλων παρέσχε συγγνώμην εἰς τὸν Ἡρακλείας «τοποτηρητὴν ὄντα τοῦ Ἀλεξάνδρου καί πρόεδρον τῶν ὑπερτίμων». ¹ Οὕτως ἐξελέγησαν δέκα ἐν οἷς καί ὁ Ἐφέσου μετὰ τοῦ Ἡρακλείας, οἵτινες συνερχόμενοι ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ πάπα παρόντος καί τοῦ βασιλέως διερευνήσωσι περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐνώσεως. ² Ὅτε ὁ πατριάρχης κεκμηκῶς ἀπεχώρησεν ἐζητήθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως μετ' ἐπιμονῆς νά κατατεθῶσιν αἱ γνώμαι. «Ἀντέλεγεν ὁ Ἡρακλείας ὅτι οὐδέποτε τοῦτο ἐγένετο ἐν οἰκουμενικαῖς συνόδοις». ³ Ὅτε δὲ ἠναγκάζετο νά ὑπογράψῃ «ὁ Ἡρακλείας ὑπέμνησεν εἰς τὸν βασιλέα ὅτι στέργοντες δὲν διαφυλάττουσι πλέον μετέωρον πρὸς ἰδίαν βοήθειαν ἐν ἀνάγκῃ τὸ ζήτημα περὶ τῆς προσθήκης». ⁴

Ὁ γνωστὸς Γεωργ. Hofmann Ἰησοῦτης καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ ἀγ. Ἀθανασίου τῆς Ρώμης ἀπέστειλεν εἰς Θρακικὸν περιοδικὸν ἐνδιαφέρον ἄρθρον διὰ τὴν συμμετοχὴν τοῦ Ἀντωνίου εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον μετ' ἐπιστολῆς λίαν κολακευτικῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ⁵ Ἐνταῦθα θριαμβολογεῖ διὰ τὸν φιλελληνισμόν, εἰ καὶ καθ' ὄλον τὸν βίον, εἰργάσθη μετὰ φανατισμοῦ ὑπὲρ τῆς Παντοκρατορίας τοῦ Πάπα, ἐξαντλήσας ὄλον τὸ ἀρχεῖον τοῦ Βατικανοῦ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν σχέσεων αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγίων Τόπων, τοῦ Σινᾶ, τοῦ Ἄθωνος, τῆς Πάτμου καί ἄλλων ὀρθοδόξων κέντρων ἐν τῇ Ἀνατολῇ.⁶

Ὁ Ἀντώνιος ὡς ἀνθενωτικὸς πλέον παρέστη καί ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἀλώσεως καί ὑπὴρ-

1. Μελέται καὶ λόγοι. Ἀθῆναι 1882, σ. 87.

2. Αὐτ. σ. 89.

3. Αὐτ. σ. 91.

4. Αὐτ. σ. 93, 95.

5. «Die Freiheit des metropoliten Antonios von Heraclea in Thrazien auf dem in Florenz (1385 1439) ἐν Ἀρχεῖῳ τοῦ Θρακ. λαογρ. καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, Περ. Β', τόμ. ΚΒ' Ἀθῆναι, 1957, σ. 7 - 11.

6. Ἡ ἀλληλογραφία ἐδημοσιεύθη ἐν παραρτήμασι τῆς *Orientalia Christiana*, τόμ. V - VIII (1925 - 1927, σ. 137 - 184, 1 - 39. Τόμ. IX 1927, σ. 213 - 299. Τόμ. XI, 1928, σ. 43 - 110.

ξεν ὁ πρωτεύων εἰς τὴν παῦσιν τοῦ Παπολάτρου Γρηγορίου τοῦ Γ' καὶ τὴν ἀνάδειξιν Ἀθανασίου τοῦ Β'. Ταύτην τὴν μαρτυρίαν ἀξιόπιστον ἔχομεν παρὰ τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, ὥστε δέον νὰ παρατεινώμεν τὴν ἱερατεῖαν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς παραδομένης 1440 μέχρι τοῦ 1450.¹

Παρενεύρων ταῦτα ἀνέμενον τὸν διευθυντὴν τοῦ «Θρακ. ἀρχείου» νὰ ἐπανορθώσῃ μερικὰ δύσπεπτα, ἅπερ προέταξεν εἰς ἄρθρον ἀποσταλὲν παρὰ τοῦ ἀποθανόντος (1956) καθηγητοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου ἀνατ. μελετῶν ἐν Ρώμῃ G. Hofmann καὶ δημοσιευθὲν εἰς τὸν 22 τόμον ἐν ἀρχῇ μάλιστα καὶ πρὸ τῆς ἡμετέρας πραγματείας «*Ὁ καβαλλάρης ἅγιος Γεώργιος*». Ἀλλὰ δὲν ἔστειλεν ὁ παλαιὸς συμφοιτητῆς μου κ. *Πολ. Παπαχριστοδοῦλου* τὴν μετάφρασιν νὰ τὴν θεωρήσω καὶ νὰ ἀνασκευάσω τὰ ἀνιστόρητα τοῦ ἄρθρου τούτου. Ἀναμένων νὰ πράξῃ τοῦτο περιορίζομαι νῦν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα καὶ ἀρκοῦμαι εἰς τὴν ἀπολογία τοῦ ἰδίου μητρ. Ἀντωνίου. Προσενεχθέντος αὐτῷ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ πατριαρχ. θρόνου ἠρνήσατο καὶ οὐκ ἐδέξατο ὡς ὁ *Μάρκος* ὁ Ἐφέσου² καὶ *Γεννάδιος ὁ Σχολάριος* μεθ' ὧν καὶ ἀπεκήρυξε τὴν ἔνωσιν· «εἶπεν ὁ Νικαίας (Βησσαρίων) καὶ οὐ θέλει, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἔνωσιν στέργει, περισσὸν ἔστιν, ἵνα ἀναγκάζωμεν αὐτόν, ἔλθωμεν πρὸς ἐκλογὴν καὶ ἑτέρων προσώπων· καὶ ἐξελέξαντο τὸν Τραπεζοῦντος (Δωροθέον), τὸν Κυζικίου (Μητροφάνην) καὶ τὸν προηγουμένον τοῦ Βατοπεδίου, τὸν ἱερομόναχον *Γεννάδιον*· ἐδέξατο οὖν ὁ βασιλεὺς τὰς ψήφους καὶ οὐκ ἀπεδέξατο, ὅτι οὐτεθείκασιν τὸν Ἡρακλείας». ³ Τούτων ὁ ὁ Κυζικίου ἀπεδεξάμενος τὴν ἔνωσιν καὶ ὑπογράψας τὴν δῆλωσιν ἐξελέγη πατριάρχης, ἀλλ' ὁ Τραπεζοῦντος καὶ Ἡρακλείας προσκληθέντες «παραγενέσθαι ἐν τῷ μηνύματι καὶ οὐκ ἦλθον», ὅπως καὶ κατὰ τὴν πρόβλησιν, ⁴ οὔτε οὗτοι οὔτε δὲ καὶ ἄλλοι συνελειτούργησαν αὐτῷ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς. ⁵ Ἦτο αὐστηρὸς τῶν πα-

1. «Τόμος καταλλαγῆς», σ. 467, 470, 484, 490, 493, 504.

2. Συρόπουλος, τμῆμ. θ', κεφ. 9, σ. 262 - 263 (παρὰ Χρυσάνθω σ. 212)· παρ' αὐτοῦ λαμβάνω καὶ τὰ ἐξῆς: «Ὁ Μάρκος Ἐφέσου ὁμοῦ ἔμεινεν ἀκλόνητος, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Σταυρουπόλεως ἔφυγε λάθρα καὶ δὲν ὑπέγραψεν, ὁ δὲ μητροπ. Ἡρακλείας καί τοι προσποιηθεὶς τὸν ἀσθενῆ, ἐβιάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ ὑπογράψῃ κλινῆρης ὧν, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτει ἔπειτα πανδῆμως ν' ἀποκόψωσιν αὐτῷ τὴν χεῖρα». Ἡ Ἀλήθεια τῆς Οἴκου, ἐκκλησίας, μετάφρ. Βαλλιάνου σ. 416 - 417, «ἐποίησε δὲ κακῶς, ὅτι ὑπέγραψεν, ἀναγκασθεὶς δ' ὁμοῦ «χρή, ἴν' ἐκκοπῇ ἡ χεὶρ αὐτῆ ἢ ὑπογράψασα» τοῦτο εἶπεν ἐνώπιον τῶν ἐπισκόπων ἐπανελθὼν ἐν Κ/πόλει ὡς διηγείται ὁ Συρόπουλος.

3. Συρόπουλος ἐνθ' ἄνωτ. σ. 333.

4. Αὐτ. σ. 335 (παρὰ Χρυσάνθω σ. 215).

5. Γεδεῶν Πατρ. Πίνακες σ. 465. Βλ. Μήλια, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. Β', σ. 107. Δωροθέον Μονεμβασίας, Χρονογρ. σ. 534 - 535. «Αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἄλλων ἱερωμένων εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀγιωτάτης ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν». Μετὰ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην ὑπογράφεται «ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἡ λογάς τῶν αἰδεσίμων καὶ

ραδόσεων τηρητῆς καὶ ὑπεστήριξε νὰ μὴ πορευθοῦν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐν στολῇ, ὡς ἰσχυρίζετο ὁ πατριάρχης Ἰωσήφ, ἀλλὰ «μετὰ ράσων καὶ μανδύων καλογήρων» Ἀνάλ. Ἱεροσ. Σταχ. Α', σ. 279, 14.

Ἰωσήφ Β'. 1450—1451

Βλ. Giovanni Mercati, Schretti di Isidoro il cardinale ruteno ἐν Studi et testi, ἀρ. 46, Roma 1296, σ. 134.

Ἀνώνυμος 1454—1456

Κατὰ τὸν μητροπολίτην *Σάρδεων Γερμανὸν* (Θρακ. ζ', σ. 7) καὶ τὸν *Κρούσιον*, ὅστις οὐ μόνον τῷ 1456 ἀλλὰ καὶ τῷ 1454 ἀναφέρει ἀνωνύμως Ἡρακλείας ὡς χειροτονήσαντα τὸν πατριάρχην Ἰσίδωρον.¹

Θεόκτιστος 1465—1466

Ἐπ' ὀνόματι τούτου σώζεται ἐνταλτήριον περὶ πνευματικῆς τάξεως τοῦ ἔτους 1465 ἐν κώδικι τοῦ Μεγ. σπηλαίου 289, φ. 103β.² Οὗτος ἐχειροτόνησε καὶ τὸν πατριάρχην *Ἰωάσαφ* ὡς καὶ μετὰ τὸν *Μάρκον Συμεὼν Α'* τῷ 1466.³

Ἀνώνυμος 1472—1476

Ἡ α' χρονολογία ὑπάρχει παρὰ *Κρουσίῳ* (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 123) ἑτέρα 1475 παρὰ *Γ. Ι. Παπαδοπούλω*, Σύγχρονος Ἱεραρχία κτλ. Ἀθῆναι 1895, σ. 51 καὶ ἡ 1476 ἐν τῷ Πανελλην. λευκώματι 1922. Περὶ τοῦ τελευταίου διαλαμβάνει καὶ ὁ *Κρούσιος* (σ. 131) «καὶ ἐπὶ τῆς αὐριον λειτουργίας γενομένης, συνηγμένου παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ ἱερομένων καὶ κοσμικῶν ἐχειροτότησεν ὁ Ἡρακλείας αὐτὸν (τὸν Μάξιμον) πατριάρχην εἰς τὴν Παμμακάριστον γενομένης παρρησίας μεγάλης καὶ εὐταξίας».

ἀρχιερεὺς πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας καὶ τοποτηρητῆς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιοτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Φιλοθέου Ἀντωνίου ἀποφήνας ὑπέγραψα»· ἔπεται καὶ ἑτέρα ὑπογραφή: «Τοποτηρητῆς τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κυρίου Φιλοθέου Πρωτοσύγκελλος Γρηγόριος Ἱερομ. ὑπέγραψα». Βλ. καὶ Τρύφ. Εὐαγγελίδην ἐν Βίοις ἁγίων, σ. 128.

1. Τουρκογραφικ. βιβλ. Β', σ. 120, 124.

2. Κατὰ τὸν καθ. Νικ. Βέην, Byzant. neugr. Jahrbücher τόμ. XV, 1906) σ. 486.

3. Κρούσιος ἐν Τουρκογρ. σ. 124, 138.

Γαλακτίων 1474 (Σ)—1478

Τὸ τῆς καθαιρέσεως ἔτος 1478 δίδεται ὑπὸ τοῦ **Σ. Ἀριστάρχου** ἐν ταῖς Φωτίου ὀμιλίαις καὶ λόγοις, σ. ρπγ', σ. 213.

Νεόφυτος 1480

Βλ. **Κεραμέα** ἐν Δελτ. ἱστορ. καὶ ἔθνολ. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Β', σ. 688.

Μελέτιος Β'. 1480

Κατὰ τὸν Ἡρακλείας **Νεόφυτον** οὗτος ὑπῆρχεν ἀναγεγραμμένος εἰς τὸν ἀρχαῖον τῆς Μητροπόλεως κώδικα ἐπιβεβαιούμενος καὶ ἐξιστορῶν τὸν γενεαλογικὸν τῶν ἐν Ἡρακλείᾳ Κομνηνῶν κλάδον. Οὗτος ἄρχεται ἀπὸ **Θεοδώρου Κομνηνοῦ** υἱοῦ Γεωργίου πρωτοβεστιαρίου ἐγγόνου δὲ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ.¹

Κάλλιστος 1484—1497 (Αλ.)

1498, 1485 (Χ, Αμ). Ὑπογράφεται εἰς τοπικὴν σύνοδον συνελθοῦσαν εἰς τὴν Παμμακάριστον τῷ 1484 ἐπὶ πατριάρχου **Συμεῶν** πρὸς ἀποκήρυξιν τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀποφασισθέντων,² καὶ ἐπὶ **Νήφωνος** τῷ 1497—1498³ καὶ τῷ 1484 πρὸς καταδίκην τῶν φωραθέντων ὡς ὑποκυψάντων εἰς τὴν «νόσον τοῦ Σίμωνος» (Σιμωνικοί)⁴ ἐπὶ **Συμεῶν** ἐπίσης. Τούτου εὑρίσκεται ὠμοφόριον φυλαττόμενον ἐν τῷ πατριαρχ. σκευοφυλακίῳ.⁵ Ὁ ἀνωνύμως ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Σάρδεων ἀναφερόμενος ἐν σ. 75 τὸ ἔτος 1486 καὶ 1488 εἶναι οὗτος.⁶

Ἰωσήφ 1499 (Σ)

Ἀναφέρεται εἰς σιγίλλιον **Ἰωακείμ Α'** περὶ τοῦ βατοπεδινοῦ μετοχίου τοῦ Προσφορίου τῷ 1499, Ἰνδικτ. η'.

-
1. Βλ. Κεφ. Ζ' Λόγιοι Ἡρακλεῶται, § 2 - 3.
  2. Σ. Σταματιάδου, Ἐκκλησιαστικά σύλλεκτα, Σάμος 1891, σ. 29, καὶ εἰς ἄλλην τοῦ αὐτοῦ ἔτους πρᾶξιν ὑπογράφεται (σ. 35).
  3. Αὐτ. 43.
  4. Νέος Ἑλλην. Ι', σ. 350.
  5. Βλ. Γ. Σωτηρίου, σ. 43.
  6. Βλ. Α. Δημητρακοπούλου, Ναθαναὴλ Ψύχας, Θ' - ΙΕ'.
  7. Ἑλληνικά ἔτ. Γ', σ. 46.

Θεοδόσιος 1500—1502

Ἰὺπὸ τοῦ Ἡρακλείας *Νεοφύτου* ἀναφέρεται καὶ οὗτος εἰς τὰ περὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν γράφων ἐν τῷ παλαιῷ τῆς μητροπόλεως κώδικι «ἐν ἔτει ζι' ἐβαπτίσσαμεν τὸν υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, υἱοῦ Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἐκαλέσαμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ *Μανουήλ*.¹

Ἀνώνυμος 1502, 1514, 1503, 1513 (Σ). 1519

Ἐὸ *Κρούσιος* ἀναφέρει, ὅτι τῷ 1502 ὁ Ἡρακλείας ἐγκαθιδρύει ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν πατριάρχην *Παχώμιον Α'*, καὶ τῷ 1513 τὸν *Θεόκλητον*.² Ἄλλον Ἡρακλείας προστίθησι τῷ 1519.³

Δατῖνος ἐπίσκοπος 1518 (βλ. ἐν τέλει).

Γερμανὸς Α'. 1520—1522

Οὗτος ἀναφέρεται ἐπὶ *Ἰερεμίου Α'* τοῦ πατριάρχου ὃν καὶ ἐγκαθίδρυσε τῷ 1522 κατὰ τὸν *Μαλαξόν*.⁴

Δατῖνος ἐπίσκοπος 1524 (βλ. ἐν τέλει)

Χριστόδουλος

Ἀναφέρεται περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ις' αἰῶνος.⁵

Ματθαῖος 1541

Οὗτος ὑπάρχει παρὰ *Σοφρωνίῳ Εὐστρατιάδῃ* ἐν Γρηγ. Παλαμᾷ, τόμ. Δ', σ. 225 εἰς σιγίλλιον Ἰερεμίου ἐπικυρωτικὸν ἔγγραφον τῆς ἱερᾶς Κοινότητος Ἀθῶ.

Ἀνώνυμος 1545 (Σ)

Ἐὸ Ἡρακλείας παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Κ/πόλει συνελθοῦσαν τοπικὴν σύνοδον, ἥτις ἐξέδωκε τόμον διαγορεύοντα : «οἷτινες τῶν ἀρχιε-

1. Δελτίον ἱστορ. καὶ ἐθιολ. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Β', σ. 667 ἐ.

2. Τουρκογραικ. σ. 145, 152 - 154' πρβλ. Γεδεών Πατρ. πίν. σ. 499.

3. Αὐτ. σ. 153.

4. Κρούσιος αὐτ. σ. 165 βλ. Βυζ. Χρονικά Πετροπόλεως VII, 1904, σ. 672.

5. Le Quien, τόμ. I, σ. 1116.

ρέων θέλουσι νὰ γείνη πατριάρχης χωρὶς νὰ συναθροισθοῦν ὅλοι οἱ ἀρχιεθεῖς καὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ τῆς Πελοποννήσου, νὰ εἶναι αὐτοκαθαίρετοι τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τοῦ θρόνου καὶ ὁ Ἡρακλείας ἐξεφώνησεν ἀφορισμὸν μετὰ ὁμοφορίου καὶ ἐπιτραχηλίου». ¹

Κάλλιστος 1546—1564 (Χ, Αμ),

Οὗτος ἐγκαθίδρυσεν τὸν πατριάρχην **Ἰωάσαφ**. ²

Κύριλλος Α΄. 1546—1567 ³

Ἐν Acta et diplomata patriarchata, τόμ. Ε΄, σ. 238 καὶ ἐν σιγιλλῶ τῆς μονῆς Λειμῶνος φέρεται ὑπογεγραμμένος τὸ ἔτος 1546, ⁴ ἐν δὲ τῷ Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς 1883, σ. 265 τὸ 1546·1565 ἀναφέρεται ὡς ἀρχιερατεύσας παρὰ τοῦ **Γεδεών**. Τὸ 1565 (Χ), τὸ 1546, 1561, 1565, 1567 (Σ, σ. 75).

Οὗτος παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐν Κ/πόλει τοπικὴν σύνοδον τοῦ 1565 ὑπέγραψεν εἰς τὸ πρακτικὸν τῆς καθαιρέσεως τοῦ πατριάρχου **Ἰωάσαφ** τοῦ μεγαλοπρεποῦς. ⁵ Ἐπιγραφή ὑπ' ἀριθ. 110 παρὰ Kalinka 1926: «ἐπὶ μητροπολίτου τῆς θεοσώστου πόλεως Ἡρακλείας κυροῦ Κυρίλλου».

Νεόφυτος 1564

Εἰς συνοδικὴν ἀπόφασιν διενέξεων Μετεωριτῶν καὶ Βαρλααμιτῶν (Ἑλληνικά, Τ, 1938, σ. 295).

Μακάριος 1567—1571

Κατὰ τὸν Le Quien οὗτος ἤκμαζεν ἐπὶ **Σελῆμ Β΄** (1524·1574).

Βαρθολομαῖος Β΄, 1572

Βλ. Δ. Σ. **Ἀλβανάκη**. Μονὴ Γαλατάδων Εὐβοίας, Ἀθῆναι 1906, σ. 44.

1. Κρούσιος Τουρκογρ. σ. 165.

2. Αὐτ. σ. 169.

3. Κάλλιστος καὶ Κύριλλος δυνατὸν νὰ συγχέωνται ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν ἀρχιερατ. δυσξυμβλήτων ὑπογραφῶν.

4. Φωτίειος βιβλιοθ. τόμ. Α΄, σ. 241.

5. Κρούσιος, σ. 172.

Γεράσιμος Β' 1572—1591

Οὗτος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μάλα δρασάντων ἱεραρχῶν ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς μαρτυριῶν : 1572 - 1590 (Αλ. Φωτ. βιβλ. Α', 241), 1572 (X), 1583 (Acta patr. V. σ. 244) «Ἡρακλείας μητροπολίτης ἦν κατὰ τὸ „ζπγ' ἔτος (=1574) ὁ Γεράσιμος». (1) 1591 Ἰουν. Βυζ. Χρον. Πετροπόλεως Ι', 1903, σ. 49 παράρτ. II, Acta de I' Athos. Actes de Pantocrator. 1572 - 1578 (Αμ), 1575, 1590 (Σ). Οὗτος ἐχειροτόνησε τὸν πατριάρχην *Ἱερεμίαν τὸν Τρανὸν* καὶ συμμετέσχεν εἰς τὴν ὑπὸ τούτου συγκληθεῖσαν σύνοδον ἐκ 18 μητροπολιτῶν καὶ 4 ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν. (2) Ὑπογράφεται εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Μόσχας *Ἰωβ* ὡς πατριάρχου Ρωσσίας τῷ 1590. (3) Πρὸς τούτοις κατὰ τὸν Λαυρ. κώδικα 594 ἦν καὶ μουσικός. 1575 Ἰούλιος, Ἱερεμίου εἰς γράμμα συνοδικόν, ὅπου συνυπογράφονται ὅ,τε Ἀντιοχείας *Ἰωαννῆμ* καὶ ὁ Ἱεροσολύμων *Γερμανὸς* περὶ τῶν προνομίων τοῦ ὄρους Σινᾶ (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 337).

Θεοφάνης Β' 1575

Βλ. *Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην* ἐν Γρηγορίῳ Παλαμᾷ, τόμος Α', σ. 380. *Γεδεών*, Ἱστορ. Χριστοῦ πενήτων σ. 81 - 82 Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται, ὅτι ὑπῆρξε ρέκτης ἀνὴρ, ὅπως οἱ πλεῖστοι Ἡρακλειῶται. Ὁ Γεδεών, (Ἱστ. Χριστοῦ πενήτων 82) γράφει : Ὁ μητροπ. *Ἡρακλείας Θεοφάνης* ἰδιοποιεῖται δικαιώματα πατριάρχου ἔχων καὶ δύο μητροπολίτας συνεργούς... ὁ πατρ. θρόνος ἦτο κενός· αὐτὸς δὲ ἐκυβέρνησεν αὐτὸν νομίζων κατὰ τὴν τότε καὶ τὴν σημερινὴν φοβερὰν ἀμάθειαν, ὅτι εἶχε πρὸ τοῦ ἔτους 200 ἐπισκοπὴν ὑφ' ἑαυτὸν τὸ Βυζάντιον· δηλ. καθ' ὃν καιρὸν τὸ Βυζάντιον ἐκυβέρνησεν πνευματικῶς ὁ ἐπίσκοπος «Ἀγχιάλου».

Γερμανὸς Β' 1576

Περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν, ὅτι ἐγένετο Ἡρακλείας ἀπὸ ἡγουμένου τῆς ἐν Σωζουπόλει μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου ἐκ δύο διαφόρων σημειωμάτων κωδίκων τῆς μονῆς δημοσιευθέντων ὑπὸ *Ἀθ. Π. Κερα-*

1. Κῶδ. Ἱεροσ. πατρ. συλλογῆς 370, XVI ac. ἐν Byzant. Zeitschr, XII, 1903, σ. 325. Κατὰ Σεπτ. 1575 ὑπογράφεται εἰς σιγίλλιον Ἱερεμίου Β' ὑπὲρ τῆς ἀναβίωσης τοῦ κοινοβίου τῆς Λαύρας τοῦ Ἀθωνος, ὅπερ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἀλεξ. Λαυριώτου ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΒ', 1893, σ. 364.

2. Βλ. Κρούσιον σ. 179, Byz. Zeitschr. XII, σ. 325, Φωτ. βιβλ. Α' 241.

3. Regel, Analecta byzantinograeca σ. 85.

μέως : «αὐτὸς ὁ ἡγούμενος, ὁ *Γερμανὸς* ἔγηνε μητροπολίτης Ἡρακλείας εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κύρ *Ἱερεμία*. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθεῖ ἕτερον : «ἐλάχιστος καθηγούμενος τῆς θείας καὶ ἱερᾶς καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ τιμίου μου ἐνδόξου προφήτου *Προδρομοῦ* καὶ βαπτιστοῦ *Ἰωάννου Γερμανὸς ἱερομόναχος* ὁ οἰατρὸς ἐνέττι ,ζπδ΄» (1576). (1) Ὅποια ἀμάθεια !

Διονύσιος Α΄ 1530—1613

Ἱεράρχης σπουδαῖος. Αἱ χρονολογίαι ὡς ἑξῆς : 1580 (Χ, Αμ) 1590 - 1609 (Αλ) 1591 - 1606 (Αμ), 1591, 1593, 1595, 1600, Μάρτιος 1606 (Σ), 1580 - 1591 (Λαμπ. 1606 (Χ).

Ἐχειροτονήθη ἀπὸ μεγ. πρωτοσυγκέλλου. Παρευρέθη εἰς τοπικὴν ἐν Κ/πόλει σύνοδον ἐπὶ πατριάρχου *Ἱερεμίου Β΄* συνελθοῦσαν ἐν τοῖς πατριαρχείοις τῷ 1585. (2) Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπογράφεται τῷ 1593 (3) καὶ εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς μονῆς Δαμαλῶν καὶ Πεδιάδος (Ἑλληνικά Β΄, 1928, σ. 132). Ἐπίσης ὑπῆρχε συνοδικὸς τῷ 1596 καὶ εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος εἰς διαφόρους πράξεις. (4) Τῷ αὐτῷ ἔτει ὑπογράφεται εἰς διασωθὲν τῆς μονῆς Κοσινίτζης σιγίλλιον, ὅτε ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον *Γαβριήλ Α΄*. (5)

Τῷ 1600 σημειοῦται εἰς συνοδικὸν ἐπὶ πατριάρχου *Μαρθαίου Β΄*. (6) Τῷ 1604 ὑπάρχει ἀναγραφή τοῦ παλαιοῦ τῆς μητροπόλεως κώδικος διασωθεῖσα ὑπὸ *Νεοφύτου* : «Ἐν ἔτει ,αχδ΄ νοεμβρίου θ΄ ἔστεφανώθη Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, υἱὸς Δαβὶδ Κομνηνοῦ μετὰ Μαρίας θυγατρὸς Πέτρου τοῦ Γλαβᾶ ἐν τῷ ναῶ τοῦ τῶν ἀρχιστρατήγων». (7) Καὶ ἐν κώδ. Μετρῶν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ κ. *Μ. Σαραντιῆ Διονύσιος* τῷ 1704, ὅπερ γραπτέον 1604. (8)

Ἐπὶ *Νεοφύτου Β΄* τῷ 1605 - 6 ἀπελύθη σιγίλλιον περιέχον πολλὰ τὰ ἐπαινετικά περὶ *Διονυσίου*. (9)

1. Κεραμεὺς ἐν Βυζ. Χρονικὴς Πετροπόλεως VII, 1904, σ. 672. Φωτ. βιβλιοθ. Α΄, σ. 240 - 241 β΄, ὅσα γράφει ὁ Ἡλίουπόλεως Γεννάδιος περὶ συνχῆσεως τοῦ Γερμανοῦ τούτου πρὸς τὸν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12΄ αἰῶνος Γεράσιμον Ἡρακλείας.

2. Φωτ. βιβλιοθ. Α΄, σ. 34.

3. Ἑλληνικά τόμ. Β΄, σ. 32.

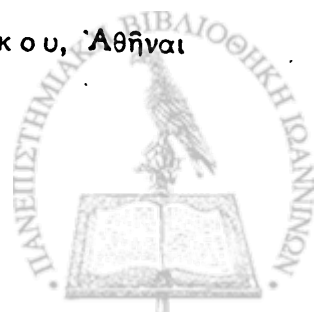
4. Ὁ ἐν Κ/πόλει φιλ. ἀλλ. 1886 ὁμ. 12΄ σ. 52 ἐ., 54, 57, 69, 76, 77, 79.

5. Μικροκρί. βιβλιοθ. Α΄, σ. 10, 173.

6. Φωτ. βιβλιοθ. Α΄, σ. 137.

7. Θρακ. Ε΄, σ. 68.

8. Βλ. Σοφ. Οἰκονόμου, περὶ Φραγκίσκου Κόκκου, Ἀθήναι 1863, σ. 5.

Πρὸς τὸν *Διονύσιον* τῷ 1612 γράφει *Νικηφόρος ὁ Μελισσηνὸς* ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως. (1)

Ὡσαύτως ὑπογράφεται ἐν ἐπισήμοις ἐγγράφοις τοῦ 1612-1613. (2) Οὗτος ἐγένετο Ἡρακλείας ἀπὸ πρωτοσυγκέλλου καὶ ἦν λόγιος καὶ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων αὐτῆς ἀρχιερέων, ὡς μαρτυροῦσι αἱ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαὶ *Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου* καὶ *Μελετίου τοῦ Πηγᾶ*. Τούτων ὁ μὲν καλεῖ αὐτὸν «*διαπρῦσιον καὶ ἡδὺ διὰ πάντων ἐνηχοῦσαν σάλπιγγα, (3) δοχεῖον τῶν θείων ἐμπνεύσεων, ἐναρμόνιον κιθάραν τῶν κρουσμάτων τοῦ πνεύματος τερπνὰ καὶ λιγυρὰ ὡς δὲ σωστικὰ ἐνηχήσασαν μελωδήματα*», ὁ δὲ *Μελέτιος Πηγᾶς* ἐπαινεῖ ἐπίσης καὶ γεραίρει αὐτὸν ὡς παρακολουθήσαντα αὐτῷ εἰς τὸ δύσκολον ὄντως ἔργον τοῦ ἐπιτηρητοῦ τοῦ οἴκ. πατρ. θρόνου καὶ συγκοπιάσαντα καὶ μετασχόντων τῶν ὑπερφυῶν ἐκείνων κόπων, καὶ συναντήσαντα τῶν χαλεπῶν κινδύνων». (4) Τοῦ *Μελετίου Πηγᾶ* Ἐπιτηρητοῦ ὄντος, ὅπως ὠνομάζετο, τοῦ οἴκουμενικοῦ πατριάρχου ὑπογράφει *Διονύσιος* εἰς γράμμα πρὸς τὸν Πρῶτον τοῦ ἁγίου Ὁρους τῷ 1597. (5) Ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ κράτους σώζεται ἐπιτύμβιον τοῦ *Διονυσίου*. Ὁ *Μάξιμος Πελοποννήσιος* ἐπιστέλλων πρὸς τὸν ἐν Κ/πόλει *ιερομόναχον Ἀββακοῦμ* γράφει: «Γράψον μοι εἰ μενεῖς αὐτός, εἴ του δέη αἰθιοπικοῦ θαρρῶν μήνυσον. τὸν πανιερώτατον καὶ σοφώτατον κύρ *Διονύσιον Ἡρακλείας*, τὸν ἐμὸν ἐν Χριστῷ περιπόθητον πατέρα πρόσπειτε ἰδῶν». (6) Ὁμοίως ἐπαινεῖ αὐτὸν καὶ ὁ *Φραγκῖσκος Κόκκος*,

1. Νέος Ἑλληνομν. I', σ. 33, 56.

2. Dölger, *Planeines Corpus der griech. Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeiten*, München 1903, σ. 117 - 118.

3. Ὁ *Διονύσιος* ἐχρημάτισε καὶ μελουργὸς (Θρακ. Α', 371 καὶ Λαυριωτ. κώδ. 472).

4. Ὁ Πηγᾶς ἦν τότε «ἐπιτηρητῆς» τοῦ οἴκ. θρόνου (1598) καὶ κατὰ Ἰούλιον ἀπελθὼν ἔγραψεν αὐτῷ ἐξ Ἀλεξανδρείας: «*παρηκολούθηκάς μοι τῶν φροντίδων...συνήντησας τῶν κινδύνων τῶν χαλεπῶν, συμπαρομάρησας, καὶ χωνεύων νόσῳ τρυχόμενος καὶ γῆρα...τρέχοντι πολλάκις τὴν ἐπὶ θάνατον συμπαρῆς μοι, τῷ ἀπηνεστάτῳ κριτῇ καὶ ἀπολογουμένῳ περὶ ἀναστατώσεως τῆς ὅλης ἀρχῆς καὶ ἀνδραποδισμοῦ· ἔγνω γὰρ ἐκφοβῆσαι τὸν Μελέτιον ἵνα τῶν 6.000 χρυσῶν...τύχη παρ' ἐμοῦ*». Σοφ. Οἰκονόμου ἐπιστολὴ τοῦ Πηγᾶ ἐν Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. Γ', σ. 347. Παρὰ νικά, Σχεδιάσμα, σ. 38.

5. Καὶ ὁ Φραγκ. Κόκκος ἐπιστέλλων αὐτῷ ἐπαινεῖ «τὸ περὶ τὴν παιδεῖαν φιλόσοφον ὁμοῦ καὶ φιλόπονον, ἐν οὕτῳ προβάσει τῇ ἡλικίᾳ» (Ἐκθεσ. ἐπιστολ. τύπων, Βενετία 1786, σ. 135 - 144 τοῦ Κορυδαλλέως).

6. Φωτ. Βιβλιοθ. Α', σ. 93· ὁ σεβ. Ἡλιουπόλεως γνωρίζει καὶ ἄλλην ἐπιστολὴν τοῦ *Μαξ. Μαργουνίου* πρὸς τὸν *Διονύσιον* ἰδῶν αὐτῆν ἐν κώδ. Παρισ. Suppl. Grec 1026.

ἐν ἐπιστολῇ δημοσιευθεῖση ὑπὸ Σοφοκλέους Κων. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων (Ἀθῆναι 1863, σ. 25) *ἢ τε ἄλλη σοφία τε καὶ ἀρετὴ καὶ ἡ περὶ τὰ θεῖα στερεότης καὶ τὸ τοῦ ζήλου διάπυρον οὐ τοὺς τυχόντας ἔσχεν ἐγκωμιαστιάς, ἀλλὰ Μελέτιον τὸν Πηγᾶν καὶ Μάξιμον τὸν Μαργουίνιον, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἀγλαὰ ἐγκαλλωπίσματα.* (1) Ὁρίζει δὲ χρόνον ἐκλογῆς τοῦ Διονυσίου ὡς Ἡρακλείας τὸ ἔτος 1591. Ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως, φ. ρηϚ' χειρὶ τοῦ μητροπολίτου Διονυσίου: «Ἐν ἔτει αχδ', Νοεμβρίου Θ', ἐστεφανώθη Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, υἱὸς Δαβὶδ Κομνηνοῦ μετὰ *Μαρίας* θυγατρὸς *Πέτρου τοῦ Γλαβᾶ* ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀρχιστρατήγων». Σημειοῦται ὁ Νεόφυτος. («Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος», Β', σ. 670).

Γρηγόριος Γ' 1591 (Χ, Αμ)

Νεόφυτος Α' 1610 (Χ, Αμ)

Ὑπάρχει ὑπογεγραμμένος εἰς τὴν ἐπὶ Κυρίλλου Λουκάρεως τὸ α' πατριαρχεύοντος ἐπικύρωσιν σιγιλλίου τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου ὑπὲρ τῆς μονῆς Φιλοσόφου τῆς ἐν Δημισάνῃ διακειμένης (ἄνευ ἡμερομηνίας) (2) καὶ πρὸς τοὺς ἐν Λεοντοπόλει τῆς Μικρᾶς Ρωσίας ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ (ἄνευ ἔτους) ἐδημοσιεύθη ἐν Ἐκκλ. Φάρω ΚΒ', 1923, σ. 146.

Κύριλλος Β' 1612

Βλ. τὸ περιοδικὸν «Βυζαντις» 1909, Ἀθῆναι, σ. 326-8, ἐνθα ἀναφέρεται καὶ ὁ Ἰλαρίων.

Γερμανὸς Γ' 1613 (Σ)

Βλ. *Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην* ἐν Ἑλληνικοῖς, Γ', σ. 50, ὅπου ὑπογράφεται ἐπὶ *Τιμοθέου* εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Βερροίας *Ἀβερακίου* Βατοπεδινοῦ (Ἰούλιος 1613).

Γαβριὴλ 1914—1915

Ὁ *Γαβριὴλ Σταυρονικητιανὸς* ἐδημοσίευσε ἐν «Γρηγ. Παλαμᾶ» Δ', 1920, σ. 739-742. «Σιγιλλιον τοῦ πατριάρχου *Τιμοθέου Α'*, δι'

1. Ὁ Σοφοκλῆς ἀναφέρει 6 ἐπιστολάς τοῦ Πηγᾶ πρὸς τὸν Διονύσιον, καὶ 51 τοῦ Μαργουίνιου.

2. Τὸ σιγιλλιον τοῦτο εἶναι τοῦ Πατριάρχου Πολυεύκτου ἐπανεκδοθὲν ἐπὶ Κυρίλλου Λουκάρεως καὶ τῆς τότε συνόδου χωρὶς νὰ σημειοῦται τὸ ἔτος. Ὑπάρχει εἰς τὸ ἡμετ. Νόμιμον φ. 1579-1586. Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τῆς τετάρτης τοῦ Λουκάρεως πατριαρχείας ὡς ρητῶς διαμνημονεύει ὁ Ὑψηλάντης (μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 137 ἔχων ἐν συνόψει τὸ περιεχόμενον.

οὐ... ἐπικυροῖ τὰ ἔγγραφα περί τῶν ἐν.. Ἐζόβη τῆς ἐπαρχίας Σερρών κτημάτων (τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς) τοῦ Σταυρονικήτα...» 1614 Ἰουλ, κα', Ἰνδ. ἰβ'. ὅπου μετὰ τοῦ Τιμοθέου ὑπογράφονται καὶ ὁ Ἱεροσολύμων **Θεοφάνης** καὶ ὁ Ἀχρίδος **Μητροφάνης** μεθ' οὗς ὁ Ἡρακλείας **Γαβριήλ** καὶ 27 ἄλλοι μητροπολίται. Ἐπίσης ὁ Γαβριήλ ἀναφέρεται ἐν σιγίλλῳ τοῦ **Κυρίλλου Δουκάρεως** (βλ. **Α. Διαμαντόπουλον** ἐν τῇ Ἐπετηρίδι Κυρ. Λουκ. 1939, σ. 30).

Ἰλαρίων 1615—1616

Ἦν ἐκλεκτὸς ἀνὴρ. Κατὰ χειρόγραφον τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων κατήγετο ἐκ Κρήτης «ἐξ ἑνὸς τοῦ τῆς Κρήτης χωρίου λεγομένου ἀποκόρωνα» (Φωτ. βιβλ. Α' σ. 88). Πρὸς αὐτὸν ἱερομόναχον ἔτι ὄντα γράφει τῷ 1610 Ἰουνίου 20 **Κύριλλος ὁ Δούκαρις**, ἀποκαλῶν σοφώτατον. Εἶχε συνάψει πολεμικὴν ἀλληλογραφίαν καὶ πρὸς τὸν παπολάτρην Ἀθανάσιον ῥήτορα τὸν Κύπριον, παρ' οὗ καὶ μαθάνομεν, ὅτι ἀπέθανε προώρως κατὰ τὸ 1616. Κατὰ ταῦτα, ὅπως καὶ ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ **Κύριλλος**, ἀνήκεν «εἰς τὴν πεφωτισμένην καὶ κἄπως ἐλευθερόφρονα καὶ σφόδρα πολεμίαν τοῦ παπισμοῦ σχολήν» καὶ ἔγραψε κατὰ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς θεοτόκου καὶ κατὰ τῆς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡς γνωρίζει ἡμῖν ἐπιστολὴ τοῦ ῥήτορος Ἀθανασίου. (1) Ἐνεκα τούτου ἐλθὼν εἰς ῥήξιν πρὸς τὸν ἀντιθέτων ὄντα ἀρχῶν πατριάρχην **Τιμόθεον** ἀπήλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ· ὅθεν οὗτος κατέκαυσε μετὰ τὸν θάνατον τὰ συγγράμματα τοῦ Ἰλαρίωνος, καὶ τοῦτο συνετέλεσεν, ὥστε νὰ παρασιωπᾶται τοῦ λογίου ἱεράρχου τὸ ὄνομα παρὰ πάντων τῶν ἀναγραψάντων τὸν βίον τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν λογίων. Ὡς Ἡρακλείας ὑπογράφεται εἰς συνοδικὴν πρᾶξιν περὶ ἐπαναφορᾶς χωρίων εἰς τὴν ἐπαρχίαν Φιλίππων κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1616, Ἰνδικτ. ἰβ. (2)

Ἰωαννίκιος Β', ἐθεώρουν ὀρθόδοξον τὸν ὑποκρινόμενον τοῦτον παπολάτρην ὃν ἀπεκάλυψεν ὁ Ἱεροσολύμων **Δοσίθεος**, καὶ συνίστων αὐτὸν τοῖς ὀρθοδόξοις εἰς σπουδαῖον ἱεροκήρυκα καὶ πνευματικόν. Ἐκ τῆς εἰρημένης ὄμως ἀλληλογραφίας πρῶτος ὁ Ἡρακλείας Ἰλα-

1. Legrand, Bibliographie hellénique.. XVII siècle, τόμ. III, σ. 421.

2. Γενναδίου Ἀραμπατζόγλου μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως, Φωτίειος βιβλιοθήκη, Μέρος, Α', Κ/πολις 1933, σ. 75. Οὗτος πρῶτος ἔγραψε περὶ τοῦ Ἰλαρίωνος, διορθούμενος πολλῶν ἐγγράφων τὰ ὀνόματα· βλ. καὶ σ. 240. Τοῦ αὐτοῦ Ἰλαρίων ὁ Κρήτης μητροπ. Ἡρακλείας. Ὁρθοδ. ΚΓ', 1948, σ. 184 - 189 (βλ. κατωτέρω).

ρίων πρὸ 30ετίας ἀφήρσεν αὐτοῦ τὸ προσωπεῖον, διὸ καὶ παραπονοῦμενος ἀπαντᾷ αὐτῷ τοιαῦτα ὁ **Ἀθανάσιος** : «τίς ἐστὶν αἰρετικὸς σὺ ἢ ἐγώ ; σὺ ὅς ἀποβάλλεις τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων ; ἢ ἐγώ, ὡς πιστεύω πάντα ἃ ἐπίστευσαν αἱ ἅγιοι καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι καὶ μάλιστα αὐτὸς ὁ νῦν ἐμὸς καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ;» (Φωτ. βιβλ. Α', σ. 88) καὶ πάλιν : «ἐπεὶ προφασίζεις μοχθηρῶς ὅτι μέλλω μετὰ τὸ ἀπάραι με τῆς Κωνσταντίνου γενέσθαι ἰεσουίτην καὶ ἀπορῶ πῶς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀναβὰς ἀξίωμα χάρισματος ἠξιώθη προφητικοῦ... μὴ με νομίσης δεδοικέναι ἀκουσαντά σου τὴν κενὴν καὶ ψευδῆν (sic) ἐκείνην κατηγορίαν, ὅτι πείθομαι τῷ Ρώμης ἐγώ... εἰ σοφὸς εἶ καὶ ἀρχιερεὺς... πῶς αὐτὸς ἐμὲ ἐξεφράυλισας... καὶ λίαν μ' ἐληδόρησας» (αὐτ. 89).

Ἐν τούτοις παρὰ τὰς τοιαύτας οὐχὶ καλὰς σχέσεις δὲν ὤκνει ὁ **Ἀθανάσιος** νὰ ὑποβάλλῃ τῷ Ἡρακλείας καὶ τὴν λύσιν θεολογικῶν ζητημάτων ὡς τὸ πολυθρύλητον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περὶ τοῦ προπατορικοῦ τῆς Θεοτόκου ἀμαρτήματος «καὶ τότε εὐγαλεν ὁ Θεὸς τὸ κριμα τοῦτο ἀπ' αὐτῆν, διὰ νὰ μάθωμεν, ἵνα μὴ ἄλλως πιστεύοντες αἰρετικοὶ λογιζώμεθα». (Μαρτίου 28, ἔτ. 1614). Εἰς δευτέραν ἐπιστολὴν, (Αὐγ. 18) ὁ Ἰλαρίων εἶχεν ἀναπτύξει αὐτῷ τὰ δύο κεφάλαια, τὸ περὶ θεολογίας καὶ τὸ περὶ οἰκονομίας· ὅθεν ὁ **Ἀθανάσιος** μετὰ παρατεταμένην σιωπὴν, εἰ καὶ μὴ λαβὼν ἐν τῷ μεταξύ ἀπάντησιν γράφει : «περὶ τοῦ πρώτου κεφαλαίου οὐ (sic) τάδε ἔφησ : τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται καὶ οἱ ἄλλως λένοντες αἰρετικοὶ εἰσὶν· οὐ ἢ λέξις ἢ λέγουσα ἐκ μόνου φανερὰ ἐστὶ προσθήκη, καὶ λίαν ἐκπλήττομαι πῶς οὐχ εἴρηκεν, ἀλλ' οὐδ' ἐφαντάσθη· καίτοι οὐδ' αὐτός... ὁ ἐν τῷ πατρικῷ κόλπῳ αἰεὶ ὢν, ὁ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἀκριβῶς εἰδώς, ἢ πηγὴ τῆς θεολογίας τοῦτ' εἶπέ ποτε... πῶς οὖν σὺ θεολογικότερος τοῦ θεανδρικοῦ λόγου γέγονας, εἰπὼν ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς» (αὐτ. σ. 90-91) καὶ ἐφεξῆς ἐξελέγχει αὐτὸν ὡς διαστροφέα τῶν Γραφῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀκόλουθον (20 Αὐγ.) ἐπιστολὴν μετὰ πρωτοφανοῦς ἀύθαδείας, ἐν ἣ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τῆς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ δηλονότι ἐκπορεύσεως δι' ἣν ἐξηλέγχθη, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ **Ἰλαρίωνος**, λέγει «εἰ ἐγὼ αἰρετικὸς διὰ τοῦτο, ἔστω καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰ ἐγὼ αἰρετικὸς ἔστω καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία μετ' ἐμοῦ, ἢ τὰναντία σοῦ φρονοῦσα...» (ἀσυγκράτητος πλέον φωρᾶται λατινοφρονῶν, (αὐτ. σ. 92).

Ὁ **Ἀθανάσιος** γράφει εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἰλαρίωνι τῷ πανιερωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Ἡρακλείας καὶ προέδρῳ τῶν ὑπερτίμων» 5 ἐπιστολάς. Τούτων αἱ 3 γραφεῖσαι τῷ 1614 δημοσιεύονται ὑπὸ τοῦ σεβ. Ἡλιουπόλεως Γενναδίου (αὐτ. σ. 88-92), ἐξ ὧν μανθάνομεν περὶ τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ κατὰ τοῦ παπισμοῦ. Οὗτος διατείνεται, ὅτι εἶναι ἀνύπαρκτος ὁ ἐν ἐγγράφῳ ὑπογραφόμενος τῆς ἐν Ἄθῳ

μονῆς Σταυρονικήτα *Γαβριήλ* 1614-1615 ὑπὸ *Γαβριήλ Σταυρονικη-
τιανοῦ* δημοσιευθέντι (βλ. *Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην* ἐν Γρηγορίῳ Πα-
λαμᾷ, Δ', σ. 741 - 2 καὶ *Α. Διαμαντοπούλου* ἐν 'Επετηρίδι Κυρίλλου
Λουκάρεως 1939 σ. 30). Οὗτος εἶναι καὶ αὖθις ὁ *Ίλαρίων*, ὁ δὲ Νι-
κομηδεῖας (Φωτίειος βιβλιοθήκη Α', σ. 75, ἔνθα διορθοῦται τὸ λάθος
ὑπὸ τοῦ σεβ. Ἡλιουπόλεως *Γενναδίου* καὶ ἐν 'Ελληνικοῖς Β', σ. 116).
Δύο πατριάρχαι ὁ *Παρθένιος Α'* καὶ ὁ ἅγιος Ἡλιουπόλεως ἐξετά-
ζει ἐν τῇ «Ὁρθοδοξία», ὡς εἴρηται, ἐκ νέου τὸν βίον τοῦ Ἰλαρίω-
νος, ὅστις πρῶτος, ὡς διΐσχυρίζεται γράφει περὶ αὐτοῦ ὡς μητρο-
πολίτου, ὅπερ δεῖται μείζονος ἐρεύνης, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε τὸ ὄνομα
τοῦ ὡς Ἡρακλείας εἰς τὸν Α' κώδικα τῶν Πατριαρχείων. Ἐπίσης
πολλὴν σπουδὴν ἐπέδειξε νὰ ἀπαλείψῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἱεραρ-
χῶν Ἡρακλείας Γαβριήλ καὶ Γερμανοῦ ἀντικαθιστῶν αὐτὰ ἄνευ ρη-
τῶν μαρτυριῶν διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰλαρίωνος. Ἀδύνατον παλαιο-
γραφικῶς ν' ἀναγνωσθῶσιν τὰ ὀνόματα ταῦτα διὰ τοῦ Ἰλαρίωνος. Πρέ-
πει πρὸς πίστωσιν νὰ προσαχθῶσιν πράξεις, εἰς ἃς ν' ἀναφέρεται ρη-
τῶς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰλαρίωνος. Ὁ μακαριώτατος Γαβριήλ Σταυρο-
νικητιάνος ὃν ἐγνώριζον καλῶς καὶ συνειργάσθη ἐν τῇ Ἱερᾷ Κοινό-
τητι ἦν λίαν ἔμπειρος περὶ τὴν παλαιογραφίαν, ἐδημοσίευσε πολλὰ
ἔγγραφα καὶ συνέταξεν ἐκτεταμένον τῶν κωδικῶν τῆς μονῆς κατά-
λογον. Καὶ ὁ ἕτερος, ὁ μακ. Α. Διαμαντόπουλος ἦν λίαν ἔμπειρος
περὶ τὴν παλαιογραφίαν ἐπομένως πιστεύομεν, ὅτι ἀνέγνω καλῶς
τὸ ὄνομα Γαβριήλ.

Τιμόθεος 1616—1622

Οὗτος τῷ 1620 σύμφηφος γενόμενος ὑπογράφει εἰς τὸ ὑπόμνημα
τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας *Κυρίλλου Α'* τοῦ *Λουκάρεως*
κατὰ τὸν Σάρδεων *Γερμανόν*. (1) Ἀμέσως δὲ τότε ἀναφέρεται τὸ ὄνο-
μα αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς μονῆς Ἀγίας ἀπολυθὲν κατὰ Νοέμ-
βριον. (2) Ἄλλας ὑπογραφὰς αὐτοῦ βλέπομεν εἰς πατριαρχικὸν
γράμμα περὶ τῆς μονῆς Σερίφου κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1616. (3)
Ἐπὶ πατριάρχου *Τιμοθέου* κατὰ Νοέμβριον, Ἰνδ. β' ἔτους
1619 ὑπογράφεται εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀπὸ Πολυανῆς *Ἱερεμίου* ὡς

1. Συμβολὴ εἰς τοὺς πατριαρχ. καταλόγους, Α', Κ/πολις 1935, σ. 103.

2. Νέος Ἑλληνομν. τόμ. ΙΒ', σ. 352.

3. Π. Ζερλέντη, Ἱστορικαὶ ἐρευναι περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν νήσων
κτλ. Τεύχ. Α', σ. 74.

μητροπολίτου Σηλυμβρίας. (1) Ἔτι ἀναγραφὰι 1618 Νοέμβ. (Σ), 1620 (Χ). (2)

1620, Νοεμβ. δ', εἰς υπόμνημα ἐκλογῆς *Κυρίλλου Λουκάρεως* (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 4), Ἐναλ. Ἱεροσ. βιβλιοθ. Δ', σ. 93.

Δὲν γνωρίζομεν ἐκ τίνος ἀφορμῆς ἐξηναγκάσθη ὁ *Τιμόθεος* νὰ ἐκφωνήσῃ ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ λογικοῦ ποιμνίου. Πρὸς ἄρσιν τούτου ἐξεδόθη «Συνοδικὸν συγχωρητικὸν» ἄνευ χρονολογίας. (3)

Μόδιστος 1618

Βλ. Θρακικὰ τόμ. ις', σ. 389, ὑπὸ ἡμερομ. 26 Μαΐου. Βυζαντ. Χρονικὰ Πετροπόλεως, τόμ. XVII, 1913, Μερ. III, σ. 107.

Νεόφυτος Β' 1622—1636 (Σ).

Αἱ χρονολογίαι 1622 - 1635 (Αλ), 1623 (Χ), 1624 - 1636 (Αμ). Ὁ σεβ. Σάρδεων *Γερμανὸς* δέχεται ὡς ἐξηκριβωμένον χρόνον ἐκλογῆς τὸ 1622 καὶ τὸ 1636 ὡς πατριάρχου κατὰ Ἰούνιον. (4) Τῷ 1622 κατὰ Μάρτιον ὑπογράφεται εἰς σιγίλλιον Κυρίλλου Λουκάρεως, δι' οὗ κηρύσσεται σταυροπηγιακὴ ἢ μονὴ Ἀγριδιανοῦ Γάνου. (5) Ἐν τῷ πατρ. κώδικι Β', 37 ἀναγράφεται ὡδε: «Ὁ ὀσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς... ὁ ἀρχιμανδρίτης τῆς μητροπόλεως Ἀλεξανδρείας ὡς ἀνήρ τιμίος καὶ πίσσης ἀρετῆς κεκοσμημένος». Οὗτος ὡς μαθητῆς τοῦ *Κυρίλλου Λουκάρεως* κατώρθωσε νὰ ἐπαναγάγῃ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ἐκ τῆς ἐξορίας, ὅστις ὅμως ἅμα ἔφθασεν εἰς βασιλεύουσαν ἔδωκεν ἐκουσίαν τὴν παραίτησιν ὑπὲρ τοῦ *Νεοφύτου* «ὅς μὴ δυνάμενος κυβερνῆσαι τὰς τοῦ πατριαρχείου συγχύσεις διὰ τὸ εἶναι πρᾶον καὶ ἀγαθὸν παρητήσατο μετὰ χρόνον ἓνα καὶ πάλιν προεβιβάσθη ὁ Λούκαρις τὸ ἔβδομον». (6) Ὁ ἀπὸ Βερροίας Κύριλλος ἐκθρονίσας τὸν Λούκαριν δι' ἀδρῶν πρὸς

1. Φωτίειος Βιβλιοθ. Α', σ. 129.

2. Εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος εἰς γράμμα Τιμοθέου Β' (1612 - 1621) πρὸς τὸν Τζίας καὶ Θερμίων, ὅπερ δὲν φέρει ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τὸ ἔτος, εἰμὴ τὸν μῆνα Φεβρουάριον καὶ Ἰνδικτιῶνα ιδ' (Ζερλέντη, Ἱστορ. ἔρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν νήσων κτλ. Ἐρμούπολις 1913, σ. 74).

3. Βλ. Byzant Zeitschr. τόμ. XV, 1906, σ. 486, παρὰ τῷ καθ. Ν. Βέη.

4. Βλ. σχετικὴν πραγματείαν ἐν Ὁρθοδοξία Θ', 1934, τεύχ. Δεκεμβρίου.

5. Γεδεῶν Πατριαρχ. ἔφημερ. σ. 180.

6. Καλλίνικος Γ', πατριάρχης Κ/πόλεως ὑπὸ Κων. Δουβουνιώτου, Ἀθήναι, 1915, σ. 84. Κατὰ τὸν Ὑψηλάντην ἦτο

τούς Τούρκους χρημάτων «οὐ μόνον μητροπολίτας ἄνδρας φιλοθέους μᾶλλον δὲ τὸν ἀγιώτατον Ἑρακλείας τοῦ θρόνου ἐξέβαλε καὶ μητροπόλεις ἠφάνισε καὶ τῇ οἰκουμένη φθορὰν προσήνεγκεν ἄπειρον συνάξας φορτία ἀργυρίων ἐξ ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα δι' ὧν τοὺς τοῦ Μωάμεθ τρέφων παῖδας ἄχρι καὶ νῦν τυραννικῶς κάθηται» Ἐφέσου Μελέτιος Παντόγαλος, 1594. Μύσων Δ', 1935, σ. 111 σ. 17 «ἐὰν οὖν καὶ ἡμᾶς, τὸν Κύριλλον λέγω...τόν τε πανιερώτατον καὶ καθαρώτατον τοῦ Θεοῦ δοῦλον κύρ Νεόφυτον Ἑρακλείας. ἔσυκοφάντησαν». Τῆς ἐκλογῆς ἢ πρᾶξις ἢ τὸ ὑπόμνημα εὐρίσκεται ἐν Κώδ. Β', σ. 37 τῶν πατριαρχείων : «Ἐπειδὴ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἑρακλείας ἀπροστατεύτου μενούσης, ἅτε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κύρ *Τιμοθέου* ἤδη τὸν βίον ὑπεξεληθόντος συνήχθημεν ἡμεῖς οἱ καθευρεθέντες ἀρχιερεῖς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, προστάξει τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἴκου. πατριάρχου καὶ ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς δι' αὐτήν, ἐν αἷς πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ὀσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κύρ *Νεόφυτον* τὸν ἀρχιμανδρίτην τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας, ὡς ἄνδρα τίμιον καὶ πάσαις ἀρεταῖς κεκοσμημένον, ἔπειτα τὸν ὀσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κύριον *Δανιὴλ* καὶ τρίτον τὸν παπᾶ κύρ *Λαυρέντιον* ἐπὶ γὰρ τούτων κατεστρώθη καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι κώδικι τῆς ἐκκλησίας Ἱερλ' (1622) ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ β', ἰνδ. ε'.» Ὁ Κυζικίου *Παρθένιος*, ὁ παλαιῶν Πατρῶν *Θεοφάνης*, ὁ Σερρῶν *Τιμόθεος*, ὁ Βάρνης *Παρθένιος*, ὁ Μεσημβρίας *Ἀνάκιος* (Φωτ. βιβλ. Α', σ. 210).

Κύριλλος ὁ Λαυριώτης ἐν τῷ Χρονικῷ δέχεται ὡς τελευταίαν χρονολογίαν τῆς ἐν Ἑρακλείᾳ ἀρχιερατείας τοῦ Νεοφύτου τὸ 1635. (1) Αὕτη βεβαίως ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν τοῦ Ἱερεμίου 1635 - 6 καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δεόν νὰ παραδεξώμεθα παρὰ τὴν τινὰ ἐν τῷ μεταξύ τοῦ *Νεοφύτου* καὶ ἐπάνοδον εἰς τὸν θρόνον τῷ 1636, ὅτε προήχθη εἰς τὸν οἰκουμένικόν θρόνον ἐν τούτοις τὸ ζήτημα δὲν ἐλύθη εἰσέτι.

Ἡ σημασία τῆς ἐν ταῖς συνοδικαῖς ἀποφάσεσι καὶ τοῖς ἱεροῖς σιγιλλοῖς ὑπογραφή τοῦ μητροπολίτου Ἑρακλείας.

Εἰς ταύτας ὑπάρχει σχεδὸν πάντοτε ὑπογεγραμμένος ὡς πρῶτος τῇ τάξει ὁ Ἑρακλείας, οὗτινος τὸ κῦρος ἦτο μέγα καὶ ἕκαστος πατρι-

«ἄνθρωπος ὀσιος...ἐξέδωκεν ὄρισμόν διὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπάνοδον Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως...ἐπανελθόντα τὸν Κύριλλον αἰδεσθεῖς ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ ἐκὼν παραιτηθεῖς καὶ ἀπελθὼν εἰς Χίον, ἐν τῇ Ἁγίᾳ μονῇ ἐν ἡσυχίᾳ τὸν βίον διήνησε πατριαρχεύσας μῆνας δέκα» ἐνθ' ἄνωτ. σ. 142.

1. Ἀθήναιον, τόμ. Γ', σ. 37 πρβλ. καὶ Γ ε δ ε ω ν Πατρ. ἐφημ. 184.

ἀρχῆς ἐκήδετο νὰ ἔχη αὐτὸν συνεργάτην καὶ δμόφρονα εἰς τὰς ἀποφάσεις. Τούτου ἕνεκα δύναται τις νὰ ὑποστηρίξη ἐγκύρως ὅτι ὁ Ἡρακλείας διὰ τῆς ἀενάου παρουσίας του ἐν Φαναρίῳ διεφύλαττε τὴν ἀρχέγονον δεσποτείαν του ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ὡς φρουρὸς τῶν παραδόσεων καὶ κάτοχος τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως. Οἱ πατριάρχαι προήρχοντο ἄλλος ἐξ ἄλλου ἐκ τῶν διαφόρων τοῦ Πατριαρχ. κλίματος ἐπαρχιῶν καὶ ἦσαν οὐ μόνον παροδικοί, ἀλλὰ πολλακίς καὶ ἄπειροι τῆς αἰωνοβίου παραδόσεως καὶ τῶν συγχρόνων ζητημάτων. Ἡ πεῖρα καὶ ἐνημερότης τοῦ πρωτοθρόνου Ἡρακλείας προσεπόριζεν αὐτῷ αὐθεντίαν καὶ ἀπέβαινεν ὁ *θεματοφύλαξ καὶ νομοκάνων τῶν πατριαρχείων*, αὐτὸς ἀνεβίβαζε καὶ κατεβίβαζε τοὺς πατριάρχας. Κατὰ ταῦτα ἢ χειροτονία τοῦ πατριάρχου, ὅπερ ἦν ἀναφαίρετον προνόμιον αὐτοῦ καὶ ἢ καθιερωθεῖσα ἐγχείρισις τῆς πατρ. ράβδου ἦτοι ἢ ἐγκαθίδρυσις τοῦ πατριάρχου, δὲν ἦσαν ἀπλοῦς τύπος. *Πρὸς πίστωσιν τῶν λεγομένων ἐγένετο ἡ κατάστρωσις καὶ ἀναγραφὴ τινῶν τῶν ἐπισήμων πράξεων—ιερῶν σιγιλλίων καὶ συνοδικῶν ἀποφάσεων—ἐν αἷς ὑπάρχει τὸ ὄνομα αὐτοῦ.* Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι βεβαίως νεώτερα, τὰ παλαιὰ εἶναι σπανιώτερα, διότι οἱ πατριαρχ. κώδικες ἀπωλέσθησαν δυστυχῶς.

Αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ Νεοφύτου Β'.

1621 Μάϊος, εἰς Κυρίλλου Λουκάρεως σιγιλλιον ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς Μεγίστης Λαύρας (Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. IB', σ. 231).

1622 Μάϊος, εἰς σιγιλλιον Κυρίλλου Λουκάρεως δι' οὗ ἀποξενοῦται τοῦ ἁγίου Ὅρους ὁ ἐπίσκοπος Ἱερισσοῦ (Ἑλληνικά Γ'. σ. 51).

1623 Ἰούλιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Παρθενίου Α'* ὡς μητροπολίτου Ἀνδριανουπόλεως (Φωτ. βιβλιοθ. Α', σ. 98).

1624 Ἰούνιος, εἰς γράμμα Κυρίλλου Λουκάρεως ἐπιτίμιον κατὰ Χιλιανδαρηνῶν διὰ τὴν Κομίτισσαν (Γεδεῶν Πατρ. Ἐφημ. 95).

1625. Ὑπογράφεται καὶ εἰς τὸ «Ἴσον ἀπαραλλάκτως τοῦ Ἰσου τοῦ πρωτοτύπου πατριαρχικοῦ παλαιγενοῦς σιγιλλιώδους γράμματος, ἐκβληθὲν παρὰ τοῦ παλαιοῦ καὶ ἀρχαίου μεμβρίνου κώδικος τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ὄραθέντος παρὰ τε τῆς ἡμετέρας μετριότητος καὶ τῆς ὑπερτελεστάτης ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων συνόδου, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ποθεινοτάτων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν αὐτῆς τῶν κάτωθεν ὑπογραψάντων». Εἶναι δὲ τοῦτο σιγιλλιον τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου (956 - 970) ἔτους 967 περὶ τῆς παρὰ Δημητζάνην ἰδρυθείσης ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Ἰωάννου Λαμπαρδοπούλου μονῆς τῆς Θεοτόκου (βλ. Εὐθυμίου Καστόρχη «Περὶ τῆς ἐν Δημητσά-

νη ἑλληνικῆς σχολῆς κτλ.» Ἀθῆναι 1847, σ. 2, καὶ 49 - 52). Τὸ σιγίλλιον τοῦτο πληρέστερον ὑπάρχει ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 3 κώδικι τῆς ἡμετέρας συλλογῆς, ὅπερ καλεῖται «Νόμιμον», ἀνήκον δὲ τῷ "Υδρας καὶ Αἰγίνης Γερασίμῳ τῷ Βυζαντίῳ (οὗτος τῆς οἰκογενείας Ράλλη γόνος ἐκληροδότησεν αὐτὸν εἰς τὸν καθηγ. Πανεπιστημίου Γ. Ράλλην) ἐν φ. 157α - 158β μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ πατρ. Κυρίλλου ἔπεται ἡ τοῦ Νεοφύτου.

1626. Εἰς σιγίλλιον *Κυρίλλου Λουκάρεως* ὑπὲρ τῆς μονῆς ἁγ. Νικολάου Κερνίτζης Διακοπτοῦ. (Ἑλληνικά Β', σ. 151 καὶ Νέον Ἑλληνομν. Δ', 1907, σ. 202).

1626 Μάϊος, εἰς ἐπιτίμιον τοῦ *Κυρίλλου* κατὰ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου (Γεδεῶν Πατρ. Ἐφημ. 96).

1626 Ἀπριλ. 9, καθαίρεσις γ' τοῦ Κορινθίας Νεοφύτου (πρακτ. τῆς Χριστιαν. Ἀρχ. Ἐταιρείας ἔτος 1933, περ. Γ', τόμ. Β', Ἀθῆναι 1936 σ. 126).

1628. Εἰς ἔγγραφον διὰ τὴν ἐκλογὴν ὡς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου τοῦ Νικοδ. Μεταξᾶ πρὸς τοὺς ἐπαρχιώτας. (Φωτ βιβλ. Α', 237).

1628. Εἰς γράμμα πρὸς τοὺς Κεφαλλῆνας καὶ Ζακυνθίους ὑπὲρ τοῦ *Νικοδήμου Μεταξᾶ*, καὶ εἰς ἕτερον τοῦ 1632 κατὰ Φεβρουάριον. (Φωτ. βιβλ. Α', σ. 237).

1631 Εἰς σιγίλλιον Κυρίλλου διὰ τὴν ἐν Κύπρῳ μονὴν Ἐγκλείστρας (Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου Βενετ. 1778, σ. 37).

1632 Ἀπριλ., εἰς σιγίλλιον Κυρίλλου Πατριάρχου ὑπὲρ τῶν ἐν Λήμνῳ μετοχίων Λαύρας (Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΒ', σ. 348).

1635. Ὁ *Δελικάνης* γράφει : «Τοῦ *Νεοφύτου* ἐκλεγέντος οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τῷ 1635 κατὰ Ἀπρίλιον - Σεπτέμβριον ἐγένετο Ἡρακλείας ὁ Ἱερεμίας» (Πατριαρχ. ἔγγραφα Γ', σ. 325. Βλ. Πατρ. πιν. 561 «ἀνεβίβασαν ἐν τῶν ἀναστημάτων τοῦ πάτρωνος αὐτῶν, τὸν ἀγαθὸν καὶ σεβάσιμον διὰ τὸ φιλήσυχον αὐτοῦ μητροπολίτην Ἡρακλείας *Νεόφυτον*... αἰδοῖ πρὸς τὸν γέροντα *Λούκαριν*... ἐπέτυχε τῆς ἀνακλήσεως ἐκείνου... παρεχώρησεν εἰς τὸν Πολύτλαν τὸν Θρόνον»). Ἐκεῖνος δὲ ἐπήγεν εἰς τὴν ἐν Χίῳ Νέαν μονήν, ἧς ἦν ὡς φαίνεται μοναχός, ἔνθα ἔζη μέχρι τοῦ 1647.

Ἱερεμίας 1635 - 1636 (Χ, Αμ)

Τὸ ἔτος 1635 ἀναφέρεται εἰς σιγίλλιον πατριάρχου *Νεοφύτου* ἐκδοθὲν ὑπὲρ τῆς τῶν Μετεώρων μονῆς τῶν ἁγίων Πάντων, τῆς καλουμένης τοῦ *Βαβλαᾶμ* (Φωτ. βιβλ. Α', 156) τὸ κείμενον ἐκ πατρ.

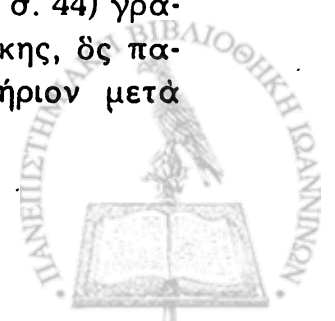
κώδ. Β', σ. 2-3). Ὡς Ἡρακλείας ὑπογράφεται καί κατὰ Σεπτ. 1635, καί Ἀπρίλιον 1636. (Ἐκκλ. Ἀληθ. Β', σ. 669, Κεραμέως Ἱεροσ. βιβλ. Δ', σ. 8). Καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου *Νεοφύτου* ἐγένετο ἔπειτα Προικονήσου, ἀλλὰ καί αὔθις καθηρέθη τὸ 1660. (Γεδεῶν Πατρ. πίν. 575 «Προικόνησος» Κ/πολις, 1895, σ. 207. Σάρδεων 75, Θρακ. 118, 113 ἔχει 1636-9).

1635 Ἴουν. Εἰς ἔγγραφον Κυρίλλου τοῦ ἐν Βερροῖα πρὸς τὴν Ἱ. Κοινότητα ἀγίου Ὅρους διὰ διαφορὰν Λαυριωτῶν καί Ἰβηριτῶν (Γεδεῶν, Πατρ. ἔφημ. σ. 6, 184).

Εἰς γράμμα Κυρίλλου Λουκάρεως πρὸς τοὺς ἐν Λεοντοπόλει τῆς Μικρᾶς Ρωσίας χριστιανοὺς «ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ Ἰνδικτῶνος ιγ', (ἄνευ χρον. Ἐκκλ. Φάρος, τόμ. ΚΒ', 1923, σ. 146).

Μακάριος 1638

Αἱ χρονολογίαι αἱ ὑπὸ τοῦ κ. *Σταμούλη* παρατιθέμεναι : Μακάριος 1688-9, περὶ τὸ (1700 σ. 118) ἀναφέρονται εἰς Μακάριον τὸν Νικαίας καί προφανῶς ἐγένετο σύγχυσις. Μία μόνον μαρτυρία ὑπάρχει τοῦ κώδικος Νικαίας κατὰ *Γεδεῶν* : «*Μακάριος ὁ πρῶην Ἡρακλείας 1689*» (Ἐκκλ. Ἀληθ. ΛΒ', 1912, 286), ἀλλὰ καί αὕτη ἀντίκειται τῇ τοῦ κωδικογράφου (βλ. Ἄθως, σ. 181). Νικαίας *Γενναδίου* «μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ... κὺρ *Μακαρίου* ἐπὶ πατριαρχείας κὺρ Ἰακώβου κατὰ τὸ ἀχπα' ἔτος» (αὐτ. σ. 285) Ὁρθῶς ἀποφαίνεται ὁ Σάρδεων *Γερμανός* : «ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω συνεπληρώσαμεν τὴν σειρὰν (τῶν μητροπ. Δέρκων) μὴ ἀποδεχθέντες τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Μακάριος ἐξελέγη Ἡρακλείας, οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ὑποστηριζομένην, ἐφ' ὅσον μάλιστα κατὰ 8)βριον 1618 (γρ. 1688) συνυπογράφεται τῷ Μακαρίῳ καί ὁ Ἡρακλείας. Τὸ Τσιμιλάριον ἦτο μετόχιον ἰδιοκτῆτου τοῦ Μακαρίου. Σωφρόνιος (*Δελικάνη*, πατρ. ἔγγρ. Β', 422) μεθ' ὃν ἀναφέρεται ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος (Ἀπρίλιος 1689 ἔ.)» Θρακ. τόμ. Γ', σ. 66. Ὁ κ. Σταμούλης παρατίθεται καί εἰδήσεις ἐκ τῶν τυπικῶν τοῦ Ἄθωνος 1) «Τυπικὸν *Α. Δημητριέβσκη*, τόμ. Γ', σ. 531 (;) δημοσιεύοντος τυπικὸν μονῆς Διονυσίου Ἀγ. Ὅρους ἐν σ. 291. Τὸ τυπικὸν ἐκθέτει γεγονότα ὑπὸ ἡμερομ. ζρμε' (1638), μεταξὺ δὲ τῶν κτητόρων τῆς μονῆς ἀναφέρει καί τὸν Μακάριον Ἡρακλείας, ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι μεταγενέστερος τοῦ 1638...» (Θρακ. ΙΔ', σ. 118). Ὁ δὲ κωδικογράφος εἰς τὸν ἐπίσημον κώδικα τῆς μονῆς καθιερωθέντα τῷ 1738, ὃν περιέγραψα εἰς τὸν «*Κατάλογον Ἀγιορειτικῶν κωδικῶν*» δημοσιευθέντα ἐν τῇ «Θεολογία» Ἀθηνῶν εἰς σειρὰν ἐτῶν, ἐν τόμ. ΙΔ' 1936, σ. 342 (ἰδιαιτ. σ. 44) γράφει : «ὁ δὲ *Μακάριος* μητροπολίτης Ἡρακλείας τῆς Θράκης, ὃς παραιτήσιν τοῦ Θρόνου ποιησάμενος ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον μετὰ

τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἀφιέρωσε δὲ καὶ τὸ τζιμιλαρεῖον (τζεμιλαρίον) τὸ ἐν Ἑρακλείᾳ». Εἶναι περιέργον ὅτι ταῦτα ἀναφέρονται καὶ εἰς τὸ παλαιὸν τυπικὸν τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος (κατ' *Ἀθαν. Παντοκρατορινόν*) φέρον χρονολογίαν 1637. Εἰς τὴν 24 Ἰανουαρίου τοῦ ἀγίου *Εὐγενίου* κ.τ.λ. ὑπάρχει ἡ διάταξις : «πρὸ τῆς λειτουργίας ποιούμεν μνημόσυνον...ὕπερ...τῆς ψυχῆς *Μακαρίου* ἀρχιερέως, ὃς μητροπολίτης γενόμενος Ἑρακλείας τῆς ἐν Θράκῃ καὶ παραίτησιν ποιησάμενος τοῦ θρόνου ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον μετὰ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἀφιέρωσε δὲ καὶ τὸ *τζιμιλαρεῖον* τὸ ἐν Ἑρακλείᾳ ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὴν τράπεζαν ποιούμεν κόλυβον ὑπερ ψυχῆς αὐτοῦ», ἀλλ' εἰς τὸ νέον τυπικὸν τῆς μονῆς τοῦ 1850 ἀναφέρεται ὡς ἔτος τὸ 1700. Ἐντεῦθεν παρέλαβε καὶ ὁ *Σμυρνάκης* τὴν χρονολογίαν, ἥτις ἀναμφιβόλως εἶναι ἐσφαλμένη. Ὁ Ἰωάννης Κομνηνός, Ἑρακλεώτης, εἰς τὸ «Προσκυνητάριον τοῦ ἀγίου Ὁρους» γράφει (ἐγράφη τῷ 1708) «Μετὰ τούτους νεώτεροι κτήτορες ἐγένοντο εἰς αὐτό, Μακάριος Ἑρακλείας τῆς ἐν Θράκῃ μητροπολίτης, ὅστις παραίτησιν ποιησάμενος τοῦ θρόνου ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον μετὰ πάσης τῆς περιουσίας αὐτοῦ καὶ μονάσας εἰς αὐτὸ καὶ θεαρέστως βιώσας ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ» σ. 60 ἔκδ. Βενετίας 1864. Ὁ Μακάριος μὴ εὐχαριστηθεὶς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Διονυσίου μετεγράφη εἰς τὴν τοῦ Παντοκράτορος.

Ἰωαννίκιος Α' τὸ α' 1636 - 1638 (Αμ). Τὸ β' 1641 - 1646 (Χ). Οὗτος ἀπὸ Γάνου ἐγένετο Ἑρακλείας «καθαιρέσει τελεία καθυποβληθέντος τοῦ Ἱερεμίου (Σ.)» Φαίνεται ὅμως παρητήσατο τὸν θρόνον καὶ αὐθις ἐπανῆλθεν ἄλλως δὲν συμβιβάζονται αἱ χρονολογίαι καὶ τὰ πράγματα.

Ἰωαννίκιος τὸ β' 1641 - 1646 (Χ). Οὗτος κατήγετο ἐκ Λίνδου.

Ὁ *Σάρδεων* ἔχει 1636 - 1646, ἀλλὰ τότε ποῦ νὰ τοποθετήσωμεν τοὺς δύο μεσολαβήσαντας, τὸν τε Μελέτιον καὶ τὸν Νεόφυτον ; διὸ ἠκολουθήσαμεν τῷ καταλόγῳ τοῦ Ἀμαθείας, ὅστις ἔχει τὴν χρονολογίαν 1636 - 8 διὰ τὴν α' περίοδον, (ὁ Χ ἔχει 1636 - 1639) παραλαβὼν ἐκ τοῦ *Νεοφύτου* (Δελτ. ἱστορ. ἔθνολ. ἔταιρ. Β', σ. 667 ἑ.). Ὡς Ἑρακλείας μετέβη μετὰ τοῦ Ἀδριανουπόλεως *Παρθενίου* καὶ παλαιῶν Πατρῶν *Θεοφάνους* εἰς Ἰάσιον μετὰ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς ἀγίας Παρασκευῆς τῷ 1641. (1) Ἐπικυροῖ τὸ κοινοβιακὸν πολίτευμα τῆς ἐν Ἀθήναις μονῆς τῶν ἀγίων Ἀναργύρων. (2) Ἐν Μολδοβλαχίᾳ ὁ Ἰωαννίκιος ἐσχέτισθη μετὰ τοῦ πανισχύρου ἡγεμόνος *Βασ. Λούπου* τοῦ «Ἀρβανίτη». Τῇ μεσολαβήσει τούτου τὴν 16 Νοεμβρίου τοῦ

1. Γεδεών, Χρονικά Πατριαρχ. οἴκου καὶ ναοῦ, σ. 203.

2. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΘ', 274.

1646 ἀνήλθεν εἰς τὸν πατριαρχ θρόνον, «εὐδοκίᾳ καὶ νεύσει Θεοῦ καὶ ἐκλογῇ τῆς σῆς ἐκλαμπρότητος» ἔγραφεν ἡ Σύνοδος πρὸς Λοῦπον. (1) Ἐν τούτοις δὲν παρήλθον δύο ἔτη καὶ τὴν 29 Ὀκτωβρίου 1648 ὁ οὕτως ἐγκωμιαζόμενος Ἰωαννίκιος μετὰ προπηλακισμοῦ ἐκθρονίζεται, συνεργοῦντος μάλιστα τοῦ εἰρημένου ἡγεμόνος, ὅστις καὶ ἀνεβίβασεν αὐθις τὸν παρ' ἑαυτῷ φιλοξενούμενον πρόην πατριάρχην Παρθένιον τὸν ἀπὸ Ἀνδριανουπόλεως, ὁπότε ἡ ἱερά Σύνοδος γράφει τὰ ἀντίθετα (βλ. αὐτ. Σάρδεων σ. 126. Ὁ ἀνεξάντλητος ἱστοριοδίφης τοῦ πατρ ἀρχείου δημοσιεύει ἐνταῦθα καὶ τὰς σχετικὰς πρὸς τε τὴν ἀνάρρησιν καὶ ἀνατροπὴν τοῦ Ἰωαννικίου συνοδικὰς πράξεις, ἐξ ὧν μανθάνομεν καὶ τὴν πατρίδα τούτου, ὅτι ἦν Λίνδιος). Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς φαίνεται, παραγκωνιζόμενος καὶ κακοπαθὼν προῦκάλεσεν ἐν τέλει ὁ Ἰωαννίκιος τὴν μέριμναν τῆς ἐκκλησίας «περὶ ἀναπαύσεως» καὶ τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ. (2) Ἡ ἀρετὴ καὶ ἱκανότης τοῦ Ἰωαννικίου κατίσχυσε πάσης ραδιουργίας καὶ συκοφαντίας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον οὐ μόνον τὸ δεύτερον, ἀλλὰ τὸ τέταρτον ἐξοριζόμενος καὶ ἐν δόξῃ ἀποκαθιστάμενος, τὸ τελευταῖον ἀνακληθεὶς ἐκ Χίου τῷ 1655, ὅτε καὶ γράφει πρὸς τὸν Ἰωαννίκιον Ἀλεξανδρείας διεκτραγωδῶν τὴν κατάστασιν : «ὕγιαίνομεν... πλὴν μὲ ἄπειρα βάσανα καὶ πειρασμοὺς ἀμετρήτους καθ' ἐκάστην ὥραν καὶ στιγμὴν εἰς τόπον, ὅπου καμμιάς λογῆς ἀνάπαυσιν οὔτε χαρὰν εἶδομεν εἰς ταύτην μας τὴν πατριαρχείαν, ὅπου νὰ ἔχη τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα καὶ τὴν καταρίτζα σου, ὅπου ἦτον αἰτία καὶ ἀφορμὴ καὶ μᾶς ἔφεραν ἀπὸ τὴν Χίον καὶ κινδυνεύομεν καὶ σωματικῶς καθ' ἐκάστην ἡμέραν. Ὁ Κύριός μου καὶ ἡ Παναγία σου εὐχὴ νὰ μὲ ἐλευθερώσουν τὸν ταλαίπωρον. Δὲν κάμνει χρεῖα νὰ σοῦ γράψω τὰ βάσανά μου, διότι οὔτε ἄδειαν ἔχω οὔτε δύναμαι, καὶ ἄλλο νὰ μὴν σὲ δίδω αἰτίαν καὶ λυπεῖσαι.» (3) Ἠλευθερώθη τῶν δεινῶν τούτων ὁ Ἰωαννίκιος ἐξωσθεὶς τοῦ θρόνου καὶ καθαιρεθεὶς κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1956, ὅτε συνοδικῶς ἐδόθη αὐτῷ ἡ ἐπαρχία Τζίας καὶ Θερμίων «ἐπὶ

1. Σάρδ. Πατρ. κατάλ. σ. 127· βλ. ὅσα ἐπαινετικὰ διὰ τὸν Ἰωαννίκιον γράφουσιν οἱ ἀρχιερεῖς «καὶ χαίρονται ὅτι ἠξιώθησαν τοιοῦτου ποιμένος καὶ προστάτου πατριάρχου πράου, ταπεινοῦ, ἀγαθοῦ, εἰρηνικοῦ, ἐλεήμονος καὶ πάσης ἀρετῆς κεκοσμημένου... καὶ τὸ περισσότερον γνώμης ἀγίας καὶ προαιρέσεως χριστιανικωτάτης, τόσον ὅπου δὲν ἀγαπᾷ νὰ λυπήσῃ καὶ τὸ μικρότατον ζῶον τῆς γῆς, τὸν μύρμηκα». Τὸ ἔγγραφο παρὰ Δελικάνη, Πατρ. ἔγγραφα Γ', σ. 228. Τὸ ὑπόμνημα ἐδημοσιεύθη ἐν Καταλ. Ἀλεξ. Πατρ. Βιβλιοθ. Γ', σ. 327-328.

2. Ὁ συνοδικὸς τόμος ὁ περὶ τούτου προνοῶν ἐξεδόθη τῇ 31 Μαΐου 1649 ἐπὶ Παρθενίου Β', καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν Φωτ. βιβλιοθήκῃ Α', σ. 103-4.

3. Μαζαράκη 403 παρὰ τῷ Σάρδεων Γερμανῷ Πατρ. καταλ. σ. 130.

τῷ καρποῦσθαι τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς κατὰ προεδρείαν ἐφ' ὄρου ζωῆς», διαμένοντι ὡς ἐμφαίνεται ἐν Κ/πόλει ἔνθα καὶ ἀπῆλθε πρὸς Κύριον τῷ 1659 - 1660 (¹) Τὸ 1641 ἀποφασισθέντος ὑπὸ τοῦ Μεγ. Ἐκκλησίας, ἵνα μετακομισθῇ ὡς πατριαρχικὴ δωρεὰ καὶ εὐλογία πρὸς τὸν ἡγεμόνα Μολδοβίας τὸ λειψανον τῆς ὀσίας *Παρασκευῆς* τῆς Ἐπιβατηνῆς, εἰς Ἰάσιον, ὠρίσθη ἐπιτροπὴ οἱ μητροπολίται Ἡρακλείας *Ἰωαννίκιος*, Ἀνδριανουπόλεως *Παρθένιος* καὶ Παλαιῶν Πατρῶν *Θεοφάνης*. (²) Ἐν τῷ ναῶ τῆς μητροπόλεως κώδικι φ κε' ὑπῆρχε, κατὰ τὸν *Νεόφυτον*, ἡ ἰδιόχειρος τοῦ *Ἰωαννίκιου* ἀναγραφή: «Ἐν ἔτει αχλζ', σептемβρίου ιζ', ἐθάψαμεν ἐν τῷ νύμφηκι τῶν ἁγίων ἀποστόλων τῆς ἡμετέρας μητροπόλεως Θεόδωρον Κομνηνόν, τὸν υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀφιέρωσε τῇ ἐκκλησίᾳ γρόσια πεντήκοντα· διὰ μνημόσυνόν του ἐγράψαμεν ἐνταῦθα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.» ³

Ψῆφοι Ἰωαννίκιου Ἡρακλείας (1646)

«Ἐπειδὴ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων παρὰ τοὺς ἀξίους τῆς ὀποιουσοῦν λειτουργίας, τούτου χάριν τοῦ ἁγιωτάτου, ὑψηλοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου γνησίου ποιμένος καὶ προστάτου ἀμοιροῦντος, ἅτε τοῦ ἐν αὐτῷ παρ' ἀξίαν καὶ παρανόμως ἀρχιερατεύσαντος Παρθενίου καθαιρέσει τελείᾳ καθυποβληθέντος καὶ ἐξωσθέντος τοῦ οἰκουμενικοῦ τούτου θρόνου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπολαβόντος τὸ προσῆκον τῇ κακῇ καὶ πονηρᾷ αὐτοῦ γνώμῃ, καθὰ ἀντικρὺ φαίνεται ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ἡσφαλισμένη παρὰ τε τοῦ μακροβιωτάτου καὶ σοφωτάτου πάπα καὶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ κριτοῦ τῆς οἰκουμένης κυροῦ Ἰωαννίκιου καὶ παρ' ἡμῶν τῶν παρερευθέντων ἀρχιερέων καὶ τῶν τιμιωτάτων κληρικῶν καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ ὑπερορίου γεγονότος τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ, συνήλθομεν ἅπαντες ἡμεῖς οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερεῖς καὶ συνδιασκεψάμενοι κοιγῇ γνώμῃ καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὁμογνωμήσαντες καὶ συμφωνήσαντες ὁμοῦ μετὰ τοῦ αὐτοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ἐν τῷ θείῳ καὶ πανσέπτῳ ναῶ τῷ πατριαρχικῷ, εἰς ὄνομα τιμωμένῳ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου καὶ τῶν λοιπῶν

1. Αὐτ.

2. Χρονικὰ πατρ. οἴκου καὶ ναοῦ ὑπὸ Γ ε δ ε ὦ ν ο. 203.

3. Δελτίον ἱστορ. ἔθνολ. Ἑταιρ. Β', σ. 670.

προκρίναντες καὶ προτιμήσαντες ὡς ἄξιον καὶ ἱκανὸν τῆς τοιαύτης ποιμαντικῆς πατριαρχικῆς ἀξίας τὸν ἀρετῆ καὶ σεμνότητι καὶ γνώμῃ κατὰ Θεὸν καὶ ὀρθῆ πολιτεία κεκοσμημένον, ἐξελέξαμεν προβιβάσθηναι νομίμως καὶ κανονικῶς εἰς τὸν ἀγιώτατον τοῦτον οἰκουμενικὸν θρόνον τὸν ποθεινότατον ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸν πανιερώτατον Ἡρακλείας κύρ Ἰωαννίκιον. Ψήφους κανονικὰς ποιησάμενοι, ἔπειτα ἐθέμεθα τὸν μακαριώτατον πατριάρχην Ἱεροσολύμων κύρ Παΐσιον καὶ τρίτον τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Ἀντιοχείας κύρ Εὐθύμιον. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτων δήλωσιν καὶ ἀσφάλειαν κατεστρώθη καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ δε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ (1646) αὐχμϚ' μηνὶ Νοεμβρίῳ ις', ἰνδ. ιε'.» (1)

Παραίτησις Ἰωαννικίου Κωνσταντινουπόλεως (1654)

Ἡ μετριότης ἡμῶν διὰ τῆς παρούσης αὐτῆς οἰκειοθελοῦς καὶ ἀβιάστου παραίτησεως τοῖς πᾶσιν ὁμολογεῖ καὶ δείκνυσιν, ὅτι διὰ τὸ ἐν ἐμοὶ γῆρας καὶ τὴν ἀδυναμίαν τὴν σωματικὴν, μὴ δυνάμενος ὑποφέρειν τὰς καθεκᾶστην ἐνοχλήσεις καὶ ἀπαιτήσεις, τῶν ἀπείρων χρεῶν τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ τὰς συμφορὰς καὶ χρεῖας καὶ ἀνάγκας τοῦ ἀλλεπαλλήλου καὶ ἀμεταστάτου καιροῦ καὶ ἀντιπαλαίων αὐταῖς καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ θέλουσα ἀποπέμψαι ταύτας ἐξ ἐμοῦ καὶ ἀποβάλλειν καὶ ἀναπαῦσαι ἑαυτόν, ἀβιάστῳ γνώμῃ καὶ θελήσει ἐξ ἀγαθῆς μου προαιρέσεως ποιῶ παραίτησιν τοῦ ἀγίου μου οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν ἀδελφόν μου καὶ συλλειτουργὸν καὶ ἀγαπητὸν νῦν παναγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως κ. Παΐσιον· οὐ μὴν δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης μου καὶ ὑπόσχεται ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀληθείᾳ φυλάξαι εἰς ἅπαντα τὸν βίον μου ταύτην τὴν οἰκειοθελεῖ καὶ ἀβιάστον παραίτησιν καὶ ὀψέποτε ἤθελα παρέβη ταύτην τὴν οἰκειοθελεῖ μου παραίτησιν καὶ νὰ ἀνατρέψω τρόπῳ τινὶ καὶ νὰ τὴν ἀθετήσω καὶ νὰ ζητήσω πάλιν τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον καὶ νὰ ταράξω τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ τὴν ζημιώσω ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ συμβουλῇ τινος καὶ ἐπαναγκάσει ἀγράφως ἢ ἐγγράφως, εἶμαι ἀφωρισμένος καὶ κατηγορημένος καὶ ἀσυγχώρητος, παρὰ Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι

1. «Κατάλογοι τῆς Πατρ. βιβλιοθήκης, τόμ. Γ', ἔντυποι παλαιαὶ ἐκδόσεις». Ἀλεξάνδρεια, 1947, σ. 327-380. Τὴν κάτωθι δημοσιευομένην προϋστέρως ἔθεσαν ἐν σ. 321-2.

υπόδικος. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγράφη παρ' ἐμοῦ οἰκειο-
χείρως παραίτησις ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ Κώδικι καὶ κατεστρώθη, παρ-
ευρεθέντος καὶ τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἱερο-
σολύμων κὺρ Παΐσιου καὶ τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ κληρι-
κῶν καὶ ἀρχόντων. Ἐν ἔτει αχνδ' (1654) μηνὶ Μαρτίῳ ζ', ἰνδ. ζ'.»

«Ὁ πρῶην πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐκουσίως καὶ ἀβιά-
στως ἔγραψα.»

Αἱ ὑπογραφαὶ Ἰωαννικίου Α'.

Περὶ Ἰωαννικίου ἔχομεν τὰς ἐξῆς ὑπογραφὰς νὰ παρουσιάσω-
μεν κατὰ τὴν δεκαετῆ αὐτοῦ ἀρχιερατείαν :

1636, κατὰ Σεπτέμβριον ὑπογράφεται εἰς συνοδικὴν πράξιν ἐπὶ
Νεοφύτου.

1637, Σεπτ. κβ', ἐκλογή Ἀθαν. Βαλεριανοῦ μητροπ. Φιλαδελ-
φείας ἐπὶ Κυρίλλου Λουκάρεως (Βελούδης Χρυσόβ. καὶ γράμματα
τῶν οἰκ. πατρ. Βενετία 1893, σ. 39 τοῦ 3ου μέρους).

1638, εἰς σιγίλλιον *Κυρίλλου Λουκάρεως* ὑπὲρ τῆς μονῆς Μετα-
μορφώσεως τοῦ Σωτήρος ἐν τῇ ἐπίσκοπῃ Καναλίων Εὐβοίας. (Ἑλλη-
νικά, τόμ. Β' 1928, σ. 154).

1639. Εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Παρθενίου Α'*, Ἰουλίου ζ', (Φωτ.
βιβλ. Α', σ. 99).

1641. Εἰς σιγίλλιον *Παρθενίου Α'* κατὰ Μάϊον ἀπολυθὲν ὑπὲρ
τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας *Βασιλείου Βοεβόδα* (Documente
Istoria Românilor... de Eud. Hurmuzaki, Bucaresti, 1915, XVI, σ. 141
καὶ ἐν ἑτέρῳ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος, σ. 145).

1643. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐν Προϊλάβῳ μετοχίου
τοῦ παναγίου Τάφου κατὰ Νοέμβριον ἐκδοθὲν (αὐτ. σ. 172).

1644. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ, Μάϊος 1644, διὰ τὸν Φιλαδελ-
φείας Ἀθανάσιον Βαλεριανὸν (βλ. Βελούδην, σ. 43).

1646, Νοέμβρ. εἰς σιγίλλιον *Παρθενίου* καθιεροῦν τὴν ἐν τῇ
ἐπαρχίᾳ Κιέβου σύστασιν μονῆς, τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου ὑπὸ τοῦ
ρώσσου ἄρχοντος μπάν Ἀλεξάνδρου Γιακοβίτση, ἐκ τοῦ χωρίου
Μήλτσου τοῦ βοϊβονδαλικίου τῆς Βολινίας (βλ. Ἐκκλ. Φάρος, τόμ.
ΚΒ', 1923, σ. 155).

Ὁ *Γεδεὼν* γράφει ὅτι ὁ Ἰωαννίκιος ἀνεκήρυξε τῷ 1647 σταυ-
ροπήγιον τὴν μονὴν Ξυλίνην καὶ τὴν τοῦ *ἀγ. Γεωργίου* Ξενίτα ἐν
Γανοχώροις (Πατρ. πιν. 574, 578, 582), γενόμενος πατριάρχης. Κακῶς
παρὰ Χ. ἀναγράφεται *Νεόφυτος* 1639 - 1641.

Μεθόδιος Α', 1646—1668 (Σ)

Οὗτος ἐξελέγη τῇ 17 Δεκεμβρ. 1646 μητροπολίτης ἱερομόναχος ὦν καὶ πνευματικὸς καὶ προεστὼς τῆς Χρυσοπηγῆς, (*Δοσιθέου* Νομ. συν. 227, *Σάθα*, Μεσ. βιβλ. Γ', σ. 580), ἐνορίας τῆς Γαλαταίας Θεοτόκου, ἣν ἐπρομηθεύσατο τῷ Παναγίῳ τάφῳ τῷ 1697 ὁ κλεινὸς Δοσίθεος Ἱεροσολύμων. Τοῦτο βεβαιοῦται σιγίλλιον τοῦ Καλλινίκου. 24 Νοεμ. (*Γεδεῶν*, Βυζ. ἐκκλ. σ. 78, 80 ἐ.), ὅπου οἱ συνοδικοὶ ὑπογράφουσιν πρὸς τὸν *Δοσίθεον*: «Εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος Κυζίκου Κύριλλος κτλ.). Τῇ 5 Ἰανουαρίου 1668 ἐξελέγη οἰκουμηνικὸς πατριάρχης συνυποψηφίους ἔχων τὸν Σμύρνης *Μακάριον* καὶ τὸν Ἀθηνῶν *Ἀνθιμον*. Ἐν τῷ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὑπομνήματι ὅπερ ἀνετυπώθη ἐσχάτως ἐν «Καταλόγῳ Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἀλεξανδρείας», 1947, Ἀλεξάνδρεια, (τόμ. Γ', σ. 323·324) ἀναγινώσκομεν :

«Πρῶτον ἐθέμεθα τὸν πανιερώτατον καὶ λογιώτατον μητροπολίτην Ἡρακλείας κὺρ *Μεθόδιον*, πρόεδρον τῶν ὑπερτίμων καὶ ἕξαρχον πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας κτλ.»¹ Ἐν τούτοις κατὰ τὸν Ἀθηνῶν *Μελέτιον* «προεχειρίσθη πατριάρχης *Μεθόδιος* ὁ Ἡρακλείας τῷ ἀρχεῖ Ἰανουαρίου γ' οὐχὶ μὲ μεγάλα ἔξοδα» δηλ. μετατίθησιν ὁ κλεινὸς ἱστορικὸς τῆς Ἐκκλησίας κατὰ ἐν ἔτος τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐπάγεται τὰ ἐξῆς περιεργα «ὅστις τὸ βασιλικὸν καβάδι φορέσας εἰς Ἀδριανούπολιν ἀπὸ τὴν πόρταν εἰς τὴν μητρόπολιν ἔστρεψε μὲ κὸκκινον σκιάδιον, ὃν ἀπὸ κατηφέν, ὅπερ ἔχει λευκοὺς σταυροὺς χρυσοῦς. Ἀπὸ ἐκεῖνον λοιπὸν τὸν καιρὸν ἔλειψαν τῶν πατριαρχῶν δύο τινά, ὅπου τοὺς ἐδίδοντο ἀπὸ τὴν πόρταν, πρῶτον τὸ σκιάδιον, διότι μετ' αὐτὸν ἄλλος δὲν ἐφόρεσε ἢ εἰς τὸ χεῖρ τὸ ἔφερον ὀδεύων, καθὼς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐποίουν· δεύτερον νὰ μὴ φορῶσι μὲ τὸν πατριάρχην κατὰ τὴν συνήθειαν καβάδια βασιλικά ἀρχιερεῖς β'». ² Τέως ἐφόρει τὸ σὺνήθεσ καββάδιον, καθὼς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ 12 τῶν ἐγκρίτων ἀρχιερέων ἀπερχόμενοι εἰς τὴν ὑψηλὴν πόλιν. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ὁ πατριάρχης ἐφόρει τὸ σκιάδιον, ὡς σώζεται ἐζωγραφημένος ἐν τῇ Τουρκογραφικῇ. Ἡ ἀρχὴ τότε ἦτοι ὁ μέγας βεζύρης

1. Σάρδεων Πατρ. κατάλ. σ. 158·9. Οὗτος ἐν Θρακικοῖς 5' σ. 76 1935 (δηλ. τῷ αὐτῷ ἔτει τῆς ἐκδόσεως τῶν Πατρ. καταλόγων) γράφει: «Τὸ ὑπόμνημα δὲν σώζεται, σώζεται ὅμως *Μεθόδιου* Γ', γράμμα ἀγγελτικὸν τῆς εἰς Ἡράκλειαν μεταβάσεως τοῦ χειροτονηθέντος ἤδη μητροπολίτου Ἡρακλείας Βαρθολομαίου κατὰ Φεβρουάριον 1668 (Κεραμέως, Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 3·48).

2. Ἐκκλ. Ἱστορ. Γ', σ. 467.

ἤδρευεν ἐν Ἀδριανουπόλει, πρὸς ὃν καὶ μόνον παρουσιάζετο ὁ δυστυχῆς πατριάρχης «νὰ φιλήσῃ χέρι» φεῦ! ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὁδεύων οὕτως ὡς ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος. Τὸ καββάδιον ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων λέγει *καλπάκι*.¹ Ὁ δὲ πατριάρχης *Καλλίνικος* ταῦτα ἐπεξηγηματικώτερον γράφει: «Καὶ ἐπιστρέφων ὁ Μεθόδιος ἐκ τοῦ παλατίου εἰς τὴν μητρόπολιν ἐφόρει ἐπὶ κεφαλῆς σκιάδιον κόκκινον συρικὸν ἤγουν κατηφένιον μετὰ λευκοχρύσων σταυρῶν, ὅπερ ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων πατριαρχῶν ἔλειψε φορεσάντων τούτων καὶ τῶν ἀρχιερέων τὰ καμηλαύκια καὶ ἐπανωκαμήλαυκα...καὶ ἔλειψε πλέον τὸ σκιάδιον ὡς τὸν Φράγκων ἴδιον.»² Ἀνεγνώρισε δίκαια εἰς τοὺς λαϊκοὺς πρὸς ἀνάμιξιν εἰς τὰ κοινὰ, Γεδεών, Ἰστ. Χριστοῦ πενήτων 137 - 140. Παρὰ τῷ *Βελοῦδο* ὁ *Μεθόδιος* φέρει τὸ ἐπώνυμον *Μορώνης* καὶ λέγεται τὸ γένος Κυδωνιεύς. Μετὰ τὴν ἐκ τοῦ θρόνου παραίτησιν³ διέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Κ/πόλει πεποιθῶς εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ D. Harvey καὶ τοῦ Γάλλου Marquis de Nointel ὅτε καὶ συνυπογράφει εἰς τὴν καθαίρεσιν *Παρθενίου Δ'* τῇ 7ῃ Νοεμβρίου 1671 ὡς πρῶην Κωνσταντινουπόλεως ὡς καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν *Διονυσίου Δ'* τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1672, καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἄγγλους θεολόγους ἀπάντησιν περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν.⁴ Διατρίψας εἰς Χίον ἐν τῇ Νέα μονῇ ἐπὶ τινα χρόνον εἴτα εἰς τὴν τῶν Στροφάδων χρόνον τινὰ ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, ὅπου ἀρεσκείᾳ τῆς τε κοινότητος καὶ τῆς Γερουσίας ἐξελέγη Φιλαδελφείας μητροπολίτης τῇ 15 Ἰανουαρίου 1677 ὡς διάδοχος *Μελετίου Χορτάκη*, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1679.⁵

Αἱ ὑπογραφαὶ Μεθοδίου Α'

1651. Εἰς σιγίλλιον Ἰωαννικίου ὑπὲρ τῆς ἐν Μετεώροις μονῆς τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ (Νέος Ἑλλην. Δ', σ. 200).

1. Δωδεκάβιβλ. σ. 1177. Ἀσφαλῶς ἐνταῦθα γίνεται σύγχυσις, διότι *καλπάκι* μέχρι σήμερον ὀνομάζουσι οἱ ἐν Τουρκίᾳ εἶδος φεσίου, ἐνῶ *καββάδιον* ἦτο εἶδος πολυτίμου μεταξωτοῦ ράσου, οἱ δὲ Βυζαντινοὶ οὕτω ἐκάλουν τὸν ἐκ πιλήματος (κετσέν) θώρακα τῶν ὀπλιτῶν. Ἡ καβαδοφορία κατὰ Γεδεών (Μνεία σ. 198) ἐγένετο μέχρι τοῦ 1867.

2. *Καλλίνικος ὁ Γ'*, Πατρ. Κ/πόλεως ὑπὸ Κ. Δυοβουνιώτου, σ. 90.

3. Κακῶς οὗτος γράφει ὅτι παρητήθη τῷ 1671.

4. Φωτ. Βιβλ. Α', σ. 178.

5. *Βελοῦδο*, «Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ κτλ.» Βενετία, 1893, σ. 72 - 3. Φωτ. βιβλιοθ. Α', 165.

1651. Εἰς σιγίλλιον *Ἰωαννικίου* διὰ τὸν Φιλαδελφείας Ἀθανάσιον Βαλεριανὸν (βλ. Βελούδην, Χρυσόβ. σ. 51).

1651. Ἰούλ. ὑπὲρ τοῦ μετοχ. ἀγ. Στεφάνου Λαύρας ἐν Ἀδριανουπόλει γρ. Μεθόδιος ἀντὶ Μελέτιος (Κώδ. Γ', ἐγγράφων ἡμετέρας συλλογῆς σ. 17 βλ., ἀγ. Στεφ.) ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Γεδεῶν ἐν τῇ περὶ Νεοφύτου Ἀδριαν. ἄνευ ὑπογραφῆς.

1653. Δεκέμβρ., εἰς σιγίλλιον *Ἰωαννικίου* πατριάρχου ὑπὲρ τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει Λαυρ. μετοχίου τοῦ ἀγίου Στεφάνου (βλ. Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου «ὁ ἅγιος Στέφανος ἐν Ἀδριανουπόλει», Ἀθῆναι, 1935, σ. 44).

1653. Ἰούνιος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Λεωνιδίῳ μονῆς τοῦ ἀγίου Νικολάου ἐν Π)·ήσῳ (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ *Β Μυστακίδου* ἐν ΚΗ', τόμῳ (1904), σ. 220 - 221, Φιλ. Συλλ. Κακῶς ἀνεγνώσθη Μελέτιος.

1654. Εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς ἐν Σίφνῳ μονῆς τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ. (Ἑλληνικά Β', σ. 161).

1657. Εἰς σιγίλλιον *Παρθενίου Δ'*, ὑπὲρ τῆς ἐν Τριγλίᾳ Προύσης μονῆς τῶν ἀγίων Πατέρων (αὐτ. σ. 164).

1659. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ κατὰ Σεπτέμβριον χορηγοῦν δίκαια τῇ παρὰ τὴν Κ/πολιν μονῇ τοῦ ἀγίου *Στεφάνου* σταυροπηγιάκᾳ. (*Γεδεῶν* Ἔγγρ. λίθοι καὶ κεράμια, σ. 75, Πατρ. πίν. 594. Ἐκκλ. Ἀληθ. Θ', 1889, σ. 407, ἔχει ἔτος 1669).

1660. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ διὰ τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου Φλωρίου. (αὐτ. σ. 71 καὶ Ἐκκλ. Ἀληθ. Θ', 1889, σ. 406).

1662. Ψηφίζει οἶκ. πατριάρχην τὸν Διονύσιον. Ἰούλιος (Καταλ. Πατρ. βιβλ. Ἀλεξ. Γ', 323).

1667. Βλ. σιγίλλιον *Παρθενίου* περὶ θέσεως τῶν μερίδων τοῦ ἀγ. ἄρτου (Ν. Σιών ΛΓ', 1938, σ. 430 ὑπ' ἐμοῦ δημοσιευθέν). Κατὰ τὸν Μεθόδιον εἰς φύλλ. κς' (τοῦ νέου κωδ.) διὰ χειρὸς τοῦ τότε Ἡρακλείας Μεθοδίου ἐγράφησαν ταῦτα : «Κατὰ τὸ ἀχνης' ἔτος τὸ σωτήριον, Ἰουνίου κθ' ἐχειροτόνησα ἱερέα τὸν Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, υἷον Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ, τὸν παρεπικληθέντα Μόλυβδον, διὰ τὸ εὑρεθῆναι ὑπὸ τὸ καταγώγιον τῆς οἰκίας αὐτοῦ μόλυβδον ἱκανὸν κελωσμένον καὶ ἔδωκα αὐτῷ τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἀρχιστρατήγων καὶ τοῦ ἀγ. Γεωργίου, ἵνα ἐφημερεύῃ ἐν αὐταῖς πρὸς ζωάρκειάν του». Ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ διὰ χειρὸς τοῦ αὐτοῦ : «Κατὰ τὸ ἀχνη' ἔτος Ἰανουαρίου κς' ἐβάπτισα τὸν υἷον τοῦ Ἀλεξίου ἱερέως τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἐκάλεσα τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην» (Δελτίον 101, ἔθν. Ἐταιρ. τόμ. Β', σ. 670). Οὗτος εἶναι ὁ *Ἰωάννης Κομνηνὸς ἱατρος*.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου *Ν. Κατραμῆς* μνημονεύων τοῦ *Με-*

θοδίου ἐν Στροφάσι λέγει, ὅτι μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τὸν ἀσκητικὸν ἐκεῖ βίον κατῶρθωσε διὰ τῆς Κυβερνήσεως νὰ μένῃ διαρκῶς ἐν Ζακύνθῳ (7 ἔτη) ἀναλώμασι τῆς μονῆς φέρων τὸν τίτλον «ἐξουσιαστοῦ καὶ προβλεπτοῦ τοῦ μοναστηρίου τῶν Στροφάδων» ὡς ἐν ἐγγράφῳ τῆς 8 Ἰαν. 1677 λέγεται : «τὴν σήμερον ὁ παναγιώτατος λογιώτατος καὶ σοφώτατος κύριος κύριος Μεθόδιος πρῶην πατριάρχης Κ/πόλεως ὡς ἐξουσιαστής...κατὰ τὴν ἐξουσίαν ὁποῦ τοῦ ἔχουν δοσμένην οἱ ἅγιοι πατέρες ἐνωμένοι τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, κομφερμάδα ἀπὸ τὴν ἐξοχωτάτην αὐθεντίαν». («Φιλολ. ἀνάλεκτα Ζακύνθου», Ζάκυνθος, 1880, σ. 391 - 392).

Μετὰ τὸν *Μεθόδιον* ὁ κ. *Μιλτ. Σταμούλης* ἔχει ὡς διάδοχον τὸν *Μαιθαῖον* 1667 - 1668 (X), 1667 (Αμ), ¹ ἀλλ' ἐξ ὧων ἐλέχθησαν καὶ θὰ λεχθῶσι τὸ ὄνομα τοῦτο οὐ κεῖται καὶ εἶναι κακὴ ἀνάγνωσις ἀντὶ Μεθόδιος (περὶ τὸ 1680 - 1690 ἀναφέρεται καὶ ἕτερος *Μεθόδιος* (βλ. acta patr. ζ' σ. 305) ἀλλ' εἶναι σφαλῆρὰ ἀνάγνωσις ἀντὶ *Νεόφυτος* διότι οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται. Ὡσαύτως κακῶς τάσσεται ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ κ. *Σταμούλη* καὶ X ἐνταῦθα ὁ *Ἀθανάσιος*, ὅστις ἀσφαλῶς λελανθασμένως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ *Κεραμέως* ἐν Ἐναλέκτοις Ἱεροσ. σταχ. Α', σ. 347). Ἐπίσης οὐκ εὐσταθεῖ καὶ τὸ ἐν γράμματι *Παρθενίου Δ'*, ἀπὸ Ἰανουαρ. 1669, διὰ τὸν ἅγιον Στέφανον Δέρκων, ὅπερ εἰς αὐτὸ ἀναφέρει ὁ *Γεδεών* (Ἐκκλ. Ἀληθ. Θ', 1888, σ. 407) διότι ἦν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὁ *Μεθόδιος*.

Πατριαρχικὴ ἐκλογή Ἡρακλείας Μεθοδίου (1658)

«Τὸ τοῦ Θεοῦ γεώργιον, ὡς ἐπάναγκες, σχολάζειν οὐδέποτε θέμις ἐστίν, ἀλλ' ὡς ἐφικτὸν αἰεὶ τελεῖν ἐργαζόμενον ὅθεν ὁ Κύριος κἂν τοῖς Σάββασιν αὐτοῖς τὰς Θεοσημείας οὐκ ἦν ἐπαινούμενος ἐνεργεῖν κἂν ² τῶν ἀγνωμόνων καὶ μωμοσκοπῶν ὡς μὴ σαββατίζων ἐπιμεμφόμενος ἀπεκρίνατο, «ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κάγῳ ἐργάζομαι», ὡς ἀσχόλαστον ἀντικρυσ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ παριστῶν, οἷς εὐσεβοφρόνως καὶ οἱ σεπτοὶ πατέρες ἐπόμενοι ἐκκλησίαν ἐπὶ πολὺ μὴ σχολάζειν ἐπισκόπου στερήσει, δι' οὗ τὸ τοῦ Θεοῦ γεωργεῖται γεωργίαν, ³ κανονικῶς διετάξαντο. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τῆς πρώτης ταύτης τῶν ἐκκλησιῶν ἐφ' ἱκανὸν σχολασάσης μετὰ τὴν ἔξω-

1. Θρακ. ΙΔ', σ. 118, ὅλος ὁ τόμος περιέχει τοὺς ἐπισκοπ. καταλόγους συμπάσης τῆς Θράκης.

2. Τὸ κείμενον ἔχει κἂν, ὅπερ ἀκατανήτον.

3. Τὸ κείμεν. γεωργίαν.

σιν τοῦ προστατεύσαντος αὐτῆς κύρ Παρθενίου διὰ τῆς ληστρικής ἀνταρσίας καὶ ἐπιβάσεως τοῦ ἀπὸ Ἰκονίου καθαιρεθέντος Κακοκλήμεντος, ὡς πειρασμένου παρ' ἀξίαν πατριαρχεῦσαι ἐξωτερικῇ δυναστείᾳ καὶ παρὰ πάσης τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀποκρουσθέντος καὶ ἀποδιωχθέντος, οὐκ ἀνασχετὸν ἡμῖν ἔδοξε βλέπειν (1) τὰ κατ' αὐτὴν ...καὶ ὡς οὐκ ἔδει φερόμενα ἀλλὰ γνήσιον αὐτῇ νυμφίον, ὡς ἔνεστιν, ἐσπεύσαμεν ἀρμόσαι καὶ *τῆς οἰκουμενικῆς προστασίας κατάλληλον προστάτην καταστῆσαι, ἐπὶ διεξαγωγῇ καὶ διοικήσει τοῦ λογικοῦ τούτου ἀρχιεπισκοπείου* κατὰ τὰς κανονικὰς τῶν ἀγίων πατέρων θεσμοθεσίας. Καὶ δὴ τὸν μὲν κύρ Παρθένιον, οὐχ ὅτι ἢ ὑφ' ἡμᾶς ἀρχὴ καὶ ἐξουσία τὰ πρὸς ἀνάκλησιν αὐτοῦ τελείως οὐκ ἀπεδέξατο, ἀλλ' ὅτι μάλιστα προπαραιτησάμενον ἐθελουσιως τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ παραχωρήσαντος αὐτὸν πρὸς τὸν κύρ Διονύσιον ἰδίᾳ παραιτήσει, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως πατριαρχείας αὐθις παρὰ κανόνας ἀψάμενον, χωρὶς συνοδικοειδήσεως καὶ προσκλήσεως, καίτοι τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ διασωζομένης εἰσέτι καὶ νῦν ἐνεργοῦς, βεβαίας τε καὶ ἀμεταπτώτου παραλιπόντες οὐδένα λόγον περὶ αὐτοῦ πεποιήμεθα, ἕτερον δὲ πρόσωπον ἄξιον καὶ ἀρμόδιον τῆς πατριαρχικῆς προστασίας εὐρεῖν ἐφροντίσαμεν. Καὶ ψήφους κανονικὰς ἐπιδημοῦντες ἀρχιερεῖς, ἐπὶ τῷ ἐκλεγῆναι κανονικῶς τὸν ἐπαξίως ἀναχθησόμενον ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κανονικῶς διευθύνειν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν πανιερώτατον, λογιώτατον μητροπολίτην τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἡρακλείας, πρόεδρον τῶν ὑπερτίμων καὶ ἑξαρχον κτλ. κύρ Μεθόδιον, τὸν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι κτλ. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ σαφῆ παράστασιν κατεστρώθησαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ κώδικι.»

«Ἐν ἔτει σωτηριῶ αχξη' Ἰανουαρίου. Ἰνδ. ΣΤ'.»

Βαρθολομαῖος Γ', 1668—1688.

Χρονολογίαι ἄλλαι 1668 - 1678, 1679 - 1686 (Χ), 1668 - 1687 (Σ) 1668 - 1689 (Αμ).

Ὁ μητρ. Σάρδεων *Γερμανὸς* γράφει ὅτι ἐν τῷ πατρ. κώδικι Α', ἀναφέρεται συνεχῶς μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1687 (σ. 438, 440, 441, 464, 472, 481). Οὗτος προσήγαγε τὸν νέον πατριάρχην *Διονύσιον* πρὸς τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει μέγαν βεζύρην εἰπὼν αὐτῷ : «αἱ ἀταξίαι καὶ αἱ καταχρήσεις τοῦ *Παρθενίου* ὤθησαν ἡμᾶς εἰς τὸν παρόντα...» μεθ' ὃ ὁ *Διονύσιος* περιεβλήθη τὸ καφτάνι καὶ ἀνερρήθη εἰς

1. Τὸ κείμεν. βλέπων.

τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὑπὸ τοῦ τσαούση Βαχῆ. (1) Τοῦ Βαρθολομαίου τούτου σώζεται ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ πρὸς τὸν *Ἰωάννην Καρυοφύλλην* τὸν Μυριοφυτηνόν : (2) «Σοφώτατε ἀύθνητη, μέγα λογοθέτη, τὴν λογιότητά σου εὐχόμενοι προσκυνοῦμεν. Ζῆ Κύριος ὁ Θεός, ἀκόμη δὲν τὰ ἐπήρα, ὅμως ὄρισσατε εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποῦ ἡ χάρις νὰ σᾶς κατευοδώσῃ μὲ ἀγγέλους φωτεινούς, καὶ ἂν πάρωμεν τὰ ἄσπρα θέλωμεν τὰ δώσει εἰς τοὺς λογιωτάτους αὐτῆς υἱούς μετὰ χαρᾶς. Ὁ δὲ τῶν ὄλων Κύριος εἶη βοηθὸς καὶ σκεπαστῆς τῆς σῆς λογιότητος ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ διὰ παντός. Ἀμήν. Ὁ τῆς σῆς λογιωτάτης κεφαλῆς ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης. † Ὁ Ἡρακλείας Βαρθολομαῖος.» (3) Τούτου τοῦ *Βαρθολομαίου*, ἂν μὴ τοῦ παλαιότερου, ὑπάρχει ἐν τῷ πατριαρχικῷ σκευοφυλακίῳ ὠμοφόριον ἀργυροῦφαντον μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς :

«Φύσιν βροτῶν Χριστὸς εἰς ἡμᾶς φέρων
 Υἱῷ προσάγει πατρὶ ἠγαπημένῳ. (4)
 Κτέαρ ὑπάρχει Ἡρακλείας ποιμένος
 Τοῦ Ναξιαίου ταπεινοῦ Καλλινίκου.»

αψκγ', πόνος Μαριώρας (βλ. Γ. Σωτηρίου, *Κειμήλια οἴκουμ. πατριαρχείου*, Ἀθῆναι 1938, σ. 43)· ἀλλ' ὅτι ἡ χρονολογία αὕτη εἶναι τοῦ ἐπιδιορθωτοῦ Ἰωσῶς Καλλινίκου μαρτυρεῖ κατάλογος ἀρχαῖος τῶν κειμηλίων παρ' ἐμοὶ εὐρισκόμενος καὶ ἀποσταλεῖς, ἀλλὰ μὴ δημοσιευθεῖς ἐν τῇ «Ὁρθοδοξίᾳ» ἐκ φόβου δῆθεν νὰ μὴ μάθουν οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ μᾶλλον, διότι τὸ περιοδικὸν ἀνήκει εἰς τὸ Φανάριον καὶ οὐχὶ εἰς τὸ οἰκ. πατριαρχεῖον, ὅπως ἦτο ἡ Ἐκκλ. Ἀλήθεια (5) Οὗτος συνταχθεὶς τῷ 1714 ἐπὶ πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Κυπρίου τῷ 1714 ἔχει «ὠμοφόριον τοῦ Βαρθολομαίου Ἡρακλείας κτλ.» καὶ κατωτ. ἕτερον ὠμοφ. τοῦ Ἡρακλείας, ὅπερ φαίνεται μὴ ὑπάρχον τώρα. Ἐπὶ *Γερασίου* πατριάρχου (1673 - 75) τὰς ἐπιβουλάς αὐτοῦ Βαρθολο-

1. De la Croix παρὰ τῷ Σάρδεων Γερμανῷ, Πατρ. κατάλ. σ. 159.

2. Ὁ Κεραμεὺς ἐν Ἱεροσολ. βιβλιοθ. Δ', 195, καταχωρίζει τὸ ἔγγραφο ὑπὸ χρονολογίαν 1672.

3. Ἐδημοσιεύθη ἀπὸ αὐτογράφου ὑπὸ τοῦ Γεδεῶν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Γ', 1883, σ. 425.

4. Υἱῷ· κακὴ ἀνάγνωσις· γραπτέον Θεῷ ἢ αὐτῷ.

5. Τῇ ἀνευδότητι ἐπιμονῇ μου μετὰ δεκαετίαν ὄλην τοῦ ἀγαθωτάτου κύρ Δωροθέου τότε μὲν Λαοδικείας, νῦν Πριγκηπονήσων μητροπόλιτος ἀναλαβόντος τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ ἐδημοσιεύθη ὁ Κατάλογός μου τῷ 1949, ἐν ΚΔ' τόμῳ, σ. 146 - 168, 227 - 245, βλ. σ. 149.

μαῖος, ὡς οἶμαι, ὁ Ἡρακλείας ἀποκλίνων ἀπήλθεν οἴκοθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ· διότι ὁ Δέρκων τότε εὐρῶν διάκονόν τινα **Λαυρέντιον** δῆθεν ὄντα διαγωγῆς φαύλης, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπίτροπον κατέστησεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ «κακῶς καὶ ἀσκέπτως». Τὸν Λαυρέντιον τοῦτον κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1675 καθήρесе Παρθένιος ὁ Μογίλαλος σὺν ἀρχιερεῦσι δέκα καὶ ἀνήγγειλε τὸ πρᾶγμα τῷ Ἡρακλείας (Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 347).

«Προσφώνημα εἰς δόσιν πατερίτζας συντεθὲν καὶ ἐκφωνηθὲν παρὰ Β. Η. ἐν τῇ μεταθέσει τοῦ πατρ. κύρ Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ Προύσης ἐν ἔτει ἀχξη' Μαρτίου γ'.» (Καταλ. Ἀλεξ. πατρ. βιβλ. Γ', σ. 359) ἦτοι τοῦ Βαρθολομαίου Ἡρακλείας.

Αἱ ὑπογραφαὶ Βαρθολομαίου Γ', 1668—1688

1668. Εἰς πατρ. γράμμα **Μεθοδίου Γ'**, Κωνσταντινουπόλεως περὶ τοῦ ὀφειλομένου δοθῆναι τῷ νεοχειροτονηθέντι Ἡρακλείας μητροπολίτῃ Βαρθολομαίῳ κανονικοῦ φιλοτίμου. Τὸ γράμμα ἀπευθύνεται πρὸς τὰς ἐπισκοπὰς Ῥαιδεστοῦ καὶ Πανίου, Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτων, Μετρῶν καὶ Ἀθύρας, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, Τυρουλῆς καὶ Σερεντζίων (Φεβρ. 1668). Συνυπέγραψε Κυζίκου Μητροφάνης. (βλ. Ἱερ. βιβλ. 348).

1668. Ἰούλιος, εἰς γράμμα συνοδικὸν **Μεθοδίου Γ'**, πρὸς τοὺς Σιναίτας (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 373).

1670. Νοέμβριος τοῦ αὐτοῦ σιγίλλιον πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Πατριάρχην διὰ τὴν μονὴν Τζατατζούιας ἐν Βλαχίᾳ (αὐτ. σ. 377) καὶ Δεκέμβριος εἰς καθάρεσιν τοῦ Σιναίου Ἀνανίου (σ. 381).

1671. Ἰανουάριος. Εἰς σιγίλλιον **Μεθοδίου** διὰ τὰ ἐπὶ τοῦ Σινᾶ προνόμια τοῦ Ἱεροσολύμων (πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 389) καὶ διὰ τὴν Τζατατζούιαν σ. 389.

1671. «Εἰς Διονυσίου Δ', Κωνσταντινουπόλεως γράμμα πρὸς κληρικοὺς τῆς ἐπισκοπῆς Ῥαιδεστοῦ καὶ Πανίου (Νοεμβρ. 1671), ἀγγέλλον τὴν καθάρεσιν τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν Ἀθανασίου διὰ κακὴν διαγωγὴν καὶ μάλιστα, ὅτι «καταλιπὼν τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ ἦλθε καὶ συνεζεύχθη καὶ συνενώθη τῷ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ τῆς ἐκκλησίας τυραννήσαντι κακο-Παρθενίῳ, καὶ ἔτρεξε συνεργὸς εἰς ὅλα τὰ ἄθεα ἐκείνου ἐπιχειρήματα καὶ κατέδραμον ληστρικῶς τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ ἔθυσαν καὶ ἀπώλεσαν καὶ ἤρπασαν καὶ κατέκλεψαν καὶ ἔρριψαν αὐτὴν εἰς βυθοὺς χρεῶν καὶ κινδύνων βαρυτάτων» κτλ., φ. 174. Ὑπογραφαί: «Ἡρακλείας Βαρθολομαῖος, Κυζίκου Μητροφάνης, Νικομηδεῖας Νεόφυτος, Χαλκηδόνος Ἱερεμίας,

Ἄδριανουπόλεως Νεόφυτος, Ῥόδου Ἰωακείμ, Ἀθηνῶν Ἀνθιμος, Λαρίσης Ἰάκωβος, Δρύστης Μεθόδιος, Προϊλάβου Λαυρέντιος, Φιλιππουπόλεως Γαβριήλ, Λιτίτζης Θεοδόσιος». (Ἱεροσ. Βιβλιοθήκη, Α', Πετρούπολις, κῶδ. 276, σ. 348).

1671. Εἰς ἀπάντησιν πρὸς τοὺς Ἀγγλικανοὺς περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἀποσταλεῖσαν διὰ τοῦ C o n e l ἐπὶ *Διονυσίου* (Φωτ. βιβλιοθ. Α', σ. 178).

1671. Εἰς σιγίλλιον Διονυσίου πατρ. πρὸς τὸν Φιλαδελφείας Μεθόδιον (Βελοῦδη, Χρυσοβ. σ. 56).

1673. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Δέρκων *Μακαρίου* κατὰ τὴν 1^α Σεπτεμ. (Στ. Ἀριστάρχου, Δέρκοι, Κ/πολις 1935, σ. 36 (ἀπόσπ. Ὁρθοδοξίας)).

1678. Εἰς ἀνάδειξιν τοῦ ἱερομ. Γαβριήλ ὡς κληρικοῦ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. (Καταλ. Ἀλεξ. πατρ. βιβλιοθήκη, Γ', σ. 355).

1681. Εἰς σιγίλλιον πατρ. Ἰακώβου διὰ τὴν ἐν Μαρτζινανίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν κατὰ Μάϊον. (Documente Hurmuzaki, τόμ. XIV, σ. 244).

1687 Φεβρουάριος. Εἰς πατρ. Ἰακώβου Α', δύο γράμματα τοῖς Σιναΐτς κανονικά (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 405 - 410).

1687. Εἰς σιγίλλιον Διονυσίου πατρ., Αὐγ. 18 διὰ τὸν Φιλαδελφείας Μελέτιον Τυπᾶλδον (Βελοῦδης, Χρυσοβ. 1893, σ. 67 καὶ σ. 72).

Σωφρόνιος 1688—1690

Κακῶς ἔχει ὁ Χ 1680 - 1688. Τὸ ἔτος 1688 ἔχει ὁ Ἀμασειᾶς Ἀνθιμος καὶ ὁ Γεδεὼν καὶ εὐρίσκεται εἰς συνοδικὴν πρᾶξιν τοῦ πατρ. *Καλλινίκου* ὅπου εἶναι ὑπογεγραμμένος ὁ *Σωφρόνιος*, περὶ ἐλεῶν τῆς ἐκκλησίας Νοεμβ. («Χρονικά τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ», σ. 168). Τὸν Σωφρόνιον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἀρχιερέων Ἡρακλείας κατὰ λάθος παρέλιπεν ὁ μακ. Σάρδεων Γερμανὸς (βλ. Θρακ. ζ', σ. 76).

1688. Ὀκτώβριος. Εἰς συνοδικὸν τόμον ἐπικυροῦντα τὰ ἐπὶ τοῦ Σινᾶ δικαίωμα τοῦ Ἱεροσολύμων (πατρ. ἔγγραφα, Β', 1904, σ. 422). Πατριαρχεύοντος Καλλινίκου.

1690. Εἰς σιγίλλιον πατριάρχου Κυρίλλου κατὰ μῆνα Φεβρουάριον εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος εἰς γράμμα πατρ. Κυρίλλου (;) παρὰ *Ζερλέντη* (ἱστορ. ἔρευνα κτλ., Ἐρμούπολις 1913, σ. 75.)

Νεόφυτος Α' τὸ α' 1688—1690 (Χ), 1690 (Αμ).

Οὗτος εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος εἰς ἀναφορὰν πρὸς τὸν Σουλτάνον τῆ 9 Μαρτίου 1689 ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου *Καλλινίκου* διαβιβα-

σθεΐσαν, ὅπως ἀποκατασταθῆ καὶ αὖθις εἰς τὸν θρόνον ὡς ὁ μόνος ἄξιος νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου. (1) Κακῶς ἐπομένως διαγράφεται ὑπὸ τοῦ μητρ. Σάρδεων *Γερμανοῦ*. Ὑπάρχει καὶ τὸ ἀγγελτικὸν Μεθοθίου Γ' Κ/πόλεως πρὸς τοὺς ἐν Ἡρακλείᾳ περὶ τῆς ἀφίξεως, 1668. (Ἱεροσ. Βιβλιοθ. Α', κῶδ. 276, σ. 347 - 8).

Καλλίνικος Α' 1690—1691 (Χ), 1690 (Αμ).

Οὗτος ἦν ὕμνογράφος καὶ σώζονται κανόνες παρακλητικοὶ εἰς χειρόγραφον θεοτοκάριον τῆς μονῆς ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ Φιλια τοῦ δήμου Λευκασίου ἐν Πελοποννήσῳ. (2) (βλ. Θεοτοκάριον, ἔκδοσις Βενετίας (1726, σ. 107).

Μακάριος 1688 - 1700 (σ. 118) βλ. "Αγ. "Ορος Σμυρν. 508.

Νεόφυτος Γ' Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ τὸ β' 1691—1711.

Χρονολογίαι πολλαὶ καὶ ἀλληλοσυγκρουόμεναι. Ἐτακτοποιήσαμεν αὐτάς ὡς ἐξῆς : 1691 - 1698 (Χ), 1691 - 1703 (Αμ), 1691 - 1693, 1697 - 1699, 1701 - 1702, 1705, 1707 (Σ) (3), 1691 - 1710 (Αλ), 1704 (4), 1689 - 1705. (5)

Ἦτο Χῖος ἐκ τῶν λογίων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὸ καὶ ἀναφέρεται ὑπὸ *Δημ. Προκοπίου τοῦ Μοσχοπολίτου*, (6) διέπρεπε πολλῆς ἀπολαύων πρότερον εὐνοίας παρὰ τῇ τουρκ. κυβερνήσει καὶ ἀνυψωθείς εἰς κοσμικὰ ἀξιώματα λαϊκὸς ἔτι ὢν. Ὡς μόνον τοῦ λόγου μνημεῖον τοῦ *Νεοφύτου* ἔχομεν ὑπόμνημα γενεαλογικὸν περὶ τοῦ γένους τῶν ἀπὸ Ἡρακλείας Κομνηνῶν συνταχθὲν παρ' αὐτοῦ ὡς μητροπολίτου κατ' αἴτησιν *Ἰωάννου Κομνηνοῦ* τοῦ ἔπειτα Δρύστρας *Ἱεροθέου*, ὅστις τέως ἐλέγετο *Μόλυβδος*. Ἴδου τὸ προοίμιον : «Μη-

1. Φωτ. β βλιοθ. Β', 114.

2. Ὁ κατάλογος ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ καθ. Ν. Βέη ἐν Δελτικῷ Ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἐταιρείᾳ τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Θ', 1926, σ. 71.

3. Ἐκ τοῦ Πάτριαρχ. κώδικος Γ', σ. 17, 19, 26, 33, 37, 56, 69, Δ', σ. 28. Ὑ ψ η λ ά ν τ ο υ, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σ. 208. Κεραμέως Ἱεροσολ. βιβλιοθ. Α', 213, Δ', 335.

4. Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. παράρτ. τόμ. Κ'-ΚΒ', σ. 106 - 108.

5. Κ ε ρ σ μ ε ὑ ς, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 214, 347, 351, 442, 447, 597 ἔ. Ἀπορριπτεὰ ἢ χρονολογία 1713 - 1714 (Χ).

6. Παρὰ φ α β ρ ι κ ῖ ο υ Ἑλλην. βιβλιοθ. XIII, 1726, σ. 486. Ὁ κατάλογος συνετάχθη τῷ 1708.

δὲν ἀποδείξεως ἄνευ μαρτυρικῆς, τῆς εἴτε διὰ λόγων εἴτε διὰ γραμμάτων ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρων τούς γε νοῦν ἔχοντας τῶν ἀνθρώπων παραδέχεσθαι δεῖν καὶ πιστεύειν, λόγος σοφῶν, ἀλλ' ἐν ἅπασιν ἔχειν αἰεὶ προπορευομένην τῆς ἀληθείας τὴν μετ' ἀσφαλοῦς μαρτυρίας ἀκριβεστάτην ἀπόδειξιν...καὶ τὸ ἤδη προσωπικαῖς τε καὶ γραφικαῖς μαρτυρίαις ἀποδειχθὲν ὡς ἀληθέστατον, λόγους ἅμα καὶ γράμμασιν ἐμπεδοῦν. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ὁ εὐγενέστατος καὶ λογιώτατος ἄρχων ἰατρὸς κύριος Ἰωάννης Κομνηνός κτλ.» (1) Ἐνταῦθα παρενέριει διαφόρους ἀναγραφὰς ληξιαρχικῶν πράξεων καὶ ἱστορικῶν γεγονότων σεσημειωμένων ὑπὸ τῶν προκατόχων αὐτοῦ ἐν τοῖς δυσί, τῷ παλαιότερῳ καὶ νεωτέρῳ κώδιξι τῆς μητροπόλεως ἦτοι τοῦ *Μελετίου* 1480, *Θεοδοσίου* 1501 - 2, *Διονυσίου* 1604, *Ἰωαννικίου* 1637, *Μεθοδίου* 1656. Προβιβασθεὶς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1707 ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἀλλὰ μὴ γενόμενος ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως δεκτὸς ἐξηκολούθησε ποιμαίνων τὴν ἑαυτοῦ ἐπαρχίαν. (2) Τὰ τῆς σκηνῆς ἐκτίθενται παρὰ *Bandurī* ὡς ἐξῆς : «διὰ κοινῆς ἐκλογῆς...παρόντος καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Γερασίου, ἐψηφίσαν τὸν ἅγιον Ἡρακλείας κύριον **Νεόφυτον**... καὶ ἠσπᾶσαντο τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ τὸν ἠφεραν οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τὸ πατριαρχεῖον καὶ ἔγραψαν τὸ ἄρτζιον βάνοντες ταῖς βούλλαις των...προτοῦ δὲ νὰ σταθῇ τὸ ἄρτζιον εἰς τὸν Βεζύρην κάποιος ἐχθρὸς τοῦ ὑποψηφίου...ἔδωσεν ἄρτζιουχάλιον...ὅτι ὁ **κ. Νεόφυτος** αὐτὸς ὑπάρχει κατεγνωσμένος ἄνθρωπος καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ κάτεργον (3) κατὰ καιροὺς διαβληθεὶς ὡς κατάσκοπος καὶ ἄλλα μύρια, ὅσα ἐκεῖνος...διενοήθη καὶ ἔτρεξαν μεταξύ πολλὰ... Ὁ μὲν κύρ **Νεόφυτος** ἐνεποδίσθη διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην.» (4) Ὁ μετὰ ταῦτα χρονογράφος πατριάρχης Καλλίνικος εἰς μακαρονιστικὸν ὕφος μεταποιήσας τὰ ἀνωτέρω γράφει : «διὰ κοινῆς δὲ ἐκλογῆς παρόντος καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Γερασίου ἐν τῷ τοῦ ἐξ ἀπορορήτων Ἀλεξάνδρου οἴκῳ ἐψηφίσθη ὁ Ἡρακλείας **Νεόφυτος** καὶ ἠσπᾶσθησαν πάντες τὴν δεξιὰν αὐτοῦ

1. Δελτίον ἱστορ. καὶ ἐθνολογίας Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος τόμ. Β', σ. 668 - 691.

2. Βλ. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ. τόμ. ΙΗ', σ. 200, Βυζαντιοῦ, Κωνσταντινούπολις, Ἀθῆναι, 1862, τόμ. Β', σ. 539.

3. Κάτεργον, τὸ κρατητήριον, ἢ φυλακὴ, ὅθεν καὶ κάτεργαρχος.

4. Imperium Orientale σ. 1003. Βλ. πλήρες τὸ κείμενον ἐν Φωτ. βιβλιοθ. Α', σ. 200 - 201, ὅπου ὁ σεβ. Ἡλιουπόλεως Γεννάδιος ἀναδημοσιεύει τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον τοῦ *Bandurī*, συγκρίνων πρὸς ἄλλους. Τὰς περιπετείας αὐτοῦ βλ. εἰς τὸν ἐμὸν ἱστορικὸν συμμιγῆ κώδικα φ. 273β - 274β (σπουδ).

ἀπαγαγόντες αὐτὸν εἰς τὰ πατριαρχεῖα. Πρὶν δὲ δοθῆναι ὁ παρὰ τῶν ἀρχιερέων κατεσφραγισμένος Λίβελλος ἐχθρός τις τοῦ ὑποψηφίου δέδωκε τῷ ὑπάτῳ ἀναφορὰν κατ' αὐτοῦ ὡς ὑπάρχει τοῦ κατεγνωσμένου καὶ ἐβλήθη ἐν τριήρει (1) ὡς κατάσκοπος καὶ ἄλλα τινά, δι' ἃ ἀπελθὼν εἰς τὸν ὑπατον οὐκ ἐνεδύθη τὴν γλαμύδα, ἀλλ' ἐγένετο ὀρισμός, ἐν ἄλλον ἐκλέξωνται.» (2) Ἄλλοι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ δὲν ἀφῆκαν ἥσυχον κἂν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐξεγερθέντων τῶν Ραιδεστηνῶν μετὰ τοῦ οἰκείου αὐτῶν ἐπισκόπου **Παχωμίου**. Οὗτοι μεγάλα δεινοπαθοῦντες, γράφει τὸ χωριστικὸν σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου **Καλλινίκου**, «δυσφόρως ἐξήγγειλαν ὅσα τραγωδίας οὐ πολὺ διαλείπουσι, βαρυμηνίας δυσανασχέτους φημί τῆς ἐκείνου σκληροτροπίας καὶ βαρυθυμίας ἀσκέτους... οὐκ ἀρχιερατικῶς λέγοντες, ἀλλ' ἐθνικῶς πως καὶ τυρρανικῶς ὑποχειρίους ἔχειν δουλοπρεπῶς τοὺς ὑπὸ τὴν μητρόπολιν αὐτὴν τελούντας ἐπισκόπους βούλεται, καθαρπάζων ληστρικῶς τὰς ἐπιβαλλούσας αὐτοῖς ἐπισκοπικὰς ἐνεργείας καὶ κατεπεμβαίνων αὐτῶν καὶ διαπράττων καὶ ἀνακινῶν τὰς αὐτῶν παροικίας ὡς ταραξίας καὶ ἀλαζῶν καὶ φιλοτάραχος ἐπιτιμῶν ἱερεῦσι καὶ λαϊκοῦς ἀφορίζων ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἐγκλημάτων...» (3) Καὶ ὅγτως ἐπέτυχον κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1694 οἱ Ραιδεστηνοὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπώλεσαν αὐτὴν μετὰ ὀκταετίαν· διότι ὁ πατριάρχης **Γαβριήλ** τῷ 1702 κατὰ Ὀκτώβριον ἀπεκατέστησε τὰ πράγματα παρόντος ἐν τῇ συνόδῳ «τοῦ θεοφιλεστάτου κυρίου Παχωμίου τοῦ ποτε μὲν ἐπισκοπεύσαντος τῆς Ραιδεστοῦ, ὕστερον δὲ καὶ διὰ συνοδικῆς ἀδείας εἰς ἀρχιεπίσκοπον τιμηθέντος καὶ ἰδιοτελῶς συγκαταφασκόντος καὶ ὑπεῖξε προαιρουμένου, δέον ἐγνώκαμεν ἐνωθῆναι τὴν ἐν Ραιδεστοῦ ἐκκλησίαν τῇ ἁγίᾳ μητροπόλει Ἡρακλείας κτλ.» (4) Αὐτὸς ἦν ὁ θρίαμβος τοῦ μητροπολίτου Νεοφύτου ἀπολαύσαντος τῶν δικαίων ἐπὶ Ραιδεστοῦ, ἥτις μετ' ὀλίγον μέλλει νὰ καταστῇ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας.

Αἱ ὑπογραφαὶ Νεοφύτου Γ' τὸ β' 1619 - 1711

Ἐπογραφὰς εἰς ἐπισήμους πράξεις τοῦ Νεοφύτου ἔχομεν τὰς δε :
1691 Νοέμβριος. Γράμμα **Καλλινίκου** πρὸς τὸν Παροναξίας

1. Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ κάτεργον κατὰ κυριολεξίαν δηλ. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀληθὴς ἔννοια δὲν ἀπεδόθη· «καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ κάτεργον κατὰ καιροῦς» σημαίνει ὅτι ἐφυλακίσθη κατὰ τὸ παρελθόν, καὶ οὐχὶ τότε.

2. **Καλλινίκος Γ'**, πατριάρχης Κ/πόλεως ὑπὸ Κ. Δυοβουνιώτου, Ἀθήναι 1915, σ. 92 - 3.

3. «Περὶ τοῦ προβιβασμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς Ραιδεστοῦ εἰς ἀρχιεπισκοπὴν» ἐν παραρτ. ΙΖ' τόμ., Φιλ. Συλλ. σ. 84.

4. Αὐτ. σ. 86.

(*Ζερλέντη*, ιστορικά ἔρευναι κτλ. Ἑρμοῦπ. 1913, σ. 98).

1692. Εἰς σιγίλλιον *Καλλινίκου* ὑπὲρ τῆς μονῆς Θεοτόκου Νεοφανείσης ἐν Ἀττικῇ. (Νέος Ἑλληνομν. Δ', σ. 92). Τῷ 1695 Μάϊον ἐχειροτόνησε τῶν Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Μακάριον παραιτησαμένου τοῦ Γεδεῶν Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 442.

1696. βλ. Γεδεῶν. Χριστ. πεν. 336.

1697. Ὁ *Νεόφυτος* χειροτονεῖ τὸν ἐπίσκοπον Μετρῶν Νεῖλον «αχςζ' Φεβρουαρίου πρώτη... τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἔγινεν ἡ χειροτονία ἀπὸ τὸν γέροντά μας τὸν ἅγιον Ἡρακλείας κ. *Νεόφυτον*» (Μεσ. γραμμ. Β', σ. 177. Γεδεῶν, πατρ. ἔφημ. 133).

1698. Κατὰ Αὐγούστον καὶ Ὀκτώβριον (Ἱεροσολ. βιβλ. Α', 214 - 447).

1703. Εἰς σιγίλλιον *Καλλινίκου* διὰ τὴν μονὴν Χουρέζι ἐν Οὐγγαροβλαχίᾳ κατὰ Φεβρουάριον. (D o c u m e n t e H u m u r z a k i, τόμ. XIV, σ. 348) καὶ Μάρτιον (Ἱεροσολ. βιβλ. Α', σ. 351) καὶ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἀρχιεπ. Πωγωνιανῆς Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 350 κῶδ. 246).

1704. Εἰς σιγίλλιον *Γαβριήλ* περὶ ὀρίων μητροπόλεως Τραπεζοῦντος κατὰ Αὐγούστον. (*Τριανταφυλλίδου*, Οἱ φυγάδες, Ἀθήναι 1870, σ. 146). Τοῦ ἴδιου Ἰαν. 12 δι' οὖν τὸν Ἡ. Μηνιάτην «κοινὸν Ἱεροκήρυκα καὶ διδάσκαλον» ἐν Πανδ. ις' 1865, 589 - 590.

1705. Εἰς γράμμα *Γαβριήλ Γ'* πρὸς τὸν Μολδοβλαχίας *Μιχαήλ* διὰ τὴν χειροτονίαν *Κοσμᾶ Βατοπεδινοῦ* Λαοδικείας κατὰ Νοέμβριον. (Ελληνικά Γ', σ. 55).

1706. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν σχολὴν Καστορίας, Ἰούλιος. (Documente, σ. 376).

1707. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ τοῖς Βατοπεδινοῖς διὰ τὴν γνησιότητα τῆς κάρας *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου* περιαγομένης εἰς Κ/πολιν, Ἰούνιος (Ἑλληνικά, Γ', σ. 56. Παράρτ. Κ' - ΚΒ' τόμου Φιλ. Συλλ. 108) καὶ Νοέμβριος.

1707. (Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 447). Ἐνδεικτικὸν τῆς ἀποδιδομένης εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ῥαιδεστοῦ σημασίας εἶναι ἡ ἐνταῦθα προσθήκη αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπογραφήν (ἀεὶ σχεδὸν οὕτω).

Ὁ Ἡρακλείας καὶ Ῥαιδεστοῦ Νεόφυτος

1709 Δεκέμβριος. Εἰς συνοδικὸν γράμμα *Ἀθανασίου Ε'* ὑπὲρ τῶν προνομίων τοῦ θρόνου Ἱεροσολύμων (πατρ. ἔγγρ. Β', 481). Τὸ Ἡρακλείας καὶ Ῥαιδεστοῦ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς ἐξῆς πράξεις :

1710 Ἰούλιος. Εἰς γράμμα πατρ. Ἀθανασίου διὰ τὸ μετόχιον τοῦ παν. Τάφου εἰς Ὑδροπολιτζάν (πατρ. ἔφημ. 217).

1710. Εἰς συνοδικὸν τόμον κατὰ Ὀκτώβριον γενόμενον ἐπὶ Ἀθανασίου Ε'. Κατὰ Φεβρουάριον ὑπογράφεται εἰς ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ἐνορίτας. (Παραρτ. Κ' - ΚΓ', τόμ. Φιλ. Συλλ. 108). Ἀπέθανε τῷ 1711 (Ὁρθοδοξία, Ι', 1935, σ. 153). Εἰς ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ἐνορίτας Γαλατᾶ «Ἡρακλείας καὶ Ῥαιδεστοῦ» (ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. ις', Πειραιεύς, 1932, σ. 8, σ. 11, Ἀπρίλιος), καὶ εἰς ἐκλογὴν Φιλιππουπόλεως.

Ἐξοβελιστέος ὁ Νεκτάριος 1698 - 1711 (Χ) ὡς κακὴ ἀνάγνωσις, ὅπως καὶ τὰ ἔτη 1713 - 1714 (Χ) τῆς πατριαρχείας τοῦ Νεοφύτου.

Ἀθανάσιος 1711—1714 (Σ)

Χρονολογίαι 1711 - 1713 (Χ), 1712 - 1714 (Αμ). Ἡ ὀρθὴ τοῦ τε διορισμοῦ τοῦ Ἀθανασίου (18 Ὀκτωβρίου 1711), (ὁ Σάδας, Μεσ. βιβλ. Γ', σ. 521 ἀναφέρει ἔτος 1712) δίδεται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Σάρδεων. (Κατὰ τὸν κώδικα Α', σ. 119 τοῦ Κριτίου (βλ. Κεραμέα Ἱεροσολ. βιβλιοθ. Δ', σ. 371) Ὑπογραφήν τοῦ Ἀθανασίου βλ. παρὰ Γεδεῶν Κύριλλος Δ' ὁ Λέσβιος πατρ. Κ/πόλεως Μυτιλήνη 1939, σ. 8 (ἀποσπ. ἐκ τοῦ Δελτ. μητροπ. Μυθῆμνης).

Ὁ Ἀθανάσιος ἐκ τῶν ὀλίγων τῆς Ἡρακλείας ἐπισκόπων μνημονεύεται ὡς συνδρομητῆς τῶν πατριαρχείων καὶ ἀφιερωτῆς :

«Ἀφιέρωσεν ὁ μακαρίτης Ἡρακλείας κύρ Ἀθανάσιος τῷ 1714 ὑπὲρ ἀεννάου μνημοσύνου γρόσια ἑκατὸν τῇ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ.» (1) Τούτου ὁ Γεδεῶν ἐξέδοτο ἐπιστολὴν περὶ τῶν πατριαρχῶν Ἀθανασίου καὶ Κυπριανοῦ. (2) Εἰς τὸν ἀρχαῖον κατάλογον τοῦ πατριαρχικοῦ σκευοφυλακίου μὴ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς «Ὁρθοδοξίας» ἀναγέγραπται «ὠμοφόριον καλὸν τοῦ Ἡρακλείας Ἀθανασίου» καὶ ἐπειδὴ ἀναφέρεται, ὅτι τοῦτο ἔλαβε ὁ πατριάρχης Κοσμάς Γ' (1714 - 1723), ἐξάγομεν ἐντεῦθεν τὴν χρονολογίαν. Ὡσαύτως ὁ Ἀθανάσιος ἐδωρήσατο τὰ ἐπιμάνικα εἰς τὸν ναὸν τῆς ἐν Ῥαιδεστῷ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. (3) Ὑπογράφεται εἰς τὴν καθάρεισιν τοῦ πατρ. Ἀθανασίου κατὰ Δεκεμβρ. 1711. Ἀρχεῖον Ὑδρας ις' πειρ. 1932. Τῷ 1712, Ἰουν. 10, καθάρεισις τοῦ Φιλαδελφείας Μελετίου Τυπάλδου ὡς συμφωνήσαντες ἐν Βενετῖα τῷ πάπα, Βελούδου. Ἡ ἐν Βενετῖα ἑλλ. ἀποικία, 1893, σ. 88 καὶ Χρυσόβ. σ. 92.

1. Γ ε δ ε ὦ ν, Χρονικά τοῦ πατρ. οἴκου σ. 172.
2. Ἀρχεῖον ἐκκλ. ἱστορίας Α', 1911, σ. 124 - 5.
3. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΚΖ', σ. 553.

Γεννάδιος Γ' 1714—1718 (Σ).

Ἦτο ἐκ Λέρου, ὁ γεννάρχης τῶν Λερίων ἀρχιερέων Ἡρακλείας οἵτινες ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα ἀπετέλεσαν σχολὴν καὶ ἀνέδειξαν ἱεροπρεπεῖς ἱεράρχας καὶ κληρικούς ἐξυπηρετήσαντας πολυειδῶς τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἐν γένει τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰς τὸν 186 κώδικα τῆς μονῆς ἀγίου *Παντελεήμονος* ἐν Ἀθῶν ὑπάρχει τὸ σημείωμα ἐπιβεβαιωτικὸν τῆς ἐκ Λέρου καταγωγῆς αὐτοῦ. Εἶναι περίεργον, ὅτι κατὰ τὸν σεβ. Σάρδεων *Γερμανὸν* περὶ τούτων καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ *Καλλινίκου* καὶ *Γερασίμου* ὑπομνήματα δὲν σώζονται ἐν τῷ πατριαρχικῷ κώδικι.

Ὁ *Μαν-Γεδεών* πρὸ 70ετίας σχεδὸν προσηγγελεν ὅτι θὰ ἐκδώσῃ «Περὶ τῶν ἐν Ἡρακλείᾳ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀρχιερευσάντων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀκμασάντων λογίων 1714 - 1830». (1) Ἄλλ' ἡ ἀγγελία ἐπέπρωτο ἐν μέρει νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ὁ πατρώζων Λέριος ἱστοριοδίφης περιωρίσθη εἰς τοὺς ἐκ Λέρου ἔλκοντας τὴν καταγωγὴν, τὸν *Γεννάδιον*, *Γεράσιμον*, *Μεθόδιον*, *Μελέτιον* καὶ *Ἰγνάτιον* (2) οἵτινες «ἀπετέλεσαν ἓνα συγγενικὸν ἰσχυρὸν, ἀλλὰ καὶ σχολὴν, οὕτως εἰπεῖν, ἀναδείξασαν καὶ μορφώσασαν χωρὶς διδασκαλίας ποιμαντικῆς θεολογίας, διευθυντὰς τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ζωῆς ἀξιόους μνείας· διότι καὶ τοῦ καθήκοντος συνείδησιν εἶχον καὶ τὴν ἐμπειρίαν τοῦ χρῆσθαι τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς προσώποις.» (3)

Ἐγεννήθη πρὸ τοῦ 1660 καὶ πρεσβύτερος ὢν ἐψηφίσθη μητροπολίτης Χίου τῇ 31 Μαΐου 1696 καὶ μετὰ 18 ἔτη Ἡρακλείας. Ἐνταῦθα βραχὺ ἀρχιερατεύσας ἀπεβίωσεν ἐν τῇ ὑπ' αὐτὸν ἐπισκοπῇ Τυρολλόῃ τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1718. (Θρακ. ζ', σ. 8). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, (Μάϊον - Σεπτέμβριον 1716) διετέλει μέλος τῆς ἱερᾶς συνόδου πατριαρχεύοντος *Ἰερεμίου Γ'*. Ὁ εἰρημένος *Δημ. Προκοπίου* γράφει περὶ τοῦ αὐτοῦ: «ἀνὴρ θεοσεβής, χρηστός, γνώστης τῶν θείων γρα-

1. Μεσαιωνικὰ ἀνάλεκτα, Ἀθῆναι, 1874, σ. 56.

2. Πέντε συγγενεῖς ἐκ Λέρου ἀρχιερεῖς Ἡρακλείας (1714 - 1830), Ἀθῆναι 1934, σ. 40 (ἀπόσπ. τοῦ Ε' τόμ. τῶν Θρακικῶν). Εἶναι ἐπανάληψις ἀρθρῶν κατὰ καιροὺς δημοσιευθέντων ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Γ', σ. 544 - 51, 399 - 402, Θ', σ. 13 - 15. Ἐκ τούτων σταχυολογοῦμεν τὰ πλεῖστα τῶν ἐνταῦθα εἰρημένων. Πρβλ. Γράμματα ἐξ Ἀδριανουπόλεως σ. 58. Ὑψηλάντου, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, 324.

3. Αὐτ. σ. 4. Μεταξὺ τούτων εἰσὶ καὶ οἱ προστατευθέντες ὑπ' αὐτῶν λαϊκοί. Καὶ ἀλλαχοῦ γράφει, ὅτι «*οὔτεχος εἰς προστεθήσεται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μετὰ ἄλωσιν ἐθνικοῦ βίου ἡμῶν, μικρὸν τι φῶς ἐπιχέεται εἰς τὴν εἰκόνα, ἣν γράφομεν...*» Ἐκκλ. Ἀλήθ. 1882, σ. 545.

φῶν», (1) ἄπερ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ *Βενδότης*. (2) Συνέστησεν ἐν Λέρῳ ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ βιβλιοθήκην. (3)

Ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ Ἱεροσολύμων σώζονται δύο ἐπιστολαὶ τοῦ *Γενναδίου* πρὸς τὸν πατριάρχην *Χρῦσανθον* (ἀπὸ 20 Ἰανουαρίου καὶ 15 Δεκεμβρίου 1715) δι' ὧν προτρέπεται ἡ αὐτοῦ μακαριότης, ὅπως ἔλθῃ ἐν Ραιδεστῷ καὶ λειτουργήσῃ κατὰ τὰ Χριστούγεννα, εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων τοὺς Χριστιανούς. Ὁ *Χρῦσανθος* εἶχε ζητήσῃ συστατήριον διὰ τὸν ἀρχιδιάκονον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Ἡρακλείας πέμπων τὴν «ἔκδοσιν» ὅπως καλεῖται αὐτὸ τὸ γράμμα προσκαλεῖ αὐτὸν τὸν πατριάρχην. Καὶ ὄντως ὁ σοφὸς ἐκεῖνος πρωθιεράρχης ποιεῖ τὸ θέλημα αὐτοῦ· δι' ὃ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ γράφει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως «ἐχάρημεν δὲ πάλιν, ὅτι ἠξιώθη τὸ ποιμνιὸν μας νὰ τὴν ἀπολαύσῃ». (4) Ὁ Ἱεροσολύμων συχνὰ ἐπεσκέπτετο τὰς ἐπαρχίας ταύτας κειμένας ἐγγυὸς τῆς βασιλευούσης καὶ τῷ 1724 ὁ *Χρῦσανθος* ἀφίκετο εἰς τὸ Παντεῖχιον χάριν ἐλεῶν. (5)

Τὸν *Γεννάδιον* συναντῶμεν εἰς τὰς ἐξῆς ἐπισήμους ὑπογεγραμμένον πράξεις : (6)

1714. Εἰς σιγίλλιον *Κοσμᾶ* ὑπὲρ τοῦ Οὐγγροβλαχίας Ἀνθίμου ἀπολυθέντος κατὰ Σεπτέμβριον, ἀνθ' ὧν χάριν τῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων κατηνάλωσεν. (7)

1716. Εἰς σιγίλλιον *Ἱερεμίου Γ'* περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Ἀττικῆς καὶ Λεβαδείας μοναστηρίων. (8)

1718 Αὐγουστος. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ μονῆς Ζλαταρίδων. (9)

1. Ἐνθ' ἄνωτ. σ... βλ. Σάθα, Μεσ. βιβλιοθ. Γ', 490.

2. Ἐκκλ. ἱστορ. Μελετίου Ἀθηνῶν, τόμ. Δ', σ. 68.

3. Τροφ. Εὐαγγελίδης, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ἀθῆναι, 1936, Β', σ. 118.

4. Ἀμφοτέρας τὰς ἐπιστολάς καὶ τὴν «ἔκδοσιν» παρὰ Γεδεῶν ἐνθ' ἄνωτ. σ. 4 - 7.

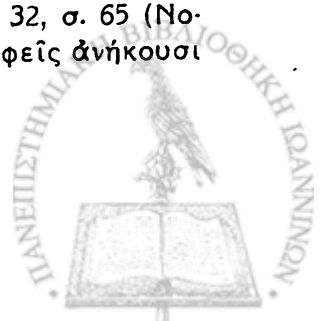
5. Γεδεῶν, πατρ. ἐφημ. σ. 273, 274 - 80.

6. Τῷ 1699 ὡς μητροπολίτην ὄντα Χίου γράφει ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Β' περὶ τοῦ ἱερομονάχου Πेत्रαλή ἐπὶ μοιχείᾳ διαβληθέντος (Κριτίου κῶδ. Α').

7. Documente Hurmuzaki XIV, σ. 634.

8. Ἐκκλ. Ἀληθ. Γ', σ. 545.

9. Documente σ. 840. Μετὰ τὸν *Γεννάδιον* ὁ κ. Σταμούλης γράφει: «Μανουὴλ ΙΗ' αἰῶν (;)» καὶ παραπέμπει εἰς Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην: Κώδικες μονῆς Βλαττέων, Θ/νίκη 1918, ἀρ. 32, σ. 65 (Νομοκάνων). Ἀλλ' ἐν τῷ κώδικι τούτῳ πάντες σχεδὸν οἱ συγγραφεῖς ἀνήκουσι πρὸ τῆς ἀλώσεως.

Ζαχαρίας τις (μοναχός) γράφει έκτεταμένην ἐπιστολήν ἀπὸ 2 Μαρτίου 1714 ἐκ Κ/πόλεως πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Κων. Μπραγκοβάνον, ἥτις ὡς διαλαμβάνουσα περὶ τοῦ Γενναδίου καὶ ὡς λίαν διαφωτιστικὴ τῆς τότε καταστάσεως ἀναδημοσιεύεται ὧδε :

« Ἄς εἶναι εἰς εἴδησιν τῆς ἐκλαμπρότητός σου, ὅτι τὰ σκάνδαλα καὶ ἀνακατώματα, ὅπου ἕως τοῦ νῦν ἐσυνέβησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἦτον ἀπὸ δύο καλοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐρμηνεῖς τῆς Πόρτας, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ νὰ θέλουν νὰ κάμουν ἀλλαξοπατριαρχεῖαν, διὰ τὰ κάμουν τὰ θελήματα τους, ἐσκάλιζαν, καὶ ἔταξαν καὶ τοὺς μαλικιανέδες, ἀγκαλὰ ὁ κύρ Κ υ π ρ ι α ν ὸ ς ἐπολέμησε κάμποσον καιρὸν νὰ τὸ ἀποφύγη, ὅμως δὲν ἠμπόρυσεν, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔπαυαν ἐκεῖνοι οἱ καλοὶ ἀνθρώποι ἀπὸ τὸ νὰ σκαλίζουν καὶ νὰ τὰ ἀρτιοτίζουν. Καὶ ἐνόσω ἐζοῦσεν ὁ μακαρίτης Ἡρακλείας, ἐστέκονταν καλὰ καὶ ἀντιπάλευαν, ἀμὴ ἀφόντις ἀπέθανε καὶ ἔγινεν ὁ Χίου Ἡρακλείας, ὁ δὲ ἀνεψιός του Χίου, τότε πλέον δὲν ὑπέφεραν, ἀλλὰ ἔκαμαν ὅ,τι ἠμπόρυσαν καὶ ἐπῆραν **μὲ τὸ μέσον τοῦ τευτερτόρη τὸν ἅγιον Ἡρακλείας καὶ τὸν ἔβαλαν εἰς τοῦ μπασμπακικουλῆ νὰ σταθῆ δύο τρεῖς ἡμέρας νὰ εὔρουν αὐτοὶ καιρὸν νὰ κάμουν τὰ θελήματα τους**. ὅμως ἦτον δύο τζάτες ἢ μία ἀπὸ τὸν κύρ Κ ο σ μ ᾱ, καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τοὺς δύο ἐρμηνεῖς* πλὴν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ κύρ Κ ο σ μ ᾱ, ἐπήγαιναν καθ' ἐκάστην εἰς τὸν ἅγιον Ἡρακλείας, ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκεται εἰς τοῦ μπασμπακικουλῆ, καὶ τὸν ἐπαρακαλοῦσαν ἐπιπόνως νὰ στέρξη νὰ γένη πατριάρχης, διὰ νὰ κυβερνήσῃ καὶ τὸν κύρ Κ ο σ μ ᾱ, ὅμως ὁ Ἡρακλείας δὲν ἠθέλεε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ τὸ δεχθῆ σὲ τέτοιον καιρὸν, μάλιστα ὅπου ἔγινε καὶ αὐτὸς ὁ μαλικιανές* μόνον τοὺς ἔλεγεν ὅτι προκρίνω τὴν ζωὴν μου νὰ χάσω, παρὰ σὲ τέτοιαν κατάστασιν πατριάρχης νὰ γένω. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ ἐρμηνεῖς μὲ μερικὸς ἀρχιερεῖς ἐψήφισαν νὰ κάμουν ἢ τὸν κύρικον (*), ἢ τὸν Χαλκηδόνος, ἢ τὸν Ἄρτης, μὲ τὸ μέσον τοῦ τευτερτόρη, μάλιστα ἔδωκαν καὶ ἐνὰ ἀρξιστάλι διὰ τὸν Κύριλλον καὶ τὸ ἔσχισεν ὁ ἐπίτροπος Ὅμως ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ κύρ Κοσμᾶ ἐκατασκεύασαν τὴν δουλειά τους μὲ τὸ μέσον τοῦ κεχαγιαῖ

* Βεβαίως εἶναι σφάλμα* πρόκειται ἴσως περὶ τοῦ πρὸ μικροῦ γεγονότος πατριάρχου καὶ παυθέντος Κ υ ρ ῖ λ λ ο υ, τοῦ ἀπὸ Κυζίκου. Τὸ γράμμα τοῦτο ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ Μ. Γεδεών ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ J o r g a ἐν Documente Hurmuzaki, τόμ. Α', σ. 573-576, ἀνεδημοσιεύθη δὲ ὑπ' αὐτοῦ χωρὶς νὰ ποιήσῃται μνηεῖον τῆς δημοσιεύσεως ταύτης ἐν Ἀρχ. Ἡρακ. σ. 8-9 μετὰ τῶν σφαλμάτων. Τὸν τόμον τοῦτον, ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν ἐκ σελίδων XLV, εἰς 4ον μέγα (Βουκουρέστιον 1915-1917), εἶχε τότε εἰς τὴν κατοχὴν αὐτοῦ ὁ Γ ε δ ε ῶ ν, (ἔπειτα ἐπώλησεν εἰς ἐμέ) καὶ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ παραπέμψῃ (ἀλλ' οὐκ εἴθισται τῷ ἀνδρὶ τὸ τοιοῦτον ὅπου θὰ ἔβλεπε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἡγεμόνος πρὸς δν ἀπέστειλε γράμμα ὁ Ζ α χ α ρ ῖ α ς).

πλέον στοχαστικώτερα, καὶ τὸ σάββατον, εἰς κη' φεβρουαρίου ἐπῆγεν ὁ κυρ Κοσμᾶς μὲ ἓνα ἀρζιχάλι εἰς τὸν ἐπίτροπον καὶ ζητῶντας τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ὑποσχόμενος νὰ δώσῃ καὶ τὸ μοιρί, καὶ εὐθὺς τὸ ἐμπουγιούρτισε καὶ ἔλαβε τέλος ἢ ὑπόθεσις του. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὅμως ἐπῆγαν καὶ οἱ ἐρμηνεῖς μὲ μερικοὺς ἀρχιερεῖς διὰ νὰ κάμουν τὸν ἐδικόν τους καὶ ἤσαν ἄλλον κανόνος, καθὼς τὸν ἐσυμβούλευαν, νὰ πάγῃ προτῆτερα μὲ ἀρζιχάλι εἰς τὸν ἐπίτροπον νὰ ὑποσχεθῇ τοῦ μοιρίου τὰ ἄσπρα, καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν σύστασίν του, αὐτὸ δὲν ἐγίνονταν· οὔτε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον εὐγενεν· ὅμως αὐτὸς ἀμέλησε, καὶ διὰ τοῦτο ἔπαθεν αὐτὰ ὅπου ἔπαθεν. Καὶ σήμερον ὅμως, ἐν ταῖς β' τοῦ μαρτίου θέλει νὰ πάγῃ ὁ κυρ Κοσμᾶς μὲ τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ φορέσῃ καβάδι. **Τὸν δὲ ἅγιον Ἡρακλείας τὸν εἶχαν κρατημένον διὰ νὰ μὴν ἀποφύγῃ τὴν μετὰθεσιν τοῦ κυρ Κοσμᾶ, ἐπειδὴ καὶ μὲ τὸ μέσον του θέλει νὰ γίνῃ** καὶ σήμερον λοιπόν, φορένωντας ὁ πατριάρχης τὸ καβάδι, θέλει ἔλθῃ καὶ ὁ Ἡρακλείας μαζί, διὰ νὰ κάμουν καὶ τὴν μετὰθεσιν τοῦ κυρ Κοσμᾶ. Ὅμως, ἐκλαμπρότατέ μου αὐθέντα, δὲν ἤμπορῶ νὰ σᾶς περιγράψω τὴν πολλὴν προθυμίαν καὶ ἀγάπην ὅλων τῶν χριστιανῶν, καὶ μάλιστα τῶν Χιωτῶν διὰ τὸν ἅγιον Ἡρακλείας καὶ διὰ τὸν ἀνεψιόν του ἅγιον Χίου, ὅπου ἦσαν ὅλοι ἔτοιμοι νὰ πᾶν νὰ ρίξουν ἀρζιχάλι διὰ λόγου του καὶ νὰ τὸν εὐγάλουν ἀπὸ τοῦ μπασμακικουλῆ. Ὅμως ὁ Ἡρακλείας τοὺς ἐπαρακαλοῦσε καὶ τοὺς ἐσυμπέραινε νὰ ἔχουν ὑπομονήν, καὶ κυβερνοῦνται τὰ πράγματα μὲ τὸ εἰρηνικὸν καλλῆτερα· μάλιστα καὶ διὰ τὸν ἀνεψιόν του τὸν νῦν Χίου ἐστάθησαν ὅλοι οἱ Χιωταὶ νταβατζῆδες καὶ τὸν ἐζήτησαν ἐπιπόνως δι' ἀρχιερέα τους, λέγοντες πῶς ἡμεῖς καὶ τοὺς δύο τοὺς ἱεζύρομεν τόσους χρόνους εἰς τὴν πατρίδα μας καλοὺς καὶ τιμίους καὶ θεοσεβεῖς, καὶ καθὼς εἴμεσθαι εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸν θεῖον του τόσους χρόνους, ὅπου ἀρχιεράτευεν εἰς τὴν πατρίδα μας, ἔτζη καὶ ἀπὸ τὸν ἀνεψιόν του, καὶ αὐτὸν θέλομεν ἀρχιερέα μας· καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπεδίωξαν καὶ ἐκείνον, ὅπου ἤθελαν νὰ κάμουν οἱ ἐρμηνεῖς διὰ Χίου. Καὶ εὐχαριστία νὰ ἔχῃ ὁ Θεός, ὅπου ἐκυβερνήθησαν τὰ πράγματα μὲ τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ ἐγένεν καὶ ὁ κυρ Κοσμᾶς πατριάρχης καὶ ἡσύχασε καὶ ὁ Ἡρακλείας, καὶ κατησχύσθησαν καὶ οἱ ἐναντίοι, ὅπου ἐγύρευαν νὰ κάμουν τὰ θελήματά τους. Καὶ ἔχομεν τώρα καὶ τοὺς δύο εἰς τὸ σπῆτι μας, ἡγουν τὸν Ἡρακλείας καὶ τὸν Χίου, φίλους μας ἀκριβοὺς».

Τιμόθεος 1722.

Βλ. Ἱεροσ. βιβλ. τομ. Α', σ. 349.

Καλλίνικος Β' 1717—1726

Νάξιος τὴν πατρίδα ἀπὸ Φιλιππουπόλεως ἐξελέγη Ἡρακλείας τῆ 22 Νοεμβρίου 1718. Ἦν κατὰ τὸν Δημ. Προκοπίου «ἀνὴρ ἐλλόγι-

μος καὶ πολυμαθῆς», διὸ «πρὸς ἀμοιβὴν τῶν διδασκαλικῶν αὐτοῦ καμάτων», ἅτε χρηματίσας καὶ σχολάρχης τῆς Μεγ. τοῦ γένους σχολῆς ἀνυψώθη εἰς τὸν πρωτόθρονον· ⁽¹⁾ Τῆς λογιότητος αὐτοῦ δεῖγμα αἱ ὑπὸ *Σωφρονίου Εὐστρατιάδου* (ὅστις καὶ προτάσσει ἀρκετὰ βιογραφικὰ) δημοσιευθεῖσαι ἐκ τοῦ Λαυριωτικοῦ κώδικος *Νεοφύτου Μαυρομμάτου* ἐπιστολαὶ 16 τὸν ἀριθμόν, ⁽²⁾ τῆς δὲ κριτικῆς τὸ ἐξῆς σημεῖωμα ἐν κώδικι τῆς ἐν Σωζουπόλει μονῆς τοῦ Προδρόμου, ἀρ. 46, ὑπὸ Κεραμέως εἰς φῶς δοθέν—περιέχει τὸ Λαυσαϊκόν— : «Μετῆλθον ὅλην τὴν βίβλον, ἀλλ' ἐσφαλμένη ἐστὶν ὅλη κατὰ τὴν γραφὴν καὶ ἀδιόρθωτος, κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν ψυχωφελεστάτη. Ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος, ἀψκα'.» ⁽³⁾ Ἄξιοσημειωτά εἰσιν ὅσα γράφει περὶ γραῶδους τινος δεισιδαιμονίας πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων *Χρῦσανθον*, ἀναγγέλλων αὐτῷ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος καὶ τὸ βάπτισμα βρέφους κατ' ἐπικρατήσαν ἔθος. «Ὅμως ὑπερίσχυσαν τὰ μυθώδη τῶν γραϊδίων λόγια, ὅτι δηλ. ἐὰν μὴ βαπτισθῇ τὸ βρέφος πρότερον, ὁ νεκρὸς οὐ δύναται ἐξελθεῖν τῆς οἰκίας...γένονε τὸ μυστήριον κατὰ τὴν θείαν ὑμῶν κέλευσιν...ὅτι ἡ μήτηρ τὸ αὐτὸ ἐζήτησεν ὄνομα, ὅπερ καὶ ἡ σὴ μακαριότης ἐμπνευσθεῖσα προσέταξεν.» ⁽⁴⁾ Εἰς συνοδ. γράμμα Ἱερεμίου πρὸς τὸν Ἀχριδῶν τὸν Μάϊον 1718 ὑπογράφεται «ὁ Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ.» (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 486, βλ. καὶ 642).

Εἰς ἐπισήμους πράξεις παρουσιάζεται ὡς ἐξῆς ἐπὶ πατριάρχου *Ἱερεμίου* :

1717. Εἰς εὐεργετήριον τοῦ Δράκου Ζούτσου ἐπὶ Ἱερεμίου (Καταλ. Ἀλεξ. Πατρ. Βιβλιοθ. Γ', σ. 348).

1718. Εἰς σιγίλλιον *Ἱερεμίου* ὑπὲρ τοῦ σχολείου Σιατίστης. ⁽⁵⁾

1718. Τοῦ αὐτοῦ περὶ προβιβασμοῦ τοῦ ἐπισκόπου Δημιτσάνης ὡς καὶ τοῦ Ἀργυροκάστρου. ⁽⁶⁾

1719. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐν Λέρῳ ναοῦ τῆς Θεοτόκου, ὅτι ἀνήκεν εἰς τὴν Πάτμον μονὴν τοῦ Θεολόγου. ⁽⁶⁾

1. Βιογραφίαι τῶν ἐλασσόνων συγγραφέων ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου, Κ/πολις, 1866, σ. 152-3. Βλ. Ἰωσηφίδην, ὅστις δημοσιεύει σύντομον βιογραφίαν ἐν Γρηγ. Παλαμᾶ Β', 1918, σ. 554-6 καὶ Ζερλέντην Δ., 1920, σ. 130.

2. Θρακ. Γ', σ. 5-36.

3. Βυζ. Χρον. Π/πόλεως, VII, 1900, σ. 673.

4. Documente σ. 806. Ἡ χρονολογία ἐνταῦθα εἶναι 31 Ἰανουαρίου 1717, ὅποτε ὁ Καλλίνικος δὲν ἦτο εἰσέτι Ἡρακλείας· ἄρα σφάλμα Ἐπιστολαὶ ἄλλαι πρὸς Χρῦσανθον ἐν Legrand, Epistolaire gr ἐν Bibliothèque grecque vulgaire IV, 1880, σ. 156-9, 737-8.

5. Ζερλέντης ἐν Γρηγ. Παλαμᾶ Δ', σ. 739.

1719. Εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς ἐν Ναυπλίῳ μονῆς Σωτῆρος τῆς Λουκοῦς ἐν ᾧ ὑπογράφεται Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ. (1)

1722. Εἰς σιγίλλιον *Καλλινίκου Β'* ὑπὲρ τῶν προνομίων τῆς μονῆς τῆς Πάτμου. (2)

1723. Διὰ τὰ ἐν Ἄνδρῳ κτήματα τοῦ ἀγίου Τάφου εἰς γράμμα *Ἱερεμίου* (πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 487).

1723. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ τῆς νήσου Πρώτης. (3)

1724 Ἀπρίλιος. Γράμμα παραιναιτικὸν τοῖς χριστιανοῖς Ἀντιοχείας (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 666). (4)

1724. Τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ ἀγίου *Γεωργίου Καπούλη* ἐν Μήλῳ.

1724. Τοῦ αὐτοῦ παραιναιτικὸν πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς. (5)

1725. Συνοδ. γράμμα Ἱερεμίου Νοεμβ. περὶ γυναικείου στασιδίου ἐν τῷ πατρ. ναῷ Ἡμερ. Ἀνατ. Δ', 1884, σ. 1586.

1725 Τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Νέας μονῆς Χίου. (6)

1726. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν προνομίων τῆς μονῆς Τουρλιανῆς. (6)

Ὁ *Καλλίνικος* ἐπωφθαλμία τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὡς ἔγραφεν αὐτὸς οὗτος πρὸς τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης *Νεόφυτον Μαυρομάτην*. (6) Τούτου ἕνεκα ὁ *Ἱερεμίας* δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῷ τὸ ἐνδημεῖν ἐν τῇ βασιλευούσῃ. Οὗτος ἀναγγέλλων τῇ 26 Φεβρουαρίου 1720 πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων *Χρῦσανθον* τὴν καθαίρεσιν τῶν μητροπολιτῶν Ναυπλίου καὶ Βιζύης, ἐπισεῖει καὶ κατὰ τοῦ Ἡρακλείας, ὃν ὑπεστήριζεν ὁ Χάνης τῆς Κριμαίας. (6)

Καὶ πράγματι ἡ ἀπειλὴ ἐπραγματοποιεῖτο, ὡς γνωρίζει ἡμῖν ἐν τῇ πατριαρχικῇ ἱστορίᾳ *Καλλίνικος δ' Δ'* ἐξιστορῶν ἐν ἐκτάσει τὰ τῆς στάσεως ἐκείνης. Ἐπρωτοστάτει ὁ Ἡρακλείας μετὰ τινῶν ἀρχιερέων, εἰς οὗ τὴν καθαίρεσιν προέβη ὁ Ἱερεμίας, ἀλλὰ παραδόξως μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθη νὰ ἀθώωσῃ αὐτὸν προβάνα εἰς ὄρκον κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἐν ᾧ ἐκράτει εἰς χεῖρας τὰ ἅγια, ὡς καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ, ὅτι δὲν θὰ κατεδίωκον τὸν πατριάρχην. Ἐν τούτοις ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα καὶ ἐδόθη λίβελλος παρὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου αὐτοῦ *Κυρίλλου Μαρμαρινοῦ* «θανάσιμος». Ἡ δὲ ἐπιτυχία ἦτο

1. Ἑλλην. Β', 1929, σ. 415.

2. Ζερλέντης ἐν Γρηγ. Παλαμᾶ, Δ', σ. 739.

3. Ζερλέντης, ἐνθ' ἄνωτ. 734.

4. Ἑλληνικά Β', σ. 431.

5. Ζερλέντης, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 735, Σταμ. Σαμ. Δ', 338.

6. Βλ. Γεδεών, Πατρ. ἐφημ. σ. 243.

πλήρης, διότι εἰδοποιήθη ὁ Ἡρακλείας παρὰ τοῦ διερμηνέως, ἵνα ἐμφανισθῆ εἰς τὸν μέγαν Βεζύρην διὰ τὴν καβαδοφορίαν. «Ἐλθούσης δὲ τῆς πρὸ πολλοῦ ἐπιθυμητῆς ἀγγελίας ὁ τῆς δίκης ὀφθαλμὸς καὶ ψευδῆς ὄρκος ἐθέρισαν αὐτὸν τῆς ζωῆς, ἀποπλήξεως ἐμπεισούσης αὐτῷ». (1)

Ἐν τούτοις, καίτοι παρασκηνιακῶς, ἡ ἐκλογή τοῦ *Καλλινίκου* δύναται νὰ θεωρηθῆ κανονικῆ, ὡς συνάγομεν ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ *Υψηλάντου*. «Ὅθεν ἀποφασίσθη κρυφῆ... ἡ τοῦ Ἱερεμίου μεταξὺ τῶν ἀρχιερέων πτώσις καὶ ζητεῖται ἄδεια διὰ λαϊκῆς χειρὸς παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ Μεχμέτ κεχαγιᾶ νὰ ἐκλέξουν ἄλλον πατριάρχη. Δοθείσης τῆς ἀδείας εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Ἡρακλείας Καλλινίκου, τὸ ἔξω τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου νύκτωρ καὶ κρυφῆ συναχθέντες ἐκλέγουσι τὸν οἰκοδεσπότην Ἡρακλείας. ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης τὸν εὖρον νεκρόν». (2)

Ὁ *Καλλίνικος* δύναται νὰ θεωρηθῆ εἰς τῶν διαπρεπεστέρων μητροπολιτῶν Ἡρακλείας. Ἐγκύκλιος τῆς ἐν Κ/πόλει συνόδου τοῦ 1722 πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Ἀντιοχεῖς ἐπὶ Ἱερεμίου Γ' 1722. (Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ βιβλία τῆς ὀρθοδόξου καθολ. ἐκκλησίας ὑπὸ Ι. Καρμίρη, Ἀθήναι, 1953, τομ. Β', σ. 820 - 859). Ὁ Καλλίνικος ὑπογράφεται ἀμέσως μετὰ τοὺς πατριάρχας. «Ἐγωγε Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ Κ. τὰ προβληθέντα ἀποδεχόμενος συμφρονῶ καὶ συμφθέγομαι τοῖς ἀγιωτάτοις πατριάρχαις καὶ οὕτως ὁμολογῶ καὶ δοξάζω καρδίᾳ καὶ στόματι καθάπερ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἀνατολικὴ ἐκκλησία». Ὡς Φιλιππουπόλεως διετηρήθη συνοδικὸς ἐπὶ ὄλην τετραετίαν (1711 - 1714) καὶ τὴν ἀπουσίαν βαρέως φέροντες οἱ φίλοι αὐτοῦ ἔπεισαν τὸν πατριάρχη νὰ καλέσῃ καὶ αὐθις αὐτὸν συνοδικόν καὶ ἄκοντα. Ἴδου τί γράφει πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ *Νεόφυτον Μαυρομάτην* : «Ἀπὸ τὸ ἐφοβούμην δὲν ἐγλύτωση ἐθαρροῦσα ἐντὸς τῆς τετραετίας νὰ ἰδῶ τὴν πόλιν σας, ὅμως δὲν ἀφίσατε οὔτε κἂν ἐν τῇ διετίᾳ πλὴν εἰς τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν τί εἶπω ἢ τί λαλήσω ;» (3) Δευτέραν τε-

1. Καλλίνικος Γ' πατριάρχης Κ/πόλεως ὑπὸ Κ. Δυοβουνιώτου, σ. 96. Ὁ συγγραφεὺς ὀνομάζει τὸν ὑπ' αὐτοῦ βιογραφούμενον Γ', μὴ ὑπολογίζων τὸν ἀπὸ Ἡρακλείας.

2. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σ. 324.

3. Τὰς εἰδήσεις ταύτας λαμβάνω ἐκ τῶν Θρακ. ζ', σ. 7 ἐ. ὅπου ὁ Σωφρ. Εὐστρατιάδης διαπραγματεύεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Λαυριωτ. κώδικος. Δυστυχῶς ὁ πολύτιμος οὗτος κώδιξ οὔτε ἀντιγραφέως (τοῦ μακ. Σπυρίδωνος Καμπανάου, ἱατροῦ), ἔτυχε καλοῦ, οὔτε καὶ ἐκδότου, ἀφοῦ οὔτε αἱ σελίδες αὐτοῦ σημειοῦνται, διὸ καὶ τό : «ἀπὸ τὸ ἐφοβούμην» ἀμφιβάλλω ἂν εἶναι τοῦ κώδικος. Τὸ κείμενον ἐκτὸς τῶν τυπογραφικῶν βρῖθει καὶ ἄλλων ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως σφαλμάτων π. χ. ἐν 24 καὶ θέλω καὶ σὺ ἀκαπαχὺν (;) ἀντὶ σύακα παχύν σ. 32 ἐν ἀπλῶ. φιλήματι, ἀ. ἀπαλῶ σ. 35 ὁ ἅγιος Ρογών, ἀ. Ρωγών κττ.

τραετίαν διήνυσεν ὡς συνοδικὸς πατριαρχοῦντος τοῦ αὐτοῦ **Ἰερεμίου**, ὅστις ἐξετίμα αὐτὸν δεόντως, ἀλλ' ἢ ἀντιζηλία τῶν συναδέλφων αὐτοῦ τοῦ Χαλκηδόνοσ καὶ Νικαίας **Γερασίμου**, οἵτινες ἐκυβέρνων τὸν πατριάρχην ἐπέφερον τὴν μοιραίαν ρήξιν. Αὕτη κατ' ἀρχὰς ἐξεδηλώθη διὰ τῆς αὐθαιρέτου ἀποπομπῆς αὐτοῦ ἐκ τῆς συνόδου εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ τότε ὁ πατριάρχης παρεξετράπη ὑπὸ θυμοῦ καταληφθεὶς ἐφ' ᾧ ἔπειτα μεταμεληθεὶς καὶ ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν πολιτικούς ἄρχοντας νὰ πείσωσιν αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ. ἀλλ' ὁ **Καλλίνικος** ἤρνεϊτο μένων ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐπὶ 11 ἡμέρας καὶ ἐν τέλει ὑπεχώρησεν. «Δύο τὰ αἷτια ὅπου ἔκαμαν (sic) καὶ εἰρήνευσα· τὸ μὲν διὰ τὸ αἰδέσιμον τῶν ἡμερῶν, τὸ δὲ ὅτι ἐμπαίνει εἰς ὑποψίαν πῶς κἄτι θέλομεν κάμει καὶ πάγει καὶ μᾶς ζημιώσῃ πάλιν· καὶ τὸ τρίτον διότι ἔπεφτε εἰς ἐμένα κατὰ κρισίς πῶς ὁ πατριάρχης ζητᾷ, παρακαλεῖ τὴν ἀγάπην καὶ ἐγὼ τὴν ἀποστρέφομαι.» (1) Ἄλλ' ἢ συμφιλίωσις ἦν φαινομενικὴ, καὶ ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησε τοῦ μὲν θηρεύοντος τὸν θρόνον τοῦ δὲ παρουσιάζοντος αὐτὸν τε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πρὸς τὴν κυβέρνησιν ὡς ἀντικαθεστωτικούς πείθων αὐτὴν χρήμασιν ἀφθόνοις, διὸ καὶ προέβη μέχρι καθαιρέσεως τῶν ἀντιπάλων. Τούτου ἕνεκα ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν ὡς ἐπικίνδυνον ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ. Τοῦτον δυστυχῶς ἤγον καὶ ἔφερον ὡς ἄβουλον οἱ ἐπιτήδειοι συνοδικοὶ καὶ δὴ πεντάς τις συνοδικῶν ἐκλεγέντων διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ὡς μανθάνομεν ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ **Καλλινίκου** πρὸς τὸν Ἄρτης πρὸς ὃν γράφει :

«Ἐζητήσαμεν τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Πόλιν διὰ νὰ θεραπευθῶμεν. ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐσυγχώρησαν οἱ πατέρες (ἢ σύνοδος), ὅχι τόσον ὁ προεστῶς (ὁ πατριάρχης), ἀλλὰ ὁ Νικαίας καὶ ὁ Νικομηδείας· ἔχουν καὶ τὸν Χαλκηδόνοσ σὺν τῷ Βάρνης, καὶ μόνον αὐτοὶ δὲν τὸν ἀφίνουν. Ἄρτης καὶ Ἡρακλείας καὶ Μιτυλήνης νὰ μὴν ἀκούσωσι· παρῶσιν αὐτοὶ συνοδικῶσ καυχῶνται λέγοντες, ἐνόσω ζῶσιν αὐτοὶ, τὴν Πόλιν Ἄρτης καὶ Ἡρακλείας δὲν τὴν βλέπουν. Εὐρύηκαν μέσον τῶν κακῶν τοὺς θελημάτων τὴν κτίσιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὲ τὴν πρόφασιν αὐτὴν κάμνουν ὅ,τι θέλουν. Αὐτοὶ πέρουν, αὐτοὶ δίδουν. Τὸν προεστῶτα τὸν λέγουν κάτζε κάτω, καὶ κάθεται σήκω, καὶ σηκώνεται. Ἀλληλένδετοι ἀδιασπᾶστος καὶ ἀλλήλοισ ἀσύμφωνοι, πλὴν καθ' ἡμῶν συνεσφιγμένοι... διὸ μαίνονται κατ' ἐμοῦ καὶ σοῦ. Ὁ πτωχὸσ ὁ Θεσσαλονίκης ἔγραψε πολλάκις, καὶ ἐπαρακάλεσε, καὶ ἔταξεν ἱκανὰ... ἀμὴ αὐτοὶ τὰ ἀνέτρεψαν καὶ ἐμπόδισαν μὲ τὸ νὰ ἠξεύρωσι πῶσ δὲν εἶναι μὲ αὐτούς, καὶ τῷ ἔγραψαν νὰ μὴ ἔλθῃ ὅτι παιδεύεται, ὁμοίως καὶ διὰ τὴν

2. Αὐτ. σ. 9, 26, 29 - 30.

πανιερότητά σου... ἔλεγον γὰρ πῶς σὲ φέρνουν ἰγζάρι διὰ νὰ σὲ κάμουν πατριάρχην καὶ πὼς εἶναι μὲ τὴν εἶδησίμ μας διὸ ἔλεγεν ὁ προεστώς : 'Εγὼ « Ἄρτηδες καὶ ξάρτηδες δὲν φοβοῦμαι καὶ δὲν ξυπάζομαι » βλ. Δελτίον Μεσαιων. ἔρευνῶν τῆς ὁμωνύμου Ἑταιρείας ἐν Κ/πόλει 1880 τεῦχ. Α' ὅπου ἐδημοσιεύθη ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ὑπὸ Ἄ λ ε ξ ἄ ν δ ρ ο υ Λ α υ ρ ι ῶ τ ο υ . Ταύτην ὡς ἀνέκδοτον ἀναδημοσιεύει ὁ Ε. Εὐστρατιάδης (Θρακ. Γ' σ. 28 - 31) μετὰ πλείστων σφραγμάτων· π. χ. ἔχουν καὶ τὸν Χαλκηδόνος σὺν τῷ Β α ρ ν ἰ (. 29).

Ὁ *Καλλίνικος* ἀσθενήσας σοβαρῶς ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν παρὰ τοῦ πατριάρχου, τοῦτο δὲ ὡς καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Ἱεροσολύμων *Χρυσάνθου* ἀνεχαίτησε τὴν περαιτέρω καταδίωξιν, ὡς γράφει οὗτος πρὸς τὸν Ἄρτης *Νεόφυτον* : «ἐπασχήσαμεν (sic) ἀγωνίσθημεν καὶ ἐμμέσως καὶ ἀμέσως καὶ κοινῶς καὶ κατ' ἰδίαν εἰς τοὺς δοκοῦντας εἶναι στύλους, πλὴν περισσότερον δὲν ἠδυνήθημεν νὰ κατορθώσωμεν παρὰ μόνον νὰ ἔχη τὸ ἀσφαλὲς ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκεται χωρὶς ὑποψίας τινὸς καταδρομῆς.» (1) Ἄλλὰ τὸ ναυάγιον τοῦ σχεδίου εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποπομπὴν τῶν βυσσοδομούντων ἀρχιερέων εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐπαρχίας καὶ τὸν κλονισμὸν τῆς ὑγείας τοῦ *Καλλινίκου* (Μάρτιος 1721), εἰς ὃ καὶ ὠφείλετο ἢ εἰς βασιλεύουσιν κάθοδος παρὰ τὴν θέλησιν κατ' ἀρχὰς τοῦ πατριάρχου διὰ συνδρομῆς τοῦ πανισχύρου Χάνου αὐτοῦ τε καὶ τῶν φίλων ἀρχιερέων, (2) καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐκλήθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ *Ἱερεμίου* συνοδικὸς τῷ 1723-1726 (τρίτη τριετία !). Ὅτι ἡ διαγωγὴ τοῦ *Καλλινίκου* ἦν ἄμεμπτος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δεικνύουσιν οἱ πρὸς τὸν Ἄρτης λόγοι αὐτοῦ : «πλὴν δὲν ἔρχομαι εἰς Κ/πολιν διὰ νὰ μὴν θαρρεῖτε πῶς ὀρέγομαι νὰ ἔλθω καὶ διὰ νὰ φράξω τὰ στόματα ἐκείνων ὅπου μᾶς κατηγοροῦσιν ἀδίκως, καὶ τὸ ἐχάρηκαν οἱ φίλοι μας αὐτὸ ὅπου ἔκαμα καὶ δὲν ἐπῆγα. Ἐγραψέ μοι καὶ ὁ πατριάρχης εὐχετικῶς πῶς ἐφύλαξα τὴν τιμὴν του καὶ τὸν λόγον του καὶ δὲν ἐπῆγα καὶ πῶς μᾶς ἀγαπᾷ καὶ ἄλλα τέτοια καὶ ἔχει τὴν ἐννοιάν μας, καὶ εἰς ὀλίγον μᾶς δίδει ἄδειαν.» (3) Ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὡς πατριάρχου γέγονε τῇ 19 Νοεμβρίου 1726. Τῇ 25 Ἰουνίου τοῦ 1725 εὐρισκόμενος εἰς Κ/πολιν ἔγραφε πρὸς τὸν *Νεόφυτον* προαισθανόμενος τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβῆναι ταῦτα : «ἄμποτες, ἀδελφέ, ὁ θεὸς νὰ μᾶς δώσῃ τέλη ἀγαθὰ δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων, ὅτι ἡ παροῦσα κατάστασις ἡμῶν, ἥτις

1. Θρακ. Γ', σ. 9.

2. Αὐτ. 11 - 12 βλ. τὰ τερτίπια τῶν Φαναριωτῶν καὶ τὸν ἐξευτελισμὸν τῆς ἐκκλησίας.

3. Αὐτ. σ. 30.

δὲν τὴν λανθάνει, ἀφορᾷ εἰς τέλος οὐκ ἀγαθόν, διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὸν θεὸν νὰ μᾶς ἐλεήσῃ καὶ νὰ μᾶς φωτίσῃ νὰ ἐκλέξωμεν τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς μας. Ἀδελφὲ, μάρτυς ὁ Θεός, πολλὰ βαρεμένος εἶμαι, ἀμὴ τί νὰ κάμω, ὅπου εὐρίσκομαι εἰς χρέος πολύ, σὲ μακαρίζω, ὡς οἶδεν ὁ Κύριος, καὶ σὲ καλοτυχίζω, ἀγκαλὰ καὶ αὐτοῦ δὲν εἶσθε χωρὶς ἐνοχλήσεις, ἀλλὰ κἂν (=τοῦλάχιστον) εἶναι πρόξενοι τοῦ μακαρισμοῦ καὶ οὐχὶ ὡσὰν ταῖς ἐδικαῖς μας, αἱ ὅποια προξενούσι ζημίαν καὶ ψυχικὴν καὶ σωματικὴν. (1)

Εἶναι μία ἐξομολόγησις τοῦ εὐσεβοῦς ἱεράρχου τὰ γραφόμενα, ἀλλ' εἰς μάτην, οἱ Θεοὶ ἦσαν ἀδυσώπητοι καὶ τὸ ἀναπότρεπτον ἐπηλθε μοιραῖον ὡς γράφει ὁ **Ἀντώνιος Βιδάλης** πρὸς τὸν Ἄρτης (18 Μαρτίου 1727) : «Τοῦ μακαρίτου κυρ **Καλλινίκου**, τὰ ὅσα ἀκολούθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του δὲν σᾶς ἐφανερώσα ἐπειδὴ καὶ ἐλυπήθηκα... Ἀπέθανεν ὁ μακαρίτης ἀδιόρθωτος ἐπειδὴ καὶ τὸ πάθος του καθὼς σᾶς τὸ περιέγραψα ἦτον νταμπλᾶς ἄφησε τὴν ἐπαρχίαν μὲ τριάντα πουγγία ἄσπρα χρέος καὶ ὄλο ἐδικό του, ἂν καλὰ θαρρῶ τριανταπέντε πουγγία νὰ εἶνε εἶδα τὰς ὁμολογίας ἄρχιερατικὰ ἄφησε πολλὰ καλὰ, ἐπειδὴ καὶ ἔχοντας γνώμη νὰ πατριαρχεῖσι τὰ εἶχε προετοιμάσει...» (2) Ὁ **Σωφρ. Εὐστρατιάδης**, ᾧ ἠκολούθησε καὶ ὁ **Σάρδεων Γερμανός**, (3) φρονεῖ ἢ παρασκηνιακὴ τοῦ **Καλλινίκου** ἐκλογή εἶναι πλάσμα τοῦ **Υψηλάντου**, στηριζόμενος εἰς δύο τινά : α') διότι ὁ εἰρημένος **Βιδάλης** ἐξιστορῶν τὰ μετὰ θάνατον τοῦ **Καλλινίκου** δὲν ἀναφέρει τὴν ἐκλογήν. Ἀλλ' ὁ **Εὐστρατιάδης** δὲν παρετήρησεν, ὅτι προηγῆθη ἄλλη ἐπιστολή, δι' ἧς ἐξετέθει οὗτος τὰ συμβάντα καὶ ἤδη γράφει συμπληρωματικῶς ὡς ἐκ τῆς ἀνωτέρω καταφαίνεται περικοπῆς. β') διότι ὁ ἐκλεγείς πατριάρχης **Παῖσιος** γράφων πρὸς τὸν αὐτὸν δὲν ἀναφέρει τὸν **Καλλινίκον** ἀλλὰ τὸν **Ἱερεμίαν** ὡς προκάτοχον. (4) Κατὰ τὰ ἄλλα καὶ ἡ ἐκλογή αὐτοῦ, ἦν χαρακτηρίζει ὁ **Υψηλάντης** ὡς ἀντικανονικὴν, ἐγένετο ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἡρακλείας, ὅπου «μὲ τὰ ὄνειρα ἐσβέσθη καὶ **περιφανῆς τῆς ἱεραρχίας μορφή** εἰς στιγμὰς καθ' ἃς οἱ πόδες αὐτοῦ ἤγγιζον τὴν κλίμακα τῆς δόξης.» (5)

1. Αὐτ. σ. 3. Ὁ Ἄρτης **Νεόφυτος** εὐρίσκετο τότε ὑπερόριος εἰς τὴν Λαύραν τοῦ Ἄθωνος, ὅπου ἐκληροδότησε καὶ τὸν πολῦτιμον κώδικα τῆς ἀλληλογραφίας, ὅθεν δημοσιεύονται αἱ ἐπιστολαί.

2. Αὐτ. σ. 15

3. Ὁρθοδοξία ΙΑ', 1936, σ. 56.

4. Θρακ. Γ', σ. 14.

5. Αὐτ. σ. 14 Ἐν acta patr. VI, σ. 321 ἀναφέρεται τῷ 1719 **Δανιὴλ** ὡς καὶ τῷ 1725 ἐν Μαυροκορδ. βιβλ. τόμ. Α', σ. 175. **Νεόφυτος** τῷ 1728 ἐπὶ **Κυρίλλου** Ἐκκλ. Ἀληθ. 1889, σ. 176, **Μελέτιος** 1741, ἐπὶ **Παῖσιου**, ἐν acta patr. V, σ. 207 κατὰ τὸν κ. **Σταμούλην** (Θρακ. ΙΔ', σ. 119).

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἀναφέρεται καὶ Τιμόθεος, οὕτινος ζητεῖται ἡ λύσις ἀφορισμοῦ παρὰ Καλλινίκου Β' «ὅτι πρὸ χρόνων ἰκανῶν χρηματίσας τις μητροπολίτης Ἡρακλείας *Τιμόθεος* ὀνόματι, οὐκ οἶδα ὅπως συκοφαντηθεὶς ἐκεῖνος ὑπὸ τινῶν τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ Χριστιανῶν... ἀφορισμὸν κοινὸν ἐξεφώνησε τότε κατὰ τῶν οἰκούντων ἐκεῖσε καὶ τοῦτο μέχρι δεκάτης γενεᾶς...» Ἐλύθη συνοδικῶς ὁ ἀφορισμός. (1)

Ἐν κώδικι 49 πατρ. βιβλιοθήκης (Λαυσαϊκόν) ὑπάρχει ἐν τέλει ἡ σημείωσις: «Μετῆλθον ὅλην τὴν βίβλον ταύτην, ἀλλ' ἐσφαλμένη ἐστὶν ὅλη κατὰ τὴν γραφὴν καὶ ἀδιόρθωτος, ψυχοφελεστάτη δὲ κατὰ τὴν ἔννοιαν. Ὁ Ἡρακλείας Καλλινίκος ἀψκε' ὀκτωβρίῳ.» (2)

Ἐκ τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἔτος Δ', 1920, σ. 731 - 738 ἀπηλλαγμένην τυπ. σφαλμάτων τῶν, εἰς ἃς παραπέμπει, συγγραφῶν τοὺς τίτλους κατὰ τὴν συνήθειάν του ἀναγράφει ὀλοκλήρως.

Π. ΖΕΡΛΕΝΤΗ

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Ο ΑΠΟ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Ὁ Δημήτριος Προκοπίου περὶ τοῦ Καλλινίκου σημειοῦται τάδε. «Καλλίνικος ἐκ νήσου Νάξου μιᾶς τῶν Κυκλάδων, μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ πολυμαθής, εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἱερὰν θεολογίαν οὐ διαλείπει μελετῶν φιλοπόνως τὰς βίβλους τῶν ἁγίων πατέρων τῆς ἐκκλησίας, καὶ κηρύττων ἀποστολικῶς τὸν εὐαγγελικὸν λόγον' ἐσχολάζοιεν οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὶν εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν προβιβασθῆναι ἀξίωμα». (3). Ταῦτα ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Γεώργιος Ζαβίρας (4). ὁ δὲ

1. Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 349 - 350, κῶδ. 246.

2. Ὁρθοδ. ΚΣ', 1951, σ. 52.

3. Δημητρίου Προκοπίου Ἐπιτετημένη ἀπαρίθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν, ἐν So Alb. Fabricii Bibliotheca Graeca sive notitiae scriptosum veterum Graecorum, et Gott Christ, Harles, (Hamburgi 1808. tom. XI, p. 543. — καὶ ἐν Κ. Ν. Σάθα Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης, (ἐν Βενετία, 1872, εἰς 8ον), τόμ. Γ', σελ. 491.

4. Γεωργίου Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς ἢ ἐλληνικὸν θέατρον. (Ἀθήνησι, 1872, εἰς 8ον), σελ. 410.

Κωνσταντίος ὁ ἀπὸ Σιναίου περὶ τοῦ Καλλίνικου σημειοῦται τάδε : «Καλλίνικος ἱερομόναχος, ὁ ἐκ τῆς νήσου Ναξίας, ἀκροατῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὐτός, ἐφ' ἱκανοὺς χρόνους ἐπὶ τῆς σχολαρχίας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει φροντιστηρίου διέπρεψεν· εἶτα δὲ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν διδασκαλικῶν αὐτοῦ κομμάτων ἤρθη ἐπὶ τὴν τῆς Ἡρακλείας μητρόπολιν»⁽¹⁾. καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Κωνσταντίος σημειοῦται «σχολαρχοῦντος τοῦ Ἰακώβου, διδάσκαλος δεύτερος ἐν γραμματικοῖς καὶ ἐγκυκλίσις ὑπῆρξε Καλλίνικος ὁ ἐκ Νάξου, ὁ καὶ μητροπολίτης εἶτα Ἡρακλείας γενόμενος».⁽²⁾ Ἐκ τῶν εἰρημένων Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου δηλοῦται, ὅτι ὁ Καλλίνικος ἐγένετο μαθητῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ διδάσκαλος εἶτα τῶν γραμματικῶν καὶ ἐγκυκλίων ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ προΐσταμένου Ἰακώβου Μάνα τοῦ Ἀργείου (1707 — 1720). Ἐὰν δὲ μηνὶ δεκεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1711 ἀπεχώρησε τῆς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ διδασκαλίας ὁ Ἀζαρίας Τσιγάλας καὶ διεδέξατο αὐτὸν ὁ Χουρμούζιος,⁽³⁾ ὁ Καλλίνικος ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Ἀζαρίου. Ὁ Ἀζαρίας ἐδίδαξεν ἐπὶ βραχὺ πιθανῶς, ἔτεσι 1709 — 1711, ὡς ἐκ τούτου προκύπτει, ὅτι ὁ Καλλίνικος ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ πρὸ τοῦ ἔτους 1709, καθ' ὃ ἔτος ἀπεχώρησε τῆς διδασκαλίας καὶ διεδέξατο αὐτὸν ὁ Ἀζαρίας.

Ὁ Καλλίνικος ἱερομόναχος ὧν συνέγραψε δεκάστιχον ἔλεγειον «εἰς τὸν ἐν μακαρία τῇ λήξει γεγονότα κὺρ Δοσίθεον, οὗ ἡ ἀκροστιχίς «Καλλίνικου,» ὑφ' ἧς κεῖται σημείωμα τόδε : «οὗτος ἐστὶν ὁ νῦν χρηματίζων μητροπολίτης Ἡρακλείας». Ὁ πατριάρχης Δοσίθεος ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μηνὸς φεβρουαρίου ἑβδόμῃ τοῦ ἔτους 1707, ὅτε ἔτι ὁ Καλλίνικος ἐδίδασκεν ἐν τῇ σχολῇ· κεῖται δὲ τὸ ἔλεγειον μεταγεγραμμένον ἐν τῇ πατριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ ἐν Ἱεροσολύμοις⁽⁴⁾.

Μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς ἀποχώρησιν ὁ Καλ-

1. Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκ τοῦ κλήρου ἀρετῆ καὶ παιδείας διαπρεψάντων, ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν, (ἐν Ἀθήναις, 1860, εἰς φύλλ.) ἔτει Ι'. σελ. 2128. — καὶ ἐν Βιογραφίαι καὶ συγγραφῶν τῶν ἐλασσόνων, ἔκδ. Θ. Μ. Ἀριστοκλέους, (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1866, εἰς 8ον), σελ. 152 — 153.

2. Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου ἐπιστολὴ περὶ τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς, ἐν περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1864, εἰς φύλλ.) τόμῳ Β'. σελ. 289 — καὶ ἐν Βιογραφίαι καὶ συγγραφῶν ἐλασσόνων σελ. 356.

3. Ματθαίου Παρανίκα περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς, ἐν περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1900, (εἰς φύλλ.), τόμῳ ΚΖ', σελ. 314.

4. Ἀθανασίου Παπαδοπούλου—Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἥτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, (ἐν Πετρούπολει, 1899, εἰς 8ον), τόμ. Δ', σελ. 401.

λίτικος προήχθη εἰς μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως. Ἐν χειρογράφῳ τεύχει «Ἀναστασιματαρίῳ» ἀποκειμένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ὑπ' ἀριθμὸν 1088 ἐσημειώσατο ὁ Καλλίνικος «Φιλιππουπόλεως Καλλινίκου καὶ τῶν φίλων ὕστερον δὲ Ἡρακλείας χρηματίσαντος» (1). Ὁ Γεώργιος Τσουκαλᾶς ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν μητροπολιτῶν Φιλιππουπόλεως σημειοῦται «1711 Καλλίνικος Φιλιππουπόλεως ἀνὴρ ἐν παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέφας» (2) ἐξ αὐτοῦ μέμνηται τοῦ Καλλινίκου ὡς μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀνθιμος ὁ Ἀμασίας ἔτεσι 1712 — 1719 (3). Ὁ Καλλίνικος ὡς Φιλιππουπόλεως μητροπολίτης φέρεται συνυπογεγραμμένος ἐν τρισὶ γράμμασι τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Κυζίκου τοῦ ἔτους 1712, τοιαῦτα τὸ μὲν μηνὶ μαΐῳ συνοδικὸν γράμμα πρὸς τὸν Λιτίτσης (4), τὸ δὲ μηνὶ ἰουνίῳ πρὸς τοὺς ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ ὀρθοδόξους (5), καὶ τὸ τρίτον μηνὶ ἰουνίῳ εἰς τὴν καθάρισιν Μελετίου τοῦ Φιλαδελφείας (6).

Ὅτε δὲ μηνὸς Ὀκτωβρίου ἐννεακαιδεκάτῃ τοῦ ἔτους 1718 ἀπέθανεν ὁ Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ Γεννάδιος, (7) ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ ἀπὸ Καισαρείας Καππαδοκῶν προήγαγε τὸν Καλλίνικον εἰς μητροπολίτην Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ. Ὁ Καλλίνικος ὡς μητροπολίτης Ἡρακλείας καὶ

1. Σπυρ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, (ἐν Κανταβριγίᾳ, 1900, εἰς φύλλ.). τόμ. Β', σελ. 400.

2. Γεωργίου Τσουκαλᾶ Ἱστοριογραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, (ἐν Βιέννῃ, 1851, εἰς 8ον), σελ. 83.

3. Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας, ἐν Νεολόγῳ Κωνσταντινουπόλεως, ἔτει ΚΕ', μηνὸς Μαΐου εἰκοστῇ καὶ τετάρτῃ τοῦ ἔτους 1290, ἀριθ. 6209.

4. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἥτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Δ', σελ. 396. — Τοῦ αὐτοῦ Κατάλογος τῶν ἐν τῷ ἑλληνικῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ χειρογράφων βιβλίων, ἐν παραρτήματι τοῦ Κ' — ΚΒ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1892, εἰς φύλλ.) σελ. 108. — Μ. Ι. Γεδεὼν Κανονισμὸς καὶ διατάξεις, ἐν Ἐκκλησιαστικῇ ἀληθείᾳ (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1911, ἐκ φύλλ.) ἔτει ΛΑ', σελ. 11 — 12.

5. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἥτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ πατριαρχ. θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Δ', σελ. 311.

6. Ἰωάννου Βελούδου Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῶν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν ἀνήκοντα εἰς τοὺς μητροπολίτας Φιλαδελφείας, (ἐν Βενετίᾳ, 1893, εἰς 8ον), ἔκδ. β', σελ. 79—92.

7. Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, (ἐν Κανταβριγίᾳ, 1895 εἰς φύλλ.). τόμ. Α'. σελ. 351. — Τοῦ αὐτοῦ Ἐνθυμήσεων, ἥτοι χρονικῶν σημειωμάτων συλλογὴ πρώτη, ἐν Νέου Ἑλληνομνήμονος (Ἀθήναις, 1910, εἰς 8ον), τόμ. Ζ', σελ. 210—211.

Ραιδεστοῦ συνυπέγραψε τοῖς γράμμασι τοῦ εἰρημένου πατριάρχου Ἱερεμίου τοῖσδε: ἔτει 1718, μηνὶ Μαΐῳ περὶ τοῦ ἐν Σιατίστη σχολείου⁽¹⁾, ἔτει 1718 μηνὶ Αὐγούστῳ περὶ παραχωρήσεως εἰς τὸν θρόνον Ἀλεξανδρείας ὡς μετόχιον τὸν ἐν Οὐγγροβλαχίᾳ σταυροπηγιακὸν ναὸν (!) τοῦ ἁγίου Γεωργίου⁽²⁾ ἔτει 1918, μηνὶ Δεκεμβρίῳ περὶ τῆς προβιβάσεως εἰς ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Δημητσάνης καὶ Ἀργυροκάστρου⁽³⁾ ἔτει 1919 μηνὶ Ἰανουαρίῳ, δι' οὗ ὁ ἐν τῇ νήσῳ Λέρῳ ἐπὶ τῶν Λεφίων ἀντιποιοῦμενος ναὸς τῆς Θεοτόκου, ἀνῆκε τῷ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ μοναστηρίῳ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου,⁽⁴⁾ ἐν τῷ δημοσιευθέντι ὅμως γράμματι πλημμελῶς ἀνεγνώσθη ἡ ὑπογραφή τοῦ Καλλινίκου ὑποληφθεῖσα ὡς τοῦ Δανιήλ· ἔτει 1722 μηνὶ Ἰουνίῳ, δι' οὗ ἐπιβιβαιοῦνται τὰ χρυσόβουλλα τῶν αὐτοκρατόρων καὶ αἱ προνομίαι τοῦ ἐν τῇ Πάτμῳ μοναστηρίου ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου⁽⁵⁾ ἔτει 1722 ἐπὶ τῇ νήσῳ χειροτονία Ἀνανίου τοῦ Τραπεζοῦντος⁽⁶⁾ ἔτει 1722 ἐν τῷ ὄρω τῆς κατὰ Λατίνων τοπικῆς συνόδου⁽⁷⁾ ἔτει 1723 μηνὶ Μαΐῳ, δι' οὗ οἱ ἐπίτροποι τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ μοναστηρίου ὤφειλον τὴν ἀπόδοσιν τῶν δανεισθέντων αὐτοῖς χιλίων γροσίων εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ ἐν Γαλατᾷ ναοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων⁽⁸⁾ ἔτει 1723 μηνὸς Μαΐου πρώτη νὰ μὴ δαπανῶνται ἐκ τῶν συναζομένων χρημάτων εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων πρὸ τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους αὐτοῦ⁽⁹⁾ ἔτει 1723 μηνὶ Αὐγούστῳ ἐν τῇ καθαιρέσει τοῦ ἱερομονάχου Μεθοδίου Ἀνθρακίτου⁽¹⁰⁾ ἔτει 1723 μηνὶ Σεπτεμβρίῳ δι' οὗ ἠγγέλετο τῇ ἐκ-

1. Καλλινίκου Δελικάνη Πατριαρχικῶν γραμμάτων τόμος τρίτος (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1905, εἰς 8ον), σελ. 839-843.

2. Καλλ. Δελικάνη Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἐγγραφα πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1904, εἰς 8ον), σελ. 29 - 33.

3. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἤτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Πατρ. θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Δ', σελ. 376-377.

4. Y. Miklosich et I. Müller Acta et diplomata Graeca medii aevi sacra et profana (Vindobonae, 1890, in 8o) tom. VI, p. 319 - 322.

5. Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana tom. VI, p. 328 - 332.

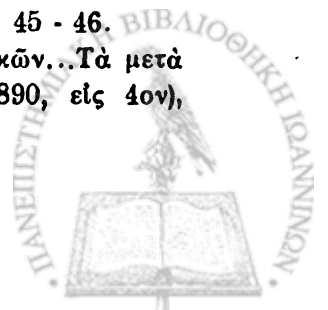
6. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἤτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, (ἐν Πετροπόλει, 1891, εἰς 4ον), τόμ. Α', σελ. 214.

7. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἤτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Α', σελ. 313 - 315.

8. Γ. Π. Γεωργιάδου ὁ ἐν Γαλατᾷ ἱερὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1898 εἰς 5ον), σελ. 116 - 117.

9. Ὁ ἐν Γαλατᾷ ἱερὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων σελ. 45 - 46.

10. Ἀθαν. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν... Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐκδ. Γερμανοῦ Ἀφθονίδου, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1890, εἰς 4ον),

κλησία Ἀλεξανδρείας ἡ ἀνάρρησις τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τοῦ Κοσμᾶ (¹) ἔτει 1723 μηνὸς Σεπτεμβρίου τεσσαρεσκαίδεκάτῃ (²) ἔτει 1723 δι' οὗ ἐπεκυροῦτο ἀφιέρωσις ἀγρῶν τῷ παναγίῳ Τάφῳ (³) ἔτει 1723 μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἐν Ὁρθοδόξῳ ὁμολογίᾳ εἰς τὰ προβαλλόμενα ζητήματα τῶν Βρεττανῶν (⁴) ἔτει 1724 μηνὶ Ἀπριλίῳ ἐν παραινετικῷ γράμματι πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς (⁵) ἔτει 1725 μηνὶ Μαΐῳ, δι' οὗ τὸ ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ μοναστήριον τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ ἐπεκυροῦτο ὡς μετόχιον τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ μοναστηρίου τῆς Νέας μονῆς (⁶) ἔτει 1725 μηνὶ Μαΐῳ, δι' οὗ ἐπεκυροῦντο πάντα τὰ αὐτοκρατορικὰ χρυσόβουλλα καὶ τὰ πατριαρχικά γράμματα ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ μοναστηρίου τῆς Νέας μονῆς (⁷) ἔτει 1725 μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, δι' οὗ παρείχετο στασίδιον ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῷ Θωμᾷ Τεσταμπούζα ἱατρῷ, (⁸) ἀνδρὶ

σελ. 310 - 313, — Ἀγαθαγγέλου τοῦ Σισανίου (Καθαίρεισι τοῦ ἱερομονάχου Μεθοδίου Ἀνθρακίτου), ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1881—1883, εἰς φύλλ.) ἔτει Β', σελ. 495 - 500. — Y. D. Mansi Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, (Parisiis, 1905, iusto tom.), XXXVII col 541 - 580.

1) Ἀθαν. Παπαδοπούλου—Κεραμέως Αὐτογραφικαὶ σημειώσεις τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σαμουήλ Καπασούλη, ἐν Δελτίῳ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας, (ἐν Ἀθήναις, 1890, εἰς 8ον), τόμῳ Γ', σελ. 512 - 519, — καὶ ἐν Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, tom. XXXVII, col. 246 - 246.

2. Αὐτογραφικαὶ σημειώσεις τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σαμουήλ Καπασούλη, ἐν Δελτίῳ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας, τόμ. Γ', σελ. 519 - 528.

3. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἦτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἐλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Δ', σελ. 194. — Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἔγγραφα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, σελ. 489.

4. Τὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως καὶ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν γράμματα περὶ τῆς συστάσεως τῆς ἀγιωτάτης συνόδου, (ἐν Πετροπόλει, 1840 εἰς 8ον) σελ. 45 — καὶ (ἐν Ἀθήναις, 1844, εἰς 8ον), σελ. 47. — Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἦτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἐλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Δ'. σ. 194. — Πατριαρχικῶν γραμμάτων τόμος τρίτος, σ. 239. — Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, tom. XXXVII. col. 541 - 558.

5. Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἔγγραφα πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, σελ. 666.

6. Ἐπαμ. Σταματιάδου, Σαμιακά, ἦτοι ἱστορία τῆς νήσου Σάμου. (ἐν Σάμῳ 1891, εἰς 8ον), τόμ. Δ', σελ. 334 - 338.

7. Κωνσταντίνου Κανελλάκη, Χιακὰ ἀνάλεκτα, (ἐν Ἀθήναις, 1890, εἰς 8ον) σελ. 573 - 588.

8. Γεωρ. Πουρναρᾶ, Ἐλάσσονες ἱστορικαὶ σελίδες ἐκ τῆς Θεραπειάδος, ἐν Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς τοῦ ἔτους 1855, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1884, εἰς 8ον), ἔτει Δ', σελ. 157 - 158.

Κρητί·⁽¹⁾ ἔτει 1726 μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, δι' οὗ ἐπεκυροῦντο τὰ σταυροπηγιακὰ δίκαια τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Μυκόνῳ μοναστηρίου Παναγίας Τουρλιανῆς·⁽²⁾ ἀλλὰ τὸ γράμμα καὶ πλημμελῶς ἐδημοσιεύθη καὶ ὡς γράμμα τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου· τὸν Καλλίνικον ὡς μητροπολίτην Ἡρακλείας ἐκ τοῦ Δημητρίου Προκοπίου μνημονεύει καὶ ὁ Μιχαὴλ Λέκιεν.⁽³⁾

Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Καλλινίκου πρὸς Νεόφυτον τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης μανθάνομεν, ὅτι ὁ Καλλίνικος ὠρέγετο πατριαρχείας· γράφει δὲ τῷ Νεοφύτῳ τάδε· «ἐζητήσαμεν τὴν ἄδειαν ἵνα ὑπάγωμεν εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ θεραπευθῶμεν, ἀλλὰ δὲν μᾶς τὸ ἐσυγχώρησαν οἱ πατέρες (συνοδικοί) ὅχι τόσον ὁ προεστὼς (πατριάρχης), ἀλλὰ ὁ Νικαίας καὶ ὁ Νικομηδείας ἔχουν καὶ τὸν Χαλκηδόνος σὺν τῷ Βάρνης καὶ μόνον αὐτοὶ δὲν τὸν ἀφίνουν, Ἄρτης καὶ Ἡρακλείας καὶ Μυτιλήνης νὰ μὴν ἀκούσωσι· παρρησίᾳ συνοδικῶς καυχῶνται λέγοντες, ἐνόσῳ ζῶσιν αὐτοί, τὴν πόλιν Ἄρτης καὶ Ἡρακλείας δὲν τὴν βλέπουν. Εὐρῆκαν μέσον τῶν κακῶν τους θελημάτων τὴν κτίσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ μὲ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν κάμνουν ὅτι θέλουν, κάτσε κάτω καὶ κάθηται, σήκω καὶ σηκώνεται· ἀλληλένδοτοι ἀδιασπᾶστος καὶ ἀλλήλοις ἀσύμφωνοι, πλὴν καθ' ἡμῶν συνεσφιγμένοι.. διὸ μαίνονται κατ' ἐμοῦ καὶ σοῦ· ὁ πτωχὸς ὁ Θεσσαλονίκης ἔγραψε πολλάκις καὶ ἐπαρεκάλεσε καὶ ἔταξεν ἱκανά... ἀμὴ αὐτοὶ τὰ ἀνέτρεψαν καὶ ἐμπόδισαν μὲ τὸ νὰ εἰξεύρωσι πῶς δὲν εἶναι μὲ αὐτούς, καὶ τῷ ἔγραψαν νὰ μὴν ἔλθῃ ὅτι παιδεύεται, ὁμοίως καὶ διὰ τὴν πανιερότητά σου... ἔλεγον γὰρ πῶς σὲ φέρουν ἰζγάρι διὰ νὰ σὲ κάμουν πατριάρχη καὶ εἶναι μὲ τὴν εἴδησίν μας, διὸ ἔλεγεν ὁ προεστὼς ἐγὼ ἄοριδες καὶ ξάρτιδες δὲν φοβοῦμαι καὶ δὲν ξυπάζομαι.»⁽⁴⁾ Καίτοι ὁ Καλλίνικος γράφει τῷ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Νεοφύτῳ περὶ τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτοῦ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἐκ τῶν διηγηθέντων ὅμως δηλοῦται, ὅτι καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ παρέμενεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνθα συνυπέγραψε πολλὰ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἱερεμίου γράμματα· ὅκει δὲ ἔξω τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου τὸ ὅτι δὲ ὠρέγετο πατριαρχεῖν ὁ Καλλίνικος δηλοῦται ἐξ ὧσων διηγεῖται ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάν-

1. Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐκδ. Γερμ. Ἀφθονίδου, σελ. 341, 342.

2. Νεοφύτου Βερτοπούλου Κιτορικὸν τῆς ἐν Μυκόνῳ Τουρλιανῆς, (ἐν Ἐρμούπολει 1839, εἰς 8ον), σελ. 29 - 33.— Ἡ ἐν Μυκόνῳ ἱερά μονὴ Τουρλιανή, ἐκδ. β'. (ἐν Ἐρμούπολει, 1907, εἰς 8ον), σελ. 52 - 56.

3. Michaelis Le Quien, Oriens chrtistianus in quatoz patriarchatus digestus (Parisiis, 1740 in fo) tom. I, col. 1118 - 1119.

4. Ἀλ. Π. Γ. Εὐμορφοπούλου, Νεόφυτος ὁ Μαυρομάτης, ἐν Ἐταιρεία τῶν μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν τοῦ α' ἔτους, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, αωπ', εἰς 8ον), τεύχ. Α', σελ. 84.

της· «ἀσχάλλων οὗτος (ὁ Γεώργιος Γκίκας ὁ γενόμενος αὐθέντης Μολδοβλαχίας μηνὶ Ὀκτωβρίῳ τοῦ ἔτους 1726) κατὰ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου διὰ τὴν παρακοὴν τῆς παρακλήσεώς του διὰ τὸ διαζύγιον (τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ) εὔρε τοὺς ἀρχιερεῖς ἀσχάλλοντας διὰ τὸ τοῦ κῦρ Ἱερεμίου ἐν τῷ πατριαρχεῦειν δραστήριον· ὅθεν ἀποφάσει κρυφῆ μεταξὺ τῶν ἀρχιερέων ἢ τοῦ κῦρ Ἱερεμίου πτώσις καὶ ζητεῖται ἄδεια διὰ λαϊκῆς χειρὸς παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ Μεχμέτ κεχαγιᾶ νὰ ἐκλέξουν ἄλλον ὡς πατριάρχην. Δοθείσης τῆς ἀδείας εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Ἡρακλείας Καλλινίκου τοῦ ἔξω τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου νύκτωρ καὶ κρυφῆ συναχθέντες ἐκλέγουσι τὸν οἰκοδεσπότην Ἡρακλείας· ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης τὸν εὔρον νεκρόν. (1) Ἐκ τοῦ Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου μνημονεῖται Ἄνθιμος ὁ Ἀμασειᾶς τὸν Καλλινίκον ὡς ἱεράρχην Ἡρακλείας καὶ Παιδεστοῦ ἔτεσι 1716-1720. (2)

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ κθ' λεσβιακῷ χειρογράφῳ τεύχει «Θεοτοκαρίῳ» κεῖται κανὼν Καλλινίκου τοῦ Ἡρακλείας· (3) ἄλλο δ' ἀντίγραφον τοῦ κανόνος ἀπόκειται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 585 χειρογράφῳ τεύχει ἀποκειμένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημίας ἐν σελίδι 177 «Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ποίημα τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Ἡρακλείας Καλλινίκου». (4) Ὁ κανὼν ἐδημοσιεύθη ἀτελής καὶ ὡς συγγραφεῖς ὑπὸ τοῦ Γενναδίου Σχολαρίου ὑπὸ τοῦ ἐκδόντος Νεοφύτου τοῦ Οὐγγροβλαχίας, ἀνδρὸς Κρητός· ἀνεδημοσιεύθη δὲ ὡς ἔργον τοῦ Καλλινίκου ἐν τῷ Θεοτοκαρίῳ τῷ δημοσιευθέντι ἐν Βενετίᾳ ἔτει 1796· (5) τοῦ Θεοτοκαρίου ἐκδόσεις γινώσκω τὴν ἔτει 1796 ἐν Βενετίᾳ γενομένην καὶ τὴν ἔτει 1864 ἐν Βενετίᾳ ἐπίσης γενομένην. (6)

1. Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σελ. 324.

2. Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας, ἐν Νεολόγῳ Κωνσταντινουπόλεως ἔτει ΚΕ' μηνὸς μαρτίου εἰκοστῆ τετάρτῃ τοῦ ἔτους 1890, ἀριθ. 6209.

3. Ἀθαν. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Μσυρογορδάτειος βιβλιοθήκη, ἤτοι γενικὸς περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν ταῖς ἀνά τὴν Ἀνατολὴν βιβλιοθήκαις εὑρισκομένων ἑλληνικῶν χειρογράφων, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1884, εἰς 4ον), τόμ. Α', σελ. 166 - 167.

4. Constantin Litzica, Catalogul manuscriptoral Grecesti, (Bucaresti 1909, in 4o), p. 265.

5. Σύνοψις εὐχῶν ἐκ τοῦ ψαλτῆρος συλλεγείσα παρὰ τοῦ σοφωτάτου Γενναδίου Σχολαρίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (ἐν Βουκουρεστίῳ γημθ', εἰς 4ον). Μ. Ι. Γεδεῶν Χρονικά τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, γωπγ', εἰς 8ον), σελ. 136· ὁ ἐκδοὺς τὴν σύνοψιν τῶν εὐχῶν Νεόφυτος ὁ Οὐγγροβλαχίας ὁ ἐκ Κρήτης, ἐν τε τῇ ἀφιερωτικῇ ἐπιστολῇ καὶ ἐν τοῖς ἐντευξομένοις ἀποδίδωσι τὸν κανόνα εἰς τὸν Γεννάδιον Σχολάριον, ὁ κανὼν κεῖται ἐν σελίσι 60-68.

6. Σύνοψις τῆς ἀειπαρθένου, ἤτοι Θεοτοκαρίου νέον ποικίλον καὶ ὡραιότατον ὀκτώηχον περιέχον 62 κανόνας πρὸς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον μελουρηγθέντας,

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Καλλινίκου μία ἐδημοσιεύθη πρὸς Χρῦσανθον τῶν Ἱεροσολύμων γραφεῖσα ἔτει 1717 μηνὸς Ἰανουαρίου πρώτη καὶ τριακοστῇ⁽¹⁾ ἀλλ' ὁ Καλλίνικος ἦτο τότε μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως· ἄλλαι ἐπιστολαὶ τοῦ Καλλινίκου κεῖνται ἐν τῷ γραμματοφυλακίῳ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ παναγίου Τάφου ἐπιστελλόμεναι Χρυσάνθῳ τῶν Ἱεροσολύμων, εἶναι δὲ αὗται «1713 μηνὸς Δεκεμβρίου τρισκαιδεκάτη», «1717 μηνὸς Ἰανουαρίου δεκάτη Καλλινίκου Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ καὶ Χαλκηδόνος Κωνσταντίνου καὶ Νεοφύτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης «1719 μηνὸς Ἰουνίου δεκάτη»⁽²⁾ ἀλλ' αἱ ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου ὅτε ἦτο μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως πλὴν μιᾶς τοῦ ἔτους 1719· ἐπιστολαὶ τοῦ Καλλινίκου πρὸς Νεόφυτον τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης ἀπόκεινται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει μοναστηρίου τῆς Μεγίστης Λαύρας⁽³⁾ ἄλλαι δὲ πρὸς τὸν Καλλίνικον ἐπιστελλόμεναι ἀπόκεινται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 143 χειρογράφῳ τεύχει ἀποκειμένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει μοναστηρίου⁽⁴⁾ τοῦ Ξηροποτάμου· περὶ τοῦ Καλλινίκου διέλαβεν ἐν ἰδίᾳ μελέτῃ ὁ Γρηγόριος Σ. Ἰωσηφίδης ἰατρός.⁽⁵⁾

Ἐκ Σύρου

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Γ. ΖΕΡΛΕΝΤΗΣ

ἀπὸ εἴκοσι-δύο ἱερέων... μετ' ἐπιμελείας διορθωθὲν παρὰ Νικοδήμου μοναχοῦ τοῦ Ναξίου, ἀψωστ', Ἐνετίησι 1796, εἰς 4ον. ὁ κανὼν τοῦ Καλλινίκου κεῖται ἐν σελίσαι 205 - 208· καὶ «Θεοτοκᾶριον νέον ποικίλον καὶ ὠραιότατον ὀκτώηχον περιέχον ἐξήκοντα δύο κανόνας πρὸς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον μελουρηθέντας ὑπὸ εἴκοσι δύο ἱερέων καὶ θεσπεσιῶν μελωδῶν ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον παρὰ Νικοδήμου μοναχοῦ τοῦ Ναξίου καὶ ἐπικριθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς ἐκκλησίας... ἐν Βενετίᾳ, 1864 εἰς 8ον. ὁ κανὼν τοῦ Καλλινίκου κεῖται ἐν σελίσαι 107 - 109.

1. Emile Legrand ἑλληνικὸν ἐπιστολάριον. *Epistolaire grec. Bibliothèque greque vulgaire, tom. IV, Paris 1888, in 80*), p 156 - 159.

2 Κατάλογος ἐπιστολῶν ἀνεκδότων, ἐν Κ. Ν. Σάθα Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης, τόμ. Γ', σελ. 525.

3. Νεόφυτος ὁ Μαυρομάτης, ἐν ἐταιρείᾳ τῶν μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν τοῦ α' ἔτους, τεύχ. Α', σελ. 67.

4. Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Α', σελ. 208.

5. Καλλίνικος ὁ Νάξιος μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἐν Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ, κατὰ γενικὴν ἔχει ὅλας τὰς παραπομπὰς ὁ Ζεργλέντης, ἄς καὶ διωρθώσαμεν. (ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1918, εἰς 8ον), τόμῳ Β'. σελ. 554 - 556.

Γεράσιμος Γ', 1726—1760 (Σ), 1728—1750 (Αμ). *

Λέριος, άνεψιός τοῦ *Γενναδίου* γεννηθείς ἐν Λέρῳ περὶ τῷ 1675-1680 καὶ ἐννενηκοντούτης ἀποθανὼν τῇ 10 Σεπτ. 1761. (1) Ἐξεπαιδεύθη παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ κατ' ἀρχάς ἐν Κ/πόλει, εἶτα ἐν Χίῳ, ὅπου τῷ 1714 διεδέξατο αὐτὸν χειροτονηθεὶς τῇ 27 Φεβρουαρίου τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. Τὸ τοιοῦτον ὁμῶς ἐξήγειρε τοὺς Χίους ὑποστηρίζοντας τὸν συμπολίτην αὐτῶν *Δανιήλ*. (2) Ὁ πατριάρχης *Κοσμάς*, πρὸς ὃν ἀνηνέχθησαν, γράφει: «καὶ γὰρ ἐγνωμεν καὶ ἐπληροφορήθημεν ἱκανῶς, ὅτι ἡ σταλεῖσα ὑμῖν ἀναφορὰ οὐ προῆλθε παρὰ τῆς κακίας ἢ ἀναξιότητος τοῦ κύριου Γερασίμου, ἐπειδὴ μήτε εἴχετε τι ὄλως παραστῆσαι κατ' αὐτοῦ ἢ προβαλεῖν κἄν σμικρότατον ἔγκλημα μῶμον καθαπτόμενον τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μόνον ἐλέγετε καὶ ἐγγράφως, ὅτι οὐ θέλομεν ἀρχιερέα ἡμῶν τὸν κύριον Γεράσιμον· διατὶ δὲ ἐρωτώμενοι, ἀπεκρίνασθε οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐμένετε ἄφωνοι. Ὅθεν ἐγνωμεν καὶ ἡμεῖς προφανῶς, ὅτι ἡ τοιαύτη ἄδικος καὶ παράλογος ἀγωγή ὑμῶν κατὰ τοῦ κύριου Γερασίμου προῆλθεν ὑπὸ πεισμονῆς καὶ πάθους τοῦ πρὸς ἀλλήλους.» (3)

Ὁ ἀγὼν διήρκεσεν ἐπὶ τετράμηνον, καὶ περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου ἐξεδόθη τὸ φερμάνιον τοῦ νέου μητροπολίτου Χίου *Δανιήλ* κατὰ τὴν τοῦ πατριάρχου ἀξίωσιν δηλοῦντος τὰ αἴτια τῆς παύσεως τοῦ *Γερασίμου*, ἅπερ ἐπανελήφθησαν καὶ ἐν τῷ σουλτανικῷ γράμματι: «Ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ταύτης Γεράσιμος τυγχάνων προηγουμένως οἰκονόμος τοῦ τέως μητροπολίτου Χίου Γενναδίου, ἠνώχλει καὶ ὑπέβαλλεν εἰς πρόστιμον τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες, καὶ ἐλάμβανεν ἐπὶ πλέον χρήματα διὰ τὴν τέλεσιν γάμων καὶ λοιπῶν ἱεροπραξιῶν, ἥδη δὲ γενόμενος μητροπολίτης αὐτῶν ἐπανελάβε τὰς προτέρας ἀδικίας του, ἐπισύρας οὕτω κατ' ἑαυτοῦ τὸ μῖσος ὄλων τῶν ραγιάδων, οὔτινες μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι

* Ὁ Ἀμασείας Ἀνθιμος ἔχει καὶ Χρύσανθον 1752 ἐν Νεολόγῳ 1890, 24 Μαρτίου ἀκριβεστέρα ἢ μαρτυρία· 1761 βλ. σ. 132.

1. Βλ. ἐν ἐκτάσει παρὰ Γεδεῶν Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 7-24.

2. Κατὰ τὸν Πασχάλην ἦν Ἀνδριος (Θεολογία Ζ', σ. 220).

3. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 10-11. Ἐκ τοῦ κώδικος Κριτίου λαμβάνω τὴν δετὴν ἐπιγραφὴν: «*Συστατικὸν τοῦ κύριου Γερασίμου, τοῦ ἤδη Ἡρακλείας, ἀρχιερατεύσαντος τὸ πρῶτον εἰς Χίον καὶ τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν μὴ στεργόντων ἀποδέξασθαι αὐτόν*». Περὶ τοῦ Γερασίμου ἐπραγματεύθη ὁ Κεραμεὺς ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, τόμ. 313, σ. 425-4. Εἶναι ὁ δαπανήσας ὑπὲρ τῆς εἰς τὸ ἀπλοῦν μεταφράσεως τῆς «Ἐξαβιβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου» ἀ' ἔκδ. 1744 Ἐνετίσιν. «Προτροπὴ καὶ δαπάνη τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Ἡρακλείας κ. κ. Γερασίμου, οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι νῦν πρῶτον τετύπεται» ὅπερ ἐπανελήφθη καὶ εἰς τὴν β' ἔκδοσιν 1766.

τὴν τυραννίαν αὐτοῦ ἐζήτησαν τὴν παῦσιν του.» ⁽¹⁾ Μεθ' ὃ ὁ **Γεράσιμος** ὑπὸ κλητήρος ἢ τσαούση ἤχθη τὴν 29 Ἰουνίου εἰς Κ/πολιν, ὅπου ἔλαβεν «ὑποσχετικὸν γράμμα τοῦ Χίου **Δανιήλ**...εἰς ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, ὅπου ἔμεινεν ἐν τῇ Χίῳ». ⁽²⁾

Μετὰ 3 ἔτη σχολάζων ἐν Κ/πόλει ἐγένετο μητροπολίτης Νικαίας καὶ ὢν εὐνοούμενος τοῦ πατριάρχου ἀπετέλεσε μέλος τῆς πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς ἀνακαίνισιν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ὡς διαλαμβάνει ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ κειμένη ἐπιγραφή. ⁽³⁾ Εὐφυῆς δ' ὢν καὶ δραστήριος ἐκτίησεν καὶ τὴν φιλίαν τῶν λογάδων τοῦ γένους καὶ τῶν ἰσχυρῶν Τούρκων· ὅθεν τοῦ Ἡρακλείας **Καλλινίκου** ἐκλεγέντος πατριάρχου καὶ μετὰ τὸν αἰφνίδιον θάνατον ἀντικατασταθέντος ἐπὶ τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Νικομηδείας **Παΐσιου** τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ 21 - 22 Νοεμβρίου 1726 ἐξελέγη Ἡρακλείας ὁ **Γεράσιμος** «ὡς δραστηριώτερον κινηθεὶς καὶ τὰ πάντα μετὰ τὴν ἀποπληξίαν τοῦ **Καλλινίκου** εἰς αὐτὴν τὴν πατριαρχεῖαν διατάξαντα». ⁽⁴⁾

Ἡ ἐκλογή αὕτη ὑπῆρξεν ἐπιτυχεστάτη. Ἡ Ἡράκλεια εὔρε τὸν ἄξιον αὐτῆς ποιμενάρχην, ὃν παιδιόθεν ἐγαλούχησεν, καὶ ᾧ αἱ παραδόσεις τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ἦσαν ἔναυλοι ἐν τῇ ψυχῇ. Ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν σχεδὸν διευθύνας τοὺς οἴακας τῆς περικλεοῦς ἐπαρχίας καὶ κατὰ μέγα μέρος αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν κατέλιπε τοῖς ἐπιγιγνομένοις εὐκλεῆς ὄνομα καὶ ὑπόδειγμα ἀξιομίμητον, «ὥστε καὶ παρὰ χρονογράφων νὰ ἐπαινῆται καὶ ὑπὸ λογίων νὰ ἐκθειάζεται καὶ ὑπὸ ἡγεμόνων καὶ σουλτάνων νὰ θαυμάζεται.» ⁽⁵⁾ Ὁ **Καλλινίκος** οὐ μόνον κατάχρεων ἀφῆκε τὴν μητρόπολιν, ἀλλὰ, ἐρείπια τὰ κτίρια. Ἴδου τί γράφει ὁ **Γεράσιμος** πρὸς τὸν Ἄρτης τῇ 9 Ἀπριλίου 1728: «ἂφ' οἷ ἤλθαμεν, ἀδελφέ, ἐδῶ εἰς τὴν Παιδεστὸν δὲν ἠσυχάσαμεν τελείως ἀπὸ ταῖς φροντίδες... ἄλλο δὲ ὅπου νὰ καθήσωμεν τόπον δὲν ἠύραμεν νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλῇ ὁ ἄνεμος καὶ διὰ τοῦτο σπεύδομεν νὰ κάμωμεν τίποτες μερεμέτι, ἕως

1. Τουρκικὰ ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν ἱστορίαν τῆς Χίου κατὰ μετάφρ. Χ. Β. Μαυροπούλου κτλ. Ἀθῆναι 1920, σ. 338 (παρὰ Γεδεῶν, σ. 11).

2. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 12 - 13 εἶναι δύο σχεδὸν ὅμοια.

3. Ὡς Νικαίας ἀναφέρεται ἐν Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 205, 214, 315 ὡς συνοδικὸς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1720 καὶ 1722.

4. Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 325 (πρβλ. περὶ Γερασίου σ. 356, 365, 379, 384).

5. Γεδεῶν, Ἐκκλ. Ἀληθ. Γ', σ. 546. Κατὰ παράδοσιν ἀναφέρει ὁ Γεδεῶν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος Μουσταφᾶς Β', ἀκούων τὴν φήμην ἐζήτησε νὰ ἴδῃ (ἀπὸ τοῦ δικτύου του) καὶ συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ ἱεράρχου, γνωρίζοντος τόσῳ δεξιῶς «χρησθαι τοῖς καιροῖς καὶ ἀνθρώποις».

οὔτου δι' εὐχῶν της νὰ νεύσῃ ὁ θεὸς εἰς τὰς καρδίας τῶν κρατούντων καὶ μᾶς δοθῇ ἄδεια νὰ φθιάσωμεν καθὼς θέλομεν». (1) Καὶ ἐπελήφθη ἀμέσως τοῦ ἔργου. "Ὅταν ὁ **Γεράσιμος** μετεφέρετο ὡς δεσμώτης ἀξιόποινος ἐκ Χίου ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἡρακλείας, καὶ προσεκύνησε τὸν ἅγιον **Γεώργιον τὸν Ἀράπην** εἰπὼν : «ἅγιέ μου, Γεώργιε, ἐὰν γενῶ Ἡρακλείας θέλω ἀνεγείρει ἐδῶ ἐπ' ὀνόματί σου λαμπρὸν καὶ μεγαλοπρεπῆ ναόν»· καὶ ὄντως ἐξεπλήρωσε τῷ 1728 γενναιοδῶρως τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην, ἀνεγείρας ἐκ βάρων, ὃν εἰς τὸ Δ' τμήμα, κεφ. 4 περιγραφέντα ναόν. Μητρόπολιν δὲ νέαν ἔκτισεν ἐν Ραιδεστῷ, μέγαρον εὐπρεπέστατον (Η', 10). Ὁ κῶδιξ 101 τῆς πατριαρχ. βιβλιοθήκης Ἀλεξανδρείας ὑπάρχει σημείωμα καθ' ὃ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1728, ἡμέραν Κυριακὴν ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ ἁγίου **Γεωργίου** τῆς Ἡρακλείας τοῦ **Ἀράπη** καὶ μετὰ 3 μῆνας ἤτοι τῇ 6 Δεκεμβρίου ἀπεπερατώθη τὸ ἔργον ἐπιστατοῦντος τοῦ πρωτοσυγκέλλου **Γαβριήλ** τοῦ Βρουλλιώτου. (2) Ἰδοὺ ἡ πρὸς τὸν πατριάρχην Γρηγόριον ς' ὑποβληθεῖσα ἀναφορὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν τοῦ 1870 πῶς ἐξυμνεῖ τὰ ἔργα τοῦ **Γερασίμου**.

«Ἀλλὰ μήπως ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ εἰς τοῦτο μόνον ἠρκέσθη ; Ἄλλα τε πολλὰ ἔπραξεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὠφέλιμα καὶ λυσιτελῆ καὶ δὴ καὶ τὴν ἐν Ῥαιδεστῷ λαμπρὰν καὶ περιφανῆ ἐκείνην μητρόπολιν, μοναδικὴν οὖσαν καθ' ὅλην τὴν ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν, κατὰ τε τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν κομψότητα τῆς οἰκοδομῆς, τῆς ὁποίας πρὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν πυρποληθείσης μετὰ τῆς παρ' αὐτῇ μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας, τὸ γήπεδον διατελεῖ ἄνευ τινος περιφραγμοῦ, πρὸς ἀποκλεισμὸν τοῦλάχιστον τῶν ἐν αὐτῷ νεμομένων ἀκωλύτως ζῶων καὶ...τοὺς τόπους τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ τῆς ἱερᾶς Προϊθέσεως μαινόντων!» (3) Ἄλλ' ὑπὲρ τοῦ πνευματικοῦ καταρτισμοῦ τοῦ ποιμνίου τοῦ λογικοῦ ἐφρόντισεν ὁ καλὸς ποιμὴν ἐκδοὺς τῷ 1729 ἐγκύκλιον προτρέπων τοὺς χριστιανοὺς εἰς ἐξομολόγησιν καὶ συχνὴν τῶν θείων μυστηρίων μετάληψιν. Διορίσας δὲ πνευματι-

1. Θράκ. Η', σ. 55, ἀπὸ 9 Ἀπριλίου 1728. Εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν 1739 Φεβρ. 13 ἀποστέλλει διάφορα ἐδώδιμα εἰς τὸν Ἄρτης εὐρισκόμενον ἤδη εἰς Ἀθῶνα, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀπὸ 13 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅπου γνωρίζει ἡμῖν καὶ πυρκαϊὰν συμβᾶσαν ἐν Ἡρακλείᾳ ἢ μᾶλλον Ραιδεστόν, ὅπου ἦν τότε ἡ μητρόπολις. Αἱ τρεῖς αὗται ἐπιστολαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐκ τοῦ Λαυρ. κώδικος ὑπὸ Σ ω φ ρ ο ν ί ο υ Ε ὑ σ τ ρ α τ ι ᾶ δ ο υ (Θράκ. Α', σ. 55 - 56).

2. Ἀρχ. Ἡρακλ. 16. Οὗτος τολμηρὸς ὢν καὶ ἀγχίνους μεγάλως ἴσχυε παρὰ τοῖς Τούρκοις καὶ ἀπὸ Σερρῶν (1735) ἐγένετο Χαλκηδόνος καὶ ἀπέβλωσε Νικομηδείας τῷ 1759.

3. Αὐτ. σ. 16.

κούς ἀξιούς τοῦ ὀνόματος ἔγραφε : «Νὰ προσέχητε δὲ καὶ τοῦτο, νὰ μὴ δίδῃ τινὰς τῶν χριστιανῶν διὰ ἔξομολόγησιν εἰς τὸν πνευματικὸν ἄσπρα, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνον (ὅποιος καὶ ἂν εἴη) ὅπου ἤθελε δώσει ἢ πολλὰ ἢ ὀλίγα ἄσπρα εἰς τὸν πνευματικόν, προσέτι καὶ τὸν πνευματικόν, ὅπου ἤθελε τολμήσει νὰ ζητήσῃ ἀπὸ κανένα τῶν ἔξομολογουμένων τίποτες, τοὺς ἔχομεν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀφωρισμένους ἀπὸ θεοῦ καὶ κατηραμένους καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.» (1)

Ἄλλὰ λυσιτελεστάτη ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τούτου ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἐκκλησ. κέντρῳ, ὅπου σχεδὸν διαρκῶς ἔμενον καὶ ἦν ὁ ἀχώριστος τοῦ πατριάρχου σύντροφος. (2) Ἀπὸ τότε ἔχομεν τὸν πρῶτον ἐν Φαναρίῳ πυρῆνα τοῦ γεροντισμοῦ, ὅστις ἐπὶ 100 καὶ πλέον ἔτη μέχρι τῆς συντάξεως τῶν Γενικῶν κανονισμῶν ἤγε καὶ ἔφερε τὰ καθ' ἡμᾶς ἀποτελῶν οὕτως εἰπεῖν τὴν πατριαρχικὴν κυβέρνησιν. Καὶ ἦσαν γέροντες κατ' ἀρχὰς οἱ πέντε προκαθήμενοι πλησιόχωροι μητροπολίται Ἡρακλείας, Κυζίκου, Νικομηδείας, Νικαίας καὶ Χαλκηδόνος. Ὁ **Γεράσιμος** πέβαλε εἰς τὸν Χαγιατηζδὲν τὴν πρότασιν «νὰ μὴν γίνεταί τις πατριάρχης, ἂν δὲν ἐρωτηθῇ ἡ κατάστασις του καὶ δὲν δώσουν μαρτυρίαν διὰ τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν του οἱ πέντε ἀρχιερεῖς». Ὅθεν καθ' Ὑψηλάντην ὁ **Μαχμούτ Α'** ἐξέδοτο τὸ φερμάνιον τῷ 1741. (3) Οἱ πέντε προσέλαβον τῷ 1746 τὸν Ἐφέσου καὶ ἔπειτα τὸν Δέρκων. Οἱ ἑπτὰ οὗτοι διαμένοντες ἐν Φαναρίῳ εἰς μέγαρον ἀπὸ τοῦ 1746 ἦσαν καὶ ἔφοροι ἔχοντες ὑφ' ἑαυτοὺς καὶ ἄλλους φορολογουμένους ἀρχιερεῖς, τοὺς ἐφορευομένους. Τούτων τὰς ὑποθέσεις διεχειρίζοντο οἱ Γέροντες καθὼς καὶ τὰ κτήματα τῶν μονῶν τῶν ἐπαρχιῶν. (4) Ὁ **Γεράσιμος** εἰργάσθη εἴπερ τις καὶ ἄλλος διὰ τὰ οἰκονομικὰ τῶν πατριαρχείων, συγκεντρώσας σεβαστὰ ποσὰ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν.

1. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΚΖ', 1907, σ. 554.

2. Ἐνδεικτικὸν τούτου εἶναι γράμμα τοῦ πατριάρχου Παῖσιου πρὸς Χρυσανθὸν Ἱεροσολύμων εὐχαριστήριον ἀπὸ 27 Ἰουνίου τοῦ 1728 (βλ. Documente σ. 984). «Ἐλάβομεν καὶ τὸν ἀργυρόχρυσον κώδωνα καὶ ὑπερευχαριστοῦμεν ὅς εἶναι πρὸς εἰδησίην σας ὁμῶς, ὅτι τῇ ὥρᾳ ὅπου ἐλάβομεν αὐτὸν καὶ ἀνεγνώσαμεν τὴν ἀδελφικὴν αὐτῆς ἐπιστολήν, ἦλθε καὶ ὁ συνάδελφος ἡμῶν ἁγ. Ἡρακλείας. καὶ ἔλαβε τὸν κώδωνα βλέποντας ὁμῶς ὕστερον πῶς εἶναι ἐπιτίμησις τῆς Μακαριότητός της νὰ μὴ τὸν χαρίσωμεν ἄλλῳ τινι, μᾶς τὸν ἔδωκεν.» Παῖσιος.

3 Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 17 - 18.

4. Γεδεών, Μνεῖα τοῦ πρὸ ἐμοῦ, σ. 165, 167. Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως βλέπομεν, ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1729, 1731, 1743 καὶ 1760 φαίνεται διαμένων ἐν Ῥαιδεστῷ.

Εἰς τὸν Ἡρακλείας *Γεράσιμον* ὀφείλομεν τὴν εἰς τὸ ἀπλοῦν παράφρασιν τῆς Ἑξαβίβλου τοῦ Ἄρμενοπούλου, βιβλίου χρησιμωτάτου τῆ Ἐκκλησίας, καὶ μοναδικοῦ ἐν ταῖς τῶν Ὀρθοδόξων δίκαις. Αὕτη γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἡπειρώτου Ἀλεξίου Σπανοῦ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Γερασίμου* ἐν Βενετίᾳ τῷ 1744 εἰς σελ. 665 (ῶν αἱ 103 τὰ εὐρετήρια). Προσετέθησαν ἐν τέλει εἰς 66 σελίδας τὸ περί συνοικεσίων καὶ τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου ἐγχειρίδιον. (1) «Κων. Ἄρμενοπούλου, κριτοῦ Θεσσαλονίκης, Πρόχειρον τὸ λεγόμενον ἢ Ἑξαβίβλος εἰς κοινήν γλῶσσαν μεταφρασθεῖσα· προσετέθη δὲ καὶ παρὰ Ἀλεξίου Σπανοῦ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ τὸ περί τῶν συνοικεσίων Ἐγχειρίδιον, ὅ,τε κατ' ἀλφάβητον πίναξ, προτροπῆ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου (Ἡρακλείας) κυρίου κ. Γερασίμου, οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι τὰ πρῶτα τετύπεται, τανῶν ἀυξηνηθεῖσα μετὰ τινῶν ἀποστολικῶν συνοδικῶν τε καὶ πατερικῶν κανόνων τῶν ἐν χρήσει καὶ πλέον ὠφελήμων (sic) εἰς τὸ αὐτὸ κοινὸν ἡμέτερον ἰδίωμα μεταφρασθέντων». Ἐνετίησι 1777, παρὰ Δημ. Θεοδοσίου τῷ ἐξ Ἰωαννίνων, δον, σ. λβ', 603. Τὸ βιβλίον ἔχει καὶ σπουδαίους πίνακας τὸν ἐν ἀρχῇ ἀναλυτικὸν τῶν περιεχομένων σ. κγ' - λβ' καὶ τὸν ἐν τέλει λεπτομερέστατον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων σ. 559 - 603. Κανὲν ἑλληνικὸν βιβλίον, ἐξ ὅσων ἔχω ἀναγνώσει, δὲν ἔχει τόσον πλουσίους πίνακας

Ὁ ἐκδότης «τοῖς ἐντευξομένοις» γράφει : «Δέξασθε τοίνυν τὴν παροῦσαν βίβλον φιλοφρόνως καὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας συνεργοῦντες εἰς τὴν προθυμίαν μου, οὐδαμῶς δαπάνης καὶ χρημάτων φειδομένου, εἰς ἐν μόνον ἀποβλέποντος τὴν προκοπὴν δηλ. καὶ τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἡμετέρου γένους.» Ὁ δὲ Σπανὸς πρὸς τὸν Γεράσιμον ἐκθειάζων αὐτὸν τοιαῦτα φθέγγεται : «...ὅτι εἰς τὴν ἱερὰν τῶν ἀρχιερέων ὁμήγουριν τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἀρχιερατικῆς λάμπει ὡς ἀστὴρ ἑωθινὸς ἐν μέσῳ νεφέλης, ὡς σελήνη πλήρης, ὡς ἥλιος ἐν ἡμέραις ἐκλάμπων ἐπὶ ναὸν ὑψίστου καὶ ὡς τόξον φωτίζων ἐν νεφέλῃ δόξης μὲ τὰς καλὰς σου ἀρετάς, ἃς Θεὸς ἐνέσταξε καὶ ἐχαρίσατο τῇ ἱερᾷ σου ψυχῇ, τῆς τοῦ Χριστοῦ δηλ. ἐκκλησίας τὴν διοίκησιν, (2) πρὸς τοὺς δεομένους τὴν βοήθειαν...ἀνθ' ὧν τὸ μὲν αὐτῆς ἱερὸν σῶμα οἱ τῆς Θράκης περιέχουσιν ὄροι, τὸ δὲ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς μεγάλης σου

1. Κατὰ Γ ε δ ε ὦ ν ἢ παράφρασις αὕτη ἐξεδόθη πεντάκις ἢ ἑξάκις, ὁ δὲ τῷ ἀρχαίῳ ἰδιώματι προσκείμενος Ἄ ν θ ι μ ο ς Γ α ζ ῆ ς κακίζει αὐτήν. «Σ π α ν ὸ ς δέ τις ἐν Ἀδριανουπόλει διδάσκαλος παραφράσας τὸ βιβλίον τοῦτο ἐσπάνισεν αὐτὸ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ ὠραιότητος, ὡς μὴ ὀφείλεν». (Ἑλλην. βιβλιοθ. τόμ. Β', σ. 298).

2. Ταῦτα ἀσυνάρτητα.

καλοκάγαθιας κλέος περιτρέχει τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ ἐπὶ πλέον περιτρέξει μὲ τὴν ἔκδοσιν εἰς τοὺς τύπους τῆς παρούσης βίβλου...καὶ ὡς ἐκκλησιαστικὸς καὶ χριστομίμητος ἀρχιερεὺς καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν σου πορφύραν πάντοθεν κατηγλαΐσμένην φέρων... Λάμψεις εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, εἷς τε παρόντα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.» (σ. η'), καὶ ἔπονται τὰ ἐξῆς τοῦ αὐτοῦ ἐπιγράμματα :

Πᾶσι δὲ χριστιανοῖς διὰ τῆςδε βίβλοιο θύρατρα
 ὠΐξαντα, τύποις δόντ', οὐ κεύθοντα τάλαντον,
 κλητίζων λέξει τῷ, δουλ' εὖ κάγαθὲ Χριστός,
 ὦν ποτὶ παύροις πιστός, ἔση ἓν δ' οὐκ ὀλίγοισι.
 Χαίρων τερπωλῇ οὖν κράντορος ἔρχεο σεῖο.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Φοῖβος ἀντέλλων, ῥοδοδάκτυλὸν γε
 πᾶσιν ἡμαρ ἀντολίηθε φαύσκει,
 τέρματα χθουνὸς γανόουσα πάσας
 φωσφόρος ἠώς.

Ἐξάβιβλός τ' Ἀρμενοπούλου βίβλος
 ἄρτι κοινᾶ λαμπετόωσσα γλώττα,
 πᾶσι φαίνει γ' ἑλλαδικοῖς γόνοισι
 χρύσειον οἶμον.

Ἡρακλείας ἀρχιερεὺς, γέρας τε
 δῖον, ἱρὸν Γηράσιμος, τὰν βίβλον
 δοὺς τύποις, συλλαμπετόει γε ταύτα,
 ὄλβιος ὄντως.

Ἐνθεν αὐδῶν Καλλιόπαν Ὀμηρος,
 αὖθι μούσας Ἡσίοδος, Χριστὸν δὲ
 τῷ, σαώζειν Γηράσιμον γ' Ἑλλάνων
 λήιον ἔρμα.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Χαίρων λάμβανε χερσί, λῶσθε, βίβλον.
 Αἶνει τ' ἀρχιερῆα Ἡρακλείας
 κλεινὸν Γηράσιμον, γέρας τὸ δῖον.
 Ἑλλήνων γένος ὡς πελαργέοντα.
 ἱροῖς πουλιτικοῖς νόμοις, τρόποις τε,

πλάστιξ μὲν γ' ἀτρεκῆς πέλων δικαίου,
ἔξαπλοῖ βίβλον ἐνδίκου διαίτης.

Τῆς ἡμετέρας πανιερότητος
ἐλάχιστος δοῦλος
Αλέξιος Σπανός

Εἰς κώδικα Μόσχας (Matthaei σ. 83 τοῦ Καταλόγου) ὑπάρχει μετάφρασις τοῦ Ἀρμενοπούλου ἔτους 1490, γενομένη ὑπὸ Κριτοπούλου. Τίς ὁ Κριτόπουλος οὗτος δὲν γνωρίζω. Ἴσως ὁ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἀκμάσας Κουινιάλης. Τούτου ὁ Σάθας (Ν. Φιλ. σ. 411) ἀναγράφει: «Σύνταγμα κατ' ἀλφάβητον τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν νομίμων Ματθαίου τοῦ Βλαστάρεως».

Τοῖς ἐντευξομένοις (')

«Βέβαιον εἶναι εἰς τάξιν μεγίστην νὰ ἔβαλεν ὁ Θεὸς ὅλα τὰ ποιήματα, τόσον τὰ οὐράνια, ὅσον καὶ τὰ ἐπίγεια, τὴν ὁποίαν, ὡ ἀναγνώστα, διὰ νὰ καταλάβῃς ὄντας εἰς τὸ θέατρον τοῦ μεγάλου αἰσθητοῦ τούτου κόσμου, ἀνοιξαι τὸ βιβλίον τῆς φύσεώς του καὶ κοιταξαι πρῶτα ὅσα εὐγένουν ἀπὸ τὰ ἐντόσθια τῆς γῆς, καὶ εὐρίσκεις τὰ ἐπτά μέταλλα ὄχι ἰσότιμα, ἀλλὰ νὰ ὑπερβαίνῃ ἓνα τὸ ἄλλο, καὶ καθ' ἓνα νὰ ἔχη τὴν τάξιν του καὶ τὴν τιμὴν του. Θεώρησαι τὸ πρόσωπόν της, καὶ δὲν τὸ εὐρίσκεις ὁμοιον ὄλον καὶ ἴσον, ἀλλὰ πῆ μὲν νὰ ἔχη ὑψηλότατα ὄρη, πῆ δὲ βουνά, λόφους, πῆ δὲ κάμπους· στοχάσου τὰ δένδρα, τὰ φυτὰ, τὰ ἄνθη καὶ βλέπεις αὐτὰ διαφόρου καὶ ποικίλης τάξεως, κατὰ τε τὸ εὐκαρπον, δύσκαρπον καὶ ἄκαρπον. ἐξέτασον τὰ ζῶα, τόσον ἐκεῖνα ὅπου τρέφονται εἰς τὴν γῆν, καὶ ὅσον ἐκεῖνα ὅπου τρέφονται εἰς τὰ ὕδατα, καὶ εὐρίσκεις εἰς αὐτὰ τοιαύτην τάξιν, ὅπου τινὰ ἐξ αὐτῶν νὰ ἔχῃ καὶ ἀξίωμα βασιλέως, τινὰ δὲ καὶ ὑπηκόων. καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ὑπὸ Σελήνην ποιήματα, τόσον αἰσθητά, ὅσον καὶ ἀναίσθητα φαίνονται νὰ φυλάττωσιν ἐκείνην τὴν τάξιν ἀμετάτρεπτον, ὅπου εἰς τὴν ἀρχὴν ἔβαλεν αὐτὰ ὁ Θεός, καὶ ἀμετακίνητον. καὶ αὐτὴ ἡ θάλασσα εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς κατὰ τὸν προφήτην Δαβίδ, «ὄριον ἔθετο καὶ οὐ παρελεύσεται, οὐδὲ ἐπιστρέψει καλύψαι τὴν γῆν». φυλάττει τὴν τάξιν της καὶ δὲν ὑπεβαίνει τὰ ὄριά της. μόνος ὁ ἄνθρωπος ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς οὔτε ἐφύλαξε τὴν τάξιν του, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἔβαλεν ὁ Θεός. «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ

1. Διατηροῦμεν τὴν γραφὴν τοῦ βιβλίου.

ῶν οὐ συνήκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὠμοι-
 ῶθη αὐτοῖς.» οὔτε τὴν φυλάττει, μὲ ὄλον ὁποῦ εἶναι τὸ ἐξαιρετον
 καὶ τιμημένον ποίημα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ὄλα τὰ ἄλλα ποιήματα, οὔτε
 στέκει εἰς τὸ δίκαιόν του, οὔτε γνωρίζει τὴν τάξιν του καὶ τὸν ἑαυ-
 τόν του. διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ὁ σοφὸς γνῶθι σαυτὸν εἶπε. τὴν ὁποίαν
 γνώμην ὄλοι οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι κρίνοντές την νὰ εἶναι ἀπὸ ὄλας
 τὰς γνώμας καὶ τὰ ἀξιώματα, ποῦ ἐδυνήθησαν νὰ εἰποῦν, ἢ πλεόν
 ὠφελιμωτέρα καὶ χρησιμωτέρα, νομίζοντές την ὡς χρήσιμον, καὶ
 ἀπόφθεγμα θεῖον, τὴν εἶχαν γραμμένην εἰς κάθε ναοῦ τους πόρταν,
 σεβαίνωντας κάθε ἕνας μέσα εἰς τὸν Ναὸν νὰ ἀναγινώσκη ἐκείνην
 τὴν γνώμην, νὰ ἔρχεται εἰς ἐνθύμησιν ποῖος εἶναι, νὰ γνωρίζη τὴν
 φύσιν του καὶ τὴν κατάστασίν του. ἔβαλον τὰ ἔθνη καὶ τὰ βασίλεια
 (διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν) πάντα νόμους, μὲ τοὺς ὁποῖους νὰ ἐκπαι-
 δεύονται καὶ νὰ σωφρονίζονται ἐκεῖνοι ὁποῦ δὲν γνωρίζουν τὸν
 ἑαυτὸν τους, τὴν τάξιν καὶ τὴν κατάστασίν τους, καὶ νὰ λαμβάνη ὁ
 καθ' ἕνας τὸ δίκαιόν του. ἀπὸ τὰ ὁποῖα βασίλεια ἐπαινετὸν καὶ
 ἀξιόκουστον μὲ τὸ νὰ ἐστάθη καὶ τὸ ποτὲ βασίλειον τῶν Ρωμαίων,
 ἔβαλε καὶ νόμους διαφόρους καὶ περιφήμους, διὰ νὰ σώζεται καὶ νὰ
 φυλάττεται τοῦ καθ' ἑνὸς ἢ τάξις καὶ τὸ δίκαιον. τοὺς ὁποῖους νό-
 μους ἀνίσως καὶ κατ' ἐπιτομὴν ἄλλοι πολλοὶ ἔγραψαν, ὅμως ὑπὲρ
 πάντας Κων/τίνος δ' Ἀρμενόπουλος κατ' ἐπιτομὴν τούτους συντάξας
 ἑλληνικῇ διαλέκτῳ εἰς ἕξ βιβλία, ἐξάβιβλον τὴν βίβλον καὶ πρόχει-
 ρον ὠνόμασε, τὴν ὁποίαν εὐρὼν ἐγὼ εἰς κοινήν διάλεκτον μεταφρα-
 σθεῖσαν, καὶ τὸ ὠφέλιμον ταύτης τῆς βίβλου γνωρίσας, διορθωθεῖ-
 σαν κατὰ τὴν τάξιν, ὕφος, καὶ νόημα τῆς πρωτοτύπου ἑλληνικῆς βί-
 βλου τῇ ἐμῇ προτροπῇ παρὰ Ἀλεξίου Σπανοῦ, ὕφ' οὗ καὶ τὸ περὶ
 τῶν συνοικεσίων ἐγχειρίδιον προσετέθη, ἐστοχάσθη μὲ ὄσσην ἐπιμέ-
 λειαν νὰ τὴν βάλω εἰς τύπους διὰ νὰ πολυπλασιασθῇ εἰς τὸ ἡμέτε-
 ρον γένος. τοῦτο μὲν, ὅτι διὰ τὴν πολυκαιρίαν ἔγινε σπάνιος ἡ βί-
 βλος. τοῦτο δέ, ὅτι ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις μὲ τὸ νὰ ἐπλεόνασεν
 ἡ ἀμάθεια καὶ ἄγνοια τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, νὰ εἶναι εὐληπτα
 τὰ περιεχόμενα νόμιμα ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ, διὰ νὰ σώζεται ἐκάστου
 ἢ τάξις καὶ τὸ δίκαιον. τὴν ὁποίαν μετερχόμενοι ὄχι μόνον ὄσοι ὑπὸ
 Θεοῦ ἐτάχθησαν κρίνειν καὶ ἀπονέμειν ἐκάστῳ τὸ δίκαιον, νὰ κατα-
 λαμβάνουν εὐμαρῶς τὸ ἀπὸ τοῦ νόμου δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ὄσοι θέ-
 λουν νὰ ζῶσιν ἀταράχως εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, γνωρίζοντες ἀπὸ
 τοῦ νόμου ποῖον τὸ δίκαιον, ποῖον τὸ ἄδικον, νὰ ἀπέχουσιν ἀπὸ πά-
 σης ἀδικίας καὶ ἀταξίας δοξάζοντες τὸν εἰπόντα Θεόν, «ὄ σὺ μι-
 σεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσης.» δέξασθε τοίνυν τὴν παροῦσαν βίβλον φιλο-
 φρόνως καὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας, συνεργοῦντες εἰς τὴν προθυ-

μίαν μου οὐδάμῳς δαπάνης καὶ χρημάτων φειδομένου, εἰς ἓν δὲ μόνον ἀποβλέποντος τὴν προκοπὴν δηλαδὴ καὶ ὠφέλειαν τοῦ ἡμετέρου γένους μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς βίβλου καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν, ὧν περιέχει νομίμων, κατ' εὐθεΐαν κρίνοντες καὶ δεχόμενοι τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα, ἀναμένοντες ἐκάστῳ ἀκατακρίτως τὸ δίκαιον καὶ μετ' ἐρχόμενοι αὐτὸ ἀγγογύστως οἱ ἅπαντες».

Ἔρρωσθε.

ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἑρακλείας
Γεράσιμος

Εἰς τὸν Πανιερώτατον καὶ σεβασμιώτατον μητροπολίτην τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἑρακλείας

Κύριον Κύριον Γεράσιμον

Ουλύμπου κλείοντα ἀνάκτορα, οὔτε ποθεῦντα
εἰσδύμεναι, ἔλδοντα, ἐέργοντα Φαρισαίους,
γραμματέας Χριστὸς ταλανίζει, ἀρχιερεῖα
Γεράσιμον ζάθεον δ' Ἑρακλείης, βασιλεῖη
αἰθέρος ὀρνύμεν, οἷον ἐρώνθ' ἤκιστα φιλεῦντα.

Ἐπὶ *Σεραφείμ Β'* ἐχρημάτισε καὶ ἔφορος τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημείας, ὅτε ἔχομεν ἀναδιοργάνωσιν αὐτῆς (1759 - 1760) ὡς καὶ τῆς ἐν ἔτει 1724 τῆς ἐν Σκοπέλω σχολῆς συσταθείσης ὑπὸ τοῦ Ἄρτης *Νεοφύτου*, προστάτης δὲ καὶ τῆς ἐν Λέρῳ, ἣτις ἦν ἀνωτέρα σχολή, καὶ τῷ 1726 διετέλει ὑπὸ τὸν *Δαμασκηνὸν* μοναχὸν Λέριον. Τὸν τῆς φιλαδελφίας σύνδεσμον πρὸς τὸν κλεινὸν τῶν Ἱεροσολύμων πρωθιεράρχην Χρύσανθον, ὅστις ὡς εἶδομεν εἶχε πολλὰς πρὸς τὴν Ἑρακλείαν σχέσεις, μαρτυρεῖ ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ δηλωτικὴ καὶ ἐπιδημικῆς νόσου ἐνσκηψάσης ἐν αὐτῇ, ἣτις καὶ ἠμπόδισεν αὐτὸν νὰ ἐπισκέψηται τὴν ἐπαρχίαν.

«†Μακαριώτατε, ἀγιώτατε, καὶ σοφώτατε πατριάρχα...κλπ.
...δεόμενος τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ νὰ τὴν διαφυλάττῃ ἐν ὑγιείᾳ διηνεκεῖ καὶ ἀδιασείστῳ εὐημερίᾳ μετὰ μακροβιότητος. Ἡ ἐντεῦθεν ἀποδημία καὶ στέρησις τῆς ἡμετέρας σεβασμίου μακαριότητος, γλυκυτάτης τε καὶ πανσόφρου παρουσίας καὶ ὁμιλίας, ὅχι μόνον εἰς ἐσχάτην ἀθυμίαν (1) καὶ λύπην

1. Τὸ κειμ. ἀδυναμίαν.

μᾶς ἔρῳιψεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ταξειδίου τῆς ὑμετέρας ἐπαρχίας, (1) ὅπου ἐμελετήσαμεν καὶ ἐτοιμάσθημεν μὲ τελείαν παρασκευὴν νὰ κινήσωμεν, καθὼς δὲν τὴν λανθάνει, δυστυχῶς μᾶς ἐμπόδισε, καὶ ἐμείναμεν πάλιν ἐν τῇ Κωνσταντίνου, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἔγραψαν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας ὅτι αὔξησε τὸ θανατικὸν καὶ ἡ ἀσθένεια τῆς λοιμικῆς νόσου, τὴν ὁποίαν ἄμποτε νὰ καταπαύσῃ ὁ ἅγιος Θεός, γενόμενος ἕλεως δι' εὐχῶν τῆς ἁγίων. Ἡμεῖς κατὰ τὸ παρὸν ὄντες περίλυποι καὶ διὰ τὴν στέρησιν τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος καὶ πατρικῆς τῆς φιλοστοργίας, καὶ διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὁδοιπορίας καὶ τῆς ἐπισκέψεως τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν, μίαν καὶ μόνον παραμυθίαν ἔχομεν, τὸ νὰ ἀκούωμεν καὶ νὰ μανθάνωμεν συνεχῶς τὴν ἐφretωτάτην ἡμῖν ὑγείαν τῆς, διὰ τὴν ὁποίαν παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα ἀδιαλείπτως τοῦ ἁγίου Θεοῦ, νὰ τὴν τῆς χαρίζῃ ἀνέκλειπτον, ὁμοῦ μὲ τὴν διηνεκὴ ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν καὶ εἰρηνικὴν κατάστασιν καὶ στερεώσιν τοῦ ὑψηλοτάτου, σοφωτάτου καὶ θεοσεβεστάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος κυρίου κυρίου Νικολάου βοεβόδα τοῦ κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, τὸν ὁποῖον ἡ ἐξ ὕψους χάρις νὰ περισκέπη, διὰ τῶν θεοπειθῶν αὐτῆς εὐχῶν, ἀπὸ πάσης ἀντικειμένης καὶ λυπηρᾶς περιστάσεως.

Ἐδέχθημεν μετὰ πολλῆς εὐλαβείας τὰς πατρικὰς προσρήσεις καὶ εὐλογίας τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ὅπου ἐν τοῖς πρὸς διαφόρους φίλους καὶ πνευματικοὺς υἱοὺς αὐτῆς γράμμασιν ἐσημείωσεν ἰδίως περὶ ἡμῶν, καὶ εὐχαριστοῦμεν τὰ μέγιστα τῇ πατρικῇ αὐτῆς καλοκάγαθίᾳ καὶ φιλοστοργίᾳ. Τὰ ἔτη τῆς ὑμετέρας μακαριότητος πλεῖστα καὶ εὐτυχῆ, καὶ αἱ ἅγιοι καὶ θεοπειθεῖς αὐτῆς εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι εἶψαν μεθ' ἡμῶν.

αψκζ', ὀκτωβρίου ιη'

† ὁ παράμικρὸς αὐτῆς δοῦλος καὶ εἰς τοὺς ὀρισμούς τῆς προθυμότητος

ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ (2)

Αἰσθανόμενος ὁ **Γεράσιμος** ἐγγιζων τὸ τέλος κανονίζει τὰ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ παρουσίας μετὰ τοῦ αὐταδέλφου **Ἰωάννου Κακλικᾶ**

1. Ἡμετέρας ἐπαρχίας. Ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ὑπέθετέ τις, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐπισκέψεως εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ὡς κάπου ὑπεστήριξεν ὁ Γ ε δ ε ὠ ν (ὅστις ὡς ἀνέκδοτον ἀνεδημοσίευσεν τὴν ἐπιστολήν), ἀλλ' ἀφοῦ στέλλει ἀστεῖσμούς πρὸς τὸν ἡγεμόνα, ὁ Χρῦσανθος φαίνεται εὐρισκόμενος εἰς Ρουμανίαν. Τὰ γραφόμενα ὅτι «ἐμελετήσαμεν καὶ ἐτοιμάσθημεν μὲ τελείαν παρασκευὴν νὰ κινήσωμεν» δηλοῖ τὴν μόνιμον ἐγκατάστασιν ἐν Κ/πόλει.

2. Document tom. XIV, σ. 930.

(έντεϋθεν γνωρίζομεν τὸ ἐπώνυμον) τῇ 24 Φεβρουαρίου 1754. (1)

Καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ 80 ἔτους τῆς ἡλικίας ἔγνω νὰ ὑποβάλλῃ παραίτησιν ἀπὸ τοῦ θρόνου, διαθέσας τοὺς πάντας εὔνους ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ *Μελετίου* μετὰ 2 ἔτη παρέδωκεν εἰς τὸν "Υψιστον τὸ πνεῦμα δύο ἢ τρία ἔτη προσθεὶς εἰς τὰ ὄγδοήκοντα, *Ἰωσήφ ὁ Τορνόβου* γράφων περὶ τῶν Ἑρακλείας μητροπολιτῶν *Νεοφύτου, Ἀθανασίου καὶ Γενναδίου* ὑποδεικνύει οὐχὶ καλὸν τὸ τέλος αὐτῶν. Τοῦτο κατὰ *Γεδεῶν* ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ *Γερασίουμου*, ἀνεψιοῦ τοῦ *Γενναδίου*, γράφει εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 2 κώδικα τῆς κοινοτ. βιβλιοθήκης Λέρου πρὸς ἀνεύρεσιν : «αἰψά', σепτεμβρίου ι', ἐτελεύτησεν ὁ θεῖός μου ἅγιος Ἑρακλείας κύριος Γεράσιμος μεθ' ἀνάστην εὐδόκιμον, ὡς τοῖς πᾶσι δῆλον, καθὼς καὶ εὐκόλως ἀπέπνευσε τὴν σεβασμίαν αὐτοῦ ψυχὴν.» (2)

Ἐν τῷ Ραιδεστῷ καθεδρικῷ ναῶ, ὅπου ἐτάφη, ὑπάρχει τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον :

Νεκρὸν καλύπτει λίθος οὗτος δεσιότου
τοῦ Ἑρακλείας κυρίου Γερασίουμου.

Ἑρωελεγεῖον δὲ συνέταξε *Κωνσταντῖνος ὁ Γουλιανός*, ὅπερ κακῶς ἐκδοθὲν χρήζει ἐπανορθώσεως. (3)

Ἀφιερώματα τοῦ *Γερασίουμου* ἐν τῷ πατριαρχικῷ σκευοφυλακίῳ ἔχομεν «πατερίτζαν σεντεφένιαν» καὶ ὠμοφόριον κεντητόν, ὁμοίως πλήρη ἀρχιερατικὴν στολήν. (4)

Ὁ *Γεράσιμος* εἰς πλείστας ἐπισήμους πράξεις εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος :

1726 εἰς τὴν καθαίρεσιν Ἱερεμίου Γ', Νοεμβρίου 20. (4)

1726 εἰς σιγίλλιον *Παῖσιου* ὑπὲρ τῆς ἐν Πάτραις μονῆς Ὁμπλοῦ, Νοέμβριος. (5)

1727 εἰς σιγίλλιον *Παῖσιου* ὑπὲρ τῆς ἐν Καλάμαις μονῆς Χρυσοπηγῆς τῆς Βελανιδιάς. (6)

1727 εἰς σιγίλλιον πρὸς τοὺς ἡγουμένους τοῦ ἁγίου Ὄρους διὰ τοὺς πνευματικούς. (7)

1. Ἀρχ. Ἑρακλ. σ. 20 - 21.

2. Αἰνιγμάτων ἱστορικῶν λύσις ἢ δέσις (ἀπόσπ. Ἐπετηρίδος Ἑταιρ. κρητικῶν σπουδῶν Β') σ. 7 - 8.

3. Ἀρχ. Ἑρακλ. σ. 23.

4. Ἐκκλ. Ἀλήθ. ΚΖ', σ. 554.

4. Παράρτ. Κ' - ΚΒ' Φιλ. Συλλ. 110.

5. Ἑλληνικά, τόμ. Γ', 1930, σ. 118.

6. Ἑλλην. Β', 1929, σ. 434.

7. Ἑλλην. Γ', σ. 56.

- 1727, Μάϊος, εἰς γράμμα *Ἱερεμίου Γ'* πρὸς τοὺς μητροπολίτας Θράκης διὰ τὰ κουτία τοῦ ἁγίου Τάφου. (1)
1728. Προσφέρει εἰς τὴν ἐν Χάλκη μονὴν τῆς Θεοτόκου γρόσια 50 εἰς μνημόσυνον τοῦ θείου αὐτοῦ *Γενναδίου* Ἡρακλείας. (2)
- 1729 εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς ἐν Πόρω μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. (3)
- 1733 εἰς γράμμα *Σεραφείμ Α'* περὶ τοῦ πρώην πατριάρχου *Ἱερεμίου* κατὰ Μάϊον. (4)
- 1733 εἰς προσφώνημα πρὸς τὸν αὐτὸν «ἐπὶ τῇ ἐγχειρίσει τῆς πατερίτζας», κατὰ Ἀπρίλιον. (5) («συντεθὲν παρὰ τοῦ σοφολογιωτάτου μεγ. ἐκκλησιάρχου καὶ διδασκάλου κύρ Κριτίου» Καταλ. Ἀλεξ. Βιβλ. Γ', 339).
- 1735 εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* ὑπὲρ τῆς ἐν Κυνουρία μονῆς ἁγ. *Γεωργίου τοῦ Δύσινα*, Νοέμβριος. (6)
- 1740, Αὐγούστος, εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* διὰ τὴν μονὴν Ζωοδόχου Πηγῆς Φουρνᾶ, Κῶδιξ κτλ. ὑπὸ Χαρ. Χατζηθάνου, Ἀθηναί, 1938, σ. 57.
- 1741, Ἰουλ. 2, εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς ἐν Γαστούνη μονῆς Ἐλεούσης. (7)
- 1744, Μάρτιος, εἰς γράμμα *Παΐσιου Β'* πρὸς τὸν Οὐγγροβλαχίας μητροπολίτην. (8)
- 1744, Μάϊος, τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἱερὰν Κοινότητα τοῦ ἁγίου Ὁρους (Ἑλληνικά Γ', σ. 56).
- 1744, Ἰανουάρ. εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* ὑπὲρ τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ μονῆς τῆς Θεοτόκου Γραβιτσάνης. (9)
- 1745 εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς τοῦ Ἐσφιγμένου μονῆς. (10)
Βλ. Σταματ. Σαμιακ. Δ', 288.

1. Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 490.
2. Γ ε δ ε ώ ν, Γράμματα πατριαρχικά περὶ τῆς Μεγ. τοῦ γένους σχολῆς, Κ/πολις 19'3, σ. 104.
3. Ἑλληνικά Γ', σ. 122.
4. Ὁρθοδοξία ΙΑ', 1936, σ. 60.
5. Αὐτ. σ. 89.
6. Ἑλληνικά Γ', σ. 132.
7. Αὐτ. σ. 145.
8. Ὁρθοδοξία ΙΑ', σ. 60.
9. Ἑλληνικά Γ', σ. 152.
10. Actes de l'Athos, III, Actes d'Esphigmenou par L. Petit et W. R e g e l. Π/πολις 1906 (ἀποσπ. Βυζ. Χρονικῶν), σ. 64, 53.

1746 εἰς τὸν προβιβασμὸν τῆς ἐπαρχίας Δέρκων εἰς θρόνον κατὰ Ὀκτώβριον. (1) Εἰς τοῦ αὐτοῦ σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ Πρώτῃ μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως, Μάϊος 1746, (Θεολ. ΚΔ' 1953, σ. 224).

1746 εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς τοῦ Ἐσφιγμένου μονῆς. (2)

1747 εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς μονῆς Θεοτόκου εἰς Ζαχαριανὰ Φιλιατρῶν. (3) Ὑπὲρ τῆς Μεγ. Λαύρας διὰ τὰ ἐν τῇ Συνάξει προνόμια παρίστασθαι μετὰ ὑπηρετῶν Νοεμβρ.

1746 εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* κατὰ Μάϊον ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς τοῦ Ζωγράφου. (4)

1749, Μαΐου 27, εἰς σιγίλλιον *Κυρίλλου Ε'* ὑπὲρ τῆς ἐν Δωρίδι μονῆς Θεοτόκου τῆς Ἀμπελικιωτίσης ἐν Κοζίτσα. (5)

1749, Ἰούνιος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Τήνῳ μονῆς τῆς Θεοτόκου. (6)

1753, Ἰούλιος, εἰς σιγίλλιον *Κυρίλλου Ε'* περὶ τῶν ἀγενείων τοῦ ἁγίου Ὁρους. (7)

1757, Μαρτίου 8, εἰς γράμμα τοῦ *Καλλινίκου* πρὸς τὸν Σμύρνης *Νεόφυτον* διεκτραγωδοῦντος τὴν μισαδελφίαν. *

1757 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Καλλινίκου Δ'*, ὡς καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ καθαίρεσιν, Αὐγούστου 3. (8)

1759, Ἰανουάριος, εἰς σιγίλλιον *Σεραφείμ Β'* δι' οὗ ἀποκαθίσταται τὸ «πατριαρχικὸν σχολεῖον» δι' ἑτησίας ἐπιχορηγήσεως τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ διορίζονται ἔφοροι *Γεράσιμος* Ἡρακλείας, *Γεράσιμος* Κυζίκου καὶ *Γαβριήλ* Νικομηδείας καὶ ἄλλα λαϊκὰ μέλη. (9)

1759, Δεκέμβριος, τοῦ αὐτοῦ καθαίρεσις τοῦ Ἀντιοχείας *Κυρίλλου* (Ἐκκλ. Ἀληθ. Κς', σ. 101).

1760, Σεπτ. εἰς σιγίλλιον Σεραφείμ διὰ τὴν μονὴν Μαχαιρᾶ. Ἡ

1. Ὁρθοδοξία Ι', 1936, σ. 326.

2. P e t i t - R e g e l, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 70, 203.

3. Ν. Ἑλληνομνήμων, τόμ. Ε', σ. 82.

4. Actes de Zougrafou (παράρτ. XIII τόμ. Βυζ. Χρον. 1907) σ. 149, 194.

5. Ἑλλην. Γ', σ. 432.

6. Αὐτ. σ. 427.

7. Γ ε δ ε ῶ ν Πατρ. ἐφημ. σ. 308.

* «Περὶ τῆς ἐγχειρίσεως τῆς πνευματικῆς ράβδου δι' ὑπαγορεύσεως τοῦ λογιωτάτου μεγ. Πριμμικηρίου κύρ Τζανῆ ἐξεφωνήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας Γερασίμου ἐν τῇ μεταθέσει τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας Πατριάρχου κύρ Κυρίλλου, Σεπτ. κθ', τοῦ αψμη'.» (Καταλ. Πατρ. Ἀλεξ. Βιβλιοθ. Γ', 340).

8. Ὁρθοδοξία, ΙΑ', σ. 169, 201.

9 Γ ε δ ε ῶ ν, Γράμματα πατριαρχικὰ περὶ τῆς Μεγ. τοῦ γένους, σχολῆς, Κ/πολις 1903, σ. 9.

έν Κύπρῳ μονῆ Μαχαιρᾶ Παναγίας ὑπὸ Σ. Μενάρδου, Πειραιεύς 1929, σ. 126.

1760 εἰς πατριαρχικὸν γράμμα δι' οὗ προάγεται ἡ ἐπίσκοπὴ Ἀγαθουπόλεως εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν. (1)

1761, ἐπὶ Σεραφεῖμ, 8 Φεβρ. Γράμμα εὐχαριστήριον πρὸς Εὐγένιον, διδασκ. πατρ. σχολῆς, Μακεδονικά, Α', Θ/νίκη, 1940, σ. 122.

Δέν συμβιβάζονται αἱ ἐξῆς χρονολογίαι :

1763 εἰς σιγίλλιον **Σαμουήλ** ὑπὲρ τῆς ἐν Ἰασίῳ μονῆς τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ὅπου μάλιστα ὑπογράφεται τελευταῖος μετὰ τὸν Χαλκηδόνοσ καὶ Δέρκων. (2) "Ὅθεν δέν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸ πρωτότυπον νὰ ἦτο Ἡρακλείας εἰς τοιαύτην θέσιν. *

Ἄλλ' εἰς πειρασμὸν ἐμβάλλει ἡμᾶς ἡ παρὰ Χ ἀναγραφή τοῦ Ἡρακλείας **Γρηγορίου τοῦ Καλλίδου** ἀποστείλαντος κατάλογον σύντομον τῶν ἀπὸ τοῦ **Γενναδίου** (1714) μητροπολιτῶν εἰς τὸ Πανελλήνιον Λεύκωμα. Οὗτος ἔχει : **Γεράσιμος Δ'** 1779 - 1782 καὶ βεβαίως τοῦτο προέρχεται ἐκ τῶν κωδίκων, ὅπερ ἐπικυροῖ καὶ ἡ ἀρίθμησις Δ'. Μία πιθανὴ λύσις ὑπάρχει τοῦ προβλήματος τούτου. Ὑπῆρχε Μετρῶν καὶ Ἀθύρων συγγειῆς τῶν Λερίων μητροπολιτῶν Ἡρακλείας ὁ **Γεράσιμος** (1763 - 1783) ὁ ἐκλεγείς εἴτα πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1788. (1) "Ἄν οὗτος ὡς βοηθὸς τοῦ **Μεθοδίου** ἐπίσκοπος ἀντικατέστησέ ποτε τοῦτον, εἶναι ζήτημα ἐξετάσεως δεόμενον. (3) Ἐνταῦθα ἐπισυνάπτομεν τοῦ ἀειμνήστου Γερασίμου :

«Τῷ πρώτῳ Ἄρτης Νεοφύτῳ Μαυρομμάτῃ διαμένοντι ἐν Λαύρᾳ τῷ Ἀθωνοσ» (3 γράμματα).

Ἐκ Ραιδεστοῦ, ὅτε ἦν μητροπολίτης Ἡρακλείας ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιστολῇ παραπονεῖται διὰ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τοῦ μητροπολιτικοῦ οἰκῆματος καὶ τὰς δυσχερεῖας πρὸς ἔκδοσιν κυβερνητικῆς ἀδείας διὰ τὴν ἀνέγερσιν νέου καταλλήλου κτιρίου· ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 3 ποιεῖται λόγον περὶ πυρκαϊᾶς ἐν Ραιδεστῷ, ἣτις προυξένησε μεγάλας ζημίας καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς γείτονας.

1. Θρακ. Η', 1937, σ. 115.

2. Documente XIV σ. 1159, ἐνταῦθα καὶ Γεράσιμος Τυρωλόνοσ (sic).

* Νέα Σιών, τομ. ΛΕ' 1940, σ. 221.

3. Ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως ἢ συγχύσεως πρὸς τὸν σύγχρονον **Γεράσιμον Κυζίκου** προέρχονται νομίζω, καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ Ἡρακλείας **Γερασίμου** ἐν Acta patr. VI, σ. 354 καὶ παρὰ Litzika : Κατάλλ. ἑλλην. χειρογράφων, 1909, σ. 157, εἰς τὰ ἔτη 1769, 1772. Εἰς κακὰς ἀναγνώσεις ἀνάγονται καὶ οἱ ἐξῆς παρὰ τῷ κ. Σταμούλῃ, **Νεόφυτοσ** 1728, **Μελέτιοσ** 1741, **Γεράσιμοσ Γ'** 1766, **Χρυσανθοσ (Αμ)** 1752 καὶ **Ἰερόθεοσ** 1749 (σ. 119 - 120, 190).

1. «Τὴν πανιερότητά της ἀκριβῶς προσκυνοῦμεν καὶ ἠδέως ἀσπαζόμεθα δεόμενοι τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ, ἵνα τὴν διαφυλάττη ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ μετὰ τῶν ἐφιεμένων ἀγαθῶν παρὰ Θεοῦ θείῳ ἐλέει, καὶ δι' εὐχῶν τῆς πανιερότητός της ὑγιαίνομεν καὶ ἡμεῖς. Ἀφ' οὗ ἤλθαμεν, ἀδελφέ, ἐδῶ εἰς Ραιδεστόν δὲν ἡσυχάσαμεν τελείως ἀπὸ ταῖς φροντίδες τῶν διαφόρων ὑποθέσεων τῶν χριστιανῶν μας· ἄλλο δὲ ὅπου τόπον νὰ καθήσωμεν δὲν ἠύραμεν νὰ μὴν μᾶς ἐνοχλῇ ὁ ἄνεμος καὶ διὰ τοῦτο σπεύδομεν νὰ κάμωμεν τίποτες μερεμέτι, ἕως ὅπου δι' εὐχῶν της νὰ νεύσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὰς καρδίας τῶν κρατούντων καὶ μᾶς δοθῇ ἄδεια νὰ φθιάσωμεν, καθὼς θέλομεν καὶ ἀγαποῦμεν. Ὁ παπᾶ κύρ Γερμανὸς τὴν προσκυνᾷ καὶ δι' ἀγάπην της καὶ διὰ τὴν προκοπὴν του τὸν ἀγαποῦμεν κατὰ πολλὰ κράζοντές τον συνεχῶς εἰς τὸ τραπέζι μας. Ἄς μᾶς γράφει δὲ καὶ ἡ πανιερότητά της τὴν ἀγαθὴν της ὑγείαν, ἂν εἶνε ὁρισμὸς της· τὰ δὲ ἔτη αὐτῆς εἶψαν θεόδεν πανευτυχέστατα».

αψκη'. Ἀπριλίου θ'
† Ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος.

2. «Πρέπει νὰ παραπονήσῃς, ἅγιε γέροντα, (1) ὅπου δὲν ἐννοιάζομαι νὰ σὲ στείλω καμμίαν φορὰν τίποτες· ὅμως τί νὰ κάμω; δὲν εἶμαι Νικαίας, ὅπου νὰ σὲ στείλω ἀπὸ τὸ μετόχι τοῦ τόπου ἐκείνου, εἰς τὴν ἐπαρχίαν μου κεράσια καὶ βύσινα εὐρίσκονται, τὰ ὅποια αὐτοῦ εἶνε πολλὰ· ἐλιαῖς μοῦ εὐρέθησαν καλαῖς καὶ ἰδοὺ ὅπου σοῦ στέλλω ἓνα βαρέλι μὲ ἓνα κουτί χαλβᾶ καὶ ἓν κουτί ραὰτ λουκοῦμ διὰ τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστήν καὶ νὰ γευθῆς μὲ ὑγείαν καὶ μὴ μὲ ἀλησμονῆς, ἀδελφέ, εἰς τὰς εὐχὰς σου σὲ παρακαλῶ· καὶ οἱ χρόνοι σου θεόθεν πλεῖστοι καὶ ἀγαθοί.»

αψλθ', Φεβρουαρίου ιγ'.
† Ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος

3. «Τὴν ὑμετέραν πανιερότητα ἀσπαζόμενοι χαιρετοῦμεν καὶ ἠδέως προσαγορεύομεν δεόμενοι τοῦ ἁγίου Θεοῦ νὰ τὴν διαφυλάττη εἰς χρόνους μακροὺς διὰ νὰ παρακαλῇ τὸν ἅγιον Θεὸν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀμαρτωλῶν. Ἐπιστολὴν της ἐλάβομεν ὁμοῦ καὶ τὰ σταλθέντα καὶ εὐχαριστοῦμεν. ἀλλὰ κοντὰ εἰς τὰ ἐδικὰ μας ἐκάψαμεν καὶ ἐκεῖνα ὅπου μᾶς ἐστείλλετε, (sic) διότι ἡ πυρκαϊά, ὅπου ἔγινεν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἔκαμε πολὺν ὄλεθρον καὶ εἰς τοὺς γειτόνους καὶ εἰς ἐμένα τὸν ἀμαρτωλόν, καθὼς θέλει σᾶς τὰ γράφει ὁ ἅγιος Ξάν-

1. Προσφώνησις δὲν ὑπάρχει.

θης· παρακαλῶ μὲ θάρρος νὰ δεχθῆ μερικὴν μουροῦναν, δύο ζευγάρια κοντοῦρες καὶ τρία γεμένα. πρὸς τούτοις δὲ μὲ κάμνετε χάριν μεγάλην προστάζοντάς με εἰς ὅτι χρειάζεται νὰ μοῦ γράφῃ νὰ τὸ τελειώσω μὲ προθυμίαν. Ταῦτα μὲν, ἡ δὲ εὐχὴ τῆς ὑμετέρας πανιερότητος εἶη μοι φυλακτήριον.»

αψλθ', Ἰουνίου 15

† Ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος (')

Ἐπισημείωσις. Φρονῶ, ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ παρενείρω ἐνταῦθα τὰ κατωτέρω τοῦ ἀπὸ Μετρῶν Γερασίμου Γ' Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας (1783 - 8) ἀνεψιοῦ τοῦ Ἡρακλείας Γερασίμου, ὅστις διέσωσεν ἡμῖν ἰκανὰς περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις.

Περὶ ἑαυτοῦ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀφίξεώς του καὶ τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν ἦρε τὴν ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας, ἔγραψεν ὁ ἀοίδιμος τὰ ἐπόμενα ἐν σελ. 197 τοῦ Β' ἐπισήμου κώδικος. Οὕτω προοιμιάζεται ὁ ἐκδότης. Ὁ πατριάρχης δὲ ἄρχεται: «Ἡμεῖς ἐκ βρέφους εἰς τὸν τῆς ὑποταγῆς ἀχθέντες κανόνα καὶ ζυγὸν διήγομεν ἀμερίμνως οὕτως ὑποταττόμενοι, ὅτε δὲ ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς ἐξελεσθῆναι με ἀπὸ ἱεροδιακόνου εἰς τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, πάλιν τοὺς τῆς ὑποταγῆς λόγους ὡς ἐπωφελεῖς οὐκ ἀφείλετο ἐκ τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἀλλ' ἦμεν ἐν τούτῳ ὑποτασσόμενοι τηροῦντες κατὰ τὸ δυνατόν τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα ἄμεμπτον καὶ ἀπρόσκοπτον. (') καὶ οὕτω διήγομεν ἐπὶ δύο χρόνους ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς Ἡρακλείας—Μετρῶν μηδὲν ἄλλο φροντίζοντες ἢ τῆς τῶν ὑπηκόων ὠφελείας καὶ κατὰ Χριστὸν προόδου καὶ τῆς, ἧς ὑπεσχέθη, ὑποταγῆς καὶ ἀποπληρώσεως πρὸς τε τοὺς δανειστάς ἡμῶν καὶ πρὸς τὴν μητέρα ἡμῶν ἐκκλησίαν κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν ἐκείνῳ τῷ θρόνῳ ἔθος· μύρια γὰρ χάραι καὶ διάφορα τῶν ἄσπρων τὰ παρ' ἡμῶν κατ' ἔτος δεινῶς ἀπαιτούμενα, ὅθεν καθ' ὁμοιότητα τῶν λοιπῶν τοῦ θρόνου ἐκείνων ἀδελφῶν καὶ ἡμεῖς συνεπολιτευόμεθα, ἀπαιτοῦντες τὰ νενομισμένα παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ὑποκειμένων ἡμῖν, ὡς ἂν ἀποπληρώμεν, ἵνα μὴ ποιναῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποβληθῶμεν· καθαίρεσις γὰρ καὶ ἔκπτωσις τῷ μὴ ἐτοίμως τοῖς χρέεσιν ἀπολογουμένῳ ἀπόκειται. Οὕτω τοίνυν ἡμῖν συμπολιτευομένοις καὶ λύσιν τῆς τοιαύτης ἐνοχλητικῆς διαίτης ἡγουμένοις τὴν παραίτησιν συνέβη τὰ ἐναντία καὶ ἀντὶ παραίτησεως

1. Ἐκ τοῦ λαυριωτικοῦ κώδικος ὀγκώδους τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Μαυρομάτου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Σωφρ. Εὐστρατιάδου ἐν Θρακ. Η', 1937, σ. 55 - 56. Περὶ πιστῆς ἀντιγραφῆς ὅλων τῶν τοῦ ἐκδότη δὲν ἐγγυῶμαι. Οὗτος παραμένων ἐν Παρισίοις ἠγγάρευεν ἀγραμμάτους εἰς τοῦτο μοναχοῦς.

2. Ἀπρόσκοπτον ἐγράψαμεν ἀντὶ ἀπρόσκοπτον.

ἡ πατριαρχεία τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ δυστυχοῦς θρόνου ἐπεφορτίσθη ἡμῖν παρά τε τῶν ἐνδημούντων ἀγίων ἀρχιερέων συνδρομῆς καὶ παρ' ὄλου τοῦ εὐσεβοῦς εὐγενοῦς τε καὶ χριστιανικοῦ γένους ἡμῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γεγονότος κυροῦ Κυπριανοῦ μετεκαλέσαντο ἡμᾶς εἰς ταύτην τὴν μὴ ὄφελον προστασίαν τῆς πατριαρχείας ταύτης ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν Μετρῶν, (1) ὅλοι κοινῶς· ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἄλλως ἢ τὰ πάντα καλῶς διεξάγουσα πρόνοια βούλεται καὶ ἄλλως ἡμεῖς, διὰ τοῦτο εὐθύς νέα χρέη καὶ βάρη ἀπαιτήσεως δυσσαπήλλακτα καὶ δυσφόρητα καὶ ἡσυχία οὐδαμοῦ· τοῦτο ἦν πατριαρχεία ἡμῶν καὶ φροντίς τοῦ πῶς ἂν ἀπέλθωμεν καὶ πότε καὶ τί τὰ συναντήσοντα καθ' ὁδὸν καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως. Ὅθεν μετὰ τοὺς τοσοῦτους κινδύνους καὶ θαλασσίας ταλαιπωρίας—παρ' ὀλίγον ἂν ἐν Σύμῃ ἐξελίπαμεν τῆς ζωῆς—καὶ ἦλθομεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ὀκτωβρίου δεκάτῃ κατάκοποι ἐκ τῆς ταλαιπωρίας. Διὰ τοῦτο ἀνήλθομεν πρὸς τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ θρόνου ἡμῶν μοναστήριον, ἵνα ἐφησυχάσωμεν ὀλίγον ἐν τούτῳ καὶ παραμυθῆσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς περὶ ἡμᾶς· ἀλλὰ ποῦ ἄνεσις ἢ ἀνάπαυσις ἢ παραμυθία; Ἐκεῖ ἄλλα κακὰ ἀνεφάνησαν βαρβαρώτερα καὶ αὐτῶν τῶν ποτὲ Ταυροσκυθῶν· ὁ γὰρ ἐκεῖσε ὢν ἡγούμενος ἔδειξεν ὡς τὸ μοναστήριον καὶ αὐτὸς χρεωστειῖ ἄπειρα χρέη καὶ ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν, ἵνα μὴ ἀπατηθῇ· ἔφθη γὰρ προγράψας ἡμῖν κατάστιχον ὡς διὰ τῆς σιτοδείας εἰς ἑπτακόσια πενήκοντα γρόσια χρέος τὸ μοναστήριον περιέπεσε. Καὶ μὴ ὑπομείναντες τὴν τοιαύτην ταυροσκυθικὴν ὠμότητα τοῦ βαρβάρου, μηδὲν ποιήσαντες ἀνεχωρήσαμεν καὶ ἦλθομεν εἰς Ῥαχίτιον μετὰ τοῦ ἀρχιμανδρίτου διὰ θαλάσσης τῇ κγ' Ὀκτωβρίου, ἔνθα διατρίψαντες ὄλον τὸν Νοέμβριον διὰ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν χριστιανῶν εὐγένειαν καὶ ὑποδοχὴν καὶ τῆς ἀγενοῦς καὶ βαρβάρου ψυχῆς ἐπιλαθόμενοι, ὡς ἀσκηθέντες ἐν τῷ τῆς ἀνεξικακίας χριστιανικῷ κανόνι τῷ μηδέποτε μεταμελουμένῳ, ἀνήχθημεν διὰ τοῦ ποταμοῦ τριήμεροι εἰς Αἴγυπτον, τῇ κθ' Νοεμβρίου καὶ διὰ τὸ ἔσπεραν γενέσθαι ἐμείναμεν παρά τινι κατολίκῳ ἐν τῷ Μπλάκῳ, ξενισθέντες πλουσίως καὶ χριστιανικῶς παρ' αὐτῷ, ᾧ τινι ἀποδοίῃ Θεὸς τοὺς μισθοὺς τῆς ὑποδοχῆς ἀπειροπλάσιως. Τῇ δ' ἐφεξῆς ἦλθομεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον μετὰ τῆς συνήθους ὑποδοχῆς καὶ δεξιώσεως τῶν ἐνταῦθα δυστυχῶν εὐαριθμῆτων χριστιανῶν καὶ παρρησιάσθημεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἐν τῷ πατριαρχείῳ ἡμῶν. Ἀπολαύσαντες τοίνυν αὐτούς, ἀνήλθομεν εἰς τὰ ὑπερφᾶ, ἔνθα ὁ πατριάρχης ἔθος

1. Μέτρων ὡς καὶ ἀνωτ. ἀλλὰ νῦν γράφομεν Μετρῶν, ὅθεν καὶ ἐδιωρθώσαμεν.

ἀναπαύεσθαι. Τὰ δὲ μετὰ τοῦτο τίνα ; Ἐπιτήσεις παρὰ τῶν ἐντοπίων καὶ ζητήσεις ἀλυσιτελεῖς καὶ μάταιαι· τὰ γὰρ τοῦ θρόνου φιλοτιμήματα τὰ ἐκ ψυχομεριδίων τῷ δυστυχεῖ τούτῳ θρόνῳ παρὰ τῶν προπατριαρχευσάντων προσκτηθέντα καὶ ἀγορασθέντα, αὐτοὶ ἀπονέμεσθαι καὶ ἔχειν ἐβούλοντο, ἀλλὰ δὴ καὶ γράμματα ἡμῖν ἐδείκνυον, ἵνα ἐκόντες καὶ ἄκοντες ἐνδώσωμεν τῇ ὀχλαγωγῆσι πεισθέντες καὶ τῷ τῆς ἀνασκησίας (sic) φόβῳ· ἀλλ' οὐδὲν τούτοις ἐκ τούτων ὄφελος ἐγένετο, τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον πενταετῆ ὄντα ἀπαιτησαμένων ἡμῶν· τίς γὰρ οὕτως ἀνάληγτος καὶ ἀναίσθητος, ὥστε πεισθῆναι τοῖς ἀσεβέσιν οὕτω ῥήμασιν ; ἀλλὰ πληρώσαντες τὰ διδασκαλεῖα τῷ διδασκάλῳ ἐξ ἰδίων αὐτοὶ ὑπέσχοντο καὶ ὑποσχεθέντες τὴν συμφωνίαν τοῖς τῶν τέμπλων μαστόροις, ὄλα χίλια διακόσια γρόσια, ἔασαμεν αὐτοὺς μετὰ τῆς αὐθαδείας αὐτῶν. Εἶτα ἐπληρώσαμεν καὶ τὰ νενομισμένα ἐν τῷδε τῷ κώδικι τοῦ θρόνου παρὰ τοῦ ἀοιδίου Ματθαίου δοθέντα καὶ παρὰ τοῦ μακαρίτου Κυπριανοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς ἐπανόδου ἡμῶν ὁ πασᾶς ἐκάθητο εἰς τοῦ Μπλάκου ἐκπτώτου δίκην, τοῦ Σέχ Μπέλει Μουράτ Μονή, οὕτω κελεύσαντος, ἐστείλαμεν τὸ μπεράτιον ἡμῶν μετὰ τοῦ ἱερομονάχου Χαραλάμπους ἡγουμένου ἡμῶν ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἐσκι Μισήρι μοναστηρίῳ τοῦ θρόνου πρὸς τὸν Μάλεμ Ἰμπραήλ Τζέχερ, ὅπως δι' αὐτοῦ ἐμφανισθεῖ τῷ ὑπερτάτῳ κράτει τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος καὶ Σέχ Μπελέτη, ὃ καὶ ἐγένετο. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ μπερατίου προσέταξεν ὁ Σέχ Μουράτη, ὡς γενέσθαι ἢ ἀρχαία τάξεις κατὰ τὸ σῦνήθες καὶ ἵνα δοθῆ τὸ καββάδιον μετὰ τοῦ μπουγιουρδίου καὶ λαβέτω ὁ παπᾶς τὰ σῦνήθη ἀβαάτια αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐστάλη παρὰ τοῦ πασᾶ πρὸς ἡμᾶς τὸ καββάδιον μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἰδίου πασᾶ καὶ ἐφόρεσεν ὁ Χαραλάμπος ἀνθ' ἡμῶν τὸ τοιοῦτον ἀσῦνήθες καββάδιον μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας τῆς ἐπανόδου ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ ἀπετίσαμεν ἅπαντα κατὰ τὴν καταγραφὴν καὶ ἡγοράσαμεν τὸ ἀπὸ τὸν Μπλάκον ἀνυποφόρητον καὶ ἀσυνήθη πολὺδρομον κόπον τῇ σῦνήθει καταβολῇ. Ὅτι δὲ οὐκ ἐγένετο ἡ σῦνήθεια τοῦ φορέσαι ἡμᾶς καββάδιον τοῦ πασᾶ, πρῶτον ἡμεῖς οὐκ ἠθελήσαμεν διὰ τὸ ἀσῦνήθες, εἶτα πως ὁ Σέχ Μπελέτης ὑπέλαβεν ἡμᾶς τῇ ὑποταγῇ τῇ σὺν λόγῳ ἐθισθέντας. Οὕτως ἐγένετο ἡ ἀποκατάστασις ἡμῶν. αψπδ'. Δεκεμβρίου δέκα.»

† Ὁ Ἀλεξανδρείας Γεράσιμος. (1)

1. Γερασίου Γ. Μαζαράκη, «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Εὐγενίου Μιχαηλίδου, τέως διευθυντοῦ τοῦ Ἐκκλ. Φάρου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 1932, σ. 651 - 654.

Ὁ ταύτην τὴν ἔκθεσιν δημοσιεύων Μαζαράκης γράφει τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τῆς δράσεώς του ὡς πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ἐν συνεχείᾳ : «Ὁ Γεράσιμος πέντε ἔτη μόνον ποιμάνας τὴν ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας ὀλίγα ἠδυνήθη ὑπὲρ αὐτῆς νὰ πράξη· ἐν τούτοις ἐπεσκεύασε τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μονὴν τοῦ ἁγίου Σάββα συνδρομῆ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ὀρθοδόξων. Τακτικὸς περὶ τὰς δαπάνας καὶ αὐστηρὸς διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τοῦ θρόνου, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ ἐν φυλ. 31 - 34 τοῦ Α' ἐπισήμου κώδικος, σελ. 199, τοῦ Β' αἱ λεπτομερεῖς σημειώσεις του, πολλὰ ἤθελε δυνηθῆν νὰ πράξη πρὸς ἀνθρώπων τῶν οἰκονομικῶν τοῦ θρόνου, ἂν μὴ κατελάμβανεν αὐτὸν ὁ θάνατος ἐν Ραχιτίῳ τὸν Αὐγούστου. Τὸ λείψανον αὐτοῦ μεταφερθὲν εἰς Ἀλεξανδρείαν ἐτέθη παρὰ τὰ τῶν προκατόχων του τῆ 6 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ὁ Γεράσιμος διδαχθεὶς ἐκ πείρας ἐδυσπίστει πρὸς τοὺς περὶ ἑαυτὸν, ἰδίως δὲ πρὸς τὸ λεγόμενον ἐγχώριον στοιχεῖον· τούτου ἕνεκα ἕνα καὶ μόνον εἶχε καταστήσει ἐπίτροπόν του, τὸν Πρωτοσύγκελλον Θεόκλητον, πρὸς ὃν τῆ 22 Δεκεμβρίου τοῦ 1783 ἔγραψεν ἐπιστολὴν «περὶ τῶν χρυσῶν φορεμάτων ὅπου βάλλουσιν οἱ Χριστιανοὶ ἐπάνω εἰς τοὺς νεκρούς» καὶ ὃν προσεκάλει ν' ἀπολογηθῆ εἰς διαφόρους ὑπὸ τινῶν διατυπωθείσας κατ' αὐτοῦ κατηγορίας.

«Σύγγραμμα οὐδὲν κατέλιπεν ὁ Γεράσιμος, ὅστις ἐθεωρεῖτο καὶ ἦν λόγιος, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γραφείσης βιογραφίας Γερασίμου τοῦ Β'.»⁽¹⁾ Ἐν τούτοις ὁ Ἀθ. Παπαδ. Κεραμεὺς ἐδημοσίευσεν τὸ «Μικρὸν αὐτοῦ χρονικὸν ἐν τῆ «Πατρίδι» Βουκουρεστίου τοῦ 1900, ἀρθ. 2888 - 2891. Τοῦτο εἶναι συνέχεια τῆς «Ἐκκλησ. Ἱστορίας» τοῦ Ἀθηνῶν Μελετίου, ἧτις ἔφθανε μέχρι τοῦ 1714, καὶ τὸ σύγγραμμά του ἐπλούτισε διὰ σοφῶν παρατηρήσεων ἐπὶ ὀλίγων γνωστῶν ζητημάτων τῆς περιόδου ἐκείνης τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἧτις εἶναι ἡ λίαν ἀξιοσημείωτος τῆς Τουρκ. κυριαρχίας.⁽²⁾ Κατὰ τὸν Μαζαράκη : «Ὁ Γεράσιμος ἦν υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Γαμάρη καὶ τῆς Ἀννης, ἐγεννήθη δ' ἐν Λέρῳ, ἀνεψιὸς δ' ὢν τοῦ Νικαίας καὶ εἶτα Ἡρακλείας Γερασίμου καὶ θεῖον μέγαν σχὼν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ μάμμης τοῦ ἐκ Χίου Ἡρακλείας ἀναδειχθέντα Γεννάδιον. ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας προωρίσθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἔζησε καὶ ἀπέθανεν».

Ἐν τοῖς ἐξωφύλλοις τοῦ ὑπὸ τὰ σημεῖα 101 - ΤΣΤ' χειρογράφου τῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ τὸν τίτλον «Κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων», εὔρηνται αἱ ἐπόμεναι σημειώσεις τοῦ

1. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 654 - 655.

2. Βλ. L. Petit ἐν *Echos d'Orient*, IV, 1900, σ. 376.

Γερασίμου Ἡρακλείας καὶ τοῦ Γερασίμου Μετρῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ Μαζαράκης γράφει. Ἐν τοῖς ἐξωφύλλοις τῆς ἀρχῆς.

α') «1728 Σεπτεμβρίου, ἡμέρα Κυριακῆ *ἄνοιξαν τὰ θεμέλια τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς Ἡράκλειαν τοῦ λεγομένου* (δυσανάγνωστος ἢ λέξις), (1) ἐπιστατοῦντος τοῦ ἡμετέρου πρωτοσυγκέλλου κύρ Γαβριήλ ἐκ χώρας Βουρλών, ἐτελείωσε δὲ κατὰ τὴν 8ην Δεκεμβρίου. Ἡρακλείας Γεράσιμος».

β') «Νῦν δὲ βοηθεῖα Θεοῦ Μετρῶν Γερασίμου τοῦ καὶ ἀνεψιοῦ τοῦ αὐτοῦ Ἡρακλείας Γερασίμου.»

γ') «Γεννάδιος μὲν ὁ ἐκ Χίου Ἡρακλείας γενόμενος μέγας θεῖος ἡμῶν ὑπῆρχε· τῆς γὰρ μάμμης ἡμῶν ἀδελφός ἦν· ἐγένετο μὲν ἀρχιερεὺς Χίου τῷ ἐνενηκοστῷ ὀγδόῳ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, διαρκέσας δὲ ἄχρι τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ, δύο μόνον ἐβεβίουσιν (sic) ἔτη εἰς Ἡράκλειαν, τελευτᾷ Ὁκτωβρίου 1717 εἰς Τζορλοῦ. Ὁ δὲ Γεράσιμος ἀπλοῦς ἡμῶν θεῖος ὑπῆρχεν· ἔζησεν δὲ ἀρχιερεὺς ἀπὸ τῶν δεκαπέντε ἕως τῶν ἐξήκοντα ἑπτά τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος καὶ τελευτᾷ πρώην Ἡρακλείας ἐπὶ διαδόχῳ ἀνεψιῷ αὐτοῦ Μεθοδίῳ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, ἑβδόμῃ τοῦ αὐτοῦ. Τούτου ἦν τὸ παρὸν Νόμιμον, ὅπερ νομίμως ἤδη πρὸς ἡμᾶς ἐπληρώθη Ὁ ἐλέω Θεοῦ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Γεράσιμος γράφω».

δ') «αψκ', Αὐγούστου 1717. Ἐδωκε τὸ κοινὸν χρέος ὁ Βυζιῆς Ἰωακείμ καθηρημένος ὢν. Ἐσυγχωρήθηκε πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν, οὐκ ἔφθασε δὲ νὰ ἴδῃ τὴν ἀθώωσίν του».

Ἐν δὲ τοῖς τελευταίοις ἐξωφύλλοις αἱ ἐπόμεναι :

α'. «Ἀνεπαύθη ὁ πατὴρ ἡμῶν εἰς τὴν πατρίδα, ὁ Ἰωάννης τοῦ Γαμάρη, τῷ αψπα', πλήρης ἡμερῶν τῶν τε μενουσῶν καὶ τῶν λυομένων, τῇ δ' τῆς διακαινησίμου, ζ' Ἀπριλίου· ἡ δὲ μήτηρ ἡμῶν Ἄννα τῷ αψκγ', (2) Αὐγούστου 1717, ἀφ' οὗ ὁμοῦ ἐμοθεν, ὅτι ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχης».

β'. «αψκ', (3) Αὐγούστου 1717 εἰς τὰς ἑπτὰ ὥρας τῆς νυκτός, ξυμέ-

1. Εἶναι ἀσφαλῶς τὸ ἐπωνύμιον τοῦ ἁγίου «Ἀράπης».

2. Τὸ κείμενον ἔχει αψωγ'.

3. Ὁμοίως αψω', γραπτέον αψκ'. Εἰς τὸ ἔτος τοῦτο καὶ ὁ Γεδεὼν γράφει, ὅτι «ὁ τε πατριαρχικός ναὸς καὶ τὰ πατριαρχικά σπίτια καὶ ὅλα τὰ πέριξ πατριαρχικά κατοικήματα κατεστράφησαν ὑπὸ πυρκαϊᾶς, ἥτις μεσουντος τοῦ 1720, ὡς εἰκάζει τις ἐκ τοῦ παρὰ τῷ Κομνηνῷ τοποθετήσεως τοῦ γεγονότος (τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σ. 313) κατέστρεψε τὰς συνοικίας Φαναρίου καὶ Πετρί-καπίου» (Χρονικά τοῦ πατριαρχ. οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ, 1884, σ. 86-87). Ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου ἐξάγεται, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ 1720 ἐγένετο ἡ πυρκαϊά.

ρωμα Σαββάτου, ἀρχίσαμε τὰ θεμέλια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, πατριαρχεύοντος τοῦ παναγιωτάτου κυρίου (Ἱερεμίου) χάριτι δὲ Χριστοῦ καὶ εἰς δόξαν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐτελειώθη ὁ περίβλεπτος πατριαρχικός ναός και ἅπασα ἡ περιοχή αὐτοῦ μετὰ τῶν ὁσπιτίων αὐτοῦ κατὰ τὸ αψκ'. Δεκεμβρίου κστ'. Ὁ Νικαίας Γεράσιμος».

γ'. «1726 Ἰανουαρίου 27 ἔγειναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς τὴν Τζουμπαλῆ καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς τὴν Ἐντρινεκαπί καὶ εἰς τὰς 29 τοῦ αὐτοῦ μηνός καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου εἰς τὰ Τατάβουλα εἰς τὰς 23 τοῦ Φεβρουαρίου 1726».

Μεθόδιος Β' 1760—1794

Μεθόδιος ὁ ἀπὸ Μετρῶν ἀνεψιός τοῦ **Γερασίμου** γεννηθεὶς ἐν Λέρῳ τῷ 1714 κατὰ τὸν 186 κώδικα τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τοῦ ἁγίου **Παντελεήμονος** :

«1714, νοεμβρίου 11, Ἀ ρ ε ζ ί ν α, ἀνεψιὰ τοῦ Γ ε ν ν α δ ί ο υ ἐγέννησεν υἱὸν Μ α ν ὄ λ η ν· ἔγραφε δὲ Δ η μ ῆ τ ρ ι ὅ ς τις ἐκ νήσου Λέρνης...» (1) Ἀποκαμὼν ἐν λιπαρῷ γήρατι παρητήσατο καὶ ἀπεβίωσεν ὑπερογδοηκοντούτης. Ἡ πρὸς τὸν πατριάρχην ἀναφορὰ (1870) γράφει : «τοῖς ἔχνεσι βαδίσας ἀπαρεγκλίτως τοῦ περιδόξου θείου του καθ' ὅλην τὴν ἀρχιερατικὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν κυριαρχίαν του, καὶ εἴτι ἔμεινε ἐλλιπὲς τυχὸν τὸν προκάτοχόν ἀναπληρώσας (2) καὶ πολλὰ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἅπασαν καλὰ διαπραξάμενος, ἔξαιρέτως δὲ εἰς τὴν πατρίδα μας». (3)

Ἐκ τῆς ὧδε ἀναδημοσιευομένης παραιτήσεως αὐτοῦ γενομένης τῷ 1794 καταφαίνεται ἡ λογιότης τοῦ Μ ε θ ὀ δ ί ο υ : (4)

† Ἐμμένειν διὰ βίου τῇ κλήσει, εἰς ἣν ἕκαστος ἐκλήθη ἀγαθόν. Ἐνεργεῖν δὲ εἰς τέλος κατ' αὐτήν, καὶ πράττειν τὰ δέοντα εὐκταιότατον. Ἄλλ' ἔστιν ὅτε νικᾷ ἡ τῆς φύσεως ἀσθενεία, καὶ ἡ γνώμη οὐκ ἐξικνεῖται ἐφ' οἷς ὀρμᾷ προαίρεσις, καὶ ἀπαιτεῖ ἡ κοινὴ τῶν πραγμάτων χρεία. Ἐπιθεν τοὶ κἄγῳ δι' ἀσθενείαν γήρους μηκέτι οἷός τε ὢν συντόμως ὑπαγορπνεῖν, καὶ πολυειδῶς μεριμνᾶν πάντα πᾶσι γινόμενος, ὑπὲρ τῆς τοῦ ἐμπιστευθέντος μοὶ λογικοῦ ποιμνίου σωτηρίας, καὶ ἀπαυδήσας ἤδη τῶν πολλῶν πόνων, ὑφορῶμενος δὲ μή τι τῇ κατ' ἐμὲ ταύτῃ ἀσθενείᾳ τῶν πρὸς ὁδηγίαν καὶ φυλα-

1. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 4.

2. Σώζεται βρῦσις ἐν Ραιδεστῷ κατὰ Γ ε δ ε ὦ ν φέρουσα τὰ στοιχεῖα ΗΡ. ΜΘ.

3. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 24.

4. Αὐτ. σ. 25 - 26.

κὴν συντεινόντων παρέλθῃ ἐπὶ τῆς ποιμένης παροραθῆν, δέον ἔκρινα, γνώμη αὐθαιρέτῳ, παραίτησιν ποιήσασθαι τῆς ἐπαρχίας ἑμαυτοῦ καὶ τοῦ θρόνου, οὐ μὴν δὲ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης. Καὶ δὴ παραιτοῦμαι ἐκὼν ὑλ' ἀσθενείας γήρους τὴν ἑμαυτοῦ ἐπαρχίαν τῇ κοινῇ μητρὶ τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ δέομαι πρῶτον, ἵνα μου τῆς ἀσθενείας συγγνοίῃ μιμνησκομένη τῆς ἄκρας μου ὑποταγῆς καὶ ἐν πᾶσι εὐπειθείας καὶ προθυμίας καὶ τῆς διηνεκοῦς ἀγάπης καὶ μητρόφας στοργῆς μηδέποτ' ἐμὲ ἀποστερήσῃ. Ἰδίως δὲ τοῦ παναιγιωτάτου μου δεσπότη καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἀγαπητῶν μοι συναδέλφων ἀγίων ἀρχιερέων, ἵνα μηδέποτε τῆς ἀδελφικῆς διαθέσεως καὶ ζῶντα καὶ θανόντα χωρίζωσι· δεῦτερον δὲ παρακαλῶ αὐτοὺς θερμῶς, ἀναλαμβάνοντες ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ τὴν δικαίαν φροντίδα καὶ μέριμναν τῆς ἐπαρχίας ταύτης νομίμως καὶ κανονικῶς ἐκλέξωσι καὶ ψηφίσωσι τὸν μᾶλλον ἄξιον καὶ ἱκανὸν εἰς ἐπίσκοπον καὶ προστασίαν, καὶ διεξαγωγὴν τῆς ποιμαντορίας ταύτης [εἷς τε τὴν] διδαχὴν πιστοῦ λόγου, καὶ πάντα πᾶσιν ἐσόμενον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν πάντων· ὃν δ' ἂν νομίμως καὶ κανονικῶς ἐκλέξωνται καὶ ἐπιψηφίσωσι ποιμενάρχην καὶ ἀρχιερέα ταύτης τῆς ἐπαρχίας, τοῦτον κἀγὼ συμφώνως τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ πνεύματι, συμψηφίζομαι καὶ ἀποδέχομαι· γνωρίζω διάδοχον νόμιμον. Ὑπὲρ ταύτης οὖν τῆς οἰκειοθελοῦς παραιτήσεως τῆς ἐπαρχίας ἑμαυτοῦ καὶ τοῦ θρόνου δέδωκα καὶ τὸ παρὸν ἔγγραφον εἰς ἔνδειξιν.

† Ὁ πρῶην Ἡρακλείας Μεθόδιος βεβαιοῖ. „αιψυδ’.

Ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ, ἣτις πρωτοφανὴς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀντιστρατευομένη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καθ' ὃ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀρίζει τοὺς ποιμένας, δὲν ἐγένετο, ἐννοεῖται, εὐχερῶς· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤρκει τὸ κύρος καὶ ὁ σεβασμὸς, ὃν ἔφερε ὁ πολύμητις Ἡρακλείας, προσετίθεντο ἐνλίτε καὶ τὰ ἀργύρια πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ἀξιώσεων τῶν ἄλλων. «Ἰαυτὰ μανθάνοντες οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἡρακλείας Γιμάρηδες (1) διορθώνουσι τὴν γνώμην τοῦ πατριάρχου δίδοντές τον 2000 φλωρία καὶ πληρώνουν καὶ τῷ Ἀλῆ τὰ 6000 φλωρία, καὶ γίνεται Ἡρακλείας... ὁ Μετρῶν Μεθόδιος κατὰ μῆνα Αὐγούστον». (2)

1. Γιμάρης ἦν τὸ πατρωνυμικὸν τοῦ Μεθοδίου, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ἐπιτυμβίου, ὃ ἐποίησεν ὁ Κωνσταντῖνος Γουλιανὸς εἰς τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ Γιμάρη τὰ φραλῆν ἔχοντα τὸ ὀφθίκιον τοῦ παχαρνίκου (ἀρχοντος) καὶ ταφέντα ἐν Ραιδεστῷ (Ἀρχ. Ἡρακλ. 28).

2. Ταῦτα τὰ ἐν τοῖς παρασκηνοῖς ἐξιστορεῖ ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Γεδεὼν ἐπιλέγει: «Ὁ περίεργος ἀναγνώστης μετ' ἐκπλήξεως μανθάνει ὅτι ἐμετρήθησαν 4.000 ἀγγλικῶν λιρῶν ὑπὲρ τῆς τοῦ Μεθόδιου μεταθέσεως, ἐκτὸς τῶν ποικίλων δώρων καὶ χορηγημάτων εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς συνόδου καὶ εἰς τοὺς τοῦ πατριάρχου ὑπαλλήλους κτλ.» Αὐτ. 29.

Περὶ τῆς φιλομουσίας τοῦ *Μεθοδίου* ἐγράφομεν τινα ἐν τῷ κεφ. Η', 6. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐφορεία τοῦ τῆς Λέρου σχολείου ἐξαιτουμένη τὴν συνδρομὴν ἔγραφε πάντως περὶ τούτου πρὸς Λέριον ἀρχιερέα : «Ὁ ἅγιος Ἰωρακλείας, ὁ θερμὸς τῶν καλῶν ἐραστής, ὁ διακαῆ ἀεὶ περὶ τὰ θεῖα τὸν ἔρωτα τρέφων, τὸ τῆς ἡμετέρας πατρίδος κλέος καὶ στήριγμα, ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι βουλὴν ἐβουλεύσατο λίαν ἀγαθὴν καὶ ἐπωφελῆ, ἣν καὶ εἰς τὸ τέλος ἀγαγεῖν ἐπείγεται...σχολεῖον ἑλληνικὸν ἐγκαταστήσαι τῇ πατρίδι διὰ δαπάνης οὐ μικρᾶς, ὥστε μένειν εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα» (1) Ἀλλ' ἡ σχολή, ὡς ἐλέχθη, συνεστήθη τῷ 1726 ἄρα ἐβοήθησε αὐτῇ διὰ χρηματικῆς ἀρωγῆς πρὸς τὸν διδάσκαλον *Δανιήλ τὸν Πάτριον*. (2)

Κατὰ *Γεδεῶν* καὶ ἐν Τυρολλόῃ τῷ 1780 ἴδρυσε σχολεῖον (Ἀρχεῖον ἐκκλ. ἱστορ. σ. ρνγ'). Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἀλλὰ τὸ τρόποιον τοῦ Μεθοδίου, ὅπερ ἀναδεικνύει αὐτὸν τῶν μεγάλων φιλομούσων μετὰ τὴν ἄλωσιν ἱεραρχῶν, ἦν ἡ σύστασις ἑλληνικοῦ σχολείου ἐν Ραιδεστῷ, ἣτις εἶχε καταστή ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας του. Μαρτυροῦσι τὰ ἐξῆς δύο εὐχαριστήρια τῆς τε κοινότητος τῆς πόλεως καὶ τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς, ἣτις ἀπέδωκεν ἀγλαοὺς καρπούς ἐν τῇ δυσχειμέρῳ ἐκείνῃ ἐποχῇ. (3)

«Τὴν ὑμετέραν θειοτάτην ἡμῖν πανιερότητα δουλικῶς προσκυνῶντες ἐδαφιαίως τὰ κράσιπεδα τῶν πανιέρων αὐτῆς ἱματίων κατασπαζόμεθα.

«Εὐχετικὴν ἐπιστολὴν τῆς ὑμετέρας θειοτάτης ἡμῖν πανιερότητος ἄσμενοι ἐκομισάμεθα ὁμοῦ καὶ τριάκοντα καὶ τρία διαφόρων ἀξιολόγων ξυγγραφέων βιβλία εἰς χρῆσιν ἐν καιρῷ δέοντι τῶν ἐνταῦθα φιλοσπουδαίων καὶ φιλολόγων τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων φοιτητῶν ὑπὲρ ὧν ὅτι πλείστας ὁμολογοῦμεν αὐτῇ τὰς χάριτας, ὅτι ὡς πνευματικὸς πατὴρ καὶ ἀρχιερεὺς χρηστομίμητος, οὐ μόνον λόγῳ ἀποπτάσας τὰς Μούσας εἰς τὴν δυστυχῆ ἡμῶν πατρίδα διὰ φιλομούσων αὐθις καὶ φιλοπόνων καθηγητῶν ἀνεκαλέσατο, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἀξιολόγους βίβλους εἰς βελτίωσιν τῶν πνευματικῶν αὐτῆς τέ-

1. Γ ε δ ε ῶ ν, Ἐπιγραφαι - ἐρείπια - ἔγγραφα σ. 56 ἀπὸ κώδικος ΥΖ' σ. 513 τῆς Πατριακῆς βιβλιοθήκης. Ὅτι ὁ Μεθόδιος ἦν προστάτης τοῦ σχολείου βλ. Τρ. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1936, σ. 118.

2. Οὗτος τῷ 1784 ἐγένετο Σεβαστείας τιτουλάριος ἐπίσκοπος, καὶ τῷ 1793 μητροπολίτης Βιζύης.

3. Ἑλληνικά Δ', σ. 235.

4. Ταῦτα ἐδημοσίευσεν ὁ Παρανίκας τὸ α' ἐν τῷ «Νεολόγῳ» Κ/πόλεως καὶ εἶτα ἐν τῷ ΙΑ' τόμῳ τοῦ ἐν Κ/πόλει ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου, σ. 75-76.

κνῶν καὶ αὐξήσιν ἐπιδόσεως μεθ' ὅσης πλείστης τῆς δεσποτικῆς φροντίδος καὶ ἐπιμελείας ἐξαπέστειλεν. Ἄνθ' ὧν πρὸς οἷς ἔξει μισθοῖς παρὰ Θεοῦ μετὰ ταῦτα καὶ ἐνταῦθα, εὖ οἶδαμεν, ὡς ἀπανταχοῦ γῆς τοσοῦτων εὐμοιρήσει ἐγκωμιαστῶν τῆς χριστομιμήτου ταύτης ἀρετῆς, ὅσοι καθ' ἑκάστην τῶν φιλομούσων φοιτητῶν ἀπ' ἀρετῆς εἰς ἀρετὴν βαθμηδὸν διὰ τῶν βιβλῶν τούτων ὡς διὰ τινος νοητῆς κλίμακος ραδίως καὶ ἀπόνως ἀνέρχονται. Ἀλλὰ τὰς μὲν βιβλους ἀσφαλῶς ἐταμιεύσαμεν ὡς εἶναι μετὰ κοινῆς γνώμης εἰς χρῆσιν ἐν καιρῷ τοῖς χρήζουσι τούτων· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐτέρων χρήζουσιν οἱ φιλομαθεῖς φοιτηταί, ὥστε τὰ μὲν εἰς ὀλόκληρον βιβλιοθήκην ἀποπληρωθῆναι τὴν δὲ ὑμετέραν θειοτάτην πανιερότητα τέλειον παρὰ Θεοῦ τὸν μισθὸν ἔχειν, κάκείνων δεόμεθα, πάνυ δεόμεθα, ἵνα μὴ οὗτοι ἀποτύχῳσιν, ἔστι δὲ ἃ προβάλλουσιν ἑλλιπῆ, ὅσα λοιπὰ παρὰ τῇ ὑμετέρᾳ θειοτάτῃ πανιερότητι καὶ ὅσα παρ' ἐτέροις ὡς δυναμένη εὐαύτη προστάσιαν ἐκλιπαροῦσιν ἐλπίζοντες κάκείνων ἀξιωθῆναι μετὰ τῶν πανιέρων αὐτῆς εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν, αἱ εἶσαν καὶ ἡμῖν ἀσφαλὲς φυλακτῆριον ἐν βίῳ παντί.»

αψς', ὀκτωβρίου η'.

Τῆς ὑμετέρας θειοτάτης ἡμῖν πανιερότητος δοῦλοι παραμικροὶ
Οἱ τῆς Ῥαιδεστοῦ χριστιανοί.

β'. Γράμμα τῶν φοιτητῶν Ῥαιδεστηνῶν.

«Τὴν ὑμετέραν θειοτάτην θεοφρούρητον καὶ θεοπρόβλητον σεβασμίαν ἡμῖν πανιερότητα γονυπετῶς προσκυνοῦντες πανευλαβῶς τὰ ἴχνη τῶν πανιέρων αὐτῆς ποδῶν κατασπαζόμεθα.

«Ἰσαρίθμους τῇ ψάμμῳ εὐχαριστίας ἂν προσφέρωμεν τῇ ὑμετέρᾳ πανσεβάστῳ πανιερότητι, οὐδὲν τελοῦμεν ἄξιον, ὧν εὖ ἐποίησεν αὕτη, θειότατε δέσποτα! Καὶ γὰρ οἷα πνευματικὸς πατήρ καὶ δεσπότης χριστομίμητος οὐχ ὅτι γε πνευματικῶς ἡμᾶς ἀνεγέννησεν, ὁ τῶν καθ' ἡμᾶς μέγιστον, ἀλλὰ καὶ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀπαιδευσίας ἡμᾶς ἀνείλκυσε τῇ καθ' ἑαυτὴν ἐνεργείᾳ τῆς συστάσεως τῶν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν ἑλληνικῶν μουσοτροφείων καὶ τῇ δαψιλεστάτῃ ἀφοσιώσει τῶν διαφόρων ἀξιολόγων ξυγγραφέων βιβλῶν· δι' ὧν εἰς αὐξήσιν παιδείας ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι αὐτῆς δοῦλοι ὁσημέραι ἐπιδιδόντες καὶ εἰς γνῶσιν ἀληθείας αἰεὶ προχωροῦντες τοὺς μὲν γεννήσαντας αὐτὴν μακαρίζομεν καὶ στεντορεῶς τὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς μεγαλοδώρους χάριτας τοῖς ἀπανταχοῦ γῆς ἀνακηρύττομεν, δόξαν δὲ ἀναπέμπομεν Θεῷ, ὃς ἠξίωσεν ἡμᾶς ἐπὶ τῶν τῆς ὑμετέρας πανιερότητος χρόνων γενέσθαι καὶ ἀκοῦσαι μαθημάτων ἑλληνικῶν, ὧν οἱ πρὸ ἡμῶν ἐπεθύ-

μησαν καὶ ἰδεῖν κόσμον τῆς πατρίδος καὶ στολισμόν, ὄν οὐδ' ὄναρ οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐφαντάσθησαν· ἀλλ' ἐπειδὴ περ-ἐπίφθονα τάξκαλὰ καὶ οὐδὲν καλὸν κακότητος ἄμικτον, μὴ ἰσχύση βάσκανος ὀφθαλμός, ἐφ' οἷς τῇ ἡμετέρᾳ θεοφρουρήτῳ πανιερότητι τὸ νῦν εἶναι εὐτόλμως παρῆσιαζόμεθα τὴν αὐτῆς δεσποτικὴν προστασίαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἀνακαλούμενοι καὶ ὧν ἔτι χρῆζομεν βιβλῶν, κάκείνων τοῦ τυχεῖν τὴν ἰκεσίαν ταύτην ποιούμενοι. Ἔστι μὲν γὰρ πλεῖστα ἔτι ὧν χρῆζομεν, κυρίως δὲ πρὸς οἷς ἐξαπέστειλε καὶ ταῦτα, τὰ Χρυσοστομικὰ ὀνομαζόμενα, καὶ ὅσα ἢ παρ' ἐτέρων ὡς δυναμένη εὐρήσει, ἢ λοιπὰ τυγχάνει παρὰ τῇ ὑμετέρᾳ πανιερότητι. Ἦς δεόμεθα, πάνυ δεόμεθα καὶ ταῦτα ἡμῖν εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ὀλοκλήρου βιβλιοθήκης ἐξαποστεῖλαι, ἵν' ἔχη καὶ τὸ μνημόσυνον ἄληκτον παρ' ἡμῶν τε καὶ τῶν ἐπιγιγνομένων καὶ τέλειον τὸν μισθὸν παρὰ Θεοῦ πρὸς ὃν ἀκαταπαύστως χεῖρας ἰκέτιδας αἵρομεν, ὅπως χαρίζεται ἡμῖν τὴν ἡμετέραν φιλόμουσον πανιερότητα καὶ τῇ περιβλέπτῳ καὶ θεοφρουρήτῳ αὐτῆς ἐπαρχίᾳ ὑγιᾶ, εὐθυμον μακρόβιον ἀστεμφῆ καὶ ἀκράδαντον ἐπὶ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ποιμνῆς μέχρι βαθυτάτου γήρωσ καὶ πόνος καὶ τέλος ἀξιῶση τῆς οὐρανίου αὐτοῦ μακαριότητος, τῶν ἀμαραντίνων ἐκείνων στεφάνων. Ἀμήν.

Τῆς ὑμετέρας θεοπροβλήτου πανιερότητος κατὰ πνεῦμα υἱοὶ καὶ ἰκέται θερμότατοι

Οἱ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων φοιτηταί.»

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ φιλομούσου ἱεράρχου ὁ λόγιος πατριάρχης καὶ ἔθνομάρτυς **Κύριλλος ὁ Δ'**, ἐξέδοτο τῷ 1817 τὸ ἐξῆς σιγίλλιον, ἐν ᾧ πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ Μελετίου ἔχον ὡς ἐξῆς :

Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ κτλ.

«Τῶν πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν συντεινόντων ἀγαθῶν καὶ λαμπρῶν εὐεργετημάτων ἢ μετὰ φιλοτιμίας ἀντίληψις καὶ προάσπισις ἀναγκαῖα προδήλως καὶ ἀπαραίτητος· αὕξει γὰρ οὕτω καὶ κρατύνεται, καθ' ὃν ἐνεστήσαντο σκοπὸν καὶ οἱ ταῦτα κατορθώσαντες. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἀγαθῶν ὁμολόγως ὑπερέχει καὶ ὑπερίδρυται τὸ τῆς θεοσδότου παιδείας πολυύμνητον χρῆμα, οἷα ψυχῆς κόσμος ἀκήρατος· συμπληρωτικὸν τῆς κατὰ λόγον καὶ γνῶσιν ἐνεργείας, καὶ εἰ δυνατόν, πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐξομοιωματικόν, ἀναγκαιοτέρα πάντων καὶ ἢ ἐπὶ τῇ συστάσει τῶν κατὰ μέρος συγκροτουμένων κοινῶν φροντιστηρίων ἐκκλησιαστικῆ ἔνθερος προστασία, καὶ δικαιότερα ἢ τῶν ἐπαίνων δαψίλεια τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα θεοφιλῶς ἐσπουδακόσιν ἀνδράσιν. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ἑρακλείας πρόε-

δρος τῶν ὑπερτίμων κτλ. κτλ. κύρ *Μελέτιος*, πρὸς ταῖς ἄλλαις ἐξαιρέτοις φιλοκαλίαις, δι' ὧν τὴν θεόθεν αὐτῷ λαχοῦσαν ταύτην ἐπαρχίαν κατεκόσμησέ τε καὶ κατεπλούτισε καὶ παντοίαις πνευματικαῖς περιθάλψεσι καὶ πατρικαῖς, ἃς ἐπεδείξατο τῷ ἐν αὐτῇ διατελοῦντι χριστεπωνύμῳ πληρώματι καὶ λογικῷ ἑαυτοῦ ποιμνίῳ ἡμῖν τε γνωστάς καὶ δι' εὐφήμου γλώττης ἀγομένης καὶ παρὰ πάντων αὐτῶν διαθέσει καρδίας εὐγνώμονι ἀνακηρυττομένης καὶ κροτουμένης, προήχθη ζήλῳ ἐνθέῳ καὶ τὴν τῶν λοιπῶν ὑπερέχουσαν προσθῆναι καὶ προσεπιμετρηῆσαι, ἀναγκαίαν διέγνω καὶ *τὴν σύστασιν σχολείου ἑλληνικοῦ κἂν τῇ χώρᾳ Ῥαιδεστοῦ*, τῇ ἐν τῇ θεοσώστῳ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ κειμένη· καθορῶν γὰρ αὐτὴν ἀσχμῶσαν ἀγαθοῦ τοιούτου καὶ τὴν ἐκεῖ νεολαίαν γνόφῳ ἀμαθείας ἐπιπροσθουμένην καὶ ὡς εἰπεῖν, ἄτης ἐν λειμῶνι κατὰ σκότον ἠλάσκουσαν καὶ ταύτην παραμυθῆσασθαι προθέμενος ἐκ τῶν ἐνόντων, ὥσπερ καὶ πρότερον ἄλλα μέρη τῆς ἐπαρχίας, ἔνθα διὰ πολυειδοῦς συνδρομῆς, ὡς διὰ τοσοῦτων ὑπεκκαυμάτων, τὸν τὴν μαθήσεως ἀνήψε πυρσόν, πρῶτον μὲν διεπράξατο τὴν ἐν ἐπικαίρῳ καὶ ἀρμοδίῳ τόπῳ ἀνέγερσιν τοῦ σχολείου διὰ τινος ἐκεῖ φιλοκάλου καὶ φιλομούσου εὐσεβοῦς *ἢ αὐτοῦ ἱερότης προσδιορισάμενος ἑπτὰ χιλιάδας πεντακοσίας γροσίων, ὡς δὴ τινα προῖκα τῷ ἀρτισυστάτῳ καὶ ἀρτιπαγεῖ κατορθώματι, κατέβαλεν ἐξ ἰδίων* καὶ διετάξατο μένειν ἀναφαίρετα διὰ παντός καὶ ἀναπόσπαστα, καὶ τοκίζεσθαι κατ' ἔτος πρὸς ἐκπορισμὸν τοῦ ἐτησίου διδασκαλικοῦ μισθοῦ· ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀρίστης αὐτοῦ διοικήσεως καὶ οἰκονομίας τὴν προσήκουσαν ἐνδειξάμενος πρόνοιαν, προείλετο καὶ ἀποκατέστησε κυριαρχικῶς ἐπιτρόπους τρεῖς τῶν ἐκεῖ τὰ πρῶτα φερόντων τὸν . . . . τὸν . . . . καὶ τὸν . . . . (·) ἄνδρας τιμίους, εὐσυνειδήτους καὶ φιλέργους διορισάμενος ὅπως, χρείας γενομένης ἀντικαταστάσεως ἐτέρου εἰς ἔλλειψίν τινος ἐξ αὐτῶν, γίγνηται διαδοχικῶς παρ' αὐτῶν μὲν ἢ ἐκλογή, ἢ δὲ ἐπικύρωσις τῆς ἀποκαταστάσεως παρὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος καὶ τῶν μετὰ ταῦτα κανονικῶν αὐτοῦ διαδόχων, ἐπὶ τῷ διαμένειν ἀεὶ ὡσαύτως ἐνεργούμενα, καλῶς δηλονότι καὶ συμφερόντως τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ ἐνθέου σπουδάσματος. Ταῦτα τοίνυν διαπραξάμενος ἀνήγγειλεν ἀκολούθως καὶ διεσάφησε τῇ ἡμῶν μετριότητι συνοδικῶς καὶ ἐξητήσατο γενέσθαι τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν καὶ δι' ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγιλλιώδους ἐν μεμβράναις γράμματος· καὶ δὴ τὴν ἀδελφικὴν αἴτησιν καὶ ἀξίωσιν τῆς αὐτοῦ ἱερότητος λίαν ἀσμένως καὶ εὐχαρίστως ἀποδεξάμενοι καὶ τῆς

· ἐλλείπουσι τὰ ὀνόματα.

θεοφιλοῦς προθέσεως ἀγασάμενοι, ταῖς τε ἀπὸ βάθους ψυχῆς καὶ καρδίας συνοδικαῖς εὐχαῖς καὶ τοῖς προσήκουσιν ἐπαίνοις καὶ εὐφημαῖς καταστρέψαντες, γράφομεν συνωδᾶ τῇ ἀδελφικῇ γνώμῃ καὶ βουλήσει τῆς αὐτοῦ ἱερότητος καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων, τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν κτλ.κτλ. ἵνα ἡ ῥηθεῖσα τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων σχολή, ἢ ἐπὶ κοινῇ ὠφελείᾳ τῶν ὁμογενῶν ἐκείνων συσταθεῖσα ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον κλειζομένη τῷ ὀνόματι τοῦ συνίστορος περισπουδάστου ἡμῶν συναδελφοῦ τούτου ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἑρακλείας *Μελετίου* καὶ λέγεται καὶ γινώσκηται παρὰ πάντων *σχολῆ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος*, ἀδούλωτος, ἐλευθέρα καὶ οἴασοῦν καταχρήσεως καὶ κατακτήσεως ἀνωτέρα, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν ἐτοίμη οὐ μόνον τῶν κατοίκων φιλομαθῶν νέων, ἀλλὰ καὶ τῶν περιοίκων ἢ καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν ἔρωτι παιδείας προσφοιτῶντων ὁμογενῶν. *Τὰ δὲ προσενεχθέντα καὶ ἀφιερωθέντα παρὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος ἐπὶ χιλιάδας πεντακόσια γρόσια* ὑπάρχωσι καὶ γινώσκονται παρὰ πάντων δίκαια αὐτῆς ἀναφαίρετα εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα καὶ ἀναπόσπαστα, κατατιθεμένα ἐπὶ τόκῳ ἐν μέρεσιν ἀσφαλέσι πρὸς πενήκοντα γρόσια εἰς τὸ πουργεῖον τὸν χρόνον· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ διωρισμένοι ἐπίτροποι παρὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος ἀνώτεροι οἴασοῦν ἐπηρείας καὶ ἐξετάσεως τῶν λοιπῶν αὐτῶν χριστιανῶν, ὡς κυριαρχικῶς ἐκλελεγμένοι καὶ δεδοκιμασμένοι· οὗτοι δὲ ὀφείλουσι παραλαμβάνειν τὸ ἐκ τῶν κεφαλαίων προσποριζόμενον ἐτησίως διάφορον τὰ ἑπτακόσια πενήκοντα γρόσια καὶ ἐξοικονομεῖν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ συμπεφωνημένου διδασκαλικοῦ μισθοῦ· χρείας δὲ γενομένης ἀποκαταστάσεως ἐπιτρόπου, ἢ ἐξ ἀφορμῆς θανάτου μεσολαβήσαντος, ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, ἔχουσιν ἐπ' ἀδείας ἐκλέγειν ἄλλον ἀντ' ἐκείνου ἐκ τῶν ἀξιωτέρων καὶ ὑποληπτικωτέρων τοῦ τόπου, καὶ δηλοποιεῖν τῷ κατὰ καιροῦς γνησίῳ κυριάρχῃ τῆς ἐπαρχίας, ὅπως ἐγκρινόμενος διορίζηται κυριαρχικῶς, αὐτὸ δὲ τοῦτο ποιεῖν καὶ ἡνίκα ἐκλογῆς διδασκάλου γένηται χρεία, ἀναγγέλλειν δηλονότι τῷ κανονικῷ κυριάρχῃ, ὅπως ἐκλέγηται καὶ διορίζηται παρ' αὐτοῦ *ὁ τοῖς ἡθῆσι κόσμιος, καὶ παιδείας εὖ ἤκων καὶ φρονημάτων διαπρέπων ὀρθότητι, καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐγκάρδιον κεκτημένος, ἵνα καὶ τοὺς μαθητευομένους τοιοῦτος ὢν ὠφελῇ τὴν ὄντως ὠφέλειαν, ἔργον ἔχων τὴν πρόοδον αὐτῶν ἐπὶ τὰ μαθήματα καὶ ἐπίδοσιν, τὴν κοσμιότητα καὶ χρησιμότητα τῶν ἡθῶν, καὶ τὴν κατάρτισιν τῶν πατροπαραδότων τῆς ἀμωμότητος ἡμῶν πίστεως δίχα τινὸς δόξης ὀθνείας καὶ ἐπιμιξίας θολερᾶς*· ὀφείλουσι δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις οἱ ῥηθέντες ἐπίτροποι ἔχοντες ἰδιαίτερον τῆς σχολῆς κώδικα,

καταγράφειν τὰς τε προσόδους αὐτῆς καὶ δαπάνας, καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ἐκάστου χρόνου ἐξαποστέλλειν καθαρὸν καὶ ἀκριβῆ λογαριασμὸν τῷ κυριάρχῃ, ἵνα μετὰ τῆς δεούσης ἐπεξεργασίας θεωρούμενος ἐπικυρῶται· ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ κάτοικοι εὐσεβεῖς, οἷς ἔρως φιλογενείας καὶ περὶ τὰ θεάρεστα ζῆλος ἐνέσταται, ὀφείλουσιν ἀπαραιτήτων συντρέχειν καὶ βοηθεῖν ἐκ τῶν ἐνόντων τῇ σχολῇ ταύτῃ, ὡς οὐ μόνον ὠφελείας τῇ πατρίδι αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ λαμπρότητος καὶ εὐκλείας παραιτίῳ οὔσῃ, εὐγνωμονοῦντες διὰ παντὸς τῷ κτίτορι αὐτῆς καὶ συνίστοροι πνευματικῶ αὐτῶν προστάτη· μείζονι δὲ λόγῳ ἢ τοιαύτῃ συνδρομῇ καὶ ἀντίληψις ἐποφείλεται παρὰ τῶν νομίμων τῆς αὐτοῦ ἱερότητος διαδόχων τοιαύτης ἐξαιρέτου φιλοκαλίας ἐχόντων παράδειγμα καὶ κατόρθωμα λαμπρόν, φωνὴν μονοῦ ἀφιέν, καὶ οὐ μόνον εἰς γενναίαν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν, ἀλλὰ καὶ εἰς μίμησιν αὐτοῦ διεγεῖρον, ἵνα μένη τοιουτοτρόπως εἰς αἰῶνα ἀδιαδόχως συμπαρακτεινόμενον καὶ βελτιούμενον, καὶ θάλλον ἀεὶ καὶ καρποῖς βριθὸν ὠραίοις ἀναλόγως τῇ κοινωφελείᾳ προθέσει καὶ ταῖς χρησταῖς ἐλπίσι τῆς αὐτοῦ ἱερότητος. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς κτλ. (ἔπονται τὰ συνήθη).

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωιζ´ κατὰ μῆνα Αὐγούστον, ἐπινεμήσεως Ε´.

† *Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἴκουμ. πατριάρχης.*

† ὁ Καισαρείας Ἰωαννίκιος, † ὁ Ἐφέσου Διονύσιος, † ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος. (¹)

Ἐπιγραφὰὶ Μεθοδίου Β´, 1760—1794

1772 εἰς γράμμα τῆς Ἱ. Συνόδου Ἄπρ. 3 (Ἡμερ. Ἀνατ. Δ´, 1884) κατηγορητήριον κατὰ τοῦ Δέρκων Διονυσίου, σ. 136.

1772. Ἰούλ. διὰ τοὺς Κολλυβάδες εἰς σιγίλλιον Θεοδοσίου Πατριάρχου (Meyer, «Die Haupturkunden für die Geschichte der Athos Klöster κτλ.» Λειψία 1894, σ. 231, 9. βλ. καὶ Ἰούνιον, σ. 233).

1773. Μάιος, εἰς σιγίλλιον Θεοδοσίου ὑπὲρ τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Ρίλας (Ἑλληνικά, Δ´, σ. 235).

1774 εἰς τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου. (Ὁρθοδοξία, ΙΑ´ σ. 370).

1775 εἰς σιγίλλιον Σωφρονίου ὑπὲρ τῆς παρὰ τὸ Αἴγιον μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν (Ν. Ἑλληνομν. Γ´, σ. 294).

1. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΚΖ´—ΚΗ´, 1907, σ. 626·8.

1776 Ἰουν. εἰς σιγίλλ. *Σωφρονίου* διὰ τοὺς Κολλυβάδες (Die Haupturkunden f. d. Athos-Klöster, 1894, σ. 241, 18).

1777 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Μαραθῶ (Πάρου) μονῆς τοῦ ἁγίου *Μηνᾶ* (Ἑλληνικά Δ', σ. 238).

1777 Ἰανουάριος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Τζιᾶ (Κέως) μονῆς ἁγίας *Μαρίνης*. (Αὐτ. 241) εἰς τὸ ἐκδοθὲν σιγίλλιον.

1777 Ἀπρίλιος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Ζαριανὰ Μεσσηνίας μονῆς τῆς Θεοτόκου (αὐτ. σ. 245) εἰς τὸ ἐκδοθὲν σιγίλλιον.

1777 Ἰούν. εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Σάμῳ μονῆς τοῦ Βροντᾶ (Σταματ. Σαμιακ. Δ', 292-340).

1780 Δεκέμβριος εἰς τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Γαβριήλ Δ'*. (Ὁρθοδοξία ΙΑ', σ. 373).

1781 Φεβρουάριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον προσηλοῦν τῷ Σινᾶ τὴν μονὴν Ἱερουσαλήμ ἐπαρχίας Λειβαδίας (Πατρ. ἔγγρ. Γ'. 1904, σ. 498).

1781 Μάρτιος, εἰς σιγίλλιον *Γαβριήλ Δ'* ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κερνίτζης μονῆς τοῦ ἁγ. *Ἀθανασίου* τοῦ μεγάλου (Ἑλληνικά, Δ', σ. 387).

1781 Ὀκτώβριος, τοῦ αὐτοῦ ἐπικυρωτικὸν δωρεᾶς εἰς ἅγιον *Γεώργιον* (Ἑλληνικά Θ', σ. 75, 78) ναὸν Ἡρακλείας.

1782 Ἀπρίλιος εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Ναυπλίῳ τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Ξηροκαστέλλι (Ἑλληνικά, Δ', σ. 390).

1782 Μάιος, εἰς συνοδικὸν γράμμα τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Μεγ. τοῦ γένους Σχολῆς (Γεδεῶν, Γράμματα πατριαρχικά κτλ. 128).

1782 τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Βλάσι Τρικκάλων μονῆς τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ κατὰ Μάιον (αὐτ. σ. 395) ἐκδοθὲν σιγίλλιον.

1782 Νοέμβριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ὑπὲρ τῆς ἐν Τατάρνῃ (Ἀγρίνιον) μονῆς τῆς Φανερωμένης (αὐτ. σ. 398) ἐκδοθὲν σιγίλλιον.

1782 τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τοῦ Ἑσφιγμένου (actes de l'Atlios, Actes d'Esfigmenou, σ. 76, 81).

1783 Μάιος, τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκδοθὲν σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς μονῆς ἁγ. Πατέρων Μηδικίου Προύσης (Ἑλληνικά Ε' 1932, σ. 178).

1783 εἰς τὸ Δ' Τυπικὸν ἁγ. Ὁρους ἐπὶ Γαβριήλ. Die Haupturkunden f. d. Athos-Klöster, 1894, σ. 248, 9.

1783 Ἰούνιος, τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν περὶ τῆς Ἐπιστασίας τοῦ Ἄθῳ κανονισμόν (Πατρ. ἔγγρ. Α' 1902, σ. 285).

1784 Ἰανουάριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκδοθὲν ὑπὲρ τῆς μονῆς προφήτου Ἡλιοῦ Ἀμφίσσης (Ἑλληνικά Ε', σ. 180) σιγίλλιον.

1784 τοῦ αὐτοῦ σιγίλλιον περὶ τῆς μονῆς Ἑσφιγμένου (*Σμυρνάκη*, Τὸ ἅγιον Ὄρος, σ. 157-158).

1784 τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκδοθέν σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς μονῆς Σκαφιδιάς (Ν. Ἑλληνομν. Ε', σ. 89).

1784 εἰς συμφωνητικὸν τοῦ μετοχίου τῆς Ἡρακλείτσας ἀνήκοντος τῇ ἐν Ἄθω μονῇ Ἰβήρων. (Θρακ. Γ', σ. 289) ἐπιβεβαίωσις.

1785 εἰς σιγίλλιον *Προκοπίου Α'* κατὰ Ἰούλιον 29 ὑπὲρ τῆς αὐτῆς (αὐτ. σ. 408).

1786 Μάρτιος, εἰς σιγίλλιον περὶ τῶν σχολείων Νεοχωρίου καὶ Βοσπόρου *Προκοπίου* (Παιδεία καὶ πτωχεία, σ. 58, Γεδεών).

1786 Νοέμβριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς ἐν Δημητσάνῃ μονῆς τοῦ φιλοσόφου. (Ἑλληνικά, Ε', σ. 184) καὶ κατ' Ὀκτώβριον διὰ τὸ Ἄνδρομονάστηρον Ἄνδρούσης (Πατρ. ἔγγρ. Β', σ. 504).

1787 Αὐγούστου 25, εἰς σιγίλλιον *Προκοπίου* πρὸς τὸν Παροναξίας (Δελτ. ἱστ. ἔθνολ. ἔταιρ. Ἑλλάδος Θ', 1926, σ. 10).

1787 Σεπτεμβρίου 27 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ χρέη τῶν μονῶν τοῦ ἁγίου Ὀρους, σωζόμενον ἐν Λαύρα καὶ ἀντιγραφὲν ἐν τῷ παρ' ἐμοὶ Α' Κώδικι ἔγγρ. σ. 191.

1787 τοῦ αὐτοῦ κανονισμὸς τῆς μονῆς Κύκκου ἐν Κύπρῳ (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 597) ἐγκρινόμενος διὰ σιγιλλίου.

1788 Ὀκτώβριος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Ἄνθιμου Ἱεροσολύμων (αὐτ. 507).

1788 Νοέμβριος, εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Δημιόβῃ τῆς Μεσσηνίας μονῆς τῆς Θεοτόκου (αὐτ. σ. 187).

1789 Μάιος, εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* ὑπὲρ τῆς ἐν Ἰωαννίνοις μονῆς τοῦ προφ. Ἡλιοῦ (Βίτσα) αὐτ. σ. 191.

1789 Μάιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Νεοφύτου Ζ'* (Ὁρθοδοξία, ΙΒ', 1937, σ. 25).

1789 Ἰουνίου 8, τοῦ αὐτοῦ εἰς γράμμα πρὸς τὸν Παροναξίας (Δελτ. ἱστ. ἔθνολ. κτλ. Θ', σ. 109).

1789 εἰς συνοδικὸν γράμμα πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ λαὸν Καρπάθου («Συναϊτικά ἔρευναι» ὑπὸ Θεμ. Βολίδου, Ἀθῆναι, 1937, σ. 29).

1789 Νοέμβριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς γράμμα πρὸς τὴν Ἱ. Κοινότητα Ἄθω (Ἑλλην. Γ', σ. 57).

1790 Ἰανουάριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς μονῆς ἁγίου Παντελεήμονος Αἴνου (Ἑλληνικά, Ε', σ. 195).

1791 Δεκέμβριος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Ἀντιοχείας Ἄνθιμου (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 216).

1791 Δεκέμβριος, εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* περὶ τῆς μουσικῆς Πατρ. σχολῆς ἐν Κ/πόλει (Παιδεία καὶ πτωχεία, σ. 65. Γεδεών).

1791 Μάρτιος, εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* ὑπὲρ τῆς μονῆς ἀγίου Δημητρίου Ἀργολίδος (Ἑλληνικά, Ε΄, σ. 199).

1791 Μάρτιος, εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* ὑπὲρ τῆς μονῆς τῶν Βλατταίων ἐν Θεσσαλονίκη (Ἑλληνικά, Ε΄, σ. 204).

1791 Σεπτέμβριος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Κρήτη μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Χαλέπα (Ἑλληνικά, ς΄, 1933, σ. 125).

1792 Ἰανουάριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον διὰ τὴν μητρόπολιν Χαλεπίου προσαρτωμένην τῷ Ἀντιοχείας (Πατ. ἔγγρ. Γ΄, 219).

1793 Ἀπρίλιος, τοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ ὑπὲρ τῆς ἐν Σάμῳ μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Βροντιανῆς εἰς Κόκκαρι (αὐτ. σ. 128) συνοδικὸν σιγίλλιον.

1793 Μάιος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον ἐκδοθὲν ὑπὲρ τῆς ἐν Σαλαμίनि μονῆς τῆς Φανερωμένης (αὐτ. σ. 133).

1793 τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Μεγ. τοῦ γένους σχολῆς. (Γράμματα πατριαρχικά κτλ. ὑπὸ *Γεδεῶν* σ. 144). Γράμμα.

1793 τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς Ἐσφιγμένου. (Actes d'Ésphiγμένου, σ. 80, 126), σιγίλλιον.

1793 τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀττικῇ μονῆς Θεοτόκου τῆς Νεοφανείσης (Ν. Ἑλληνομν. Δ΄, σ. 104).

1793 Ἰανουάριος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἑλλ. σχολῆς Στεμνίτσης Jahrb. Byz. Neugr. XVI, 1938, σ. 380, Πατριαρχ. γράμμα).

1794 Φεβρουάριος, εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σερβίων μονῆς τῆς ἀγ. Τριάδος (Ἑλληνικά, ς΄ σ. 140).

1794 Μάρτιος, εἰς σιγίλλιον *Γερασίμου* ὑπὲρ τῆς ἐν Τριγλία Βιθυνίας μονῆς Ἰω. Θεολόγου τῆς Πελεκητῆς (αὐτ. σ. 144).

1794 Ἰούνιος, τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς μητροπόλεως Χαλεπίου (Πατρ. ἔγγρ. Β΄, 1904, σ. 223), σιγίλλιον.

1794 Ἰούνιος, ὑπὲρ τῶν Νοσοκομείων Ἐπταपुरγίου (Κεραμ. ἑλλ. γράμματα. Πετροπ. 1907, σ. 21). Συνοδικὸν σιγίλλιον.

1794 Σεπτέμβριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ διὰ προβιβασμὸν τῆς ἐπισκοπῆς Δημητριάδος εἰς μητρόπολιν. (*Γερμανοῦ Μαυρομμάτου* Ἔργα καὶ ἡμέραι, Ἀθήναι, 1941, σ. 56. Τὸ α΄ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Φήμη» τοῦ Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμενίτου, ἔτ. Γ΄, Βόλος 1888, σ. 111 - 114). Ὁ καθ. *Κ. Δυοβουνιώτης* γράφει : «Ὁ *Καλλίνικος* ἀνύψωσε τὴν ἐπισκοπὴν Δημητριάδος καὶ Ζαγορᾶς εἰς ἀρχιεπισκοπὴν χειροτονήσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ *Γρηγόριον*, κατὰ τὸ 1794 ἐπὶ πατριάρχου *Γερασίμου*. Παραιτηθέντος τοῦ Γρηγορίου ἀνυψώθη εἰς μητρόπολιν, ὀρισθέντος εἰς τὸ ἐξῆς οἱ μητροπολίται Δημητριάδος νὰ καλῶνται... «Υπέρτιμοι καὶ ἑξαρχοὶ Πελασγῶν» («Καλλίνικος ὁ Γ΄, πατρ. Κ/πόλεως», Ἀθήναι 1915, σ. 25).

Κακὴ ἀνάγνωσις (ἀντὶ Μελετίου) τὸ ἐξῆς :

1797 Ὀκτώβ. εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου Ε΄, ὑπὲρ τῆς ἐν Σαμωμονῆς τοῦ Βροντᾶ (Σταματ. Σαμιακ. Δ΄, σ. 297 καὶ ὑπὲρ τῆς ἀγ. Ζώνης, Δ΄, 354, καὶ τῆς Ζωοδ. Πηγῆς Δ΄, σ. 371). Ἐξοβελιστέοι οἱ ἐξῆς : *Παρθένιος* ἢ *Μακάριος* 1780 (Ἄνθιμος Ἀμασειας ἐν Νεολόγων 24 Μαρτ. 1890). Κύριλλος 1783 ἐπὶ Νεοφύτου εἰς σιγίλλιον Ἄθω. (Ἑλληνικά).

ὑπογραφή Μεθοδίου Ἡρακλείας

Μελέτιος Γ΄ 1794—1821

Τὸν *Μεθόδιον* διεδέξατο ἄλλος Λέριος, ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ὁ γεράσμιος *Μελέτιος*, ὁ μέγα κλέος ἐπὶ φιλομουσίᾳ καὶ τῷ τῶν καλῶν ζήλῳ ἀράμενος. Περί τούτου ἐσημειώσατο ὁ ἐξάδελφος αὐτοῦ ἀρχιδιάκονος *Ἰγνάτιος* «αψδ΄, σепτεμβρίου τόσαις, ἔκαμεν παραίτησιν ὁ θεῖος μοι ἅγιος Ἡρακλείας κὺρ *Μεθόδιος* . . . εἰς τὸν ἐξάδελφόν μου κὺρ *Μελέτιον* τὸν θρόνον Ἡρακλείας, καὶ ὁ ἅγιος θεὸς νὰ τὸν ἔχη ὑγιῆ, μακρόβιον, πολυχρόνιον εἰς ἔτη πολλὰ εἰς τὸν θρόνον αὐτόν, καὶ νὰ φανῆ εὐάρεστος, ἄξιος, τίμιος, μεγαλοπρεπής, καθὼς τὸν φανερώνει ὁ χαρακτήρ του.» (1)

Τὴν πολυσχιδῆ δρᾶσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ ἐκτίθενται συνοπτικῶς οἱ Ἡρακλειῶται ἐν τῇ διαληφθείσῃ ἀναφορᾷ πρὸς τὸν πατριάρχη : «Ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος οὐ μόνον τοὺς αὐτοὺς ἐξηκολούθησεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τρόπους τῶν αἰοιδίμων συγγενικῶν προκατόχων, ἀλώβητα διατηρήσας ὅσα ἐκεῖνοι ἐδημιούργησαν καὶ ἐσύστησαν, ἀλλὰ καὶ πολλῶ τῷ μέτρῳ ἐπεξέτεινε τὸν ζῆλον καὶ τὴν φιλοτιμίαν του πρὸς ἐπαύξησιν τῶν πρὸς τοὺς χριστιανούς του εὐεργετημάτων καὶ κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τὴν ταπεινὴν

1. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 29.

πατρίδα μας, ἀπαλλάξας τοὺς ἐν αὐτῇ χριστιανοὺς ἀπὸ τῶν διαφόροις ἀδικήμασι καταπιεζόντων αὐτοὺς τυραννίσκων, διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ χριστιανικοῦ τῆς Ἡρακλείας μερᾶ . . . (1) καὶ τῆς ἔξαγορᾶς τῆς ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ τσιφλικίου Καντὰρ-εμινὶ ἐπωνυμουμένου παρὰ τοῦ τοῖς χριστιανοῖς ἐπιβλαβεστάτου Χ α μ α μ τ ζ ἦ Μ ε χ μ έ τ η διὰ τοῦ τῆς ἡμέρας ἰσχυροῦ ὁμοεθνοῦς μας Φ ώ τ η κάλφα... καὶ καταδιώξας αὐτὸν μέχρις ὑπερορίας, καὶ λυτρῶσας οὕτω τοὺς χριστιανοὺς ἐκ τῆς καταδυναστείας αὐτοῦ τε καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τὸπους τιμαριούχων». (2)

Μερικώτερον ταῦτα ἀναλύονται ὧδε : Ἄνεκαίνισε τὴν παλαιωθεῖσαν μητρόπολιν καὶ ἐπηύξησεν αὐτὴν ὥστε νὰ φαίνεται νεόδμητος, οἷαν ἔκτισε καὶ ἐν Κεσσάνη, πλείστας δὲ νέας ἐκκλησίας καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ τσιφλίκια, εἰς Μυριόφυτον διὰ δαπάνης 25.000 γροσίων ἀνήγειρεν ἑλληρικὸν σχολεῖον προστήσας αὐτοῦ τὸν *Γανοχωρίτην Μαιθαῖον* καὶ εἰς τὸ ἐν Ραιδεστῷ 17.500 γρόσια, ἀνθ' ὧν ἀπέσπασε τὴν εὐλογίαν καὶ τὸν δίκαιον ἔπαινον τῆς Ἐκκλησίας. (3) «Κοὶ ποῦ νὰ ἐνθυμηθῶμεν, γράφουσι, καὶ νὰ ἐπαριθμήσωμεν τὰ ὅσα ἔπραξεν ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος ὄντως διάδοχος τῶν ἀποστόλων Ἄ ν δ ρ έ ο υ καὶ Ἀ π ε λ λ ο ὕ ς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχιερωσύνης του εἰς τὴν ἀπέραντον ταύτην ἐπαρχίαν πολλὰ καὶ καλά ; » (4) Τὸ ἐγκώμιον τῆς φιλομουσίας τοῦ *Μελετίου* πλέκει καὶ ὁ πρῶην Οὐγγροβλαχίας *Ἰγνάτιος*, ὅστις λέγει, ὅτι παρ' ὅλας τὰς καταστροφάς, ἃς ὑπέστη ἡ ἐπαρχία ἐκείνη κατὰ τὸν τῆς παλιγγενεσίας ἀγῶνα «μὲ ὄλον ὅτι τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐπαρχίας του εἶναι μικρά, ἀφοῦ ἡ ἐπαρχία ἐκείνη ἔδοκίμασε ἄπειρα κακὰ ἀπὸ τοὺς ἀποστάτας, τρέφει μὲ ἔξοδά του εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως πέντε μαθητάς, ἔξ ὧν εἰς ἑλθῶν ἤδη εἰς Βιένναν . . . ἱεροδιάκονος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Γραικῶν κηρύττει τὴν ἀρετὴν ταύτην τοῦ σεβασμίου ἱεράρχου...» (5)

1. Μερᾶς εἶναι ἐκτεταμένη καλλιεργήσιμος ἔκτασις.

2. Αὐτ. σ. 29-30. Μετὰ τοῦτον καὶ τὸν ἀνεψιὸν του Ἰγνάτιον τὸν διαδεξάμενον αὐτὸν (1821-1830) οὐδεὶς ἔπραξέ τι καλὸν ὑπὲρ τῆς Ἡρακλείας (βλ. Γεδεῶν, «Ἱστορία τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων» 1453-1913. Ἀθῆναι, 1939, σ. 233 Βλ. καὶ Μνήμη Γανοχώρων» 172.

3. Βλ. ἀνωτ. σ. 137-140 τὸ πατριαρχ. σιγίλλιον, ὅπερ ἐξυμνεῖ τὰς ἀγαθοεργίας καὶ τὴν φιλομουσίαν τοῦ Μ ε λ ε τ ί ο υ.

4. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 30 πρβλ. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΚΗ', 1907, σ. 626.

5. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 31. Ἀπολογία Κυρίλλου 74. Ὁ ἱεροδιάκονος εἶναι ὁ Γ ρ η γ. Κ α λ α γ ά ν η ς, Λέσβιος, ὅστις εἰς τὴν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ μετὰφρασιν τῆς τριτόμου «Ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς γραφῆς», Βιέννη, 1819-1821 ἀφιερουμένην τῷ Μ ε λ ε τ ί ω γράφει : «καὶ γένους λαμπρότης καὶ δυνατῶν φίλοι καὶ ἀξιώματος ὕψος, καὶ νοδὸς εὐστοχον καὶ φρονήσεως περιουσία καὶ εὐσεβείας ἀκρότης κατακοσμοῦσι τὴν σεβαστὴν τῷ ὄντι καὶ δεσποτικὴν αὐτῆς κορυφήν...»

Δύο ἔργα ἀξιοσημείωτα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ **Μελετίου** συνετελέσθησαν ἐν Κ/πόλει, ἡ σύστασις μουσικῆς ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς καὶ ἡ ἔκδοσις τῆς «Κιβωτοῦ» μεγάλου λεξικοῦ τῆς ἑλλην. γλώσσης ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς πατριαρχ. Ἀκαδημείας. (1) Ὁ Μελέτιος ὡς πρόεδρος τῆς ἐφορείας γράφει πρὸς τὸν Ταλαντίου **Νεόφυτον** πρὸς γε τοῖς ἄλλοις καὶ τάδε : «Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλη τοῦ γένους σχολὴ καὶ ὅλα τὰ ἐφορεύοντα αὐτὴν μέλη καταγινόμεθα δέκα ἤδη χρόνους μὲ ἀγῶνας οὐ μικροὺς καὶ μὲ δαπάνας ἀδράς εἰς τὸ γένη μία ἀκριβεστάτη συλλογὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ἕως τώρα φαινόμενα Λεξικά, ἑλληνικά τε καὶ ξένα καὶ νὰ συνυφανθῇ ἐν Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πληρέστερον... πρὸς εὐκολίαν τοῦ φωτισμοῦ τῶν φιλομαθῶν ὁμογενῶν μας νέων, ἐπιστήσαντες... ἄνδρας πεπαιδευμένους καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸν καθ' ἑλληνα πόνον (γρ. λόγον)... ἀπεπερατώθη ἤδη ὅλον τὸ σῶμα τοῦ Λεξικοῦ τούτου διηρημένον εἰς τρεῖς τόμους, τὸ ὁποῖον καὶ ἐφάνη ἄξιον τῶν ἀγῶνων μας καὶ τῶν ἐλπίδων καὶ ἐπωνομάσθη **Κιβωτός**, ὡς περιέχον καὶ διασῶζον ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἀγνοίας πᾶσαν καὶ παντοίαν λέξιν τῆς παλαιᾶς γλώσσης τῶν προγόνων μὲ κατάλληλον ἐυφημείαν τῆς σημασίας αὐτῆς καὶ μὲ προφανῆ παραδείγματα.» (2) Περὶ τῆς ἐφορείας αὐτοῦ βλ. ἐν ἀρχῇ τοῦ Καταλόγου.

Παρακάμψας ὁ **Μελέτιος** τὰς τραγικὰς ἡμέρας τῆς τριμηνίας τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔγνω λυσιτελές διὰ τὸ βάρος τοῦ γήρατος μετὰ εἴκοσιν ἐπτὰ ἔτη ποιμαντορίαν τὴν ἐξῆς νὰ ὑποβάλη παραίτησιν :

† Ἡ ταπεινότης ἡ ἐμὴ διὰ τῆς παρούσης οἰκειοθελοῦς αὐτῆς παραίτησεως δηλοποιεῖ, ὅτι γήρατι λιπαρῶ ἑλληκακία καὶ ἀσθενείαις σωματικαῖς προσπαλαίουσα, ἔγνω ποιήσασθαι τὴν παροῦσαν αὐτῆς αὐτοθέλητον παραίτησιν πρὸς τὴν κοινὴν μητέρα, τροφόν, καὶ εὐεργέτιδα αὐτῆς ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν. Αὐτὴ δὲ ἡ προνοητικὴ τῶν ἀπάντων φιλόστοργος μήτηρ ἀποκαταστησάτω εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ὃν ἂν ἐγκρίνη ἄξιον, καὶ ἱκανὸν εἰς τὸ ποιμαῖται τὸ ἐν αὐτῇ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτων ἀσφάλειαν καὶ παράστασιν διηνεκὴ ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα αὐτῆς οἰκειοθελὴς ἐνυπόγραφος καὶ ἐνσφράγιστος

1. Μόνον ὁ Α' τόμος προλαβὼν τὴν ἐπανάστασιν ἐξεδόθη εἰς ὀγκῶδες σχῆμα τῷ 1819 δαπάναις τῶν Ζωσιμάδων (μέχρι τοῦ στοιχ. ε).

2. Ἡ ἐπιστολὴ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ μακ. Ε. Σαβράμη ἐν Θρακ. Η', 1937, σ. 305 - 8. Εἰς τὸ Λεξικὸν εἰργάσθησαν ὁ Ι. Λεοντόπουλος, Ἀθαν. Πάριος, Ν. Λογάδης κ. ἄ. ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κυζίκου Ἰωακείμ, καὶ εἶχεν ὡς βάσιν τοῦ Θησαυροῦ Ἐρβ. Στεφάνου τὴν μετάφρασιν γενομένην ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀγρᾶφων Ἰω. Δημητριάδου· τὸ κείμενον ὁμως γέμει σφαλμάτων.

παραίτησις, καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ παναγιωτάτου δεσπότη καὶ τῶν λοιπῶν γερόντων καὶ ἁγίων ἀρχιερέων.

αὐκα', Σεπτεμβρίου ιδ'.

† ὁ Ἑρακλείας Μελέτιος βεβαιοῖ» (¹)

ὑπογραφή Μελετίου Ἑρακλείας

Οἱ Λέριοι μητροπολίται Ἑρακλείας ἦσαν λίαν φιλοπάτριδες καὶ φιλοπρόδοι καὶ ἀνέδειξαν ἰδίᾳ ἐκ Λέρου πολλοὺς κληρικούς τε καὶ λαϊκούς. Καὶ ὁ μὲν *Μεθόδιος* εἶχε νὰ ἐπιδείξη ἀναστήματα τῶν Μετρῶν *Γεράσιμον*, τὸν Μυριοφύτου *Μελέτιον* καὶ τὸν Ἰμβρου *Ἰγνάτιον*. (²) Πλείονας δὲ ὁ Μελέτιος· π. χ. τὸν Λέρου *Ἰγνάτιον*, τὸν Μετρῶν *Μελέτιον*, τὸν πρωτοσύγκελλον (ἔπειτα Ἑρακλείας) *Ἰγνάτιον*, τὸν Τορνόβου *Μακάριον*, τὸν Ἀριστείας *Μητροφάνην*, τὸν Βερροίας *Διονύσιον*, τὸν Λέρου *Ἰερεμίαν*, τὸν Βιζύης *Ἰερεμίαν*, τὸν Προικονήσου *Κοσμᾶν*, τὸν Βερροίας *Ζαχαρίαν*, τὸν Αἴνου *Ματθαῖον*. (³)

Ὁ *Μελέτιος* καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς ποιμαντορίας φαίνεται διαμένων ἐν Κ/πόλει καὶ ὑπογράφεται εἰς τὰς κατωτ. ἀναγεγραμμένας συνοδικὰς πράξεις καὶ πατριαρχ. γράμματα.

Τοῦ Μελετίου περισσώθη ἐπιστολὴ (ἢ κατωτέρω δημοσιευομένη) ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Λαύρας περὶ ἐξορίας διακόνου τινὸς Σαμουήλ ἐξ Ἀθηνῶν, περὶ τοῦ ὁποῦ προσωπικῶς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει διατρίβων ὠμίλησε μετὰ τῶν προεστώτων τῆς Λαύρας καὶ τὸν ὁποῖον ἀποστέλλει ἤδη ἐκ Κων/πόλεως μετὰ πατριαρχικοῦ κλητήρος καὶ ἀξιοῖ τὸν

1. Ἀρχ. Ἑρακλ. σ. 32.

2. Αὐτ. σ. 27· 8.

3. Βλ. Ἀρχ. Ἑρακλ. ἐκτενέστερον σ. 32 - 36.

περιορισμὸν αὐτοῦ ἐν τῇ Λαύρα κατὰ τὸ ἐκδοθὲν καὶ συναποστελλόμενον σουλτανικὸν φερμάνιον.

Ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Μεγίστης Λαύρας.

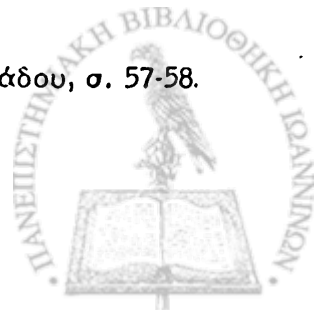
«Ὅσιώτατοι ἐπίτροποι καὶ λοιποὶ πρόκριτοι πατέρες τῆς ἱερᾶς καὶ σεβασμίας μονῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας, τὴν ὑμετέραν περιπόθητον ἡμῖν πανοσιότητα ἐκ ψυχῆς ἐν Κυρίῳ εὐχόμενοι ἡδιστα προσαγορεύομεν. Μετὰ δὲ τὰς εὐχετικὰς ἡμῶν προσήσεις εἰδοποιούμεν τῇ πανοσιότητί σας, ὅτι ἰδοῦ ὁποῦ ἀποστέλλεται ὑπερόριος εἰς τὰ αὐτόθι ἐν τῇ ἱερᾷ ἡμῶν μονῇ ὁ ἐξ Ἀθηνῶν διάκονος Σαμουὴλ περὶ οὗ, ὄντας ἔτη ἐνταῦθα σᾶς εἴχομεν ὁμιλήσει καὶ ἐδώσατε τότε καὶ ἡ πανοσιότης σας τὸ περικλειόμενον γράμμα, τὸ ὁποῖον σᾶς τὸ στέλλομεν διὰ νὰ ἐνθυμηθῆτε, ὅτι καὶ τῇ συναινέσει ὑμῶν ἐγένετο εἰς τὸ νὰ σταλῆ περιωρισμένος ἐν τῇ ἱερᾷ ὑμῶν μονῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τότε δὲν ἐστάλη, φοβούμενοι μᾶλλον νὰ τὸν στείλωσιν ἐκεῖθεν ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας, ἵνα μὴ δραπετεύσῃ, ἐλθόντα ἤδη τὸν στέλλομεν ἐντεῦθεν διὰ πατριαρχικοῦ γιασακτιζῆ συνεπιφέροντος καὶ τὸ τῆς ἐξορίας προσκυνητὸν φερμάνι καὶ ἐπιστολὴν τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν Δεσπότη. Διὸ γράφοντες καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ παρόντος ἀξιούμεν μετ' εὐχῆς τῇ ὑμετέρᾳ πανοσιότητι, ἵνα παραλαβόντες τὸν ῥηθέντα καταστήσητε εἰς ἀσφαλὲς μέρος καὶ φυλλάτητε ἔγκλειστον διὰ νὰ μὴ φύγῃ λεληθότως ἢ ἀπάτη τινὶ χρησάμενος, ὅτι πονηρᾶς ἐστὶ φύσεως καὶ εἰς τὸ ἀπατᾶν δεινὸς καὶ ῥαδιοὔργος καὶ ἐκ τούτου θέλετε καταλάβῃ πόσον εἶναι πονηρὸς καὶ ἐξαπατητῆς, ὁποῦ ἐφοβήθησαν νὰ τὸν στείλωσιν ἐκεῖθεν οἱ μοναστηριακοὶ αὐτοῦ πατέρες, ὡς εἶπομεν. Νὰ ἔχητε οὖν τὴν εὐχὴν νὰ τὸν προσέχητε καλῶς καὶ νὰ τὸν νουθετῆτε καὶ συμβουλευῆτε πνευματικῶς τὰ καθήκοντα καὶ τὰ πρὸς διόρθωσιν αὐτοῦ καὶ σωτηρίαν, ὁποῦ νὰ μετανοήσῃ καὶ διορθώσῃ ἑαυτὸν καὶ ἐπαναστρέψας εἰς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ νὰ ζήσῃ τὸ λοιπὸν ὁσίως καὶ θεαρέστως καὶ ἔσται τότε καὶ τῇ ὁσιότητι ὑμῶν μισθὸς παρὰ Θεοῦ, παρ' οὗ καὶ τὰ ἔτη σας εἶεν πλεῖστα μετ' εὐημερίας καὶ σωτηρίας.

ἄωστ' (1806), Ὀκτωβρίου λ'.

Περὶ τῆς ζωτροφίας αὐτοῦ ἑκατὸν πενήντα γρόσια ἐδιωρίσθησαν τὸν χρόνον, ὡς σᾶς πληροφορεῖ καὶ ὁ παναγιώτατος ἡμῶν Δεσπότης τὰ ὁποῖα θέλομεν τὰ δώσει ἐδῶ, ὁποῦ ἐθέλετε διορίσει.

† ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος
καὶ ἐν Χριστῷ εὐχέτης διάπυρος (')

1. Θρακ. τομ. Η' 1937, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Σωφρ. Εὐστρατιάδου, σ. 57-58.

Ὑπογραφὰὶ Μελετίου Γ' 1794—1821

1794 εἰς ἀπάντησιν *Γερασίμου Γ'*, πρὸς τὸν πρ. Κ/πόλεως Νεόφυτον Ζ', 22 Δεκεμβρίου. (Ὁρθοδοξία ΙΒ', 1937, σ. 61).

1795 εἰς κανονισμὸν τῆς ἐν Κύπρῳ μονῆς τοῦ Μαχαιρᾶ ἐπὶ Γερασίμου. Φεβρουάριος (Πατρ. ἔγγρ. Β', σ. 602).

1795 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ Ἰούλιος, πρὸς τὴν ἱεράν κοινότητα τοῦ ἁγίου Ὁρους, νὰ μὴ γίνωνται οἱ μοναχοὶ ἀνάδοχοι. (Ἑλληνικά Γ', σ. 58).

1796 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ διὰ τὸν ναὸν Μουχλίου ἐν Φαναρίῳ (Γεδεών, Ἑορτολογ. σ. 368).

1796 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ προτρεπτικὸν πρὸς τοὺς χριστιανούς εἰς παροχὴν συνδρομῆς εἰς δυστυχῆσαντα Λαυριώτην, Δεκέμβριος (αὐτ. Κακῶς καὶ εἰς τὰς δύο πράξεις ἀνέγνω ὁ ἀντιγραφεὺς *Μεθόδιος*).

1796 εἰς πωλητήριον μητροπόλεως Δέρκων (Ἡμερολ. Ἀνατολῆς Δ', 1884, σ. 112 Β').

1797 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ Φεβρουάριος ὑπὲρ τῆς Μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς. (αὐτ. σ. 47).

1797 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν σουλτάνον, διὰ τὴν καλύβαν τοῦ ἱερέως *Σπηλαιώτου*, Ἰουλίου 5 (Γεδεών, Ἑορτολ. Κ/πολίτου προσκυνητοῦ, σ. 187).

1797 εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου ὑπὲρ τῆς ἐν Σάμῳ μονῆς τοῦ τιμ. Σταυροῦ, (Σταματ. Σαμιακά, Δ', 324).

1797 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ προφ. Ἡλιοῦ Ἰωαννίνων. Νοέμβριος (Κεραμεὺς Διάφορα ἑλλ. γραμμ. Π/πολις 1907, σ. 27).

1797 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Καστελλίου Κισσάμου Κρήτης μονῆς τῆς... «Κυρίας Ὁδηγητρίας» (Γωνιά ἐπικαλουμένης). Δεκέμβριος (Χριστιανικὴ Κρήτη, ἔτος Β', 1913, σ. 28, περιόδ. τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας).

1798 εἰς γράμμα ὑπὲρ τῆς Δομποῦς εἰς Κων. Ἀμαντον, Πανηγυρικὸν τεῦχος, σ. 154.

1798 εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου Ε', ὑπὲρ τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου Ἀθωνος (Actes d'Ésphigmenou, σ. 83, 72).

1798 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς σχολῆς Ἐδιρνέ-καπῆ (Γεδεών, Ἑορτολ. σ. 381).

1798 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς Προυσοῦ τῆς Ναυπάκτου (Ἑλληνικά Γ', σ. 249).

1798 εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου Ε' περὶ τῶν εὐαγῶν μονῶν. Φεβρ.

- (τά κατά τὸν...Γρηγόριον Ε΄, Α΄, Ἀθῆναι 1865, σ. 77-84).
- 1798 εἰς προσκλητήριον πρὸς ἐκλογὴν πατριάρχου (Ὁρθοδοξία IB΄, σ. 63· πράγματι δέον νὰ ἀναγνωσθῆ τὸ ὄνομα τοῦ Μελετίου).
- 1799 εἰς γράμμα *Νεοφύτου* πρὸς τὸν Πχροναξίας. Μάρτιος (Δελτ. ἱστορ. ἔθνολ. ἑταιρείας, Θ΄, 1926, σ. 112).
- 1799 Νεοφύτου πρὸς τὸν Ἰωαννίνων Ἱερόθεον δι' ἐκλογὴν τοῦ μητροπ. Κερκύρας Γεωργίου. Σεπτεμβρίου 1. (Ν. Ποιμὴν Γ΄, 416).
- 1800 τοῦ αὐτοῦ εἰς γράμμα παρὰ Γεδεῶν (Γράμματα πατριαρχικά)
- 1800 εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* διὰ τοὺς Ταξιάρχας τοῦ Μεγ. ρεύματος (Ἑορτολ. σ. 330).
- 1801 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Καλλινίκου Ε΄*, Ἰούνιος (Ὁρθοδ. IB΄, σ. 177).
- 1801 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Δέρκων *Γρηγορίου*. Ἰούλιος. (Στ. Ἀριστάρχου, Κατάλογος (ἐκ τῆς «Ὁρθοδοξίας») Κ. πόλις, 1935, σ. 40).
- 1801 εἰς γράμμα *Καλλινίκου* πρὸς τὸν Παροναξίας *Νεόφυτον* (Γράμματα πατριαρχικά Γεδεῶν, σ. 385. Δελτ. ἱστορ. ἔθνολ. Θ΄, σ. 115).
- 1803 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀποκαταστ. κοινοβίου εἰς μονὴν ἀγ. Παντελ. Ἀθῶν, Αὐγ. (Ἐκκλ. Φάρ. Γ΄, σ. 201).
- 1804 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς Ἐδιρνέ - καπὶ σχολῆς. (Γεδεῶν, Ἑορτολόγιον σ. 381).
- 1804 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Δημητσάνης, Ἀπρίλιος (Byz. neugr. jahr. XIV, 1938, σ. 356).
- 1804 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου τοῦ Ἀθῶνος (Actes, σ. 89, — 178).
- 1804 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τοῦ Πέραν. Ὀκτώβριος (Γεδεῶν, Ἑορτολ. σ. 355)
- 1805 εἰς σιγίλλιον *Καλλινίκου Ε΄*, ὑπὲρ τοῦ μετοχίου Ἑρμηλίας τοῦ Βατοπεδίου (Ἑλληνικά Γ΄, σ. 59) Μάϊος.
- 1805 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐν Ἀθῶν ἐφησουχάζοντος Γρηγορίου Ε΄, Ἰουν. 18 (Ρωμανὸς ὁ μελωδὸς Α΄, Παρίσι, 1932, σ. 256).
- 1805 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ μονῶν Π/νήσου. Αὐγούστος (Λακωνικά, περιοδ. Α΄, 1932 σ. 333).

* (Γεδεῶν, Γράμματα πατριαρχ. καὶ κοινοτικά, σ. 361. Πτωχεῖα καὶ Παιδεία, σ. 54).

1805 εἰς σιγίλλιον *Καλλινίκου* ὑπὲρ τῆς Σχολῆς Σταυροδρομίου Ὀκτώβριος. (*Γεδεών*, Γράμματα Πατριαρχ. καὶ κοινοτικά, σ. 361. Πτωχεῖα καὶ πενία, 54).

1805 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Ἀλεξανδρείας *Θεοφίλου*, Νοέμβριος (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904 σ. 47).

1805 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν Καυσοκαλυβιτῶν ἀσκητῶν τοῦ Ἁθωνοῦ (*Εὐλογίου Κουρίλα Δαυριώτου*, «Ἱστορία τοῦ Ἀσκητισμοῦ, Ἁθωνῖται», τομ. Α', σ. 208).

1805 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἐδιρνέ-καπί σχολῆς (*Γεδεών*, Ἑορτολ. σ. 381).

1806 εἰς γράμμα τῆς Ἱερᾶς Κοιν. Ἁθω, Δεκέμ. (Ἐκκλ. Φαρ. Ι', 196).

1806 εἰς συνοδικὸν τόμον ἐπὶ *Γρηγορίου Ε'*, (Ἀρχ. Θρακ. Ε', 1938, σ. 66).

1806 εἰς σιγίλλιον πρὸς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα ἀγ. Ὅρους Γρηγορίου Ε', ἐν Ν. Σιών, τόμ. ΛΓ', 1938, σ. 79.

1806 εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου Ε' ὑπὲρ τῆς ἐν Βαθεῖ Σάμου μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Μάρτιος (Σταματιάδου, Σαμιακά, Δ', 1886, σ. 376).

1807 εἰς ἐγκύκλιον, δι' οὗ προτρέπονται οἱ Ἕλληνες ὑπὲρ τῆς Τουρκίας καὶ κατὰ τῆς Ρωσίας (αὐτ. σ. 210) Ἰανουάρ

1807 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν χρεῶν τοῦ θρόνου Ἀντιοχείας ἐπὶ *Ἀνθεμίου*, Ἰουλίου 4 (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 224).

1807 εἰς γράμμα συνοδικὸν περὶ ἐθνικῆς παιδείας (αὐτ. σ. 144) Σεπτέμβριος.

1808 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς σχολῆς Στεμνίτσης (Byz. neugr. Jahrbücher, τόμ. XIV, 1938, σ. 387) Φεβρ.

1808 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ περὶ ἐνώσεως τῆς ἐπαρχίας Ναυπάκτου καὶ Ἁρτης τῆ τῶν Ἰωαννίνων, Ἰούλιος. (Κῶδιξ ὀσίου Σεραφείμ Δομβοῦς σ. 69 ἢ 65).

1808 εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ Εὐαγ. σχολῆς Σμύρνης Κῶδ. σ. 30 ἐπὶ Γρηγορίου Ε'.

1808 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν Ἐλασσῶνι ἡγουμένους περὶ εἰσφορῶν Αὐγ. 12 (Τὰ κατὰ τὸν... Γρηγόριον Ε', σ. 91 - 93).

1808 εἰς ὑπομνηματιστικὸν γράμμα *Καλλινίκου Ε'*, περὶ τῆς β' εἰς τὸν θρόνον ἐπανόδου κατὰ Σεπτέμβριον (Ὁρθοδοξία, ΙΒ', σ. 180).

1809 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Ἱερεμίου*, Μάιος (Ὁρθοδοξία, ΙΒ', σ. 216).

1809 εἰς σιγίλλιον *Ἱερεμίου* ὑπὲρ τῆς σχολῆς Ἐδιρνέ-καπί. (*Γεδεών*, Ἑορτολ. σ. 38).

- 1810 εἰς ἔκδοσιν τῷ Σιναίου Κωνσταντίῳ πρὸς χειροτονίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, Ἰούλιος (Πατρ. ἔγγ. Β', 606).
- 1811 εἰς σιγίλλιον *Γρηγορίου Ε'* διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἐν Μάνη Ζαρνάτας ἀπὸ ἐξαρχίας εἰς ἀρχιεπισκοπὴν, Φεβρουάριος (Ἑλληνικά, ς', 304).
- 1811 εἰς σιγίλλιον Ἰερεμίου ὑπὲρ τῶν Καυσοκαλυβητῶν ἀσκητῶν τοῦ Ἁθωνος (*Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου* «Ἱστορ. τοῦ ἀσκητισμοῦ», Α', σ. 213).
- 1813 εἰς γράμμα τῆς συνόδου καὶ τῶν λογάδων τοῦ Γένους προσκαλούντων τὸν ἀπὸ Α/πόλεως Κύριλλον εἰς τὸν θρόνον Μαρτ. (Θρακ. ΙΘ' 86).
- 1813 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Κυρίλλου Γ'*, Μάιος (Ὁρθοδ. ΙΒ', σ. 219).
- 1813 τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν σχολὴν Ἐδιρνέ - καπί. (*Γεδεών*, Ἑορτολ. 381).
- 1813 εἰς ὑπόμνημα Ἀντιοχείας *Σεραφείμ*, Αὐγούστος (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 236).
- 1814 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου Ἁθωνος (Actes d'Esphigmenou, σ. 99, 195).
- 1815 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Σικίνῳ οἰκογενείας τῶν Γαβαλάδων καὶ διὰ τοὺς ναοὺς (Δελτ. Ἱστορ. ἔθνολ. ἔταιρ. Β', σ. 629). Κακῶς ἐδημοσιεύθη τὸ σιγίλλιον εἰς ὄνομα *Καλλινίκου*.
- 1815 εἰς πατριαρχ. συνοδικὸν γράμμα τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Φιλιππουπολίτας (Ἀρχ. Θρακ. Ε', σ. 69). Δεκέμβριος.
- 1816 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐν Σάμῳ Σιναίτ. μετοχίου τοῦ ἀγ. Γεωργίου, Αὐγούστος (Πατρ. ἔγγρ. Β', σ. 516).!
- 1817 τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν Ραιδεστῷ συσταθεῖσαν σχολὴν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας *Μελετίου* (Ἑκκλ. Ἀληθ. ΚΗ', σ. 628, βλ. εἰς τὸ ἀνέκδοτον κεφ. Η', 6).
- 1818 εἰς γράμμα συνοδικὸν τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν Κρήνῃ, ἐπαρχίας Ἀνέων ἐνδημήσασαν λέπραν, Ἰανουάριος, (βλ. Ἀττ. ἡμερολόγιον 1895, σ. 327) (Εἰκοσιπενταετηρὶς Φιλλ. Συλλ. Κ/πόλεως, 1888, σ. 213).
- 1819 εἰς γράμμα τῷ πρ. Ρόδου Παΐσιῳ ψηφισθέντι Μεσημβρίας (Τὰ κατὰ τὸν... Γρηγόριον Ε', σ. 100. Κακῶς ἐτυπώθη ἐνταῦθα Διονύσιος ἀντὶ Μελέτιος ὡς καὶ 13 Ἰουν. (αὐτ. σ. 195) Ἀπριλίου 1.
- 1819 εἰς γράμμα περὶ ἐθνικῆς παιδείας (αὐτ. σ. 154), πρὸς σύστασιν σχολείου ἐν Κατασύρταις. Ἰούλιος (Ἀβάσο Δέρκων (Ἑκκλ. Ἀληθ. Θ'. 1888, 413).
- 1819 εἰς γράμμα διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ *Κων. Οἰκονόμου* ὡς γενικοῦ ἱεροκήρυκος τῆς μεγ. ἐκκλησίας Ἰούλιος (αὐτ. σ. 108).

1819 εἰς σιγίλλιον *Γρηγορίου Ε'*, πρὸς σύστασιν σχολῆς εἰς τὸ Ἀβάσσο (Κατασύρται) τῶν Δέρκων (Ἐκκλ. Ἀλήθ. Θ', 1889, σ. 413).

1819 εἰς ἀθώωσιν τοῦ πρ. Ἀδριανουπόλεως Δανιήλ (Ἡμερ. Ἀνατ. Δ', 1884 σ. 155 Β').

1819 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ διὰ τὸν εἰς μητρόπολιν προβίβα σμὸν τῆς ἐν Μάνη ἐπισκοπῆς Ζαρνάτας. (Ἑλληνικά ς', 310).

1819 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ περὶ χειροτονίας τοῦ μητροπολίτου Γαβριήλ (αὐτ. σ. 312).

1819 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ περὶ παροχῆς εἰς αὐτὸν χρηματικῆς βοήθειας (αὐτ. σ. 315).

1819 εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀθω μονῆς Ἐσφιγμένου (Actes d'Esphigmenou σ. 107, 291).

1820 εἰς γράμμα πρὸς τὸν ἀρχιεπ. Ἐλασσῶνος Ἰωαννίκιον περὶ εἰσφορῶν Αὐγ. 12 (Τὰ κατὰ τὸν Γρηγόριον Ε', σ. 93-95).

1820 εἰς γράμμα διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Παροναξίας *Ἱεροθέου*, Φεβρ. (αὐτ. σ. 101).

1820 εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου ὑπὲρ τῆς μητροπ. Δέρκων. (Ἡμερολόγιον Δ' 1884, 126 Β).

1821 εἰς γράμμα κατὰ τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως, ὁ ἀφορισμὸς τῶν Ἑλλήνων (αὐτ. σ. 234) καὶ δεύτερον γράμμα (σ. 241).

Οὐδαμῶς συμβιβάζονται οἱ ἐξῆς κατὰ τὰ ἔτη τῆς περιόδου τοῦ *Μελετίου* ἀναφερόμενοι παρὰ τῷ κ. *Σταμούλῃ* σ. 120 *Κυρίλλου* 1795 ἐπὶ *Γερασίμου* (Acta patr. VI, 372).

Θεόφιλος 1799 (Δελτ. ἱστορ. ἔθνολ. ἔταιρ. Β', σ. 683).

Προκόπιος 1802 κατὰ Σεπτέμβριον (Βυζ. Χρονικά Π/πόλεως, τόμ. XVIII, 1913, σ. 101) Θρακ. ις', σ. 389 εἰς τὰ Βυζαντ. χρον. 18, 1913, σ. 101) καὶ ἐπὶ *Κυρίλλου* 1816 (βλ. Ἀλαγονιακά, *Α. Μασουρίδου*. Ἀθῆναι, 1936, σ. 202).

Ἀνθίμος 1803 ἐπὶ *Καλλινίκου* (Δελτίον ἱστορ. ἔθνολ. ἔταιρ. Ζ', σ. 140).

Θεόδωρος 1804 (παρὰ Gelzer ἐν Byz. Zeitschr. XII, 1903, σ. 516).

Γεράσιμος 1805 ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀμασειᾶς *Ἀνθίμου* (Νεολόγος Κ/πόλεως 1890, 24 Μαρτίου).

Ἐν τῷ Ἀττ. ἡμερολογίῳ ἔτ. ΚΕ', 1895, εἰς σιγίλλιον τοῦ πατρ. Κυρίλλου ς' ἐκδοθὲν τῷ 1818 κακῶς ἀνεγνώσθη Ἡρακλείας Βενέδικτος (σ. 327).

Ἐπιστολὴν τοῦ Μελετίου ἀπὸ 30 Ὀκτωβρίου τοῦ 1806 πρὸς τοὺς Λαυριώτας τοῦ Ἀθωνος ἐδημοσίευσεν ὁ *Σωφρ. Εὐστρατιάδης* (Θρακ. Η', σ. 57-58), δι' ἧς ἀποστέλλεται ὑπερόριος ὁ ἐξ Ἀθηνῶν διάκονος *Σαμουήλ*. Συνιστᾷ νὰ τηρῶσιν αὐτὸν *ἐγκλειστον* διὰ νὰ μὴ φύγῃ «ὄτι

πονηρᾶς ἐστὶ φύσεως καὶ εἰς τὸ ἀπατᾶν δεινὸς καὶ ραδιοὔργος». Τέλος σώζεται καὶ κατάστιχον λογαριασμῶν τοῦ Μελετίου ὡς ἐφόρου τῶν οἰκονομικῶν τῆς Μ. ἐκκλησίας, ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι εἶχεν ὑπὲρ τοὺς 30 ἐφορευομένους ἀρχιερεῖς (Θρακ. Ε', σ. 232). Ἡ δικαιοδοσία αὕτη τοῦ Ἡρακλείας ἐπεξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχιερέων τῆς Ἑλλάδος.

Ἰγνάτιος 1821—1830 (Σ), 1822—1841 (Χ) (1)

Ὁ ἔσχατος τῶν Λερίων μητροπολιτῶν Ἡρακλείας, ἡ κορωνὶς τῆς σεπτῆς τούτων πεντάδος, **Ἰγνάτιος** ὁ τοῦπικλῆν **Σταραβέρος**, ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ **Μελετίου**, οὗτινος ἐχρημάτισε καὶ πρωτοσύγκελλος. Ἐγεννήθη ἐν Λέρῳ περὶ τὸ 1765-8 κληθεὶς διὰ τοῦ βαπτίσματος **Ἰωάννης**. Τὰ πρῶτα μαθήματα διήκουσεν ἐν Μυριοφύτῳ, ὅπου ἐπεσκόπευε τότε ὁ θεῖος αὐτοῦ παρὰ τῷ κλεινῷ διδασκάλῳ **Ἰωάννῃ Λεοντοπούλῳ** καὶ ἐχειροτονήθη διάκονος. Διαδεξάμενος κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1821 (2) τὸν παραιτησάμενον θεῖον ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν μεγάλων συγγενῶν αὐτοῦ, ὧν εἰς οὐδὲν εὐσεβεῖα καὶ τῷ τῶν καλῶν ζήλῳ ὑπελείπετο κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκείνας τοῦ Γένους περιστάσεις, εἰργάσθη ἀνεנדότως πρὸς διάδοσιν τῶν ἐλληνικῶν γράμμάτων καὶ ὑπὲρ τῶν γενικωτέρων τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας συμφερόντων· διὸ καὶ οἱ Ἡρακλεῶται ἐν τῇ εἰρημένῃ ἀναφορᾷ πλέκουσα τὸ ἐγκώμιον τόδε :

« ... καὶ μ' ὄλην τὴν τοῦ καιροῦ χαλεπότητα, δὲν ἐφάνη κατώτερος τῶν ἐνδόξων αὐτοῦ συγγενικῶν προκατόχων, κατὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν πρόθεσιν εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν πρὸς τοὺς χριστιανούς του ποιμεναρχικῶν καὶ ἀρχιερατικῶν εὐεργετημάτων, προστατεύων κατὰ τῶν προτιθεμένων ἀδικήσαι καὶ κακῶσαι, καὶ προασπίζων τὰ δίκαιά των παντοιοτρόπως· καὶ πόσον

1. Ἀρχ. Ἡρακλ. 36 - 40. Περὶ τούτου ὁ Γεδεὼν συνέταξε διατριβὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ «Τύπῳ» τῶν ἀδελφῶν Π λ η θ ω ν ι δ ῶ ν, ἐν Κ/πόλει ἀρ. 249, τοῦ Β' ἔτους, 11 Νοεμβρίου 1871.

2. Δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸς ὁ μὴν τῆς χειροτονίας τοῦ Ἰγνατίου· διὸ ὁ Σ α β ρ ᾶ μ η ς θέλει καὶ τὸν Νοέμβριον· ἐγένετο δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ οἴκουμ. πατριάρχου Εὐγενίου (Θρακ. Ε', 227). Ὁ Σαβράμης ἐν τῷ Ἐκκλ. Φάρῳ, τόμ. ΛΒ', 1933, σ. 543 - 553 ἐδημοσίευσε τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ μοναστ. κτημάτων καὶ τοὺς βασ. ὁρισμούς πρὸς τὸν Γρηγ. Γκίκαν 1821 καὶ 1826 καὶ δύο ἐπιστολάς, τὴν μὲν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Σερβίας Μίλον Ὀβρένοβιτς τὴν δὲ πρὸς τὸν Ἀδριανουπόλεως Γεράσιμον (1826), τρίτην πρὸς τὸν Διδυμοτείχου Καλλίνικον καὶ τετάρτην πρὸς τὸν Σαμακοβίου Ἱερόθεον.

δύσκολος ἦν τότε ἡ τοιαύτη ὑπεράσπισις ! Καὶ μὲ ὅλα ταῦτα, δὲν μᾶς παρημέλει, μήτε μᾶς ἔδιδε καιρὸν καὶ αἰτίαν παραπόνου. Ἄλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν οἰκοδομικὴν εὐπρέπειαν ἔμεινεν ὀπίσω τῶν πρὸ αὐτοῦ . . . καὶ εἰς τὸν κῆπον τῆς ἐν Ῥαιδεστῷ Μητροπόλεως τοῦ ἀειμνήστου Γερασίου οὐτερνὸν περίπτερον (κίόσκι) μὲ τὸ ὑπὸ τὰ παράθυρα αὐτοῦ ἐξαιρετικὸν χαβοῦζι (δεξαμενὴν) ἀνακαινισθέντα καὶ καλλωπισθέντα διὰ τῆς ἐπιμελείας αὐτοῦ· οὐδὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ διέφυγον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Τὴν ἑλληνικὴν σχολὴν Ῥαιδεστοῦ εἰς παραλυσίαν εὗρών, διὰ τὴν δεινότητα τοῦ καιροῦ, παρημελημένα δὲ τὰ παρὰ τοῦ ἀοιδίου θείου του ἀφιερωθέντα αὐτῇ χρήματα, ἀνεδέξατο τὴν ἐκκαθάρισιν αὐτῶν, διόρθωσιν καὶ τακτοποίησιν· μετέφερεν εἰς αὐτὴν καθηγητὴν ἐκ Μυριοφύτου τὸν ἐν τῇ νεανικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ χρηματίσαντα διδάσκαλόν του μακαρίτην Ἰωάννην Λεοντόπουλον, διάσημον ἐπὶ παιδείᾳ ὡς μαθητὴν τελειοδίδακτον τοῦ Ματθαίου καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη πᾶν εὐδοκίμως μετελθόντα τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα». (¹)

Αὐτὸς δὲ οὗτος εὐγνωμονῶν τῷ θεῷ αὐτοῦ Μελετίῳ ταῦτα γράφει βιογραφῶν ἑαυτὸν πρὸς τὸν Κυζίκου μητροπολίτην ἀπὸ 28 Σεπτεμβρίου 1824 : «Ἐγώ, σεβασμιοπόθητε ἀδελφέ, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀοιδίου πατρὸς καὶ θείου μου καὶ ἀειμνήστου γέροντος προκατόχου μου παιδιόθεν ἀνατραφεὶς, ἀξηνίθεις καὶ παιδαγωγηθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκείνου φιλοστόργου μοι σεβασμιότητος... καὶ διάδοχος τῆς εὐκλεοῦς ἐκείνου σεβασμιότητος ἀποκατασταθεὶς φιλοτιμοῦμαι εἰς τὰ τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου ἴχνη ὁδεύων νὰ ἀναδείξω ἑμαυτὸν ἐράμιλλον τοῖς ἔργοις ἐκείνου, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν συντεινόντων τῇ τε κοινῇ τροφῷ καὶ εὐεργέτιδι ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Μεγ. ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ἱερᾷ ἀδελφότητι καὶ νὰ διατηρήσω ἀκμάζοντα τὸν γεραρὸν χαρακτῆρα καὶ ἀθάνατα καὶ ζηλωτὰ φρονήματα τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς, τὰ ὅποια πάντες θαυμάζουσιν». (²)

Ὁ Ἰγνάτιος εὐρεθεὶς κατὰ τὴν δραματικὴν περίοδον τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀνεδείχθη ὄντως ὁ στυλοβάτης τοῦ οἴκουμενικοῦ θρόνου, ὅστις δεινῶς ἐκλονίσθη διὰ τῆς ἀπαγχονίσεως **Γρηγορίου τοῦ Ε'** καὶ ἄλλων ἀρχιερέων. Ἡ αὐλή, ἀφοῦ ἐξήντησε ὅλα τὰ μέτρα

1. Ἀρχ. Ἡρακλ. 36 - 37.

2. Γεδεών, Ἀρχεῖον ἐκκλ. ἱστορίας, τόμ. Α', Κ/πολις 1911, σ. 275. Τρεῖς ἐπιστολαὶ σ. 274 - 9 : τῷ Κυζίκῳ, τῷ Καισαρείας 277 καὶ τῷ Χρυσάνθῳ οἴκ. πατριάρχῃ ἀπὸ 26 Νοεμ. 1826 ὡς πρώην, πρὸς ὃν γράφει «ἐθαυμαστώθη, δεσπότη μου, ἡ παναγιότης τῆς καὶ καιρῷ προϊόντος ἐπὶ μᾶλλον θαυμασιωθῆσεται, καὶ τοῦτο πόσον μὲ χαροποιεῖ σχεδὸν δὲν δύναμαι νὰ ἐκφρασθῶ, ὅτι καὶ τὰ κεληνότα τῶν γλαυκῶν στόματα θέλουν ἐπιστομισθῆναι», σ. 278. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται οὗτος πρὸς Ἰγνάτιον Ναζιανζοῦ Σαράφου γλοῦ Ἀδριανουπολίτην οὗ τὰ ἀπομνημονεύματα ἐδημοσιεύθησαν αὐτόθι σ. 246 - 261.

τῆς ἀπανθρώπου κατὰ τῶν ταγῶν τῆς ἐκκλησίας ἀγριότητος, ἵνα ἔχη αὐτοὺς διὰ παντός ὑποχειρίους κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπιβολὴν δυσβαστάκτων φόρων, ἠνάγκαζε δηλ. τὰς ἱεράς μητροπόλεις νὰ ἀποτίωσι τὰς δαπάνας διὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ διασωθέντα κατάλογον τῶν αὐλικῶν χρεῶν συνταχθέντα τῇ 8 Ἀπριλίου τοῦ 1825 ταῦτα ἀνῆρχοντο εἰς τῶν 600.000 γροσίων, ⁽¹⁾ ποσὸν δηλ. ἴσον πρὸς τόσα φράγκα χρυσᾶ! Τὴν εἴσπραξιν τῶν χρεῶν τούτων εἶχεν ἀναλάβει ὡς εἰκὸς τὸ οἶκουμ. Πατριαρχεῖον, καὶ διεξῆγεν αὐτὴν διὰ τῶν ἐφόρων «τοῦ κοινοῦ τῆς Μεγ. τοῦ Χρ. ἐκκλησίας», περιῶν διελάβομεν ἀνωτέρω. Ἐκ τούτων διαπρέπει κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἡρακλείας Ἰγνάτιος. Ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἐνταῦθα βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς διασωθέντος κώδικος αὐτοῦ (ἀρ. 145) διδασκόμεθα πολλὰ περὶ τῶν χρεῶν τούτων τῶν ἐφορευομένων ἀρχιερέων, ὧν τοὺς πλείστους, περὶ τοὺς 30 εἶχεν οὗτος· ὅθεν ὁ κώδιξ περιέχει τὴν ἀλληλογραφίαν, περὶ τὰς 1000 ἐπιστολάς πρὸς τοὺς ἐφορευομένους καὶ ἄλλους ἀρχιερεῖς (71 τὸν ἀριθμόν), ἐπίσης πατριάρχας καὶ λαϊκοὺς, καὶ μίαν πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Σερβίας *Μίλον (Μιλόσην) Ὀβρένοβιτς.* ⁽²⁾

Ἐνεκα τούτου ὁ Ἰγνάτιος ἦν ὑποχρεωμένος νὰ μείνη ἐν Φαναρίῳ, τὴν δὲ τῆς ἐπαρχίας διοίκησιν εἶχεν ἀναθέσει εἰς τὸν Μυριοφύτου ἐπίσκοπον αὐτοῦ *Σεραφεῖμ.* ⁽³⁾

Ἐκ τῆς πλουσίας ἀλληλογραφίας τοῦ Ἰγνατίου, πλὴν τῶν εἰρημένων 3 ἐπιστολῶν ἐδημοσίευσε τινὰς ὁ *Ε. Σαβράμης* ἐν τῷ ΛΒ' τόμῳ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησ. Φάρου (1933) καὶ 13 ἀναφερομένας εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν σχολειῶν τῆς ἐπαρχίας δρᾶσιν τοῦ λίαν φιλοπροόδου ἀρχιερέως. ⁽⁴⁾ Αὗται ἀπευθύνονται πρὸς τὸν πεφιλημένον αὐτῷ διδάσκαλον *Ι. Λεοντόπουλον*, τὸν Μυριοφύτου, τὸν διδάσκαλον Μυριοφύτου *Δ. Ἀλεξανδρῆν* καὶ ἄλλους διαφόρους. ⁽⁵⁾ Πρὸς πατριάρ-

1. Θρακ. Ε', σ. 234 - 5.

2. Ἐκτενεστάτη τοῦ κώδικος περίληψις ἐδημοσιεύθη ἐν Θρακικοῖς Ε', σ. 226 - 235, ζ, 207 - 246 ὑπὸ τοῦ μακ. Ε. Σαβράμη· δυστυχῶς δὲν ἀναγράφονται πλὴν ὀλίγων τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχιερέων ἀποδεκτῶν κατὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, εἰ μὴ μόνον ἡ ἐπαρχία. Ἀξιοσημεῖωτοι εἶναι αἱ σχέσεις τοῦ Ἰγνατίου πρὸς τοὺς ἐν Ἀθῶ Ἰβηρίτας πατέρας (βλ. ζ', σ. 243 - 244).

3. Θρακ. Ε', σ. 228. Οὗτος ὁ Σεραφεῖμ ἐντολῇ τοῦ Ἰγνατίου μετέβη εἰς Αἶνον τῇ 5 Ὀκτωβρίου καὶ ἐγκατέστησε τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς Σκαλωτῆς Ματθαῖον (Γεδεῶν, Ἀρχεῖον κτλ. σ. 118).

4. Θρακ. Ζ', σ. 144 - 152.

5. Βλ. ἀνωτ. κεφ. Η', 7 περὶ τῆς δράσεως ταύτης τοῦ Ἰγνατίου.

χας ὑπάρχουσιν αἱ ἐξῆς : πρὸς *Ἀγαθάγγελον*, πρὸς *Ἀνθιμον* πρῶην Κ/πόλεως ἐξόριστον εἰς Καισάρειαν 8, πρὸς *Χρῦσανθον* (πρῶην) εἰς Καισάρειαν καὶ πρὸς *Ἰερόθεον* Ἀλεξανδρείας. Ἀλλὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι ἀρχιερεῖς, τὸν Πατρῶν *Γερμανόν*, Κερκίνης *Προκόπιον*, Ῥέοντος καὶ Πραιστοῦ *Διονύσιον*, Κορώνης, Σάμου *Κύριλλον*, Τζίας (Κέως) καὶ Θερμίων *Νικόδημον*, Αἰγίνης καὶ Ὑδρας *Γεράσιμον*, Τήνου καὶ ἄλλους ἐνταῦθα ἐφορευομένους αὐτοῦ ἀπώλεσε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὁ *Ἰγνάτιος*, καὶ ἀντ' αὐτῶν προσετέθησαν ὁ Αἴνου *Γρηγόριος*, ὁ ἀπὸ Κορυθαῖς, ὁ Βοδενῶν *Μελέτιος*, ὁ Σόφιας *Ἰωακείμ* μεθιστάμενοι ἀπὸ τοῦ Χαλκηδόνος. (1) Πρὸς τοῖς συνοδικοῖς αὐτοῦ περισπασμοῖς εἶχεν κατὰ ταῦτα καὶ τὰ τῆς ἐφορείας ὁ Ἰγνάτιος καθήκοντα, ἅπερ μεγάλως ἀπησχόλουν αὐτόν· π. χ. πρὸς τὸν Σβορνικίου *Γαβριήλ* γράφει : «εἶδομεν ὅμως οὐκ ὀλίγα παράπονα, ὅτι μᾶς ἔστειλε δηλ. τόσα γρόσια καὶ ἀκόμη δὲν ἠμπορεῖ νὰ γλυτώσῃ, καὶ ὅτι νὰ τῇ σαφηνίσωμεν τοὺς λογαριασμοὺς τῆς διὰ νὰ πάρῃ τὰ μέτρα τῆς καὶ ὅτι «σασὰ καλδί», ὡς γράφει διὰ τὴν ἀπαίτησιν τῶν τεσσάρων χιλιάδων γροσίων, ὅπου τῇ ἐγράψαμεν νὰ στείλῃ, καὶ ἄλλα παρόμοια καὶ (εἰς) τὰ ὁποῖα συμπεράναντες μίαν ὑποκεκρυμμένην ὑπόνοιάν τῆς περὶ ἡμῶν οὐκ ὀλίγον ἐδυσχεράναμεν * ἡμεῖς ἀφ' ἧς ὥρας ἀρχιερατεύσαμεν ἀνεδεξάμεθα τὴν ἐφορίαν τῆς καθὼς καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ ἀοιδίμου θείου μας (ὑποχρεώσεις)». (2)

Εἰς ὀλίγας ἐπισήμους πράξεις (ἴσως ἔνεκα τῶν περιστάσεων) εὐρίσκομεν ὑπογεγραμμένον τὸν *Ἰγνάτιον*.

1823, Μάιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Ἀντιοχείας *Μεθοδίου* (Πατρ. ἔγγραφ.) Β', 1904, σ. 238).

1826, Αὐγούστος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Μεγ. Πρωτοσυγκέλου *Γερμανοῦ* εἰς Μητροπολίτην Βιδύνης. (3)

Εἰς γράμμα *Ἀγαθαγγέλου* διὰ τὴν μονὴν ἀγ. Τριάδος Χάλκης (Ν. Ποιμὴν Β', 1920, σ. 734).

1824 εἰς σιγίλλιον *Ἀνθίμου* διὰ τὰ οἰκονομικὰ τῶν πατριαρχείων. (4)

1. Βλ. Θρακ. Ε', 232.

2. Αὐτ. σ. 238.

3. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, ὁ οἰκουμ. πατριάρχης Γερμανός Α', Κ/πολις 1931, σ. 18.

4. Νέος Ἑλληνομν. Ι', σ. 238 μετὰ πανομοιοτύπου ὑπογραφῆς.

* Κατὰ τὸ πατριαρχ. γράμμα τοῦ 1740 οὐδεὶς εἶχε δικαίωμα νὰ ἀντιλέγῃ εἰς τοὺς «ἐπιτρόπους τοῦ κοινοῦ» ἢ ἐφόρους (Ν. Ποιμὴν Α', σ. 302).

1824 εἰς υπόμνημα ἐκλογῆς Δέρκων Νικηφόρου, Νοέμβριος (Ἄριστάρχου, Δέρκα, σ. 41).

1827 Ἰαν. εἰς υπόμνημα ἐκλογῆς Καισαρείας Παλαιστίνης Ἀθανασίου «ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ γέροντος Ἐφέσου κὺρ **Μακαρίου**» (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 518).

1827 Αὐγούστος, εἰς σιγίλλιον Ἀγαθαγγέλου διὰ τὰ οικονομικά τοῦ ἀγίου Τάφου (αὐτ. σ. 523).

1829, Ἰούλιος, εἰς σιγίλλιον Χρυσάνθου περὶ προσαρτήσεως τῆς ἐν Χάλκη μονῆς τῆς Καμαριωτίσεως τῇ Μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῆς. (1)

Τῷ 1829 κατ' ἀξίωσιν τῆς Ὑψηλῆς πύλης, ἵνα οἱ ἀρχιερεῖς ἐγκαταλείπωσι τὴν πρωτεύουσαν· κατὰ Φεβρουάριον ἐγκατεστάθη εἰς Ραιδεστόν, ἀφείς αὐτόθι ἀναπληρωτὴν του, αὐτάδελφον **Κωνσταντῖνον Σταραβέρον**, ὃν δι' ἐγκυκλίου «ἅπασι τοῖς ἐφορευομένοις» συνίστησιν, ἵνα γράψωσιν αὐτῷ «τοῦ λοιποῦ περὶ πάσης καὶ παντοίας υποθέσεως». (2)

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἀπέθανε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1830. Ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καταχωρίζομεν τὸ τετράστιχον ἐπίγραμμα τοῦ διδασκάλου Ι. Λεοντοπούλου ἐκ τῆς «Νέας ὁδηγοῦ» Γραμματικῆς αὐτοῦ ληφθέν, ὅπου καὶ ἀμφότεραι αἱ προσωπογραφίαι αὐτοῦ τε καὶ τοῦ **Λεοντοπούλου**.

ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἰγνατίου ἀνεδείχθησαν οἱ ἐξῆς: Ἰωαννίκιος Ἡλιουπόλεως (1821 - 1841), Ἰγνάτιος Σταραβέρος ἢ Βερόπουλος ἀποθανὼν ὡς μητροπολίτης Βόσνας τῷ 1852, ὅστις καὶ συνέστησε σχολεῖον ἑλληνικὸν ἐν Σεραγέβῳ καὶ ἄλλοι. (3)

Ἐγκύκλια γράμματα ὑπὸ Λάμπης καὶ Σφακίων Εὐμενίου ἐδημοσιεύθησαν, ἐξ ὧν γνωρίζομεν ἤδη πολλὰ συμπληρωματικῶς περὶ αὐτοῦ καὶ ὅτι διετέλεσεν ἔφορος τοῦ Κοινοῦ τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας παραμένων πάντοτε ἐν Κ/πόλει. Ἡ ἀλληλογραφία του ἐσώθη ἐν τῷ 145 κώδ. τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, καὶ ἐν ταύτῳ καὶ ἅπασαι αἱ ἐπιστολαὶ (ἐκ τῆς Κόπιας) ἄρχεται ἀπὸ 28-9-24 καὶ λήγει 16-229 ἐκ τοῦ ἀρχείου Κρήτης, ἀποστέλλονται δὲ τὰ ἐγκύκλια πρὸς τὸν ἐξ Ἀγχιάλου, οὗ ὁ Ἰγνάτιος ἦν ἔφορος καὶ 9 γράμματα (βλ. «Ὁρθοδοξία» ΚΘ', 1954, σ. 78 - 83).

1. Γ ε δ ε ὡ ν, Πατρ. γράμματα περὶ τῆς Μ. τοῦ γένους, σχολῆς. Κ/πολις, 1903, σ. 73.

2. Θρακ. Ε', σ. 229.

3. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 38.

Ἰγνάτιος Ἡρακλείας

Ἦ ρα κλέος πατριῆς τὴ τεῆς γε πέλεις, ἱεράρχα,
Ἡρακλέους πτόλιος θῶκον ἔχων ἱερόν·
Ἦ ρα κλύεις φάος . . . αἰτεύντων σέο τεύχους
Ἡρακλείης νῦν πάμμεγα εὖχος ἐών.

ὑπογραφή: Ἡρακλείας Ἰγνάτιος

Διονύσιος 1830—1848 (Σ), 1841—1848 (Χ).

Οὗτος ἦν Σμυρναῖος τούπιπλην *Μπαριάμογλους* (ἢ καθ' ἑλληνίζουσαν ἐκφορὰν Βαριάμογλους), φημιζόμενος ὡς ἐγκρατὴς τῆς ἐκκλησ. μουσικῆς. Ἐπίσκοπος ὢν Τυρολλῆς ἐξελέγη κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1830 ὡς διάδοχος Ἰγνατίου. Ἐκ τῶν πράξεων αὐτοῦ μνημονεύεται ἡ ἀνακαίνισις καὶ ὁ καλλωπισμὸς τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. *Γεωργίου* τῷ 1840. *

Ἄναφèresται εἰς πράξεις ἐπισήμους ὑπογεγραμμένοις.

1830 Αὐγούστος, εἰς σιγίλλιον *Κωνσταντίου* τοῦ ἀπὸ Σιναίου ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως *Γρηγορίου* (δὶς). (¹)

1831 εἰς συνοδικὸν γράμμα τοῦ αὐτοῦ. (²)

1835 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Γρηγορίου Σ'*, κατὰ Ὀκτώβριον. (³) βλ. Σταμ. Σαμιακά, Δ', 388.

1835 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Δέρκων *Γερμανοῦ* βλ. Σταμ. Σαμιακά, Δ', 388 τὸν Νοέμβριον. (⁴)

1835 Αὐγούστος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Παλμύρας *Ἀθανασίου* (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 254).

1836 Φεβρουάρ. Ἰούν. ὑπογράφεται εἰς δύο ἐγκυκλίους κατὰ τῶν ἑτεροδιδασκάλων καὶ ξένων ἱεραποστόλων. Εὐαγγ. σάλπιγξ Α', περιόδ. 2, σ. 87, 254.

1837 Νοέμβριος, εἰς ἐγκύκλιον *Γρηγορίου Σ'* περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ Δημητριάδος *Ἰωσήφ*, Σαμακοβίου *Ἰγνατίου*, Ἐρσεκίου *Προκοπίου*, Θ/νίκης *Μακαρίου* καὶ τοῦ ἀγιορείτου *Προκοπίου Δενδρινοῦ*, ὡς προδοτῶν τοῦ γένους καὶ τῆς ἐκκλησίας.

1838 Φεβρουάριος τοῦ αὐτοῦ περὶ στασιδίων τοῦ πατρ. ναοῦ. (⁵)

1838 Φεβρ. α', τοῦ αὐτοῦ περὶ συτοικεσίου πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 68 καὶ περὶ στασιδίων ἐν τῷ Πατρ. ναῷ Ἐκκλ. Ἀλήθ. ΛΘ', 1919, σ. 181).

1839 εἰς γράμμα *Γρηγορίου Σ'* ὑπὲρ τοῦ ἐν Ξάνθῃ Βατοπεδινοῦ μετοχίου τοῦ ἁγ. *Νικολάου*. (⁶) Εἰς ἐγκύκλιον κατὰ ἑτεροδιδασκάλων ἐν Εὐαγγ. Σάλπ. 1838, σ. 363.

* Ἡμερόλ. Α', τοῦ ἔτους 1905, σ. 164.

1. Ἑλληνικά Γ', σ. 61.

2. Νέος Ἑλληνομν. Ι', σ. 244.

3. Ὁρθοδοξία ΙΒ', 1937, σ. 279.

4. Ἀριστάρχου, Δέρκοι σ. 42.

5. Ἐκκλ. Ἀλήθ. ΛΘ', 1919, σ. 181.

6. Ἑλληνικά Γ', σ. 62.

1839 Μάρτιος τοῦ αὐτοῦ εἰς ἐγκύκλιον κατὰ τῶν βιβλίων τῶν Λουθηροκαλβινιστῶν. (¹)

1841 Μάιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Ἀνθίμου Ε'*. (²)

1842 Ἰούnius, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Γερμανοῦ Δ'*. (³)

1842 » » » » Δέρκων *Νεοφύτου*. (⁴)

1843 Ἀπρίλιος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς Λαυρ. σκῆτης ἀγ. Ἄννης (Πατρ. ἔγγραφ. Α', 1902, σ. 216).

1843 Μαΐου 16, εἰς γράμμα *Γερμανοῦ* ἐν τῷ ἐκδοθέντι Μηναιῶ Σεπτεμβρίου καὶ εἰς ἀναφορὰν διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν Μηναιῶν (ὑπῆρξε πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς)

1843 Ἰούλιος, εἰς σιγίλλιον *Γερμανοῦ Δ'*, ὑπὲρ τῆς μονῆς ἀγίας Τριάδος Χάλκης. (⁵)

1844 τοῦ αὐτοῦ τῷ *Ἱεροθέῳ* περὶ τῆς ἐπαρχίας Χαλεπίου (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1804, σ. 80 καὶ 82).

1845 Μάιος εἰς σιγίλλιον *Μελετίου* ὑπὲρ τῆς Θεολ. σχολῆς Χάλκης. (⁶)

1845 Σεπτέμβριος, εἰς ὑπόμνημα Μελετίου Γ', διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας *Ἀρτεμίου* (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 84, 88, 271).

1846 Δεκεμβρίου 15, εἰς γράμμα *Ἀνθίμου* πρὸς τὸν Χίου *Σωφρόνιον*. (⁷)

1846 Ὀκτώβριος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Ἀμίδης *Μακαρίου*, (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 282).

1847 Ἰανουαρ. 31, τοῦ αὐτοῦ εἰς *Κύριλλον* Ἱεροσολύμων διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 97 καὶ 109).

1847 Μαρτίου 12 εἰς γράμμα *Ἀνθίμου* πρὸς τὸν Χίου *Σωφρόνιον*. (⁸)

1847 Ἀπριλίου 2, τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Χαλεπίου Κύριλλον (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 295).

1847 Μαΐου 29 εἰς γράμμα *Ἀνθίμου* πρὸς τὴν ἱερὰν κοινότητα ἀγ. Ὄρους διὰ τὸν ἑξαρχον Μελέτιον ἱεροδιάκονον. (⁹)

1. Ἑλληνικά, Γ', σ. 63.

2. Ὁρθοδοξία, ΙΒ', σ. 337.

3. Ὁρθοδοξία, ΙΒ', σ. 340.

4. Ἀριστάρχου, Δέρκοι, σ. 43.

5. Σάρδεων Γερμανοῦ, Γερμανός Δ', Οἴκουμ. Πατριάρχης, 1931 σ. 71, 73.

6. Ἡ ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴ σχολὴ ὑπὸ Α. Μέξη, ΚΠολις, 1935, σ. 63.

7. Ἑλληνικά, Ε', 1932, σ. 67.

8. Αὐτ. σ. 68.

9. Ἑλληνικά, Γ', σ. 63.

1847 Ὁκτώβριος, τοῦ αὐτοῦ σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς Λαυρ. σκῆτης ἀγ. Ἄννης (Πατρ. ἔγγρ. Α', 1902, σ. 230).

Τοῦ Διονυσίου τὸ βεράτιον βλ. ἐν ἀρχῇ σ. 11 - 17.

Πανάρετος 1848—1878 (Σ).

Καταγόμενος ἐκ Χώρας (υἱὸς Κωνσταντίνου) πρῶτον ὢν Τορνόβου καὶ Φιλαδελφείας καὶ παυθεὶς ἐσχόλαζεν ἐπὶ θεϊάν καὶ τῷ 1848 ἐγένετο διάδοχος τοῦ **Διονυσίου**, εἶχε δὲ καὶ τὸν Γάνου καὶ Χώρας **Χρῦσανθον** αὐτάδελφον. (1) Οὐ μόνον ὁ **Δράκος**, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ σύγχρονοι παρουσιάζουσι τὸν **Πανάρετον** πολυτάλαντον· διὸ καὶ ὁ **Ζῶτος Μολοσσὸς** πικρῶς ψέγει καὶ καυτηριάζει αὐτόν. «Οὔτε τὸν πόδα ἔθιτο εἰς τὴν ἐπαρχίαν. ἔζησε καὶ ἐτάφη εἰς Κ/πολιν ἀποστέλλον τιτουλάριον ἐπίσκοπον εἰσπράκτορα, ἀφῆκε δὲ παλάτια καὶ ἑκατομμύρια ἐν Φαναρίῳ διὰ τοὺς συγγενεῖς ἀπὸ τὰ δάκρυα τῶν χριστιανῶν.» (2) Ἔτι αὐστηρότερον εἰς ἀμετροέπειαν ἀποκλίνων κρίνει αὐτόν ὁ **Γεδεών**, προσπαθὼν νὰ πείσῃ τὸν ἀναγνώστην περὶ τῆς ὑπάρξεως κληρικῶν Γενιτσάρων. Περὶ τούτου ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν τοῦ πατριαρχ. συγκέλλου **Μητροφάνους**, ὅστις ἐσαβάνωσεν αὐτόν ἀποθανόντα εἰς ἡλικίαν 93 ἐτῶν, 8 Μαΐου, καὶ διετείνετο λέγων, ὅτι διέκρινεν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος σιγματισμὸν πράσινον ἦτοι τὸ σῆμα τῶν Γενιτσάρων. Τοῦτο εἶναι μῦθος τὸ πραγματικὸν εἶναι ἄλλο αἷτιον, τὸ ἐξῆς: «ἔλεγε δὲ τὸν Πανάρετον ὁ λαὸς καὶ ἐπίστευεν αὐτόν ὄντα γενίτζαρον. ἦτο βίαιος, ἄρπαξ, τυραννικὸς, ὑβριστὴς, ἀσεμνολόγος». Ἐν τούτοις ὁμολογεῖ, ὅτι ἐν τῇ συνόδῳ «οὐδέποτε ἠκούσαμεν τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ προτρέχουσαν τῆς διανοίας. ἐσέβητο τὸν ἱερόν θεσμόν καὶ θρόνον, ὡς καὶ ὅσοι ἦσαν ὁσίων καθεστώτων ἄσβαροὶ ὑπηρέται τῷ Παναρέτῳ ὁμογενεῖς καθὼς καὶ ἡ πατριαρχικὴ αὐλή». (3) Δύο ἀντιφατικαὶ κρίσεις περὶ τοῦ **Παναρέτου**:

«Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἀποδώσω ἐν ὀνόματι τοῦ συλλόγου τὸν δίκαιον ἔπαινον καὶ τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν μέγαν τοῦ Συλλ. εὐεργέτην καὶ προστάτην, τὸν σεβαστὸν ἡμῶν ποιμενάρχην ἅγιον Ἡρακλείαν τὸν ἐπαξίως ἐνταῦθα ἀντιπροσωπευόμενον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πανοσιολ. αὐτοῦ πρωτοσυγκέλλου καὶ ἀρχιερατ. ἐπιτρόπου κ. Γ ρ η γ. Κ α λ λ ῖ δ ο υ. Ἐπαρχία τοιοῦτον ἔχουσα φιλόμουσον καὶ γενναιοδωρον ἀρχιερέα πολλὰ

1. Δ ρ ά κ ο ς Θρακ. σ. 54. Ἐσφαλμένως ἐν συνοδ. ἐγκυκλίῳ τοῦ 1846 (Συμβουλαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλ. μουσικῆς ὑπὸ Γ. Παπαδοπούλου. Ἀθῆναι 1890, σ. 344) γράφεται Πανάρετος ἀντὶ τοῦ Διονυσίου.

2 «Δρομολόγιον τῆς Ἑλλ. Χερσ.» Ἀθῆναι, 1904, σ. 541.

καὶ μεγάλα δύναται παρ' αὐτοῦ νὰ προσδοκᾷ ἀγαθά...» 1874, 15 Αὐγούστου, Λόγ. Πανηγ. Κ. Τσαούση Βάγια, σ. 7. Πρὸ ἐνὸς ὅμως ἔτους ταῦτο χρόνως εἰς τὰς 4 Μαρτίου 1873 ἐν τῇ Ἑπετηρίδι τοῦ Θρακ. Φιλεκπ. Σύλλογ. ἔτος Α' σ. 62, ὁ εἰσηγητὴς ἐπὶ τῆς ἐνεστ. καταστάσεως τῆς ἐν Θράκῃ ἑλληνικῆς παιδείσεως ἔλεγε, «ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ταύτης, εἰς τῶν πλουσιωτέρων ἀρχιερέων τῆς Ἀνατολ. Ἐκκλησίας, οὐχὶ μόνον μηδέν, ὡς ἐκ βεβαίων πηγῶν ἐμάθομεν, ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ πράττει, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Φιλολ. Σύλλογ. ἐν τοῖς ἐγγράφοις εὔρομεν, ἀπάντων σχεδὸν τῶν ἀρχιερέων ἀπαντησάντων πρὸς τὰς ἐγκυκλίους τοῦ Συλλόγου. «Οὐκ ἔστι μέλημα, ὡς φαίνεται, τῇ αὐτοῦ σεβασμύτητι περὶ τοσοῦτο μικρῶν πραγμάτων οἷα τὰ σχολεῖα καὶ οἱ σύλλογοι καὶ ἡ μάθησις». Ἐκθεσις τῆς ἐκπαιδευτ. ἐπιτροπῆς ὑπὸ Ἀλεξ. Ζωηροῦ ἱατροῦ.

Ὁ δὲ Γεδεὼν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων σ. 171, γράφει : «Ἐγόγγυζον δικαίως οἱ ἐκ Χαλκιδικῆς ὀρθόδοξοι κατὰ Παναρέτου μητρ. Ἡρακλείας «ἐφόρου» τῆς ἐν Γαλατίστη μονῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἧς ὁ Παναρέτος κατέφαγε σχεδὸν 500.000 γροσίων εἰσοδήματα δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, δεῖξας εὐσυνειδησίαν εἰς τὴν διαχείρισιν, καθὼ ἀποστείλας εἰς τὴν μονὴν περίσσευμα διητοῦς ἢ τριητοῦς διαχειρίσεως τριᾶκοντα πέντε ἢ τριᾶκοντα ἕξ γροσία (μέσα ΙΘ' αἰῶνος) νοσφισθεὶς χιλιάδας... γροσίων». Περὶ τῆς φιλομουσίας του, ὅτι ἀγράμματος ὢν ἐγένετο αὐτομαθῆς βλ. σ. 261.

Καὶ ὅμως ὁ οὕτως ὑπὸ τοῦ Φαναριώτου διασυρόμενος, κατὰ τὸ 1870 εἶχε διαθέσει ὅλα τὰ εἰσοδήματα τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς Ραιδεστοῦ, ἧτις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ εἶχε κατασταθῆ τὸ πρότυπον, ὡς εἶδομεν, εὐνομουμένης κοινότητος, ἀληθῆς ἐστία τῶν Μουσῶν κοσμουμένης καὶ διὰ Μουσείου ἀρχαιολογικοῦ.

Φέρεται εἰς πατριαρχικά καὶ σιγιλλιώδη γράμματα ὑπογεγραμμένος ὧδε :

1848 Ὀκτωβρίου 19, εἰς ὑπομνηματιστικὸν γράμμα περὶ τῆς β' εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τοῦ Ἀνθίμου Δ'. (¹)

1848 Νοεμβ. 26, πρὸς τὸν Ἀντιοχείας, (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 306).

1852 Ὀκτώβριος, εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς Θεολ. σχολῆς Χάλκης. (²)

1. Ὁρθοδοξία, τόμ. 1937, σ. 317.

2. Ἡ ἐν Χάλκῃ Θεολ. σχολὴ ὑπὸ Α. Μ. Ἐ. Ξ. η., σ. 83.

1852 Νοέμβριος, εἰς ὑπομνηματιστικὸν γράμμα περὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον β' ἀνόδου *Γερμανοῦ Δ'*. (1)

1853 Μάρτιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Δέρκων Γερασίου. (2)

1853 Ἰούνιος, εἰς σιγίλλιον *Γερμανοῦ Δ'* ὑπὲρ τῆς Θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης. (3)

1855 εἰς γράμμα πατριαρχικὸν *Ἀνθίμου Ε'*, προάγον τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Λιτίσης εἰς μητρόπολιν. (4)

1855 τοῦ αὐτοῦ, δι' οὗ ἀπονέμεται ἡ ὑπερτιμία καὶ ἐξαρχία τῷ Βελεγράδων μητροπολίτῃ. (5)

1855 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Κυρίλλου Ζ'* κατὰ Σεπτέμβριον. (6)

1855 Φεβρουάριος τοῦ αὐτοῦ *Ἀνθίμου Ε'* αυνοδικὸν γράμμα ἀναγγελίας τῆς ἐκλογῆς τοῦ μητροπολίτου Βελεγράδων *Ἀνθίμου Ἀλεξούδη* (Σύντομος κτλ. σ. 130).

1856 Ἰούνιος εἰς σιγίλλιον Κυρίλλου Γ', ἐπικυρωτικὸν τῆς Ρωμουν. σκήτης Λαύρας ("Ἐγγραφα πατρ. Α', σ. 172 σ. 167).

1857 Μάρτιος, εἰς ἀποφαντικὸν γράμμα *Κυρίλλου Βυζαντίου* ὑπὲρ τῆς Θεολ. σχολῆς Χάλκης. (7)

1858 Ἰανουάριος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Ἀλεξανδρείας *Καλλινίκου* (Πατρ. Β', 1904, σ. 133, 135).

1864 Σεπτέμβριος, εἰς Σωφρονίου ἀποφαντικὸν γράμμα διὰ τὸ κελλιωτ. ζήτημα Ἄθω (Πατρ. ἔγγρ. Α', σ. 257).

1867 Φεβρουάριος, εἰς ὑπομνηματιστικὸν γράμμα περὶ τῆς β' εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τοῦ *Γρηγορίου Ε'*. (8)

1871 Νοέμβριος εἰς γράμμα *Ἀνθίμου* πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Ἀμασείας. (9)

1872 εἰς τὸ πρακτικὸν τῆς ἀποκηρύξεως τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων. (10)

1. Ὁρθοδοξία ΙΒ', σ. 340.

2. Ἀριστάρχου, Δέρκοι σ. 43.

3. Σάρδεων Γερμανοῦ, Γερμανὸς Δ', οἴκουμ. πατριάρχης, Κ/πολις 1931, σ. 87.

4. Θρακ. Η', 1938, σ. 149.

5. Νέος Ἑλληνομν. ΙΘ', σ. 234. *

6. Ὁρθοδοξία, ΙΓ', 1938, σ. 17.

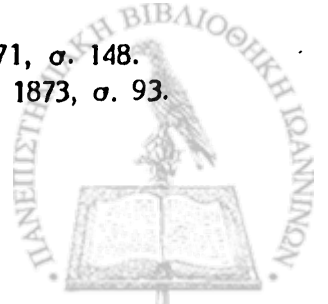
7. Α. Μέξη, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 93.

* Σύντομος ἱστορ. περιγραφή τῆς ἰ. μητροπόλεως Βελεγράδων ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Κέρκυρα, 1898, σ. 141.

8. Ὁρθοδοξία, ΙΒ', σ. 282.

9. Ἐκκλ. ἐπιθεωρ. Καλλιφρονος, Περιοδ. Β', 1871, σ. 148.

10. Πρακτικά τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου Κ/πολις 1873, σ. 93.

1872 Ἰούνιος, εἰς ἐγκύκλιον περὶ συνεισφορᾶς τῶν μητροπόλεων πρὸς τὴν Μεγ. ἐκκλησίαν.

1873 Ἰανουάριος, εἰς σιγίλλιον *Ἀνθίμου* ὑπὲρ τῆς ἐν Ἰωαννίνοις μονῆς τῆς Ἐλεούσης. (¹)

(Εἰκὼν μετὰ τῆς ὑπογραφῆς εἰς ΙΓ' τόμον «Θρακικῶν» σ. 250).

Ἰωαννίκιος Β' 1878—1879

Ἐγεννήθη ἐν Ραδοβιζίῳ τῆς ἐπαρχίας Σισανίου τῷ 1814, ὅπου καὶ τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ὡς καὶ ἐν Προύσῃ, (²) εἶτα (1838 - 40) εἰς τὴν ἐν Ξηροκρήνη Μεγ. τοῦ γένους σχολῆν. Τῷ 1846 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ *Ἀνθίμου* ζ' μέγας πρωτοσύγκελλος καὶ τῷ 1847 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Νύσης (Σιάρκιοϊ) τῆς Σερβίας καὶ τῷ 1859 προήχθη Νικαίας ὅτε καὶ ἐχρημάτισε πρόεδρος τοῦ ἐθνικοῦ μικτοῦ συμβουλίου. Κατὰ τὰς 27 Ἰανουαρίου 1878 μετετέθη εἰς Ἡρακλείαν καὶ ἀπέθανε τῇ 25 Ἰαν. 1879, ἀφείς μνήμην ἀγαθὴν φιλοπάτριδος καὶ συνετοῦ ἱεράρχου. (³) Ὁ τόσῳ προώρως ὡς Ἡρακλείας ἀποβιώσας ἐξυμνήθη ἐπαξίως ὑπὸ τοῦ *Γρηγορίου* ἱεροδιακόνου *Ζιγαβηνοῦ*, καθηγητοῦ τῆς θεολογίας. (⁴) Τῷ 1878 εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος εἰς συνοδικὴν ἀπόφασιν ἐπὶ *Ἰωακείμ Γ'* πρὸς τὸν μητροπολίτην Βελλᾶς. (⁵)

Γρηγόριος Β' (Παυλίδης) 1879—1888 (Σ)

Ὁ λογιώτερος τῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος μητροπολιτῶν Ἡρακλείας γεννηθεὶς ἐν Κ/πόλει τῷ 1825. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ κατήγετο ἐξ Ἀρ-

1. Νέος Ἑλληνομν. ΙΑ', σ. 27.

2. Τότε Προύσης ἦν ὁ Ἀνθίμος Κορυθαλιανὸς καὶ διηγείται ὁ Ἰωαννίκιος ταῦτα: «Τῷ 1834 κατὰ συγκυρίαν ἐλθὼν ὁ ἅγιος Προύσης κ. Ἀνθίμος εἰς τὸ σχολεῖον μὲ ἠρώτησε... μὲ διέταξε νὰ ὑπάγω πλησίον του. ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ πηγαίνω εἰς τὸ σχολεῖον, ὡς καὶ ἐγένετο. Ἐνίστε καὶ ἡ αὐτοῦ σεβασμότης μοι ἔδιδε μαθήματα ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τῆς γραμματικῆς», Λόγος κτλ. σ. 15 - 16 (βλ. κατωτ.)

3. Γεδεών, Μνεῖα τῶν πρὸ ἐμοῦ, σ. 188 - 189.

4. «Λόγος εἰς τὸ ἱερόν μνημόσυνον τοῦ ἀοιδίμου μητροπολίτου Ἡρακλείας Ἰωαννικίου ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῇ Γ' Κυριακῇ τῶν νηστειῶν μετὰ προσωπογραφίας καὶ αὐτοβιογραφίας κτλ.» Κ/πολις 1879, σ. 16.

5. Μεσ. γραμμ. Γ', 1936, σ. 73.

γυροκάστρου καὶ ἦν ἀνεψιὸς **Γρηγορίου** 5' πατριάρχου Κ/πόλεως. αὐτὸς δὲ ἐγράφετο Βυζάντιος, καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῇ κατὰ Ξηροκρήνην Μεγ. τοῦ γένους σχολῇ. Ἐν ἡλικίᾳ 20 ἐτῶν ἀποπερατώσας τὰς σπουδὰς κατετάγη εἰς τὸν κλῆρον καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὰ πατριαρχεῖα προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιδιακόνου, ὃτε ἐπαύθη ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς πύλης. Τῷ 1858 πάλιν προσελήφθη ὡς δευτερεύων διάκονος καὶ ἔπειτα προεβιβάσθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγ. πρωτοσυγκέλλου καὶ τῷ 1859 διωρίσθη ἀρχιγραμματεὺς τῆς πρὸς σύνταξιν τῶν «Γενικῶν κανονισμῶν» ἔθνοσυνελεύσεως. Τῇ 25 Δεκεμβρίου 1860 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Χίου καὶ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1877 μετετέθη εἰς Σέρρας καὶ ἐντεῦθεν τῇ 27 Ἰανουαρίου τοῦ 1879 εἰς Ἡράκλειαν, ἔνθα καὶ ἀπῆλθε πρὸς Κύριον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1888. Ὁ **Γρηγόριος** ἀνεμίχθη εἰς ὅλα τὰ ἐθνικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ τῆς ἐποχῆς ζητήματα καὶ ἐμπνεόμενος ἐξ ἀκραιφνῶν αἰσθημάτων ἔδρασεν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ ἠγωνίζετο δι' ὅλου τοῦ βίου ὑπὲρ τῶν εὐγενεστέρων τοῦ ἔθνους ἰδεωδῶν καὶ ὑπερήσπισεν ἐρρωμένως τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὸ ζήτημα τῆς συντάξεως τῶν «Γεν. κανονισμῶν» ὑπερασπίζων τὴν θέσιν τοῦ ἐκκλησ. κέντρου ἔγραψε τῷ 1859 «ἀνασκευὴν τῆς διαμαρτυρήσεως τῶν πέντε συνοδικῶν». (1) Ὡς ἀρχιγραμματεὺς ἐξέδοτο τὴν ἐμπεριστατωμένην «Πραγματεῖαν περὶ τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας, τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐπὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν», Κ/πολις 1860, 8ον, σ. δ', 203. Ἡ ἐμβριθὴς ὄντως αὕτη ἐργασία μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδος καὶ ἐκ περιστάσεως γραφεῖσα εἰς τὴν τῶν πνευμάτων τότε κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος ἔξαψιν, ἐν τισὶ νῦν δεῖται ἀναθεωρήσεως καὶ δὴ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος. (2) Σχετικὴ πρὸς τοῦτο εἶναι καὶ ἡ «Διευκρίνις τοῦ

1. Ὁ Γ ε δ ε ὦ ν ἐν τῷ ἐν τῇ Μεγ. ἑλλ. ἐγκυκλοπαιδείᾳ ἄρθρῳ, ὃθεν λαμβάνομεν τὰ πλεῖστα περὶ τοῦ Γρηγορίου (τομ. Η', σ. 728), ἔχων ἀντίθετον γνώμην διὰ τὴν σύνταξιν τῶν «Γεν. κανονισμῶν» δὲν ἀρέσει τὴν «Ἀνασκευὴν» φρονῶ δὲ ὅτι εἶχε δίκαιον.

2. Π. χ. ἐν σ. 67 γράφει: «Ἐπειδὴ δὲ ἡ σύστασις τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης οὐκ ἐγένετο κατὰ τὰς νενομισμένας διατυπώσεις... διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία οὐδέποτε ἀνεγνώρισεν αὐτὴν ἐπισήμως ὡς αὐτοκέφαλον κτλ.» καὶ ὁμοίως ἐν τῷ Συντάγματι κανόνων τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ὅπερ παρὰ πάντων θεωρεῖται ὡς ὁ ἐπίσημος κῶδιξ καὶ Νομοκάνων τῆς ἐκκλησίας ἀναγιγνωσκόμεν: «Περὶ δὲ τῆς τάξεως τῶν πατριαρχῶν... ὅτι ἡ Κ/πολις ἔχει προεδρίαν, καὶ ἡ διάτ. τοῦ α' τίτ. τῶν νεαρῶν καὶ ἡ γ' τοῦ β' τίτ. ποιοῦσι τὸν πρίμας Ἰουστινιανῆς ἀρχιεπίσκοπον, καὶ ὅτι ὑπὸ τῆς ἀνόδου αὐτοῦ χειροτονεῖται καὶ ποίας ἐπαρχίας ἔχει.» κεφ. Ε', Migne Patr. gr. 104, σ. 476.

βουλγαρικοῦ ζητήματος» Κ/πολις 1871 ἐκδοθεῖσα δαπάναις τοῦ Ἡπειρώτου **Νεοφύτου** Δέρκων ὑπὸ τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ μητροπολίτου Χίου **Γρηγορίου**. Ἀξιόλογος ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ μονογραφία ἢ «Πραγματεία περὶ ἐνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας», (¹) ὡς καὶ τὸ ἀντιπαπικὸν σύγγραμμα «Ἡ φωνὴ τῆς Ὀρθοδοξίας», Χίος 1863, 8ον, σ. 132 (τὸ α΄ μόνον ἐξεδόθη). Διὰ τὴν εὐδόκιμον ταύτην καὶ ἐθνικὴν δρᾶσιν τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν (πρώτην ἴσως φορὰν ἐνθουμηθὲν τοὺς ἐν Κ/πόλει λογίους) ἀνεκήρυξε τὸν **Γρηγόριον** τῷ 1878 ἐπίτιμον διδάκτορα τῆς θεολογίας. Ἀλλὰ τοιοῦτον σοφὸν ἱεράρχην ἢ Ραιδεσιὸς δὲν ἐξετίμησε δεόντως, ἀφοῦ δὲν παρέσχεν αὐτῷ οὔτε κατάλληλον πρὸς ἐγκατάστασιν οἴκημα· διὸ ἠναγκάσθη νὰ καταλύσῃ εἰς τὸν Σύλλογον. Ἀλλ' οἱ νέοι, οἵτινες ἤθελον νὰ βλέπωσι θεατρικὰς παραστάσεις καὶ νὰ ἀκούωσι τὸν Καραγκιόζην ἐκεῖ, ἐξηγέρθησαν καὶ ἠνάγκασαν τὸν μητροπολίτην νὰ ἀπέλθῃ εἰς Κ/πολιν, ὅπου διέμενον καὶ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ. (²)

Ἐπογεγραμμένος φαίνεται εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Δέρκων **Καλλινίκου** τῇ 20 Δεκεμβρίου 1884. (³)

Γερμανὸς (Καβακόπουλος) 1888—1897

Γεννηθεὶς ἐν Κ/πόλει τῷ 1835 ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς Θεολ. σχολῆς Χάλκης τῷ 1863. Ἐπὶ **Σωφρονίου Γ'** ἐγένετο *πορτάρης* (ἐκκλησιάρχης) τῶν πατριαρχείων καὶ ἀρχιδιάκονος. Τῷ 1867 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Κῼ, ὅθεν τῷ 1876 μετετέθη εἰς Ρόδον καὶ τῷ 1886 προήχθη εἰς Ἡράκλειαν. Μετὰ ἐνεαετῆ ἀρχιερατείαν ἐνταῦθα προυτίμησε τὴν Χαλκηδόνα, ἔνθα ἔδρασεν ὑπερόχως διευθύνων αὐτὸς κατ' οὐσίαν πᾶσαν τὴν σπουδαίαν ἐθνικὴν καὶ ἐκκλησιαστ. κίνησιν ἐπὶ ὅλην σχεδὸν εἰκοσαετίαν. Τῇ 28 Ἰανουαρίου τοῦ 1913 διεδέξατο εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον **Ἰωαννῆμ Γ'**. Δὲν ἐγένετο τέως πατριάρχης «ὁ δεξιὸς οὗτος νοῦς», οὐχὶ «διότι ἀντετίθητο εἰς τὸν πύθον καὶ τὴν αἴτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ περὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἐπανόδου τοῦ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονάζοντος...» ὡς διῖσχυρίζεται ὁ **Γεδεών**, (⁴) ἀλλὰ διότι ὡς ἐξαιρετικῆς σημασίας πολιτικὸν καὶ ἐθνικὸν παράγοντα ἐξήλειψε

1. Περὶ ἄλλων ἐργασιῶν βλ. Μεγ. ἑλλ. ἐγκυκλ. Η', σ. 728.

2. Μεθ' ἱερᾶς ἀγανακτήσεως ἐξιστορεῖ τὸ γεγονός τοῦτο ὁ φιλόπατρις Ἡπειρώτης Ζωτοσὸς Ὁμολοσός. Δρομολ. σ. 541.

3. Ἀριστάρχου, Δέρκοι, σ. 46.

4. Μεγ. ἑλλην. ἐγκυκλ. Η', σ. 248.

πάντοτε ὁ **Χαμίτ** ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐκλεξιμῶν. (') Περὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ ὡς πατριάρχου κατὰ τὴν λίαν ταραχώδη ἐκείνην περίοδον εἶπομεν ὀλίγα ἀνωτέρω (Κεφ. Β', 6). Ἄλλ' ὁ ἄκρατος Βενιζελισμὸς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ ἡ φιλαντατική μανία τῶν κύκλων τοῦ Φαναρίου δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν πολύμητιν πρωθιεράρχην νὰ συνεχίσῃ τὴν σώφρονα πολιτικήν, ἀφ' ἧς θὰ ἠδυνάμεθα ἔπειτα, ὡς ἐξελίχθησαν τὰ πράγματα, νὰ ἀναμείνωμεν τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνωτάτου πνευματικοῦ κέντρου. Ἄλλ' ὁ μαινόμενος λαὸς καταργήσας τῇ 12 Ὀκτωβρ. 1918 οὐχὶ —καὶ πολὺ κοσμίως— τὸν μάρτυρα καὶ γηραλέον πατριάρχην, ἀνεβίβασε εἰς τὸν ὑπατον θρόνον τῆς Ὀρθοδοξίας τὸν ἀλλοπρόσαλλον **Μεταξάκην**. Οὗτος τὸ πρῶτον ἔργον, ὅπερ διέπραξε καὶ ὡς κατόρθωμα ἐθεώρησε μέγα, ἦτο νὰ ὑψώσῃ τὴν κυανόλευκον ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Βοσπόρου, ἐνῶ ἔναντι ἐπὶ τοῦ πύργου τοῦ Γαλατᾶ ἐκυμάτιζεν ἔτι ἡ ἡμισέληνος. Τὸν ἀείμνηστον **Γερμανόν**, ὅστις ἀποσυρθεὶς εἰς Χαλκηδόνα ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ τῇ 20 Δεκεμβρίου τοῦ 1920, ἐνεθυμήθησαν πάντες καὶ δὴ αὐτὸς ὁ **Βενιζέλος** κατὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν, ὅτε οἱ Τούρκοι ἀντιπρόσωποι ἐπέμενον ζητοῦντες τὴν κατάργησιν τοῦ πατριαρχ. θεσμοῦ, καὶ χάρις εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν βαλκανικῶν ὀρθοδόξων κρατῶν, ἐσώθη οὗτος, ὡς ἐσώθη, περιορισθείσης τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Κ/πόλεως (sic). Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, **μνήμων τοῦ ἀσυναγωνίστου ἡρωϊσμοῦ**, ὃν ἐπέδειξεν ὁ Ἡρακλείας **Γερμανὸς** κατὰ τὸ ἐπὶ **Διονυσίου Β'** κλείσιμον τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ 1890 (3 Ὀκτ.) θὰ ἀναγράφῃ χροισοῖς γράμμασι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅστις διὰ τῆς σθεναρᾶς αὐτοῦ στάσεως ἔσωσε τὰ προνόμια τῆς ἐκκλησίας, ἅπερ ὁ **Μελέτιος Μεταξάκης** διὰ τῆς ἀκαταλογίστου αὐτοῦ πολιτικῆς ἐθυσίαςεν. (βλ. ἡμετέραν «Πατριαρχικὴν ἱστορίαν», Ἀθῆναι, 1951).

Φέρεται ὁ **Γερμανὸς** ὑπογεγραμμένος ὡς Ἡρακλείας τῷ 1892 εἰς τὸν κανονισμόν τῆς ἐν Ἀθῶ Ρωσσοικῆς σκῆτης τοῦ προφ. **Ἡλιοῦ**. (?)

Ἰερώνυμος (Γοργίας) 1897—1902

Οὗτος ἀπὸ τῆς Νικαίας μετετέθη εἰς Ἡράκλειαν τῇ 13 Μαΐου 1897. Τῷ 1899 ἀνήγγειλεν εἰς τὴν ἱεράν σύνοδον τῇ 11 Μαρτίου, ὅτι

1. Αὐτὴ εἶναι ἡ κρατοῦσα γνώμη παρὰ τοῖς ἐπαίουςι καὶ τοῦτο ἐφρόνει περὶ τοῦ διαπρεποῦς ἱεράρχου καὶ μεγάλη μερὶς τοῦ ἑλλην. τύπου, ὅστις εἶχε ταχθῆ καὶ ἠγωνίζετο ἐρρωμένως ὑπὲρ τοῦ Γερμανοῦ. Ἐγὼ δὲ ἤκουσα τοῦτο παρὰ τοῦ Φαζλή ἢ Τοπτάν πασᾶ ὑπασπιστοῦ τοῦ Σουλτάνου, ὅτι ἐν ὄσφ ζῆ ὁ Χαμίτ δὲν θὰ γείνη, μοὶ ἔλεγε, πατριάρχης ὁ Γερμανός, ἀκριβῶς διότι ἤξιζε διὰ πατριάρχης.

2. Actes de l'Athos, II. Actes du Pantocrator, σ. 67, 230.

ἐν τῷ διοικητικῷ τῆς Ῥαιδεστοῦ συμβουλίῳ ἀνεγνώσθη ὑπουργικὴ διαταγὴ περὶ τοῦ ὅτι ἐφεξῆς ἐν τοῖς διοικητικοῖς συμβολαίοις καὶ εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα δεόν μετὰ τὸν διοικητὴν ὁ χακίμης, εἶτα ὁ βοηθός (μουαβίν) τοῦ διοικητοῦ, ὁ ἀρχιλογιστής, μετὰ τοῦτον ὁ μουφτής καὶ κατόπιν οἱ ἀρχηγοῖτων μὴ μουσουλμανικῶν θρησκειῶν καὶ τελευταῖον οἱ λοιποὶ ἀζάδες καὶ πάρεδροι νὰ ὑπογράφονται. (')

Γρηγόριος 1092—1928 ὁ Καλλιίδης

Ἐγεννήθη ἐν Κουμβάῳ τῆς Ραιδεστοῦ, ὅπου καὶ διήκουσε τὰ πρῶτα γράμματα, εἶτα εἰσήχθη εἰς τὴν Ριζάρειον σχολὴν καὶ ἀπεφοίτησεν ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου. Χειροτονηθεὶς τῷ 1862 παρὰ τοῦ Σεορῶν *Μελετίου*, ἐγένετο ἀρχιδιάκονος τοῦ Ἀθηνῶν *Θεοφίλου*, καὶ ἐν Ραιδεστῷ τῷ 1873-4 σχολάρχης καὶ ἱεροκῆρυξ καὶ εἶτα πρωτοσύγκελλος. Τὸν Μάρτιον 1875 ἐχειροτονήθη βοηθός ἐπίσκοπος τοῦ Ἡρακλείας *Παναρέτου* ὑπὸ τὸν τίτλον Ναζιανζοῦ καὶ τῷ 1879 προήχθη εἰς μητροπολίτην Τραπεζοῦντος. Εἶτα τῷ 1884 μετετέθη εἰς Θεσσαλονίκην (²) καὶ τῷ 1889 εἰς Ἰωάννινα, ὅπου καὶ ἔδρασεν εὐρεθεὶς κατὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897. Ἐγκαθιδρυθεὶς κατὰ Μάιον ὡς Ἡρακλείας τῷ 1902 εἰς Ραιδεστὸν προέβη ἀμέσως εἰς τὴν ἀνέγερσιν νέων κτιρίων, τῆς μητροπόλεως τῶν σχολείων καὶ τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου, ὧν τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν εἰς πάνδημον τελετὴν κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων. (³) Ὁ Γρηγόριος δὲν ἐμιμήθη τοὺς προκατόχους αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ διαμεῖνῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ὅθεν καὶ τὰ τμήματα Ῥαιδεστοῦ καὶ Χαριουπόλεως διώκει αὐτοπροσώπως κηρύττων τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, εἰς δὲ τὰ τμήματα Ἡρακλείας καὶ Τυρολλόης διώρισε τὸν βοηθὸν ἐπίσκοπον *Γερμανὸν* καὶ εἰς τὰ τμήματα Κεσσάνης, Μαλαγάρων καὶ Μακρᾶς γεφύρας, τὸν ἐπίσκοπον Χαριουπόλεως *Φιλόθεον*. (⁴)

Οἱ Ἀρμένιοι, ὡς εἶδομεν, ἀπετέλουν ἰδιαιτέραν ἐν Ραιδεστῷ κοινότητα, ὁ *Γρηγόριος* ἀσκῶν ἀνεξιθρησκείαν ἐπέτρεψεν αὐτοῖς, ἵνα

1. Γ ε δ ε ὦ ν, Πατρ. ἐφημ. σ. 498-499.

2. Ἐνταῦθα ἠγέρθη σάλος ἐναντίον τοῦ Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ καὶ ἐδημοσιεύθη καὶ ὁ λίβελλος «Τὸ μωρὸν ἄλλος. Ὁ μητροπολίτης Γρηγόριος Καλλιίδης κτλ.».

3. Βλ. Πανηγυρικὸν τεῦχος τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ περιοδικοῦ «Γρηγόριος Παλαμᾶς» Ἡ πεντηκονταετηρίς τοῦ σεβασμιωτάτου γέροντος μητροπολίτου Ἡρακλείας ἔκτακτον παράρτημα τοῦ Ι' τόμ. 1925, βλ. σ. 42-45, 99 (μετὰ τῆς εἰκόνας).

4. Ἡμερολ. Ἐθν. καταστ. Α', ἔτ. 1905, σ. 162-163.

τελῶσι τὰ τῆς θείας λειτουργίας εἰς ὀρθοδόξους ναοὺς τῷ 1928 μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ αὐτῶν ὑπὸ τῶν Βουλγαρο-Τούρκων. (1) Τελευταῖον ὁ φιλογενῆς ἱεράρχης ἔσχατος καταφυγὼν ὡς πρόσφυξ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἑταιρείαν Βυζ. σπουδῶν σταυρὸν τοῦ 1770 καὶ τὸ ὠμοφόριον τοῦ ἀπαγχονισθέντος τῷ 1821 Χαλκηδόνης **Γρηγορίου**. Μετὰ τούτων δὲ καὶ «κανόνα παρακλητικὸν εἰς τὴν ὑπεραγίαν ἡμῶν Θεοτόκον ἐπὶ τῷ ἔτει 1821 κατὰ χριστιανῶν διωγμῷ» ψαλλόμενον ὑπὸ τῶν ἐν Μποσταντζήπασι φυλακισθέντων καὶ εἶτα ὑπὸ τῶν Τούρκων θανατωθέντων ἔθνομαρτύρων ἀρχιερέων τοῦ οἴκου. θρόνου πρὸς τὸ ὑγρὰν διοδεύσας ὡσεὶ ξηρὰν :

«Πολλοῖς συνεχόμενοι πειρασμοῖς
τοῖς ἔξ ἄλλοφύλλων
ἀπειλούντων νῦν καὶ ἡμῶν
φόνον καὶ δεινὴν αἰχμαλωσίαν
σοί, Θεοτόκε, καταφεύγομεν». (2)

Πλήρης ἡμερῶν ὁ **Γρηγόριος** ἀπέθανεν ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1928 καὶ ἐκηδεύθη μεγαλοπρεπῶς ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει προπεμφθεὶς μέχρι τῆς τελευταίας κατοικίας ὑπὸ τοῦ μεγάλως ἀγαπῶντος αὐτὸν προσφυγικοῦ κόσμου.

Φιλάρετος Βαφειδῆς 1928—1933

Ἐγεννήθη ὁ διαπρεπὴς οὗτος ἱστορικὸς τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας ἐν Κ/πόλει τῷ 1850 (οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἦσαν ἐξ Εὐκαρύου 40 ἐκκλησιῶν). Ἀποφοιτήσας ἐκ τῆς θεολογ. σχολῆς τῆς Χάλκης ἀπεστάλη τῷ 1871 εἰς Λειψίαν, ὅπου ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῷ 1875. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον συμμετέσχεν εἰς τὸ ἐν Βόννῃ συνέδριον τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ὅπου παρευρίσκετο καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ **Φιλόθεος Βρυέννιος** καὶ **Ἰωάννης Ἀναστασιάδης** ἀρχιμανδριταὶ ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας. Κατὰ Ὀκτώβριον διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Χάλ-

1. Τοῦτο βεβαίως τῇ ἐγκρίσει τῆ Ἱ. Συνόδου, εἰς ἣν ἀνηνέχθη καὶ ἐπετράπη «ὅπου ἀδυνατοῦσι κατὰ πολλὴν ἐρημίαν ἰδίῳ νὰ πράττωσι τὸ ἱερόν τοῦτο καθήκον». Βλ. Ν. Ποιμ. Β' 47. Καινὴ διδαχὴ τομ. Β', σ. 453.

2. Ἐδημοσιεύθη μετὰ τριῶν θαυμασιῶν τῇ περιστάσει ταύτῃ εὐχῶν ἐν Καινῇ κτίσει, τόμ. Β', 1020, σ. 115-123. Ἐν τῷ Μεγ. Εὐχολογίῳ ὑπάρχει τοιοῦτος κανὼν «ἐπὶ προσδοκίᾳ πολέμου τοῦ Ἰωάννου (Εὐχαίτων) ; σ. 562 ἐ. ἔκδ. Βενετίας, 1862.

κης. Τῷ 1888 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Τραπεζοῦντος καὶ μετὰ 15 μῆνας μετετέθη εἰς Καστορίαν, ὅπου ἐπὶ δεκαετίαν διετέλεσε δρῶν καὶ ἀγωνιζόμενος τὸν καλὸν ἀγῶνα ἐν μέσῳ τῶν βουλγαριζόντων καὶ ρουμανιζόντων προπαγανδιστῶν. (1) Κατὰ Μάιον τοῦ 1899 διεδέξατο τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ *Κωνσταντῖνον* εἰς Διδυμότειχον, ὅπου καὶ διήνυσεν ἡσύχως τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ 29 ὅλα ἔτη. Εἷς τῶν ἀκραιφνῶν Ἰωακειμικῶν ὑπάρχων προσεκλήθη τρεῖς ἐπὶ τοῦ *Ἰωακείμ Γ'* συνοδικός. Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, τῶν Βουλγάρων κατεχόντων τὴν Θράκην συνελήφθη παρ' αὐτῶν ὡς αἰχμάλωτος καὶ ἀφοῦ ἐκρατήθη ἐν τῷ διοικητηρίῳ τοῦ Διδυμοτείχου ἀπεστάλη παρὰ τῷ μεγ. Τυρνόβῳ εἰς τὴν μονὴν Καπινόβσκη, ὅπου ἔμεινε τρεῖς μῆνας. Μετὰ πολλὰς ἐνεργείας ἐπετράπη ἡ ἄφιξις αὐτοῦ εἰς Σόφίαν μείναντος ἐκεῖ μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἕως 13 Νοεμβρίου 1919, ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς Διδυμότειχον. (2) Τῷ 1920 ἀπεστάλη εἰς τὸ ἐν Λονδίῳ συνέδριον πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, (3) καὶ ἀπὸ τοῦ 1927 παραιτησάμενος ἐφησύχαζεν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου καὶ διωρίσθη ὑπὸ τῆς

1. Ἡ γενέτειρά μου διασχιζομένη ὑπὸ τοῦ παραποιάμου τοῦ Δεβόλεως (ἢ Δεαβόλεως τῶν Βυζαντινῶν) ὑπήγετο τότε καὶ εἰς τὸν Κορυτσᾶς καὶ εἰς τὸν Καστορίας. Τότε παιδίον ὢν ἐνθυμοῦμαι τὸν μεγαλοπρεπῆ ἱεράρχην, ὃν ὑπεδεχόμεθα οἱ μαθηταὶ ψάλλοντες τὸν μητροπολιτικὸν ὕμνον: «*Ζήτω, ζήτω ὁ ποιμενάρχης, ὁ προστάτης τῶν Μουσῶν*». Τελευταῖον ὑπεδεξάμην αὐτὸν καὶ προσεφώνησα ὡς πρωτεπιστάτης τοῦ Ἁγίου Ὁρους τῷ 1930 ὡς πρόεδρον τοῦ Διορθοδόξου συνεδρίου τῆς μονῆς Βατοπεδίου. Μετὰ 40ετίαν εὐδολῶς εἶχε καμφθῆ ὑπὸ τοῦ γήρατος ὁ ἀείμνηστος καὶ σοφὸς Ἱεράρχης. Βλ. Πρακτικὰ τῆς προκαταρκτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἁγίων Ὁρθοδόξων ἐκκλησιῶν κτλ. ἐν Κ/πόλει 1930, σ. 119-120. Ἄλλ' ἡ πανηγυρικὴ προσφώνησίς μου δὲν κατεχωρίσθη ἐνταῦθα, οὔτε ἡ ὠραία εἰς τὸν ναὸν τοῦ Πρωτάτου ἐν Καρυαῖς καὶ δεξιῶσις τῶν μελῶν τοῦ συνεδρίου. Ὁ καταρτίσας τὸ πρόγραμμα ἐκεῖνο τοῦ τοξιδίου μητροπολίτης Τραπεζοῦντος κ. Χ ρ ὕ σ α ν θ ο ς ἀπηξίωσε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς σεβασμίους συνέδρους εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ὡς παρὰ πάντων εἴθισται, καὶ τὸ προσκύνημα τῆς ἐφestsίου τοῦ Ἁθῶ. Καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες συνῆλθον νὰ ἐδραιώσωσι τὰ καθεστῶτα τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀνέτρεπον τὰ τοῦ ἁγίου Ὁρους. Εὐτυχῶς ἡ ὑπόδειξις μου καθ' ἣν ὥραν ἠτοιμάζοντο ἐκ τοῦ Βατοπεδίου πρὸς ἀναχώρησιν εἰσηκούσθη, καὶ ἀνῆλθον πάντες εἰς Καρεᾶς τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς, καθ' ἣν ἐπανηγυρίζομεν τὴν ἐπέτειον τῆς Θεοτόκου «Ἄξιον ἐστίν». Ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη πόσον χρήσιμος ἦν ἡ ὑπόδειξις μου, ἀλλ' ἡ τιμητικὴ προσφώνησις παρελείφθη.

2. Τὰ τῆς αἰχμαλωσίας δεινὰ περιέγραψεν εἰς ἐκτεταμένα ἐν τῷ Γρηγ. Παλαμᾶ ἄρθρα, ὅπου καὶ περὶ ἐν Βουλγαρίᾳ βυζ. τέχνης καὶ ἄλλας ἐντυπώσεις ἐκ τῆς χώρας.

3. Βλ. ἀποσημειώματα ἐντυπώσεων τῆς ἐν Λαμπέθ Παλάς Πατρ. ἀποστολῆς ἐν τῷ Ν. Ποιμένι Γ', Κ/πολις 1921, σ. 43-71, 180-190, 209-225.

ιεράς συνόδου διάδοχος τοῦ *Γρηγορίου* εἰς τὴν σχολάζουσαν ἐπαρχίαν Ἡρακλείας. Ὡς συγγραφεὺς ὑπῆρξε δοκιμώτατος. Δι' ὄλου σχεδὸν τοῦ βίου αὐτοῦ ἐξεπόνησε τὴν τετράτομον Ἐκκλησιολογίαν ἱστορίαν ἐξικνουμένην μέχρι τοῦ 1908, ἔργον ἐμβριθές καὶ κατὰ τὰς τελευταίας ἀξιώσεις τῆς ἐπιστήμης συντεταγμένον. Δὲν ἔχει, εἰ μὴ νὰ συγκρίνη τις αὐτὴν πρὸς τὴν τοῦ μακ. καθηγητοῦ *Διομήδους Κυριακοῦ*, διὰ νὰ πεισθῆ περὶ τῆς ἐξαιρετικῆς ἀξίας, ἰδίως διὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους, περὶ ὧν ἐλάχιστα ἐκ τῶν ξένων ἱστορικῶν ἐμανθάνομεν. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐπολλαπλασίασε τὰς συγγραφὰς αὐτοῦ ἀρθρογραφῶν τακτικῶς ἐν τῷ «Γρηγορίῳ Παλαμᾷ» τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκτὸς τῶν περὶ τῶν δύο ἐπαρχιῶν Καστορίας καὶ Διδυμοτείχου ἱστορημάτων καὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ ἐπιστημονικῶν διατριβῶν (ἰδίᾳ τῆς περὶ *Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου*, ἀνεμίχθη καὶ εἰς πάντα τὰ ζητήματα τῆς ἡμέρας π. χ. «Τὸ ζήτημα τῆς παρ' ἡμῖν εἰσαγωγῆς τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου» (ἐν τῷ Γρ. Παλαμᾷ), ὅπου ἐπιτίθεται κατὰ τῶν Νεομηρολογιτῶν, οἵτινες ἐλαφρᾶ τῇ διανοίᾳ ἐνόμισαν, ὅτι δύνανται ν' ἀνατρέψωσι αἰωνόβια καθεστῶτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ συνοδικοὺς κανόνας. Τούτου ἕνεκα τὸ ζήτημα τοῦτο παρεπέμφθη εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ συνέλθῃ οἴκουμ. σύνοδον. (1)

«Περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἀγαμίας τῶν κληρικῶν» ἐν Γρηγ. Παλαμᾷ.

Κἂν τούτῳ ὁ πνευμένονος ἱεράρχης ἀποδείκνυται συντηρητικώτατος ὑπὲρ τῆς ἀγαμίας μετ' ἐμβριθείας καὶ χριστιαν. φιλοσ. πνεύματος ἀποφαινόμενος καὶ ἔχει πολὺ δίκαιον, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν 1) ὅτι οὐδεὶς τῶν μεγάλων τῆς ἐκκλησίας πατέρων καὶ τῶν ἐκκλησιολογῶν συγγραφέων ὑπῆρξεν ἔγγαμος. 2) ὅτι ἡ Δυτ. ἐκκλησία, ἥτις ὡς γνωστὸν ἐπεβλήθη εἰς ὄλον τὸν κόσμον, ἔχει καὶ πάντων τῶν ἱερέων τὴν ἀγαμίαν, καὶ ἐπιβάλλει ταύτην καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἀρνούμενη τὸ διαζύγιον καὶ 3) ὅτι δὲν εἶναι παρ' ἡμῖν ἠθικώτεροι οἱ ἔγγαμοι ἱερεῖς τῶν ἱερομονάχων, ἀπεναντίας ὁ κόσμος προτιμᾷ τοὺς δευτέρους ὡς μᾶλλον θεῶ ἀφωσιωμένους, ἐνῶ οἱ πρῶτοι θεωροῦνται κοινοὶ ἄνθρωποι κτλ. «Ἡ Δ' οἰκουμενικὴ σύνοδος» καὶ «Λέων ὁ μέγας πάπας Ρώμης καὶ τὸ παπικὸν Πρωτεῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἐξελισσόμενον», Θ/νίκη 1929. Ἀπὸ τοῦ 1923-6 διαμένων σχεδὸν διαρκῶς ἐν Ἀθήναις καὶ διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν εἰργάζετο ὡς

1. Βλ. Πρακτικά κτλ. σ. 145. Κατάλογος τῶν θεμάτων τῆς μελλούσης προσυνόδου. 13ον «Μελέτη τοῦ ζητήματος τοῦ ἡμερολογίου ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν περὶ πασχαλίου ἀπόφασιν τῆς Α' οἰκ. συνόδου καὶ ἐξεύρεσις τοῦ τρόπου πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς συμφωνίας μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ».

πρόεδρος μικτῆς ἐπιτροπῆς (κληρικοί καὶ λαϊκοί) διὰ τὸ πρόγραμμα τῆς μελλούσης οἰκουμενικῆς συνόδου. Πρὸς τὸ θέμα τοῦτο συνδέονται αἱ δύο αὐταὶ συγγραφαὶ καὶ δὴ ἡ «*Περὶ συνόδων*». Καὶ αἱ μὲν δύο εἶναι πραγματεῖαι μικραὶ δημοσιευθεῖσαι ἐν τῷ Γρηγ. Παλαμᾷ, τὸ δὲ «*Περὶ τοῦ παπικοῦ πρωτείου*» εἰς τόμον.

Τελευταῖα ἔργα τοῦ *Φιλαρέτου* εἶναι καὶ αἱ λαμπραὶ μονογραφαὶ «*Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος*» καὶ «*Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας*».

Προσβληθεὶς ὑπὸ στομαχικοῦ ἔλκουσ ἀπῆλθε πρὸς Κύριον ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1933 κηδευθεὶς ἐπισήμως ἐν τῷ ναῶ ναῶ τῆς ἁγίας Σοφίας. Διὰ διαθήκης κατέλιπε τὰ μὲν ἱερά ἄμφια εἰς τὸ ἐν Θ/νίκῃ Χαρίσειον γηροκομεῖον, τὴν δὲ βιβλιοθήκην αὐτοῦ εἰς τὴν θεολογ. σχολὴν τῆς Χάλκης καὶ τὴν χρηματικὴν περιουσίαν εἰς συγγενεῖς καὶ πτωχοὺς. (1)

(Εἰκὼν ἐν Θρακικοῖς, Ε', σ. 359)

Βενιαμὴν 1933 – 1936

Ἐγεννήθη ἐν Ἀδραμυτίῳ τῷ 1871, ὅπου καὶ διήκουσε τὰ πρῶτα γράμματα, εἶτα ἐν τῷ Γυμνασίῳ Κυδωνιῶν. Τῷ 1889 χειροτονηθεὶς διάκονος ὑπὸ τοῦ Ἐφέσου *Ἀγαθαγγέλου* (ἐντολῆ) εἰσήχθη εἰς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅθεν ἀπεφοίτησεν ἐν ἔτει 1896. Τότε ἐχρημάτισε ἐπὶ τριετίαν ἱεροκῆρυξ καὶ διευθυντὴς τῶν σχολῶν Μαγνησίας, ὅτε καὶ προσελήφθη ἐπὶ τοῦ προστάτου αὐτοῦ *Κωνσταντίνου Ε'* τριτεύων τῶν πατριαρχείων διδάσκων ἅμα καὶ εἰς τὸ Ἰωακείμιον Παρθεναγωγεῖον. Ἐπὶ *Ἰωαννίμ Γ'* προήχθη μέχρι τοῦ Μ. ἀρχιδιακόνου καὶ πρωτοσυγκέλλου καὶ ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν αὐτοῦ ἐπὶ 13 συναπτά ἔτη ἐν τοῖς πατριαρχείοις. Τῷ 1912 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ρόδου καὶ τῷ 1914 μετετέθη εἰς Φιλιππούπολιν, ὅπου διὰ τὸ ἀνώμαλον τοῦ καιροῦ δὲν κατώρθωσε νὰ ὑπάγῃ. Παραμένων ὡς συνοδικὸς εἰς τὰς δυσκόλους ἐκεῖνας περιστάσεις προσέφερε πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὰς ἐκκλησ. ὑποθέσεις διὸ καὶ ἐπαξίως

1. Βλ. «Ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας Φιλάρειτος Βαφείδης» (μετὰ τῆς εἰκόνης) ὑπὸ ἀρχιμανδρίτου Νικολάου Γ. Βαφείδου (ἀνεψιὸς του καὶ πρωτοσύγκελλος ἐν Διδυμοτείχῳ) Θρακ. Ε', σ. 359 - 364). Εἶναι περίεργος σύμπτωσις, καὶ τῶν δύο διδασκάλων τῆς ἐκκλησ. ἱστορίας τοῦ Φιλαρέτου δηλ. καὶ Χρυσόστομου Παπαδοπούλου αἱ τελευταῖαι ἐργασίαι συμπίπτουσιν. Πρβλ. καὶ Εὐγενίου Κωσταρίδου ἀρχιμανδρίτου, «Ἡ σύγχρονος ἑλληνικὴ ἐκκλησία», Ἀθῆναι, 1921, σ. 461 - 464.

προήχθη εἰς τὸν Νικαίας μητροπολ. θρόνον τῷ 1925 ἐκκενωθέντα διὰ τὴν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν ἀνάρρησιν **Βασιλείου τοῦ Γ'** καὶ τῷ 1933 εἰς τὸν Ἡρακλείας τῆ 21 Ὀκτωβρίου εἰς διαδοχὴν τοῦ **Φιλαρέτου**.⁽¹⁾ Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὸ ἐπίσημον πατριαρχικὸν ὄργανον ἔγραφεν: «Ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας κ. Βενιαμὶν εἶναι σεβασμία φυσιογνωμία τῆς ἐκκλησίας, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ ἐτῶν διακονεῖ μὲ ἀκραιφνῆ ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπην. Εἶναι ἀκέραιος τὸν χαρακτῆρα, ἀγαθός, ἀρχαιοπρεπής, συντηρητικὸς, αὐστηρὸς ἅμα καὶ προσηνής. Ἡ ἀνάδειξις τῆς Α. σεβασμιότητος εἰς τὴν γεωραὴν μητρόπολιν Ἡρακλείας ἦτο μία δικαία ἐκδήλωσις τῆς ἐκκλησίας». ⁽²⁾ Ἄλλ' ἢ Ἡράκλεια, καίτοι δι' ἑαυτὴν εἶχεν ἀπὸ πολλοῦ ἀπολέσει τὴν δύναμιν, διὰ τὸν Βενιαμὶν ἐνεῖχε τὴν *ἐντελέχειαν* ἤτοι τὴν ζωτικὴν ἀρχήν, ὡς καλεῖ τὸν ἀριστοτελικὸν τοῦτον ὄρον ὁ *D r i e s c h*, καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς στερεὸν βᾶθρον διὰ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆ 26 Ἰανουαρίου 1936. ⁽³⁾ Ἐπέπρωτο ὄλως ἀπροσδοκῆτως μετὰ ἓν περίπου ἔτος νὰ εὐρεθῶ πρὸ τῆς Α. Παναγιότητος καὶ μάλιστα ἐλέω θεοῦ καὶ νὰ χειροτονηθῶ καὶ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ. Τότε ηὐτύχησα νὰ ἐνδιατρίψω ἐπὶ εἰκοσαήμερον φιλοξενούμενος ἐν τοῖς πατριαρχείοις καὶ νὰ ἐκτιμήσω τὰς σπανίας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀρετὰς ὡς ἔγραφον ἀποκατασταθεὶς εἰς Κορυτσᾶν. «Ὁ πατριάρχης παρ' ὅλον τὸ βᾶρος τῆς ἡλικίας ἦν πάντοτε παρών, ὅπου ἐκάλει αὐτὸν τὸ καθῆκον καὶ ἐξέχεε δαιμιλῶς τὴν πατριαρχικὴν χάριν καὶ εὐλογίαν. Ἀγαθώτατος, εὐφυῆς συνενῶν μετὰ τῆς πολυμαθείας καὶ τὴν χαριτολογίαν, γνωρίζων νὰ περιποιῆται τοὺς πάντας καὶ νὰ κατακτῇ τὸ ἀνθρώπον. Μορφὴ ἀσκητικὴ καὶ τρόποι ἀπλοῖ καὶ ἀπέριττοι, ἐν οἷς πολυλάκις τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα ἤρχετο εἰς ἀντίφασιν». ⁽⁴⁾ Ἀπὸ τοῦ **Βενιαμίν**, ὅστις δὲν φρονῶ, ὅτι εἶναι ὁ βιβλικὸς διὰ τὴν πολυπαθητὴ Ἡράκλειαν, δὲν ἐξελέγη ἄλλος ἔστω καὶ τιτουλάριος καὶ οὕτως ἡ θεία πρόνοια ἐτίμησε μὲν τὸν Ἡρακλείας διὰ τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματός, ἀλλ' ἠβουλήθη ἐν ταύτῳ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ δι' αὐτοῦ τὰ δι-

1. Βλ. Ὁρθοδοξία, ΙΑ', 1936, σ. 36.

2. Αὐτ. Η', 1933, σ. 1933, σ. 288.

3. Ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ «Ἐκκλ. Βῆμα» τῶν Ἀθηνῶν (Δεκεμβρ. 1935) ἄρθρον χαρακτηρίσαντες ὡς τὸν μόνον ἐνδεδειγμένον ἄνδρα τὸν Βενιαμίν, ὅστις θὰ ἐστερέωνε τὸν κλονιζόμενον θρόνον καὶ τὰ πράγματα μὲ ἐδικαίωσαν, καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ διὰ τὴν μέχρι τοῦδε εὐδόκιμον δρᾶσιν. Σημειωτέον ὅτι εἶναι ὁ ἀπὸ **Ἡρακλείας Ζ'** οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

4. «Ἐντυπώσεις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως» σ. 6 (ἀπόσπ. ἐκ τῆς Νέας Πολιτικῆς μηνιαίας ἐπιθεωρήσεως, Ἀθῆναι 1937, Μάιος).

καὶ τῆς πρωτοθρόνου ἐπαρχίας. Ἐλπίζωμεν, ὅτι θάττον ἢ βράδιον θὰ ἐπινεύσῃ αὕτη, ἵνα ὁ μάρτυς ἐθνάρχης τοῦ Βοσπόρου ἀποκαταστήσῃ τὸν πραγματικὸν διάδοχον αὐτοῦ εἰς τὴν παλαιγενῆ τῆς Εὐρώπης μητρόπολιν. (1)

Μίαν μόνην ὑπογραφήν εὕρισκω τοῦ *Βενιαμὶν* Ἡρακλείας εἰς τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς πατριάρχου, καθ' ἣν ἐπέτυχεν αὐτὸς οὗτος (18 Ἰανουαρίου 1936. Ὁρθοδοξία ΙΑ', σ. 12).

---

1. Μέχρι τινὸς καὶ τῶν κατ' ἀκολουθίαν τοῦ εὐρωπ. πολέμου διαλυθεισῶν μητροπόλεων τοῦ οἰκ. θρόνου ἐξηκολούθουν νὰ ἐκλέγωνται μητροπολίται πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μελῶν τῆς ἱερᾶς συνόδου· διότι ἐκ τῶν ὑπερεβδομήκοντα διεσώθησαν μόνον ὁ Χαλκηδόνος, ὁ Δέρκων καὶ ὁ Ἰμβρου. Ἄλλ' ἀπηγορεύθη καὶ τοῦτο καὶ ἤδη ὀνομάζονται μόνον τιτουλάριοι πάσαι ποτε διαλαμψάντων θρόνων.

ΚΑΘΟΛΙΚΟΙ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ

IX. ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ HERACLEAE (1)

Τὸ πρῶτον (2) λαμβάνομεν γνώσιν τῆς ἰδρύσεως ἀρχιεπισκοπῆς ἐν Ἡρακλείᾳ ἐξ ἐπιστολῆς Ἰννοκεντίου Γ', χρονολογουμένης 17 Ἀπριλίου 1208, καὶ ἐξ ἐγκυκλίου του χρονολογουμένης 1213.

Πρὸς τούτοις ὑπῆρχον εἰς τὴν πρὸνίπεία του αἰ Ἐπισκοπαὶ Phanogion (Panium) ἀπὸ τοῦ 1208, Silivria ἀπὸ 1207 καὶ Callipoli ἀπὸ τοῦ 1208.

- 1 *Fautin Dandolo* 1209—1211 (3) 1212 (4) 1210—1215 (5)
- 2 *Gerbasius* 1215 (6)
- 3 Ἰωάννης 1223 (7)
- 4 *Benedictus* 1244 *Heracleensis Archiepiscopus.* (8)
- 5 Ἀνώνυμος 1253, Φεβρουάριος (9)
- 6 *Georgius de Ubertis* 1518, Ἀπρ. 12 (10)
- 7 *Joannes Bapt.* 1518, Αὔγ. 23 (11)
- 8 (*Isiderus Almoraveri*) 1524, Σεπτ. 23 (12)
- 9 *Marianus* 1884, *Archiepiscopus Heracleensis.* (13)
- 10 *Franciscus Borgongini* (14) *Ducca as Titular Archbishop of Heraclea.*

XIII. ΜΗΛΕΙΑΣ MIDIEN (15)

3 *Stephen J. Donarid* 1934, Μαρτ. 16. Τιτουλάριος, βοηθὸς ἐπισκόπου καρδινάλιου Ν. Ὑόρκης. (16)

Ἄλλ' ὁ *Βαλσαμὸν* ἀποκρούει τοῦτο ὡς καὶ τὰ τῆς χειροτονίας καὶ γράφει : «Θρακικοὶ οἱ δυτικοὶ καὶ γὰρ τινες τὴν Θράκην μέχρι τῶν ὀρίων Μακεδονίας ἐστενοχώρησαν καὶ εἶπον τοὺς Μακεδόνας μητροπολίτας, Θετταλοὺς, Ἑλλαδικοὺς τε καὶ Πελοποννησίους ποτὲ χειροτονηθεῖσαι παρὰ τοῦ πάπα Ρώμης...» *Migne, Patr. gr.* 138, στ. 485.

1) Ὁρα ὁσελ. 221.—2) *E. T. Wiltsch : Geography and Statistics of Church.* London, 1868 T. II § 408.—3) *Migne Patr. Latin*, T. 216, σ. 164, 228—299, 456—457.—4) *Tafel und Thomas, Urkunden zur alteren Handels und Staatsgeschichte der Republik Venedig.* Wien, 1856, T. 13, σ. 151, 157, 173.—5) *J. A. Buchon, Collection des chroniques nationales françaises,* Paris, 1826, T. I, σ. 113, 129—130, 137—138, 140.—6) *C. Eubel, Hierarchia catholica medii aevi,* 1913, T. A', σ. 241, 273, 205.—7) *Smith and Wace : Dictionary of Christian biography,* London, 1882, T. 3, σ. 377. *Eubel* ἐνθ' ἄν. σ. 205, 241, 273.—8) *Tafel und Thomas* ἐνθα ἄνωτ. σ. 422—423.—9) *Eubel* ἐνθ' ἄν. σ. 241, 273, 205.—10) *Eubel* ἐνθ' ἄν. T. Γ', σ. 225.—11) Αὐτ.—12) Αὐτ.—13) Αὐτ.—14) *Ballandi AA. SS. Novem. T. I.* σ. 74.—15) *N. V. E. World Yune* 29, 1929.—16) Ὁρα σ. 222.—17) *N. V. Times* Μαρτ. 17 1934.—18) *Θρακ. τόμ. ις',* 1941, σ. 395.

‘Ο Ἰννοκέντιος ἐπὶ τῆς καταλήψεως τῆς Κ/πόλεως ὑπὸ τῶν σταυροφόρων βεβαίως, ἀφοῦ διώρισεν ἐκεῖ λατῖνον πατριάρχην καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου ἠδύνατο, ἐτοποθέτησεν ἐπισκόπους ἰδίους. Πρὸς ἓνα τοιοῦτον τὸν Ἰωάννην ἐν Ραιδεστῷ ἐδρεύοντα γράφει τὰ ἑξῆς : « Joanni Redostonensi episcopo. Ut graecos ad unitatem ecclesiae hortetur. Cum obedientiam apost. sedis audieris, ut quod audisti alii dicas: Veni et trahas quasi cortina cortinam, fraternitati tuae praesentium auctoritate mandamus quatenus coepiscopos tuos nec non monachos et clericos graecos, ut ad obedientiam sedis apostolicae revertatur, exhortationibus sedulis efficaciter moneas et prudenter inducas ita quod diligentia tua clareat in effectu. et gratiam nostram merearis plenius et favorem».

(Ἐπιστολὴ XXXV, ἔτους 1212, M i g n e, Patr. lat. 216, στ. 647).

Ἄλλὰ δὲν ἐβράδυνεν οὗτος νὰ πεισθῇ, ὅτι μὲ τὰ διαπραχθέντα ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἐν Κ/πόλει ἀνοσιουργήματα καὶ τὰς βαρβαρότητας «οἱ Ἕλληνες ἀδυνατοῦσι πλέον νὰ ὑποταχῶσι τῇ ἡμετέρᾳ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ, γράφει (ἐν τῇ VII ἐπιστ. Migne, Pat. lat. 225, στ. 451, 453, 512) διότι δὲν βλέπουσί τι ἕτερον παρὰ τοῖς Λατίνοις ἢ ἐγκλήματα καὶ ἔργα σκότους, ἐφ’ οἷς ἀποστρέφονται αὐτοὺς ὡς κύνας». (1)

Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἡρακλείας Ἰννοκεντίου τοῦ III.

Archiepiscopo Heracliensis (πρόεδρος καὶ ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας ἐν Turcogr. βιβ. IV) et decano sanctorum quadraginta C/tano.

De abbatis Ecclesiae Sanctae Sophiae restituendis.

Delecti filii capitulum J. S. ecclesiae C/nae nostris auribus intimarunt, quod nobilis vir comes Bertoldus ac nobilis mulier relicta Marchionis et quidam alii C/nae ac Thessalonicensis dioecesium quasdam possessiones ecclesiae suae, de quibus ipsis debent necessaria ministrari, in ipso detinent praejudium occupatas. Qua circa discretionem vestram per apostolica scripta mandamus quatenus defensores praedictos ad restitutionem debitam defensorum monitione praemissa per censuram eccl. . . cam appellatione remota cogatis. Testes autem qui fuerint nominati... usque testimonium perhibere

M i g n e patr. lat. τόμ. 216, σ. 456-7, ἔτ. 1211.

1. Πλεῶν βλ. Ernest Gerland, «Geschichte des lateinischen Kaiserreiches von Konstantinopel. I. Geschichte der Kaiser Balduin I, und Heinrich κτλ.» Homburg v. d. Höhe, 1905, σ. 30, 83, 152, καὶ κυρίως 203, 220 ἔ.

Β'. ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

1. Τὸ πρωτόθρονον. 2. Χειροτονία πατριάρχου, ἢ ἀνεξήγητος ὑπαναχώρησις τοῦ Μ. Γεδεών. 3. Ἡ τελετὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου. Παράδοσις τῆς ποιμαντορικῆς ῥάβδου. 4. Πρόβλησις τοῦ πατριάρχου. 5. Ἡ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ἱερῷ συνθρόνῳ στάσις τοῦ Ἡρακλείας. 6. Πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἡρακλείας τὸ προνόμιον τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην. Ἡ ὄψιμος παλινῳδία τοῦ Μ. Γεδεών, ἢ ἐπικαταλλαγή. 7. Πῶς συνεβιβάσθησαν τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας πρὸς τὰ πρωτεῖα τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. 8. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας καὶ τῆς ἀνυψώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τιμὴν καὶ περιωπὴν Νέας Ρώμης. Πῶς δικαιολογοῦνται αἱ ἐν τῇ χειροτονίᾳ ἐξαιρέσεις (οἱ μὴ χειροτονηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας πατριάρχαι : α'.) Ἀλέξανδρος. β'.) Παῦλος. γ'.) Εὐάγγελος. δ'.) Γρηγόριος Θεολόγος. ε'.) Μάξιμος ὁ Κυνικός. ζ'.) Νεκτάριος. η'.) Χρυσόστομος. θ'.) Σισίνιος. ι'.) Ἀνατόλιος. ια'.) Πρόκλος (προσθεῖς ὑπ' ἐμοῦ). ιβ'.) Νικηφόρος. ιγ'.) Φώτιος. ιδ'.) Στέφανος. ιε'.) Λεόντιος. ις'.) Μηνᾶς. ιζ'.) Ἰωσήφ. ιη'.) Θεοφύλακτος. ιθ'.) Πολύευκτος. ιθ'.) Γρηγόριος ὁ Κύπριος. κ'.) Ραφαὴλ ὁ Σέρβος). 9. Τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας ἐν σχέσει πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς ἐκκλησίας πρὸς ἀνάδειξιν πατριάρχου. Νομικὴ ἄποψις καὶ χρησιμότης αὐτῶν.

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἡ ἐργασία αὕτη ἐγράφη ἐπερατώθη τῷ 1940 καὶ ἐδόθη πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὰ «Θρακικά». Ἀποτελεῖ τὸ ΙΑ' κεφάλαιον τοῦ μεγάλου ἔργου μου (ἐκ χιλίων καὶ πλέον σελίδων) περὶ Ἡρακλείας, οὗτινος μόνον τὸ περιεχόμενον ἐδημοσίευσα. (1) Τὰ χειρόγραφα, προκειμένου νὰ ἐκλεγῶ τὸ 1942 ὡς τακτικὸς καθηγητὴς τῆς β' ἔδρας τῆς

1. Βλ. «Τὸ κράτος τῆς ἀληθείας· Πανεπιστημιακὰ κτλ.» Ἀθήναι, 1934, σ. 22-28. Τὸ χειρόγραφον ἀπέσυρα, διότι ἐνῶ κατὰ τὴν συμφωνίαν ἔπρεπε νὰ δημοσιευθῇ εἰς συνεχῆ ἄρθρα, ὁ διευθύνων τότε τὸ περιοδικὸν ἐχώρισε τὸ πρῶτον ἄρθρον εἰς δύο μέρη (εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος καὶ μοὶ ἔδωκε τὰ ἀνάτυπα τῶν δύο μερῶν μὲ ἰδίαν ἕκαστον σελίδωσιν κτλ.)

ἀρχαίας ἱστορίας, ὑπέβαλον εἰς τὴν διορισθεῖσαν πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἔργων μου ἐπιτροπὴν. εἰς δὲ τὸ ὑπόμνημα ἔγραφον καὶ τὰ ἐξῆς, πλὴν ἄλλων, σχετικὰ πρὸς τὸ μετὰ χεῖρας κεφάλαιον : « Ἄλλ' ἢ Ἡρακλεία ἦν τοῦ Βυζαντίου μητρόπολις τὸ πάλαι καὶ ὡς ἐκ τούτου μέχρι σήμερον ὁ μητροπολίτης αὐτῆς κέκτηται τὸ προνόμιον τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην καὶ ἵστασθαι ἐν τῷ πατριαρχ. ἱερῷ συνθρόνῳ λειτουργοῦντος ἐκείνου. Δυστυχῶς ὡσεὶ μὴ ἤρκει ἡ τόση δυσποτυμία, ὑφ' ἧς δοκιμάζεται τὸ ἀνώτατον ἐκκλησι. ἡμῶν κέντρον, ἐπέπρωτο καὶ ἀρχαῖος αὐτοῦ τρόφιμος καὶ ἐπίλεκτος ἀξιωματοῦχος καὶ χρονογράφος διαπρεπῆς νὰ βάλῃ κατ' αὐτοῦ, βεβαίως ἐξ ἐλαφρονοίας. Οὗτος γενόμενος ἀκαδημαϊκὸς ἐδωροφόρησεν ἀνακοίνωσιν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημείας 1930, ὑπὸ τὸν τίτλον *«Τὰ ἀσύστατα προνόμια τῶν ἀρχιερέων Ἡρακλείας»*. Ἀθετῶν ὅσα ἔγραφεν ὑπὲρ αὐτῶν πρότερον, ὡς δῆθεν νεώτερος (τεσσαρακοντούτης νεανίας) καὶ «δεσμευόμενος !!! νὰ γράψῃ τότε τὴν ἀλήθειαν», ἀποκαλεῖ νῦν ταῦτα «παραμύθια» καὶ προχωρῶν ἀρνεῖται τὰ πάντα καὶ διὰ μιᾶς μονοκονδυλιάς σβύνει ὅλως ἀταλαιπώρως ἱστορίαν 300 ἐτῶν, ὡς ἀπὸ τρίποδος ἀποφαινόμενος, ὅτι *πρὸ τοῦ Δ' αἰῶνος οὐδεὶς ἀναφέρεται ἀληθινὸς ἐπίσκοπος οὔτε ἐν Ἡρακλείᾳ οὔτε ἐν Βυζαντίῳ*. Ὑπῆρχε λοιπὸν μόνον ὁ Πάπας ; Τὸ Βατικανὸν τρίβει ἐκ χαρᾶς τὰς χεῖρας καὶ ἔθυσεν ἑκατόμβην. Τὸ Πατριαρχεῖον ἐξ οἰκείων τὰ βέλη δεχόμενον ἔμεινεν ἐμβρόντητον διὰ τὴν ὄψιμον τοῦ ἀνδρός παλινωδίαν καὶ «ἱεροκρυφίως» ἐπεστράτευσε τοὺς δύο διαπρεπεῖς τῆς ἐκκλησίας ἱστορικοὺς (ἀμφότεροι ἐν τοῖς μακαριστοῖς ἤδη). Εἶδον τότε τὸ φῶς δύο βιβλία περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα. Οἱ ἐν τοῖς πατριαρχείοις ὄχυροῦμενοι εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ μακ. *Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου* ἐπικαλουμένου τὴν μαρτυρίαν τοῦ καθολικοῦ ἱστορικοῦ P i c h l e r περὶ γνησιότητος τοῦ ψευδοδωροθέου ἐξεστράτευσαν δι' ἄρθρων ἐν τῇ «Ὁρθοδοξίᾳ». Ἄλλὰ φεῦ ! ὁ P i c h l e r *παρηρημενευθῆ καὶ ἡ δευτέρα πλάνη ἐγένετο χείρων τῆς πρώτης*. Ἡ πληγὴ ἔπρεπε νὰ ἐπουλωθῇ τὸ ταχύτερον. Τοῦτο ἀληθῶς με ἠνάγκασε νὰ ἐπισπεύσω τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου μου καὶ φρονῶ, ὅτι διὰ τῶν δύο διεξοδικῶν κεφαλαίων (Γ' καὶ ΙΑ') *ἀποκαθιστῶ πλήρως τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ κύρους τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας καὶ τῆς ἀποστολικότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου*. (αὐτ. σ. 21). Ἐκ τῶν ἔργων μου ἀνερχομένων εἰς 2-3 ἑκατοντάδας (!) τὴν προσοχὴν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ἐπέσυραν δύο. οἱ δύο ὀγκῶδεις ἐκδοθέντες

1. Τῷ 1935, ὅτε διωρίσθην καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θ/νίκης ἐδημοσίευσά «Ἀναγραφὴν συγγραμμάτων μου καὶ ἐπιστημ. διατριβῶν». Ἀθῆναι, σ. 34.

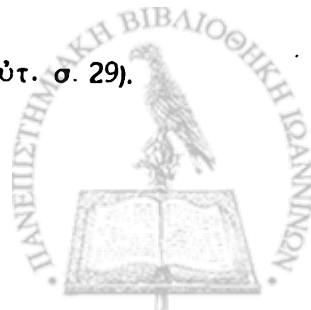
τόμοι «Τὰ φυτικά» (ἐκ 1500 σχεδόν σελίδων) (1) καὶ εἰς χειρόγραφον (μετὰ δύο ἐντύπων τευχῶν) ὑποβληθεὶς ὁ ὀγκώδης (ἐξ 975 μεγάλων εἰς φύλλον σελίδων) *Heraclaea sacra*. Περὶ τούτου ἡ ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν κορυφαίων καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφ. σχολῆς τοῦ διαπρεποῦς τῆς Φιλοσοφίας καθ. κ. *Κων. Λογοθέτου* καὶ τῶν ἀειμνήστων *Ε. Πεξοπούλου* καὶ *Α. Χατζῆ* καθ. τῆς ἑλλην. φιλολογίας, ἐξήνεγκε τὴν δε τὴν κρίσιν : «Τὸ δὲ δεύτερον ἔργον εἶναι ἡ ἀρχὴ μόνον ὀγκώδους συντετελεσμένης ἤδη συγγραφῆς, ἣτις (ἴσως ἄνευ ἀνάγκης) φέρει λατινικὴν ἐπιγραφὴν «*Heraclaea sacra*». Ἐν τῇ ἱστορικῇ καὶ ἄμα θρησκευτικῇ ταύτῃ συγγραφῇ προτίθεται ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης νὰ παράσχη ἐκτενῆ καὶ ἀκριβῆ ἱστορίαν τῆς Θράκης, *ἵνα δείξῃ ἠλίγκην εἰσήνεγκε συμβολὴν ἢ ἑλληνικωτάτη χώρα εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ*· διότι ὄντως ἐν Θράκῃ κυρίως ἐγένετο ἡ ἀδέλφωσις καὶ ἡ συγχώνευσις τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἐν τῷ ἐκδεδομένῳ τεύχει δεικνύεται ἡ ἐπίδρασις τῆς θρησκείας τῶν Θρακῶν ἐπὶ τὸν χριστιανισμόν, διαλύονται πολλαὶ πλάναι καὶ πλὴν ἄλλων ἀποδεικνύεται ἐνεργῶς ὅτι ὁ ἅγιος Γεώργιος εἶναι μεταβαπτισθεὶς ὁ «Θραξ ἱππεύς».

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μελέτη ἔχει ἀπὸ τε ἐπιστημονικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπόψεως μεγάλην σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν. Ὁ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν κολοσσιαίαν καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐκπληκτικὴν τοῦ σεβασμιωτάτου συγγραφικὴν ἐνέργειαν, ἣτις ἀναδεικνύει αὐτὸν τὸν πολυγραφώτατον τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων καὶ ἀληθῆ χαλκέντερον... Ἄλλ' ἐπάναγκες τέλος, ὅπως τὸ διαπραχθὲν σφάλμα, ἔστω καὶ ἀργά, ἐπανορθωθῆ, παρακληθῆ δὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὁ σοφὸς ἀνὴρ, ὅστις μέλλει - πεποίθαμεν - νὰ προσενέγκῃ εἰς τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα καὶ τὸ ἔθνος καθόλου πολυτίμους καὶ σπουδαίας ὑπηρεσίας». (σ. 29 - 30). Ταῦτα ἐλέχθησαν σχεδὸν πρὸ 20ετίας.

Ὁ σπουδαιότερος λόγος, ὅστις μὲ ἠνάγκασε νὰ ἀναδημοσιεύσω ταῦτα δὲν εἶναι οὔτε ἡ αὐταρέσκεια οὔτε ἄλλο ταπεινὸν ἐλατήριον, εἶναι διὰ νὰ προλάβω τὴν κατάκρισιν τῶν γλωσσαλγούντων, ὅτι μετὰ θάνατον κρίνω τὸ ἔργον τοῦ μακ *Γεδεών*. Ἐγραψα καὶ ἐδημοσίευσα ζῶντος αὐτοῦ κρίσεις τινὰς εἰς τὰ «Θρακικά». Τὸ δὲ «ὑπόμνημά» μου ὑποβληθὲν τε καὶ κριθέν ἀπὸ τὸ 1942, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἦλθεν εἰς ἀκοὴν τοῦ ἀγχιθυροῦντος ἀνδρός, πρὶν ἔτι δημοσιευθῆ. Λέγω δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ ναυάγιον τῆς μὴ ἐκτυπώσεως τῆς

1. Βλ. τὴν ἐμπεριστατωμένην κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς (αὐτ. σ. 29).

«Heraclaea sacra» τῷ 1940 ὀφείλεται κατὰ μέγα εἰς τὰς ἐνεργείας του κτλ. Δὲν μὲ ἀπέλιπε, τῷ Θεῷ δόξα, ἐν ὄλῃ τῇ συγγραφικῇ μου δράσει τὸ θάρρος τῆς γνώμης, ὡς πάντες γνωρίζουσι, καὶ ἔνεκα τούτου ἐβασανίσθην πολὺ καὶ εἰς σκληροὺς δικαστικούς ἀγῶνας περιεπλάκην· ἀλλὰ πάντοτε ἐξῆλθον νικητῆς καὶ *δὲν ἐκάθισά ποτε εἰς τὸ ἐδῶλιον τοῦ κατηγορουμένου*, ὅπερ ἔπαθόν τινες τῶν συκοφαντησάντων καὶ «ὄτι κεν ἐπ' ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἦκοι» δημοσιευσάντων κατ' ἑμοῦ, ὧν ἀνεκάλεσαν αὐτὰ μερικοί, μετὰ τὰς ἀπαντήσεις μου.

1. Τὸ πρωτόθρονον

Ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ κρατοῦσιν ἔθιμά τινα, ἅπερ βεβαίως ἔχουσι τὸν ἀποχρῶντα ἱστορικὸν λόγον καὶ διαιωνίζουσι τὴν μνήμην σπουδαίου γεγονότος. Τοιοῦτον τυγχάνει τὸ προκείμενον προνομιακὸν κεφάλαιον τοῦ Ἑρακλείας. Αὐτός, καὶ οἱ προηγούμενοι ὁ Καισαρείας καὶ Ἐφέσου ἐν πᾶσι τοῖς συνταγματικοῖς ἀναγράφονται πρῶτοι, ὅθεν καὶ *πρωτόθρονοι* καλοῦνται καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ κατέχουσι τὰς πρώτας τρεῖς θέσεις. Καὶ διὰ μὲν τοὺς δύο πρώτους ὡς λόγος προτιμήσεως θεωρεῖται ἡ ἐπισημότης τοῦ θρόνου· διότι τὸν μὲν Καισαρείας ἐτίμησεν ἡ σεπτὴ μορφή τοῦ μεγ. *Βασιλείου*, τὸν δὲ τῆς Ἐφέσου συνέστησεν ὁ ἐπιστήθιος μαθητῆς τοῦ Κυρίου Ἄλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν εἶναι ἀποχρῶν οὗτος ὁ λόγος, ἀλλὰ διότι οἱ δύο οὗτοι μητροπολίται, ὡς ὀψόμεθα, *πρῶτοι ἀνεγνώρισαν τὸ πρωτεῖον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως* ἀρχιεπισκόπου, ὡς λέγει καὶ ὁ Δοξαπατρῆς : «δύο γὰρ ἕξαρχοι τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως, οἱ προέχοντες τῶν ἄλλων μητροπολιτῶν τῶν ὑπὸ τὴν αὐτῶν διακράτησιν, ὑπέκνησαν αὐτίκα σὺν τοῖς ὑπ' αὐτῶν μητροπολίταις τῷ Κωνσταντινουπόλεως, ἦτοι ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ ὁ Ἐφέσου τῆς Ἀσίας καὶ ἐκ τότε ἔμειναν ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως». (1) Ἄλλ' ἡ Ἐφεσος ἐπὶ πλέον ἦν τότε καὶ πρωτεύουσα τοῦ θέματος τῶν Θρακησίων. (2) Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἄλλ' εἰς τὸν Ἑρακλείας πῶς ἀπεδόθη ἡ ἐξαιρετικὴ τιμὴ νὰ εἶναι μετὰ τοὺς δύο εἰρημένους πρωτόθρονος ; Ἴσως εἶπη τις διὰ τὸ πλησιόχωρον. ἀλλὰ μήπως δὲν ἦσαν πλησιόχωροι ὁ τε Χαλκηδόνος, ὁ Κυζίκου καὶ ὁ Νικαίας ; ὁ πρῶτος μάλιστα εἶχε τοιαῦτα προνόμια, ὥστε μένων ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχε καὶ ἴδιον μητροπολιτικὸν

1. Parthey, σ. 299. Εἶτα ἔχομεν καὶ ἄλλους πρωτοθρόνους (βλ. Gelzer, Notitiae, 346).

2. Ὁ Πορφυρογέννητος περὶ θεμ. 24 λέγει ὅτι «ὠνομάσθησαν Θρακήσιοι διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἐκ τῆς τῶν Θρακῶν γῆς» ἴσως δὲ καὶ ἐκ τοῦ στρατ. σώματος Thracenses (βλ. Σ α μ ο θ ρ. Ἱστορ. σ. 24).

ναόν. ἐν ᾧ μετὰ κλήρου ἰδίου ἱερούργει, καὶ εἶχε τρόπον τινα παρα-
 συναγωγὴν, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ πατριάρχης *Φιλόθεος* διὰ πατριαρχικοῦ
 γράμματος ἀπεφαίνετο «μηδέποτε γενέσθαι Χαλκηδόνος μητροπολί-
 την». (1) Ὁ δὲ Κυζίκου, ὑπέριτος ὀνομαζόμενος, ἤξιώθη τοῦ δι-
 καιώματος «ἐνδιδύσκεσθαι σάκκον καὶ πολυσταύριον ἐν ταῖς θείαις
 καὶ ἱεραῖς μυσταγωγίαις καὶ λαμπάδα φαίνουσαν ἔμπροσθεν τούτου
 προάγεσθαι πᾶσαν τὴν ἐνορίαν». (2) Καὶ ὡσεὶ μὴ ἤρκει εἰς τὸν Ἡρα-
 κλείας τὸ πρωτόθρονον, ἐδόθη ἐπὶ πλεόν καὶ τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα
 τῆς χειροτονίας καὶ ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου καὶ εἰς ἐπίμετρον
 τοῦ ἴστασθαι ἐν τῷ πατριαρχικῷ ἱερῷ συνθρόνῳ! Πῶς τοιαῦτα ἐκτή-
 σατο οὗτος πνονόμια; κοσμικῇ ἢ αὐτοκρατορικῇ εὐνοίᾳ ἢ νοσφισά-
 μενος αὐτὰ μηδενὶ στοιχῶν δικαίῳ; Οὐχί: *ὑπάρχουσι λόγοι ἱστορι-
 κοί, οἵτινες οὐδέποτε διημφισβητήθησαν· διὸ καὶ τὰ πνονόμια ταῦτα
 διετηρήθησαν διὰ τῶν αἰώνων σῶα καὶ ἀλώβητα*. Τοὺς λόγους τού-
 τους ἀνεπτύξαμεν ἀλλαχοῦ, καθ' οὓς τὸ Βυζάντιον κατ' ἀρχὰς ἀνήκε
 μὲν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βιθυνίας, διοικητικῶς, ἀλλ' ὁ *Σεπτίμιος
 Σευῆρος* ἀρχομένου τοῦ Γ' αἰῶνος προσήρτησε τοῦτο πρὸς ἐκδίκησιν
 εἰς τὴν Ἡράκλειαν. Οὗτος καὶ τῶν Ἀθηνῶν περιώρισε τὰ πνονόμια
 ὡς γράφει ὁ *Σπαρτιανὸς* (Vita Severi, 3). Αὕτη δὲ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς
 ἀναδιοργανώσεως τοῦ ρωμ. κράτους ἐπὶ *Διοκλητιανοῦ* καὶ ἐπ' αὐτοῦ
 ἔτι τοῦ *Μεγ. Κωνσταντίνου* ἦν ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐν Θράκῃ ἐπαρχίας
 Εὐρώπης, ὅθεν καὶ μέχρι πιθανῶς τοῦ 330 καὶ τὸ Βυζάντιον ὡς ἐπι-
 σκοπὴ ἀνήκε τῇ μητροπόλει Ἡρακλείας. Ἡ Ἡράκλεια ὡς διοικητι-
 κὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον ἐκτήσατο ἐπιρροὴν σημαντικὴν, ἥτις ἐδη-
 μιούργησεν αὐτῇ καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πνονομιουχὸν θέσιν. Κατὰ
 τὸν H a r t a c k ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας εἶχεν ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ
 κυριαρχίαν τὸν ἐπίσκοπον Βυζαντίου περὶ τὸ 300, τὰ δὲ πρεσβεῖα
 τοῦ πρώτου διετήρησε καὶ μετὰ τὴν Α' οἴκουμ. σύνοδον δυνάμει τοῦ

1. Acla patr. B', σ. 131-3. Κατὰ Γ ε δ ε ὦ ν ἐπὶ τοῦ Ἀντωνίου τῷ 1389
 ἠκυρώθησαν τὰ πνονόμια τούτου (Πατρ. Πίν. σ. 50) Ὁ Ἐφέσου πρώτος ὠνο-
 μάσθη πρωτόθρονος. Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐφείας Ἀ ρ τ έ μ ι δ ο ς ὑπῆρχε βω-
 μός, ὅστις ὠνομάζετο κατὰ Π α υ σ α ν ἱ α ν τῆς πρωτοθρονίας ἢ πρωτο-
 θρόνου (Παυσ. Φωκικὰ Χ, 38, 6). τοιοῦτος βωμὸς εἶχεν ἀνεγερθῆ καὶ ἐν Ἀμ-
 φίσῃ, ὃν εἶδεν ὁ περιηγητὴς. Ἐ ν Ἐ φ έ σ ω ὅ μ ω ς έ λ έ γ ε τ ο π ρ ω-
 τ ὀ γ ο ν ο ς (βλ. C h. P i c a r d «Éphèse et Claros, recherches sur les san-
 ctuaires et les cultes κτλ.» Paris, 1932, σ. 366.

2. Δηλαδή κατὰ Γ ε δ ε ὦ ν ὅλα ταῦτα συνέβαινον τελούμενα ἐν ΚΠό-
 λει (Πατρ. πίν. 49).

ς' κανόνος αὐτῆς. (1) Ὁ Gerland γράφει ἐν περισπουδάστῳ πραγματείᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Die Vorgeschichte des Patriarchats von Constantinopel δημοσιευθεῖση εἰς τὰ «Βυζαντινά καὶ νεοελλ. Χρονικά» (IX, σ. 219-220) γράφει: «Δὲν γνωρίζομεν, ἂν τὸ Βυζάντιον διαπαντὸς ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συνδέσμου τῆς Βιθυνίας μετὰ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, ὅστις τὴν περιοχὴν τῆς ἐρημωθείσης πόλεως ἐξεχώρησε τῇ γείτονι Περίνθῳ, μέτρον ὕπερ πάντως ταχέως ἠρῆθη». καὶ οἰοεὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος θέλων νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ λεχθέντα ἐπιφέρει: «ἀξιοσημεῖωτον εἶναι, ὡς φαίνεται, ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ νέαν τάξιν τῆς διοικήσεως ἡ Πέρινθος - Ἡράκλεια ὑλήρην ἢ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Εὐρώπης καὶ οὐχὶ τὸ Βυζάντιον. Ἀλλαχοῦ οὗτος γράφει, ὅτι ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Νεκτορίου (381-397) ὠρίσθη τὸ πρωτόθρονον τῶν τριῶν μητροπολιτῶν (Ἑλληνικά, Ε', 1932, Ἀθήναι, σ. 228). Τὸν τίτλον τοῦ ἐξάρχου, ὅστις κατήντησε κοινότατος σήμερον, ἔφερον τότε οἱ τρεῖς οὗτοι πρωτόθρονοι. Εἰς τούτους κατὰ Βαλαμῶνα ὑπήγοντο πάντες οἱ μητροπολίται. Θρακικοὶ δὲ ἦσαν μέχρι Δυρραχίου» ἦτο μία ἐκκλησι. ἀξία ἀναμεταξὺ τυγχάνουσα τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν μητροπολιτῶν, καὶ οἱ τοιοῦτοι εἰς μὲν τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν ἐλέγοντο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ πριμάτες ἦτοι πρωτεύοντες, εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν ἑξαρχοῦ τῶν διοικήσεων... ὡς ὁ Ἡρακλείας τῆς θρακικῆς διοικήσεως ἑξαρχος, ὁ Ἐφέσου τῆς Ἀσιανῆς καὶ ὁ τῆς μεγάλης Καισαρείας τῆς Ποντικῆς». (2) Ἐπὶ τοιούτων ἐδραίων βάσεων στηρίζων τὴν δύναμιν αὐτοῦ ὁ Ἡρακλείας καὶ διὰ συνετῆς χρήσεως κρατύνων καὶ αὐξάνων ταύτην, ἀπέβη σπουδαιότατος εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς ἐκκλησίας παράγων καὶ παντοδύναμος ἀνὴρ εἰς τὴν σύνοδον τοῦ Φαναρίου μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, ἡ δὲ δρᾶσις αὐτοῦ ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη διὰ τὸ Γένος καὶ ὑπὲρ τοῦ γοήτρου τῆς ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ἀξιωματοῦχος καὶ τρόφimos τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου εἰς τὴν ὄψιμον αὐτοῦ φιλολογικὴν ὡς ἀκαδημαϊκὸς δρᾶσιν ἔγραψεν

1. Mission und Ausbreitung des Christentums, γ' ἐκδόσεως, σ. 485, 791.

2. Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων Συνταγμάτων, σ. μγ'. Διασαφηνίζει δὲ τοῦτο ὁ Θ' κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου: «εἰδὲ κληρικὸς πρᾶγμα ἔχει πρὸς τὸν ἴδον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω, εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοίη, καταλαμβανέτω ἢ τὸν ἑξαρχὸν τῆς διοικήσεως ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον καὶ ἐπ' αὐτὸν δικαζέσθω».

αὐστηράν πολεμικὴν διατριβὴν (1) κατὰ τῶν προνομίων τούτων τοῦ Ἡρακλείας χαρακτηρίσας αὐτὰ «*ἀσύστατα... κανονικῶς καὶ ιστορικῶς ἀδικαιολόγητον ἔθος .. παραμύθια*», θεωροῦμεν ὑποχρέωσιν πρὸς τὴν οὕτω λακπατουμένην ἀλήθειαν νὰ ἀσχοληθῶμεν περὶ τὸ θέμα τοῦτο ἐκτενέστερον, καὶ ἐπειδὴ κάπου ἐλέχθη ὅτι οὐδέποτε ταῦτα ἀνεγνωρίσθησαν ἐπισήμως, ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν Τυπικῶν.

2. Χειροτονία τοῦ πατριάρχου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, καὶ ἀστήρικτος ὑπαναχώρησις τοῦ Γεδεῶν.

Καὶ ἀνοίγομεν τὸν σπουδαιότερον κώδικα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τυπικοῦ, *Συμεῶν τὸν Θεσσαλονίκης*, ὅστις δύο δλόκληρα κεφάλαια ἀφιερώνει εἰς τὴν τελετὴν τῆς χειροτονίας τοῦ πατριάρχου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας. «Κεφ. σλς'. Ὅτι, εἰ μὲν Ἡρακλείας πάρεστι, παρ' αὐτοῦ χειροτονεῖται ὁ πατριάρχης· εἰ δ' οὖν (γρ. οὐ), παρὰ τοῦ πρώτου τῶν ἄλλων ἀρχιερέων.

«Καὶ εὐθὺς εἰ μὲν Ἡρακλείας ἐστὶν ἀρχιερεὺς, οὗτος τὰ τῆς χειροτονίας ἐνεργεῖ τοῦ πατριάρχου· ἐπεὶ, ὡς φασί, τὸ Βυζάντιον ἀπὸ *Σεβήρου* βασιλέως ὑπὸ τὴν Ἡράκλειαν γέγονε καὶ ἐπισκοπὴ τοῦ Ἡρακλείας ἄχρι καὶ τοῦ μεγάλου *Κωνσταντίνου*. Ἀνελθὼν οὖν ἐπὶ τῆς κρηλίδος τῶν ἀρχιερέων πάντων συνεργούντων αὐτῷ καὶ συνεφαπτομένων τῷ χειροτονουμένῳ τε καὶ ἀλλήλοις δεικνύντες ὡς συμφωνοῦσι πάντες, ὅτι καὶ συνεψηφίσαντο, καὶ συγχειροτονοῦσιν ὁμοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι τὸν χειροτονούμενον, σφραγίζε τούτον ὁ Ἡρακλείας πρῶτον κατ' ἔθος τοὺς τὴν ἀπαρχὴν ποιῶν τῆς χειροτονίας κτλ.»

1. Θέλω νὰ πιστεύω, ὅτι ὁ διαπρεπὴς χρονογράφος τῶν πατριαρχείων οὐχὶ ἐκ προθέσεως προέβη εἰς τοῦτο, αὐτὸς ὅστις δι' ὄλου τοῦ βίου ἐρρωμένως ὑπεστήριξε ν, ὡς ὀψόμεθα, τὴν ἱστορικὴν τῶν προνομίων τούτων ἄποψιν, ἀλλ' ἐσχάτως ἐνθυμηθεὶς ὅτι ταῦτα δὲν στηρίζονται ἐπὶ συνοδικῶν κανόνων, ἤχθη κατολισθήσας εἰς τὴν τολμηρὰν ἄρνησιν πάσης ἱστορικῆς αὐτῶν βάσεως. Ἄλλ' οἱ κανόνες ὡς γνωστὸν δὲν ὠρίσθησαν περὶ τῶν ἰδίων ἐκάστου μητροπολίτου δικαιωμάτων, ἀλλὰ περὶ τῶν γενικῶν καὶ θεμελιωδῶν ζητημάτων τῆς ἐκκλησίας ἀφορώντων εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν. Ἄλλως τὰ προνόμια ὁ Ἡρακλείας «ἐκέκτητο πρὸ τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου», ὡς ὁ αὐτὸς γράφει (Πατρ. πίν. σ. 49), οὐδεὶς δὲ ἠμφισβήτησε ποτὲ αὐτά, ὥστε νὰ ληθῆ ἔπίσημος ἀπόφασις περὶ τούτων, ὅπως οὐδὲ περὶ τῶν τοῦ Κυζίκου, Χαλκηδόνος, Καισαρείας, Ἐφέσου, οὐδὲ περὶ τοῦ «παναγιώτατος» τοῦ Θεσσαλονίκης ὑπάρχει πρᾶξις ἐπίσημος. Ἄλλὰ τί λέγω περὶ τούτων, οὐδὲ περὶ τοῦ σημείου τοῦ τιμίου σταυροῦ, ὑπάρχει κανονικὴ διάταξις! Ταῦτα ἀνάγονται εἰς ἔθιμα.

«Κεφ. σλζ'. "Ὅπως ἐν τῇ χειροτονίᾳ τοῦ πατριάρχου ὁ ἀσπασμὸς γίνεται».

Ἐξιστορεῖ ὁ ἱερός *Συμεών* τὰ τοῦ ἀσπασμοῦ, τοῦ ἐνθρονισμοῦ καὶ τὰ καθέκαστα τῆς θείας λειτουργίας, ἣτις τελεῖται παρὰ τοῦ χειροτονηθέντος πατριάρχου, καὶ ἐπιλέγει: «Ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἱερῶν χειροτονιῶν ὡς ἐξισχύσαμεν γνῶναι ἐξεθήκαμεν, ἀδελφοί, καὶ ὡς ἱστορίας μέρει τὸ πλέον ἐγράψαμεν». (1) *Ἐνθρόνισις πατριάρχου* κατὰ τὸ ἐν χρήσει Τυπικὸν «Τάξις γινομένη εἰς νέαν πατριαρχεῖαν» ἦτοι ὅταν ὁ πατριάρχης εἶναι ἀρχιερεὺς καὶ γίνεται μόνον τελετὴ «... μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ὁ ἐνδοξότατος ἄρχων Μ. Λογοθέτης προκαλεῖ τὸν πατρ. εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον καὶ γίνεται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἢ εὐχαριστία. Τότε ὁ ἅγιος *Ἡρακλείας ἀσπαζόμενος τὴν δεξιὰν τοῦ πατριάρχου τῷ δίδει τὴν πατερίτζαν* καὶ ὁ πατρ. ἀνερχόμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου εὐλογεῖ μὲ τὸν τίμιον σταυρόν». (2) Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν αὐτόπτως εἰδόντων ἐνταῦθα καὶ ὁ *πατριάρχης ἀντησπάζετο τὴν χεῖρα τοῦ Ἡρακλείας*. (3) Ὁ δὲ *Γεδεών* ὑπεραμύνεται τοῦ ἔθους ἐπιτιθέμενος κατὰ τοῦ γράψαντος ὅτι *Ἰωακεῖμ ὁ Γ'* κατήργησε τὸ ἔθος τοῦ ἀλληλοασπασμοῦ. «Ὁ ἰδὼν, ἐπιλέγει, μαρτυρεῖ καὶ γράφει μαρτυρῶν, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ τούτου διάδοχος *Ἰωακεῖμ* ὁ ἀπὸ Δέρκων ἐτήρησαν τὴν ἀρχαιοπαράδοτον *συνήθειαν*, ἣ κατηκολούθουν οἱ ἀπὸ μεταθέσεως τὸ πρῶτον ἀναβαίνοντες τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον». (4) Ἐν τῷ αὐτῷ Τυπικῷ ὑπάρχει καὶ «Τάξις δευτέρας πατριαρχείας», καθ' ἣν καὶ αὖθις «ὁ ἅγιος *Ἡρακλείας δίδει τῷ πατριάρχει τὴν πατερίτζαν* καὶ ἀσπαζόμενος τὴν δεξιὰν του εἰσέρχεται καὶ αὐτὸς εἰς τὸ βῆμα» (σ. 325). Περί τούτου ὁ

1. «Κατὰ αἰρέσεων καὶ περὶ... τῶν τε ἱερῶν τελετῶν καὶ μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας...» Ἐν Γιάσιω τῆς Μολδοβίας, 1683, σ. 174-5. βλ. καὶ Lequien I, σ. γ'. «τὸν Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχη».

2. «Τυπικὸν ἐκκλησιαστικὸν κατὰ τὴν τάξιν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. ἐκκλησίας κτλ.». Βενετία, 1869, σ. 324.

3. Βλ. Μυστακίδην ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. ΙΔ', 1895, σ. 396.

4. Πατρ. Πίν. σ. 49 σημ. 82. «Ἐν τῇ ταπεινώσει τὸ ὕψος αὐτοῦ». Τῆς ὑποποιοῦ ταύτης ταπεινώσεως τὸ παράδειγμα ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Σωτὴρ, ὅστις ἔλαβε δούλου μορφήν καὶ «ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Πρὸς διαιώνισιν τῆς ὑψηλῆς ταύτης ἀρχῆς, ἣτις πρόρριζον ἀνατρέπει καὶ καθαιρεῖ τὴν ἀλαζονεῖαν καὶ ἐωσφορικὴν ἔπαρσιν, ἀρχὴ χαρακτηρίζουσα τὰς δημοκρατικὰς βάσεις τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀνατολ. ἐκκλησίας ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τῇ σιωνίτιδι ἐκκλησίᾳ ὁ ἱερός νιπτήρ ὑπενθυμίζων τὸ «ὄθελον εἶναι πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος».

Γεδεών ἐν τῇ ὀψίμῳ αὐτοῦ μελέτῃ γράφει: «Τοῦ ἔθους τούτου τοῦ ἀσυστάτου (!) καταμεμφόμενος ὁ πατριάρχης *Ἰωακείμ Β'*, ὁ ἀπὸ Κυζίκου, τῆς ἐπανελημμένης δηλ. ἐπιδόσεως τῆς ράβδου ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ, καθὼς ἐγένετο καὶ γίνεται κατὰ τὰς συνειθισμένας εἰσόδους τῶν πατριαρχῶν ἐν τῷ ναῷ (τότε καὶ τοῦτο δέον νὰ καταργηθῆ) πρὸ τῆς ἐνάρξεως ἐσπερινῶν τε καὶ λειτουργιῶν, κατὰ τὴν δευτέραν ἐκλογὴν αὐτοῦ κατήργησε διατάξας τὸν μέγαν ἐκκλησιάρχην νὰ δώσῃ αὐτὸς αὐτῷ τὴν ράβδον». (1) Ἐν τούτοις ὁ πανίσχυρος ἐκεῖνος πατριάρχης ἴσως κατήργησε τὴν πρᾶξιν δι' ἑαυτὸν, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, διότι ἡ διάταξις μένει ἐν τῷ Τυπικῷ τῷ ὑπὸ τῆς Μεγ. ἐκκλησίας ἐγκεκριμένῳ. Τὴν καθιερωθεῖσαν ταύτην πρᾶξιν ἐπιβεβαιοῖ ὡς δικαίωμα τοῦ Ἡρακλείας καὶ ὁ τῶν πατριαρχικῶν ἐθίμων ἐνημερώτατος *Μαλαξὸς* τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀπὸ Ζιχινῶν Παχωμίου ἐκτιθέμενος. «Τοῦτον ψηφίσαντες, γράφει, μιᾶ γνώμη διὰ πατριάρχην ἀπέστειλαν καὶ τὸν μετέφεραν καὶ ἔδωκαν αὐτῷ τὸ μικρὸν μήνυμα καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ *δικανίκιον παρὰ τοῦ Ἡρακλείας ἔλαβε μετὰ τὴν εὐχαριστίαν ὡς εἶναι συνήθεια τῶν πατριαρχῶν*, ὅπου τὴν λέγουν». (2) καὶ ὁ νεώτερος ἱστορικός τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἀείμνηστος Ἡρακλείας *Φιλάρτος Βαφειδῆς* «ὁ πατριάρχης ἐξελέγετο ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημούντων ἀρχιερέων καὶ τοῦ κλήρου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τῶν λογάδων τοῦ Γένους. Μετὰ δὲ τὸ μικρὸν καὶ μέγα μήνυμα, καθ' ὃ ὁ μέγας Οἰκονόμος προσεκάλει αὐτὸν εἰς τὸν μέγαν καὶ ὑψηλότετον πατριαρχικὸν θρόνον, ὁ δὲ Ἡρακλείας ἐγχειροῖ τὸν αὐτῷ τὴν ῥάβδον προσεφώνει τὴν γνωστὴν προσφώνησιν Ὁ θεοπτικώτατος ἐκεῖνος μέγας Μωσῆς κτλ.». (3) Καὶ μίαν ἐκ τῶν θύραθεν ἱστορικῆν μαρτυρίαν τοῦ K r a u s c, ὅτι «ἐξ ἀρχαίων χρόνων ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ... μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐχειροτονεῖτο ἢ ἐγκαθιδρύετο», ὅστις ἀναφέρει, ὅτι ὁ ἐψηφισμένος πατριάρχης *Ἰωσήφ*, ἀρνηθεὶς νὰ χειροτονηθῆ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας *Πινακᾶ* διωρίσθη πρωτόπαπας τῆς αὐλῆς. (4) Ἀλλὰ τὸν διατριβογράφον ἠνώχλησε πολὺ, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ ἐπίδοσις αὕτη τῆς ράβδου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας καὶ

1. Ἄλλ' ἀκατανίκητον τὸ κράτος τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιφέρει ὁ αὐτὸς «Αὐτὸς ἐγὼ ἤκουσα τοῦ πολυπεύρου γέροντος ἐκείνου εἰπόντος ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπίδοσις τῆς ράβδου γίνηται εἰς ἀντίκτυπον τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας χειροθεσίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κ/πόλεως, ἐγένετο ἅπαξ ἐπ' ἐμοί, σήμερον δὲ... δηλοῖ... εἶδος ἀναχειροτονίας».

2. Turcogaecia, σ. 39·40.

3. Ἐκκλησ. ἱστορ. Γ', μέρ. Α' 1912, σ. 87·8.

4. Die Byzantiner des Mittelalter, Halle, 1869, σ. 354.

γράφει ἄρρητα θέματα καὶ ὄντως «ἀσύστατα» πράγματα. καὶ ἐπειδὴ προλαβόντως ἐμνημονεύσαμεν τῆς ἀρχῆς τῆς διατριβῆς αὐτοῦ, φέρε ἴδωμεν καὶ τὸ τέλος αὐτῆς : «Εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξ ἀμαθίας καὶ κενοδοξίας (!) ἐνισχυθείσης συνηθείας ἔμεινεν ἔθος τῆς *εἰς τὸν ἐνθρονιζόμενον πατριάρχη*ν ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας ἐπιδόσεως τῆς ποιμαντικῆς ράβδου, καίτοι προσεκτικὴ τις ἐξέτασις τῶν κανονικῶν λεγομένων ψήφων ἀποδεικνύει, ὅτι «ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τοῦ Ἑρακλείας μητροπολίτου λαμβάνει τὴν ράβδον». Εἰς τὰ ὑπομνήματα πατριαρχικῶν τινῶν ἐκλογῶν λείπουσιν αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μελλόντων ἐπιδοῦναι τὴν ράβδον». καὶ φέρει 8 μετὰ τὴν ἄλωσιν παραδείγματα. Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ὁ Ἑρακλείας δὲν ἦτο πάντοτε συνοδικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶχε καὶ ἐπαρχίαν, καὶ τότε ἐνίοτε ἀνέθετε τὴν ψήφον εἰς συνοδικόν τινα π. χ. εἰς τὴν ἐκλογὴν *Καλλινίκου Γ'* ὑπογράφεται «ὁ Χαλκηδόνος *Ἰωαννίκιος* ἔχων τὴν γνώμην τοῦ Ἑρακλείας», (1) ἢ καὶ πολλάκις ἀπὴν ἔνεκεν ἀσθενείας καὶ τότε ἀνεπλήρου αὐτὸν ὁ Καισαρείας ἢ ὁ Ἐφέσου (βλ. παρακατιῶν). Ἄλλ' ἔπεται ἄλλη σοβαροφανῆς ἔνστασις : «Δέον δὲ νὰ γινώσκωμεν, ὅτι τὰ ὑπομνήματα τῶν ἐκλογῶν ὑπεγράφοντο κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ πατριάρχου, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ παλατίου τὸ πρῖν, ἀπὸ τοῦ μεγάλου δὲ βεζύρου κατόπιν (1657) ἐπιστροφὴν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν. Εἰς οὐδὲν ἐκ τῶν «ὑπομνημάτων» τούτων εὐρίσκομεν ὑπογεγραμμένους μητροπολίτας Ἑρακλείας». Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, δι' οὗ ὁ μακ. *Γεδεών* πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὡς «ἀσύστατα» τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑρακλείας, καὶ ἂν εἶχετο ἀλήθειας, καταντᾷ μὰ τὴν ἀλήθειαν ἀστεῖον διότι δὲν νοεῖται, διατὶ μεταξύ τόσων ὑπογραφῶν συνοδικῶν ἀρχιερέων νὰ λείπῃ ἢ τοῦ πρωτοθρόνου Ἑρακλείας ; μήπως δὲν εἶχε καὶ οὗτος ἴσα πρὸς τοὺς ἄλλους δικαιώματα νὰ ὑπογράψῃ εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἐκλογὴν ; Ἄλλ' εὐτυχῶς δὲν εἶναι ἀληθὲς τὸ λεγόμενον. Ὁ ἐκδότης τῆς «Συμβολῆς εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους Κωνσταντινουπόλεως», καὶ εἶναι ὁ μακ. μητροπολίτης Σάρδεων Γερμανός, ὅστις λίαν εὐδοκίμως ἀκολουθεῖ τὰς παραδόσεις, διορθοῦται καὶ συμπληροῖ τὸν συγγραφέα τῶν «Πατριαρχικῶν πινάκων», ἐδημοσίευσεν ἐκ τῶν αὐτῶν πατριαρχ. κωδίκων τοῦ Κριτίου, ὑπογράφας τοῦ Ἑρακλείας. (2) Εὐγνωμονοῦμεν παρ' ὅλα ταῦτα, διότι παρέχει ἡμῖν, στε-

1. Ὁρθοδ. τόμ. ΙΑ', 169.

2. Οὕτως ὑπογράφονται εἰς ὑπομνήματα πατριαρχ. ἐκλογῆς οἱ μητροπολίται Ἑρακλείας *Τι μ ὀ θ ε ο ς* εἰς Κυρίλλου Α' τοῦ Λουκάρως (Συμβολὴ σ. 102), *Ἰ ω α ν ν ἰ κ ι ο ς* εἰς Παρθενίου Α' (αὐτ. σ. 121), *Μ ε θ ὀ δ ι ο ς* εἰς

ρουμένοις τῶν πατριαρχ. Κανονισμῶν, τήνδε τὴν εἶδησιν, οἶονεὶ ἀσχάλλων δι' αὐτήν. «Ἐν τούτοις, ἡ συντάξασα τοὺς «Γενικοὺς κανονισμοὺς» ἔθνοσυνέλευσις τοῦ 1859, *σεβομένη τὸ ἔθος τοῦτο, λαβὼν ἰσχὺν καθεστῶτος*, διέταξεν ἐν κεφαλαίῳ περὶ τοῦ προσωπικοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἐκλογικῆς συνελεύσεως (τοῦ πατριάρχου) ν' ἀποτελῆ μέλος τῆς συνελεύσεως αὐτοδικαίως ὁ μητροπολίτης τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας, χάριν τοῦ ἔθους τῆς ἐπιδόσεως τῆς ποιμαντικῆς ράβδου. Καὶ τοῦτο ἴσως μὲν ἀνεκτόν, ἀλλά...»⁽¹⁾ Τὴν διάταξιν ταύτην περιέλαβε καὶ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολ. ἐκκλησίας». Οὕτως ὁ *Νικόδημος Μίλας* γράφει: «Ἡ ἐκλογικὴ συνέλευσις σύγκειται ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μελῶν. Τοῖς μὲν πρώτοις καταλέγονται τὰ μέλη τῆς συνόδου, οἱ κατὰ τύχην παρεπιδημοῦντες ἐν Κ/πόλει ἐπίσκοποι καὶ ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, ὅστις κατ' ἐπικρατήσαν ἀρχαῖον ἔθος ἐγχειρίζει τῷ ἐκλεγέντι πατριάρχῃ τὴν πατριαρχικὴν ράβδον». ⁽²⁾ Ἴδου τὸ ἀκριβὲς κείμενον κατὰ τοὺς Γεν. κανονισμοὺς τῶν Πατριαρχείων. Κεφ. Γ'. «Ἄρθ. 1. Ἡ ἐκλογικὴ συνέλευσις σύγκειται ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Ἄρθ. 2. Ἐκ μὲν τῶν κληρικῶν εἰσὶ τὰ μέλη τῆς ἱερᾶς Συνόδου μετὰ τῶν τυχόν ἐν τῇ βασιλευούσῃ εὐρισκομένων λοιπῶν μητροπολιτῶν. Ὁ δὲ μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἐπειδὴ εἶναι ἀρχαία τάξις νὰ δίδῃ αὐτὸς τὴν τῆς πατριαρχείας ράβδον πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως ταύτης προσκαλούμενος θέλει παρενρίσκεσθαι καὶ αὐτός». («Ἐκκλησιαστ. ἐπιθεωρ.» ὑπὸ *Β. Δ. Καλίφρονος* Περίοδ. Β', τόμ. 1, Κ/πολις, 1871, σ. 15'.

Σωφρονίου Β' (Ὁρθ. ΙΑ' 370) ὁ αὐτὸς εἰς Προκοπίου Α' (σ. 408), Μεθόδιος εἰς Νεοφύτου Ζ', (Ὁρθ. ΙΒ', 25), Μελέτιος εἰς Καλλινίκου Δ' καὶ εἰς Ἰερεμίου Δ' (Ὁρθ. ΙΒ', σ. 177, 180, 216), Ἰγνάτιος εἰς Ἀνθίμου Γ' καὶ Χρυσάνθου Α', (αὐτ. σ. 243, 246), Διονύσιος εἰς Γρηγορίου Ϛ' (αὐτ. σ. 279), Πανάρετος εἰς 5 πατριαρχῶν ἐκλογήν, εἰς Ἀνθίμου Δ' καὶ Ε', Γερμανοῦ Δ', Μελετίου Γ' καὶ Κυρίλλου Ζ' (αὐτ. σ. 317, 337, 340, 341, 344, καὶ τόμ. ΙΓ', σ. 17). Σημειωτέον ὅτι τὰ ἄλλα ὑπομνήματα οὐδεμίαν φέρουσι συνοδικὴν ὑπογραφήν.

1. Ἐν τούτοις ἐκ τῶν μνημονευομένων Κανονισμῶν ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεῶν ἐν Ἀθήναις κατηργήθη τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας ὅστις εἰς τὰ «Ἀποσημειώματα χρονογράφου» (Ἀθῆναι, 1932, σ. 285-6) γράφει: «Ἐνθρόνισις πατριάρχου, ἡ πρώτη, καθ' ἣν εὐρέθη, ἦτο 28 Ὀκτ. 1863 ἡ τοῦ Σωφρονίου. Κατ' αὐτὴν προσεφώνησεν ἀπ' ἄμβωνος ὁ Εὐστ. Κλεόβουλος· ἐγένετο δὲ ἡ ἐνθρόνισις μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων ἐπιστροφήν» (Περὶ Ἡρακλείας οὐδεὶς λόγος!).

2. Μετάφρασις Μελ. Ἀποστολοπούλου, (Βιβλ. Μαρασλῆ), Ἀθῆναι, 1909, σ. 465.

Οὕτω κανονικῶς τε καὶ ἱστορικῶς τὸ ἔθος τοῦτο οὐδὲν εἶναι ἀδικαιολόγητον, ὡς διατείνεται ὁ *Γεδεών*, ἀλλὰ πάνυ δεδικοιολογημένον· διὸ καὶ περιεφρουρήθη καὶ διετηρήθη ἀπαρεγκλίτως μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, καίτοι ὁμολογουμένως *πάλαι κρατήσαν* ἐγένετο κατὰ *Γρηγοράν* (1) παραίτιον καὶ συγχύσεως καὶ ταραχῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ δὴ «τοῖς φιλοσκώμοσι εὖρητο αἰτίαμα», ὡς λέγει ὁ *Ζωναράς* περὶ τοῦ πατριάρχου *Πολυεύκτου*, ὅστις ἔλαβε θελήσει τοῦ ἀνακτος «τὴν (παρὰ τοῦ Καισαρείας) χειροθεσίαν» κατὰ τὸν *Κεδρηνόν*. Τότε δὲ οἱ πατριάρχαι ἐγίνοντο διὰ χειροτονίας ἐκ τοῦ κλήρου συνήθως τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς καὶ τῶν μοναστηρίων, ἐξαιρετικῶς δὲ ἀπὸ τοῦ συνταγματίου τῶν μητροπολιτῶν. *Ἡ μετάθεσις μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἀλώσεως τῆς Βασιλευούσης ἦτο σπανιώτατον γεγονός ἀπαγορευομένη ἄλλως ἀπὸ τε τῶν ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν κανόνων*. Εἶναι δὲ ὅλως ἀκατανόητον, πῶς ἄνθρωπος ἐπεμβαίνει καὶ ἀκυροῖ πράξιν ὑπὸ τῆς θείας χάριτος τελεσθεῖσαν, ὡς εἶναι ἡ ἐκλογή ἐπισκόπου, καὶ ποιεῖται μεταθέσεις ἐκ τῆς νομίμου ἐπαρχίας εἰς ἄλλην. Ὁ *E. W. Brooks* ἐδημοσίευσε κατάλογον ἀπὸ τοῦ 638-715 χειροτονηθέντων πατριαρχῶν, ἐξ οὗ φαίνεται ἐπὶ μίαν σχεδὸν ἑκατονταετίαν, οὐδεὶς ἐκ μεταθέσεως ἀναφέρεται. Ἴδου :

« Π Ὑ Ρ Ὁ Σ, πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, μοναχὸς καὶ ἄρχων τῶν μοναστηρίων καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν Χρυσοπόλει μονῆς τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου (συσταθείσης ὑπὸ Φιλίππικοῦ καὶ Γορδίας) ἔτη β' μῆνας θ' ἡμέρας θ' στάσεως δὲ γενομένης αὐτῷ δεδοκῶς λίβελλον παρητήσατο.

« Π α Ὑ λ ο ς, πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ οἰκονόμος καὶ ἐπὶ τῶν φυλάκων, ἔτη ιβ' ἡμέρας κς'. (2)

1. Ἱστορ. τόμ. Α', σ. 163, ἔκδ. Βόννης Αὐθαίρετον λοιπὸν συμπέρασμα καὶ γλώσσης ὀλίγημα εἶναι τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ *Μ. Γεδεών* κατόπιν τῶν παρ' ἡμῶν ἐνταυθὰ τε καὶ ἐν τῷ περὶ Ἡρακλείας κεφαλαίῳ ἐκτεθέντων. «Οἱ μυθολόγοι τῶν παλαιῶν χρόνων, λέγει, ἀναγινώσκοντες ἐν ἱστορικῶς ὑπομνήμασι (ἄρα δὲν εἶναι μυθολόγοι) τὴν πολιτικῶς ὑποταγὴν τῆς τοῦ *Βυζαντίου* κόμης, πρώην πόλεως, εἰς τὴν Ἡρακλείαν, ἐδημιούργησαν καὶ συμπέρασμα ἀμμοθέμεθλον, ὅτι καὶ ὁ τότε ἐπίσκοπος τοῦ *Βυζαντίου*—βεβαίως ἀνυπαρκτος—(βλ. τὴν ἀπάντησιν ἀλλαχοῦ τοῦ κειμένου) ἐγένετο ὑποτελής τῷ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκόπῳ, ὃν ἐπίσης ἀνυπαρκτον τῷ τότε χρόνῳ (!) φρονῶ, ἕως οὗ ἀποδειχθῆ τὸ τέως ἀσύστατον τῆς ὑπάρξεως ἐπισκόπων ἐν *Βυζαντίῳ* πρὸ τοῦ 211-217 καὶ κατ' ἐμὲ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ» (σ. 4) ἀνατροπὴ τῶν πάντων!

2. Ἴνα ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης τὸ πάθος τοῦ *Μ. Γεδεών* καὶ τὴν στρεψόδικον διάθεσιν παραπέμπω περὶ τῆς χειροτονίας τούτου εἰς τὸν *Σωζομενόν*, ὅστις γράφει : «Ἐν τούτῳ δὲ Ἀλεξάνδρου τελευτηκό-

Πύρρος πάλιν ἀποκατέστη μῆνας δ', ἡμέρας κγ'. τελευτῆ τῆ ἀγία Πεντηκοστῆ.

τος διεδέξατο Παῦλος τὴν τῆς ΚΠόλεως ἀρχιερωσύνην, ὡς μὲν λέγουσιν οἱ τὰ Ἀρείου καὶ Μακεδονίου φρονούντες ἑαυτῶ ταύτην πραγματευσάμενος παρὰ γνώμην Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας ἐπισκόπου καὶ Θεοδώρου τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας, οἷς γέτοσιν ἢ χειροτονία διέφερον» (Ἱστορ. ἐκκλ. βιβ. Γ', 3. Περὶ Παύλου ΚΠόλεως καὶ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου παρὰ Migne, Patr. gr. 67, στ. 1307 (βλ. ἄνωτ. περὶ τῆς χειροτονίας σ.2177). Ταύτην τὴν ἀναληθῆ μαρτυρίαν ἐπικαλεῖται ὁ Γεδεών (σ. 7) καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι τὸν Σωζόμενον διαψεύδει καὶ αὐτὸς ὁ καθολικὸς ἐκδότης του καὶ διαμαρτύρεται γράφων: «non possum probare, quod hic ait Sozomenos ordinationem episcopi C/tani pertinuisse ad Nic. episcopum et ad Heracliensem, utpote qui essen viciniore episcopi; De Heracliensi quidem assentior; (=συμφωνῶ). Huic enim metropolitano subjecta tunc erat sedes C/tana prius quam patriarchicum honorem adeptus esset». Penr. Valesius. Αἰώνια αὐτοῦ ἢ μνήμη, διότι ξένος οὖτος καὶ ἑτερόδοξος ἐλέγχει τὸν ψευδόμενον χρονογράφον, ὅστις ἐκ θρησκευτ. πάθους, διότι ὁ τῆς τότε Ἡρακλείας ἦτο ὑπὲρ τοῦ ὁμοιουσίτου, δὲν ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ μέγα του ἀξίωμα νὰ χειροτονῆ τὸν πατριάρχην. Καὶ ὁ ἐκ πλάνης ἐπιστρέψας Καισαρείας Καλλίνικος ὁ Δελικάνης ἐπετίθετο κατὰ τῶν λατινοφρόνων καὶ ἔγραψεν ὑπὲρ τοῦ προνομίου τοῦ Ἡρακλείας: «Τὸ γεγονός τοῦτο ἀναγράφεται ἐπίσης εἰς πᾶσαν ἐκκλησιαστ. ἱστορίαν καὶ μόνον οἱ Λατίνων προσήλυτοι ἀγνοοῦντες αὐτὸ θεωροῦσιν ὡς θράμβον, ὅτι μᾶς προὐκάλεσαν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν» (Ὁρθοδοξία, Η', 1933, σ. 170). Κατὰ συγκυρίαν ὁ γράφων ταῦτα προσήλυτος εἰς τὰ νεανικά του ὁ μακαρίτης ἴσως καὶ αὐτὸς ἔγραφε κατὰ τοῦ προνομίου καὶ ἔρχεται τώρα νὰ ἐξιλεωθῆ ἔναντι τῆς ἱστορίας: διότι ὡς εἶναι γνωστὸν ἀπέβη κατὰ τὰ ἔσχατά του ἢ θεία μάστιξ κατὰ Λατίνων. «Ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται». Τῷ 1930 ἐξεφωνήθη ὁ Φιλιππικὸς κατὰ τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας—πανηγυρικὸς τοῦ νέου προσέδρου μέλους τῆς ἀκαδημίας Γεδεών καὶ κατεχειροκροτήθη—ὅπερ ἐθεωρήθη ὡς καίριον τραῦμα κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ἡ γνωσιμαχία του ἐστηρίχθη ἱστορικῶς εἰς τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας τὰ καθιστῶντα ἀπρόσβλητον τὸ πρόπλασμα τοῦ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐδραιωθέντος πατριαρχ. θρόνου. Ἡ Μ. ἐκκλησία εὐρέθη πρὸ διλήμματος πῶς νὰ κεραυνοβολήσῃ τὸν Γεδεών, ὅστις τέως ἐθεωρεῖτο ὁ στυλοβάτης αὐτῆς, οὗ ἡ σπουδαία συγγραφικὴ δρᾶσις ἐπεβραβεύθη διὰ τιμητ. τίτλων: ἀρχων, μέγας ἀρχων χρονογράφος, μέγας χαρτοφύλαξ κτλ. Ἐν τούτοις ἔδει ἀπαραιτήτως, ἀλλὰ χωρὶς δημοσιογραφικὸν θόρυβον, νὰ ἀναιρέσῃ τὰς φληνσφίας αὐτοῦ καὶ πρὸς τοῦτο ἐπεστράτευσε πλὴν τῶν ἐν τῷ προλόγῳ εἰρημένων δύο ἱστορικῶν καὶ τὸν Καισαρείας, ὅστις ἦν ὁ μόνος κατάλληλος νὰ πατάξῃ τὸ ψεῦδος (βλ. ἐνθ' ἄνωτ. Ζ', 383 ἔ. καὶ Η', 29 ἔ). Ἡ «Ὁρθοδοξία» εἶναι τὸ ἐπίσημον ἐπιστημ. περιοδικὸν τῶν Πατριαρχείων. Ὁ ἀείμνηστος Καλλίνικος ὡς τρόφιμος τοῦ κολλεγίου τοῦ ἀγ. Ἀθανασίου εἶχε μνηθῆ ἐκεῖ εἰς τὸ παπικὸν ψεῦδος. Ἐπανῆλθεν ὡς μισσιονάριος ἱερεὺς ἐν ΚΠόλει, ἀλλὰ κατῶρθωσεν ἡ ἐκκλησία νὰ τὸν ἀποσπάσῃ καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὡς προσήλυτον ἔστειλεν εἰς ἅγιον Ὅρος.

Πέτρος, διάκονος) τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ οἰκονόμος, ὄαιφερενδάριος καὶ καγκελλάριος, περιοδευτῆς Θράκης καὶ γηρωκόμος τῶν ἐν τῷ ἁγίῳ Κλήμεντι γηρωκομείων β' ἀνδρείου καὶ γυναικείου, ἔτη ιβ', μῆνας δ'.

Καὶ διὰ μέσου ἐχίθρευσε ὁ θρόνος μῆνας ς', ἡμέρας ις'.

Θωμάς, διάκονος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ χαρτοφύλαξ, νοτάριος, καγκελλάριος, ὄαιφερενδάριος, σκευοφύλαξ, γηρωκόμος τοῦ γηρωκομείου τῆς Σκάλας καὶ πτωχοτρόφος τοῦ ἐν Νεαπόλει πτωχείου, ἐχειροτονήθη τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ καὶ ἐπεσκόπησεν ἔτη β', μῆνας ζ'.

Ἰωάννης, πρεσβύτερος καὶ πρωτέδικος καὶ σκευοφύλαξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, σύγκελλος, οἰκονόμος, καὶ γηρωκόμος τῶν Ρωσῶν (Λεξιόκράτους) ἔτη ε', μῆνας θ'.

Κωνσταντῖνος, διάκονος καὶ σκευοφύλαξ καὶ οἰκονόμος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, καγκελλάριος, περιοδευτῆς Θράκης, καὶ ἐπὶ τῶν χειροτονιῶν, ἐπεσκόπησεν ἔτος α', μῆνας ια', ἡμέρας ζ'.

Θεόδωρος, πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, (ὀρθόδοξος), σύγκελλος καὶ σκευοφύλαξ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνδρείων μοναστηρίων, ἔτη β', μῆνας γ' καὶ ἐξεβλήθη.

Γεώργιος, πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος καὶ σκευοφύλαξ τῶν Σφωρακίου, ἔτη ς', μῆνας γ'. (καὶ ἐξεβλήθη).

Καὶ πάλιν ἀποκατέστη εἰς τὸν ἴδιον θρόνον Θεόδωρος, ὁ ἀληθινὸς πατριάρχης, ἔτος α' μῆνας ι'.

Παῦλος ἀπὸ λαϊκῶν, (ἀσηκροῆτις), ἔτη ς', μῆνας η'.

Καλλίνικος, πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ Βλαχερνῶν, ἔτη ιβ' καὶ ἐτυφλώθη καὶ ἐξωρίσθη (ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ ὀινοκοπημένου).

Κυρὸς, πρεσβύτερος καὶ μοναχὸς ἀπὸ τῆς νήσου Ἀμάστριδος, ἔτη ς' καὶ ἐξεβλήθη (ὑπὸ Φιλιππικοῦ)

Ἰωάννης, διάκονος καὶ χαρτουλάριος τοῦ Οἰκονομείου, ἔτη γ'. (καὶ ἐξεβλήθη)». (Byz. Zeitschr. VI, 1897, σ. 44-5).

Ἐκ τῆς Τουρκογραφικῆς τοῦ *Κρουσίου* μανθάνομεν, ὅτι 8 ἐξ ἱερομονάχων ἐχειροτόνησεν πατριάρχης ὁ Ἡρακλείας τὸν *Γεννάδιον Σχολάριον*, *Ἰσίδωρον Ξανθόπουλον*, *Ἰωάσαφ* τὸν *Κόκαν*, *Σωφρόνιον Α' Συρόπουλον*, *Μάρκον Β'*, τὸν *Ραφαήλ* (ὁ Ἀγκύρας 1475, βλ. 108, 120-121, 123). Περὶ τοῦ *Μαξίμου Γ'*, ὅστις ἦν μέγας ἐκκλησιάρχης γράφει τὰ ἑξῆς: «λειτουργίας γενομένης συναγμένου παντὸς τοῦ λαοῦ, ἱερωμένων καὶ κοσμικῶν *ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ὁ Ἡρακλείας* πατριάρχην εἰς τὴν Παμμακάριστον γενομένης παρρησίας μεγάλης καὶ εὐταξίας» (σ. 131). Ἄλλ' ἔπειτα εἰς τὴν ὁμίχλην τῆς τουρκικῆς κακοδαιμονίας οἱ μεγάλοι καὶ τρανοὶ, ἀντὶ νὰ προσβλέπωσιν

εἰς ἐκλεκτοὺς τοῦ Κυρίου, ἔβλεπον ἑαυτοὺς, ἕως οὗτο Ἰωακείμ ὁ Γ' ἠσθάνετο τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς μοναχοὺς, ὥστε ἠρνήθη καὶ φίλους καὶ ἀπέβαλλε τοὺς Ἀγιορείτας ἱσταμένους εἰς τὸ ἱερόν.

Κατὰ *Γεδεών*, «ἐξ 132 πατριαρχῶν Κ/πόλεως ἀπὸ *Μητροφάνους* μέχρι *Γενναδίου*, 18 μόνον μετετέθησαν ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν εἰς τὸν οἰκ. θρόνον, 6-7 ἐχειροτονήθησαν ἀθρόοι ἀπὸ λαϊκῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν πρότερον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκονόμοι, πρεσβύτεροι διάκονοι καὶ χαρτοφύλακες τῆς Μ. Ἐκκλησίας». (1)

Κατὰ τὸν Σάρδεων *Γερμανόν*, μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκ τῶν 106 πατριαρχῶν μόνον 8 προέρχονται ἐκ χειροτονιῶν, οἱ λοιποὶ πάντες ἐκ μεταθέσεως. (2) Ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μάλιστα καὶ ἐξῆς ἐγένετο κανὼν ἢ διὰ μεταθέσεως πλήρωσις τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. *Οὐδεμίαν χειροτονίαν ἐγένετο!* Ἐπομένως τὸ σπουδαιότερον τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας ὁ χρόνος ἠμαύρωσε καὶ ὑπολείπεται μόνον τὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου, ἧς ἐναντίον βάλλει οὐ κατὰ τὸ εἶκος ὁ γεννάδας *Γεδεών*, ἀφοῦ ἐνόμισεν, ὅτι κατέρριψε τὸ πρῶτον, εἰς ὃ ὅμως ἦλθε σύμμαχος ὁ ἀδυσώπητος χρόνος. "Ἡλπίζε πᾶς τις, ὅτι ὁ χρονογράφος θὰ σταματήσει κάπου. Ἐγὼ δὲ ἐθαύμαζον τὸ πρῶτον θάρρος καὶ τὴν παρρησίαν, ὅτ' ἀνεγίνωσκον αὐτὸν εἰς τοὺς Πατρ. πίνακας ἐπιτιθέμενον κατὰ τῶν ἀκρίτων καὶ ἀύλοκολάκων, οἵτινες «πάντοτε θυμιῶντες τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀναβιβαζόμενον πατριάρχην, οὐ μετ' οὐ πολὺ δὲ βλέπομεν, λέγει, τὰ θυμιάματα τῆς κολακείας «εἰς μελισσοδιώκτην ἀχύρων πυκνὸν καπνόν» μεταβαλλόμενα.

«Θλιβόμεθα μόνον βλέποντες καὶ γέροντας διδασκάλους τῆς νεότητος αἰσθήματα δηλητηριάζοντας διὰ λιβέλλων ἐπονειδίστων καὶ διανοίας στρεβλοῦντας διὰ δημοσιεύσεων φαυλεπιφάυλων, ἅτιν' αἰεποτε ἔσσονται ἢ στήλη τοῦ κατ' αὐτῶν ἀναθέματος ἢ ἐγειρομένη ὑπὸ γενεᾶς ὑπ' αὐτῶν διαφθαρείσης». (3) Ταῖς ὑψηλαῖς ταύταις ἀρχαῖς ἐπόμενος ἔγραφεν : «*Ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐτελεῖτο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου (sic) Ἡρακλείας, εἰς ὃν ἄχρι τῆς Α' οἰκομενικῆς συνόδου ὑπήγετο ὁ τοῦ Βυζαντινοῦ ἐπίσκοπος, οὕτω διατάξαντος τοῦτο Σεβήρου τοῦ αὐτοκράτορος* (τὸ αἴτιον). εἰ δὲ μετετίθετο ἐξ ἑτέρας μητροπόλεως εἰς τὴν οἰκουμένην σκοπιάν, ἐν τοιαύτην περιπτώσει ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, κρατησάσης ἕως σήμερον τῆς συνηθείας, ἐπεδίδου τῷ πατριάρχῃ τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον» καὶ πρὸς

1. Πατρ. πίνακες, σ. 21-23.

2. Συμβολή, 199. Ὁρθοδοξία, ΙΓ', σ. 20.

3. Πατρ. Πίν. 76.

ἐπίρρωσιν ἐπάγεται : « σ π α ν ι ὡ τ α τ α ἰ ε ἴ σ ι ν α ἰ π ε ρ ι σ τ ᾶ σ ε ι ς , ὡ ς ἀ ν α φ ἔ ρ ο υ σ ι ν ο ἰ β υ ζ α ν τ ι ν ο ἰ κ α ἰ ο ἰ τ ῶ ν κ ᾶ τ ω χ ρ ὄ ν ω ν ἱ σ τ ο ρ ι κ ο ἰ , κ α θ' ὧ ς ἡ χ ε ι ρ ο τ ο ν ἰ ᾶ ἐ γ ἔ ν ε τ ο ὑ π ὸ τ ο ῦ Κ α ι σ α ρ ε ἰ ᾶ ς ἢ ἄ λ λ ο υ τ ι ν ὸ ς μ η τ ρ ο π ο λ ἰ τ ο υ , σ η μ ι ο υ μ ἔ ν ο υ μ ᾶ λ ἰ σ τ α , ὅ τ ι ε ἴ π ο τ' ἐ κ ω λ ῦ ε τ ο ὁ Ἑ ρ α κ λ ε ἰ ᾶ ς , ἵ ν α χ ε ι ρ ο τ ο ν ἴ σ η τ ὸ ν π α τ ρ ι ᾶ ρ χ η ν , μ ἔ μ ψ ι ς ἐ γ ἰ ν ε τ ο κ α ἰ κ α τ α φ ο ρ ᾶ τ ῆ ς π α ρ α τ ῦ π ο υ χ ε ι ρ ο τ ο ν ἰ ᾶ ς » κ τ λ . (1) κ α ἰ ν ε ω σ τ ἰ ἐ π ἰ π ρ ο σ τ ἰ θ ῆ σ ι ν : « ἄ σ π α ζ ὄ μ ε ν ο ς τ ῆ ν χ ε ἰ ρ α , τ ο ῦ π α τ ρ ι ᾶ ρ χ ο υ ἄ σ π α ζ ο μ ἔ ν ο υ τ ῆ ν χ ε ἰ ρ α τ ο ῦ Ἑ ρ α κ λ ε ἰ ᾶ ς ε ἰ ς ἀ ν ᾶ μ ν η σ ι ν τ ῆ ς δ ῆ θ ε ν ὑ π ο τ α γ ῆ ς . . . » (2) Α ὑ τ ᾶ δ ἔ κ α ἰ ἄ λ λ α π ρ ὸ ς μ ε ἰ ζ ο ν α ἐ π ἰ ρ ρ ω σ ι ν ἐ π α ν α λ α μ β ᾶ ν ε ι π α ρ α κ α τ ἰ ὶ ὶ ω ν ὧ δ ε : « . . . ὁ μ ἔ ν Ἑ ρ α κ λ ε ἰ ᾶ ς ἐ κ ἔ κ τ η τ ο κ α ἰ π ρ ὸ τ ῆ ς Α' ο ἰ κ ο υ μ ε ν ἰ κ ῆ ς Σ υ ν ὀ δ ο υ τ ὸ δ ἰ κ α ἰ ὡ μ α τ ο ῦ χ ε ι ρ ο τ ο ν ε ἶ ν μ ἔ ν τ ὸ ν ἄ ρ χ ι ε π ἰ σ κ ο π ο ν Κ ω ν σ τ α ν τ ἰ ν ο υ π ὀ λ ἔ ω ς , ε ἴ π ε ρ ἦ ν τ ἔ ω ς ἱ ε ρ ε ῦ ς ἢ δ ἰ ᾶ κ ο ν ο ς , ἐ γ χ ε ἰ ρ ἰ ζ ὶ ω ν δ ἔ τ ῆ ν π ο ἰ μ α ν τ ο ρ ἰ κ ῆ ν ῥ ᾶ β δ ο ν ε ἰ ς α ὑ τ ὸ ν , ε ἴ π ε ρ ἀ ν ῆ ρ χ ε τ ο τ ὸ ν θ ρ ὄ ν ο ν ἐ κ μ ε τ α θ ἔ σ ε ω ς ᾽ μ ὸ ν ο ς δ ἔ ο ὔ τ ο ς τ ῶ ν μ η τ ρ ο π ο λ ἰ τ ῶ ν , τ ῶ ν μ ε τ ε χ ὄ ν τ ω ν π α τ ρ ι α ρ χ ἰ κ ῆ ς λ ε ἰ τ ο υ ρ γ ἰ ᾶ ς , ἐ ν ε δ ῦ ε τ ο τ ῆ ν ἄ ρ χ ι ε ρ α τ ἰ κ ῆ ν α ὑ τ ο ῦ σ τ ο λ ῆ ν ἐ ν τ ῶ β ῆ μ α τ ἰ ἱ σ τ ᾶ μ ε ν ο ς ἐ ν τ ῶ σ υ ν θ ρ ὄ ν ω , ἐ ν ἣ π ε ρ ἰ π τ ὴ σ ε ἰ ὁ ο ἰ κ ο υ μ ε ν ἰ κ ὸ ς π α τ ρ ι ᾶ ρ χ ῆ ς ἐ ν ε δ ῦ ε τ ο ἐ ν τ ῶ μ ἔ σ ω τ ο ῦ ν α ο ῦ » κ α ἰ ἐ ν ὑ π ο σ η μ ε ἰ ὶ ὶ σ ε ἰ : « Ὁ μ η τ ρ ο π ο λ ἰ τ ῆ ς Ἑ ρ α κ λ ε ἰ ᾶ ς δ ἰ δ ο ῦ ς τ ῆ ν ῥ ᾶ β δ ο ν τ ῶ ν ἔ ω π α τ ρ ι ᾶ ρ χ ῆ κ α τ' ἔ θ ο ς ἡ σ π ᾶ ζ ε τ ο τ ῆ ν δ ε ξ ἰ ᾶ ν α ὑ τ ο ῦ , ὡ ς κ α ἰ ὁ π α τ ρ ι ᾶ ρ χ ῆ ς τ ῆ ν τ ο ῦ Ἑ ρ α κ λ ε ἰ ᾶ ς . Τ ὸ ἔ θ ο ς τ ο ῦ τ ο ο ὔ δ ἔ π ο τ' ἔ π ε σ ε ν ε ἰ ς ἄ χ ρ η σ τ ἰ ᾶ ν , ὡ ς ἔ γ ρ α φ ε τ ἰ ς ἐ ν τ ῶ Ν ε ο λ ὸ γ ω τ ῆ ς 9 ὀ κ τ ω β ρ ἰ ο υ 1884 , λ υ π ο ῦ μ ε ν ο ς ὅ τ ι ὁ π α τ ρ ι ᾶ ρ χ ῆ ς Ἰ ω α κ ε ἰ μ Γ' ὁ ἀ π ὸ Θ ε σ σ α λ ο ν ἰ κ ῆ ς κ α τ ῆ ρ γ η σ ε ν α ὑ τ ὸ ᾽ ὁ ἰ δ ὶ ω ν μ α ρ τ υ ρ ε ἰ κ α ἰ γ ρ ᾶ φ ε ι μ α ρ τ υ ρ ῶ ν , ὅ τ ι κ α ἰ α ὑ τ ὸ ς κ α ἰ ὁ τ ο ῦ τ ο υ δ ἰ ᾶ δ α χ ο ς Ἰ ω α κ ε ἰ μ ὁ ἀ π ὸ Δ ἔ ρ κ ω ν ἐ τ ῆ ρ η σ α ν τ ῆ ν ἄ ρ χ α ἰ ο π α ρ ᾶ δ ο τ ο ν σ υ ν ῆ θ ε ἰ α ν , ἣ κ α τ η κ ο λ ο ῦ θ ο υ ν ο ἰ ἀ π ὸ μ ε τ α θ ἔ σ ε ω ς τ ὸ π ρ ὶ ω τ ο ν ἀ ν α β α ἰ ἰ ν ο ν τ ε ς τ ὸ ν ο ἰ κ ο υ μ ε ν ἰ κ ὸ ν θ ρ ὄ ν ο ν » . (3) « Ὁ λ α τ α ὑ τ α ε ἶ ν α ἰ κ α τ ᾶ Γ ε δ ε ὶ ὶ ω ν « π α ρ α μ ῦ θ ἰ ᾶ ἐ φ' ὧ ν ἐ δ ρ ᾶ ζ ε τ α ἢ π ρ ο ἔ ρ χ ε τ α τ ὸ τ ῶ ν μ η τ ρ ο π ο λ ἰ τ ῶ ν Ἑ ρ α κ λ ε ἰ ᾶ ς ἀ σ ῦ σ τ α τ ο ν τ ο ῦ τ ο π ρ ο ν ὴ μ ἰ ο ν » . (4) Ὁ χ α ρ τ ο φ ῦ λ α ξ , ὁ ἄ ρ χ ω ν τ ῆ ς Μ ε γ . τ ο ῦ Χ ρ ἰ σ τ ο ῦ ἐ κ κ λ η ρ ἰ ᾶ ς γ ε ν ὴ μ ε ν ο ς ἀ κ α δ η μ ε ἰ κ ὸ ς , ἀ ν ἔ μ ε ν ἔ τ ἰ ς , ὅ τ ι θ ᾶ ἐ λ ᾶ μ π ρ υ ν ε τ ὸ ν ἔ ω ν ἑ λ λ α δ ἰ κ ὸ ν ἀ ξ ἰ ὶ ω μ α δ ἰ ᾶ ν ἔ ω ν ἀ ν α κ α λ ῦ ψ ε ω ν κ α ἰ δ ἰ ᾽ ὀ ρ θ ο τ ἔ ρ ω ν ἐ ν ἱ σ τ ο ρ ἰ κ α ἰ ς ἐ ρ ε ῦ ν α ἰ ς σ κ ἔ ψ ε ω ν θ ᾶ ἀ ν ε δ ε ἰ κ ν υ ε τ ὸ τ ρ ὴ π α ἰ ο ν α ὑ τ ο ῦ θ υ σ ἰ ᾶ ζ ω ν ε ἰ ς τ ὸ ν β ω μ ὸ ν τ ῆ ς ἀ λ η θ ε ἰ ᾶ ς , ἄ τ ε δ υ ν ᾶ μ ε ν ο ς α ὑ τ ῆ ν ν ᾶ ἐ ξ α κ ρ ἰ β ὴ σ η κ α ἰ κ α τ α σ τ ῆ ς ν ῦ ν γ ν ω σ τ ῆ ν , ὡ ς κ α τ α σ τ ρ ἔ φ ω ν τ ὸ ν λ ὸ γ ο ν φ θ ἔ γ γ ε τ α ἰ , ἦ ν ἦ ν ἀ δ ῦ ν α τ ο ν ν ᾶ γ ρ ᾶ ψ η π ρ ὸ τ ε σ σ α ρ ᾶ κ ο ν τ α π ἔ ν τ ε ἐ τ ὶ ω ν

1. Πατριαρχικοί πίνακες, Κ/πολις (1890) σ. 25.

2. « Ἀρχιερέων Ἑρακλείας ἀσύστατα προνόμια ». (Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 5, 1930, σ. 8).

3. Πατρ. πιν. σ. 49.

4. Ἀρχιερέων Ἑρακλείας, σ. 3.

νεώτερος ὢν (νεώτερος δηλ. μεσηλιξ) καὶ *στερούμενος θάρρους*, ὅπερ νῦν ἔχει, λέγει, περὶ τὸ δειλινὸν δυστυχῶς τοῦ βίου αὐτοῦ (!) Καὶ ἠυχόμεθα πάντες τὸ θαλερὸν γήρας τοῦ ἀκαταπονήτου *Μ. Γεδεῶν* νὰ παραταθῆ, ἵν' ἀναθεωρήσῃ καὶ ἄλλα ἔργα αὐτοῦ μετὰ τοῦ κτηθέντος θάρρους, ἀλλ' οὐχὶ ὅπως τὸ περὶ τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας. Ἄλλ' ἠπατήθημεν δυστυχῶς. Ἀπέθανεν ἀμετανόητος!

Τούτων οὕτως ἐχόντων θὰ ἐνόμιζέ τις, ὅτι, ἵν' οὕτως ἀποφαντικῶς ὁ δεινὸς τῶν πατριαρχ. κωδίκων ἐρευνητῆς ἀποκηρύξῃ ἀρχὰς ἐπὶ ἡμῖσιν αἰῶνα ἀκαταγωνίστως ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηρικθείσας, νέον φῶς ἤδη περιήστραψε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὴν ντῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Ἄλλ' ἴδωμεν τὰ νέα φροντίσματα αὐτοῦ, δι' ὧν προσπαθεῖ νὰ κλονίσῃ τὸ ἐρυμνὸν οἰκοδόμημα, ὅπερ ἰδίαις χερσὶν ἀνήγειρε καὶ οἶονεὶ μετὰ γνοὺς ἐπιχειρεῖ ν' ἀνατρέψῃ ἄρδην. (?)

Τῇ ἀληθείᾳ οὐδέποτε διὰ τῶν αἰῶνων διημφισβητήθη τὸ προνόμιον τοῦτο τοῦ Ἡρακλείας. διὸ καὶ πλὴν μιᾶς πραγματείας ἐν δυσὶν ἄρθροις ἐκτεινομένης τοῦ μακ. *Βασ. Μυστακίδου*, δεινοῦ ἱστοριοδίφου, οὐδὲν εὐρίσκομεν. (ἠ) Ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐν ταῖς

1. «Ἀρχιερέων Ἡρακλείας ἀσύστατα προνόμια», σ. 8.

2. Εἰς τὸ τελευταῖον ἔργον, «Ἱστορίαν τῶν Χριστοῦ πενήτων», σ. 82, ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Ἡρακλείας *Θεοφάνους*, διότι ἤσκει δικαιώματα πατριάρχου ἐν ΚΠόλει διαμένων τοῦ πατριαρχ. θρόνου χηρεύοντος «αὐτὸς δ' ἐκυβέρνα τοῦτον, γράφει, κατὰ τὴν τότε καὶ τὴν σημερινὴν φοβερὰν ἀμάθειαν, ὅτι εἶχε πρὸ τοῦ ἔτους 200 ἐπισκοπὴν ὑφ' ἑαυτὸν τὸ Βυζάντιον, δηλ. καθ' ὃν καιρὸν τὸ Βυζάντιον ἐκυβέρνα πνευματικῶς ὁ ἐπίσκοπος Ἀγχιάλου». (!) Ποῦ εὔρεν αὐτὸ γεγραμμένον; δὲν λέγει. Πάντοτε μὲν ὁ μακαρίτης, ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του οὐδαμοῦ παραπέμπει, οὔτε δὲ καὶ εἰς τὰ ἐκδοθέντα βιβλία του. Οὔτε δὲ πίνακας τῶν περιεχομένων—πολλῶ μᾶλλον εὐρετήρια—π. χ. εἰς τοὺς «Πατρ. πίνακας» τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν ἔργων του, οὐδὲν τούτων ἔχει οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν πατριαρχῶν ἐν τέλει κατ' ἀλφαβ. σειρὰν. Ὅταν δὲ ἔκαμον τὴν παρατήρησιν ἀπήντησε: «δὲν ἔκαμα πίνακας καὶ εὐρετήρια διὰ νὰ τὰ διαβάσουν»! αὐτὸ προδίδει καὶ ἐγωῖσμόν καὶ περιφρόνησιν καὶ δυσέρωτα ψυχὴν ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ ἀστοργίαν πρὸς τὰ πνευματικά του προϊόντα. Τὰ βιβλία του, μα τὸν Δία, εἶναι κῆπος κεκλεισμένος καὶ πηγὴ ἐσφραγισμένη.

3. Ἐκκλησ. ἀληθ. Ἔτος ΙΔ', 1895, σ. 395-398, 403-405. Καὶ ὁ εὐπαιδευτὸς ἀρχιμανδρίτης Ἀνθιμὸς Ὀρφανίδης ἔγραψεν «Ἡ τῶν ἐπισκόπων χειραφέτησις ἀπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ ἡ ἰδιάζουσα τοῦ Ἡρακλείας θέσις» (αὐτ. ἔτος Μ', 1920, σ. 269-271). Οὗτος συνηγορεῖ νὰ μὴ ἀποσπασθῆ ἀπὸ τοῦ οἴκου. πατριαρχείου ἡ Ἡράκλεια καταληφθείσῃ τότε τῆς ἀνατ. Θράκης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπιφέρει: «Τὴν προνομιοῦχον... τοῦ Ἡρακλείας θέσιν ἐσεβάσθησαν αἰῶνων ἑπτακαίδεκα μεταβολαὶ ἀφάνταστοι», σ. 269.

δυσὶ πρώταις οἰκουμενικαῖς συνόδοις οὐδεις λόγος ἐγένετο περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἡρακλείας. Οὕτω πίπτει οἴκοθεν τὸ σπουδαιότερον τοῦ Γεδεῶν ἐπιχείρημα. Καὶ ἐξηγούμεθα. Ἐν μὲν τῷ ζ' κανόνι τῆς Α' ὠρίσθησαν τὰ δικαιώματα τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας ἐπὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἐπισκόπων «τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις» ἐν δὲ τῷ ζ' ὠρίσε περὶ τοῦ Ἱεροσολύμων, ἵνα ἔχη «τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς» οὕτω γενικῶς καὶ ἀορίστως. Ἄλλ' ὁ Βαλσαμών ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τούτου λέγει πρὸς διασάφησιν, ἐζητήθη δὲ παρά τινων τὸ παρά τοῦ κανόνος λεγόμενον «ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος», νὰ χειροτονῇ δηλ. ὁ Καισαρείας τὸν Ἱεροσολύμων. Οὕτω πρὸς ἐξήγησιν ἐδόθη τὸ παράδειγμα, ὅτι ἦν ποτε ἡ ἐπισκοπὴ Ἱεροσολύμων ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης μητροπόλιτος. (1) *Νεῖλος* ἀρχιμανδρίτης ὁ *Δοξαπατρῆς* (1143) σχολιάζων καὶ αὐτὸς τὸν κανόνα γράφει : «Τί δὲ ἐστὶ τοῦτο ; Ἡ Καισάρεια, ὡς δεδῆλωται, μητρόπολις ἦν τῆς Παλαιστίνης, εἶχε δὲ ἐπισκοπὴν τὰ Ἱεροσόλυμα τοῦτο οὖν φησὶν ὁ κανὼν, ὅτι οὐ διὰ τὸ γενέσθαι τὴν Ἱεροουσαλήμ πατριαρχεῖον, διὰ τοῦτο ἐλαττωθήσεται ἐκείνη τῆς οἰκείας τιμῆς καὶ ἐπισκοπὴ γενήσεται ἀπὸ τοῦ εἶναι μητρόπολις ἐκπεσοῦσα, ἀλλὰ μενεῖ καὶ οὐπω μητρόπολις, ἀλλ' ὑπὸ τῷ πατριάρχῃ τῶν Ἱεροσολύμων, χειροτονήσεται δὲ καὶ πρότερον αὐτὸς ὁ Καισαρείας τὸν πατριάρχη τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἕξει τὸ οἰκεῖον ἀξίωμα αὐτῇ ἡ μητρόπολις ἀκαινοτόμητον». Μεθ' ὃ συνδέων καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ Ἡρακλείας πρὸς τὸν κανόνα τοῦτον τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ἐπιφέρει :

«Ἐπεὶ καὶ τὸν Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἐν τῇ θρακικῇ Ἡρακλεία τῆς Εὐρώπης μητροπολίτης χειροτονεῖ πατριάρχη, διότι τὸ Βυζάντιον ἐπισκοπὴ ἦν τοῦ Ἡρακλείας καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρακλείας ἐχειροτόνευε τὸν Βυζαντίου ἐπίσκοπον, ὅπου ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη ὕστερον διὰ τὸν προγραφέντα οὖν κανόνα χειροτονεῖ πάλιν ὁ Ἡρακλείας τὸν Κωνσταντινουπόλεως». (2) Καὶ ὁ Ἱεροσολύμων ἦν ὑποχρεωμένος νὰ σέβηται τὰ προνόμια τοῦ Καισαρείας καὶ μόνον τῇ συναινέσει τούτου ἠδύνατο νὰ συγκαλέσῃ σύνοδον. Ὁ *Μάξιμος* μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ μὴ τηρήσας τὸ ἔθος ἔτυχε μομφῆς. Ἐν ταῖς συνόδοις προήδρευον ἀμφότεροι, καὶ ἐνίστε προήδρευεν ὁ Καισαρείας, ὡς ἐν τῇ κατὰ Διο-

1. Πατρ. πίν., σ. 13.

2. Parthey, σ. 283.

σπόλῳ (415) ὁ *Εὐλόγιος* παρόντος τοῦ Ἱεροσολύμων *Ἰωάννου*.⁽¹⁾ Ὁ *Μ. Γεδεὼν* ταῦτα ἀγνοῶν ἐνίσταται λέγων διατὶ ἐν τῷ κανόνι τούτῳ δὲν μνημονεύεται καὶ ὁ Ἡρακλείας; Καὶ ὁπαντῶμεν. Διότι ἠρκέσθη ἡ σύνοδος τῷ ἐνὶ παραδείγματι, ἄλλως ὁ Καισαρείας εἶχεν ἐναγάγει τὸν Αἰλίαν ἢ τοὺς Ἱεροσολύμων, ἴσως ἄλλοτε ἐγένετο καὶ περὶ τούτου συνοδικὴ ἀπόφασις, ἀλλ' ἀπωλέσθη. Μήπως πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις τῶν συνόδων ἐσώθησαν; Αὐτῆς τῆς Α' πολλαὶ ἀπωλέσθησαν ὡς καὶ ὁ περὶ τοῦ κυριωνύμου Πάσχα κανὼν, ὃν εὐτυχῶς διέσωσεν ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ τοπικῇ σύνοδος. Ὁ *Ι. Φωκυλίδης* γράφει: «Ἐν τοῖς κανόσι τούτοις δὲν περιελήφθησαν καὶ ἄλλαι αὐτῆς ἀποφάσεις ὡς ἡ περὶ τοῦ Πάσχα καὶ περὶ Μελετιανῶν». ⁽²⁾ Δι' ἡμᾶς ἀρκεῖ ἡ τοιαύτη ἀρχαία παράδοσις ἀπ' αἰώνων ἐκκαίδεκα διατηρουμένη ἀπαρεγκλίτως καὶ ἐπικυροῦσα ἐμπράκτως τὸ προνόμιον· εἶναι σεβαστὴ καὶ οὐ χρεῖαν ἔχομεν κανόνος, ἀφοῦ οὐ περὶ δόγματος ὁ λόγος πρὸς ἀπόδειξιν «ἀρκεῖ γὰρ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἡμετέρου λόγου τὸ ἔχειν πατρόθεν ἡκουσαν τὴν παράδοσιν». ⁽³⁾

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἵνα μὴ διασαλευθῇ ἡ ἀρχαία τάξις καὶ παράδοσις, μεγάλην ἢ σύνοδος ἐκείνη κατέβαλε φροντίδα καὶ ὥρισε διὰ τοῦ ζ' κανόνος: «Τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖτω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τούτῳ σὺνηθες. Ὅμοίως δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. Καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι, εἴ τις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἢ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον...»

Ἐρχεται ὁ *Μ. Γεδεὼν* ἐπὶ τῆς Β' οἰκ. συνόδου, ἣτις ὥρισε: «τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τῆς μετὰ τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν Νέαν Ῥώμην». (Καν. Γ') καὶ λέγει «εἰς τὴν διάταξιν ταύτην, προσέχω πολὺ. Βεβαίως εἶχεν ἐπίσκοπον ἢ κατὰ Θράκην Ἡράκλεια τότε· ἀλλ' αὐτὸς οὐδὲν εἶπε περὶ τοῦ δικαιώματος ἢ μᾶλλον «οἰκείου ἀξιώματος», ἀγνοῶν βεβαίως τὸ τοιοῦτον ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπολιτικῆς ἐκκλησίας «οἰκείου ἀξιώμα»... διότι ἠγνόουν καὶ οἱ 150 ὑποταγὴν τοῦ ἐπισκόπου Βυζαντίου

1. Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη οἰκ. σύνοδος κτλ. ὑπὸ *Ι. Φωκυλίδου*, Ἀλεξάνδρεια, 1925, σ. 93.

2. Αὐτ. σ. 32. Πράγματι οὐδὲν θὰ ἐγνωρίζομεν περὶ τοῦ Πάσχα, ἐὰν δὲν ἐμνημόνευεν ὁ Α' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ (341).

3. *Γρηγόριος Ναζιανζηνός*, κατὰ *Εὐνομίου*, λογ. γ'.

εἰς τὸν τῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοπον» (σ. 5.). Εἰς τοῦτο φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ἔχει δίκαιον ὁ ἀκαδημεικὸς ἀνὴρ. Ἄλλ' ἐρωτῶ συνέφερον ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα ἀρνούμενων καὶ αὐτὰ τὰ δευτερεῖα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ πᾶσαν σπουδὴν ποιουμένων νὰ ὑποβιβάσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐπισκοπικὴν θέσιν καὶ νὰ ὑπενθυμίσωσι τὸ πρᾶγμα ; τίς ἢ χρεῖα ἀργοῦ πολέμου ; Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ κη' κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου τοῦ ἐπικυροῦντος τὰ πρεσβεῖα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ὁ πάπας **Λέων** ἀποκρούων ταῦτα σκοπίμως ἐν τῇ πρὸς Πουλχερίαν ἐπιστολῇ ἠξίωσεν, *ἵνα παραμείνωσιν ἀμείωτα τὰ προνόμια τοῦ ἐπισκόπου Ἡρακλείας,* (1) ὅπως καὶ **Γελάσιος Α'** ἰσχυρισθεῖς, ὅτι ὁ πατριάρχης **Ἀνάμιος** ἀπλοῦς ὢν ἐπίσκοπος τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸν **Πέτρον Μογγὸν** εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας, ὑποκείμενον τῇ ἀποστολ. ἔδρᾳ τῆς Ρώμης (2) — Ἴδου λοιπὸν καὶ ἐκ τῶν ἀριστερῶν μαρτυρίαι δεξιαὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος τοῦ **Μ. Γεδεών**, « τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων » ; — Παρὰ δὲ τῷ **Πουκεβίλ** « Voyage dans la Grèce », ἔκδ. β' βιβλ. 56, (VI, σ. 399) εὐρίσκω τὰ ἐξῆς : « C o d i n u s nous apprend que l'archevêque d'Achrida et celui d'Héraclée du Pont (γρ. Propondis), dont Byzance n'était primitivement qu'un évêque suffragant, avaient le privilège de consacrer le patriarche oecumenique de Constantinople, tant étaient considérable les prérogatives du primat de Bulgarie ». Εἰς περιεργὸν τινα

1. Χ ρ υ σ ο σ τ. Π α π α δ ο π ο ὐ λ ο υ, ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν. « Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης », Ἀθῆναι, 1936, σ. 47. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολὴ ὑπάρχει παρὰ Mansi V, σ. 1299 - 1301.

2. Αὐτ. σ. 52. Τοιαύτην τινα ἀπορίαν ἐξέφρασε καὶ ὁ μακ. Μ υ σ τ α κ ἰ δ η ς, ἀφοῦ ἐξήγαγε τὸ σαφὲς συμπέρασμα « ὅτι ἡ τοῦ πατριάρχου Κ/πόλεως χειροτονία ἢ ἐν τοῖς κάτω χρόνοις ἢ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κ/πόλεως ἐπίδοσις τῆς ποιμενικῆς ράβδου ἔπρεπε νὰ ἐπιτελήται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ δὲ καὶ μόνου—μὴ κωλυομένου κωλύματί τινι—τέλεσις τῆς χειροτονίας ἢ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ράβδου ἔθεωρεῖτο ἀντίκινο τακτικὴ καὶ κανονικὴ. Καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡμεῖς οὐδεμίαν γινώσκομεν πρᾶξιν συνόδου τινος τοπικῆς ἢ οἰκουμενικῆς τὸ πρᾶγμα ῥητῶς παραγγέλλουσαν, καθὼς ἐγένετο διὰ τὰ πρεσβεῖα τοῦ Κ/πόλεως, διότι στεροῦμεθα πλήρους καὶ τακτικῆς σειρᾶς καταλλήλων βιβλίων οὐδόλως μέντοι ἀπίθανον νὰ ὑπάρχη που καὶ τοῦτο ὀριζόμενον καὶ εἰδικῆς μνείας ἀξιούμενον ». (Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΔ', σ. 403). Τὸ πρᾶγμα ὁμῶς ἀναφέρεται μετ' εὐλαβείας καὶ ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν βυζαντ. συγγραφέων ὡς κρατήσαν ».

τοῦ παραβολωτάτου *Βαβλαῦμ* διάλογον. «Περὶ τῆς Πάπα ἀρχῆς» γίνεται εὐρύς λόγος περὶ ὑποτιθεμένου δικαιώματος τοῦ Πάπια τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην. Ἄλλ' ὁ τὸν ὀρθόδοξον τότε ὑποκρινόμενος μοναχὸς ἀπαντᾷ πρὸς τὸν *Φραγκῖσκον* : « ἀλλὰ τοῦτο οὐδέποτε οὕτως ἐγένετο καὶ μὴν οὐδὲ γίνεται. παράστασις δὲ σαφῆς τῶν εἰρημέων ἢ ἄνωθεν κρατήσασα συνήθεια· ἕκαστος γὰρ τῶν πατριαρχῶν ἐψηφίζετο μὲν ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων ἐχειροτονεῖτο δὲ ὑφ' ἑνὸς αὐτῶν, ὅπερ καὶ μέχρι σήμερον οὕτω γίνεται· οἷον ὁ μὲν ἡμέτερος πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ὁ δὲ Ἱεροσολύμων ὑπὸ τοῦ Καισαρείας· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποί ». Ὁ διάλογος οὗτος, ἐξ οὗ μανθάνομεν, ὅτι τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τοῦ προνομιοῦχου μητροπολίτου Καισαρείας Παλαιστίνης, ἐξεδόθη ἐν σπανιωτάτῳ παρ' ἐμοὶ ὑπάρχοντι βιβλιαρίῳ «*Nili archiepiscopi Thessalonicensis de primatu papae romani, lib. duo...*» Ἡανονίας, 1603 ἢ 1612, σ. 206.

Εἶτα ὁ *Μ. Γεδεών* συλλέγει ἐκ τῶν χρονογράφων παραδείγματα καθ' ἃ δὲν μετέσχε τῆς χειροτονίας ὁ Ἡρακλείας, ὅπερ οὐδὲν ὠφελεῖ αὐτῷ καθότι, ὡς μέλλομεν ἐν τῷ οἰκείῳ νὰ ἀποδείξωμεν τόπῳ, τοῦτο προέρχεται ἐκ λόγων δεδικοιολογημένων. τοῦτ' αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ «*ὑπομνημάτων*» ἐκλογῆς πατριαρχῶν, ὅπου δὲν φαίνεται προσυπογεγραμμένος, τοῦθ' ὅπερ ἀπεδείξαμεν, ὅτι οὐδόλως εἶναι ἀληθές, ὡς μαρτυρεῖ ἡ δημοσίευσίς τῶν ὑπομνημάτων. *Ἐκ τῆς ἀδρομεροῦς ταύτης ἀναλύσεως τῆς θέσεως τοῦ Μ. Γεδεών, νομίζω, ὅτι τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας, παρ' ὅλην τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ δεινότητα, εὐτυχῶς ἔμειναν ἄτρωτα. Εἶναι οἱ αἰωνόβιοι θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν παντὸς γραπτοῦ νόμου ἰσχυρότεροι, ὡς συνυφασμένοι στενῶς τῷ θεοῦφάντῳ αὐτῆς χιτῶνι.* Εἰς τούτους ἐκτὸς τῆς ἠθικῆς βάσεως ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος κανονικός. Ἐν τῷ θεσμῷ τούτῳ ἀντιπροσωπεύεται τὸ δημοκρατικὸν τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πνεῦμα, καὶ ὄν ἄριστα διατυποῖ ὁ ἐν Βουδαπέστη τέως προϊστάμενος πατριαρχικός τῆς ἐκεῖ ἐλληνικῆς κοινότητος *Ἀνθιμος Ὁρφανίδης*. « Ἄν ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ἐφ' ὅσον πατριάρχης οἰκουμενικός ὑπέρκειται τοῦ Ἡρακλείας, ὁ αὐτὸς οὐχ' ἦττον, ὡς τοῦ Βυζαντίου ὁ ἐπίσκοπος, οἷον εἰπεῖν ὑπόκειται κανονικῶς τῷ Ἡρακλείας, ἅτε ὑπ' αὐτοῦ χειροτονοῦμενος. Μητρόπολις ἐκκλησιαστικὴ τοῦ Βυζαντίου ἦν, ἐστὶ καὶ ἔσται εἰς αἶωνα τοῦ αἰῶνος ἡ Ἡράκλεια, ἐξ ἧς τὰ φῶτα τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τῶν πόλεων τὴν βασιλίδα μετελαμπαδεύθησαν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐξ ὑπαρχῆς ἐλληνικὴ, πιστῶς ἐτήρησε τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων, οἵτινες τελείως ἤθελον ἀμετακίνητα τὰ δίκαια τιμῆς καὶ σεβασμοῦ τῆς μητροπόλεως καθὼς αὐτὰ τούλάχιστον ὁ *Θουκυδίδης* περιγράφει ἐν τῇ Κο-

ρινθίων κατὰ Κερκυραίων πρὸ τῆς ἀθηναϊκῆς βουλῆς δημηγορία (Βιβλ. Α΄)». (¹) Τὸ δημοκρατικὸν τοῦτο καὶ φιλελεύθερον πνεῦμα, ὄπερ ἀντικατοπτρίζεται εἰς τε τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, διεμόρφωσε καὶ τὰ καθεστῶτα τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἄθω, ὡς ἀπεδείξαμεν ἐν ἐκτενεστάτῳ ἄρθρῳ ἄλλοτε. (²) Καὶ ἐκεῖ ὑπάρχει ὁ αὐτὸς δεσμὸς μεταξὺ πολλῶν μονῶν, δι' οὗ διατηρεῖται ὁ σεβάσμιος πρὸς τὴν μητρόπολιν. Ἡ μονὴ π. χ. τοῦ Χιλιανδαρίου καλεῖ κατὰ τὴν ἐπέτειον πανήγυριν πρεσβείαν, ὡς εἰπεῖν, ἐκ τῆς τοῦ Βατοπεδίου ἀποτελουμένην ἐξ ἡγουμένου καὶ ἐφημερίων, ἧτις προεξάρχει τῆς πανηγύρεως· καὶ τοῦτο διότι οἱ κτίτορες τοῦ Χιλιανδαρίου, οἱ Σέρβοι ἅγιοι *Συμεὼν* καὶ *Σάββας*, ἦσαν κατ' ἀρχὰς μοναχοὶ Βατοπεδινοί. (³) Τὸ αὐτὸ ἐγένετο ἄλλοτε καὶ μεταξὺ τῶν μονῶν τοῦ ἁγίου Παύλου καὶ Διονυσίου· ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπισήμως ἐξακολουθεῖ μεταξὺ Λαύρας καὶ Ἰβήρων, διότι ὁ Ἰβηρ *Ἰωάννης* μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Εὐθθυμίου*, οἱ κτίτορες τῆς δευτέρας, ὑπετάγησαν τὸ πρῶτον παρὰ τῷ ἁγίῳ *Ἀθανασίῳ* τῆς Λαύρας. (⁴) Εἰς τὸν Λαυριώτην ἡγούμενον, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ πανήγυρις, ὑποτάσσονται ὅλοι οἱ Ἰβηρῖται· οὐ μόνον προεξάρχει οὗτος κατὰ τὰς τελετὰς φορῶν ἐπίσημον ἀρχιερατικὸν μανδύαν καὶ χοροστατεῖ ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κοινῆς τραπέζης, ἀλλὰ καὶ αἱ κλεῖδες τῆς μονῆς παραδίδονται εἰς αὐτὸν καὶ οἱ διακονηταὶ (=ὑπάλληλοι) εἰς αὐτὸν κάμνουσι τὴν νενομισμένην μετάνοιαν μεταβαίνοντες εἰς τὰς ὑπηρεσίας, αὐτὸς δὲ δίδωσιν αὐτοῖς τὸ φιλοδώρημα. (Δὲν γνωρίζω ἀπὸ πότε ἐπεκράτησαν καὶ οἱ Ἰβηρῖται νὰ ἀποστέλλωσιν ἡγούμενον κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς Λαύρας). Ἐπίσης καὶ αὐτὴ ἡ Μεγίστη Λαύρα διέσωσε διὰ τῶν αἰώνων κυριαρχικὰ ἐφ' ὅλοκλήρου τοῦ Ἄθω δικαιώματα, δηλαδή ὁ Λαυριώτης ἀντιπρόσωπος οὐ μόνον εἰς τὸν κατ' ἔτος ἐκλεγόμενον πρωτεπιστάτην τοῦ ἁγίου Ὁρους παραδίδωσι τὴν ἐπιστατικὴν ράβδον, τὴν κοινοτικὴν σφραγίδα (τὸ ἐν τμήμα καὶ τὰ τρία ἄλλα εἰς τοὺς τρεῖς ἐπιστάτας), καὶ τὰ λοιπὰ ἐμβλήματα τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡγουμένους τῶν μονῶν αὐτὸς ἐγκαθιδρύει. Τὸ προνόμιον τοῦτο τῆς Λαύρας ἀποδει-

1. Ἐκκλ. Ἀληθ. Μ', 1920, σ. 269.

2. Ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Θρησκευτικῇ καὶ Χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον ἐν λ. Ἄθως ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολίτευμα» σ. 566 - 615 (βλ. ἐν ἀρχῇ).

3. «Ἡ χερσόνησος τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἄθω» ὑπὸ Κ ο σ μ ᾱ Β λ ἄ χ ο υ, σ. 185.

4. Αὐτ. σ. 196.

κνύει, ὅτι ἐκεῖθεν ἔλαβον σύστασιν οὐ μόνον τὸ Πρωτᾶτον, οἷον φαίνεται ἔπειτα ὠργανωμένον, ἀλλὰ καὶ αἰμοναί, εἰς ἃς αὐτὸς ὁ ἅγιος Ἄθανάσιος μετέδωκε τοὺς θεσμοὺς τοὺς μοναχικοὺς καὶ τὸ κοινόβιον.

3. Ἡ τελετὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου.

Ἐγχειρίσις τῆς ποιμαντικῆς ῥάβδου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας.

Κατὰ τὴν ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων κρατοῦσαν τάξιν ἡ ἐκλογή τοῦ πατριάρχου ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημούντων ἀρχιερέων (12 τοῦλάχιστον) καὶ τῶν πλησιοχώρων. (1) Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς δὲν ἦτο τακτικὸς καὶ ἠδύναντο καὶ «ὀλιγώτεροι, ὅσοι ἂν εὐρεθῶσι» νὰ ἐκλέξωσι τὸν πατριάρχην· ὠρίζον δὲ τρία πρόσωπα, «οὓς ἂν ὁ Θεὸς χορηγήσῃ εἰς τὴν γνώσιν αὐτῶν» καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀπεστέλλοντο εἰς τὸν βασιλέα διὰ τῶν ἐγκρίτων ἀρχόντων· ἐπέστρεφον δὲ οὗτοι μετὰ τῶν τοῦ παλατίου καὶ «διακομίζουσι τὸ ψήφισμα» πρὸς τὸν ψηφισθέντα καὶ ἐκλεγέντα. ἔαν οὗτος ἀπεποιεῖτο, ἐδίδοτο τῷ ἑτέρῳ, εἰ δὲ καὶ οὗτος εἰς τὸν τρίτον, ἔαν δὲ καὶ οἱ τρεῖς, ἐγένοντο αὐθις αἱ ψηφοὶ ὡς ἐξ ἀρχῆς. Μετὰ τὸ δέξασθαι τὸν ψηφισθέντα τὸ μήνυμα προέβαιεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν πρόβλησιν, ἦτοι, ὡς λέγουσιν οἱ συγγραφεῖς, προβάλλεται αὐτὸν δεχόμενος ἐπισήμως ἐν τῷ Χρυσοτρικλίνῳ. Ἄλλ' ἡ ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος τελετὴ ἐγένετο τὸ πάλαι μετὰ τὴν χειροτονίαν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν δὲ προηγεῖτο ταύτης ὡς καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως. Ἐπιστρέφων δηλ. ὁ πατριάρχης ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει μεθ' ὅλης τῆς ἐπισήμου ἀκολουθίας κατηρθύνετο εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν κατὰ μεστον ἐκκλησιάσματος. Μόλις ἔφθανεν εἰς τὸν σωλέα ὁ μέγας λογοθέτης ἀνεγίνωσκε τὸ **μέγα μήνυμα** ἔχον οὕτω :

«Ἡ γεραρὰ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων χορεία, ὁ εὐαγῆς τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας κλῆρος, οἱ προύχοντες καὶ οἱ λογάδες τοῦ Γένους καὶ ἅπαν τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῶν τε θεοσώστων ἐπαρχιῶν καὶ τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων ἐκλεξάμενοι ὁμοφώνως τὴν ὑμετέραν θειοτάτην Παναγιότητα ἐπινεύσει θεῖα καὶ αὐτοκρατορικῇ εὐμενεῖα ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην, προσκαλοῦσιν αὐτὴν διὰ τοῦ ταπεινοῦ αὐτῆς ἰκέτου ἐπὶ τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν καὶ οἰκουμενικὸν θρόνον. Ἀνάβηθι τοίνυν, Παναγιώτατε δέσποτα, τὰς βαθμίδας αὐτοῦ

1. Ὁ γνωστὸς ρώσσος βυζαντιολόγος Ι. Σ ο κ ὀ λ ω φ συνέγραψε ρωσιστὶ «Ἐκλογή πατριάρχου ἐν τῷ Βυζαντίῳ (843-1453) Πετρούπολις 1907.

καὶ κόσμησον αὐτὸν μέχρι βαθυτάτου γήρωσ, καθάπερ ἐκλείσαν αὐτὸν οἱ προκάτοχοί σου Ἀνδρέας ὁ πρωτόκλητος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Φώτιος ὁ σοφώτατος, Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, Ἱερεμίας ὁ ἐξ Ἑπείρου, Ἰωάσαφ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ⁽¹⁾ καὶ ὁ λοιπὸς τῶν ἐν μακαρία τῇ λήξει θεοφιλῶς πατριαρχευσάντων θίασος, καὶ ὀδήγησον τὸν ἄνωθεν ἐμπειστευμένον σοι κληρον καὶ λαὸν εἰς τὰς τρίβους τῆς κατ' ἄμφω σωτηρίας καὶ εἰς τὰς νομάς τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος».

Τὸ λογύδριον τῆς βακτηρίας

«Ἡ ῥάβδος αὕτη, παναγιώτατε δέσποτα, ἦν ἐκράτεις μέχρι τοῦδε ὡς λογικῶν προβάτων ποιμήν, δίδοταί σοι σήμερον ὡς ποιμένι ποιμένων, ἵνα ὀδηγήσης δι' αὐτῆς τοὺς ὑπὸ σὲ ποιμένας εἰς τὸ βόσκειν τὰ ποίμνια αὐτῶν ἐν νομαῖς τοῦ εὐαγγελίου τῆς χάριτος, ἀγρύπνως φυλάττοντας αὐτὰ ἀπὸ πάσης προσβολῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ποιμένας ποιμαίνειν πολλῶν δυσχερέστερον τοῦ πρόβατα καὶ ἄρνια ποιμαίνειν, δίδοταί σοι ἡ ῥάβδος αὕτη ὡς ῥάβδος δυνάμεως ἐξαποστελλομένη σοι παρὰ Κυρίου, ἵνα ἦ ἐν τῇ χειρὶ σου ὡς ῥάβδος εὐθύτητος. Λάβε τοίνυν καὶ μὴ πέποιθε ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου· οἱ γὰρ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών, οὐ σαλευθήσονται εἰς τὸν αἰῶνα. Δῶη σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου καὶ πᾶσαν τὴν ἀρεστὴν αὐτῷ βουλήν σου πληρώσαι. Ἀμήν».⁽²⁾

Γερμανὸν τὸν Ε' τὸν ἀπὸ Χαλκηδόνος κατὰ Φεβρ. 1913 οὕτω προσεφώνησεν ὁ **Ἡρακλείας Γρηγόριος** ἐγχειρίζων τὴν ῥάβδον :

«Παναγιώτατε δέσποτα καὶ οἰκουμενικὴ πατριάρχα,

«Τὴν ἱερὰν καὶ ποιμαντικὴν ταύτην ῥάβδον τὴν ἐκ Θεοῦ σοι δι' ἐμοῦ δεδομένην ἀνὰ χειρᾶς ἡ ὑμετέρα θειοτάτη καὶ προσκυνητὴ μοι παναγιότης λαβοῦσα ποιμανὸν θεαρέσκως τὸ ἐμπιστευθέν σοι λογικὸν τοῦ Χριστοῦ

1. Ἐνταῦθα τίθενται ὀνόματα πατριαρχῶν τῆς ἐπαρχίας ἐξ ἧς κατάγεται ὁ νέος πατριάρχης. Ὁ τύπος οὗτος ἐξεφωνήθη εἰς Ἀ ν θ ι μ ο ν Ζ', τὸν Ἑπειρώτην τὸν ἀπὸ Λέρου καὶ Καλύμνου ἀνελθόντα εἰς τὸν πατρ. θρόνον κατὰ Φεβρ. τοῦ 1895 (Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΔ', σ. 388).

2. Εἰς τοῦτον τὴν ῥάβδον παρέδωκεν ὁ Καισαρείας Ἰωάννης «κωλυομένου τοῦ ἐπὶ τούτων ἀρχαίω ἔθει ἐκκλησιαστικῷ ὀρισμένου σεβ. μητροπολίτου Ἡρακλείας κ. Γερμανοῦ», ὡς σημειοῦται ἐν τῷ τυπικῷ τῆς τελετῆς (αὐτ. σ. 388). Σημειωτέον ὅτι τὴν φράσιν «ὡς ποιμένι ποιμένων» αὐστηρῶς ἐπέκρινε ὁ πεπνυμένος μητροπολίτης Σμύρνης Βασίλειος ὡς ὄζουσαν παπισμοῦ καὶ καταργοῦσαν τὸ δημοκρατικὸν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν πολίτευμα (βλ. ἀλλογραφίαν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΖ', 1897, σ. 11-13).

ποίμνιον, ἐδραζομένη θεόθεν ἐπὶ τὸν οἰκουμενικὸν καὶ ὑπέρτατον τοῦτον θρόνον ἐν εἰρήνῃ εἰς ἔτη πάμπολλα καὶ πανευδαίμονα. Ἐμὴν». (1)

Εἰς τὸν πατριάρχην **Φώτιον Β'** (1929) ἀπεφασίσθη ἐπισημῶς, «ἵνα ἡ ποιμαντικὴ ράβδος ἐπιδοθῇ ὑπὸ τοῦ πρώτου τῆ τάξει σεβ. μητροπολίτου Κυζίκου **Καλλινίκου**, ἅτε τοῦ πρὸς τοῦτο δικαιομένου Ἡρακλείας **Φιλαρέτου** μὴ εὕρισκομένου ἐνταῦθα». (2)

Ὁ τύπος τῆς προσφωνήσεως δὲν ἦτο ὁ αὐτός. Κατὰ καιροὺς παρήλασσαν. Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν **Καλλινίκου Δ'** τοῦ ἀπὸ Προϊλάβου τὸ «Προσφώνημα εἰς τὸν αὐτὸν εἰς τὴν τῆς πατερίτζας ἐγχείρισιν» ἦν τὸ ἑξῆς :

«Τοῖς μὲν τὸ ἐγκόσμιον κράτος τῆς ἐπὶ γῆς βασιλείας ἀνεξωσμένοις σύμβολα ἦν ἐπίσημα σκῆπτρον τε καὶ διάδημα, τὰ συνιστῶντα καὶ δίκην σημαίας ἐμφανίζοντα τὸ τοῦ ἀξιώματος μέγεθος, τοῖς δὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν, πνευματικὴν τε καὶ θεῖαν ἀνειλημμένοις ἀρχὴν καὶ προστασίαν τῆς ἱερᾶς ποιμνῆς τῶν λογικῶν προβάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ χριστωνύμου ὀρθοδόξου λαοῦ εἰς σημεῖον καὶ γνώρισμα ἡ ποιμαντορικὴ ἐγχειρίζεται ῥάβδος παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχιποίμενος καὶ ἄκρου ἱεράρχου καὶ (γρ. Κυρίου) Ἰησοῦ Χριστοῦ καταπεμπομένη συνάμα τῇ δοθείσῃ ἐξουσίᾳ παρ' αὐτοῦ τῷ πρώτῳ καὶ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων **Πέτρῳ** ἐπὶ τὸ ποιμαίνειν, τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτῷ λογικὰ τοῦ Χριστοῦ πρόβατα, ῥάβδον, φημί, τὴν καὶ πάλαι ποτε διὰ χειρῶν τοῦ θεοπτικωτάτου τῶν προφητῶν **Μωϋσέως** τοῦ πάνυ τὰ ἑξαίσια ἐκεῖνα τερατουργήσαντος θαύματα, δι' ἧς θάλασσα τέμνεται, καὶ ὁ μὲν πιστὸς Ἰσραηλίτης λαὸς παραδόξως καὶ ὑπερφυνῶς ἀβρόχοις ποσὶ διαπεραιοῦται καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὑγιῶς διασώζεται, οἱ δὲ περὶ τὸν **Φαραῶ** ἀντίθετοι **Αἰγύπτιοι** εἰς θάλασσαν πανστρατιᾷ ἄοδον καταποντίζονται, ἦν καὶ ὁ προφήτης **Δαυὶδ** μελωδῶν προσηγόρευσε ῥάβδον δυνάμεως ἐν **Σιών** κατονομάσας παρὰ Κυρίου ἀποστελλομένην ἐπὶ τῷ ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν κατακυριεύειν, ἡ δὲ σεβασμιωτάτη σου παναγιότης, παναγιώτατε δέσποτα καὶ οἰκουμενικὴ πατριάρχα, τὴν ἱερὰν καὶ ποιμαντικὴν ταύτην ῥάβδον τὴν ἐκ Θεοῦ σοι διδομένην ἀνὰ χειρὸς λαβοῦσα ποίμανον θεαρέστως τὸ ἐμπιστευθέν σοι λογικὸν καὶ χριστώνυμον πλήρωμα, τοὺς μὲν ἀντικειμένους τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς ἱεροῖς καὶ θείοις δόγμασι καὶ κανόσιν

1. Ἐκκλ. Ἄληθ. ΛΓ', σ. 44.

2. Ὁρθοδ. Δ', σ. 429. Τὴν ὠραίαν προσφώνησιν βλ. σ. 435. Ὁ ἀείμνηστος **Φιλάρετος** ἠμποδίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ οὐδόλως μετέβη οὔτε εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἥτις φυσικῶς διατελεῖ ἔκτοτε φεῦ!, ἡ πρώτη μητρόπολις τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, ἔρημος χριστιανῶν καὶ διέμενεν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅπου καὶ ἀπῆλθε πρὸς Κύριον τῷ 1933.

αὐτῆς πόρρω τῆς θείας ποιμένης ἀποσοβοῦσα ὡς λυμεῶνας λύκους, τοὺς δὲ ὀρθοδόξους καὶ τῆς εὐσεβείας προμάχους εἰς τὴν ὄντως ἀληθινὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας διαβιβάζουσα καὶ διὰ νομῶν σωτηρίων εἰς αὐτὴν ἀνάγουσα τὴν ἀνώλεθρον καὶ αἶδιον καὶ ἀτελεύτητον βασιλείαν ἐδραζομένη θεόθεν ἐπὶ τὸν οἰκουμενικὸν καὶ ὑπέροχτον τοῦτον θρόνον εἰς ἔτη πολλὰ καὶ πανευδαίμονα ἐν εἰρήνῃ. Ἄμην». (Ῥωμανὸς ὁ μελωδὸς Α', 1932, σ. 254-5). Τὸ σπουδαῖον τοῦτο προσφώνημα, ὅπερ ὡς περιεκτικώτατον ἔπρεπε νὰ καθιερωθῆ, ἵνα μὴ ἀκούωνται προχειρολογίαι εἰς οὕτω ἐπίσημον τελετὴν εἶναι πόνημα τοῦ Ἡρακλείας *Γερασίου* καὶ εὐρέθη ἐν τῷ λαυριωτικῷ τοῦ *Νεοφύτου* Ἄρτης κώδικι.

Τέλος ὡς ἐπισφράγισμα ἀναγράφομεν τὴν τελετὴν τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ νῦν εὐκλεοῦς πατριαρχεύοντος κ. *Βενιαμίν*, * ὅστις ἀπὸ Ἡρακλείας ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον εἰς τὰς 18 Ἰανουαρίου τοῦ 1936, ἀφοῦ ὡς τοιοῦτος ὑπέγραψε καὶ τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς. (1) Περὶ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐπιδώσῃ τὴν ράβδον, ἐπειδὴ ὁ Ἡρακλείας ἐτύγχανεν ὢν εἷς τῶν τριῶν ὑποψηφίων τῶν συγκεντρωσάντων τὰς πλείονας τῶν ψήφων, ἀπεφασίσθη, «ἵνα ἡ ποιμαντικὴ ράβδος ἐπιδοθῆ κατὰ τὴν τάξιν ὑπὸ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Ἡρακλείας, ἐν περιπτώσει δὲ ἀναδείξεως τῆς Α. Σεβασμιότητος, ὑπὸ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Χαλκηδόνος» (2) *Μαξίμου*, ὑφ' οὗ καὶ ἐπεδόθη προσφωνήσαντος ὧδε :

«Ἡ ποιμαντικὴ αὕτη ῥάβδος, παναγιώτατε δέσποτα, συμβολίζει τὴν ῥάβδον δυνάμεως, ἣν τινα ἐξαποστέλλει Σοι ὁ Κύριος πρὸς ποιμαντορίαν τοῦ νέου Ἰσραήλ. Κράτησον αὐτὴν καὶ ἐρειδόμενος ἐπὶ ταύτης ἔντεινε καὶ κατευοδοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ πραότητι καὶ δικαιοσυνῇ ἐν μέσῳ τοῦ χριστεπινύμου πληρώματος, δι' ὑπομονῆς τρέγων τὸν προσκείμενόν Σοι ἀγῶνα, ἀφορῶν εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν». (3)

Κατὰ ταῦτα, ἐνῶ παλαιότερον ὑπῆρχεν ὠρισμένος τύπος προσφωνήσεως ὅπως καὶ ἐν τῇ Ι. Κοινότητι κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς πρωτεπιστατικῆς ράβδου, τελευταῖον ἀφέθη, ὡς φαίνεται, ἐλεύθερος ἕκαστος νὰ συντάξῃ τὰ ἀρμόζοντα λόγια εἰς τὸν νέον πατριάρχη.

* Σημείωμα : Ὅτε ἔγραφον ταῦτα ἔζη ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Βενιαμίν, ὅπως καὶ ὁ Μ. Γεδεὼν οὐτινος τὸ κ(ύριος) εἶμαι ὑποχρεωμένος ν' ἀντικαταστήσω ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ διὰ τοῦ μακαρίτης καὶ ἵνα μὴ γένωμαι προσκορῆς διὰ τοῦ Μ(ανουήλ).

1. Ὁρθοδ. ΙΑ', σ. 12.

2. Αὐτ. σ. 6.

3. Αὐτ. σ. 13.

Πάντως κατὰ τὴν ἐπίδοσιν ἐγένετο τὸ ἀμοιβαῖον χειροφίλημα. Μεταφέροντες ὅσα σημειοῦνται κατὰ τὴν ἐνθρόνισιν ἐνὸς τῶν διαπρεπεστέρων πατριαρχῶν τοῦ ἐκπνεύσαντος αἰῶνος *Κωνσταντίνου* τοῦ Ε΄, τάδε : «εἶτα ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ἡρακλείας *Γερμανὸς* συνωδὰ τῇ τάξει προσεφώνησε διὰ βραχέων τῇ Α. Θ. Παναγιότητι καὶ ἐνεχείρισεν αὐτῇ τὴν πατριαρχικὴν ράβδον. *Κατὰ τὴν ἐπίδοσιν δ' αὐτῆς συμφώνως πρὸς τὴν τάξιν, ὁ μὲν μητροπολίτης Ἡρακλείας ἠσπάσθη τὴν δεξιὰν τοῦ πατριάρχου, ὁ δὲ πατριάρχης τὴν τοῦ κυριάρχου τῆς μητροπόλεως, ἧς ἐπισκοπὴ ἦν ἄλλοτε τὸ Βυζάντιον*». (1) Μετὰ τοῦτο ὁ πατριάρχης ἀνήρχετο πλέον ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἠύλογει τὸ πλῆθος, ὡς κανονικὸς ἀρχιεπίσκοπος τελεσθέντων πάντων τῶν τύπων. καὶ οὕτως ἐξεφώνει τὸν ἐνθρονιστήριον. Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ χοροὶ ἔψαλλον τὸν πατριαρχικὸν πολυχρονισμόν, μεθ' ὃν ὁ «προσαγορευτήριος» ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ συνήθως ἱεροκήρυκος τῶν πατριαρχείων ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἐκφωνούμενος.

4. Πρόβλησις τοῦ πατριάρχου.

Μετὰ τὴν τοῦ πατριάρχου χειροτονίαν καὶ τὴν τοῦ ράβδου ἐγχείρισιν ἠκολούθει ἡ πρόβλησις ἢτοι ἡ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως παρουσιάσις καὶ ἀναγνώρισις τοῦ πατριάρχου, ἣτις μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐλέγετο «καββαδοφορία». Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην «προὔπληρχε δὲ καὶ τάξις καὶ συνήθεια τοῖς βασιλεῦσι χριστιανοῖς, ἵνα δωροποιῶσι τῷ χειροτονηθέντι πατριάρχει νεωστὶ *δεκανίον* χρυσοῦν μετὰ πολυτίμων λίθων καὶ μαργάρων ἐγκεκοσμημένον καὶ ἴλπον ἐκλεκτόν...». Ἡ παράδοσις ἐγένετο μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ χρυσοιρικλίνῳ, ὅπου ἀνέμενεν ὁ αὐτοκράτωρ τὸν πατριάρχην περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν συγκλητικῶν. Μετὰ τὴν ψαλμωδίαν τροπαρίων τινῶν, ἀνίστατο ὁ βασιλεὺς κρατῶν τὸ δεκανίκιον, ὁ δὲ ὑποψήφιος ἐρχόμενος καὶ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους αὐτοῦ ὁ Καισαρείας, *ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου ὁ Ἡρακλείας μητροπολίτης* καὶ ποιεῖ πρὸς πάντας μετανοίας τρεῖς». Τότε ὁ βασιλεὺς ὑψῶν τὸ δεκανίκιον ὀλίγον ἔλεγεν. «Ἡ ἁγία Τριάς ἡ τὴν ἐμὴν βασιλείαν δωρησαμένη προχειρίζεται σε εἰς πατριάρχην νέας Ῥώμης» καὶ οὕτως ἐκ τῶν βασιλικῶν χειρῶν ἐλάμβανε τὴν ἐξουσίαν, λέγει ὁ *Φραντζῆς*, ὅστις ἐκτίθησι τὰ τῆς τελετῆς. (2) καὶ οὕτω καθημένου τοῦ πατριάρχου ἐπὶ θρόνου ἐψάλλετο ἡ φήμη «εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα». μεθ' ὃ ἀπήρχετο ἔφιππος ἐπὶ τοῦ

1. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΖ', 1897, σ. 52.

2. Βιβλ. Γ', κεφ. ια', σ. 67. Βόννης. πρβλ. καὶ Κωδινόν, σ. 103.

πολυτελέστατα ἐστολισμένου βασιλικοῦ ἵππου συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχόντων προπορευομένων τῶν ραβδούχων μέχρι τοῦ πατριαρχείου. Τοιαύτης τιμῆς ἠξιώθη ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ καὶ ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριάρχης **Γεννάδιος**, λαβὼν κατὰ τὸν ἀσπασμὸν τῆς χειρὸς παρ' αὐτοῦ ὡς δῶρον χίλια φλωρία. Ταῦτα ἔλαβον μόνον οἱ 4 διάδοχοι αὐτοῦ, διότι μετὰ ταῦτα ἔδιδον οἱ πατριάρχαι ἀντὶ νὰ λαμβάνωσιν. ἀπὸ τοῦ 1657 ἡ πρόβλησις ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ βεζύρου, οὗ ὁ πατριάρχης ἐφίλει τὴν δεξιάν, ὅθεν καὶ τὸ «ἐφίλησε χέρι» ἐσήμαινε ἐγένετο ἀποδεκτὸς ὡς πατριάρχης : «κατόπιν δὲ καταβολῆς καὶ τοῦ πεσκεσίου ὁ πασᾶς τὸν ἐπῆρε καὶ ἐπῆγε καὶ ἐφίλησε τοῦ βασιλέως τὸ χέρι, ὡς εἶναι σύνηθες τῶν πατριαρχῶν καὶ μαράτιον (βεράτιον) τοῦ ἔδωκε». (1) ἄλλη ἐν προκειμένῳ συνθηματικὴ φράσις, ἣν θὰ συναντήσωμεν, εἶναι τὸ «ἐφόρεσε καββάδι», ὅπερ ἦν εἶδος πολυτελοῦς μεταξωτοῦ ράσου. Τοῦτο ἐφόρει ὁ ἐκλεγείς πατριάρχης πρὸ τοῦ σουλτάνου, ὅπως καὶ οἱ 12 πρῶτοι κατὰ τὸ συνταγματικὸν μητροπολίται, καὶ οὕτω συνεκροτεῖτο ἡ παράταξις τῆς καββαδοφορίας μέχρι τοῦ 1867 κατὰ **Γεδεών**. (2) ἄλλ' ἔχομεν καὶ τὸ «κόκκινον σκιάδιον» περὶ οὗ ὁ Ἀθηνῶν **Μελέτιος** γράφει : «προεχειρίσθη πατριάρχης **Μεθόδιος ὁ Ἡρακλείας** τῷ ἀχξῖθ', ἰανουαρίου γ', οὐχὶ μὲ μεγάλα ἔξοδα, ὅστις τὸ βασιλικὸν καββάδι φορέσας εἰς Ἀδριανούπολιν (3) ἀπὸ τὴν Πόρταν εἰς τὴν μητρόπολιν ἔστρεφε μὲ **κόκκινον σκιάδιον**, ὃν ἀπὸ κατηφέν, ὅπερ ἔχει λευκοὺς σταυροὺς καὶ χρυσοῦς» καὶ κάμνει τὴν ἀξιόλογον παρατήρησιν : «ἀπ' ἐκεῖνον λοιπὸν τὸν καιρὸν ἔλειψαν τῶν πατριαρχῶν δύο τινά, ὅπου τοὺς ἔδιδοντο ἀπὸ τὴν Πόρταν, πρῶτον τὸ σκιάδιον, διότι μετ' αὐτὸν δὲν ἐφόρεσεν ἢ εἰς τὸ χέρι τὸ ἔφερεν ὀδεύων, καθὼς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐποίουν, δεύτε-

1. Μ α λ α ξ ὀ ς ἐν Turcogr. σ. 168-9. βλ. καὶ Πατρ. Πίν. σ. 29. Ὁ Κ ρ ι τ ῖ α ς, σ. 39, λέγει ταῦτα περὶ τοῦ ἐκλεγέντος πατριάρχου, ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς ἠσπάζοντο τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἐν μέσῳ ὕμνων κπὶ ψαλμῶν ἀνήρχετο εἰς τὸν πατριάρχ. θρόνον συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν καὶ λογάδων τοῦ γένους μετὰ τοῦ π ε σ κ ε σ ί ο υ παρὰ τῷ Τεφτερδάρη καὶ δι' αὐτοῦ ἐνεφανίζετο τῷ Σουλτάνῳ (Β α φ ε ἰ δ ο υ, Ἐκκλ. ἱστορ. Γ', 1, 1912, σ. 88). Τὸ π ε σ κ ε σ ί ο ν τοῦτο ἐγένετο αἰτία τῶν συνεχῶν ἀλλαξοπατριαρχειῶν, ὧν τὰ αἴσχη ἐκτίθενται εἰς τὴν Τουρκογραφίαν τοῦ Κ ρ ο υ σ ί ο υ, ὥστε κατήνησεν ὁ οἶκουμ. θρόνος τιμᾶριον τῶν δυναστῶν ἐκτιθέμενος αἰεὶ εἰς πλειοδοσίαν !

2. «Μνεῖα τῶν πρὸ ἐμοῦ», σ. 198.

3. Πρὸς ἐξευτελισμὸν ἐφεξῆς οἱ ὑποψήφιοι πατριάρχαι παρεπέμποντο εἰς Ἀδριανούπολιν διὰ «νὰ φιλήσουν τὸ χέρι» τοῦ πασᾶ ! τάλαινα ἐκκλησία ! «ἐν Ἀδριανουπόλει τηνικαῦτα τῆς ἀρχῆς κατασκηνούσης» κατὰ Δ ο σ ἰ θ ε ο ν, Δωδεκ. 1177.

ρον νὰ μὴ φορῶσι ὁμοῦ μὲ τὸν πατριάρχην κατὰ τὴν συνήθειαν καβάδια βασιλικά ἀρχιερεῖς ἰβ'». (1) τὸ σκιάδιον τοῦτο θὰ ἦτο ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν Τουρκογραικίᾳ. Εἶχον ἀποπερατώσει τὴν ἐργασίαν, ὅτε ἀνεκάλυψα ἐν Ἀθήναις τὸ βιβλίον τοῦ ἀρχιμ. *Βασιλείου Στεφανίδου*: «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλησ. ἱστορίαν καὶ τὸ ἐκκλ. δίκαιον, Κ/πολις 1921», σ. 114-132: (2) «Ἡ πρόβλησις τοῦ οἴκου μενικοῦ πατριάρχου πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ μετ' αὐτήν», ἐνθα ἐξετάζεται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἀνεξήγητον μοὶ φαίνεται, ὅτι ὁ καθηγητὴς τῆς ἐκκλησ. ἱστορίας ἐν τῇ Θεολ. σχολῇ τῆς Χάλκης καὶ ἔπειτα ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρακλείας ἀναφέρει ἐν τῇ κατὰ τὰ λοιπὰ ἀρίστη ταύτη διατριβῇ. Ἐπίσης πλὴν τῶν γνωριμωτάτων πηγῶν δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν οὔτε αὐτὰ τὰ ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων δημοσιευθέντα ἄρθρα. (3) Εὐτυχῶς διασαφηνίζει, ὅτι μέχρι τοῦ *Ἱερεμίου Β'* (1572, κατὰ *Μαλαξόν*, σ. 193) ὁ ἐνθρονισμὸς προηγείτο τῆς πρὸ τοῦ Σουλτάνου παρουσιάσεως (ὕπως δηλ. ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν) ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὅμως ἀντεστράφησαν οἱ ὅροι «προηγείτο ἡ πολιτικὴ ἐγκαθίδρυσις καὶ ἠκολούθει ἡ ἐκκλησιαστικὴ» (σ. 130). Ὅφειλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι αἱ ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ὅπερ εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ παραχωρήσῃ πρὸς μελέτην ὁ μακ. ἀρχιμανδρίτης (ἀπεβίωσε πλήρης ἡμερῶν τῇ 26-8-58, 80ντούτης), εἰσι λίαν διαφωτιστικαὶ τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριαρχ. ἱστορίας διατριβαί. Ἐπειδὴ τὸ βιβλίον δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις βιβλιοθήκας, παρέχω τὴν πληροφορίαν, ὅτι τὸ ἄρθρον τοῦτο ὑπάρχει ἐν τῷ «Νέῳ ποιμένι» Α', 1919, Περιοδικῷ τοῦ Φαναρίου, ἐκδοθέντι εἰς 5 τόμους ἀντικατασταθέντι ἔπειτα ὑπὸ τῆς «Ὁρθοδοξίας», σ. 542-553 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ πρὸ τοῦ σουλτάνου ἐπίσημος παρουσίασις τοῦ οἴκου. πατριάρχου».

5. Ἡ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ἱερῷ συνθρόνῳ (4) στάσις τοῦ Ἡρακλείας

Ἄλλο τοῦτο προνόμιον, ὅτι μόνος ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐν τῷ ἱερῷ συνθρόνῳ περιβολῆς τῶν ἀρχιερα-

1. Ἐκκλ. ἱστορ. Α', σ. 467, τῆς α' ἐκδόσεως.

2. Τὰ ἄρθρα ταῦτα ἐκδοθέντα ἐν τῷ «Νέῳ Ποιμένι» καὶ ἀναφερόμενα εἰς τὴν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἱστορίαν τοῦ οἴκου. πατριαρχείου ἀξίζει νὰ διαβάσῃ κανεὶς.

3. Ὡς εἶναι π. χ. τοῦ ἱστοριοδίφου, καθηγητοῦ δ' ἐμοῦ ἐν τῇ Μ. τοῦ γένους σχολῇ, ἀειμνήστου Β. Μυστακίδου τὸ ἄρθρον «Περὶ προβλήσεως καὶ ἐκλογῆς πατριάρχου» ἐν Ἐκκλ. ἀληθ. ΙΑ', 1895, σ. 379-380, Ὁρφανίδου κ. ἄ.

4. Σύνθρονον λέγεται τὸ ὀπισθεν τῆς ἀγίας τραπέζης θρόνος τοῦ ἐπισκόπου, ὅπου κεῖνται καὶ ἕτεροι θρόνοι τῶν πρεσβυτέρων. ἐκάθηντο δὲ κατὰ τὰ ἀναγνώσματα ὅθεν καὶ καθίσματα λέγονται οἱ ψαλμοί. κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ὅμως ἴσταντο ὄρθιοι. ἐκάθητο δὲ κατ' ἐξαιρέσιν μόνος ὁ Ἀλεξανδρείας κατὰ Σ ω ζ ο μ ε ν ὄ ν (7, 19).

τικῶν ἀμφίων, τοῦ πατριάρχου ἐνδυομένου ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ⁽¹⁾ μαρτυροῦν τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνώρισιν κυριαρχικῶν εἰς τὸν χειροτονοῦντα δικαιωμάτων. Ἐπειδὴ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν ἐπιβεβαιούται ὑπὸ συνοδικῆς ἐπισημοῦ πράξεως, ὀνομάζει ὁ *Γεδεὼν «κανονικῶς παρατρέαφδον»*, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔθους τούτου ἐπιφέρει : «Γνωστὸν ὅτι τὸ δίκαιον τῆς ἐν τῷ ἱερῷ συνθρόνῳ ἐγκαθιδρύσεως ἰδιάζει τῷ ἀρχιερεῖ κατὰ τὰς τελουμένας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ λειτουργίας. ἀλλὰ κατὰ τὰς πατριαρχικὰς τοιαύτας ὁ *Ἡρακλείας ἐνδύμενος τὴν λειτουργικὴν αὐτοῦ στολὴν ἵσταται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου*. ⁽²⁾ Ἐν τούτοις ἀλλαχοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀνομολογεῖ τὴν παναρχαίαν καταγωγὴν τῆς πράξεως ταύτης μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ Ἡρακλείας δικαιωμάτων καὶ ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὰ ἰδιαίτερα προνόμια, ἅπερ εἶχον οἱ κατὰ τόπους μητροπολίται, ὧν χρῆσιν ἐποιοῦντο καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλευούσῃ ἐρχόμενοι κατὰ πρόσωπον οὕτως εἰπεῖν αὐτοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι σιωπηρῶς ἀνεγνώρισαν αὐτὰ καὶ πάντες ἠνείχοντο, ὡς δι' ἀρχαιότητα ἰσχὺν νόμου λαβόντα καὶ θέσιν θεσμῶν ἔναντι τῶν νόμων ἐπέχοντα. Ἴδου ὀλόκληρον τὸ χωρίον : «Τῶν δὲ μητροπολιτῶν, τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἴπερ ἦν τέως ἱερεὺς ἢ διάκονος (πρόσθετος καὶ μοναχὸς ἢ λαϊκός), ἐγγχειρίζειν δὲ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον εἰς αὐτόν, εἴπερ ἀνήρχετο τὸν θρόνον ἐκ μεταθέσεως. μόνος δὲ οὗτος τῶν μητροπολιτῶν, τῶν μετεχόντων τῆς πατριαρχικῆς λειτουργίας ἐνεδύετο τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ στολὴν ἐν τῷ ἱερῷ βήματι, ἱστάμενος ἐν τῷ συνθρόνῳ, ἐν ἧ περιπτώσει ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐνεδύετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ». ⁽³⁾

1. Κατὰ «Διάταξιν τῆς πατριάρχου λειτουργίας, πῶς γίνεται ἐν τῇ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ» δημοσιευθεῖσαν (Ἀθῆναι 1890) ὑπὸ Ἀθ. Π. Κεραμέως ἐξ ἀγιοσαββιτικοῦ κώδικος «ὁ πατριάρχης...εἰ μὲν ψάλλουσιν ἔτι τὸν ὄρθρον, φορένει ἔμπροσθεν τοῦ στασιδίου αὐτοῦ, εἰ δὲ οὐ ψάλλουσιν, ὀπισθεν τοῦ στασιδίου» (σ. 11), ἀλλὰ κατωτέρω (σ. 19) κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου : «καὶ εὐθὺς ὁ μὲν πατριάρχης κάθηται ἐν τῷ συνθρόνῳ, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς ἐκατέρωθεν αὐτοῦ».

2. Καὶ ἀναφέρει χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον τοῦ 1884... «ὅτε συνελιτούργει ἐν τῷ πατρ. ναῷ μετὰ τοῦ μητροπ. Ἐφέσου Ἀγαθαγγέλου, δευτέρου τῇ τάξει, Γρηγόριος ὁ Ἡρακλείας, τρίτος τῇ τάξει διατυπώσας τὴν ἀξίωσιν νὰ ψαλῆ ἢ συνήθης «φήμη» τοῦ προεξάρχοντος μητροπολίτου, διότι παρῆν αὐτὸς διάδοχος τοῦ δικαιώματος τῶν πρὸ αὐτοῦ—πρὸ 1600 ἐτῶν—ἀρχιερέων, ἐχόντων δῆθεν ἐπίσκοπον τὸν τοῦ Βυζαντίου» (Ἀρχιερέων Ἡρακλείας κτλ., σ. 8).

3. Πατρ. Πίν. σ. 48.

Τὸ γεγονός τοῦτο τῆς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας καταλήψεως τοῦ πατριαρχικοῦ συνθρόνου ἐν ἐπισήμῳ πατριαρχικῇ καὶ συνοδικῇ λειτουργίᾳ θὰ ἦτο ἀκατανόητον καὶ πράγματι «κανονικῶς παρατράγωδον», ἐὰν ὁ πρωτόθρονος ἱεράρχης δὲν ἐστηρίζετο εἰς τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα, τὰ ἀναφαίρετα καὶ ἀδιαφιλονίκητα. Θὰ ἦτο παραφροσύνη καὶ διὰ τὸν οἰκειούμενον πατριαρχικοῦ τοιοῦτου δικαίου καὶ διὰ τοὺς ἀνεχομένους αὐτόν. Ὁ θεῖος *Χρυσόστομος* μὴ δικαιούμενος νὰ ἐνδύηται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου κατηγορήθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, ὅτι ἔπραττε τοῦτο ἰσάμενος ἐπὶ τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου «ὅτι ἐν θρόνῳ ἀποδύεται καὶ ἐνδύεται». (1) Τὰ προνόμια ταῦτα τοῦ Ἡρακλείας διακηρύττουσι καὶ οἱ Λατῖνοι, ἀλλὰ διαστρεβλοῦντες τὴν ἔννοιαν αὐτῶν : «Θὰ ἔδει δὲ νὰ ἦ τις ἐσκοτισμένος τὸν νοῦν ὑπὸ τῆς μεσαιων. παπικῆς ἀγλύος... ὀραματιζόμενος ὅτι τὸ πασίγνωστον καὶ πανθομολογούμενον καὶ καθ' ἑκάστην πατριαρχ. ἐκλογὴν καὶ λειτουργίαν, καθ' ἣν συλλειτουργεῖ τῷ πατριάρχῃ ὁ μητροπολίτης, Ἡρακλείας, διατρανούμενον γεγονός, τοῦτο ἀποτελεῖ λοιδορίαν διὰ τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως, ἢ ὅτι μειοῦται τὸ κῆρος αὐτοῦ, διότι ἐκ πολιτικῶν λόγων προεβιβάσθη... εἰς τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀναγράφεται ἐπίσης εἰς πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν...» (2)

6. Πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην ; — Ἡ ὄψιμος παλινῶδια τοῦ Μακ. Γεδεῶν καὶ ἡ ἐπικαταλλαγὴ

Οὐδεὶς οὐδεπώποτε μέχρι τοῦδε εἶχε θέσει ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν πολιτικὴν πρᾶξιν τοῦ *Σευήρου*, τῆς προσαρτήσεως δηλ. τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Ἡράκλειαν. Τότε συμφώνως ταῖς κανονικαῖς ἀρχαῖς ταῖς διεπούσαις τὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καθ' ἃς «τὰ ἐκκλησιαστικά εἶωθε συµμεταβάλλεσθαι ταῖς πολιτικαῖς μεταβολαῖς καὶ διοικήσεσι (*Φώτιος*) καὶ ὁ ἐπίσκοπος αὐτοῦ ὑπήχθη ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας, πρωτευούσης τῆς Θρακικῆς ἐπαρχίας. Ὁ *Γεδεῶν προοιμιαζόμενος* γράφει εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς πίνακας : Ἡ χειρο-

1. Φωτίου Μυριόβιβλος, Ἀνάγν. ΝΘ'.

2. Κ α λ λ ί ν ι κ ο ς Δ ε λ η κ ά ν η ς ἐν Ὁρθοδ. Η', 170. Ἰστέον ὅτι τόσον σπουδαῖον εἶναι τὸ ζήτημα τοῦ συνθρονίζεσθαι, ὥστε, ὅταν «λόγω ἐπιδόσεως» δίδεται ὑπὸ τῆς Συνόδου μητροπολίτη τινί, «ὅσα γε γνήσιοι ἀρχιερεῖς, «ἀνευμέντοι τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως», Acta I, 20.

τονία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐτελεῖτο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἑρακλείας, εἰς ὃν ἄχρι τῆς Α΄ οἰκουμενικῆς συνόδου ὑπήγετο ὁ τοῦ Βυζαντίου ἐπίσκοπος, οὕτω διατάξαντος τοῦτο **Σεβήρου** τοῦ αὐτοκράτορος, εἰ δὲ μετετίθετο ἐξ ἑτέρας μητροπόλεως εἰς τὴν οἰκουμενικὴν σκοπιάν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ μητροπολίτης Ἑρακλείας, κρατησάσης ἕως σήμερον τῆς συνηθείας ταύτης, ἐπεδίδου τῷ πατριάρχει τὴν ποιμαντικὴν ράβδον» (σ. 25). Περὶ τῶν λόγων τῶν ἀναγκασάντων τὸν Ῥωμαῖον αὐτοκράτορα νὰ καταστήσῃ ὑποτελὲς τὸ Βυζάντιον γράφομεν τὰ δέοντα εἰς τὸ Β΄ κεφ. τῆς ἡρακλεωτικῆς ἱστορίας. Καὶ ὅμως ὁ ἀκαδ. ρήτωρ τὸ ἀναντίλεκτον τοῦτο ἱστορικὸν γεγονός ὅλως αὐθαιρέτως καὶ ἀταλαιπώρως ἠθέλησεν ἐσχάτως νὰ ἀνατρέψῃ γράφων : «Τὰ παραμύθια, ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἡ προέρχεται τὸ τῶν μητροπολιτῶν Ἑρακλείας ἀσύστατον τοῦτο προνόμιον καὶ τι ἕτερον ἐξ αὐτοῦ τερατοκηθέν, (¹) ἀναφέρονται εἰς τὴν διαστροφὴν ἐνὸς ἱστορικοῦ γεγονότος, τῆς ἀπὸ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος **Σεπτιμίου Σευήρου** καταστροφῆς τοῦ Βυζαντίου γενομένης ἔτει πέμπτῳ τῆς αὐταρχίας αὐτοῦ τοῦ 197 συνυπολογιζομένου καὶ τοῦ 193 ἢ 198 (;). Τότε τὸ Βυζάντιον, ἐν ᾧ κατεχόμενον (sic) οἱ στρατηγοὶ τοῦ πρὸς **Σευῆρον** ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ἀνταγωνιζομένου **Πεσκωνίου Νίγρου** (;) κατὰ τὸν *Ἡρωδιανὸν* «*ἐάλω λιμῶ, πᾶσά τε ἡ πόλις κατεστράφη καὶ θεάτρων τε καὶ λουτρῶν, παντός τε κόσμου καὶ τιμῆς ἀφαιρεθὲν τὸ Βυζάντιον, κώμη δουλεύειν Περινηθίοις δῶρον ἐδόθη, ὡσπερ καὶ Ἀντιόχεια Λαοδικεῦσιν*». Ἦν δὲ Πέρινθος ἡ κατόπιν Ἑράκλεια». (²) Καὶ ταῦτα μὲν εἶτε καὶ καλῶς ἄλλ' «οἱ μυθολόγοι τῶν παλαιῶν χρόνων», λέγει (καὶ εἶναι πάντες ἱστορικοὶ, χρονογράφοι καὶ κανονολόγοι) ἐκ τῆς πολιτικῆς ταύτης ὑποταγῆς «ἐδημιούργησαν καὶ συμπέρασμα ἀμμοθέμεθλον» περὶ τῆς ὑποταγῆς τοῦ τότε «βεβαίως ἀνυπαρκτον» ἐπισκόπου Βυζαντίου εἰς τὸν τῆς Ἑρακλείας «ἐπίσης ἀνυπαρκτοῦ τῷ τότε χρόνῳ». καὶ μετὰ τὴν οὕτως ἀποφαντικὴν καὶ καταδικαστικὴν ψήφον ἐπιφέρει ἐν συνεχείᾳ τὸ ἀκατανόητον «ἕως οὗ ἀποδειχθῇ τὸ τέως ἀσύστατον τῆς ὑπάρξεως ἐπισκόπων ἐν

1. Συγχαίρομεν τῷ γενναίῳ φίλῳ--ταῦτα ἐγράφοντο ζῶντος αὐτοῦ τῷ 1940--διὰ τὸ κτηθὲν θάρρος τοῦτο ἐν ταῖς δυσμαῖς τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἐρωτῶμεν, θὰ ἠδύνατο νὰ χρῆται τῆδε τῆ ἀμετροεπεῖα ζῶντος καὶ ὑπάρχοντος τοῦ κερβέρου γέροντος ἀγίου Ἑρακλείας ; προκειμένου μάλιστα περὶ οὕτω σεβαστῶν θεσμῶν τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ; ἢ τὸ σεβαστὸν ἐκείνου ἀνάστημα ἐκράτει αὐτοῦ τὴν γλῶσσαν, καὶ τότε λῆρος, ὅσα γράφει κατὰ τῶν ἀυλοκολάκων ἐν τέλει τοῦ προλόγου (βλ. ἄνωτ. τὸ χωρίον).

2. Ἀρχιερέων Ἑρακλείας κτλ., σ. 3-4.

Βυζαντίῳ πρὸ τοῦ 211 - 217, καὶ κατ' ἐμὲ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ». Ἀσυγκράτητος εἰς τὴν κεκτημένην γεροντικὴν ταχύτητα ὁ Γεδεών, κατακρημνίζει τὰ πάντα, ἵνα τὸ σαθρὸν ἀνεγείρη οἰκοδόμημα. Ἄλλ' ἢ ἀποκατάστασις μαρτυροῦντος τοῦ Ζωναρά, ὡς εἶδομεν εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ Ἡρακλείας, τοῦ Βυζαντίου εἰς τὰ πρόωγα δίκαια δὲν ἐγένετο, ὡς διατείνεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σευήρου ἐπὶ ἕτη μετὰ τὴν καταστροφὴν, ἀλλὰ μετὰ 130 ὄλα ἔτη ὑπὸ τοῦ δεδοξασμένου ἰδρυτοῦ τῆς βασιλευούσης, ὅμως καὶ ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς τούτου ἐπιχειρήματος ἐξάγει καὶ πάλιν τὸ συμπέρασμα «τὸ Βυζάντιον ἐπιφανὲς καὶ διάσημον (ποῖος τὸ εἶπε;) ἦν ἀδύνατον καὶ ἀθέμιτον νὰ ὑπόκηται τόσον ἐπίσημος πόλις (ἀλλ' ἀνωτέρω εἶπες, ὅτι εἶναι κώμη) εἰς τὴν Ἡράκλειαν, καὶ ἀθέμιτον νὰ διατελῇ ὁ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀνύπαρκτος ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου εἰς τὸν ὁσαύτως ἀνύπαρκτον, κατ' ἐμὲ λέγει, τῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοπον». (1) Εὐτυχῶς, πᾶν τούναντιον, δὲν ἦσαν τότε ἀνύπαρκτοι οἱ ἐπίσκοποι τῶν δύο θρακικῶν πόλεων, ὡς ἀπεδειξαμεν ἐν τῷ σχετικῷ κεφαλαίῳ, προσαγαγόντες πλὴν ἄλλων ἀδιαψεύστων μαρτυριῶν καὶ τὰ ἀρχαιοπινῆ συναξάρια τῶν ἐν αὐταῖς μαρτυρησάντων ἁγίων. (2)

1. Αὐτ. σ. 4. Ἰδοὺ ὁ Γεδεών τί λέγει ὁ διαπρεπὴς ἀρχαῖος τῆς ἐκκλησίας κανονολόγος Ζωναράς: «Ὁ Κωνσταντῖνος... πρὸτερον ἐπισκοπήν ὄν τὸ Βυζάντιον τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας ὡς ὑπὸ Σεβήρου τοῖς Περινηθίοις ὑποδεθὲν μετὰ τὴν ἄλωσιν εἰς τιμὴν ἀνήγαγε πατριαρχικὴν... Ἦν δὲ τότε τοῦ Βυζαντίου ἐπίσκοπος Μητροφάνης ὁ ἱερώτατος». Ἱστορ. ΙΓ', 3, ἔκδ. Dindorf, τόμ. Γ', σ. 183. Καὶ ὁ παλαιὸς Γεδεών: «Ἐπ' αὐτοῦ (τοῦ ἐπισκόπου Ὀλυμπιανοῦ) τῷ 196 κυριεύσας τὸ Βυζάντιον ὁ ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Σεπτίμιος Σευήρος ἀφήρεσε τὰ δίκαια μητροπόλεως καὶ ὑπέταξεν αὐτὸ εἰς τὴν θρακικὴν Ἡράκλειαν ταύτης δ' ἐγένετο ἐπισκοπὴ ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα καὶ περισσότερον» Πατρ. πίν 95.

2. Τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων Ἡρακλείας βλ. ἀνωτ. σ. 17 ἔ. καὶ τῶν μαρτύρων, ὧν ἀλείπται ἐγένοντο οὕτω καὶ παντὶ τρόπῳ περιεποιήθησαν εἰς τὸ Β' τῆς «Heraclaea sacra» μέρος: «Ἅγιοι καὶ μάρτυρες ἐπαρχίας Ἡρακλείας, ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἀνδρέας ἰδρυτὴς τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας», σ. 63 ἔ. ἀνάτυπον τοῦ Κς' τόμου τῶν «Θρακικῶν» 1957. Τὸ μαρτύριον τῆς παρθενομάρτυρος ἁγίας Σεβαστιανῆς τῷ 93 μ. χ γράφει, ὅτι ὑπῆρχον ἐν Ἡρακλείᾳ πλῆθος χριστιανῶν, ἐκκλησία ὠργανωμένη, σ. 207 ἔ. Ἐπίσκοπος ἦν ὁ ἐκ τῶν 70 Βαρνάβας ἢ Βαρσαβᾶς, ὁ καὶ θέσας ὑποψηφιότητα εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ πατριώτου Ἰούδα (ἀνωτ. σ. 18-19). Τὸ δὲ τῆς μεγαλομάρτυρος καὶ πολιούχου Γλυκερίας ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου θυσιασθείσης τῷ 161 λέγει τὰ ἐξῆς: «ἤκουσαν δὲ οἱ χριστιανοὶ περὶ τῆς ἀθληφόρου καὶ ἀπαντῶσιν (= ἐξῆλθον πρὸς ὑποδοχὴν) αὐτῇ ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν καὶ εὐχὴν ποιεῖ ὁ ἐπίσκοπος λέγων...» (σ. 63).

«Τὸ δὲ χειροτονεῖσθαι τὸν . . . πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς μητροπολίτου Ἡρακλείας οὐκ ἄλλοθὲν ἐστίν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ὑποτεθῆναι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, Περινθίοις ἤτοι Ἡρακλεώταις τὴν πόλιν τοῦ Βύζαντος, καὶ σημείωσαι πόθεν δικαιῶται ὁ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Εὑρηται δὲ ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης Στέφανος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, παρὰ τοῦ Καισαρείας διὰ τὸ προτελευτῆσαι τὸν Ἡρακλείας. Ἡμεῖς δὲ εἶδομεν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου ὅτι Λεόντιός τις μοναχὸς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Ἀὔξεντιου ἐχειροτονήθη παρὰ Δημητρίου τοῦ Καισαρείας διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως». (2)

Ὡστε ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ ἐκείνου γεγονότος, ὅπερ τόσῳ ἀστόργως ἀποκρηύττει ὁ *Μ. Γεδεών*, ἀντλεῖ τὸ δικαίωμα ὁ Ἡρακλείας τῆς χειροτονίας τοῦ πατριάρχου, ὅπερ αὐτὸς καὶ μόνος ἀποκλειστικῶς ἔχει, αἱ δὲ ἐξαιρέσεις, ἅς ὡς ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα προβάλλει ὁ *Γεδεών*, δικαιολογοῦνται παρὰ τὴν ἀντινομίαν τοῦ *Βαλσαμῶνος*. ὁ *Μ. Γεδεών* οὐδόλως προσέσχε τὸν νοῦν εἰς ταῦτα, ἀλλ' ἐπάγεται: «Εὐτυχῶς

ζεταὶ καταπληκτικὸς εἰς ἀποκαλύψεις καὶ νέος ὄντως ἄνθρωπος ἐλευθερωθεὶς ἐκ τῶν ἀρκύων τοῦ Φαναρίου, ρηξικέλευθος εἰς τὰς ἰδέας αὐτοῦ, παράδοξος δὲ εἰς νοοτροπίαν, ὅπως καὶ οἱ τίτλοι τῶν βιβλίων: «Ἀποσημειώματα χρονογράφου, Μνεῖα τῶν πρὸ ἐμοῦ, Πατριαρχ. ἐφημερίδες, Ἐκκλησία τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων— ὅλα σκαλαθύρματα, πετῶντι καλάμῳ γεγραμμένα— εἶναι δὲ διδακτικώτατος ὑπὸ τὸν ἐλεύθερον ἄττικὸν γράφων οὐρανόν» καὶ θὰ ἦτο ἀληθῶς ἀπόλαυσις, ἐὰν δὲν ἦτο εἰς ὑπερβολὴν ἀμετροεπής. Ἀλλ' ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἀκαδήμειαν ἀνακοινώσει πρὸς τῷ φιλοσπούδῳ (δὲν θέλω νὰ εἶπω κενοσπούδῳ) προδίδωσι καὶ σοβαροφάνειαν, ὅταν λέγῃ, «ὅτι νῦν δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν γνωστήν, ἀφοῦ ἐκτήσατο τὸ θάρρος, οὗ τέως ἐστερεῖτο!» Πιστεύει δὲ ὅτι κέκτηται τὸ μονοπώλιον τῆς φαναριωτικῆς αὐθεντίας καὶ σοφίας· διὸ καὶ τελευταῖον διεκήρυξεν, ὅτι παρέχει μόνον ἐπὶ πληρωμῇ τὰς ἱστορικὰς γνώσεις· οὐδεὶς περὶ τούτου ἀμφέβαλε πολλῷ μᾶλλον ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος, ὁ ἐπ' ἐσχάτων ἤδη ἀσχολούμενος περὶ τὰ φαναριωτικά, καὶ λυποῦμαι, διότι ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦτον δὲν θὰ ἠδυνάμην, νὰ ἀκούσω αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔπεται ὡς ἐκ τούτου καὶ ὅτι πρέπει καὶ νὰ δεχθῶμεν τὰ κίβδηλα ἀντὶ τῶν γνησίων.

2. Ἐν τῇ ἐρμην. τοῦ γ' κανόνος τῆς Β' οἰκ. συν. παρὰ Ραλλῆ καὶ Ποτλῆ, Β', σ. 175·6. Πρόσθετες ἐπὶ πλέον καὶ τὸν Κωδινὸν γράφοντα ὅτι «ὁ πατριάρχης χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐπειδὴ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκοπῆ ἦν τὸ Βυζάντιον» καὶ ὅτι κατὰ τὴν χειροτονίαν παρίστατο ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς συνήθους στολῆς (περὶ ὀφικίων, σ. 104, ἐκδ. Βόννης).

ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη μετὰ ταῦτα, τὰ πολλῶ κατόπι χαλκευθέντα μυθολογήματα ἦσαν ἄγνωστα. Αἱ δύο πρῶται σεπταὶ οἰκ. σύνοδοι τέλεον ἀγνοοῦσι τὸ ἐξ ἀμαθίας καὶ κενοδοξίας ὕστερον γεννηθὲν παραμύθιον τῆς ὑποταγῆς τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου εἰς τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας καὶ τὸ δικαίωμα τούτου νὰ χειροτονῇ ἐκεῖνον» (αὐτ. σ. 4). Ἄλλ' εἶπομεν καὶ πάλιν λέγομεν οἱ κανόνες δὲν εἶναι Πανδέκτης, εἶναι τὸ σύνταγμα τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅσα ἐπουσιώδη παραλείπονται ἐν ἐκείνοις, ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν, τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ, ὅτι ἴσχυον καὶ ταῦτα ἀνέκαθεν. Ὁ Βαλσαμῶν ἔλεξε τὰ ἀνωτέρω ἐρμηνεύων τὸν κανόνα τῆς Β' οἰκουμενικῆς τὸν διαγορευόντα: «Τὸν μέντοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον τὰ πρεσβεῖα τῆ χειροτονίας μετὰ τὸν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον ἔχειν, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην». Εἰς τὸν αὐτὸν κανόνα καὶ ὁ Ζωναρᾶς ἐπισυνάπτει τὸ σχόλιον ὡς ἱστορικός.

«Επὶ Σευήρου δὲ τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος πολιορκηθὲν (τὸ Βυζάντιον) παρὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τὸν πόλεμον ὑποστὰν ὕστερον ἐάλω τῶν ἀναγκαίων ἐπιλιπόντων τοὺς ἐν αὐτῷ. καὶ καθηρέθη μὲν τὰ τεῖχη αὐτοῦ, ἀφηρεῖθη δὲ καὶ τὰ πολιτικὰ δίκαια καὶ ὑπετέθη Περινθίοις, Πέρινθος δὲ ἐστὶν ἡ Ἡράκλεια· ὄθεν τῷ Ἡρακλείας καὶ ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου ἀπονεμέμηται παρ' αὐτοῦ χειροθετουμένου τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου». (1) Καὶ ἄλλος δὲ ἱστορικός καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἔμπειρος ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς ἐξηγεῖται κάλλιον τὰ περὶ τοῦ προνομίου:

«Τῷ γὰρ Ἡρακλείας κατὰ τὰ πάλαι ἐφεῖται προνόμια χειροτονεῖν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, εἴτε καὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μὴ καταλύειν θελήσαντος τὰ τῶν πάλαι βασιλέων προνόμια, αἰδοῖ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τοῦ τὸν νόμον θέντος Σεβήρου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅποτε σὺν πόνῳ μεγίστῳ ἐκεῖνος τὸ Βυζάντιον παραστησάμενος καὶ τὰ τε ἄλλα πρὸς ἀμυναν καταισχύνας τὴν πόλιν καὶ τὰ τεῖχη καθηρηκῶς, τὸ τελευταῖον τούτοις δὴ τοῖς ἐπὶ Θράκης Ἡρακλεώταις, ὅσα καὶ κόμη χρῆται χρῆσθαι αὐτῇ ἐχαρίσατο, εἴτ', οὐκ οἶδ' ὅπως, τετήρηται δ' οὐν ὅμως ἐπὶ τοῦδε τοῦ χρόνου τουτίγε ὡς εἴρηται». (2)

Καὶ ἐν τούτοις ὁ Γεδεῶν ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν διέταξαν περὶ τοῦ προνομίου «διότι ἠγνόουν καὶ οἱ 150 (πατέρες τῆς Β'

1. Πάλλη καὶ Ποτλῆ, Σύντ. Β', σ. 174.

2. Ἱστορ. Γ', 1. τόμ. Α' σ. 163 «διηνεκῶς τηρεῖται» καὶ Παχυμέρη Δ', 24.

οίκ. συνόδου) ὑποταγὴν τοῦ ἐπισκόπου Βυζαντίου εἰς τὸν τῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοπον» (αὐτ. σ. 5). (1)

Τέλος μετὰ τόσα ἀλληλοσυγκρουόμενα ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ κύρους τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας εὔρε καὶ τὴν ἐξήγησιν, ὅτι *μόνον, διότι ἦτο γείτων, ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν χειροτονίαν* συνωδὰ τῷ δ' κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ, καθ' ὃν πᾶς ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ψηφίζεται καὶ χειροθετῆται ὑπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας, εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, ὑπὸ τριῶν συμψήφων γινομένων γραπτῶς καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ φέρει ὡς παράδειγμα, ὅτι *Θεόδωρος* ὁ Ἡρακλείας μετὰ τοῦ Νικομηδείας *Εὐσεβίου* διαμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς Παύλου χειροτονίας, διότι ἐνδιεφέροντο ὡς γείτονες. Ἄλλ' ἄς ἀκούσωμεν τὸν *Σωζομενὸν* ἀφηγούμενον τοῦτο τὸ συμβάν. «Ἐν τούτῳ δὲ *Ἀλεξάνδρου* τε τελευταίος διεδέξατο *Παῦλος* τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιερωσύνην, ὡς μὲν λέγουσιν οἱ τὰ *Ἀρείου* καὶ *Μακεδονίου* φρονούντες ἑαυτῷ ταύτην πραγματευσάμενος παρὰ γνώμην *Εὐσεβίου* τοῦ Νικομηδείας ἐπισκόπου καὶ *Θεοδώρου* τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας, οἷς ὡς γείτοσιν ἡ χειροτονία διέφερον». (2) Ἡ ἐννοια τῶν λεγομένων ἐνταῦθα δὲν ἐπιτρέπει νὰ συναγάγωμεν τὸ ἐπιχείρημα τοῦ *Γεδεῶν*, ἀλλ' ὅτι τὸ γειτονικὸν ἦν ἐπὶ πλέον εἰς λόγος ἐνδιαφέροντος συνωδὰ τῷ κανόνι, οὐδ' ἀναιρεῖται διὰ τούτου τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας, ἀλλ' ἐνισχύεται, ὡς γράφει καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ *Σωζομενοῦ* *Ἐρρίκος Valesius* ἐπὶ λέξει : « Non possum probare, quod hic ait Sozomenus, ordinantionem, episcopi C/tani pertinuisse ad Nicomedensem episcopum et ad Heracliensem utpote qui essent viciniore episcopi. De Heracliensi quidem assentior ; huic enim metropolitano subjecta tunc erat sedes C/tana priusquam patriarchicum honorem adeptam esset ».

1. «Εἰς τὴν διάταξιν ταύτην (τῆς συνόδου), λέγει ὁ *Γεδεῶν*, πολὺ προσέχω. Βεβαίως εἶχεν ἐπίσκοπον ἢ κατὰ Θράκην Ἡράκλεια τότε, ἀλλ' αὐτὸς οὐδὲν εἶπε περὶ δικαίωματος... » καὶ ἀπορεῖ διατὶ καὶ ἐνταῦθα, ὅπως εἰς τὸν γ' τῆς Α' δὲν καθωρίσθησαν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, καὶ τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τοῦ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης ἀπαντῶμεν, διότι οὗτος εἶχεν αὐτὰ ἀνέκαθεν, καὶ οὐδεὶς διεφιλόνικει περὶ τούτων, ὁ δὲ Καισαρείας τότε κατὰ πρῶτον ἔλαβε τὸ δικαίωμα παρὰ τῆς Συνόδου. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ κανὼν οὗτος δὲν συνετάχθη χάριν αὐτοῦ, ἀλλὰ χάριν τοῦ Ἱεροσολύμων, ὃν ἡ σύνοδος κατέστησε ἰσότιμον τοῖς τρισὶν ἑτέροις πατριάρχαις « ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς » ὥρισεν. εἶτα προσετέθη καὶ τὸ « τῇ μητροπόλει μέντοι σωζομένου τοῦ οἴκειου ἀξιώματος », δηλ. ὁ Καισαρείας νὰ χειροτονῇ τὸν Ἱεροσολύμων.

2. Ἐκκλ. ἱστορ. Γ', 3.

(μόνῳ τῷ Ἡρακλείας, λέγει διέφερεν, εἰς ὃν ὑπήγετο ἡ Κ/πολις πρὶν γείνη πατριαρχεῖον). (¹)

Ἔτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα μαρτυρεῖ αὐτὴ ἡ πράξις τῆς ἐκκλησίας. Ἐν τῇ Δ' οἰκ. συνόδῳ διὰ τοῦ ἰβ' κανόνος ἀποφασίζεται : «Ὅσαι δὲ πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι μόνης ἀπολαύεωσαν τῆς τιμῆς, καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς ἐπίσκοπος, δηλονότι σωζομένων τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οἰκείων δικαίων». (²) Εἰς τὰς οὕτως ἀναχθείσας εἰς μητροπόλεις ἐπισκοπὰς δύνανται νὰ καταταχθῇ καὶ τὸ Βυζάντιον, ἥτις πλὴν τῆς τιμῆς ταύτης οὐδὲν ἕτερον δίκαιον εἶχε, πᾶσαν δὲ τὴν ἐξουσίαν ἤσκει ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος ἥτοι ὁ Ἡρακλείας, ὡς πασίδηλον γίνεται ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Β α λ σ α - μ ῶ ν ο ς, ὅστις ἐπεκτείνει τὴν δύναμιν τοῦ κανόνος καὶ εἰς προγενεστέρας τοιαύτας πράξεις, ἥτοι παρέχει αὐτῷ ἀναδρομικὴν ἐνέργειαν. «τὰς δὲ πρὸ τοῦ κανόνος τιμηθείσας πόλεις εἰς μητροπόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν ἀπολαύειν παρεχώρησε τιμῆς μόνης καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ἐπισκόπους, μὴ ἐνοχλεῖν δὲ τῇ παλαιᾷ μητροπόλει· σῶζεσθαι δὲ ἐκείνῃ τῇ ὡς ἀληθῶς μητροπόλει τὰ δίκαια πάντα, ὡς τῷ χρόνῳ δηλ. κτησαμένη τὴν κλησιν, μήτινος παρασπωμένου παρὰ τοῦ νέου μητροπολίτου. (³) τινὲς γὰρ ἐπίσκοποι καὶ ἐφ' ἡμῶν διὰ βασιλικῶν προσταγμάτων εἰς τιμὴν ἀνήχθησαν μητροπολίτου. Τὰ μέντοι ὀφείλοντα εἶναι δίκαια παρὰ τῷ πρώτῳ ἡγουν τῷ μητροπολίτῃ κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς τιμηθείσης ἀπὸ ἐπισκοπῆς εἰς μητρόπολιν ἐζήτησαν τινὲς μαθεῖν ὅποιά εἰσιν καὶ ἤκουσαν, ὅτι πλὴν τοῦ καλεῖσθαι τὴν ἐπισκοπὴν μητρόπολιν κατὰ τὰ ἄλλα πάντα ὑποκεῖσθαι αὕτη ὀφείλει· ὁ γὰρ ταύτης ἐπίσκοπος παρὰ τοῦ παλαιοῦ μητροπολίτου χειροτονηθῆσεται καὶ παρὰ αὐτῷ κριθῆσεται καὶ ἀπλῶς αὐτῷ ὑποκεῖσεται (ὑποστηρίζει ἐφεξῆς τὸ δικαίωμα τῶν βασιλέων τοῦ προβιβασμοῦ ἐπισκοπῶν εἰς μητροπόλεις «κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν ἄνωθεν», καὶ ἐπιφέρει : «ἠρωτήθη παρὰ τινῶν, τί ἔστι τὸ περιεχόμενον τῷ κανόνι χάριν τοῦ ἔχειν τὰς τιμηθείσας μητροπόλεις μόνην τὴν τιμὴν, ὡς τῶν ἄλλων δικαίων σωζομένων τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει ; φημέν, ὅτι καὶ τὸ περὶ τούτου ἀμφίβολον λύεται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλικῶν σημειώματος... Ἄντι-

1. Δι' ἄλλον λόγον εἰς τὰς ἐξαιρέσεις περὶ Παύλου ΚΠόλεως ἐλέχθησαν ταῦτα ἀνωτέρω· ἐπαναλαμβάνονται ἐνταῦθα, ὅπου εἶναι ἡ ἀρμόζουσα θέσις.

2) Σύντ. *Ράλλη - Ποτλῆ*, Β, 246.

3) Τὰ αὐτὰ περίπου λέγει καὶ ὁ Ζωναρᾶς : «τὰς μέντοι πρὸ τοῦ παρόντος κανόνος τιμηθείσας ἐκκλησίας ἀπὸ ἐπισκοπῶν εἰς μητροπόλεις... διορίζεται ἔχειν μόνην τὴν τιμὴν, ὡς τῶν λοιπῶν δικαίων τῶν προσόντων ἐπ' αὐταῖς τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει ὀφειλόντων μένειν ἀκαινοτομητῶν» (αὐτ. σ. 247).

γνωθὶ οὖν εἰς πλάτος τὸ τοιοῦτον σημείωμα (τὸ ἀνωτέρω δηλ. τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1193 ἀπολυθὲν καὶ ἐμπεδοῦν τὰ βασιλικά προνόμια) καὶ εἶπε πρὸς τοὺς λέγοντας, ὡς εἰμὴ ἐν τῇ ἀνάγεσθαι τὴν ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν ἢ ἀρχιεπισκοπὴν προστεθῆ παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τὸ τὰς ψήφους τούτων γίνεσθαι κατ' ἐπιτροπὴν πατριαρχικὴν, ὁ κατ' ἀλήθειαν μητροπολίτης ποιήσει τὴν ψῆφον αὐτῶν· τοῦτο γὰρ φυλάττεται καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὸν οἰκουμένικὸν πατριάρχην χειροτονοῦμενον παρὰ τοῦ Ἡρακλείας διὰ τὸ εἶναι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ τοὶ τὸ Βυζάντιόν ποτε τοῦ Ἡρακλείας ἐπισκοπὴν, ὅτι ἀπὸ τοῦ τοιούτου σημειώματος πᾶσα τοιαύτη δικαιολογία περιαιρεῖται, καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἔξ ἀνάγκης παρὰ τοῦ Ἡρακλείας χειροτονεῖται· εὔρηται γὰρ καὶ Στέφανος ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ πατριάρχης χειροτονηθεὶς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ Θεοφάνους μητροπολίτου Καισαρείας καὶ πρὸ ὀλίγων χρόνων ὁ Λέοντιος παρὰ Δημητρίου τοῦ Καισαρείας». (1) Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης τὸ συμπέρασμα εἶναι σόλοικον, ἦτοι δὲν εἶναι ἀκολουθία τῆς τεθείσης συλλογιστικῆς προτάσεως περὶ τῶν προνομίων τῶν ἀρχαίων μητροπόλεων, ἅπερ ὁ συγγραφεὺς προέθετο νὰ ὑπερασπίσῃ, ἐπαγόμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Ἡρακλείας, ἐξακολουθοῦντος ἀκμὴν νὰ χειροτονῆ τὸν οἰκ. πατριάρχην· διότι πρὸς τὸ τοιοῦτον συμπέρασμα ἀντιμάχονται τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ γ' κανόνος τῆς Β' οἰκ. συνόδου, ὅστις ἔχει ὧδε: «*Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον*». Ἐνταῦθα ὁ Βαλσαμὼν γράφει: «Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Βύζαντος οὐκ εἶχε τιμὴν ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐχειροτονεῖτο τότε ἐπίσκοπος ἐν αὐτῷ· ἱστορεῖται γὰρ ὡς, εἰ καὶ ἦν τὸ Βυζάντιον πόλις καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑπὸ Σεβήρου αὐτοκράτορος Ῥωμαίων, καὶ ὑπετέθη Περινηθίοις—Περινηθος δὲ ἐστὶν ἡ Ἡράκλεια—τοῦ δὲ μεγάλου Κωνσταντίνου μεταγαγόντος ἐν αὐτῷ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις· κἀντεῦθεν καὶ οἱ τῆς δευτέρας συνόδου ἅγιοι πατέρες διωρίσαντο ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης. Τὸ δὲ χειροτονεῖσθαι σήμερον τὸν κατὰ καιροὺς ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς μητροπολίτου Ἡρακλείας οὐκ ἄλλοθὲν ἐστίν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ὑποτεθῆναι ὡς ἀνωθεν εἴρηται Περινηθίοις ἦτοι Ἡρακλεώταις τὴν πόλιν τοῦ Βύζαν-

1. Σύντ. Β', 248 - 249.

τος καὶ σημειῶσαι πόθεν δικαιῶται ὁ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην Κ/πόλεως. Εὔρηται δὲ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Σκυλίτση, ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης Στέφανος σύγκελλος ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Θεοφάνους διὰ τὸ προτελευτῆσαι τὸν Ἡρακλείας· ἡμεῖς δὲ εἶδομεν καὶ ἐπὶ βασιλείας Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, ὅτι Λεόντιος τις μοναχὸς... ἐχειροτονήθη παρὰ Δημητρίου Καισαρείας διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν πατριάρχης Κ/πόλεως». (1)

Ἐπὶ τοῦ ἑξῆς λοιπὸν ἀντίφασιν καὶ προφανῆ παραλογισμὸς εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ *Βαλσαμῶνος*—σύνηθες γὰρ τὸ τοιοῦτον τῷ ἀνδρὶ—διατιθεμένου αἰεὶ νὰ γράφῃ πρὸς εὐαρέσκειαν τῶν κρατούντων πάντοτε καὶ προσπαθοῦντος νὰ συμβιβάσῃ τὰ ἀσυμβίβαστα καὶ νὰ ἐναρμονίσῃ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐρμηνευομένους ἱεροὺς κανόνας πρὸς τοὺς πολιτικούς νόμους. Καὶ ἐνταῦθα π. χ. ὑποστηρίζει τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀνάσσειοντος Ἰσαακίου Ἀγγέλου περὶ ἀναδείξεως θρόνων καὶ ἐν γένει τὴν νομιμότητα τοῦ βασιλικοῦ τούτου προνομίου, καὶ τοῦτο παρὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Δ' οἰκ. συνόδου, ἥτις οὐ μόνον κατήργησε τὰς μητροπόλεις ἐκεῖνας, ὅσας αὐθαιρέτως βασιλεῖς ἀνήγαγον ἀπὸ ἐπισκοπῶν (ὡς τὴν Βηρυτόν), ἀλλὰ καὶ ἠκύρωσε τὰ αὐτοκρατ. θεσπίσματα καὶ περιώρισε τὸ πρᾶγμα, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, εἰς τὸν τιμητικὸν καὶ μόνον τίτλον τοῦ μητροπολίτου, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀφηρεῖτο θανόντος τοῦ οὕτως ἀναδεικνυομένου, ὡς ἐπὶ πρδγ. ὁ *Εὐχαΐτων Ἰωάννης* διὰ τὴν παιδείαν καὶ ἀρετὴν αὐτοῦ ἀνεδείχθη ὁ μητροπολίτης δόγματι βασιλικῷ καὶ ψηφίσματι πατριαρχικῷ, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὰ Εὐχαΐτα ἐγένοντο καὶ αὖθις ἐπισκοπὴ τῆς μητροπόλεως Γαγγρῶν. καὶ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ *Βαλσαμῶν*, «ὅτι οὐ μόνον τὸν εἰς πρᾶξιν ἀγαγόντα τὴν ἐπιχείρησιν κολάζει (ἢ σύνοδος), ἀλλὰ καὶ τὸν μόνον ἐπιχειροῦντα καὶ μὴ τύχη τοῦ ἐφετοῦ» (ἐνθ' ἀνωτ.) Ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα ὁσάκις ὑπὸ τῶν βασιλέων ἠρωτᾶτο ἢ ἐκκλησία, ὅτε διεσώζοντο τὰ δικαιώματα αὐτῆς. Κατὰ τὴν Δ' σύνοδον π. χ. ὁ *Οὐαλεντινιανὸς* ἐτίμησε διὰ ψηφίσματος τὴν ἐπισκοπὴν Νικαίας εἰς μητροπολιν, πρότερον ἐπισκοπὴν οὖσαν τῆς Νικομηδείας. προταθέντος ἐπὶ συνόδῳ τοῦ ψηφίσματος «οἱ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες εἶπον : τὴν αὐθεντίαν τοῦ μητροπολίτου ἐν ταῖς κατὰ Βιθυνίαν ἐκκλησίαις ὁ Νικομηδείας εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος ἔχει, τοῦ Νικαίας τὴν τιμὴν μόνην τοῦ μητροπολίτου ἔχοντος· τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἀγίᾳ παρέστη συνόδῳ» (αὐτ. Β', σ. 191). Τὸ αὐτὸ ἠκολούθησε καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, τοῦ *Μαρκιανοῦ* διὰ τὴν Χαλκηδόνα, ἥς ἡ ἀνάρρησις ἀνηνέχθη

1. Αὐτ. σ. 175.

εἰς τὴν σύνοδον πρὸς ἔγκρισιν ᾤδε : «εἰς τιμὴν τῆς τε ἁγίας μάρτυρος Ἐὐφροσύνης καὶ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος (τῶν πατέρων τῆς συνόδου) τὴν Χαλκηδονέων πόλιν, ἐν ἧ τὰ τῆς πίστεως τῆς ἁγίας κατὰ σύνοδον διεκροτήθη, μητροπόλεως ἔχειν πρεσβεία ἐπισπίσαμεν, ὀνόματι μόνω ταύτην τιμήσαντες σωζομένου δηλαδὴ τῆ Νικομηδέων μητροπόλει τοῦ ἰδίου ἀξιώματος» (αὐτ. 165·6). καὶ οἱ μητροπολίται Νικαίας καὶ Χαλκηδόνος ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν Βιθυνῶν ἐξελέγοντο καὶ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Νικομηδείας ἐχειροτονοῦντο. Ἄλλὰ διαλυθεισῶν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Βιθυνίας ἐν τῇ παραδρόμῃ τοῦ χρόνου καὶ τῆ τῶν περιστάσεων συνεκδρομῇ τὸ δικαίωμα τῆς τε ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τῶν εἰρημένων μητροπολιτῶν περιήλθε τῇ ἐν Κ/πόλει ἐνδημούσῃ συνόδῳ καὶ τῷ οἰκουμένικῳ πατριάρχῃ καὶ μόνῳ τοῦ Ἡρακλείας διετηρήθησαν τὰ δικαιώματα ἀπαραχάρακτα, καίτοι δὲν ἐξοφασθῆσαν διὰ συνοδικῶν κανόνων.

Περαίνοντες τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐπισυνάπτομεν ἄρθρον τοῦ *Γεδεῶν*, ὅπερ δύο μῆνας μετὰ τὸν προεδρικὸν ἐν τῇ ἀκαδημαϊκῇ συνελεύσει λόγον «περὶ τῶν ἀσυστάτων προνομίων τῆς Ἡρακλείας», ἐγράφη καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς δύο συνεχείας ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἐφημερίδι «Ταχυδρόμος» τῆς 19 καὶ 20 Αὐγούστου 1930. Ἀφῆνω τὸν ἀναγνώστην νὰ σχηματίσῃ γνώμην περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν φρονημάτων τοῦ ὑπογραμμίζων ἐλάχιστα σημεῖα. Ἀναφέρεται εἰς τὰ γεγονότα τοῦ 1919 ἐπερὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιτιθέμενος σφόδρα κατὰ τῶν ἐπιδιωκόντων προώθησιν τῆς τάσεως ταύτης τῶν Ἑλλήνων, οὓς δὲν κατονομάζει, πλὴν τοῦ τοποτηρητοῦ Προύσης *Δωροθέου Μαρμέλη*. ἀλλ' εἶναι γνωστοὶ ἱεράρχαι τινές, ἐν οἷς περιλαμβάνεται ὁ ἐν τοῖς μακαριστοῖς Ἡρακλείας *Φιλάρτος Βαφείδης* καὶ ὁ τότε Τραπεζοῦντος *Χρῦσανθος*. Ἀνηλεῶς κακολογεῖ (καὶ ἴσως εἶχε δίκαιον) τὸν πρῶτον Λεοντουπόλεως *Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην*, ὅστις εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ ἐν Παρισίας λαμπρὸν ἐντὸς θαυμασίου δάσους μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου, καὶ συνεργάζετο μετὰ τοῦ πρωτοπόρου τῆς κινήσεως ταύτης *Μελετίου Μεταξάκη*. Οὗτος συνοδευόμενος ὑπὸ ὁμάδος ἀνωτέρων φραγγοφορεμένων καὶ ἐξυρισμένων κληρικῶν, ἐν οἷς περιλαμβάνετο καὶ ὁ ἄρτι ἀποθανὼν ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς *Μιχαήλ* πρωτοσύγκελος τοῦ Ἀθηνῶν, ὁ ἀρχιμ. *Χρυσ. Παπαδόπουλος* καὶ ὁ δίκην πρωτονοταρίου ἐπόμενος ἀεὶ ταῖς τοιαύταις πρεσβείαις καθηγητῆς κ. *Α. Ἀλιβιζᾶτος* οἵτινες περιέφερον τὸν δίσκον τῆς ὀρθοδοξίας ὡς σύμβολον τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἢ τάληθές εἶπεῖν ὡς σύμβολον ὑποταγῆς καὶ ὑποδουλώσεως, ὡς ἐπεδίωκον οἱ Ἕλληες. Ἡ ἐπίσημος αὕτη ἀκολουθία τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἔκαμε καὶ τὸν ὑπερπόντιον εἰς Ἀμερικὴν πλοῦν. Ψάλλει τὸν ἀναβαλλόμενον τῷ Μεταξάκῃ.

Ἡ ἐνδεκάτη τοῦ Φαραώ

«Αἱ συναντήσεις καὶ κρίσεις, ἰδέαι καὶ γνώμαι περί βασιλικῶν διαζεύξεων καὶ ἀνασυζεύξεων, αἱ διασκεδάσασαι τοὺς ἀναγνώστας τῶν ἐφημερίδων ἐπὶ τινὰ καιρὸν, ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ ἐνὸς μηνὸς διὰ δηλώσεων καὶ βεβαιώσεων περὶ τῆς ἐνώσεως ἐκκλησιῶν τινῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἀσυνάρτητοι δὲ φλήναφοι φιλοξενοῦνται εἰς μίαν ἢ δύο ἐφημερίδας φιλικὰ διακειμένας πρὸς τὸν ἀνοήτως ἀδολεσχοῦντα. Τὴν Ἑσπερίαν ἐπεσκέψαντο πρό τινος κληρικοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σπαταλοῦντες τὸ κοινὸν χρήμα, κερδαίνοντες ἀναψυχὴν ἀπὸ κόπων ἀνυποστάτων, περιεργαζόμενοι μὲν πολλῶν ἀνθρώπων ἄστεα, ἀλλὰ νόον οὐ γνόντες, σταλέντες ἐκεῖ ὑπὸ τῆς ἐπ' αὐτῶν τεταγμένης συνοδικῆς ἀρχῆς πρὸς ἀνακάλυψιν... τοῦ ἀεικινήτου. Οἱ πολλοὶ οὗτοι κληρικοὶ συνῆλθον κατ' ἰδίαν καὶ συνεσκέφθησαν κατ' ἰδίαν, ἄνευ ἀδολεσχίας, ἄνευ πομπῶδων ἀποκαλύψεων καὶ θεωριῶν.

Ἄλλα παραδόξως, περιφέρεται σήμερον χάριν λουτρῶν εἰς τὴν δυσμικὴν Εὐρώπην ἄλλος κληρικὸς—ἐὰν ᾦναι τοιοῦτος καὶ ἐὰν θεωρῆ ἑαυτὸν λαϊκὸν μᾶλλον ἢ κληρικὸν—τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἀπομακρύνεται τόσον πολὺ τῶν παραδόσεων ὅλων καὶ τῆς ὅλης διδασκαλίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ φρονῶμεν, ὅτι ἀνήκει εἰς ἴδιον θρησκευτικὸν σύστημα. Καταυθεντῶν δὲ τῆς ὅλης ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐνῶ διοικεῖ κατὰ θεῖαν ἀνοχήν, ἄλλην Ἐκκλησίαν, ἀτιμωρητεῖ σφετερίζεται καὶ δίκαια καὶ σύμβολα προέδρου ξένου αὐτῷ πατριαρχικοῦ θρόνου, καὶ ἐκδίδει ρήτρας δογματικὰς, τῶν ὁποίων μάτην θὰ ζητήσῃ νὰ κατασκευάσῃ δικαιολογίαν οἰανδήποτ' οὔν. (ἐννοεῖ τὸν Μεταξάκη). Παραδείγματος χάριν .

«Εἰς τὸ Λονδῖνον ἔπρεπε νὰ συγκροτηθῆ συνέδριόν τι ἐκ δῆθεν ἀρχιερέων διοικούντων θρησκευτικὰς τινὰς ομάδας καὶ κοινότητος χριστιανικὰς. Μετέβησαν τινες τῶν περιεργωτέρων, τῶν μᾶλλον κούφων ἀρχιερέων τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας αὐτοὶ δὲ ἤθελον λάβει μέρος εἰς συσκέψεις περὶ ἐνώσεως ἢ προσεγγίσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Οὐδαμῶς ἐξετάζομεν ἀπὸ τίνος σήμερον αἰτίας, ἀφορμῆς ἢ προσώπου παρεκινήθησαν καὶ ἐνεπνεύσθησαν πρὸς τὴν ἐν Λονδίνω τόσον ἐπιδεικτικὴν μετάβασιν, χάριν ἀεροκυνηγήματος ἀσυγχωρήτου, τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ἀπὸ ἐξήντα ἢ ἐξήντα πέντε ἐτῶν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ λάβῃ τέλος." Ἐκτοτε ἐκραγεῖς καὶ ἐμπνεόμενος ἐντεῦθεν ὁ φοβερὸς *Εὐρυκλύδων* τῆς Γραφῆς ἐπλήρωσε ταραχῶν τὸν ἐν ἡμῖν χριστιανισμόν, καὶ τῶν ἐλλήνων ἐφούσκωσε κεφαλὰς τινὰς ἐγκεφάλου κενὰς, ἐδημιούργησεν ἀχρεῖους δημοκόπους, διέ-

φθειρεν ἱστορικά κείμενα, εἰσήγαγε τὴν ἐλεεινότητα καὶ τὴν μέχρι σήμερον ἐπικρατοῦσαν κακοδαιμονίαν εἰς τὸν ἀκμάζοντα μέχρι τοῦ 1872 πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων, οὗ τὸ πλούσιον ταμείον ἐληλάτησαν οἱ ἀπὸ τὰ τετραπέρατα τοῦ κόσμου καθηλωθέντες εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν μεγάλοι πατριῶται. Καὶ τότε ἤρχισεν ἡ κατὰ σλαύων καὶ ῥώσσων γελοία σταυροφορία δημοσιογράφων ἀνοήτων, νομιζόντων ὅτι θὰ ἐγείρωσι πόλεμον πέντε-ἕξ ἑκατομμυρίων γραικῶν κατὰ ἑκατομμυρίων ῥωσσικῶν ἑκατὸν καὶ πενήκοντα. Καὶ οἱ, κατ' εὐτυχίαν ὀλίγοι σαλπικταὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ἐπιζημίου ταύτης σταυροφορίας ἐβεβαίουν τὸν λαὸν καὶ τὸν λεγόμενον «κατώτερον κληρον» ὅτι, ὅταν τὸ Πατριαρχεῖον κατὰ καθῆκον ἀποκηρύξη ῥώσσους καὶ σέρβους ὡς τάχα σχισματικούς, καθὼς ἀπεκήρυξε τῷ 1872 τὸν βουλγαρικὸν λαόν, αἱ ἀγγλικανικαὶ χριστιανικαὶ κοινότητες, αἱ λεγόμεναι Ἐκκλησίαι, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποκήρυξιν ταύτην, θὰ συνενωθῶσι μετὰ τῶν ἀληθινῶν Ἐκκλησιῶν, δηλαδὴ τῶν ὀρθοδόξων, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ δὲ κυβέρνησις τῆς Μεγάλης Βρετανίας θὰ δώσῃ προθύμως εἰς τοὺς γραικοὺς ὅ,τι ὀνειρεύονται. Εὐτυχῶς οἱ γραικοὶ κατὰ ἐνενηντα τοῖς ἑκατὸν ἐπίστευον τὴν χριστιανικὴν Ρωσσίαν προστάτιδα τῶν ὀρθοδόξων ἐλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν βουλγάρων.

«Ἐκτοτε ἡ τοιαύτη διδασκαλία ἡ πολιτικοθησκευτικὴ κατήντησεν ἐπ' ὀλίγον νὰ ἐπικρατήσῃ γινομένη, κατ' ἀτυχίαν ἡμῶν, ὁ κακὸς δαίμων τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πατριάρχης *Ἀνθιμος ΣΤ'* (1871 - 73), ὁ παραπατήσας εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ βουλγαρικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, οὐδεμίαν εἶχε προτίμησιν πρὸς ἐκείνην ἢ ταύτην τὴν πολιτικοθησκευτικὴν διδασχὴν, ἐψύχρανεν ὁμως δι' ἄφρονος διοικήσεως τὰς σχέσεις ἡμῶν πρὸς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἄρκτου. Ὁ πατριάρχης *Ἰωακείμ Β'* (1873 - 78) καὶ ὁ μετ' αὐτὸν *Ἰωακείμ Γ'* (- 1884) ἀνασυνέδεσαν τὰς σχέσεις ἡμῶν μετὰ τῶν πρὸς βορρᾶν Ἐκκλησιῶν. Οἱ κατόπιν αὐτῶν μέχρι τοῦ *Κωνσταντίνου Ε'* μᾶλλον ἐθεράπευον τὸ παλάτι, καὶ μόνον οὗτος ἐνόμισεν, ὅτι ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς στενὴν τινα συνεννόησιν μετὰ τῶν ἀγγλικανῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων, λησμονήσας ὅτι πρὸς ἡμᾶς ἐπίσης δυσμενὴς ἦτο κατὰ τινα διδάσκαλον αὐτοῦ ποιητὴν (Τανταλίδης) ἡ ἀπόλυτος λοξότης τοῦ *Λουθήρου* καὶ *Καλβίνου*. Ὅτε τῷ 1899 ἐξέδωκα μικρὸν τι «ἐπεισόδιον ἐν τῷ ζητήματι τῆς μεταφράσεως τῶν Ἁγίων Γραφῶν», ὁ πρωτοσύγκελλος αὐτοῦ *Χρυσόστομος Καλαφάτης*, ὁ κατόπιν (1902) Δράμας καὶ (1910 - 22) Σμύρνης ἀνήγγειλέ μοι, ὅτι ὁ πατριάρχης ἐπεθύμει νὰ διευκολύνωμεν τὴν μετὰ τῶν ἀγγλικανικῶν προσέγγισιν διορθοῦντες καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς τῶν Γραφῶν μεταφράσεως δηλ. βεβηλώσεως.

Ἐφίνομεν τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας τῆς *Βικτωρίας* κροῦσιν τοῦ μεγάλου κώδωνος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ τόσας φορές, ὅσα ἦσαν τὰ ἔτη τῆς ἀποθανούσης· ἀλλ' αὐταὶ αἱ δηλώσεις σχέσεων ἀδελφικῶν ἔμενον ἀκόμη μακρὰν τοῦ γελοίου. Ὅτε ὁμως μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Ἰωακείμ ἦλθεν ὁ *Γερμανὸς* (1913-18), σχέσεων τοιούτων λόγος ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος, διότι ἐξηκολούθει ὁ μέγας πόλεμος. Καὶ μετὰ τὸ τέλος αὐτοῦ τὸ μὲν Φανάριον ἐδιδάσκετο τὴν «μεταπολεμικὴν ζωὴν» τὴν ἀποκομίζουσαν κούφους μόνον, οὐχὶ δὲ τοὺς ἔχοντας ἄρτιον τὸν ἐγκέφαλον, ὁ δὲ τότε τοποτηρητῆς προέβη ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα. Γινώσκομεν ὅλοι τὸν Προύσης *Δωροθέον*. Ἦτο καλὸς πρὸς τοὺς κόλακας καὶ τοὺς φίλους, ἀλλ' ἐξ ἀνιάτου μεγαλομανίας ἔδειξε διάθεσιν εἰς τὸ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς· καὶ ἐπειδὴ—ἀντιστάσεως μὴ οὕσης κίλ.—ἐνόμιζον οἱ περὶ αὐτὸν ὅτι πρέπει νὰ κολακεύσωμεν τοὺς ἐπισκοπιανούς, ἀκόμη καὶ ἐὰν πέπρωται νὰ ἐμπαιχθῇ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ἐδέχθη νὰ συγκλώσῃ τὰ ἀσύγκλωστα καὶ ὑπεδέχθη κατὰ τὸ τέλος μιᾶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ λειτουργίας ἀμερικανὸν τινα *Δάρλιγκτον*, φρονοῦντα ὅτι εἶναι ἐπίσκοπος, ἐχορήγησεν αὐτῷ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἐνέδυσσε μανδύαν ἀρχιερατικόν, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ποιμαντικὴν ράβδον, ἀλλὰ καὶ μίτραν ὀλίγον εὐρύχωρον ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ἐνῶ εἴχομεν καλοκαῖρι, ὄχι δὲ περίοδον ἀποκρηᾶς, ἐπέτρεψεν εἰς δῆθεν ἐπίσκοπον νὰ διανείμῃ ἀντίδωρον. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἐγένετο βεβαίως ἐμπαιγμὸς ἢ τοῦ ἀγγλικανικοῦ δόγματος ὑπὸ τοῦ Δωροθέου Προύσης ἢ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Δάρλιγκτον, οὐδεὶς δὲ κληρικὸς διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἐκλαϊκευσιν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ναοῦ, ἀφοῦ προηγήθη ἄλλη. Τῇ 19 Φεβρουαρίου 1919, καθ' ἣν ἡμέραν ἐχοροστάτει ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ «εἷς τις» ἀρχιερεὺς, τοῦ Δωροθέου λείποντος εἰς Παρισίους, ὁμᾶς ἀγυιοπαίδων εἴκοσιν ἢ τριάκοντα θορυβωδῶς εἰσήλασεν ἐν τῷ ναῷ, κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀντιδώρου, ἤρχισε νὰ ψάλλῃ «Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένα». Μετὰ τὰ τοιαῦτα δείγματα τῆς θρησκευτικῆς καὶ συνεπῶς ἐθνικῆς ἀποσυνθέσεως, ἐπῆλθεν ἄλλη περίοδος περισσότερον πάντολμος εἰς διαμπερῆ λήθην παραπέμψασα πολλὰ τῶν καθεστώτων. Κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον ἐκείνην χρονικὴν περίοδον, ἐκτὸς ἄλλων τινῶν ἐτολήθη, χωρὶς συγκλήσεως ἐκτάκτου συνόδου, χωρὶς ἐγγράφου συνεννοήσεως τῶν πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν, *ἡμιστὰ εὐσεβῆς προᾶξις, ἢ ἀναγνώρισις τῶν ἀμφισβητησίμων χειροτονιῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας*, εἰς τὴν ὁποῖαν ἄγνωστον ἂν θ' ἀνακαλύψωμεν τὴν λεγομένην «ἀποστολικὴν διαδοχὴν», ἣν ἔχει ἡ τῆς Ρώμης ἐκκλησία, ἡ τῶν κοπτῶν, ἀρμενίων, νεστοριανῶν καὶ τῶν Ιανσενιστῶν.

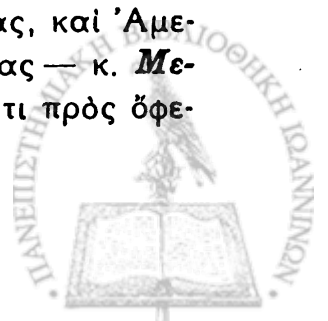

«᾽ἦτο καλόν, ἴσως δὲ καὶ δυνατὸν ἦτο ν' ἀνταλλάσσωμεν μόνον ἐπιστολάς εἰς συμπτώσεις ἑορτῶν μεγάλων, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένωμεν νὰ θεωρῶμεν ἐπισκόπους τοὺς ἔχοντας ἀμφισβητήσιμον τὴν ἱερωσύνην, καθίσταται πολὺ τολμηρὸν καὶ ἥκιστα εὐσεβές. Τί ὅμως ἐγένετο εἰς διάστημα τριάντα, σαράντα ἐτῶν ; Τίνα διόρθωσιν εἰς πλάνας, εἰς ἐσφαλμένας θεωρίας, εἰς ἀνυποστάτους καὶ «καινὰς διδαχὰς» εἰσήγαγον ; Ὅταν οἱ τὴν ἱστορίαν γινώσκοντες ἔλεγον εἰς τοὺς μεταρρυθμιστὰς καὶ τοὺς ἀνατροπεῖς ἱερῶν καθεστώτων, ὅτι πρέπει νὰ μὴ λησμονήσωμεν τὰ μεταξὺ τοῦ ἐν ἁγίοις πατριάρχου **Ἰερεμίου Β'** καὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς ἀπολύτου λοξότητος τοῦ Λουθήρου καὶ Καλβίνου γενόμενα, φῶς φανερὸν καὶ τώρα, καθὼς ἦτο τότε, τὸ συμπέρασμα τῶν σχέσεων καὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὀρθοδόξων καὶ διαμαρτυρομένων. Ἐζήτουν οἱ τελευταῖοι τὴν ἀναγνώρισιν τῆς δῆθεν ἐκκλησίας αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἄνευ ἀφαιρέσεως τῶν ἐν τῇ κατ' αὐτοὺς πίστει παρεισφρησασῶν κακοδοξιῶν' καὶ ἐὰν ἢ καθ' ὀλοκληρίαν ἀληθῆς ἢ πρὸς τὸν πάπαν **Γρηγόριον ΙΓ'** ἐπιστολῇ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰερεμίου, δεικνύεται εἰς αὐτὴν ἢ ἀγανάκτησις τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, παρομοιάζοντος τοὺς διαμαρτυρομένους πρὸς καπήλους ἀναμιγνύοντας τὸν καλὸν οἶνον μετὰ οἴνου ἀχρείου ἢ ὕδατος.

«Ὅ,τι ἐγένετο τότε, θὰ γίνεταί καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν, διότι δογματικαὶ διδασκαλῖαι καὶ καθεστῶτα Ἐκκλησιῶν, ἀριθμοῦντα αἰῶνων ἡλικίαν, δυσκόλως ἢ οὐδέποτε καταλείπονται. Ἀπὸ τοῦ 1875, ὅτε συνήθροίζον ἡμᾶς εἰς τὴν Βόνναν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν παλαιοκαθολικῶν καὶ εἰς ἀκολούθους συνεντεύξεις ἡμῶν καὶ ἐκείνων τίνα τῶν δογματικῶν αὐτῶν πλανῶν ἀφήκαν ; Ἡ παλαιὰ κωμῶδιὰ τῶν πρὸς τὸν Ἰερεμίαν γραφόντων ἐπανελαμβάνετο, καὶ τὸ παλαιοκαθολικὸν καθεστῶς ἔμενε τὸ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐπισκόπου αὐτῶν **Ράγκενς** καὶ τοῦ πρώτου ἱεροδιδασκάλου αὐτῶν **Δοίλιγγερ** μέχρι τοῦ τελευταίου **Μισιῶ**».

Τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ Γεδεών.

«Ἐν τούτοις εἰς ἀπομεμακρυσμένον τινὰ τόπον λαμβάνουσι χώραν ἀντιδογματικαὶ καὶ ἀσυνάρτητοι πράξεις, ὧν ἐνώπιον βωβοὶ μένουσιν οἱ συνοδικοὶ τῆς δυστυχοῦς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας : διότι ταύτην ὑποδεικνύουσιν οἱ ὡς ἄνω χαρακτηρισμοὶ τῆς λέξεως πράξεις. Ἐπιστατεῖ τῶν πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης ὁ μακαριώτατος πάπας καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου, καὶ Ἀφρικῆς, ἄλλοτε δὲ καὶ Εὐρώπης, καὶ Ἀσίας, καὶ Ἀμερικῆς — ἐν προσεχεῖ δὲ μέλλοντι βεβαίως καὶ Αὐστραλίας — κ. **Μελέτιος Μεταξάκης**. Ἀνὴρ εὐπαιδευτος θέλων νὰ πράττη τι πρὸς ὄφε-

λος τῶν περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ χαρακτήρ ἀνήρεμος, ἀναλαβὼν νὰ κυνηγήσῃ τὴν εὐεστῶ τῆς Ἐκκλησίας διὰ βαθμιαίας ἀνατροπῆς ἱερῶν καθεστώτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τρόπων καὶ μέσων ἀγυρτικῶν, ἀνθρωπίνως ἀσυγχωρήτων, ἐκκλησιαστικῶς δὲ καὶ ἀξίων ποινῆς, ὡς ἦτο τιμωρίας ἄξιον τὸ μασκάρευμα τῆς ἱερωσύνης εἰς τὸν ἀποκρηάτικον μεταμφιεσμὸν τοῦ δῆθεν ἐπισκόπου Ἰακώβου Δάρλιγκτον.

«Εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας ὀλίγην ἱστορίαν τῆς δυστυχοῦς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἐρωτῶντας καὶ μανθάνοντας, ὅτι τριάντα μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ΚΠόλεως ἔτη καὶ σαράντα πέντε μετὰ τὴν ὀπωσδήποτε διεξαχθεῖσαν ἐν Φλωρεντία σύνοδον, αἱ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαι καθώρισαν εἰς ἴδιον τόμον τὸν τρόπον ἢ τὴν ἱεράν ἀκολουθίαν τῆς εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν προσελεύσεως τῶν εἰς τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν ἀνηκόντων καὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην οἱ δυτικοὶ ἔπρεπε νὰ χρίωνται μόνον δι' ἀγίου μύρου κατὰ τὴν τὴν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν κατάταξιν, ὅχι δὲ νὰ βαπτίζονται — διότι θὰ ἦτο τὸ τοιοῦτον ἀναβαπτισμὸς, ὅχι βάπτισμα. Παρατρέχομεν τὰς πρὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος σκηνάς, ὅσας ἐδημιούργει τοῦ ἀρχολιπάρου πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Καρακάλου ἢ κατὰ πτυστος συνεργασίᾳ μετὰ φανατικοῦ τινος καλογήρου, διότι εἰς τὴν συμπαιγνίαν ἐκείνην ἔθεσε φονικὸν τέλος ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις· ἀλλ' ἔκτοτε ἂν καὶ πολλάκις ἐνεπαίχθη τὸ βάπτισμα τῶν ἀλλοδόξων ἐν τούτοις ὅλοι συνεφώνησαν εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ παλαιοῦ συνοδικοῦ τόμου, ὑπερεγκύρου ὄντος, ὅτι ἡ ἀπόφασις ἐκείνη συνεφώνει πρὸς τὴν διηνεκὴν πρᾶξιν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. αὕτη ἔχριε δι' ἀγίου μύρου μόνον — φρονίμως καὶ δικαίως — τοὺς ἐκ τῶν δυτικῶν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν προσερχομένους, ἐβάπτιζε δὲ — φρονιμώτατα καὶ δικαιοτάτα — τοὺς ἐκ τῶν διαμαρτυρομένων χριστιανικῶν κοινοτήτων ἐρχομένους. Πρὸ διακοσίων εἴκοσιν ἐτῶν τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῷ κατὰ τῆς Ρώμης διαρκεῖ πολέμῳ, συμμάχων ἴσως χρήζοντα, μᾶλλον δὲ ἐπιθυμίαν πολιτικοθησκευτικὴν ἱκανοποιοῦντα τοῦ Μεγάλου Πέτρου τῆς Ρωσσίας, ἐνέκριναν νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν οἱ διαμαρτυρόμενοι διὰ τοῦ ἀγίου χρίσματος μόνον. Μετὰ δέκα ἔτη καὶ ἐπὶ τοῦ τοῦ αὐτοῦ Μ. Πέτρου, ἄλλη πατριαρχικὴ ἀπόφασις ἐπεκύρωσε τὴν πρώτην. Παρῆλθον ἑναγεῖς τε καὶ ἅγιοι Πέτροι, μεγάλοι καὶ μικροί, περιεφρονήθησαν αἱ συνοδικαὶ ἐκεῖναι ἀποφάσεις ὀρθοδόξως ἐκτιμηθεῖσαι, διαμαρτυρόμενοι δὲ καὶ κατόλικοι ἐβαπτίζοντο, ἵνα μὴ ἔχωμεν διαφόρους ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος.

«Ὅπωσδήποτε σήμερον διαμαρτυρομένους, ἐν οἷς καὶ ἀγγλικανούς, καὶ βαπτίζομεν καὶ χρίομεν, κατόλικους δὲ χρίομεν μόνον καθό πλησιεστέρους ἡμῖν. Ἐν τούτοις ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἔρχεται ἡ

εἶδησις, ὅτι συνοδικῶς δῆθεν δηλαδὴ διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως, οἱ ἀγγλικανοὶ ἐθεωρήθησαν βεβαπτισμένοι καὶ διετάχθησαν οἱ κληρικοὶ νὰ δέχωνται τούτους εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν διὰ χρίσματος μόνον, ἀλλὰ νὰ δέχωνται καὶ τοὺς κατόλικους, βαπτιζομένους, εἴτ' οὖν κατὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκδοχὴν ἀναβαπτιζομένους. Ἄγνοοῦμεν ἐὰν εὐρέθη κανεὶς ἀρχιερεὺς ἐκ τῶν νομίμως καὶ κανονικῶς ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Φωτίου χειροτονηθέντων, ὑποτονθορίζων ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τοῦ κανονικοῦ καὶ χριστιανικῶς ὀρθοδόξου ἢ οὐ, τῆς *ἀμελετήτου τοῦ Μελετίου* πράξεως. Ὑποθέτομεν, ὅτι ἔδωκέ τινας ὑποσχέσεις εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν χάσκακας περὶ «οὐρανοποιήσεως τῆς γῆς» παραδείγματος χάριν, κατὰ τὸν κ. *Ἀρνέλλον* πολιτικοθησκευτικὰς θεωρίας ἀναπτύσσων καὶ τοιουτοτρόπως εὐκολύνων τὴν ἀνακήρυξιν ἑαυτοῦ ὡς πρώτου ἐν ἴσοις μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων ἀρχιερέων ἢ καὶ ὡς πάπα τῆς «πάσης γῆς Αἰγύπτου» δογματοθετοῦντος ἄνευ συνόδου, νομίζοντος ἑαυτὸν βεβαίως ἀλάθητον δῆθεν πάπαν. λησμονοῦντος ὅμως ὅτι εἶναι ἀπλοῦς ἀμποῦ - ἀμπά — πατήρ πατέρων.

«Κατὰ θείαν ἀνοχήν, εἰς τὸ Λάμπεθ ἀνηγγέλθη συγκροτούμενον ἀκροατήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκλήθησαν νὰ παρασταθῶσι δι' ἀντιπροσώπων αἱ ὀρθόδοξοι τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαι. Δυνατὸν ἦτο καὶ ἀξιοπρεπὲς ὅλοι οἱ κληρικοὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ν' ἀντιπροσωπευθῶσι δι' ἑνὸς ἢ δύο. Ἦτο δ' ἀξιοπρεπὲς καὶ δυνατὸν νὰ μεταβῶσιν ἀντιπρόσωποι οὐχὶ Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τῶν παρ' ἐκάστη ἢ ἐν ἐκάστη τούτων διδασκῶν τῆς θεολογίας. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1874 συγκροτηθεῖσαν ὁμήγυριν τῶν παλαιοκαθολικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέβησαν καὶ τινες αὐτόκλητοι παπάδες, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐν Βραΐλα (ἢ Γαλαζιῶ) ἱερατεύων *Νικηφόρος Παπαδάκης* ὁ σιναΐτης, ἀνηγγέλθη ἡ συναγωγὴ τοῦ 1875 ἐν Βόννῃ. Ἄλλ' ἢ περὶ τὸν πατριάρχην *Ἰωακείμ Β'* ἀρχιερεῖς ἐνέκριναν νὰ μεταβῶσιν εἰς Βόνναν δύο θεολογοδιδάκτορες ἀρχιμανδριῖται καὶ καθηγηταί, ὁ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς *Φιλόθεος Βρυέννιος*, καὶ ὁ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς *Ἰωάννης Ἀναστασιάδης*. ἦσαν ἀντιπρόσωποι τῶν ἐχόντων δίπλωμα θεολογικῆς τινος σχολῆς. Ἄλλ' οἱ δημοκόποι τῶν Ἀθηνῶν ἐννόουν ἐκπροσώπησιν πολυτελεστέραν καὶ κατόπιν ἐκτύπωσιν καὶ διάδοσιν ἐκθέσεων, ἀντεκθέσεων καὶ συζητήσεων. Ἡ δημοκοπία σήμερον, ἢ ἐπίδειξις, ἢ δοξοκοπία, ἢ ἀμετροεπῆς ἀδολεσχία συνηνώθησαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κ. Μελετίου.

«Μετέβη εἰς τὸ παλάτιον Λάμπεθ, ἀντιπροσωπεύων τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, δῆλα δὴ καθὼς πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἄρα δεύτερος τῇ τάξει, καὶ συνεπῶς ἐν ἐπισήμοις συσκέψεσιν ἔπρεπε νὰ καθεσθῶσι πρὶν αὐτοῦ οἱ τοῦ πατριαρχείου ΚΠόλεως ἀντιπρόσωποι. Δυστυχῶς

αὐτοὶ ἰδέαν ἀξιοπρεπείας μὴ ἔχοντες, μήτε συνείδησιν τῆς ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ κόσμῳ θέσεως αὐτῶν ἀφήκαν αὐτὸν πρῶτον εὐχόμενον καὶ ἐπὶ τὰ φων ἀγνώστων ἢ γνωστῶν προσευχὰς ἀναπέμποντα, δίδοντα ὑποσχέσεις καὶ ὑπὸ ἡμιμαθῶν παπάδων ἀνευφημούμενον ὡς «πρωθιεράρχην» τῆς ὀρθοδοξίας, καθὼς εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» φαίνεται (σελ. 252, στ. β'). "Ὅτι δὲ προκαλεῖ πάντα ταῦτα αὐτός, δεικνύουσι καὶ αἱ φωτογραφικαὶ παραστάσεις αὐτοῦ, τὰς ὁποίας διαδίδει μίᾳ κυρίως ἐφημερίς. Εἰς τελευταῖόν τι φωτογραφικόν αὐτοῦ σύμπλεγμα μετὰ τινος ἐπισκόπου ἀγγλικανοῦ διακρίνει τις τὸν μακαριώτατον κ. Μελέτιον ἔχοντα ἀνηρτημένον εἰς τὸν λαιμὸν ὄχι ἐγκόλπιον, ἀλλὰ τὸν δικέφαλον ἀετόν. Τοιοῦτό τι κόσμημα κατεσκεύασε δι' ἑαυτὸν ὁ ἀείμνηστος *Ἰωάννημ Γ'*, κανονικὸς καὶ νόμιμος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης, ἀφοῦ ἀπὸ τινων αἰώνων εἰς τὰς σφραγίδας αὐτῶν οἱ πατριάρχαι τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἐπέγραφον τὸν δικέφαλον ἀετόν. Αὐτὸ τὸ κομψὸν ἐγκόλπιον ὁ Ἰωάννημ ἀνήρτησεν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀειμνήστου *βασιλέως τῆς Σερβίας Πέτρου*, κατὰ τὴν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, τὸν Μάρτιον τοῦ 1910. *Οἱ πατριάρχαι τῆς Ἀλεξανδρείας ἔχουσι τὸν λέοντα τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὁ δὲ μακαριώτατος κ. Μεταξάκης αὐτὸ τὸ σύμβολον ἔπρεπεν εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ νὰ προσκολλήσῃ, διότι ὁ δικέφαλος ἀετὸς εἰς ἕτερον προσιδιάζει πατριάρχην. Ὁ φορῶν αὐτὸν ἢ σφετερίζεται κόσμημα καὶ σύμβολον ἀνήκον εἰς ἄλλον, ἢ πράττει τοῦτο συγγέων ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας ἱεράς, καὶ συγγέων ὄρια ἐξουσιῶν ἢ ἀγνοῶν τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θέσιν αὐτοῦ ἢ ζητῶν νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς ἥκιστα λεπτολογουντας τὰς ἱεράς συνηθείας ἡμῶν ἀγγλικανούς. Οὕτω δὲ κεκοσμημένος ὡς πρῶτος τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ περιστοιχούμενος ὑπὸ ἡμιμαθῶν ἢ τυχοδιωκτῶν, ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν εἰς ἱεράς τελετὰς καὶ εἰς ἡμιῖεράς συγκεντρώσεις ὡς τὸν πρῶτον τῶν ἀρχιερέων καὶ πατριαρχῶν, τὸν ὁποῖον εἰς τόσας φλυαρίας οὐδεὶς ἠρώτησε πῶς «θερίζει ὄπου οὐκ ἔσπειρεν»⁽¹⁾. Ἴσως τις ἔβλεπεν εἰς τὰς τοιαύτας πομπὰς καὶ τὰ κλεπτόμενα ἱερά αὐτοκρατορικὰ σύμβολα καὶ τὰ ἐγκώμια τῶν περὶ αὐτὸν ἀνοήτων, ἀναπαριστάμενον τὸ καταδικασθὲν ὑπὸ δύο συνόδων κωμικὸν δράμα τὸ κατὰ τὸν αἰρετικὸν πατριάρχην *Παῦλον τὸν Σαμοσατέα*. Ἡ*

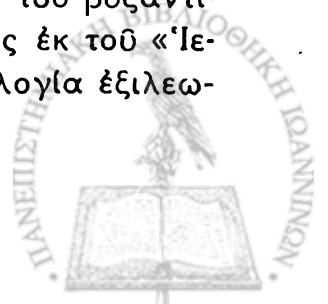
1. Ταῦτα ὅμως κατόπιν ἐορτῆς καὶ πού νὰ ἐγνώριζες, ὅτι τὸ σύμβολον τοῦτο, ἐπισήμως εἰς τὴν α' σύγκλησιν τῆς Ἱεραρχίας ὁ ἀείμνηστος Κασσανδρεῖας ὠνόμασε μασωνικόν, ἐγὼ δὲ εἰς δύο τῶν κυκλοφορούντων ἔργων τρανῶς ἀπέδειξα καὶ ἔκτοτε ἰδίως ἐξήγειρα δεινὴν μὴνιν τῶν ἐνόχων

συνοδική καταδίκη τῆς τε δοξομανίας καὶ κακοδοξίας τοῦ Σαμοσατέως ἄς μένη πάντοτε εἰς τὴν μνήμην τοῦ μακαριωτάτου κ. Μελετίου, ἔχοντας ἀρκετὸν πνεῦμα, ὥστε νὰ διακρίνη τοὺς ἡμιμαθεῖς τῶν ἀμαθῶν, τοὺς εἰλικρινεῖς ἀπὸ τῶν δολίων, καὶ ν' ἀποδιώκῃ ἀπὸ τῆς φαντασίας αὐτοῦ κάθε καπνὸν οἰήσεως, τὸν ὁποῖον ὑποτρέφουσιν ἐκ νότου καὶ δυσμῶν ψωμοκόλακες τυχοδιώκται. Μεταβαίνει ἢ μετέβη εἰς ἱαματικά τινα λουτρά. καὶ πιστεύομεν, ὅτι τὸν ἀπράγμονα βίον διάγων ἐπὶ τινα καιρὸν θὰ περιποιηθῆ ἑαυτὸν, ὅπως φανῆ κατόπιν—σιωπῶν ὅμως—χρήσιμος εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Καὶ ἐὰν ποτε ἐνθυμηθῆ ν' ἀνατείνῃ τὸν νοῦν εἰς τὸν τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας ἀνεχόμενον Θεόν, ἄς παρακαλέσῃ αὐτόν, ὡς ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἵνα μὴ μόνον τοὺς πόδας ἢ τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν νὰ νίψῃ. Ἐὰν δὲ διπλῆς ἀπονίψεως τοιαύτης ἔχομεν ἀνάγκην πάντες, ἀλλὰ μάλιστα οἱ λαοὺς καὶ κοινότητας διοικοῦντες κὶ ἐποπτεύοντες ἄρχοντες, ἱεροὶ καὶ κοσμικοὶ, θὰ ὁμολογήσωμεν εὐσυνειδήτως, ὅτι εἰς πᾶν αὐτῶν βῆμα διὰ πᾶσαν τοῦ βίου στιγμήν ἔχουσιν ἀνάγκην πολλὴν νίψεως καὶ νήψεως. (Σημ. "Ἀρχεται ἢ κάθαρσις εἰς τὸν μακαρίτην).

M. I. Γ.

Τὸ ἄρθρον τοῦτο τοῦ ἀειμνήστου Γεδεῶν εἶναι παραστατικώτατον καὶ μετ' ἀντικειμενικότητος γεγραμμένον. Εἶναι καταπέλτης ἀκριβῶς κατὰ τῶν νεωτεριζόντων καὶ ρευστὴν τὴν συνείδησιν κεκτημένων. Εἶναι κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν σωφρονούντων Ἑλλήνων καὶ συντηρητικῶν ὀρθοδόξων. Εἶναι τὸ βαθύ αἴσθημα τῶν ἱερῶν παραδόσεων, ὅπερ ἐκχυλίζει ἐκ τῶν ἐγκάτων (de profundis) ὡς ζωηρὰ ἀπάντησις κατὰ τῶν καινοτομοούντων. Εἶναι τέλος ἡ τελευταία ἔκλαμψις τοῦ καθ' ὄλον τὸν βίον ἀγωνισαμένου «ὑπὲρ βωμῶν καὶ πατρῶων ἐδῶν» μεγάλου ἄρχοντος τῶν πατριαρχείων. Ἄλλ' εἶναι καὶ μία ἀντιπελάργησις. Εἶναι τρόπον τινὰ εἶδος λιβέλλου πρὸς τοὺς γλωσσαλγοῦντας καὶ δεινοὺς ἐπικριτὰς τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ λόγου· ὑποχώρησις πρὸ τῆς γεν. κατακραυγῆς. *Ὁ ἀνὴρ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενος ἤθελε νὰ ἀνακύψῃ ἐκ τῆς δεινῆς πτώσεως. Εἶναι ἐξιλέωσις.* Ἐξέλεξε τὸ θέμα τοῦτο, καίτοι δὲν ἦτο ἔωλον καὶ τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἀπὸ μακροῦ ἐγκυμονούμενον καὶ δρώμενον διὰ νὰ μὴ λησμονήσῃ καὶ τὴν παλαιὰν τοῦ ἱεροκατηγόρου συνήθειαν. Ταύτοχρόνως ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Ἀγιορειτικῷ ἡμερολογίῳ» καὶ ἄλλο σχετικὸν ἄρθρον κατὰ τοῦ νέου Ἡμερολογίου, κόλαφον κατὰ κόρρης Λατίνων ἰσχυρόν, πρὸς οὓς διεδίδετο, ὅτι ἐκλινεν. «Ὁ χαρακτήρ τοῦ βυζαντινοῦ ἀγῶνος δικαιούμενος, *Γεδεῶν*, 1931». (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἱεροῦ «Συνδέσμου»). Εἶναι τὸ κύκνειον ἄσμα, οἶονεὶ ἀπολογία ἐξιλεω-

τική πρὸς τοὺς ἀδυσωπήτους ἐπικριτάς του. Εἶναι ἄξιον καὶ ἀντάξιον τοῦ καλάμου τοῦ καλοῦ Γεδεών, καὶ μόνον μίαν ἔλλειψιν παρουσιάζει, ὅτι τὸ «Ἕλλην καὶ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς διαλέξεως ταύτης καὶ ἐξῆς γράφει οὐχὶ διὰ κεφαλαίου. εὖρεν αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς μικροὺς «Ἕλληνας, οἵτινες εἶναι ὑπαίτιοι διὰ τὴν ἐπενεχθεῖσαν σμικρότητα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ παρούσα διατριβὴ τοῦ βυζαντινοῦ ἀγῶνος δικαιομένου ἐγένετο διάλεξις εἰς τὸν ἐνταῦθα Ροτεριανὸν «Ομιλον ἐκ φιλικῆς ἀξιώσεως τοῦ προέδρου αὐτοῦ κ. Σπ. Λομβάρδου κλπ.

Οὐδὲν τὸ ἀπᾶδον καὶ ἐπίμεμπτον εὐρίσκω ἐν τῇ «Ἐνδεκάτῃ τοῦ Φαραῶ» πλὴν τοῦ φιλορρωσισμοῦ, ὅστις ὅμως χρονολογεῖται ἀφότου ἐγένετο διευθυντῆς τῆς «Ἐκκλησ. ἀληθείας». καὶ ἐπαύθη μὲν ὀλίγα ἔτη, ἀλλ' ἐπανῆλθε πρὸς μεγίστην χαρὰν τῶν μοναχῶν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐν Ἀθῶ, πρὸς οὓς μέχρι τέλους διετήρησε ἀγνότητα φιλίας, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι τὴν γενναιοδωρίαν εἰς τὰς ἐκδόσεις του, εἶχεν ἄλλως ἐν τούτῳ καὶ ἄλλους τρανοὺς ρωσοπλήκτους ἐν Φαναρίῳ, ὡς ἀπέδειξαν τὰ σκάνδαλα τοῦ 1873, καθ' ἃ, ἀνθισταμένης τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἑλλήνων ἀπολοφυρομένων καὶ καταρωμένων, σύσσωμος ἡ ἁγία σύνοδος ἐγκαθίδρυε ρῶσον ἡγούμενον ἐν τῇ μονῇ. Τότε ἐξεδόθη ἡ ἀπολογία αὐτῶν ἐν Φαναρίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Φιλαλήθης» καὶ οὗτος ἦτο—μοὶ ἀπεκάλυψε τὸ πρόσωπον αὐτὸς ὁ Γεδεών—ὁ γραμματεὺς τῶν πατριαρχείων *Ἰωάννης Τανταλίδης*. Ἡθέλησα πρὶν νὰ δικαιολογήσω πῶς αὐτόν, ἀλλ' ὁ ἀναγινώσκων τὸ ἄρθρον θὰ πεισθῆ, ὅτι δὲν ἔχω δίκαιον. Μετὰ ταῦτα ὡς ἄλλος *Προκόπιος ὁ Καισαρεύς* ὁ καλὸς *Γεδεών* χαίρειν εἰπὼν εἰς τὰ κανονικὰ ἔδωκεν εἰς φῶς τὰ «ἀνέκδοτα» ἧτοι *τὴν φαναρωτικὴν ἡθρογραφίαν αἴρων πάντα γλώσσης χαλινόν*. ἐφιλοδόξησεν ὁ ἀνὴρ νὰ μιμηθῆ τὴν τερατώδη λιβελλογραφίαν τὸν «Ἐρμηλον» τοῦ Περδικάρη, Βιέννη (1817), ὅστις εἶχεν πάλιν ὡς πρότυπον τὸν «Λούκιον ὄνον»!!! Ἄλλὰ διὰ νὰ εἶμαι δίκαιος, καίτοι ὁ σκοπὸς παρεμφερῆς εἶναι, ὅμως ὁ Γεδεών συνεκρατήθη πῶς καὶ φαίνεται σεμνότερος τοῦ φιλοψόγου καὶ ἀθυροστόμου ἐκείνου ἀσκληπιάδου, ὅστις διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν μῶμον καὶ τὸν διασυρμὸν τῶν ἀρχιερέων μετέθεσε τὴν σκηνὴν ἀπὸ ΚΠόλεως εἰς Βλαχίαν! Ἄλλ' ἡμεῖς ἐνταῦθα σεβόμενοι τὴν μνήμην αὐτοῦ, ὅστις *τόσα καλὰ προσέφευρεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ γένει, δὲν θὰ ταράξωμεν τὸν μακάριον ὕπνον*· διὸ ἐξαιτούμεθα ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ἔλεος τοῦ Ὑψίστου. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ θέμα.

7. Πῶς συνεβιβάσθησαν τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας πρὸς τὰ πρωτεῖα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

Εἰς τὴν Α' οἰκουμένην σύνοδον ἀνηνέχθησαν ἀνωμαλῆαι συμ-

βαίνουσαι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὡς πρὸς τὰ δικαιώματα τῶν ἐπισκόπων, ἅπερ ἐστραγγαλίζοντο, ὡς φαίνεται, ὑπὸ ἐκείνων τῶν ἰσχυροτέρων πόλεων, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ζ' κανόνος. καὶ τότε ἀνεγνώρισαν μὲν τοῦ Ἀλεξανδρείας «τὴν ἐξουσίαν πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει», δικαιολογοῦντες τοῦτο οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι πατέρες: «ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν». καὶ τὸ δικαίωμα εἶχον τοῦτο *οἱ ἐπίσκοποι τῶν δύο μεγαλοπόλεων νὰ χειροτονῶσι τοὺς ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτῶν ἐπισκόπους*, ἀλλὰ κατωχύρῳσαν καὶ τῶν ἄλλων τὰ δίκαια. «ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις», ὅπως καὶ διὰ τοῦ Ζ' τὰ τοῦ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ὡς εἶδομεν, ἐπειδὴ μητρόπολις ἦν αὕτη τῆς μεγάλης ἐκείνης διοικήσεως. Ἐπεσφράγισαν δὲ ταῦτα διὰ τῆς θεμελιώδους τοῦ ζ' κανόνος ρήτρας. *«Τὰ ἀρχαῖα κρατεῖτω . . . καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σώζεσθαι τὰ πρεσβεῖα ταῖς ἐκκλησίαις»*. Ἀλλὰ σπουδαιότερον ἐξητάσθη τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν τῇ Δ' οἰκ. συνόδῳ. Αὕτη διὰ τοῦ ιβ' κανόνος ἀπεφαίνετο: «Ὅσαι πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι μόνης ἀπολαυέτωσαν τιμῆς καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν διοικῶν ἐπίσκοπος δηλονότι *σωζομένων τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οἰκείων δικαίων*». Τοῦτο εἶναι σύμφωνον ἀκριβῶς πρὸς τὸ λεχθὲν ἀνωτέρω «σώζεσθαι τὰ πρεσβεῖα ταῖς ἐκκλησίαις», καὶ ὅπερ ὁ Σωκράτης σχολιάζων γράφει: «τότε δὲ καὶ ὄρον ἐκφέρουσιν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον τὰ πρεσβεῖα ἔχειν τῆς τιμῆς μετὰ τὸν Ῥώμης διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην . . . καὶ πατριάρχας κατέστησαν διανεμόμενοι τὰς ἐκκλησίας, ὥστε τοὺς ὑπὲρ διοικήσιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίαις ἐκκλησίαις μὴ ὑπερβαίνειν· τοῦτο γὰρ πρότερον διὰ τοὺς διωγμοὺς ἐγένετο ἀδιαφόρως· καὶ κληροῦται μὲν Νεκτάριος τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θράκην». (1) Τὸ γεγονός τοῦτο κατ' ἀλήθειαν συνετελέσθη δι' ἀποφάσεως τῆς Β' οἰκ. συνόδου, καθ' ἣν ὁ μὲν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως προσήρτησεν ἐαυτῷ τὴν Θράκην, ὁ Καισαρείας Ἑλλάδιος καὶ διάδοχος τοῦ μεγ. Βασιλείου τὴν ἀπὸ Βιθυνίας μέχρις Ἀρμενίας ποντικῆς καὶ *Γρηγόριος ὁ Νύσσης*, τὴν Ἀσιανὴν διοίκησιν, *Ἀμφιλόχιος* ὁ Ἰκονίου καὶ *Ὀπτιμος* ὁ Ἀντιοχείας τὴν Πισιδίαν, τὴν τῆς Μελιτηνῆς ἐπαρχίαν *Ὀτρῆιος* καὶ τὰς ἐν Ἀνατολῇ ἐκκλησίας *Πελάγιος* ὁ Λαοδικείας καὶ *Διόδωρος* ὁ Ταρσοῦ. Ἄλλ' ὑπελείποντο αἱ ἐκτὸς τῆς Θράκης καὶ ἐν τῇ μικρᾷ Σκυ-

1) Ἐκκλ. ἱστορ. Ε', 8, Patr. Migne. 67, στ. 577 — 580.

θία ἐκκλησῖαι, ταύτας ἔλαβον **Τερέντιος** ὁ Τομέων καὶ **Μαρτύριος** ὁ Μαρκιανουπόλεως. Κατὰ ταῦτα ἕνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν, ἐπειδὴ ἐκινδύνευον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους αἱ ἐπαρχίαι αὗται, δημιουργηθέντων τῶν μεγάλων κέντρων, προσηρτήθησαν εἰς αὐτὰ αἱ ἐπαρχίαι αὗται, ἵνα μὴ διαλυθῶσιν. Ἀλλὰ παρατηρεῖ τις, ὅτι εἰς ὅλας τὰς ἀποφάσεις, ὅτι αἱ μητροπόλεις Καισαρείας, Ἐφέσου καὶ Ἡρακλείας, καίτοι ἀνεγνώρισαν τὴν πατριαρχικὴν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐξουσίαν, διετήρησαν ὁμῶς τὰ δίκαια, ἐν οἷς καὶ «τὸ ἐκ πολλοῦ κρατήσαν ἔθος» τῆς χειροτονίας τοῦ πατριάρχου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ἃν καὶ ρητῶς δὲν λέγεται, ὅπως καὶ ἐκεῖνος ἐχειροτόνει κατ' ἀρχαῖον ἔθος τοὺς μητροπολίτας Πόντου, Ἀσίας καὶ Θράκης, ὡς γράφει ἡ Δ' οἰκουμένη πρὸς τὸν **Λέοντα** Ρώμης. (1) Ἐν τούτοις δέον νὰ λεχθῆ, ὅτι παρ' ὅλας τὰς τοιαύτας ἀορίστους ἐγγυήσεις τὰ δικαιώματα καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ἐπισκόπων ἐξηρτῶντο ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ ἐκ τῆς θελήσεως τῶν ἐπισκόπων τῶν πρωτευουσῶν μητροπόλεων. Οὕτως ἔδυσσε καὶ ὁ ἀστὴρ τῆς ἐπὶ τῆς Θράκης κυριαρχίας, καὶ ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ Βυζαντίου, τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας, ὅπερ ἦτο μοιραῖον μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν αὐτοῦ ὡς πρωτευούσης, (2) καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρ-

1. Χρυσόστομου ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, «Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης», Ἀθῆναι, 1930, σ. 42. Ἐν τῇ λεγομένη ὀγδόῃ οἰκ. συνόδῳ τὴν ἐπὶ Φωτίου τῷ 879 συγκροτηθεῖσαν, ὁ πάπας Ἰωάννης ἀναγνωρίζει μὲν τὸ κύρος τῆς χειροτονίας αὐτοῦ, ἀλλὰ συνέστησεν ἵνα ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐκ λαϊκῶν μηδεὶς ἀθρόον ἐπὶ τὸν μέγαν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον... ἀναβιβάζεται... Ζαχαρίας ὁ θεοφιλέστατος μητροπολίτης Χαλκηδόνος μετὰ τῶν ἄλλων εἶπε καὶ τοῦτο περὶ τοῦ ὅτι καὶ ἔθος πολλακίς ἀντιμάχεται κανόνι, ὥστε τινὰς καὶ ἀπὸ λαϊκῶν ἔρχεσθαι εἰς ἱερωσύνην. φησὶ γάρ: «μάρτυς τοῦ λεγομένου ἡ ἀγία οἰκουμένη δευτέρα σύνοδος, οὐ λόγοις πράγμασι δὲ μᾶλλον μαρτυροῦσα τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις τὸν γὰρ Νεκτάριον, ἄρτι τῷ θεϊκῷ λουτρῷ προσελθόντα, πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ἀπέδειξεν κτλ». Φωτίου... «Τὸ περὶ τοῦ τάφου τοῦ... Χριστοῦ... καὶ ἄλλα τινὰ πονημάτια αὐτοῦ» ὑπὸ Ἀθ. Παπ. Κεραμέως. Πετρούπολις, 1892, σ. 151 καὶ 155, 156 «τὸ ἔθος αὐτὸ ἰκανὸν ἔστι νικᾶν τὸν κανόνα».

2) «Ἡ μετάθεσις τῆς ρωμ. πρωτευούσης εἰς τὸ Βυζάντιον (326), γράφει ὁ μακ. Βασ. Στεφανίδης ἀρχιμανδρίτης, κατέστησεν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Θρακικῆς ἀντὶ τοῦ Ἡρακλείας τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ὅφ' ὄν βεβαίως ἐξέχων μητροπολίτης ἔμεινεν ὁ Ἡρακλείας, ὁ χρονολογικῶς πρῶτος ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἀρχιερέων». Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἐκκλ. ἱστορίαν κτλ. Κ/πολις 1921, σ. 51. Ἐπιθε τὸν κη' κανόνα τῆς Δ' καὶ τὴν ἐκτεταμένην ἐρμηνείαν ἐν τῷ Πηδαλίῳ. ἔκδοσις Ἀστέρος, Ἀθῆναι, 1957, σ. 206 — 209.

μογὴν τὸ κύρος ἰσ' κανόνος τῆς Δ' οἰκουμενικῆς, καθ' ὄν, «εἰ δέ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις... τοῖς δημοσίοις καὶ πολιτικοῖς τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἢ τάξεις ἀκολουθεῖτω». (Σύντ. Ράλλ. Ποτλ. Β', 258). Ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης τῆς Β' οἰκουμενικῆς «τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην» ἤρξατο ἐκδηλουμένη ἢ ἐπέμβασις τοῦ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὰ τῶν ἐξαρχιῶν ἐσωτερικά. Ἐκτοτε κατὰ τὸν Σάρδεων *Γερμανὸν* ἢ θρακικὴ ἐκκλησία ἀπετέλεσε μέρος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως περισώσασα μόνον τὸ δικαίωμα «τοῦ χειροτονεῖσθαι σήμερον τὸν κατὰ καιροῦς ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ... μητροπολίτου Ἡρακλείας» ὡς παρ' αὐτοῦ χειροθετημένου καὶ ἐξαρτωμένου τοῦ ἐπισκόπου Βυζαντίου, «καὶ διατηρήσασα, ἀντὶ τοῦ πρότερον ἀνεξαρτήτου αὐτῆς, τὸ αὐτόνομον ἐν ταῖς ἐπὶ μέρος ἐξ ἐπαρχίαις — μητροπόλεσιν, διοικουμέναις ὑπὸ συνόδου». (1) Τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπεμβάσεως ἀναφέρουσιν εἰς τὸν *Χρυσόστομον* καὶ ἡ κατηγορία τοῦ *Ἰσαακίου* ἔλεγεν: «ια'. ὅτι ἐπιβαίνει ἀλλοτρίαις ἐπαρχίαις καὶ χειροτονεῖ ἐπισκόπους». Γράφει δὲ καὶ ὁ *Θεοδώρητος* περὶ αὐτοῦ «καὶ ταύτην ἐποιεῖτο τὴν προμήθειαν οὐ μόνον ἐκείνης τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῆς Θράκης ἀπάσης — εἰς ἧς δὲ αὕτη ἡγεμονία διήρηται — καὶ τῆς Ἀσίας ὅλης — ὑπὸ ἑνδεκα δὲ καὶ αὕτη ἀρχόντων ἰθύνεται. καὶ μέντοι καὶ τὴν ποντικὴν διοίκησιν τούτοις κατεκόσμη τοῖς νόμοις — ἰσαριθμοὺς δὲ καὶ αὕτη ἔχει τῆς Ἀσίας ἡγεμόνας». (2) Καὶ ἀκριβῶς ἢ κατὰ τοῦ θεοῦ πατρὸς θύελλα ἤρχισεν, ὅτε εὐρίσκετο εἰς Ἔφεσον διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ διακόνου αὐτοῦ *Ἡρακλείδου*, ἀντὶ τοῦ *Ἀντωνίου*, ὄν διὰ τοπικῆς συνόδου ἐδίκασεν (ἀποθανόντα). Ἐκτοτε κατ' οὐσίαν αἱ ἐπαρχίαι αὗται διωκοῦντο ἐκ Κ/πόλεως, διότι ἔνεκα τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν ἀνωμαλιῶν ἐκινδύνευον καὶ ἔβαινον εἰς διάλυσιν, ὡς συνέβη ἔπειτα καὶ διὰ τὰς ἀρχιεπισκοπὰς Ἀχρίδος, Πεκίου καὶ Τυρνόβου. Τινὲς ἐνιδόντες ἐν τῇ ποικίλῃ ταύτῃ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἐκ τῆς φιλαδελφίας καθῆκον καὶ πρόνοιαν ἐπιβεβλημένην ἠθέλησαν νὰ στηρίξωσι καὶ προνομίον τι ἢ ἐξουσίαν καὶ δικαίωμα, ἅπερ κέκτηται ὁ οἶκουμ. θρόνος ἀπὸ τε συνοδικῶν καὶ βασιλικῶν θεσπισμάτων, ἀλλ' ἢ θεωρία αὕτη στερεῖται βάσεως, διότι ἔλλείπουσι ρητὰι περὶ τούτου κανονικαὶ διατάξεις. Διαφέρει τὸ πρᾶγμα, ὅταν μητροπολίται ἐλασσόνων ἐπαρχιακῶν πόλεων ἀποτείνωνται πρὸς

1. Θρακ. τόμ. 5, σ. 37-8.

2. «Φιλόθεος Ἱστορία», Ε', 28.

τούς ὑπερτάτους τούτους μητροπολίτας ἦτοι τούς πατριάρχας καὶ ἐξαιτοῦνται ὁδηγίας ἢ καὶ τὴν ἐτυμηγορίαν ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ διαφωνιῶν μεταξύ αὐτῶν, ὁπότε συνήθως συνήρχετο σύνοδος καὶ ἔλυε τὰς διαφορὰς ταύτας. (1) Ταῦτα βεβαίως ἀντίκεινται πρὸς τὸ ἄκρως φιλελεύθερον δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ παρέχουσιν ἀφορμὴν εἰς διαστροφήν τοῦ χαρακτηῆρος καὶ τῆς ἐννοίας τούτου ὑπὸ τῶν ξένων κανονολόγων. (2) Τὸ τοιοῦτον ἄτοπον προσεπάθησε νὰ προλάβῃ ἡ Γ' οἰκ. σύνοδος (431), ἀντιταχθεῖσα εἰς τὴν ἀξίωσιν τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, ὅπως ἐκτείνας τὴν ἑαυτοῦ δικαιοδοσίαν χειροτονῆ τούς ἐπισκόπους Κύπρου, ἧτις ὄντως ἦν ὑπερόριος, καὶ διὰ τοῦ ἡ' κανόνος ἐθέσπισε: «σώζεσθαι ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῇ προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν κατὰ τὸ πάλαι κρατήσαν ἔθνος, ἄδειαν ἔχοντος ἐκάστου μητροπολίτου τὰ ἴσα τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀσφαλὲς ἐκλαβεῖν, ἵνα μὴ τῶν πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν ἱεροουργίας προσήματι ἐξουσίας τύφος κοσμικῆς παρεισδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες, ἣν ἡμῖν ἐδώρησατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής». Μέχρι τοῦδε χάρις εἰς τὴν σπουδαιότητα καὶ τὸ κύρος τῶν ἱερῶν τούτων κανόνων ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κ/πόλεως δὲν ὑπέκειτο μὲν πρὸ πολλοῦ τῷ ἐξάρχῳ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας, ὡς ἐρρήθη, ἐστερεῖτο ὁμως τοῦ δικαιώματος ἔξω τῶν ὁρίων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, μὴ ἔχων οὔτε μητροπολίτας οὔτε καὶ ἐπισκόπους ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ. ἂν δὲ ποῦ ἐποίει χειροτονίας καὶ ἄλλας ἱεροπραξίας, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τιμῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων. Χάρις εἰς τὸ κύρος τοῦτο καὶ τὴν πολιτικὴν δύναμιν οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι ἠναγκάζοντο πολλάκις ν' ἀναφέρονται εἰς αὐτὸν ἐξαιτούμενοι τὴν ἀντίληψιν ἐνώπιον τοῦ βασιλείου κράτους καὶ οὕτω διεμορφώθη τῷ... χρόνῳ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ καὶ ἀνεγνω-

1. Βλ. Φιλαρέτου Βαφείδου, Ἐκκλησ. ἱστορ. τόμ. Γ', β', 1928, σ. 215-6 καὶ α', σ. 85-7. Μίλας, Κανον. δίκαιον, σ. 457.

2. Ἐσχάτως ὁ Γερμανὸς Φρειδερίκος Heiler ἔγραψε περὶ τῆς ἀρχηγόνου ἀνατ. ἐκκλησίας (Urkirche und Ostkirche) καὶ θεωρεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ ΚΗ' καν. τῆς Δ' οἰκ. συνόδου (βλ. κατωτ.) καὶ τοῦ ΙΖ' δικαιώματα τοῦ οἰκ. πατριάρχου ὡς δημιουργοῦντα «παπικὴν ἐξουσίαν ἐν τῷ ὁμοσπονδιακῷ δημοκρατικῷ περιβάλλῳ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας». βλ. Βιβλιοκρισίαν ἐν Ὁρθοδ. ΙΑ', σ. 421, ὑπὸ τοῦ Ἡλιουπόλεως Γενναδίου.

ρίσθη μείζων τις ἐξουσία μετὰ τὴν Β΄ οἰκ. σύνοδον. Δικαίως λοιπὸν ὁ Λαοδικεῖας **Νουνέχιος** διεκήρυξεν ἀναφωνήσας ἐν μέσῳ ἀγίων πατέρων τῆς Δ΄ οἰκ. συνόδου (451): «*ἡ δόξα τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δόξα ἡμῶν ἐστὶ, ἐπειδὴ καὶ τὰς μερίμνας ἡμῶν ἀναδέχεται*». (1) Τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων διὰ πολλοῦ τοῦ χρόνου ἀνεπαισθήτως δημιουργηθεῖσαν εὗρεν ἡ ἁγία αὕτη σύνοδος, εἶχε δὲ ἐν ᾧσει καὶ τὸν β΄ καὶ γ΄ κανόνα τῆς Β΄ τὸν διαγορεύοντα «*τὸς δ΄ ἐν ταῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν πατέρων*», ὃν ἐρμηνεύοντες ὁ τε **Ζωναρᾶς** καὶ ὁ **Βαλσαμῶν** ἀποφαίνονται, ὅτι ἡ σύνοδος ἐνέδωκεν, ἵνα οἱ πλησιόχωροι ἐπίσκοποι, οἱ διαλάμποντες λόγῳ καὶ ἔργῳ εὐσεβείας, ἀπέρχονται εἰς τὰς τῶν ἄλλων ἐπισκόπων ἐπαρχίας πρὸς ὑποστηρίξιν τῶν τῇ πίστει προσιόντων «*κἂν παρὰ τοὺς κανόνας τοῦτο ἐστὶ διὰ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ πράγματος*». (2) Ἡ ἐξαιρετικὴ τότε ἀνάγκη γίνεται ἤδη νόμος ἐν τῇ συνόδῳ, ἥτις μετὰ τοῦ ἀνακινηθέντος περὶ τῶν πρεσβείων τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ζητήματος ἐνομιμοποίησε σχεδὸν καὶ αὐτὰ ὡς ἐξῆς διὰ τοῦ κη΄ κανόνος :

«... Τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομεν τε καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ἑρώμης καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ἑρώμης διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ 150 θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ἑρώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλεία καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρῳ βασιλίδι Ἑρώμῃ καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν, ὥστε τοὺς τῆς ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρό-

1. Νεῖλος ὁ Δοξαπατρῆς σημειοῦται ἐνταῦθα τάδε : «*Ὁρᾶς, ὅπως ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος προφανῶς ἐλέγχονται ληροῦντες οἱ λέγοντες προτιμηθῆναι τὴν Ἑρώμην διὰ τὸν ἅγιον Πέτρον· ἰδοὺ γὰρ προφανῶς ὁ κανὼν οὗτος τῆς ἁγίας Συνόδου φησὶ διὰ τὸ εἶναι τὴν Ἑρώμην βασίλισσαν ἔχειν τὴν προτίμησιν... ἐπαύθη δὲ τὸ εἶναι βασίλισσαν διὰ τὸ ὑπὸ ἀλλοφύλλων αἰχμαλώτων αἰχμαλωτισθῆναι καὶ βαρβάρων ἐθνῶν γοτθικῶν καὶ νῦν ὑπ' ἐκείνων κατέχεσθαι, δῆθεν ὡς ἐκπεσοῦσα τῆς βασιλείας ἐκείνης ἐκπίπτει καὶ τῶν πρωτείων*», Parthey, σ. 288.

2. Βλ. Γρηγ. Ζυγαβηνόβ, ἐν Ν. Σιών, Γ', 1906, σ. 520.

3. Σύντ. Ράλλ. Ποτλ. Β', σ. 169·73.

νου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας, δηλ. ἐκάστου μητροπολίτου των προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται, χειροτονεῖσθαι δέ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γενομένων καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων». (1) Κατὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ κανόνος τούτου ἐξηγέρθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα καὶ ματαίως διεμαρτυρήθησαν, διότι ἐξισοῦτο ὁ Κ/πόλεως πρὸς τὸν πάπαν, ἔπειτα καὶ αὐτὸς ὁ πάπας διεμαρτυρήθη γράφων πρὸς τὴν *Πουλχερίαν* ὑπὲρ τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας, ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσεν. Ἴσως ἐταράχθη, διότι ὡς διατυπῶνται ὁ κανὼν ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι τὰ πρωτεῖα ἐκείνου μετὰ τὴν τῆς πρωτεύουσας μετάθεσιν μετεβιβάζοντο εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τούτου ἕνεκα ἡ ζ' οἴκουμ. διὰ τοῦ ζ' κανόνος διεσάφησε τὸ πρᾶγμα οὕτως: «ὀρίζομεν ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκείνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλουπόλεως ἀριθμείσθω, εἶτα ὁ Ἀντιοχείας καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως». Οὕτω κατὰ τὸν φαινόμενον διὰ τοῦ τελευταίου κανόνος ἐλώφασαν πρὸς καιρὸν αἱ περὶ φιλοπρωτείων ἔριδες, ἀνεγνωρίσθη δὲ ἐπισήμως ἡ τε μεγαλειότης καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς βασιλευούσης ὑπὲρ τοὺς ἄλλους. Ἐλησμονήθη ὁμοίως τὸ ἀρχέγονον προνόμιον τοῦ Ἑρακλείας, οὐδ' εἰσηκούσθη ἡ ἐκ Ῥώμης φωνὴ περὶ ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ εἰς τὰ δικαιώματα, ὅπερ θὰ ὠμοίαζεν, ὡσεὶ νὰ ἤθελέ τις σταματήσει τὸν δρόμον τοῦ ἀνατείλαντος ἡλίου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ἐάν οὗτος ἀπώλεσε κατ' ἀδήριτον ἀνάγκην τὰ κυριαρχικά δικαιώματα, τὰ οὐσιαστικά καὶ ἐμπράγματα, δὲν ἔμεινε καὶ τελείως ἀπογοητευμένος, ἀφοῦ ἐπεφύλαξαν αὐτῷ τὰ ἄλλα προνόμια, ὥστε μέχρις ἡμῶν νὰ

1. Ταῦτα σχολιάζων καὶ αὐθις ὁ εἰρημένος Νεῖλος λέγει, ὅτι πρῶτον ἀπεσπάσθησαν οἱ μνημονευόμενοι μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι καὶ λοιποὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει καὶ «δύο ἑξαρχοὶ τῆς ἀνατ. διοικήσεως οἱ προέχοντες κτλ.» ἦτοι ὁ Καισαρείας καὶ Ἐφέσου ἔκτοτε ἔμειναν ὑπὸ τὸν Κ/πόλεως. «πάλιν ἀπὸ τῆς δυτικῆς διοικήσεως δύο ἑξαρχοὶ ὁμοίως ὑπέκυψαν τότε τῷ Κωνσταντινουπόλεως προέχοντες τῶν λοιπῶν μητροπολιτῶν... ὁ Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Κορίνθου καὶ ἠκολούθησαν τούτοις καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς μητροπολίται καὶ ἀρχιεπίσκοποι καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως», Parthey, σ. 293.

συνεχισθῆ ἀδιακόπως ἡ ἀρχαιοπαράδοτος συνήθεια, ἥτις ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὴν ἀρχέγονον τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν. (1) Ἐν ἑνὶ ἢ παραδόσεις αὕτη οὐ μόνον ἀποτελεῖ ὡραίαν ἀνάμνησιν, ἀλλ' ἐνέχει καὶ ἠθικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἄποψιν. Κατὰ τὰς ἐπισήμους στέψεις τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἐνδόξων τῆς γῆς ἐκτυλίσσονται καὶ σκηναί τινες παραστατικά τῆς καταγωγῆς καὶ ἐξελιξέως τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ. Εἰς τὴν στέψιν τοῦ Πάπα Ρώμης ἐπίσης πρὸς τοῖς ἄλλοις ἄδεται καὶ τὸ *Sic transit gloria!* ὡς ἐπώδός καὶ ὑπόμνησις διὰ τὸ ἐφήμερον τῆς ἀνθρωπίνης δόξης. Τοῦτο "Ἐλλην ὑμνωδός θά ἔψαλλε διὰ τοῦ σολωμοντείου «Ματαιότης ματαιοτήτων...» Εἰς ἓν τόσῳ ἀξιοσημείωτον γεγονός, καθ' ὃ ἡ θεία πρόνοια ἀναβιβάζει ἓνα ἀρχιερέα εἰς τὸ ὑπατον τῆς ἐκκλησίας ἀξίωμα, εἰς τὸν ἐπίζηλον οἰκουμενικὸν θρόνον, διὰ τῆς πράξεως ταύτης, ἥτις μετὰ τοσαύτης ἐτελεῖτο ἐπισημότητος, ὥστε καὶ οἱ βασιλεῖς παρίσταντο, ὁ ἅγιος Ἡρακλείας οἶονεῖ ὑποτονθορίζει. «ἐπίσκοπός μου εἶ» εἰς τὸν πατριάρχην «καὶ μὴ ἐπαίρου». (2) καὶ οὗτος δὲ ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀποβαίνει ἢ μεγαλυτέρα δημοκρατικὴ φυσιογνωμία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν, ὑπογράφεται ἐπιστέλλων πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς «ἐν Χριστῷ ἀδελφός καὶ συλλειτουργός». Ἄλλὰ

1. «Τὴν προνομιούχον τούτου ἔνεκα τοῦ Ἡρακλείας θέσει ἐσεβάσθησαν αἰῶνων ἑπτακαίδεκα μεταβολαὶ ἀφάνταστοι ὧς δὲ οἱ ἐπαῖοντες γινώσκουσι καὶ ἐν τοῖς χρόνοις ἐτι τῆς ὑψίστης αἴγλης καὶ ἀκμῆς τοῦ θρόνου Κ/πόλεως παράβασις τῆς ἀκριβείας τῶν κανόνων ἐλογίζετο, ἂν ἄλλος ἢ ὁ Ἡρακλείας εἰς ἐπίσκοπον τὸν ὑποψήφιον ἐχειροτόνει... τὸ δὲ κυριώτατον ὅτι ὁ Ἡρακλείας μόνος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς μητροπολίτας καὶ ἐὰν ἀποδημῆ τῆς Κ/πόλεως, ὀφείλει πάντως νὰ κληθῆ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου πατριάρχου. Ταῦτα πάντα ἱερός ἐστὶ θεσμός, ὃν ἐσεβάσθησαν καὶ οἱ τοῦ Γένους ἄλλως Γενικοὶ λεγόμενοι κανονισμοὶ οἱ τόσα ἄλλα οὐκ ἐν πᾶσιν εὐτυχῶς μεταρρυθμίσαντες. Καὶ ὁ θεσμὸς αὐτὸς ὀφείλει ἀπαράβατος καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ μένη .. καὶ διότι πρὸς κανόνας ἱεροὺς καὶ ἀμετακινήτους οἰκουμενικῆς συνόδου συμφωνεῖ καὶ ὑπ' αὐτῶν κατοχυροῦται, ὡς ὀψόμεθα ἐν ἐπομένῳ ἄρθρῳ» (Ἐκκλ. Ἀληθ. Μ', 1920, σ. 269-70. Δυστυχῶς τὴν ὡραίαν συνέχειαν δὲν ἐδημοσίευσεν ὁ Γ ε δ ε ὦ ν διευθύνων τότε τὸ περιοδικόν).

2. Εἶχον γράψει ταῦτα, ὅτε ἀναγινώσκω παρομοίαν σκέψιν καὶ παρὰ τῷ Ὁρφανίδῃ, ὅστις ὑπεραμύνεται πρὸς διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ ἐπαγόμενος καὶ διότι.. «σ υ μ β ο λ ι σ μ ὀ ν β α θ ὕ τ α τ ο ν ἐ ν ἔ χ ε ι.» Εἶναι ὡσάν νὰ λέγῃ εἰς τὸν πατριάρχην: «Πρέσεχε, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονῆς, ἀλλὰ μετριοφρόνει. Ἐὰν ὁ θρόνος σου ἐξήρθη ὑπὲρ πάντας ἐν τῇ ἱστορίᾳ, μερίμνησον οὐχ' ἤττον, ὅτι κατὰ τὴν κανον. ἀκρίβειαν καὶ νῦν ἀκόμη ἐξακολουθεῖς τελεῶν ὁ ὑφιστάμενος οὕτως εἰπεῖν τῆς τέως μητροπόλεως Σου. Μὴ λησμόνει λοιπὸν τίνος πνεύματος εἰ Σὺ». Καὶ ὁ συμβολισμὸς οὗτος διπλῆν προσκτάται σημασίαν, ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ἀκριβῶς ἡ οἰκουμἐνικὴ αὐ-

καὶ διὰ τὸν Ἑρακλείας εἶναι μίᾳ παραμυθητικῇ ἀνάμνησις ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου, ἡ ἄνοδος ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ἱεροῦ συνθρόνου, ἡ ἐπίδοσις τῆς ποιμαντικῆς ράβδου, πράξεις κυριάρχου. Ἀλλὰ τὸ κυριαρχικὸν τοῦτο δικαίωμα διὰ τὸν πατριάρχην εἶναι ταπεινωτικόν ; Ἴδου τὸ ἀντιλεγόμενον σημεῖον ὅπερ κατὰ τὸ ἐνὸν προσεπαθήσαμεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν. (βλ. Κεφ. 9'. Νομικὴ ἄποψις καὶ χρησιμότης τῶν προνομίων).

8. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας καὶ τῆς ἀννυώσεως τῆς ΚΠόλεως εἰς περιωπὴν Νέας Ρώμης. Πῶς δικαιολογοῦνται αἱ ἐξαιρέσεις ἐν τῇ χειροτονίᾳ.

Προτάσσομεν τοὺς σπουδαιότερους κανόνας τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τὰς ἐρμηνείας αὐτῶν ἐπὶ λέξει :

«Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην» (Κανὼν γ' τῆς Β' οἴκουμ. συνόδου).

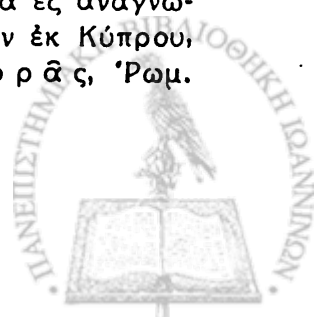
«**Βαλσαμών** : Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Βύζαντος οὐκ εἶχε τιμὴν ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἑρακλείας ἐχειροτονεῖτο ποτε ἐπίσκοπος ἐν αὐτῇ. Ἱστορεῖται γάρ, ὡς εἰ καὶ ἦν τὸ Βυζάντιον πόλις καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑπὸ Σεβήρου Ῥωμαίων αὐτοκράτορος καὶ ὑπετέθη Περινήθιοις. Πείρινθος δὲ ἐστὶν ἡ Ἑράκλεια. Τοῦ δὲ **Μεγάλου Κωνσταντίνου** μεταγαγόντος ἐν αὐτῇ τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις καὶ νέα Ῥώμη καὶ πασῶν τῶν πόλεων βασιλὶς. Κατὰ τὴν β' σύνοδον ἐτιμήθη ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνάγνωσον τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. ζ' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ Κάντεῦθεν καὶ οἱ τῆς β' συνόδου ἅγιοι πατέρες διωρίσαντο ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς

τῆ Β' σύνοδος ἐθεσμοθέτησεν, ἥς οἱ πατέρες τὰ θεσπέσια ἐκεῖνα πρῶτοι εἶπον ῥήματα : «ἡ γὰρ δόξα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἡμῶν ἐστὶ δόξα» (αὐτ. σ. 270). Ἐντύπωσιν ποιεῖ τὸ λεγόμενον ἐνταῦθά τε καὶ ἀνωτέρω, ὅτι εὖρεν ὁ ἐλλόγιμος ἀρχιμανδρίτης κανόνας συνοδικούς διὰ τὰ πρόνοια τοῦ Ἑρακλείας. Δυστυχῶς εἰς τὸ Ψυχικὸν ὡς πρόσφυξ διαμένων στεροῦμαι βιβλίων (τὰ ἀνωτέρω ἐγράφησαν ἀπὸ σημειώσεων κατὰ τὸ πλεῖστον), δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ κατέλθω εἰς τὸ ἄστυ, διότι ἡ συγκοινωνία, ἡ τέως ὡς ἔγραψα ἐν ἀρχῇ, ἐλαττωματικὴ, νῦν διεκόπη τελείως, καὶ πρέπει νὰ ὀδεύσωμεν ἀποστολικῶς δῶρον σχεδὸν ἀπόστασιν μέχρι τῆς Βιβλιοθήκης. Ταῦτα συνέβαινον, ὡς πάντες οἶδασιν, ἐπὶ κατοχῆς.

πρεσβυτέρας Ῥώμης διὰ τὸ εἶναι σὺτήν νέαν Ῥώμην. Τούτων δὲ οὕτω διορισθέντων τινὲς τὴν μετὰ πρόθεσιν οὐχ ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς νενοήκασιν, ἀλλ' ἐξελάβοντο αὐτὴν εἰς τὸ μετὰ χρόνον μόνον. Χρῶμενοι πρὸς συγκρότησιν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ τῷ κη' κανόνι τῆς δ' συνόδου, λέγοντι «Τὰ ἴσα πρεσβεῖα τῷ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ ἔχειν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον δευτέρον μετ' ἐκείνον ὑπάρχοντα». Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν ρλ' Ἰουστινιανίου νεαρὰν τὴν κειμένην ἐν βιβλίῳ ε' τῶν Βασιλικῶν, τίτλῳ γ' καὶ καταστρωθεῖσαν εἰς τὸ σχόλιον τοῦ ε' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν λς' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, λέγοντα εἶναι δευτέρον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον. Ζήτει καὶ κεφαλ. α' τοῦ η' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Κατεστρώθησαν γὰρ ἐκεῖσε παρ' ἡμῶν διάφοροι νόμοι περὶ τῶν προνομίων τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ τῆς νέας καὶ τὸ τοῦ ἀγίου μεγάλου Κωνσταντίνου ἔγγραφον θέσπισμα, τὸ γενόμενον πρὸς τὸν ἅγιον **Σίλβεστρον** τὸν τότε πάππαν Ῥώμης χάριν τῶν ἀπονεμεθημένων προνομίων τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. Τὸ δὲ χειροτονεῖσθαι σήμερον τὸν κατὰ καιροῦς ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ κατὰ καιροῦς μητροπολίτου Ἡρακλείας (1) οὐκ ἄλλοθὲν ἐστίν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ὑποτεθῆναι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, Περινηθίοις ἦτοι Ἡρακλεώταις τὴν πόλιν τοῦ Βύζαντος. Καὶ σημειῶσαι πόθεν δικαιουταὶ ὁ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Εὗρηται δὲ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι χειροτονήθη πατριάρχης **Στέφ. σύγκελλος**, ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ **Λέοντος τοῦ Σοφοῦ**, παρὰ τοῦ Καισαρείας διὰ τὸ προτελευτῆσαι

1. «Τούτῳ γὰρ (τῷ τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας μητροπολίτη) κατὰ τὰ πάλαι ἐφεῖται προνόμια χειροτονεῖν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, εἴτε καὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου τοῦτο τὸ Βυζάντιον εἰς νέαν καὶ μεγίστην καταστήσαντος Ῥώμην, μὴ καταλύειν ἐθελήσαντος τὰ τῶν πάλαι βασιλέων προνόμια, ἀλλ' ἐπικυρώσαντος μᾶλλον αἰδοῖ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τοῦ τὸν νόμον θέντος Σεβήρου τοῦ αὐτοκράτορος, ὁπότε σὺν μάλα τοῖς πλείστοις ἰδρῶσι καὶ πόνοις ἐκεῖνος αὐτὴν παρεσίησατο Βυζάντιον οὖσαν ἔτι καὶ τὰ τε ἄλλα πρὸς ἄμυναν καταισχύνας αὐτὴν καὶ τὰ τείχη καθηρηκῶς τὸ τελευταῖον, τούτοις δὲ τοῖς ἐπὶ Θράκης Ἡρακλεώταις, ὅσα καὶ κώμη χρῆσθαι αὐτῇ ἐχαρίσατο. Εἴτε οὖν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τηρεῖται διηνεκῶς τὸ τοιοῦτον προνόμιον, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως, πέπρακται δ' οὖν ὁμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦδε τοῦ χρόνου τουτί γε, ὡς εἴρηται, καὶ ἐς διάκονόν τε καὶ ἱερέα ἐξ ἀναγνώστου προβιβάσας ὁ ῥηθείς Ἡρακλείας **Γρηγόριον** τὸν ἐκ Κύπρου, εἶτα καὶ πατριάρχην κεχειροτόνηκε τοῦτον». (Νικ. Γρηγοράς, Ῥωμαϊστὶκὴ ἱστορία, VI, 1, σ. 165 (Βόνης)).

τὸν Ἡρακλείας. Ἡμεῖς δὲ εἶδομεν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, ὅτι Λεόντιος τις μοναχὸς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου ἐχειροτονήθη παρὰ Δημητρίου τοῦ Καισαρείας διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

« Ζωναρᾶς : Περί τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων τοῦ ἀνωτέρου κανόνος διαταξαμένου οὗτος καὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέμνηται, καὶ ἔχειν αὐτὸν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς ἥτοι τὰ πρωτεῖα, ἣ τὸ ἐξαιρετικὸν ἐθέσπισεν ὡς νέαν Ῥώμην καὶ βασιλίδαν τῶν πόλεων μετὰ τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον. Τινὲς μὲν οὖν τὴν μετὰ πρόθεσιν οὐχ ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς δηλοῦν νενοήκασιν, ἀλλὰ τὸ μετὰ χρόνον τῆς ταύτης ὑποστάσεως. Ἀρχαία μὲν γὰρ πόλις ἦν τὸ Βυζάντιον καθ' ἑαυτὸ διοικούμενον. Ἐπὶ Σευήρου δὲ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος πολιορκηθὲν παρὰ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἔνιαυτοὺς τὸν πόλεμον ὑποστάν, ὕστερον ἐάλω τῶν ἀναγκαίων ἐπιλιπόντων τοῖς ἐν αὐτῷ καὶ καθηρέθη μὲν τὰ τεῖχη αὐτοῦ, ἀφηρέθη καὶ τὰ πολιτικὰ δίκαια καὶ ὑπετέθη Περινθίοις. Πέρινθος δ' ἐστὶν ἡ Ἡράκλεια ὅθεν τῷ Ἡρακλείας καὶ ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου ἀπονενέμηται, ὡς παρ' αὐτοῦ χειροθετημένου τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου. Ὑστερον δὲ παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἡ μεγάλη αὕτη ὠκοδομήθη πόλις καὶ εἰς ὄνομα ἐπεκλήθη ἐκείνου καὶ νέα ὠνομάσθη Ῥώμη διὸ τὴν πρόθεσιν μετὰ ἔνιοι τοῦ χρόνου δηλωτικὴν ἔφασαν εἶναι, καὶ οὐχ ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς πρὸς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην. Χρῶνται δὲ πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἐκείνου λόγου τῷ εἰκοστῷ ὀγδῶφ κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου μεμνημένῳ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος, ἐπάγοντι δὲ ὅτι καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα, καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἴσα κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πενήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλείαν καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσιν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρα βασιλίδι Ῥώμη καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Φασὶν οὖν ὅτι, ἐπεὶ τῶν ἴσων ἀξιοῦσιν αὐτὴν τιμῶν, πῶς νοηθήσεται ἢ μετὰ πρόθεσις ὑποπτώσεως δηλωτικὴ ; Ἡ δὲ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἑκατοστὴ τριακοστὴ νεαρὰ κειμένη εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν πέμπτον, τίτλον τρίτον, ἄλλως νοεῖσθαι τοὺς κανόνας δίδωσι, καθὼς παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκείνου ἐνοήθησαν. Φησὶ γὰρ, θεσπίζομεν κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων συνόδων ὄρους τὸν ἁγιώτατον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, πάππαν

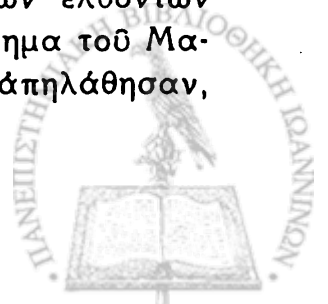

πρῶτον εἶναι πάντων τῶν ἱερέων, τὸν δὲ μακαριώτατον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ νέας Ῥώμης δευτέραν τάξιν ἐπέχειν μετὰ τὸν ἀποστολικὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν δὲ ἄλλων πάντων προτιμᾶσθαι. Ἐντεῦθεν οὖν ἐναργῶς δεικνυται ἢ μετὰ πρόθεσις ὑποβιβασμὸν δηλοῦσα καὶ ἐλάττωσιν. Καὶ ἄλλως δὲ ἀδύνατον ἂν εἶη τὸ ταῦτὸν τιμῆς καὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς θρόνοις φυλάττεσθαι. Ἄνάγκη γὰρ ἐν ταῖς ἀναφοραῖς τῶν ὀνομάτων τῶν προϊσταμένων αὐτῶν τὸν μὲν προτερεύειν, τὸν δὲ δευτερεύειν καὶ ἐν καθέδραις, ὅτε συνέλθοιεν, καὶ ἐν ὑπογραφαῖς, ὅτε τούτων δεήσει. Ἦγουν τοῦ μετὰ ἐξήγησις ἢ λέγουσα τοῦ χρόνου δηλωτικὴν εἶναι τὴν πρόθεσιν, οὐχ ὑποβιβασμοῦ, βεβιασμένη ἐστὶ καὶ διανοίας οὐκ εὐθείας οὐδ' ἀγαθῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου τριακοστὸς ἔκτος κανὼν ἀριδῆλως δεικνυσι τὴν μετὰ πρόθεσιν ὑποβιβασμὸν δηλοῦσαν, δεύτερον λέγων τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως λογιζέσθαι μετὰ τὸν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης· εἶτα ἐπάγει, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἀριθμείσθω θρόνος, εἶτα ὁ τῆς Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν.

«**Ἀριστηνός.** Ὁ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸν Ῥώμης τετίμηται. Τῶν αὐτῶν πρεσβείων καὶ τῆς αὐτῆς μεθέξει τιμῆς τῷ Ῥώμης ἐπισκόπῳ καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος· καθὼς καὶ ὁ εἰκοστὸς ὄγδος κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου τὸν κανόνα τοῦτον ἐνόησε, διὰ τὸ εἶναι ταύτην νέαν Ῥώμην καὶ τιμηθῆναι βασιλεῖα τε καὶ συγκλήτῳ. Τὸ γὰρ μετὰ ἐνταῦθα οὐ τῆς τιμῆς, ἀλλὰ τοῦ χρόνου ἐστὶ δηλωτικόν. ὡς ἂν εἶπω τις, ὅτι μετὰ πολλοὺς χρόνους τῆς ἴσης τιμῆς τῷ Ῥώμης μετέσχε καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως.

«**Περὶ Μάξιμου τοῦ Κυνικοῦ** καὶ τῆς κατ' ἀταξίαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει λεγομένης, ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἰωδῆποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων.

«**Βαλσαμών.** Τὰ τοῦ δ' τούτου κανόνος ἰδικὰ εἰσι καὶ ἐρμηνείας οὐ δέονται. Ἰστόρηται δὲ ὅτι ὁ Μάξιμος οὗτος Αἰγύπτιος ἦν φιλόσοφος κυνικός. Κυνικοὶ δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ αὔθαδες καὶ θρασύ καὶ ἀναιδές. Καὶ προσελθὼν τῷ μεγάλῳ πατρὶ **Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ**, καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη καὶ ἐκκληρώθη καὶ ὠκειώθη αὐτῷ. Τοῦ δὲ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἐφέσει γεγονώς, ἐσπούδασε διὰ χρημάτων ἀποσταλέντων εἰς τοὺς ἐπισκόπους Ἀλεξανδρείας χειροτονηθῆναι. Τῶν δὲ τοιούτων ἐπισκόπων ἐλθόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπιχειρησάντων κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Μάξιμου ποιῆσαι, ἐπεὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπηλάθησαν,

ἀπήλθον εἰς κατοικίαν χοραύλου τινός καὶ ἐχειροτόνησαν ἀκανονίστως τὸν Μάξιμον. Ἡ οὖν ἅγια σύνοδος αὕτη ἀπεκήρυξε τοῦτον ὀρίσασα μῆτε ἐπίσκοπον αὐτὸν γενέσθαι ἢ εἶναι διὰ τὸ ἐκθέσμως χειροτονηθῆναι, μῆτε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας οἰουδήτινος βαθμοῦ κληρικούς εἶναι. Ὁ τοιοῦτος δὲ Μάξιμος ὕστερον γνωσθεὶς τὰ *Ἀπολλιναρίου* φρονεῖν ἀνεθεματίσθη. Εὐρηται δὲ εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*, ὃν συνεγράψατο ὁ μαθητὴς αὐτοῦ *Γρηγόριος*, καὶ μέμνηται τούτου ὁ Θεολόγος ἐν τινι τῶν μὴ ἀναγινωσκομένων ἐπ' ἐκκλησίας λόγῳ αὐτοῦ.

«*Ζωναράς*. Ὁ Μάξιμος οὗτος Αἰγύπτιος ἦν φιλόσοφος Κυνικός. Κυνικοὶ δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ αὐθαδὲς καὶ θρασύ καὶ ἀναιδέες. Καὶ προσελθὼν τῷ μεγάλῳ πατρὶ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη εἶτα καὶ τῷ κλήρῳ συγκατελέγη καὶ πάνυ τῷ ἁγίῳ πατρὶ ἐκείνῳ ᾠκείωτο, ὡς καὶ ὁμοδίαιτος εἶναι. Ἐν ἐφέσει δὲ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως γεγωνῶς χρήματα στέλλει εἰς Ἀλεξάνδρειαν, κάκεῖθεν ἐπισκόπους ἄγει χειροτονήσοντάς αὐτὸν ἀρχιερέα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχων καὶ τινα συνεργὸν τῶν οἰκαιοτάτων τῷ Θεολόγῳ. Ἦδη δὲ τῆς ἐκκλησίας ἔνδον γενόμενοι, πρὸ τοῦ τελέσαι τὴν τελετὴν γνωσθέντες, ἀπηλάθησαν ὑπὸ τῶν πιστῶν καὶ ἀπελαθέντες οὐκ ἐφυσύχασαν, ἀλλ' εἰς οἰκίαν εἰσδύοντες χοραύλου τινός ἐκεῖ χειροτονοῦσι τὸν Μάξιμον, εἰ καὶ μηδὲν ἀπώνατο τῆς περὶ ταῦτα μοχθηρίας· οὐδὲ γὰρ ἀνύσαι τι δεδύνητο. Ἀπεκηρύχθη οὖν διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὑπὸ τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ συνελθόντων ἁγίων πατέρων ὀρισάντων μῆτε ἐπίσκοπον αὐτὸν γενέσθαι ἢ εἶναι διὰ τὸ ἐκθέσμως κεχειροτονῆσθαι, μῆτε παρ' αὐτῷ χειροτονηθέντας κληρικούς ὑπάρχειν. Ὑστερον δὲ γνωσθεὶς τὰ *Ἀπολλιναρίου* φρονεῖν καὶ ἀνεθεματίσθη. Τούτου καὶ ὁ Θεολόγος ἐν τινι τῶν μὴ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκομένων λόγων αὐτοῦ μέμνηται.

«*Ἀριστηνός*. Μάξιμος ὁ Κυνικός τῶν ἐπισκόπων ἀλλότριος καὶ ἄπας ἀνίερος, ὃς ἐκείνῳ κεκλήρωται. Ὅτι περ οὗτος τὴν ἐκκλησίαν ἐσπάραξε καὶ ταραχῆς αὐτὴν καὶ θορύβου ἐνέπλησε, λύκος ἀντὶ ποιμένος ὀφθεὶς καὶ πάντα συγχωρῶν ἐτοίμως τοῖς πταίουσιν, ὑπὲρ ἑνὸς τοῦ ἀσεβεῖν ἐν τοῖς δόγμασι κατὰ τὸν μέγαν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριον. Ἀλλότριος οὖν καὶ ὁ Μάξιμος οὗτος τῶν ἐπισκόπων ἔσται καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες ἐν οἰωδήποτε βαθμῷ κλήρου ἀνίεροι. (1)

1) Migne Patr. gr. 137, στ. 321-329. Τοιαῦτα ἔκτροπα προερχόμενα κυρίως ἐκ τῆς αὐθαίρεσις τῶν βασιλέων καὶ τῆς ἀναμίξεως τοῦ Πατριαρ-

φισ ἐγίνετο καὶ καταφορὰ κατὰ τῆς παρατύπου χειροτονίας» (Πατρ. πίν. σ. 25). Εὐτυχῶς αὗται εἶναι τόσον σπάνιαι, ὅσον καὶ εὐχερῆς ἢ δικαιολογία αὐτῶν. Ὁ νέος Γεδεῶν, ἀναιρῶν ἑαυτὸν ἀναιρεῖ καὶ ὅτι ἔγραψεν.

Ὁ σάλος ἄρχεται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ διαδόχου τοῦ τὸν θρόνον κοσμήσαντος κατὰ τὴν Α' οἰκουμ. σύνοδον *Μητροφάνους*, τοῦ Ἁλεξάνδρου, ὡς ἀναφέρει ὁ *Γεδεῶν* ὡς μὴ χειροτονηθέντος ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας (σ. 5). Ἁλλ' ἡ πατριαρχικὴ ἱστορία περὶ αὐτοῦ λέγει, ὅτι «ἐχειροτόνησαν οἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παραμένοντες τῆς Α' συνόδου πατέρες πατριάρχην τῆς τότε πρωτεύουσης τοῦ κράτους, ἧς καὶ τὰ ἐγκαίνια ἐτέλεσεν». (1) Οὗτος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ προήδρευσε τῆς συνόδου ὡς πρεσβύτερος, τοῦ πατριάρχου κωλυομένου διὰ γῆρας. ἐπομένως αὐτὴ ἡ οἰκουμενικὴ ἐχειροτόνησε σύνοδος, «ὁ στῦλος καὶ τὸ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας» καὶ «ἀρχηγοῦ παρόντος πᾶσα ἀρχὴ παυσάσθω». Πᾶσα συζήτησις ὄθεν παρέλκει. Κατὰ τὸν Gerland ἐν τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ εἶχε μὲν χειροτονηθῆ ὁ Ἁλέξανδρος ἐπίσκοπος ὡς διάδοχος τοῦ *Μητροφάνους*, καὶ ὡς τοιοῦτος ἦν παρῶν, ἀλλ' ὁ Ἡρακλείας *Παίδεως* κατώρθωσε ν' ἀναγνωρισθῆ μόνον ὡς πρεσβύτερος ἔχων καὶ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ αὐλικοῦ ἐπισκόπου Νικομηδείας *Εὐσεβίου*, διϊδόντος τοὺς κινδύνους, οἵτινες προέκυπτον ἐκ τῆς ἰδρύσεως τῆς νέας πρωτεύουσης (Byz. Neugr. Jahrb. IX, σ. 220). Κατὰ τὸν *Φώτιον* (Μυριόβ. κεφ. 88): «Ἁλέξανδρον δέ, ὅς τότε πρεσβυτέρου ἀξίωμα εἶχεν, εἰς πρόσωπον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως *Μητροφάνους* παρεῖναι· ἐκεῖνος γὰρ ἐκωλύετο βαθυτάτῳ γῆρα, ἐπεὶ αὐτῷ ὁ χρόνος τοῦ βίου ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἐξετείνετο ἔτη». ὥστε δὲν εὐοδοῦται τὸ ὑπὸ τοῦ *Θεοφάνους* (Χρονογρ. σ. 30) λεγόμενον: Ἁλέξανδρος δὲ ὁ τοῦ *Βυζαντίου* οὐ παρῆν ἐν τῇ συνόδῳ διὰ γῆρας βαθυτάτον καὶ ἀσθένειαν σώματος πρεσβύτεροι δὲ αὐτοῦ τὸν τόπον ἀνεπλήρωσαν». Τὸ ἀνακόλουθον τοῦτο χωρίον καὶ ἐξοφθάλμως ὄν ἀντιφατικὸν ὁ τελευταῖος τοῦ *Θεοφάνους* ὁ πολὺς De Boor (Λειψία, 1883) ἐπὶ τῇ βάσει 3 κωδίκων διετήρησεν ἀνέπαφον καὶ ἀπέρριψε τὴν ὀρθὴν γραφὴν *Μητροφάνους*, ἣν ἔχουσι 5 ἄλλοι κώδικες (βλ. Theophanis Chronographia, Vol. I. σ. 21) εἶναι δυνατὸν νὰ διορθωθῆ διὰ συμπληρώσεως ἢ δι' ἀντικαταστάσεως, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἐκδότης θέλῃ τὸν Ἁλέξανδρον ἐπίσκοπον προεδρεύοντα τῆς συνόδου, ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν δεόν νὰ διορθωθῆ.

Ἐρχόμεθα εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Ἁλεξάνδρου *Παῦλον*. Κατὰ τὸν *Γεδεῶν* «ἐχειροτονήθη ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἀποστεργόντων τὴν ὑπὸ

1. Πάτρ. Πίν. σ. 108.

τῶν αἰρετικῶν Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας καὶ Θεοδώρου τοῦ Ἡρακλείας χειροθεσίαν» (σ. 6), δηλ. οἱ ὀρθόδοξοι ἠρνήθησαν εἰς τὸν Ἡρακλείας νὰ χειροτονήσῃ, διότι ἦτο Ἀρειανός, εἶμαι συμφωνότατος, ὥστε εἶχεν ἔκτοτε τὸ δικαίωμα; Ἐν τούτοις οὗτοι (ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη) διεμαρτυρήθησαν, διότι «παρὰ γνώμην αὐτῶν, οἷς ὡς γείτοσιν ἢ χειροτονία διέφερεν» ὡς ὁ *Σωζόμενος* γράφει, ἀλλ' αὐτὸ τὸ «ὡς γείτοσιν» ἐσκανδάλισε τὸν κ. *Γεδεών*, μὴ πειθόμενον εἰς τὰ διδόμενα τῆς ἱστορίας καὶ εἰς τὴν διηνεκῆ χρῆσιν τοῦ δικαίωματος τούτου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, καθ' ὃ *actus regit legem*. ὡς καὶ ἐν προκειμένῳ, καθ' ὃ οἱ γείτονες διαμαρτύρονται ὡς προνομιοῦχοι. Καὶ οὐ μόνον διεμαρτυρήθησαν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὁμοφρόνων γνώμην προέβησαν εἰς εἰς τὴν χειροτονίαν ἐτέρου πατριάρχου τοῦ *Μακεδονίου*, ὡς διδάσκει ὁ κ. *Γεδεών*: «τὸν κακόδοξον *Μακεδόنيον* ἐχειροθέτησαν οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ *Θεόδωρος* Ἡρακλείας, *Θεόγνις* ὁ Νικαίας καὶ *Μάρις* ὁ Χαλκηδόνας» (αὐτ. 6). Πῶς λοιπόν, ἀφοῦ ἐστερεῖτο τοιοῦτου δικαίωματος, παρουσιάζεται καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν διεκδικῶν καὶ ἐξασκῶν αὐτὸ ὁ Ἡρακλείας; Μετὰ τὸν *Μακεδόنيον* ἦλθεν ὁ *Εὐδόξιος* καὶ αὐτὸν διεδέξατο ὁ *Δημόφιλος*. «*Δημόφιλον τὸν ἀρειανὸν ἐχειροθέτησεν ὁ αὐτὸς Θεόδωρος*», ὅστις εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐγκαθίσταῖ καὶ νὰ χειροτονῇ τὸν τῆς Βυζαντίδος πρωθιεράρχην, γράφει ὁ *Μ. Γεδεών*, καὶ ἐπικυροῖ ὁ ἱστορικὸς *Φιλοστόργιος* «ἐδόκει γὰρ τὸ προνόμιον οὗτος ἔχειν τῆς τοιαύτης ἱεουργικῆς ἐνεργείας». (1) Ἀλλὰ καὶ οἱ ὀρθόδοξοι προύβαλον ἄλλον, τὸν *Εὐάγγριον*, ὃν ἐχειροτόνησεν ὁ πατριάρχης *Εὐσιάθιος*. Ὡς βλέπει τις ἢ κατάστασις ἦν λίαν τεταραγμένη τότε καὶ δέν δύναται τις νὰ ζητήσῃ τὴν τήρησιν τῶν κανόνων ἀκριβῆ. (2)

«Τὸν Νανζιαζοῦ, γράφει ὁ *Γεδεών*, ἐνεθρόνισεν ὁ Ἀντιοχείας *Μελέτιος*. (σ. 6). Πρόκειται περὶ τοῦ *Θεολόγου Γρηγορίου*, ὃν ὡς πατριάρχην οὐδ' αὐτὴ ἡ Β' οἰκουμενικὴ ἀπεδέξατο σύνοδος, διότι προήρχετο ἐκ μεταθέσεως, ὅπερ ἀπηγόρευεν ὁ *ΙΔ'* ἀποστ. κανὼν: «Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείπαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν ἐτέρῳ ἐπιπηδᾶν, κ' ἂν

1. Ἐκκλ. Ἱστορ. Θ', 10.

2. Ὡστε κατήντησε νὰ ὑπάρχωσι κατὰ τὴν ὀξείαν ταύτην τοῦ ἀρειανισμοῦ περίοδον δύο πατριάρχαι! Ὁ αὐτὸς *Φιλοστόργιος* συνεχίζει: «*Δημόφιλος ἐγκαθίσταται τῇ Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Ἡρακλείας ἐπίσκοπος...πολλοὶ τοῦ παρόντος ὄχλου ἐν τῇ τοῦ Δημοφίλου καθιδρύσει ἀντὶ τοῦ ἀξίως ἀνεβόων ἀνάξιος*».

ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζεται, εἰ μὴ τις εὐλογος αἰτία ἣ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλεόν τι κέρδος δυναμένου αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλλεσθαι, καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων καὶ παρακλήσει μεγίστη». (1) Ἄνωτέρω κατεχωρίσαμεν καὶ ἀριθμοὺς ἀποδεικνύοντας πόσον αὐστηρῶς κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἐτηρεῖτο ὁ κανὼν οὗτος λαμβανομένων τῶν πατριαρχῶν πάντοτε ἐκ τοῦ κατωτέρω κλήρου. (2) «Ὁ τῶν ἱερῶν κανόνων τὸ σύνταγμα μελετήσας γινώσκει, ὅτι *τοιαῦται μεταθέσεις ἦσαν σπάνιαι*, τοσοῦτος δὲ ἐγένετο λόγος ἐπὶ τῆς Β' οἰκουμενικῆς Συνόδου, προκειμένου λόγου περὶ τῆς εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον μεταθέσεως τοῦ ἐν ἁγίοις *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*, ὡς καὶ κατόπιν ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ πρώην Κυζίκου *Πρόκλου*, ὅστις «ἐπίσκοπος Κυζίκου, χειροτονηθεὶς ἐπὶ Σιսυνίου πατριάρχου ἐσχόλασε μὴ δεχθεὶς» (3) μετὰ δὲ τὴν καθάρειν *Νεστορίου* ἐψηφίσθη μὲν Κωνσταντινουπόλεως, οὐκ ἐνεθρονίσθη δὲ διὰ φθόνον τῶν παραδυναστευόντων τότε ἀρχιερέων». Ταῦτα ἀφηγεῖται πρότερον ὁ *Μ. Γεδεών* καὶ ἐπάγεται ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ *Χωνιάτου* περὶ τοῦ εἰς τὸν οἶκουμ. θρόνον ἐκ τοῦ Ἱεροσολυμητικοῦ μεταπηδήσαντος «*ἐπιβάτης ἀλλοτρίας ἐκκλησίας ἀκούει Δοσίθεος* καὶ... τοῦ θρόνου κατάγεται». (4) Τούτου ἕνεκα καὶ ἡ σύνοδος ἐκεῖνη ἐθέσπισε διὰ τοῦ ΙΕ' κανόνος «διὰ τὸν πολὺν ταραχὸν καὶ τὰς στάσεις τὰς γινομένας ἔδοξε παντάπασι περιαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν, τὴν παρὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα εὐρεθεῖσαν ἔν τισι μέρεσιν, ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν, μήτε ἐπίσκοπον μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον. Εἰ δέ τις μετὰ τὸν τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου ὄρον τοιούτῳ τινι ἐπιχειρήσεων... ἀκυρωθήσεται ἕξ ἅπαντος τὸ κατασκευάσμα καὶ ἀποκατασταθήσεται

1. Σύντ. τόμ. Β', σ. 18.

2. Βλέπ. ἀρίστην μονογραφίαν «Περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων, κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου ἀνατ. Ἐκκλησίας», τοῦ μακ. καθηγητοῦ καὶ κανονολόγου Κ ω ν. Ρ ά λ λ η, Ἀθῆναι, 1898, σ. 14.

3. Καίτοι οὗτος ἐκθύμως ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου καὶ τῆς Πουλχερίας, ὅμως δὲν ἐγένετο ἐπὶ τοῦ θρόνου δεκτός, εἰμὴ τῇ μεσιτείᾳ τοῦ πάπα Κ ε λ ε σ τ ἱ ν ο υ καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἀπολαμβάνων τιμῆς ὡς μαθητῆς τοῦ Χρυσοστόμου. Οὗτος ὁ πάπας ἀναλαβὼν πρωτοβουλίαν ἔγραφε πρὸς Κ ύ ρ ι λ λ ο ν Ἀλεξανδρείας, Ἰ ω ά ν ν η ν Ἀντιοχείας καὶ Ρ ο ὕ φ ο ν Θεσσαλονίκης «κατὰ μηδέν τι προσίστασθαι τοῖς κανόσι τὴν μετάστασιν τῶν ἐπισκόπων ἀπὸ ἐτέρας πόλεως εἰς ἐτέραν» Ρ α λ λ. Π ο τ λ ῆ, Σύντ. Ε', σ. 391 - 5.

4. Πατρ. πίν., 4. 23 - 4.

τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἣ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη». (1) Τὸν θεμελιώδη τοῦτον κανόνα κατεχωρίσαμεν, διότι ὡς ὁψόμεθα παρακακατιόντες καὶ ἄλλας τοιαύτας παραβιάσεις, εἰς ἃς ὁ θεματοφύλαξ τοῦ θεσμοῦ μητροπολίτης Ἡρακλείας σθεναρῶς πάντοτε ἐνώπιον συνόδων καὶ βασιλέων ἀντέταξε τὸ veto.

«*Μάξιμον τὸν Κυνικὸν ἐχειροτόνησαν ἐπίσκοποι τινες τοῦ πατριαρχ. θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας*» κατὰ Γεδεών, (σ. 6). Οὕτω δὲν εὔρεθη ἐντὸς τοῦ πατριαρχ. κλίματος ἀρχιερεὺς νὰ ἐπιθῆ χειρὰ εἰς τὸν «ἄρπαγα τοῦ θρόνου», ὡς χαρακτηρίζει αὐτὸν ἡ ἱστορία, (2) ἀλλ' ἐκλήθησαν οἱ ὑπερπόντιοι. Ἀλλ' ἴδωδεν πῶς θεωρεῖ αὐτὸν ἡ πατριαρχική ἱστορία καὶ αὐτὴ ἡ Β' οἰκουμενικὴ σύνοδος. «*Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦν κυνικὸς φιλόσοφος, ἀλλὰ καὶ φρονημάτων αἰρετικῶν ποικίλων πλήρως, αἰγύπτιος τὸ γένος... διὰ τῆς ὑπουλότητος αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ καταπέσῃ τὸν πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Πέτρον ἢ ἴσως τὸν Τιμόθεον ν' ἀποστείλῃ ἄνδρας ἐξ Αἰγύπτου, ὅπως χειροτονήσωσιν αὐτὸν ἐπίσκοπον. Φθάσαντες αὐτοὺς παρέλαβε καὶ εἰσηλθὲν εἰς τὴν ἐκκλησίαν λάθρα, ἀλλὰ πρὶν τελεσθῆ ἡ χειροτονία κληρὸς καὶ λαὸς ὀρθόδοξος ἀπέβαλον ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτόν*». (3) Κακὴν κακῶς ἐξεδιώχθη καὶ ἐκ Θεσσαλονίκης, ὅπου μετέβη προσκλαυσοῦμενος πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον, καὶ τότε ἀπετάθη καὶ πρὸς τὸν πάπαν Δάμασον, ὅστις καταγγέλλει αὐτοῦ εἰς τὴν σύνοδον «*ιεράς πράξεις καὶ χειροτονίας*», ἃς αὕτη ἐκήρυξεν ἀκύρους. Περί δὲ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ καὶ πάλαι ὑπῆρχεν ἀμφισβήτησις ἀλλ' οἱ πατέρες τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Β' ἁγίας οἰκουμενικῆς συνόδου, οἱ μὴ δεξάμενοι τὴν μετάθεσιν τοῦ Γρηγορίου ὡς ἀντικανονικὴν, συνεπῶς οὐδὲ τοῦ αἰρετικοῦ Μαξίμου τὴν χειροτονίαν ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψωσιν «*οὐκ ἠνεγκον τοῦ γεγενημένου τὴν ἀτοπίαν*», γράφει ὁ Κύρου Θεοδώρητος καὶ... *καθαιρέσαντες ἀπεκήρυξαν τὸν Μάξιμον ὡς αἰρετικόν*, ἐχειροτόνησαν δὲ τὸν ἱερὸν Νεκτάριον. Ὡστε ὁ Ἡρακλείας Παῦλος, ὅστις καὶ προήδρευσε τῆς συνόδου ἔπραξε ἔργον ἄξιον ἐπαίνου μὴ χειρο-

1. Σύντ. τόμ. Β', σ. 145. Βλ. παρὰ Ράλλη, σ. 13 ἐ. καὶ ἄλλων συνόδων ἀπαγορεύσεις καὶ τὸν ὠραίον χαρακτηρισμὸν τοῦ πάπα Ἰνοκεντίου decretalis inter corporalia.

2. Κοντογ. σ. 298 ἐ. βλ. τὰ ἄθλα τοῦ καλοῦ πατριάρχου, δι' ὃν ἐγκαλεῖται παρὰ τοῦ Μ. Γεδεών ὁ Ἡρακλείας ἀρνησάμενος τὴν χειροτονίαν.

3. Πατρ. πίν. σ. 133. Ὁ ἱερὸς Φώτιος γράφει: «Ὅτι Νεκτάριος Μάξιμον, εἰ καὶ παραλόγως, ὁμῶς πρὸ αὐτοῦ χειροτονήθη ντὰ καθεῖλε», ἐνθ' ἄνωτ. Βαλέττα, σ. 570.

τονήσας τὸν *Μάξιμον*. (1)

Ταῦτα συνέβαινον διαρκούσης τῆς Α' ἀγίας συνόδου ἐντὸς ἔτους δύο ἀλλαξοπατριαρχεῖαι! Ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς *Θεοδόσιος* πρὸ τῶν τοιούτων σκανδάλων εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν διὰ τὸ μέλλον τῆς ἐκκλησίας, ἐνῶ ἡ σύνοδος διελύετο, ὅτε παρετήρησεν ἐν τέλει τοῦ ὑποβληθέντος αὐτῷ καταλόγου τῶν ὑποψηφίων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ *Νεκταρίου*, ὃν προσέθηκεν ὁ Ἀντιοχείας *Φλαβιανὸς* πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ *Διοδώρου* ἐπισκόπου Ταρσοῦ. «ἐπέθηκε τὸν δάκτυλον τῇ τελευταίᾳ γραφῇ καὶ... *Νεκτάριον* αἰρεῖται κατὰ τὸν *Σωζομενόν*. (2) Οὗτος ἦν συγκλητικὸς Ταρσεὺς τὴν πατρίδα καὶ ἐνῶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐπανέλθῃ οἴκαδε ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ *Διοδώρου*, ὅστις ἰδὼν αὐτὸν «ἄξιον τῆς ἐπισκοπῆς εἶναι ἐνόμισε· καὶ κατὰ νοῦν εὐθύς προσετέθη αὐτῷ πολιὰν τάνδρὸς καὶ εἶδος ἱεροπρεπὲς καὶ τὸ προσηνὲς τῶν τρόπων», ἀλλ' ἔμεινε κατάπληκτος, ὅταν μαθὼν τὴν βασιλικὴν ψῆφον, ἤκουεν ὅτι οὗτος ἦτο ἐθνικὸς «οὐ γὰρ ἂν ἐθάρρησεν εἰδὼς ἔτι ἀμυήτω δοῦναι ψῆφον ἱερωσύνης». Θόρυβος λοιπὸν, ταραχὴ καὶ ἀναστάσις εἰς τοὺς ἐκκλησι. κύκλους, σκανδαλιζομένους οὐκ ὀλίγον ἐπὶ τῇ ἐπιμονῇ τοῦ βασιλέως, καίτοι ἀπεκαλύφθη αὐτῷ τὸ μυστικόν. «οὐκ ἀθεεὶ δὲ ταῦτα συνέβαινε ἐπεὶ καὶ βασιλεὺς ἀμύητος εἶναι μαθὼν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμεινε γνώμης, πολλῶν ἱερέων (=ἱερωμένων) ἀντιτεινόντων». Μεταξὺ τούτων βεβαίως ἐκ τῶν πρώτων ἦν ὁ Ἡρακλείας ὁ ἀπ' εὐθείας διὰ τὴν χειροτονίαν ὑπεύθυνος. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐγκρίτων τῆς συνόδου ἀνελάμβανε καὶ ἀφέθη νὰ χειροτονήσῃ αὐτὸν ὁ καὶ προτείνας ἀπ' ἀρχῆς *Διόδωρος* ὁ Ταρσοῦ. Ὁ «Χρονογράφος» τῆς ἐκκλησίας γράφει ὡς ἑξῆς περὶ τούτου: «... τὰ ὀνόματα τῶν εἰς πατριαρχεῖαν ἐκλεξιμῶν τῶν ὑπ' αὐτῆς τῆς... ἀγίας συνόδου κριθέντων ἀξίων συνεστήθησαν εἰς τὴν προτίμησιν τοῦ αὐτοκράτορος.. οὐδὲν δὲ τὸ παράδοξον, ὅτι ὁ εὐσεβέστατος ἐκεῖνος ἄναξ ὑπέδειξε τὸν ἔτι ἀβάπτιστον *Νεκτάριον*.. ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ταρσοῦ *Διοδώρου* ἔσχατον ὑποψήφιον (sic)... ὑποδειχθέντα» (σ. 15, βλ. ἀποστ. καν. 86. Τὸν

1. Πατρ. πίν. σ. 133. Τρομερὸς πανοῦργος ἦτο ὁ *Μάξιμος*, ἀφοῦ ἐσαγήνευσε καὶ αὐτὸν τὸν θεῖον Γρηγόριον παρ' οὗ προσηλυτισθεὶς καὶ βαπτισθεὶς ἦν τὸ σέμνωμα τῶν λόγων αὐτοῦ, ἀλλ' ἅμα ἐπίβουλος, διότι ἐσφετέρισθη κρύφα τὸν θρόνον, εἰς ὃν μετ' ὀλίγον ἔμελλε αὐτὸς ὁ ἐπώνυμος τῆς θεολογίας νὰ κληθῇ. Βλ. Κοντογ. Φιλολ. καὶ κριτ. ἱστορ. Β', 536. Οὗτος γράφει, ὅτι πρὸ τοῦ Γρηγορίου ἐπέβη τοῦ θρόνου ὁ *Μάξιμος*, τούναντίον ὁ *Γεδεών*.

2. Ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Ζ', κεφ. 8 (ὀλόκληρον) ὅθεν καὶ παραλαμβάνομεν τὸ ἱστῶρημα.

ἐξ ἔθνικοῦ βίου . . . βαπτισθέντα . . . οὐ δίκαιον ἐστὶ παρόντα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον κτλ.) καὶ διότι δὲν ἐχειροτόνησεν ἓνα **ἀβάππιστον** ὑποψήφιον ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Ἡρακλείας δὲν εἶχε δικαίωμα—βεβαίως τοιοῦτον δικαίωμα οὐδέποτε θὰ ἐνεπιστεύετο αὐτῷ ἢ ἐκκλησία—ἀλλ' ἂν ἀνεξελέγκτως ἐχειροτόνει τί θὰ ἔλεγε τὸ ἀπύλωτον στόμα τοῦ Μ. Γεδεών ; Ἄλλὰ τότε θὰ παρεῖχον αὐτῷ τὸ δικαίωμα ἀντιλογίας καὶ διαμαρτυρίας ἤδη ὅμως οὔτε εἰς αὐτὸν τὸν Ἡρακλείας ἐπιτρέπεται τὸ τοιοῦτον διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ **Νεκταρίου** «σύνοδον γὰρ ἔσχεν κυροῦσαν αὐτῷ τῆς ἐπισκοπῆς τὸ ἀξίωμα, ὃν εἴ τις ἐνδιασῶραι πειράσοιτο, οὐκ αὐτόν, ἀλλὰ τὴν γε σύνοδον ὑπὸ δίκην μᾶλλον ποιεῖ», ὡς ἔγραφεν ὁ ἱερός **Φώτιος** πρὸς τὸν πάπαν **Νικόλαον Α'** ὑπεραμυνόμενος ἑαυτοῦ ἀπὸ λαϊκοῦ χειροτονηθέντος πατριάρχου, καὶ ἐπαγόμενος καὶ τὸ προηγούμενον τῆς τοιαύτης χειροτονίας τοῦ τε **Ταρασίου**, **Νικηφόρου** καὶ αὐτοῦ τοῦ **Ἀμβροσίου**, «καίτοι τούτων ἐκάτερος οὐκ ἐκ λαϊκοῦ μόνον ἐπὶ τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης προῆλθε τελείωσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀμυήτοις ἐξεταζόμενοι, ὁμοῦ τε τῆς δωρεᾶς τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς ἡξιώθησαν χάριτος». (**Φωτίου** ἐπιστολαί, ἔκδ. **Βαλέττα**, σ. 158 - 159). Ἀρχαῖόν τι γνωμικὸν λέγει : «ὅπου βασιλέως παρουσία, ἐκεῖ ἢ τάξις παραγίνεται». Οὐδένα λόγον εἶχεν ὁ Ἡρακλείας ἔναντι οἴκουμενικῆς συνόδου τῆς ὀρθοτομούσης τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, οὔτε δύναται τις νὰ ἐγκαλέσῃ αὐτῷ διὰ τὴν μὴ ἐξάσκησιν τοῦ προνομίου «ἀρχηγοῦ γὰρ παρόντος πᾶσα ἀρχὴ παυσάσθω». (Πρβλ. **Σωξομ.** βιβ. Ζ', κεφ. 8).

Διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ ἱεροῦ **Χρυσσοτόμου** ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας **Θεοφίλου** δέον νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλέως **Ἀρκαδίου** εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅστις λάθρα ἀποσπάσας αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας διὰ τοῦ ἐπάρχου **Ἀστερίου** ἤγαγεν εἰς βασιλεύουσιν. Τότε διαβιβάζεται αὐτοκρατορικὴ ἐπιταγὴ διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος **Εὐτροπίου** τῷ **Θεοφίλω** νὰ χειροτονήσῃ τὸν «ψηφίσματι κοινῷ ὁμοῦ πάντων κλήρου τε καὶ λαοῦ» πατριάρχην ἐκλεγέντα **Χρυσσοτόμον**, ὡς γράφει ὁ ἱστορικὸς **Σωκράτης**. (1) Ὁ πατριάρχης κατ' ἀρχὰς ἠρνήσατο· διὸ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ τῇ 26 Φεβρ. σύνοδον ἐν ἔτει 398. Πρὸ συνοδικῆς ἀποφάσεως «πισθεῖς ὅμως ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς» κατὰ τὸ λέγειν τοῦ **Μ. Γεδεών**, προέβη εἰς τὴν χειροτονίαν αὐτὸς ὁ μέλλων μετ' οὐ πολὺ νὰ καθαι-

1. Βιβλ. Γ', κεφ. 2.

ρέση τὸν χρυσορρήμονα «τὰ τοιαῦτα σοφῶς ἀρχιτεκτονῶν». * Πάλιν κατὰ Γεδεῶν «*Σισίνιον* τὸν *Α'* χειροθέτησε (1) καὶ ἐνεθρόνισε. τῷ 426 σύνοδος ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος *Θεοδοσίου Β'* συγκληθεῖσα» (σ. 6) (2). Δὲν γνωρίζω, ἂν ἡ σύγκλησις συνόδων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐν χηρείᾳ τοῦ θρόνου ἐχουσῶν καὶ δικαίωμα οὐ μόνον ἀποδοχῆς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένου ὑποψηφίου, ἀλλὰ καὶ χειροτονία τοῦ πατριάρχου ἦτο τότε νόμιμος, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ παραπομπὴ τοῦ ζητήματος τῆς χειροτονίας εἰς σύνοδον *προϋποτίθησιν ἄρνησιν τοῦ Ἡρακλείας*. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἦσαν ὑποψήφιοι τρεῖς πρεσβύτεροι *Φίλιππος Σιδήτης, Πρόκλος* (μετ' οὐ πολὺ πατριάρχης) καὶ ὁ *Σισίνιος* ἱερουργῶν ἐν τῇ Πέρῃ Ἐλαία, ὅστις καὶ ὑπερεῖχε μὲν τῶν ἄλλων κατ' ἀρετὴν καὶ δραστηριότητα, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει ἀπεδείχθη ἀνίκανος· διὸ καὶ γράφει ὁ *Γεδεῶν*: «Ἄπορον δὲ πῶς ὁ πατριάρχης ἐπέτρεπε νὰ τιμωρῶνται κληρικοὶ τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς δικαζόμενοι πομπικῶς, πολλῶ δὲ περισσότερον καὶ ν' ἀποθνήσκωσιν ἐκ τῶν βασάνων καὶ κακουχιῶν ἐν τῇ εἰρκτῇ, ὡς ὁ δυστυχῆς *Εὐτρόπιος*». (3)

Περὶ τοῦ *Ἀνατολίου* ἐν τῇ Δ' Χαλκηδόνι συνόδῳ, ὃν χειροτόνησεν ὁ Ἀλεξανδρείας *Διόσκορος* (σ. 6) ἀπαντῶμεν, ὅτι ὁ τότε Ἡρακλείας *Κυριακὸς φαίνεται ὡν ἀσθενῆς*, καθότι καὶ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ταύτης ἀντ' αὐτοῦ ὑπογράφεται «*Λουκιανὸς ἐπίσκοπος Βύζης, τὸν τόπον ἐπέχων Κυριακοῦ ἐπισκόπου Ἡρακλείας*» διὰ τὴν καθάρεισιν τοῦ Διοσκόρου. (4) Ἀλλὰ πρὸ τοῦ *Ἀνατολίου* ἀφῆκεν ὁ

---

* Κατὰ τὸν ἱερὸν Φώτιον: «Ἄλλ' οὐδὲ τὸν... πανίερὸν Χρυσόστομον κατ' ἀρχὰς οὐκ ἐδέξαντο (οἱ Ρωμαῖοι), ὅτι φασὶν ἀπὸ Ἀντιοχείας αὐτὸν οὐκ ἔδει εἰς Κωνσταντινούπολιν χειροτονηθῆναι· ὕστερον δὲ καὶ ὑπερήσπισαν» Συναγωγὰ Β', ἐκδ. Βαλέττα, Ἐπιστολαὶ Φωτίου, σ. 561

1. Ἀδόκιμος ἡ χρῆσις τοῦ χειροθετεῖν καὶ χειροθεσία ἀντὶ χειροτονεῖν καὶ χειροτονία, τὸ μὲν σημαίνει μέρος, τὸ δὲ ὅλον. Ὁ Ζωνάριος τοῦ ΙΔ' ἀποστ. κανόνα ἐρμηνεύων γράφει «*νῦν μὲν χειροτονία καλεῖται ἡ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἱερᾶσθαι λαχόντος τελεσιουργία τῶν εὐχῶν καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπίκλησις ἀπὸ τοῦ τὸν ἀρχιερέα τείνειν τὴν χεῖρα εὐλογοῦντα τὸν χειροτονούμενον· πάλαι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ψῆφος χειροτονία ὠνόμαστο*».

2. Φαίνεται ὅτι ἡ μακρὰ τοῦ θρόνου χηρεία ἠνάγκασεν εἰς τοῦτο τὸν βασιλέα, ἥτις κατὰ κανόνα πλέον τῶν δύο μηνῶν δὲν παρατείνεται (Πατρ. πίν. 26).

3. Οὗτος ἦν ἀναγνώστης ὁπαδὸς τοῦ θελοῦ Χρυσόστομου. βλ. Πατρ. πίν. σ. 173.

4. Μήλιας II, σ. 42.

Μ. Γεδεών ἄλλον πατριάρχην μὴ χειροτονηθέντα κανονικῶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας καὶ οὗτος ἦν οὐχὶ ἄλλος τις ἄγνωστος καὶ ἄσημος, ἀλλ' ὁ τοῦ ἱεροῦ **Χρυσσοστόμου** διαπρεπῆς μαθητής, **Πρόκλος** ὁ ἀγιώτατος, ὅστις χειροτονεῖται μὲν ὑπὸ τοῦ **Σισινίου** μητροπολίτης Κυζίκου, ἀλλ' οἱ ἐπίσκοποι αὐτῆς προλαβόντες εἶχον χειροτονήσει, ὡς ἐδικαιοῦντο, τὸν **Δαλμάτιον**, διὸ καὶ ἔμεινε σχολάζων ἐν τῇ βασιλευούσῃ. Ἐνταῦθα δὲ ὡς δόκιμος τοῦ θεοῦ λόγου κῆρυξ προσεῖλκυε τὰ πλήθη. **Θεοδόσιος** ὁ μικρὸς μιμούμενος τὸν μέγαν καὶ πατέρα αὐτοῦ ἐπεζήτησε διὰ πραξικοπήματος νὰ ἐγκαθιδρύσῃ πατριάρχην τὸν **Πρόκλον** τὴν 12 Ἀπριλίου 434, σοφῶς προνοήσας τοῦ πράγματος, ὡς λέγει ὁ **Σωκράτης**: «ἵνα γὰρ μὴ πάλιν περὶ ἐπιλογῆς ἐπισκόπου ζητήσῃς ἢ καὶ ταραχὴν τῇ ἐκκλησίᾳ κινήσῃ, μὴ μελήσας, ἀλλ' ἔτι κειμένου τοῦ σώματος **Μαξιμιανοῦ** τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐνθρονίσαι τὸν **Πρόκλον** ἐπέτρεψεν». (1) Τὸ γεγονός τοῦτο προδίδωσι τὴν ἐπιβουλήν τοῦ βασιλέως· διότι ναὶ μὲν ἡ χηρεία τοῦ θρόνου τοῦ οἰκουμενικοῦ δὲν παρετείνετο πέραν τῶν 2·3 μηνῶν, (μετὰ **Στέφανον Β'**, 5 μηνῶν), ἀλλ' ἡ ἄμεσος ἀναπλήρωσις πρὶν γένωνται ἐν τάξει αἱ κανονικαὶ ψῆφοι εἶναι πραξικόπημα, πρὶν μάλιστα κηδευθῆ ὁ πατριάρχης! «ἐνθρονισθεὶς οὖν ὁ **Πρόκλος** τὴν ἐκκομιδὴν τοῦ **Μαξιμιανοῦ** σώματος ἐποίησατο». (2) Καὶ ἂν ἐγένετο ψηφοφορία ἦτο βία καὶ ἐκ συναρπαγῆς, ἐφ' ὅσον ἡ γνώμη τῶν ἀρχιερέων ἦν ἐκπεφρασμένη, ὅτι **δὲν ἠδύνατο νὰ νομιμοποιηθῆ πατριάρχης ἐκ μεταθέσεως**. Ὑπάρχει δὲ περὶ αὐτοῦ σπουδαῖον ἱστορημα, ὅπερ λέγει «ἐπίσκοπος Κυζίκου ἐπὶ **Σισινίου** πατριάρχου χειροτονηθεὶς ἐσχόλασε μὴ δεχθῆς. (3) μετὰ δὲ τὴν καθαίρεσιν **Νεστορίου**, ἐψηφίσθη μὲν **Κωνσταντινουπόλεως**, οὐκ ἐνεθρονίσθη δὲ διὰ τὸν φθόνον τῶν **παραδυναστευόντων τότε ἀρχιερέων**». (4) Τῶν «παραδυναστευόντων» τούτων τότε ἀρχηγὸς ἦν ὁ ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῆς τάξεως **Κέρβερὸς ἅγιος Ἡρακλείας**, ἀντιτασσόμενος αἰεὶ κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως καὶ αὐθαιρεσίας τῶν δυναστῶν, αἵτινες τόσῳ συχναὶ εἰς τὴν περίοδον ταύτην παρουσιάζον-

1. Ἐκκλησ. ἱστορ. Ζ'. κεφ. 40.

2. Αὐτ.

3. Δηλ. μὴ γενόμενος δεκτός, νῦν ὁ παθητ. τύπος ἔχει μέσην σημασίαν ἐξοβελίσας τὸν μέσον δεξάμενος, ὅστις ἔμεινεν ὡς παλαιοντολογικὸν μνημεῖον εἰς τὸ **δεξαμενὴ**, λέξις, ἣτις ἀντικατέστησε τὴν ὀθνεῖαν κιστέρναν καὶ εἶτα στέρναν τῶν βυζαντινῶν ὅθεν καὶ ἡ **Στέρνα** τῶν **Γανοχώρων**, τὸ χωρίον.

4. Παρὰ **Ράλλ. Ποτλ. Συντ. τόμ. Ε', σ. 393.**

ται, ὡς ἀναγράφει ἡ πατριαρχικὴ ἱστορία : (1) «Αἱ ἐκλογαὶ τῶν πατριαρχῶν . . . ἐγίνοντο πάντοτε κατὰ τοὺς κειμένους κανόνας, καθ' οὓς καὶ αἱ τῶν μητροπολιτῶν ἐκλεγομένων καὶ χειροτονουμένων ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν συνόδων τῶν ὑπ' αὐτούς· ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ἐν τούτοις ἱκανὰ παρέχει παραδείγματα, καθ' ἃ ἐκλογαὶ τινες πατριαρχῶν ἰδίᾳ τοῦ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων . . . ἐνηργήθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, πρὸ πάντων δὲ ἐν καιρῷ ἐκκλησιαστικῶν ἐρίδων». (2) Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια· τὰ κατόπιν ἐγράφησαν, ὅπως κολάσωσι τὸ πρᾶγμα καὶ «ρίψωσι στάκτην» εἰς τὰ ὄμματα τῶν αὐθαιρέτων Τούρκων δυναστῶν ἐπιβουλευόντων ἀείποτε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς προνομίοις.

Ἄλλη ἔνστασις. «Ἄλλ' ἐμάθομεν χειροθεσίαν, καθ' ἣν μετέσχε μὲν ὁ Ἡρακλείας, ἀλλ' ἐτάχθη δεύτερος. Τῇ 12 Ἀπριλίου 806, Νικηφόρος ὁ ἐν ἀγίοις ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Νικολάου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀ' Καππαδοκίας, καθὸ πρωτοθρόνου, καὶ Λέοντος μητροπολίτου Ἡρακλείας Θυράκης καὶ Θωμᾶ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης» (σ. 6). Ἐπειδὴ ἡ ἀπόδειξις αὕτη εἶναι «συκίνη» παραπέμπει ὁ *Μ. Γεδεών* ὅλως ἀορίστως «ἐκ τινος παλαιοῦ χειρογράφου τὸ τεμάχιον ἐξεδόθη ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ F i s c h e r, «De catalogis patriarch. Constantin. et de chronologia octo primorum patriarcharum», 1884. Ποῦ νὰ εὔρη ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος τοιοῦτον βιβλίον ἐν Ἀθήναις; Ἀπέφυγε δὲ νὰ παραπέμψη εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς πίνακας, ὅπου ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ περιγράφει αὐτὸ (σ. 81) καὶ γνωρίζει ἡμῖν ὅτι ἠναγκάσθη «ἐκ διαταγῆς ἀνωτέρας» τῷ 1885 νὰ ἐκδώσῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀληθεῖα (ἔτος Ε'.)» ἐν δὲ τῇ σελίδι 282 κατεχώρισε ὁλόκληρον τὸ χωρίον, ὅτι ὁ πατριάρχης *Νικηφόρος* «γεγονὸς μηνὶ 5, τῇ ἡμέρᾳ τῶν Βαΐων ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Σεργίου ἀνῆλθεν ἐν τῷ πατριαρχείῳ τῇ ἀγίᾳ Τετάρτῃ καὶ αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ γέγονε διάκονος καὶ τῇ ἀγίᾳ Πέμπτῃ προεσβύτερος, καὶ τῇ ἀγίᾳ Ἀναστάσει χειροτονεῖται ὑπὸ Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Λέοντος μητροπολίτου Ἡρακλείας καὶ Θωμᾶ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης» (σ. 282). Δὲν γνωρίζω πῶς σκεπτόμενος κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐχειροτόνησεν ὁ Καισαρείας καὶ οὐχὶ ὁ Ἡρακλείας· διότι ἐγράφη πρῶτος; ὅλλὰ πρῶτος εἶναι εἰς τὸ Συνταγμάτιον καὶ πρω-

5. Οὕτως ὀνομάζομεν χάριν ἐμφάσεως τοὺς Πατριαρχικοὺς πίνακας τοῦ *Γεδεών*, αὐτοῦ τούτου τὸ ἐνδῶσιμον εἰς τοῦτο παρέχοντος ἡμῖν· γράφει γὰρ που ἐν αὐτοῖς ὅτι ὅπου δὲν ὑπάρχει παραπομπὴ ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο ἐλήφθη ἐκ τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων.

6. Πατρ. πίν. σ. 14.

τόθρονος, πῶς ἠδύνατο νὰ ταχθῆ δεύτερος ; Κατὰ ταῦτα τὸ ἐξαγόμενον τοῦ *Γεδεῶν εἶναι λίαν βεβιασμένον καὶ πάντη ἀστήρικτον*. Ἄλλὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ὁ τε *Νικηφόρος* ὡς καὶ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ *Ταράσιος* ἀπὸ λαϊκῶν ἐγένοντο πατριάρχαι πρωτασηκρηταί (ἀρχιγραμματεῖς) ὄντες τῶν ἀνακτόρων, καὶ ἡ περίφημος μονὴ τῶν Στουδιτῶν ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ σφοδρὸν πόλεμον. Ἡ θύελλα θὰ ἐνσκήψη μείζων μετ' οὐ πολὺ. «Γινώσκομεν καὶ τὸν *Φώτιον* ὑπὸ *Γρηγορίου Ἀσβεσιᾶ* μητροπολίτου Συρακουσῶν χειροτονηθέντα» (σ. 6) γράφει ὁ *Μ. Γεδεῶν*. Κατὰ τὸ 857 ὁ Συρακουσῶν διὰ τὴν τῶν Σαρακηνῶν εἰσβολὴν εἰς τὴν Σικελίαν εὕρισκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν πρόσφυξ ἀντιδιαμαχόμενος καὶ τῷ πάπῃ διὰ τὰς αὐθαιρεσίας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τοῖς πέριξ, ⁽¹⁾ ἀλλ' ἦν ἐπὶ πλέον καὶ ἀντίθετος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἰγνατίου. Οὗτος δὲ τοσοῦτον ἀπεστρέφετο αὐτόν, ὥστε ἠμφιεσμένον τὰ ἱερά ἄμφια ἀπέβαλεν ἐκ τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ. Οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι κατεδίκασαν τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ *Ἰγνατίου*, καὶ ὠνομάσθησαν Γρηγοριανοί. Ἐπειδὴ δὲ ὁ *Γρηγόριος* ἦν ἀμετάπειστος ὁ πατριάρχης ἀνάιτιον καὶ ἄκριτον καθαιρεῖ αὐτόν, καὶ τὴν καθάρειν ἀποστέλλει τῷ πάπῃ *Δέοντι Δ'* πρὸς ἐπικύρωσιν. Ἄλλὰ ἡ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ *Ἰγνατίου* σύνοδος, ἡ ἐκλεξαμένη τὸν *Φώτιον*, οὐ μόνον ἠθώωσε τὸν *Γρηγόριον*, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν χειροτονίαν τοῦ νέου πατριάρχου καὶ κατ' ἐπιταγὴν βασιλικήν. ⁽²⁾ Τοσοῦτον δὲ στενῶς συνεδέετο πρὸς τὸν *Φώτιον* ὁ *Ἀσβεσιᾶς* καὶ ἀμετακλήτως συνεμερίζετο τὰ κατ' αὐτόν, ὥστε καὶ συγκατεδικάσθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς συνόδου τοῦ 869. Ἐπομένως τούτων πάντων ἔνεκα αὐτὸς καὶ οὐκ ἄλλος ὠρίσθη, ἵνα χειροτονήσῃ τὸν μέγαν *Φώτιον*. Ἄλλὰ ποῦ ἦν ὁ Ἡρακλείας μητροπολίτης ; Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ *Φωτίου* τρεῖς ἀποστέλλονται «*Ἰωάννη* μητροπολίτη Ἡρακλείας». ⁽³⁾ Τινὲς ἐνόμισαν τὸν Ἰωάννην τοῦτον τῆς Θρακικῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοπον, ἀλλ' ἡ ἐπιγραφὴ τῆς τρίτης ἔχει : «τῆς ἐπαναστάσεως τῆς κατὰ τὴν Ἀρμενίαν συνισταμένης» εἶτα καὶ «σελεται σχεδὸν ἡ Ἀσία πᾶσα ἐμφυλίῳ στάσει καὶ πόλεις αὐτανδροὶ ὑποβρύχιοι φέρονται τῷ κακῷ . . . πῶς οἶει τὴν πόλιν καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτούς, εἰ βούλει δέ, καὶ ἡμᾶς ἐπὶ τηλικούτῳ διακεῖσθαι πάθει ; » ⁽⁴⁾ Ἐκ τούτου πασιφανῶς, ὅτι ὁ φίλος Ἡρακλείας, ὃν παρα-

1. Βλ. «Παπιστ. ἔλεγχοι» ὑπὸ Ἡ. Τανταλίδοῦ, τόμ. Α', σ. 17· 18'.

2. Ταῦτα κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τῶν ὑπὸ Βαλέττα, «Φωτίου... ἐπιστολάς», Λονδίνον, 1846, σ. 29 καὶ 35-6.

3. Βλ. ἀριθ. 148, 149, 229.

4. Αὐτ. σ. 543.

μυθεῖται ἐπὶ τοῖς δεινοῖς, εἶναι ὁ τῆς ποντικῆς. Ταῦτα λέγω, διότι συγχρόνως ἕτερος *Ἰωάννης* ἱεράτευεν ἐν τῇ θρακικῇ Ἑρακλείᾳ. (1) Ἄλλ' αὐτὸς τότε δὲν ἦτο ἐκ τῶν φίλων τοῦ *Φωτίου*, ἦν Ἰγνατιανός, (2) ἔπειτα ὅμως χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἐγένετο Φωτιανός. Ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς κατὰ τοὺς Δυτικούς Η' συνόδου προσεκλήθησαν οἱ παρόντες ἵνα ποιήσωσι λιβελλον καὶ ἀναθεματίσωσι τὸν *Φώτιον*. Τότε ὁ Ἑρακλείας *Ἰωάννης* εἶπεν: «ὁ ἀναθεματίζων τὸν ἀρχιερέα αὐτοῦ, ἔστω ἀνάθεμα» καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἀνεβόησαν: «τοῖς παραλόγως πραττομένοις οὐ συναινοῦμεν». Εἰς τὰς ἐκτοξευθείσας αὐτοῖς ἀπειλὰς ἀπήντησαν «τοὺς τοποτηρητὰς κριτὰς οὐ δεχόμεθα». (3) Οὗτος ὁ *Ἰωάννης* φέρεται ὑπογεγραμμένος ἐν τῇ ζ' πράξει τῆς συνόδου μετὰ τὸν Καισαρείας *Προκόπιον* τὸν μέγαν καὶ διαπρύσιον τοῦ *Φωτίου* θιασώτην, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς συνεδρίας αὐτὸς ἐδημηγόρησε ἐξιστο-

1. Οὗτος ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς συνόδου διακρίνεται διὰ τοῦ «καὶ ἐτέρου Ἰωάννου Ἑρακλείας» Μήλια, τόμ. Β', σ. 923, καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Κεραμέως δημοσιευθεῖσιν ἐν Φωτίου ... τὸ περὶ τοῦ τάφου τοῦ ... Χριστοῦ καὶ ἄλλα ... Πετρούπολις 1892, σ. 143 λέγεται ὅτι εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν ἀρχιερέων διπλοῖοί τῆς Ἑρακλείας Ἰωάννου», σ. 143 καὶ 161. «Ὅταν ὁ καρδινάλιος Πέτρος ἀπήγγειλε τοὺς εἰρηνικοὺς λόγους ἐν τῇ α' συνεδρίᾳ ὡς ἀπὸ στόματος τοῦ πάπα Ἰωάννου, ὅστις εἶπε *ἀγαπῶν ὑμᾶς οὐ παύεται, βουλόμενος πᾶσαν τὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν ἐνωθῆναι καὶ γενέσθαι μίαν ποιμνὴν καὶ ἓνα ποιμένα*», ὁ Ἑρακλείας Ἰωάννης παρὰ ταῦτα ἀντεφώνησεν: «*εὐχαῖς ἀγίαις αὐτοῦ προεγένετο μία ποιμνὴ καὶ ἔχομεν ἓνα ἀληθῆ ποιμένα. ὅσιον καὶ ἄκακον Φώτιον τὸν ἀγιώτατον καὶ οἴκουμ. πατριάρχην*». «Φώτιος ὁ οἴκουμ. πατριάρχης» (ὑπὸ Π. Α. Ζάχοϋ), Κ/πολις 1864, σ. 51 (ἴσως ἢ καλλιτέρα πραγματεία τῶν περὶ Φωτίου γραφεισῶν). Ἄλλ' ἐξ ἐκείνων, οὗς ὁ πάπας Νικόλαος ἐκάλεσεν ὡς φίλους τοῦ Ἰγνατίου, ἵνα δικάσῃ τὸν Φώτιον εἶναι Ἑρακλείας τοῦ Πόντου ὁ Παῦλος (ἴσως διότι εἶχεν ἀποθάνει ὁ Ἰωάννης). Μηνιάτου, «Πέτρα σκανδάλου», Ἀθῆναι, 1840, σ. 33).

2. Τοῦτο σαφῶς δὲν καταφαίνεται, ἀλλ' ἂν καὶ τοῦτο μὴ ἀληθεύῃ, εἶχε καὶ ἕτερον ἀποχρῶντα λόγον ὁ Ἑρακλείας εἰς τὸ νὰ προβάλλῃ ἄρνησιν, ὅτι ὁ Φώτιος ἦν λαϊκός· τὸ δὲ παράνομον ἀνεγνώρισε καὶ αὐτὸς ὁ Φώτιος εἰς τὴν πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον ἀπάντησιν: «*συνοδικῶς ἐκφωνηθῆναι συνηυδοκήσαμεν, γράφει, μηκέτι τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὕψος ἀθρόως ἀνάγεσθαι τοὺς ἐκ λαϊκῶν ἢ μοναχῶν ψηφιομένους, εἰμὴ διὰ τῶν ἐφεξῆς ἱερατικῶν βαθμῶν διοδοῦσασιν*». ἔνθ' ἄνωτ. ἔκδ. Βαλέττα σ. 159. Τοῦτο ἄλλως ὠριζον καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς ἐν Κ/πόλει πρωτοκαϊδευτέρας ὁ ιζ' (Συντ. Ράλλ. Ποτλ. Β', σ. 701).

3. Βαλέττα, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 69-60. Οὗτος λέγει, ὅτι προσεκλήθησαν καὶ φίλοι τοῦ Φωτίου.

ρῶν τὰ γεγονότα. (1). Προκειμένης τῆς χειροτονίας τοῦ διαδόχου τοῦ μεγάλου **Φωτίου** βασιλόπαιδος **Στεφάνου** εὐρέθη ὁ θρόνος τῆς Ἡρακλείας χηρεύων. Ὁ **Βαλσαμών** θερμὸς συνήγορος τῶν προνομίων τούτων, ὡς εἶδομεν, γράφει: «εὔρηται δὲ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης **Στέφανος** (2), ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ **Λέοντος** τοῦ σοφοῦ παρὰ τοῦ Καισαρείας διὰ τὸ προτελευτήσαι τὸν Ἡρακλείας» (3) οὐκ ἀγνοεῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ τῆς πατριαρχ. ἱστορίας ἐκδότης, καθ' ἃ γράφει: «τοῦ **Ἡρακλείας προτελευτήσαντος ὁ Καισαρείας ἐχειροτόνησε τὸν ἀδελφὸν Λέοντος τοῦ σοφοῦ πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως**». (4) ὁ δὲ τῶν «ἀσυστάτων προνομίων» συγγραφεὺς ἀξιωματικῶς ἀποφαίνεται: «γινώσκομεν ἀπὸ τοῦ **Βαλσαμώνος** καὶ **Στεφάνου** τὸν βασιλόπαιδα ὑπὸ **Θεοφάνους** Καισαρείας καὶ **Λεόντιον** μοναχὸν ὑπὸ **Δημητρίου** Καισαρείας χειροτονηθέντας» (σ. 6) κατὰ ταῦτα, ἄρα διὰ τὸν «μὴ εἰδότα» τὰς γραφὰς δὲν ἦτο ἀποκλειστικὸν τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας, ἀφοῦ καὶ ἄλλος χειροτονεῖ (τὸ διατὶ ὁμοῦ δὲν πρέπει νὰ λέγηται!), χρείας κατεπειγούσης «πολλάκις εἴτε ὑπὸ ἀνάγκης εἴτε ἄλλως πῶς ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων παραβαίνεσθαι τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας συμβαίνει» διδάσκει ὁ Β' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ, ἄλλως καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόστολος γράφει «ὅπου ἀνάγκη καὶ νόμου μετάθεσις».

Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται καὶ μετὰ 300 σχεδὸν ἔτη, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς **Βαλσαμών**: «ἡμεῖς δὲ εἶδομεν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας **Ἰσακίου τοῦ Ἀγγέλου**, ὅτι **Λεόντιος** τις μοναχὸς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου ἐχειροτονήθη παρὰ **Δημητρίου** τοῦ Καισαρείας διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως» (5) καὶ ἡ πατριαρχ. ἱστορία ἐπικυροῖ ἐπαναλαμβάνουσα τὰ αὐτὰ καὶ προστιθεῖσα «διότι ὁ **Ἡρακλείας ἦν ἀποθανὼν**». (6) Τὴν κατεπείγουσαν εἰς τοῦτο ἀνάγκην ἀναφέρει **Νικήτας ὁ Χωνιάτης**: «Προχειρίζεται μέγαν ποιμένα **Λεόντιον** τινὰ μοναχὸν διαβεβαιούμενος ἐπὶ συλλόγων (ἀρχιερέων) καὶ δεικνυόμενος ὡς οὐκ ἤδει τὸν ἄνδρα πρότερον, νυκτὸς δὲ ἡ θεομήτωρ τοῦτον αὐτῷ καθυπέδειξε, τὸ εἶδος καὶ τὴν ἀρε-

1. Μηνιάτης, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 53, Φωτίου..., ἔκδοσις Κεραμέως κτλ. σ. 162, 20.

2. Παρ' ἄλλοις λέγεται ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦ συγκέλλου.

3. Εἰς τὴν ἐρμ. τοῦ γ' τῆς Β' συνόδου, Σύντ. Ράλλ. Ποτλ. Β', σ. 175 - 6, E. de Muratt, «Essai de Chronographie byzantine», Α', σ. 467, St. Petersburg, 1871.

4. Πατρ. πίν. σ. 25.

5. Ἐνθ' ἄνωτ.

6. Πατρ. πιν. 375.

τὴν ὑπογράψασα, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον διασαφήσασα καθ' ὃν τὴν οἴκησιν ἔλαχεν»· διὸ καὶ *Θεοτοκίτην* ὠνόμαζεν αὐτόν. (1) Καὶ ὁ *Μ. Γεδεών* κατάφωρος γίνεται· νὰ ὑποθέσωμεν «τῶν ὀπισθεν ἐπιλαθόμενος τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος» ; Ἄλλ' εἶθε νὰ εἶχομεν πάντες τὴν μνήμην αὐτοῦ συγγηράσκουσας ἡμῖν· διότι ἐπ' ἀληθεία εἰς αὐτὸν ἐφαρμόζεται, ὅπερ εἶρηκέ τις τῶν ἀρχαίων σοφῶν, ὅτι «μόνος ὁ νοῦς παλαιούμενος ἀνηβᾶ καὶ τῷ γήρα προστίθησι τὴν ἐπιστήμην».

Ἐμάθομεν ὅμως, ἐπιλέγει, ὅτι καὶ Ἁγαπητὸς ὁ πάπας Ρώμης ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβων ἐχειροθέτησε τὸν πατριάρχην *Μηνᾶν* τῷ 536» (σ. 6). Δὲν γνωρίζω διατὶ ἐν τέλει ἀναδρομικῶς ἀνέγραψε τὸν Μηνᾶ τοῦτον περὶ οὗ αὐτὸς οὗτος ἔγραψεν ἄλλοτε τάδε : «Τὸν πατριάρχην *Μηνᾶν* ἐχειροτόνησεν ὁ πάπας Ἁγαπητὸς «ὃ μὴ ποτε γέγονε» λέγει ὁ *Νικηφόρος Κάλλιστος*. φαίνεται ὅμως ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἀπέδωκε καὶ ὁ Μηνᾶς τῇ τῆς Ρώμης ἐκκλησίᾳ τὰ χειροτονητήρια, χειροτονήσας τὸν τοῦ Ἁγαπητοῦ διάδοχον Ἁγάθωνα». (2) Ὅπως ἡ Ῥώμη δὲν ἔθυσιασε τὰ πρωτεῖα, διότι ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐχειροτόνησε τὸν πάπαν, οὐδ' ὁ Ἡρακλείας τὰ προνόμια, διότι τιμῆς ἔνεκεν παρεχωρήθη τῷ πάπα ἡ χειροτονία, οὗ ἡ παρουσία ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπετέλει γεγονὸς ἀξιομνημόνευτον.

Ἐἰσὶν ὁ *Ἰωσήφ* ὁ *Α'* τῷ 1268 ἐχειροτονήθη ὑπὸ Γρηγορίου Μιτυλήνης» (σ. 6). Αὐτὸς εἶναι ὁ τελευταῖος, ὃν ἀναφέρει ὁ *Γεδεών*, τῶν πατριαρχῶν τῶν οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ἀλλ' ὑπ' ἄλλων χειροτονηθέντων, νοσφισαμένων τὸ δικαίωμα αὐτοῦ καὶ παραπέμπει (ἡ μόνη παραπομπὴ ἐν τῷ κειμένῳ εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἄλυσιν τῶν ὀνομάτων, ἣτις περιλαμβάνει πλήρη σελίδα τῆς διακοινώσεως αὐτοῦ) εἰς τὸν *Παχυμέρη Α'*, σ. 305. Τί δὲ γράφει οὗτος δὲν ἀναφέρει. Ἴδου τὸ κείμενον : «Ὁ βασιλεὺς (Μιχαὴλ Παλαιολόγος) εἰς πατριάρχην τοῦτον προβάλλεται . . . ἑκατομβαιῶνος δὲ νομηνία εἰς ἀρχιερέα τετέλεσται. Περὶ δὲ γε τὴν χειροτονίαν καὶ τοιοῦτόν τι γίνεται· ὁ γὰρ Πινακᾶς μοναχὸς παρὰ Γερμανοῦ τὴν χειροτονίαν δεξάμενος Ἡρακλείας τῆς κατὰ Θράκην ἦν ἀρχιεπίσκοπος, ὃ καὶ προνόμιον ἔστιν ἐκ παλαιοῦ δικαιουμένῳ ἔτι Βυζαντίου ὡς ἀνεκαθεν τελοῦντος ὑπὸ τὴν Ἡρακλείαν τὸν πατριάρχην χειροτονεῖν. Ἀπεπροσποιεῖτο γοῦν τὴν ἀπ' ἐκείνου χειροτονίαν ὁ Ἰωσήφ, καὶ ὁ κρατῶν σοφόν τι

1. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 374·5.

2. Αὐτ. σ. 224. Βλ. περὶ τῆς χειροτονίας ταύτης ἐν ἐκτάσει Χρυσῆ Παπαδοπούλου, «Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης» σ. 85·93.

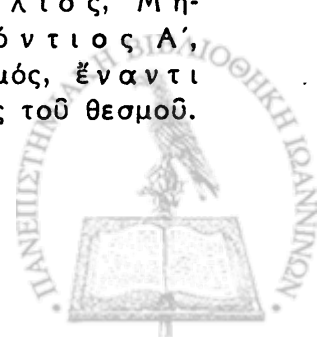
ποιῶν ἐκεῖνον προσκαλεῖται τότε πρὸς τὰ ἀνάκτορα, ἐν τῷ κατ' ἐκεῖνα ναῶ λειτουργήσαντα. Καὶ δὴ ἐκεῖνος μὲν ὑπὸ πολλῶ μισθῶ τὴν λειτουργίαν ἐπλήρου» ἦτοι τὴν νέαν διακονίαν. Ἐπὶ οὗτο πολὺς παρήλθε χρόνος καὶ εὐρέθη ἡ λύσις «ὁ δὲ γε Μιτυλήνης Ἰρηγόριος ἐκ παλαιοῦ φέρων τὴν χειροτονίαν τὸν πατριάρχην χειροτονεῖν ἐκλέγεται». (1) Τὸ ἐκ τούτου ἐξαγόμενον εἶναι, ὅτι ἀνεγνωρίσθη καὶ πάλιν τὸ δίκαιον τοῦ Ἡρακλείας, ἡ δὲ βία δὲν ἀπετέλεσε ποτε νόμον, ἀλλ' οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι ἄνδρες ἐγνώριζον νὰ ἐξοικονομῶσι τὰς περιστάσεις καὶ ἐκέλευον «ὅπου βία οὐ πρόσκειται, ἀμετάτρεπτοι μενέτωσαν οἱ τῶν ἁγίων πατέρων θεσμοί». (2)

Μετὰ τὰς ἀνωτέρας διασαφήσεις φρονοῦμεν, ὅτι *κατεδείχθη πεπεριτρώως τὸ ἀδιάσειστον κῦρος τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας, ἅπερ καθ' ὅλον τὸν μακράωνα βίον τῆς ἐκκλησίας περιεφρουρήθησαν καὶ μέχρι ἡμῶν διετηρήθησαν ἀπολύτως σεβαστά*. Αἱ περιαιρούμεναι παραβιάσεις καὶ ἀθετήσεις δὲν εἶναι ἄλλο, εἰ μὴ ἐξαιρέσεις, (3) αἵτινες ὀρθῶς ἐκλαμβανόμεναι πείθουσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ἰσχύος αὐτῶν, καὶ ἐξηγοῦνται μόνον ὡς καταστρατηγήσεις τῶν βασιλέων πρὸς ἀνύψωσιν τῶν ἀρεσκόντων αὐτοῖς προσώπων εἰς τὴν πατριαρχικὴν περιωπὴν. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν αἰρέσεων, ὅτε ἡ ἐκκλησία παρουσιάζεται διηρημένη εἰς δύο στρατόπεδα, καὶ πάλιν ὁ Ἡρακλείας οὐδοπωστιοῦν ἐπαύσατο διεκδικῶν τὸ δικαίωμα τῆς χειροτονίας τοῦ πατριάρχου, καί, ὅταν δὲν εἰσηκούετο, ἀντικαθίστα δι' ἄλλου τὸν ὑπὸ τῆς ἐναντίας μερίδος χειροτονηθέντα, ἐνίοτε δὲ ἐγκαθιδρύντο καὶ δύο πατριάρχαι ὡς εἶδομεν. Ἐὰν ἀσθενοῦντος αὐτοῦ ἢ ἐν χηρείᾳ τοῦ θρόνου διατελοῦντος, ἐξήσκει ἄλλος τὸ δικαίωμα, τοῦτο δὲ δὲν σημαίνει παραβίασιν τοῦ θεσμοῦ, οὐδὲ θεωρεῖται τις συζητητὴς καλῆς πίστεως, ἐὰν ἀποκρύπτῃ τοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ χειροτονία δὲν ἐγένετο κανονικῶς ὑπὸ τοῦ δικαιουμένου.

1. Βιβλ. ΙV, 24.

2. Πάπας Γελάσιος παρὰ Φωτίου, ἐκδ. Κεραμέως σ. 146.

3. Οἱ μὴ χειροτονηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας πατριάρχαι, οὓς πομπωδῶς ἐπιδεικνύει ὁ Γεδεών ἐν συνόλω εἶναι 15 κατὰ χρονολ. σειρᾶν, περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνωτέρω, οἱ ἐξῆς: Ἀλέξανδρος, Παῦλος Α', Εὐάγριος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Μάξιμος ὁ Κυνικός, Νεκτάριος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Σισίνιος Α', Ἀνατόλιος, Μηνᾶς, Νικηφόρος, Φώτιος, Στέφανος Α', Λεόντιος Α', Ἰωσήφ Α', καὶ ἐθεωρήθη τόσῳ σπουδαῖον πρᾶγμα ὁ ἀριθμὸς, ἐναντι 236 πατριαρχῶν, ὥστε νὰ θέσῃ ἐν ἀμφιβόλῳ τὸ κῦρος τοῦ θεσμοῦ.

Θεωροῦμεν καθήκον νὰ τονίσωμεν, ὅτι ὁ Μ. Γεδεὼν ἐπελάβετο λίαν ἐπιπολαιῶς τῆς ἐξετάσεως τοῦ θέματος, ἢ μᾶλλον τῆς καταπολεμήσεως ἐνὸς αἰωνοβίου θεσμοῦ καὶ ἐζήτησεν οἶονεὶ ἐξ ὑφαρπαγῆς νὰ κερδίσῃ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου διὰ τοῦ κύρους καὶ τῆς αὐθεντίας, μεθ' ἧς ὁ μεσαιωνοδίφης ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις καὶ ὡς τύπος μοναδικὸς πατριαρχικοῦ χρονογράφου. Φρονῶ, ὅτι τὸ ζήτημα τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων, ἅπερ λύονται ἐξ ὑπογυίου. ἤξιζεν ὄντως βαθυτέρας ἐρεύνης, καὶ ἐπὶ πολὺ ἐδίστασα πρὶν ἐπιληφθῶ τῆς ζητήσεως ταύτης, καὶ καταπατήσω τὰ οἰκόπεδα ἄλλων, οἵτινες εἶναι ἀρμόδιοι πρὸς τοῦτο. Ἀλλὰ δεκαετία καὶ πλέον παρήλθε καὶ οὐδὲ φωνὴ ἠκούσθη, ὅθεν ἀπεφασίσαμεν νὰ ὀδεύσωμεν καὶ ἡμεῖς θεοῦ συναιρομένου «παρὰ λύδιον ἄρμα πεζοὶ οἰχνεύοντες». Ἐνόμισα λοιπὸν χρέος μου τὴν ἱστορίαν τῆς περικλεοῦς μητροπόλεως γράφω, νὰ μὴ ἀφήσω σκόπελον τοιοῦτον ἐνώπιον τοῦ ἀναγνώστου καὶ σημεῖον ἀντιλεγόμενον. (1) Γνωρίζω, ὅτι θὰ λυπήσω ἄνδρα ἀξιόλογον καὶ γέροντα σεβάσμιον,—τὴν πραγματείαν ἔγραψα ζῶντος τοῦ Γεδεὼν καὶ ἀφήνω τὸ χωρίον τοῦτο ὡς ἐνδεικτικόν,—ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀφήσω πέτραν σκανδάλου εἰς τὴν ἱστορίαν ψεῦδος, ὅπερ ἔρχεται νὰ ἀποσβολώσῃ τὰς ὠραιότερας σελίδας αὐτῆς. *Τὸ δικαίωμα* τοῦ χειροτονεῖν τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην *ἦν μέγιστον ἀξίωμα καὶ ὑψίστη ἐμπιστοσύνη δι' ἧς ἡ ἐκκλησία περιέβαλε τὸν Ἡρακλείας· ἡ δὲ ἄσκησις τοῦ veto, προνόμιον ἐξαιρετικόν, ἦν σπουδαιότατον ὄπλον τῆς ἐκκλησίας κατὰ τῶν αὐθαιρέτων ἐπεμβάσεων τῆς πολιτείας,* καὶ χρησιμώτατον, ἐὰν ἐγίνετο ἡ δέουσα χρῆσις. Πόσον σημαντικὴ ἦν ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἡρακλείας καὶ

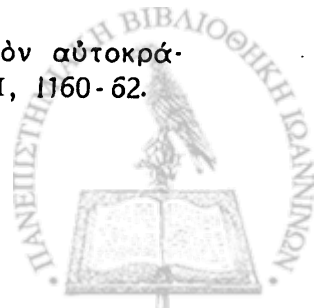
4. Ὁ μακ. Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει: «Θὰ ἦτο δὲ βεβαίως παράδοξον καὶ ἐν πολλοῖς ἀνώμαλον ὁ ἐπίσκοπος τῆς βασιλευούσης νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐξαρτώμενος ἐκ τοῦ ἐπισκόπου Ἡρακλείας, ὡς ἠξίωσεν ὁ Λέων ἐν τῇ πρὸς Πουλχερίαν ἐπιστολῇ γράψας, ὅτι πρέπει νὰ παραμείνωσιν ἀκέραια τὰ προνόμια τοῦ ἐπισκόπου Ἡρακλείας». (Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης σ. 47). Δὲν παραπέμπει δυστυχῶς. Εἶδον εἰς τὸν V τόμον τοῦ Mansi, ὅπου ὑπάρχουσι λατινιστὶ δύο ἐπιστολαί, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον εὑρον. Φρονῶ, ὅτι ἐξ ὅσων εἶπομεν καὶ θὰ εἴπωμεν εἰς τὴν «Νομικὴν ἄποψιν» οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον. Ἡ δὲ φαινομένη τοῦ πάπα ὑποστήριξις πρὸς καταπολέμησιν τῶν πρωτείων τοῦ Κωνσταντινουπόλεως εἶναι συμπτωματικὴ μόνον. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ Γελάσιος Α' ἰσχυρισθεὶς ὅτι ὁ Ἀκάκιος (πατριάρχης) ἀπλοῦς ὢν ἐπίσκοπος τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας δὲν ἐδικαιοῦτο ν' ἀποκαταστήσῃ τὸν Πέτρον Μογγὸν εἰς τὴν δευτέραν ἀποστολικὴν ἔδραν τῆς Ἀλεξανδρείας (αὐτ. σ. 52). Ταῦτα ἀκαίρως λέγονται μετὰ τὸν κη' κανόνα τῆς Δ' οἰκ. συνόδου.

πόσον δεινὴ ἡ θέσις αὐτοῦ εἰς πολλὰς δυσκόλους περιστάσεις καὶ συγκρούσεις πρὸς τὸ κράτος, καθ' ἃς ἀνετρέποντο ἱεροὶ κανόνες καὶ διεκυβεύοντο ὑψίστα τῆς ἐκκλησίας συμφέροντα! Ἀνασύρω πρὸς παραδειγματισμὸν μίαν πτυχήν ἐκ τῆς πατριαρχικῆς ἱστορίας καὶ ἀποκαλύπτω τὰ αὐλικά παρασκήνια, ὅπου ἐξευτελίζεται τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα, ἡ δὲ ἀξιοθαύμαστος στάσις τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἀποτελεῖ εἰς τὴν ἐλευσινὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν τὸ μόνον παρήγορον φαινόμενον.

Ρωμανὸς ὁ Δεκαπηνός, ἐπίτροπος καταστάς τοῦ δεκατετραετοῦς **Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου**, (1) παρειαχθεὶς εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ τοῦ παιδαγωγοῦ **Θεοδώρου τοῦ Δαφνοπάτου** καὶ διανοηθεὶς νὰ ὑποκαταστήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν αὐτοκράτορ. θρόνον, στέφεται **Καῖσαρ** καὶ τοὺς υἱοὺς **Στέφανον** καὶ **Κωνσταντῖνον** αὐτοῦ ἀνακηρύσσει συμβασιλεῖς, ἔκειρε δὲ κληρικοὺς τὸν **Χριστοφόρον** καὶ **Θεοφύλακτον**, ὃν ὁ θεὸς δὲν ἐφύλαξεν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐκκλησίας, διότι παιδάριον ὄντα προώριζε διὰ πατριάρχην! Ὅπως ἐπὶ εἴκοσι καὶ τέσσαρα ἔτη ἐβασάνιζε τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον, φέροντα τὸ ὄνομα μόνον, ἐνῶ κατ' οὐσίαν ἐβασίλευεν αὐτός, οὕτω διανοήθη νὰ βασανίσῃ καὶ τὴν ἐκκλησίαν παραδιδούς αὐτὴν εἰς χεῖρας ἑνὸς ἐκδητημένου μεираκίου. Οὗτος πᾶσαν αὐτοῦ τὴν μέριμναν εἶχεν ἀφιέρωσει εἰς τὰς ἀγέλας τῶν δύο χιλιάδων ἵππων, οὓς ἐφρόντισε νὰ σταυλίσῃ παρὰ τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν, οὐδεμίαν δὲ ἔννοιαν ἔσχε καθ' ὅλην τὴν ὑπερικοσαετῆ πατριαρχείαν διὰ τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ. Πολλάκις διέκοπτε τὴν θείαν μυσταγωγίαν καὶ ἀπεκδυόμενος τὴν ἀρχιερατικὴν στολήν, ἔσπευδε νὰ περιποιηθῇ τὴν τεκούσαν φορβάδα! Εἰς οὐδὲν ἄλλο ἠσχολεῖτο, εἰμὴ εἰς ὀργανώσεις ἵπποδρομιῶν, καθ' ἃς συνωδεύετο εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου ὑπὸ ὀμίλου νεαρῶν κληρικῶν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου κατὰ τὰς ἱερωτέρας τῶν ἑορτῶν βακχικοὶ θιασοὶ ὀρχοῦμενοι μετὰ προσωπίων καὶ κορυβαντιῶντες διέσχίζον κατ' ἐπιταγὴν πατριαρχικὴν τὴν πόλιν ἀποσπῶντες τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἱερῶν τελετῶν. «Ἔργον ἐκείνου καὶ τὸ νῦν κρατοῦν ἔθος, λέγει σχετλιάζων ὁ Κεδρηνός, ἐν ταῖς λαμπραῖς καὶ δημοτελέσιν ἑορταῖς ὑβρίζεσθαι τὸν θεὸν κατὰ τῆς τῶν ἁγίων μνήμας διὰ λιγυσμάτων ἀπρεπῶν καὶ γελῶτων καὶ παραφόρων κραυγῶν, τελουμένων τῶν θείων ὕμνων... πλῆθος γὰρ συστησάμενος ἐπιτρέπτων ἀνδρῶν καὶ ἔξαρχον ἐπιστήσας αὐτοῖς **Εὐθυμίον** τινὰ λεγόμενον **Κασνήν**, ὃν

1. Λέων ὁ σοφὸς πρὶν ἢ ἀποθάνῃ εἶχε στέφει αὐτὸν αὐτοκράτορα διὰ τοῦ πατριάρχου **Εὐθυμίου** κατὰ **Κεδρηνὸν II**, 1160-62.

αὐτὸς δομῆστικον τῆς ἐκκλησίας προυβάλετο, τὰς σατανικὰς ὀρχήσεις καὶ τὰς ἀσήμους (γρ. ἀσέμινους) κραυγὰς καὶ τὰ ἐκ τριόδων καὶ χαμαιτυπείων ἠρα-
νισμένα ῥήματα τελεῖσθαι ἐδίδασκεν». Ταῦτα ἐκτεθεὶς ὁ ἱστοριογράφος καὶ
τὴν σιμωνίαν καὶ φιλοχρηματίαν «καὶ λοιπὰς ἀπρεπεῖς κατὰ μέρος
διεξιέναι πράξεις σὺν τῷ ἀπρεπεῖ καὶ ἀθήμετον» ἐθεώρησεν. (1) Ἐν
πρώτοις λοιπὸν παρὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησίας διὰ τοιοῦτον στά-
διον προορίσας τὸν **Θεοφύλακτον ἐκτομίαν ἐποίησεν ὁ Ρωμανὸς ἐν
ἡλικίᾳ 13 ἐτῶν καὶ διάκονον** κατὰ **Ἰωήλ** τὸν χρονογράφον: «Θεοφύ-
λακτος δὲ ὁ πατριάρχης δεκαετριῶν μὲν ἐτῶν ὦν τότε διάκονος ἐχειροτο-
νήθη δεκαῆξδέ, ὅτε εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνεβιβά-
σθη θρόνον». (2) «Ὅταν τοιοῦτον ὦν ὁ **Θεοφύλακτος** προυτάθη
ὑποψήφιος σύσσωμος ἢ ἱερά σύνοδος κατεξανέστη καὶ τότε ὁ **Ρωμα-
νὸς** ἀπετάθη πρὸς τὸν πάπαν **Σέργιον Γ'**. (3) Οὗτος οὐ μόνον συνή-
νεσεν εἰς τὴν πρωτάκουστον ταύτην ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν Πατριαρ-
χείων παρανομίαν, ἀλλὰ καὶ προὔτεινε τὴν ἐξορίαν τοῦ τε πατριάρ-
χου καὶ τῶν ἀνθισταμένων ἱερέων. Ἄλλ' ὁ Καισαρείας **Θεοφάνης**,
ὅστις πρωτοστατεῖ εἰς τὸ σκάνδαλον τοῦτο, ὁ διὰ πανουργίας καὶ
ραδιουργίας «Χοιρινός» ἐπικαλούμενος κατῶρθωσε διὰ σατανικοῦ
τρόπου νὰ ὑποκλέψῃ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πατριάρχου **Τρύφωνος** ἐπὶ
λευκοῦ χάρτου, ὅπου ἔπειτα ἔγραψεν αὐτὸς οὗτος τὴν παραίτησιν
ἐκείνου διαμαρτυρομένου. (4) Ἄλλ' ἡ σύνοδος καὶ πάλιν ἀνθίστατο
εἰς τὴν τοῦ παιδὸς ἀνάρρησιν μήπω τὸν Ἰουλον ἐξανθήσαντος καὶ ὁ
οἴκουμενικὸς θρόνος χηρεῦει ἡμιόλιον χρόνου! Ἐτέρα λοιπὸν ἐκκλη-

1. Ἐκ τῶν Πατρ. Πινάκων τοῦ Μ. Γεδεών, σ. 304. Βλέπε τὸν ἡμέτε-
ρον «Κύριλλον προηγούμενον Λαυριώτην, τὸν Χρονο-
γράφον», Ἀθῆναι, 1935, σ. 22 μεθ' ὁποίας ἱερᾶς ἀγανακτήσεως καυτηριάζει
καὶ στιγματίζει διὰ λέξεων καὶ φράσεων ἀπρεπῶν βεβαίως δι' ἓνα κλη-
ρικόν, ὅπερ ἠρέθησε τὰ νεῦρα καὶ τοῦ μακαρίτου ἐκείνου Λαυριώτου, νομί-
σαντος, ὅτι ἐγὼ ὑβρίζω! ἓνα οἴκουμενικὸν πατριάρχην καὶ δι' ἐπιθέσεως
ἐναντίον μου παρεγέμισε τὴν λιβελλογραφίαν, δι' ἣν καὶ μετενόησεν ἔπειτα
ἀνωφελῶς ὅμως, ἀφοῦ διὰ ἐρασχελιῶν ἤγειρε κόσμον ὄλον ἐναντίον μου.

2. Αὐτ. σ. 303. Περί τοῦ εὐνοουχισμοῦ μαρτυροῦσιν οἱ συνεχισταὶ τοῦ
Θεοφάνους: «τὸν δὲ θεοφύλακτον εὐνοῦχον ὄντα ἐποίησε
κληρικόν ὁ Νικόλαος καὶ σύγκελλον προχειρισάμενος» σ. 902, Βόννης
καὶ 739.

3. Ὁ Σακκελίων κατ' ἕκτασιν (ἐν Δελτίῳ ἱστορ. ἔθνολ. Ἑταιρ.
τῆς Ἑλλάδος Β', σ. 395·401) ὅθεν ἀντλοῦμεν τὰ πλεῖστα περὶ τῆς σκανδα-
λώδους ταύτης ὑποθέσεως.

4. Τὸ ἐπεισόδιον ἐκτίθησιν ὁ Κεδρηνός (βλ. Πατρ. Πιν. σ. 301). Ση-
μειωτέον ὅτι ὁ Γεδεών λαβὼν ἐκ δευτέρας χειρὸς τὰ τοῦ Κεδρηνοῦ, δὲν
ἔχει καὶ παραπομπάς.

σις πρὸς τὸν *Ἰωάννην* τὸν Α' πάπαν Ρώμης (931-936), ὅστις ἀποστέλλει 4 ἐπισκόπους, ὅπως εἰς πέρας ἀγάγωσι τὸ ἀνίερὸν τόλμημα. «*Τοποτηρητῶν ἐκ Ῥώμης ἀνελθόντων καὶ τόμον συνοδικὸν ἐπιφερόμενοι περὶ τῆς αὐτοῦ χειροτονίας διαγορευόντος, οἱ καὶ πατριαρχικῶ τοῦτον θρόνῳ ἐνίδρυσαν*». (1) Ὁ πάπας τότε ἐφιλοτιμήθη νὰ στείλῃ καὶ παιδαγωγούς διὰ τὸν νεαρὸν πατριάρχην! (2) Πρὸς ἐμπέδωσιν δὲ τῆς πράξεως ὁ Ῥωμανὸς ἐπικαλεῖται καὶ τὰ παπικὰ ἐπιτίμια κατὰ τῶν ἀποτολησάντων τι κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ οὕτω δὲ ἡ πατριαρχεῖα τοῦ βασιλοπούλου παρετάθη ἐπὶ μήκιστον (933-956), καὶ ὅπερ δὲν ἔπραξαν ἄνθρωποι κατειργάσθη κήλων τις κατὰ ὀρμητικὴν τινα ἰππασίαν κακῶς λοιπὸν καὶ αἷμα ἀναγαγὼν διὰ στόματος ἀπέθανεν βασιανισθεὶς διετίαν ὄλην. Τὸν βίον τοῦ ἐξώλους τούτου πατριάρχου ἢ τε Σύνοψις τῶν ἱστοριῶν τοῦ Κεδρηνοῦ (σ 332-4) καὶ ὁ Ζωναρᾶς (ις', 22) περιγράφουσι ἐν ἐκτάσει καὶ φρίττει ὁ ἀναγνώστης καὶ θαυμάζει πῶς ὁ πανάγαθος ἠνείχετο τὰ ἐν τῷ ἀνωτάτῳ πνευματικῷ κέντρῳ τελούμενα, δὲν ὑπῆρχον ἄρα γε τότε οἱ κεραυνοὶ! Τί ἔπραττεν ὁ ἅγιος Ἡρακλείας ὁ αὐστηρὸς θεματοφύλαξ τῶν πατριαρχικῶν θεσμῶν; Ἐν τῇ σειρᾷ τῶν κειμένων τοῦ *Σακκελλωνος* ὑπάρχει καὶ ἐπιστολὴ τοῦ εἰρημένου πατρικίου *Θεοδώρου Δαφνοπάτου* ἐκ προστάξεως τοῦ *Ῥωμανοῦ* ἀπευθυνομένη «*Ἀναστασίῳ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας δυσανασχετοῦντι ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ κυροῦ Θεοφυλάκτου,*

1. Θεοφάνους συνεχιστὰι βιβ. ζ', 34. Πρβλ. Συμ. Μάγιστρον σ. 745.

2. Τὴν εἶδησιν ταύτην διέσωσεν ὁ πρίγκηψ Δημ. Ροδοκανάκης ἐν τῷ ὀγκωδεστάτῳ τόμῳ «Ἰουστινιάναι—Χίος, Σύρος», 1900, σ. 48-9. Κατ' αὐτὸν δὲν ἦσαν ἀσυνήθεις καὶ ἐν Ρώμῃ τοιοῦτοι νεαροὶ ἐπίσκοποι καὶ ἀναφέρει ὀρμανθὸν τοιοῦτων καὶ ἄλλων εἰς ἀποστόμωσιν ἐνίων Δυτικῶν ψεγόντων τὴν ἀνατολ. ἐκκλησίαν. Παραλείποντες ὅσα ἀπροσδιόνυσα γράφει οὗτος προκαλοῦντα τὸ ἐρύθημα τοῦ προσώπου (μιμησάμενος ἐν τούτῳ τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ροῖδην) ἀρκούμεθα εἰς τὸν δωδεκαετῆ πάπαν Βενέδικτον Θ' (1033-48) εἰς τὸν Κάρολον Ἀράγκην Ἰουστινιάνην, τέκνον τῆς εὐδαίμονος Χίου. Οὗτος προεχειρίθη εἰς ἐπίσκοπον Χίου ἐκκαίδεκαέτης τῇ 27 Μαΐου 1394 ἐν Ρώμῃ, χωρὶς νὰ εἶναι βασιλόπαις. Ἄλλ' ὁ Ροδοκανάκης δὲν ἐγνώριζεν, ὅτι τὸ τερατούργημα διεπράχθη ὑπὸ τῶν λεγᾶτων τοῦ πάπα, τοῦθ' ὅπερ λίαν συγκεκαλυμμένως διαμνημονεῖ καὶ ὁ Μ. Γεδεών: «Μετὰ χρεῖαν ἐνὸς ἔτους καὶ πέντε μηνῶν τοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης ἐπευλογοῦντος ὁ... Θεοφύλακτος μεράκιον ὦν δεκαεξαέτης... ἀναβαίνει τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον» ταῦτα καὶ οὐδὲν πλέον· διὸ καὶ ὀφείλεται χάρις εἰς τὸν μακ. Σακκελίωνα ἀγαγόντα εἰς φῶς σπουδαῖα περὶ τοῦ σκανδάλου ἔγγραφα. Τὰ κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐκτίθησιν ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῇ «Ἐκθέσει περὶ βασ. τάξ.» βιβ. Β', κεφ. 38.

τοῦ υἱοῦ Ῥωμανοῦ βασιλέως τοῦ γέροντος». (1) Αὕτη χρονολογεῖται μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν παπικῶν ἐξάρχων, ὁπότε κληθεὶς ἵνα χειροτονήσῃ αὐτὸς τὸν Θεοφύλακτον ὑπέβαλε τὰς ἀντιρρήσεις πρὸς τὸν βασιλέα «μὴ φέρων ὄρᾶν κατησχυμένην τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν». (2) καὶ εἶναι ἀπάντησις διεξοδική. Τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Δαφνοπάτου κατὰ τῶν ἐνστάσεων τοῦ Ἡρακλείας εἶναι δικανικαὶ κοινοτοπίαι, καταντῶσαι μέχρι τοῦ γελοίου, ὡς κρίνει τις ἐκ προοιμίων. «ἔδει σε καὶ γὰρ πρότερον ὀρθῶ λογιστῶ κρίνειν τὰ πράγματα, ἀποσκοπῆσαί τε πρὸς τὰ οἰκτεῖα καὶ οὕτω τὰς καθ' ἑτέρων ἀποφάσεις ποιεῖσθαι, οὐχ ὡς μηδενὶ ἐγκλήματι ὑποκείμενος, ἀλλ' ὡς καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ὢν ἀνθρωπίνοις περιειλημμένος πταίσμασι» (σ. 401) δηλαδὴ ἀναγνωρίζεται τὸ σφάλμα καὶ κολάζεται διὰ τὸ ἀνθρώπινον εἶναι τὸ ἀμαρτάνειν. Τὸ δὲ ἀκόλουθον εἰς ἄκρον δύσπεπτον : «Διὰ τί δέ σοι. δέσποτα καὶ π ρ ὸ ς κ ὠ λ υ μ α χ ε ι ρ ο τ ο ν η θ ἦ ν α ι τὸν Θεοφιλέστατον σύγκελλον, ἡ ἀνηλικιότης παρίσταται; προκρίνεις μεγέθη καὶ ὄγκους καὶ τῶν σωμάτων αὔξῃσιν τῆς ψυχικῆς προτιμᾶς, καὶ ταῖς ὀρωμέναις παχύτησιν ὑποχωρεῖν δίδως τὰ νοητά; . . . καὶ λοιπὸν προκρινέσθω σοι καὶ ὁ Γ ο λ ι ἂ θ τοῦ Δ α β ῖ δ . » Οἶονεὶ δὲ κατανοήσας τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν τοιούτων παρομοιώσεων ἐπάγεται κᾶπως ἐρρωμενέστερον : «Ἴδου γὰρ πάντων ἀπαξαπλῶς τῶν μητροπολιτῶν ἐληλυθότων καὶ τὸ περὶ τοῦ θεοφιλεστάτου συγκέλλου συμψηφισαμένων, ο ὗ μ ἔ ν κ α ν ο ν ι κ ῶ ς, ο ὗ δ ἔ ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ῶ ς, ὁμοφώνως τὴν τούτου ἀνηγόρευσαν χειροτονίαν, ἵνα τῇ μὲν ἑορτῇ τῆς Ὑψώσεως χειροτονηθῇ πρεσβύτερος, ἐν ταῖς ἀγίαις ἑορταῖς ἢ τῷ ἀγίῳ Πάσχα πατριάρχῃς. (3) εἰ δέ τινες ἐξ αὐτῶν πρὸς ἑννεακαίδεκατον ἀμφιβάλλουσι χρόνον τοῦ εἰκοστοῦ ἐνισταμένου ἀναμφιβόλως χειροτονήσωσιν αὐτὸν» (σ. 401). Τὸ τελευταῖον περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ ὑποψηφίου μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ ἐν τῷ παλατίῳ τὰ πάντα μετελθόντες εἶχον πλαστογραφῆσαι καὶ τὸ ληξιαρχικὸν μητρώον. (4) Ταῦτα, ἐπιπροστίθησιν ὁ ἀποστολεὺς πρὸς ἀπόδειξιν εὐνοίας, ὅτι κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν γράφει ἐφεξῆς ἀποτόμως, ἀλλάσσει τὸ ὕφος καὶ ἄρχεται ἀπειλῶν : «Εἰ δὲ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐπιμένεις ἐν στάσει καὶ ἀπειθείᾳ. . . ἢ καὶ ἄκων συμφωνήσεις τοῖς μητροπολίταις ἢ ἐξωθήσῃ τῆς μητροπό-

1. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 401 - 402.

2. Αὐτ. σ. 404.

3. Ὑψωσις ἐνταῦθα ἢ Σταυροπροσκύνησις ἢ τῇ γ' ἑβδομάδι τῆς μεγ. τεσσαρακοστῆς ἑορταζομένη καὶ οὐχὶ ἢ τῆς 14 Σεπτεμβρίου.

4. Κατὰ συγκυρίαν καὶ ὁ πάπας Ἰωάννης, ὁ ἀποστείλας τοὺς ἐπίσκοπους πρὸς χειροτονίαν, μόλις ἦν εἴκοσι δύο ἐτῶν τῇ ἡλικίᾳ!

λεως, μάλιστα τοῦ ἁγιωτάτου πάπα αὐτὰ ἐπισηφισαμένου καὶ ἐπικυρώσαντος τοῦ τε βασιλέως ἡμῶν τοῦ ἁγίου διαφόρως αὐτοῖς λαλήσαντος γενέσθαι πατριάρχην ἕτερον οὐκ ἠνέσχοντο» (σ. 404) καὶ ἀποφαντικῶς καταλήγει : *«καὶ διὰ τοῦτο μήτε αὐτὸς ἔχε κατὰ νοῦν μήτε ἄλλος τις προσδοκᾶτω ὡς χειροτονηθῆσεται ἕτερος πατριάρχης»*. Οὔτε αἱ παρακλήσεις συνεκίνησαν τὸν Ἡρακλείας, οὔτε αἱ ἀπειλαὶ ἐφόβησαν αὐτόν, ἀλλ' ἀφέθη πᾶσα ἡ εὐθύνη εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους ἐπισκόπους τοῦ πάπα νὰ κάμωσι τὴν χειροτονίαν. (1) Οὗτοι καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ νεοχειροτονήτου βασιλόπαιδος πατριάρχου τό τε πάλλιον (ὠμοφόριον ;) καὶ τὸν μανδύαν, τὰ παπικὰ δῶρα. Καὶ εἰς τὸν μέγαν **Φώτιον** προσέφερε διὰ τοῦ καρδινάλιου **Πέτρου Ἰωάννης** ὁ Ἰ' ὀλόκληρον ἀρχιερατικὴν στολήν, ὠμοφόριον, στιχάριον, φελώνιον καὶ σανδάλια, ἅπερ ἐπὶ συνόδου (879) δεξάμενος οὗτος εἶπε τὰ ἐξῆς ἀξιοσημείωτα : «Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ νεφέλαις τὸν οὐρανὸν περιβάλλων καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀναχωνεῦσαι καὶ καθάραι στολισάμενος αὐτὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν καὶ πνευματικὸν πατέρα ἡμῶν καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ φρουρὸν ἄσυλον καὶ σωτηρίαν ἀσφαλῆ στολίσαι κὰν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὸν νυμφικὸν περιβαλὼν χιτῶνα ἄξιον τοῦ μακαρίου ἐκείνου νυμφῶνος ἀναδειξαι» (2). Ἡ προσφορὰ τοῦ παλλίου ἐνταῦθα ἔχει καὶ ἄλλην βαθυτέραν ἔννοιαν, συμβολίζει τὸ παπικὸν πρωτεῖον. Ὁ **Ἰννοκέντιος Γ'**, πιστεύσας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν σταυροφόρων, ὅτι ἔληξε τὸ ζήτημα τῆς ὑποταγῆς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ ἀναγγείλας ἐπισήμως ἐν τῇ ἐν Λατερανῷ συνόδῳ, ὅτι ἦρθη τὸ σχίσμα καὶ ἡ ἀνατολικὴ ὑπετάγη πλέον τῇ Δυτικῇ, διεκήρυξε κατ' ἀπόφασιν συνοδικήν, ὅτε θὰ διατηρηθῇ ἡ τάξις τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' οἱ πατριάρχαι ὀφείλουσι νὰ λαμβάνωσι τὸ πάλλιον παρὰ τοῦ Πάπα Ρώμης καὶ νὰ δίδωσιν αὐτῷ ὄρκον πίστεως καὶ ὑποταγῆς (3). Ὁ παπικὸς θρόνος παρίσταται ὡς ὁ ἔσχατος κρῖκος τῆς ἀλύσεως, ἥτις συνδέει τὴν ἀνθρωπότητα μετὰ τοῦ θεοῦ. Φέρων διαρκῶς τὸ pallium ὁ πάπας ἀντιπροσωπεύει τὸν εἰπόντα «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (4). Ἡ εὐκαιρία ἐθεωρήθη κατάλληλος, ἵνα μὴ τὸ παπ. ἰδεῶδες λησμονηθῇ. Ὁ **Κωνσταντῖνος Ζ'**

1. Καθ' ἃ ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει καὶ σύμπασα ἡ ἀρχαιότης μαρτυρεῖ οὗτοι ἐχειροτόνησαν ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν καὶ οὐχὶ ἀνεγνώρισαν, ὡς γράφει ὁ Σακκελίων, τὸν πατριάρχην (βλ. σ. 389 - 90).

2. Φωτίου κτλ. ἔκδ. Κεραμέως σ. 143.

3. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, «Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης», Ἀθῆναι 1930, σ. 226.

4. Αὐτ. σ. 216.

Πορφυρογέννητος ἀπαλλαγείς τοῦ ἐφιάλτου πενθεροῦ **Ρωμανοῦ** (ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς τῷ 947) ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου αὐτοκράτωρ, ἀμέσως δὲ ἠθέλησε νὰ ποιήσῃται ἐκποδῶν τοῦ θρόνου καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, οἵτινες ἀπὸ 25ετίαν συνεβασίλευον αὐτῷ, τὸν **Στέφανον** καὶ **Κωνσταντῖνον**. Καίτοι δὲ ἦτο τότε κλινήρης ὡς πάσχων ἐκ δεινῆς νόσου, ἐξ ἧς καὶ ἐτελεύτησεν, ἀπέβαλε τῆς αὐλῆς. Ἴνα δὲ καταστήσῃ αὐτοὺς τελείως ἀνικάνους εὔρε προθύμους εἰς τοῦτο τοῦτον τὸν Ἡρακλείας **Ἀναστάσιον** καὶ τὸν Καισαρείας **Βασίλειον** «καὶ ἄμφω κληρικοὺς ἀποκείρει»⁽¹⁾, τὸν μὲν Στέφανον ἀπομακρύνας εἰς Προικόννησον εἶτα εἰς Ρόδον καὶ Μυτιλήνην, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον εἰς Σαμοθράκην. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου **Πολυεύκτου**, διαδόχου τοῦ **Θεοφυλάκτου**, ἐδημιουργήθη πάλιν ζήτημα περὶ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ. Καὶ ἐνῶ μόλις ὁ **Ἀναστάσιος** εἶχε συμβιβασθῆ πρὸς τὴν αὐλήν, ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν **Νικηφόρος**, ἀγνοῶ διατί εἶχε περιέλθει εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ **Κωνσταντίνου Ζ'**, καὶ μέλλων νὰ χειροτονήσῃ τὸν ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαπρέποντα νέον πατριάρχην ἀπεκρούσθη· «ὁ γὰρ Ἡρακλείας προσκεκρουκῶς κατὰ τι τῷ βασιλεῖ *ἐκωλύθη τοῦ προνομίου αὐτοῦ*» ἐπιφέρει ὁ **Ζωναρᾶς** «*τοῖς φιλιςκώμασιν εὔρητο κατὰ τοῦ πατριάρχου αἰτίαμα*». ⁽²⁾ Ὡσαύτως ὡς ἔκτροπον ἐθεωρήθη καὶ τὸ γεγονός, ὅπερ πολὺ ἐμείωσε τὸ κύρος τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, ὅστις «ὡς ἄλλος **Ἰωάννης Χρυσόστομος** πολλοῖς ἐγνωρίζετο καὶ ἐλέγετο, καὶ οὐκ ἐλέγετο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφαίνετο», ἐχαρακτήρισε καὶ ὁ **Κεδρηνὸς** «*ψόγος οὐχ ὁ τυχῶν προσετρίβη αὐτῷ προτρέψαντι μόνον καὶ τῷ χειροθετήσαντι, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ χειροτονηθέντι, ὡς καταδεξαμένῳ τὴν ἀκανόνιστον ταύτην χειροθεσίαν*». ⁽³⁾ -Χειροτόνησε δὲ τοῦτον ὁ Καισαρείας **Βασίλειος**, ὃν εἶδομεν φιλίως προσκείμενον τῷ βασιλεῖ. ⁽⁴⁾

Δὲν εἶχεν ἔτι ἀπαλλαγὴ ἢ ἐκκλησίᾳ τοῦ τρομεροῦ σάλου καὶ τῶν δεινῶν, ἅπερ προυξένησεν ἐν αὐτῇ ἡ λατινοκρατία. Ἡ ἐπάρατος

1. Κεδρην. σ. 325. Ὁ κῶδιξ 3649 ἐπιστολὴν Βρεττ. Μουσείου, περιέχει καὶ ἀλληλογραφίαν φοιτητῶν τῆς Μαγναύρας—τοῦ ἐπὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου διοργανωθέντος περικλεοῦς Πανεπιστημίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως—ἐνταῦθα γίνεται μνεῖα καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἡρακλείας Ἀναστασίου, Περί τοῦ Καισαρείας Βασιλείου ὁ κ. Δημ. Μπαλάνος ἐν τῇ Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. τόμ. Ζ' γράφει ὅτι ἱεράτευσε τὰ ἔτη 912-959, καὶ εἶναι γνωστὸς ἐκ τῶν δημοσιευθέντων 5 λόγων αὐτοῦ ἐν τῇ πατρολογίᾳ· *Migne* ὡς ἐξηγητῆς τοῦ Γρηγ. Ναζιανζηνοῦ, ἀλλὰ τότε ποῦ νὰ τοποθετήσωμεν τὸν διαληφθέντα Θεοφάνην, ὅστις τῷ 931 ἐξεθρόνισε τὸν Τρύφωνα;

2. Ἱστορ. ις, 12.

3. Βλ. *Mugalt*, ἐνθ' ἀν. σ. 526.

4. Πρβλ. Πατρ. πιν. σ. 25 καὶ 307.

διαίρεσις καὶ αἱ ἀντεγκλήσεις μεταξὺ τοῦ κλήρου συνεχίζοντο καὶ μετὰ τὸν *Μιχαὴλ Παλαιολόγον*, τὸν σηματοφόρον τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Ἀνδρονίκου*. Πολλοί, ἴσως οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχιερέων, εἶχαν προσχωρήσει συμμετασχόντες εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου *Βέγκου* ψευδοένωσιν, ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν ἠνείχετο νὰ ἀκούσῃ καὶ εἶχεν ἀποκηρύξει αὐτοὺς ὡς *Ἐνωτικούς*. (1) Ὁ νέος αὐτοκράτωρ τὴν ἐπικειμένην δεινὴν θύελλαν, ἣτις ἔμελλε νὰ ἐνσκήψῃ εἰς τὸ κράτος διὰ τῶν Καταλανῶν, οἶονεὶ προβλέπων ἐζήτηε ὡς πατριάρχην τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξελέξατο ἄνδρα ἐνάρετον καὶ μεμουςωμένον *Γεώργιον* τὸν *Κύπριον*. Οὗτος ἀκροατῆς γενόμενος *Γεωργίου* τοῦ *Ἀκροπολίτου* καὶ τιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου *Ἰωσήφ* τῷ ὀφφικίῳ τοῦ «πρωτοαποστολαρίου» εἰσήχθη πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἐγένετο κληρικὸς τῆς αὐλῆς. Ἐν τῇ βασιλευούσῃ ὡς λόγιος ἐτιμᾶτο ὡς ἱερομύστης τῶν ἐλληνίδων μουσῶν, ὅστις «τὸν ἐν ταῖς γραφαῖς εὐγενῆ τῆς Ἑλλάδος ῥυθμὸν καὶ τὴν ἀττικίζουσαν γλῶσσαν ἐκείνην, πάλαι πολὺν ἤδη χρόνον λήθης κρυβέντα βυθοῖς, φύσεως δεξιότητι καὶ φιλοπονίᾳ τελειωτέρῃ πρὸς τὸ φῶς ἤγαγε καὶ οἶονεὶ τινα ἐχαρίσατο ἀναβίωσιν». (2) Ἐξελέγη λοιπὸν πατριάρχης, ἵνα τὰ καθεστῶτα συνάψῃ καὶ εἰρηνοποιήσῃ τὴν ἐκκλησίαν τὴν 11 Ἀπριλίου, Κυριακὴν τῶν Βαῖων, ἐν τῇ τῶν λαϊκῶν τάξει ἔτι τελῶν καὶ μόνον ἀναγνώστης ὑπάρχων. (3) Ἀλλὰ προῦβαλεν ἀμέσως τὸ ζήτημα τῆς χειροτονίας, ποῦ νὰ τελεσθῇ ἡ ἱεουργία, ἀφοῦ παρὰ τῶν ὀρθοδόξων οἱ ναοὶ ἐθεωροῦντο βεβηλωθέντες ὑπὸ τῶν *Ἐνωτικῶν*; Ἐν ἀμπελώνι τινι τῆς μονῆς *Προδρομοῦ τῆς Πέτρας* εὐρέθη ναῖσκος τις ἀμίαντος, ὅπου ἐχειροτονήθη μοναχὸς καὶ διάκονος.

1. Ἐπιθὶ τὴν Μερικὴν διήγησιν περὶ τούτων Νικηφόρου τοῦ Βλεμμύδου δημοσιευθεῖσαν ἐν Curriculum vitae et carmina ὑπὸ A. Heisenberg, Lipsiae, 1896. Οὗτος καίτοι καταπιεσθεὶς ὑπὸ τε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς συνόδου ἀπέφυγε τὸ βάρος τῆς πατριαρχείας· περὶ τῶν τότε ἐκλογῶν βλ. πρ. Λεοντοπόλεως Σ. Εὐστρατιάδου, «Ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος ὁ Αὐτωρειανὸς» «Ἑλληνικά» Α', σ. 78 ἐ.

2. Γρηγορᾶ Ῥωμ. ἱστορ. I, σ. 163 Βόννης.

3. Αὐτ. σ. 165 καὶ εἰς διάκονόν τε καὶ ἱερέα. Ὁ Παχυμέρης βιβ. VII 14: «ἐκεῖσε τὰ εἰκότα τελέσας μοναχὸν μὲν ἐκ λαϊκῶν ἀποδείκνυσι, διάκονον δ' ἐξ ἀναγνώστου, χειροτονεῖ τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας καὶ πατριάρχην ὁ βασιλεὺς ἐκείνον προβάλλεται (=ἀνακηρύσσει). Οὕτω νομίμως καὶ κανονικῶς διέρχεται ὅλους τοὺς βαθμούς. Ὁ Γεδεών Πατρ. Πιν. 400 λέγει, ὅτι συγχρόνως ἐγένετο καὶ ἀναγνώστης, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰγ' ἐπιστολῆς καταφαίνεται, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ, ὡς ἐλέχθη, τὸ ὀφφίκιον τὸ πρωτοαποστολαρίου ἐκέκτητο (βλ. Ἐκκλ. Φάρον Ἀλεξανδρείας, τόμ. Α', 79).

Ἄλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν αὐτὸς ὁ ἀδιάλλακτος ἀντιπρόσωπος τῆς λαϊκῆς μερίδος νὰ ἔλθῃ εἰς συνάφειαν πρὸς τοὺς Ἐνωτικούς διὰ τὴν χειροτονίαν; «ὕπ' οὐδενὸς τῶν ἀπάντων τὴν χειροθεσίαν αὐτὸν εἰληχέναι» (δεῖν ᾤετο) ⁽¹⁾ καὶ «προβάλλεται» μὲν παρ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τὰς κανονικὰς ψήφους καὶ τὴν ποιμαντικὴν ράβδον ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου παρ' αὐτοῦ λαμβάνει κατὰ τὰ πάλαι κρατοῦντα ἔθιμα «καὶ ἦν διενεργῶν καὶ διοικῶν ἔστιν ἅ τῶν πατριαρχικῶν δικαίων», γράφει ὁ **Γρηγοράς**, «ὅσα ὅμως οὐχ ἰερωσύνης ἐδεῖτο» δηλ. τὰ τοῦ Ἡρακλείας προνόμια τὰ προηγούμενα τῆς χειροτονίας ⁽²⁾. Εἴτε διότι οὗτος ἦν ἐκ τῶν ἐνωτικῶν, εἴτε διότι ἐχήρευεν ὁ θρόνος ἢ χειροτονία τοῦ Γρηγορίου εἰς πατριάρχην ἐβράδυνεν, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς τοῦτο ἀπεδείχθη συντηρητικώτατος καὶ *δὲν ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ «ἔθος κρατῆσαν πάλαι», νὰ παραβιάσῃ δηλ. τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας*. Ἀπεφάσισεν ὅθεν νὰ συμπληρώσῃ πρῶτον τὸν θρόνον τοῦτον. Κατὰ σύμπτωσιν τότε ἀφίκοντο εἰς βασιλεύουσαν δύο ἀρχιερεῖς ὁ Κοζύλης ἐπίσκοπος τοῦ Ναυπακτίας καὶ ὁ Δεβρών τοῦ Ἀχριδῶν, ὡς πρεσβευταὶ τοῦ δεσπότη τῆς Ἡπείρου. Τούτους διέταξε νὰ χειροτονήσωσι **Γερμανόν** τινὰ μοναχὸν ὑποτακτικὸν Ἀκακίου ἐναρέτου ἀνδρὸς μητροπολίτην Ἡρακλείας, ὡς μὴ μετασχόντα τῆς θρησκευτικῆς διαπάλης ⁽³⁾. Οὗτος λοιπὸν μετὰ τῶν δύο ἐπισκόπων, ὡς ὁ βασιλεὺς «ἐμελέτησε καὶ προὔτεθύμητο», ἐξετέλεσαν τὴν χειροτονίαν κατὰ τὰ ἀρχαῖα καθεστῶτα τοῦ **Γρηγορίου** ⁽⁴⁾, ἀλλὰ δέον νὰ τονίσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι αἱ βεβιασμένοι αὗτοι καὶ πῶς καὶ ἀντικανονικαὶ χειροτονίαι πατριαρχῶν, δι' ἃς στεντορεῖαν φωνὴν διαμαρτυρίας ἤγειρεν ὁ πολὺς **Βλεμμύδης**, ὡς εἶδομεν, κατὰ κανόνα δὲν ἠὲδοκίμη-

1. Γρηγοράς ἐνθ' ἄνωτ. σ. 163-5, ὅστις περιγράφει ἐν ἐκτάσει τὰ κατὰ τὴν χειροτονίαν, θαυμαστῆς ὦν τοῦ Γρηγορίου, ὅστις τότε φαίνεται μεταβαλὼν καὶ τοῦνομα Γεώργιος.

2. Εἰς μίαν οὕτω κεκινημένην περίοδον δὲν δύναται τις νὰ ζητήσῃ ἀκρίβειαν, ἀνετράπησαν τὰ πάντα· διὸ καὶ ἡ ἀθρόα ἀπὸ λαϊκῶν εἰς πατριάρχην χειροτονία, δευτέρα αὕτη ἐντὸς εἰκοσαετίας περίπου μετὰ τὴν τοῦ Ἀρσενίου († 1260) περὶ οὗ γράφει ὁ Βλεμμύδης ταῦτα ψέγων τὸν βασιλέα: «καὶ λόγου μηδενὸς δεηθεῖς, ἄνευ ψήφων, ἄνευ ἐπιλογῆς, ἀνίερρον ὄντα πάντη, πατριάρχην ἐν ἡμέραις πλάττει τρισὶ κελεύσει μόνη· αὕτη γὰρ ἦν νόμων κανόνων, ἐθῶν ἐκκλησιαστικῶν κυριεύουσα», ἐνθ' ἄνωτ. σ. 45, 3.

3. Γρηγοράς αὐτ. Μελετίου, ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. Γ', σ. 153. Πατρ. Πιν. σ. 400.

4. Παχυμ. Β', σ. 45, πρβλ. Μυστακίδην ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΔ', σ. 403-4.

σαν. Ἀπόδειξις αὐτὸς ὁ **Γρηγόριος**, πρὸς ὃν ὁ **Ἀνδρόνικος** ἐστήριξεν ὄλας τὰς ἐλπίδας — καὶ ἦν ὄντως «Μουσῶν ἐστία» (**Ἐφραίμιος**) — ἀπέτυχεν οἰκτρῶς καὶ οὐ μόνον δὲν κατάρθωσε νὰ ἐνώσῃ τὴν ἀντίθετον μερίδα τῶν ὀρθοδόξων, αὐτοὺς τοὺς Ἰωσηφίτας καὶ Ἀρσενιάτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ κατέστησεν ἀσπόνδους ἐχθροὺς. Ὅλος ὁ ἀγὼν πλέον, ὡς πείθεται τις ἀναγινώσκων τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ, ἐστρέφετο κατ' αὐτῶν, καὶ οὐχὶ κατὰ τῶν λατινοφρόνων. Ἰωάννης ὁ **Χειλᾶς**, μητροπολίτης Ἐφέσου καὶ ὁ **Νεοκαισαρίτης** πρωτασηκρήτης **Μανουήλ**, μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐκηρύχθησαν ἀντίπαλοι⁽¹⁾. φαίνεται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ παντοδύναμος **Ἀκροπολίτης** δὲν ἦτο μέχρι τέλους φίλος· διότι ἐν τινὶ ἐπιστολῇ ὁ **Γρηγόριος** γράφει πρὸς αὐτὸν ταῦτα: «καὶ ἐφθεγγόμην τὸν ἀεὶ χρόνον ἐναντία σοι (= ἐνώπιόν σου) καὶ ἔγριφον βάλλων ὁμοῦ καὶ καταβάλλων σέ τε καὶ τὸν σὸν Βέκκον»...⁽²⁾. Τελευταῖον δὲ κατήντησε νὰ ἐπαιτῆ παρὰ τῶν φίλων «ὑποσχετικὰ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τοῦ πατριάρχου»!⁽³⁾ Οὕτω νέα παράταξις ἤρξατο βάλλουσα κατ' αὐτοῦ αὐτοὶ οἱ ὀρθόδοξοι παρουσιάζοντες αὐτὸν ὡς λατινόφρονα καὶ βλάσφημον⁽⁴⁾ καὶ προάγοντες ἀνεπαισθήτως τοὺς σκοποὺς τοῦ **Βέκκου**. Ἐν τῇ ρλβ' ἐπιστολῇ διεκτραγωδεῖ τὴν τραγικὴν θέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ὡς ἐκ τῶν σκανδάλων καὶ μηχανορραφιῶν τοῦ λατινόφρονος πρῶην πατριάρχου.⁽⁵⁾ Οὕτως ἠναγκάσθη παραιτησάμενος τὸν θρόνον νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀριστηνῆς τῷ 1289, ὅπου μετὰ ἐν ἔτος ἀπῆλθε πρὸς Κύριον.⁽⁶⁾

1. Ἐκκλ. Φαρ. Α', σ. 83, 85.

2. Τόμ. Δ', σ. 112.

3. Τόμ. Ε', σ. 500.

4. Γρηγορᾶς I, 177.

5. Τόμ. Δ', σ. 112.

6. Κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν ἐκηδεύθη μὲν ὡς ὀρθόδοξος, ἀλλ' οὐχὶ ὡς ἀρχιερεὺς· διότι ἐγένετο ρίψασπις Πατρ. πιν. σ. 401. Δὲν θαυμάζεις, φιλαναγνώστα, τὸ βαθύ θρησκευτικὸν αἴσθημα τοῦ ἑλλήν. λαοῦ, ὅστις ἐν μέσῳ τοιούτων ἐθνικῶν κινδύνων, ἀψηφῶν πάντα τὰ ἄλλα ὡς σανίδα σωτηρίας θεωρεῖ τὸ νὰ διατηρήσῃ ἀκηλίδωτον τὴν πίστιν τῶν πατέρων, ἀποκηρύττων ἀρχιερεῖς καὶ αὐτοκράτορας, οὓς ἐφαντάζετο ὅτι ἐκλίναν πρὸς τὸν λατινισμόν; Ὁ διάσημος τοῦ βυζ. δικαίου ιστοριοδίφης Montreuil γράφει: «Οἱ Ἕλληνες ἦσαν μέχρι φανατισμοῦ προσκεκολλημένοι εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν· τὰ θρησκευτικὰ δόγματα ἦσαν τὸ κέντρον, ὅπερ συνήγωνε πάσας αὐτῶν τὰς λοιπὰς ιδέας, ὁ δὲ θρησκ. θεσμὸς συνεκράτει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν ἐλληνικὴν ἐθνότητα διατηρῶν ἐνότητά πλήρης ζωῆς καὶ συνοχῆς καὶ νέας ἀντλῶν ἀείποτε δυνάμεις εἰς τὸ κατὰ Λατίνων μῖσος» («Histoire de droit byzantin», τόμ. III, σ. 38).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν ὁ ἀκοίμητος φρουρὸς Ἡρακλείας ἐξήσκει ἀνελλιπῶς τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἐν τῇ χειροτονίᾳ τοῦ πατριάρχου, ὡς δεικνύει ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα σειρά τῶν πρώτων πατριαρχῶν ἀπὸ τοῦ *Γενναδίου Σχολαρίου* μέχρι *Μαξίμου* τοῦ Γ΄ χειροτονηθέντων ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ ἱερομονάχων. Ἐπειδὴ ὁμως — καὶ τοῦτο δυστυχῶς συνέβαινε καὶ οὐχὶ σπανίως — ἡ ἀξία τοῦ ὑποψηφίου καὶ τὰ κανονικὰ αὐτοῦ προσόντα ἐξετιμῶντο ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ βεζύρου διὰ τῆς ὀλκῆς τῶν προσαγομένων πουγγείων, ὡς μαρτυρεῖ ἡ «Πατριαρχικὴ τοῦ *Μαλαξοῦ* ἱστορία», ἡ θέσις τοῦ Ἡρακλείας καθίστατο πολλάκις δυσχερεστάτη. Καὶ παράδειγμα *Ραφαήλ Α΄* «ὁ Σέρβος, ὁ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐλεεινὸς ἐπιβάτης, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Ἄγκύρας (γρ. τοῦ μητροπολίτου Ἄγκύρας) μὴ θέλοντός τινος τῶν μητροπολιτῶν νὰ χειροτονήσῃ αὐτὸν» κατὰ *Γεδεών*.⁽¹⁾ Ἄλλ' ἀκούσωμεν αὐτὸν τὸν *Μαλαξόν*: «ἐλθόντων μερικῶν ἀρχιερέων μετὰ βασιλικοῦ ὀρισμοῦ, γράφει, εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν διὰ νὰ κάμουν τὸν *Ραφαήλ* πατριάρχην (ταῦτα συνέβαινον τῷ 1475)· καὶ ὡς ἦλθεν, ἔκαμον ψήφους καὶ τὴν χειροτονίαν *στανικῶς* τοὺς καὶ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Ἄγκύρας, ὅτι ὁ Ἡρακλείας πρὶν νὰ συναχθῆ ἡ σύνοδος τὸ ἔμαθε καὶ ἐγενεὶν ἀσθενῆς. Καὶ ὁ Καισαρείας καὶ ὁ Ἐφέσου ἔτυχε καὶ δὲν ἦλθαν. Καὶ ὡς τὸν ἐχειροτόνησαν τὸν ἀνέβασαν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὡς πατριάρχην. Ἐκαμαν καὶ τινες στάσιν, ὅτι νὰ μὴδὲν συλλειτουργήσουν μετ' αὐτοῦ, ἀμὴ ἀπὸ τὸν φόβον τοὺς καὶ *στανικῶς* τοὺς ἐσυλλειτούργησαν. . . ἐμίσουν δὲ αὐτὸν ὁ κόσμος ὅλος καὶ διὰ τὴν μέθην καὶ διὰ τὴν γλῶσσαν, ὅτι ῥωμαϊκὰ δὲν ἤξευρε. . . καὶ κανεῖς δὲν τὸν ἐβοήθησεν οὔτε ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς οὔτε ἀπὸ τὸν λαόν. . . καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν φυλακὴν.⁽²⁾ Ἄνεκδοτος τις κατάλογος πατριαρχῶν ὑπὸ τοῦ *Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως* μνημονευόμενος γράφει: «*Ραφαήλ* ὁ Βουλγαροεπίσκοπος αὐτὸς ἀπέθανεν εἰς τὴν φυλακὴν ἐκ τοῦ χρέους τοῦ χαρατζίου. . . εὐγάλεν αὐτὸν (Συμεῶν τὸν Α΄) ἓνας *Ραφαήλ* Βουλγαροεπίσκοπος καλούμενος, ἀνέβασεν τὸ χαράτζιον φλουρία

1. Πατρ. πιν. σ. 26· ἀλλὰ μήπως ὁ Ἄγκύρας δὲν ἦτο μητροπολίτης. Ἐν τῷ κειμένῳ ἐπὶνῶρθωσε τὸ σφάλμα γράψας «ὁ τῆς ἱερᾶς ἀρχῆς ἀρπαξ ἦν ἱερομόναχος, σέρβος τὴν καταγωγὴν. . . ἐπαύθη μετὰ πατριαρχεῖαν ἀθλίαν ἐνὸς ἔτους μυκτηριζόμενος ἐπὶ τῇ ἀρχολιπάρῳ ἐπιφορᾷ. . . ἐντεῦθεν μήτε ὁ Ἡρακλείας ἠθέλησε νὰ χειροτονήσῃ αὐτόν, ἀλλ' ἐχειροτόνησεν ὁ μητροπολίτης Ἄγκύρας, μήτε οἱ ἀρχιερεῖς ἠθέλον νὰ συλλειτουργήσωσιν μετ' αὐτοῦ» σ. 484-5.

2. Turcograecia, σ. 129 - 131.

δύο χιλιάδες». Ταῦτα γράφει ὁ **Δούκας Καταβολάνος**.⁽¹⁾ Τὴν πρᾶξιν ταύτην μετ' ἀποτροπιασμοῦ καταδικάσασα ἡ Μεγ. ἐκκλησία τῷ 1488 κατὰ Ἰούλιον ἀπεφαίνεται μετὰ παρρησίας περὶ τῶν τέως ἐκλεγέντων καὶ πατριαρχευσάντων: «πάντες τῆ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ χρησιμοὶ πολυειδῶς καὶ διὰ τοῦτο δεκτοὶ ὑπῆρξαν, ἐνὸς μόνου τῶν τοιούτων, **Ῥαφαὴλ ἐκείνου τοῦ Τριβαλοῦ**,⁽²⁾ ὃς ἀναιδέστατος διὰ τῆς ἕξω καὶ μόνης ἀρχῆς τῆ ἐκκλησίᾳ προέβαλε βίαν»⁽³⁾ ἄνευ γὰρ μόνου καὶ τούτου προφανῶς ὄντος κατεγνωσμένου καὶ ἀποβλήτου οἱ λοιποὶ συγγνώμης ἔτυχον πρότερον παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ὡς καὶ νῦν ἐφ' ὁμοίῳ τρόπῳ παρ' ἡμῶν». ⁽⁴⁾ Περὶ τοῦ χαρατοῦ οἱ ἀρχ. **Στεφανίδης** (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 100 ἐ.) γράφει ὅτι ὁ Ῥαφαὴλ εὔρε παρὰ τοῦ προκατόχου **Διονυσίου Α'** τοῦτο καὶ ἐπηύξησεν εἰς 2500, καὶ ὅτι δὲν ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικὴν κττ.

Ἐν τέλει διὰ τὴν κατακλείδα τοῦ λόγου θὰ παραχωρήσωμεν τὴν θέσιν εἰς ἓνα παθόντα πατριάρχη, τὸν μεμουςωμένον **Καλλίνικον Δ'** τὸν ἀπὸ Προϊλάβου. Οὗτος ἐκλήθη τῷ 1757 εἰς διαδοχὴν **Κυρίλλου τοῦ Ε'**, ὅστις φαίνεται ἦν δημοφιλῆς καὶ εἶχεν ὑποστήριξιν γενναίαν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καίτοι χαρακτηρίζεται ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι ἐξ ἀρχῆς «κληστρικῶς καὶ παρὰ νόμους καὶ παρὰ τοὺς κανόνας εἰσεπήδησεν εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν . . . καὶ συγκροτήσας τινὰς ἐπαναστάτας ἄλλους μὲν δώροισι, ἄλλους δὲ διαφόροις τρόποις μαγικῶν καὶ σατανικῶν κακουρημάτων ἐλεπήδησεν ἐπιβατικῶς καὶ ἐκ δευτέρου καὶ τῆ τοῦ πλήθους καὶ τῶν Χαζελίδων ἐπαναστάσει τὰ ἐξ αἰῶνος ἀνήκουστα δεινὰ τῆ ἐκκλησίᾳ

1. Παράρτ. ΙΖ' τόμ. Φιλ. Συλλ. σ. 19. Ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων ἐν Πατρ. κατ. σ. 20 γράφει: «ὑποσχεθεὶς καταβολὴν καὶ ἐτέρων 500 χρ. φλωρίων πρὸς τοῖς δισχιλίοις τοιούτοις».

2. Δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον μειοῦται τὸ κακὸν διὰ τῶν καινοπρεπῶν τούτων ὀνομάτων μεθ' ὧν ἕκαστος στολιζέει τὸν περίφημον αὐτὸν πρωθιεράρχην: Σέρβος, Βουλγαροεπίσκοπος, Τριβαλλός, Σέρβος ἦν καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ Θεοφάνης «Καλλίνικος Γ' πατρ. ΚΠ» ὑπὸ Δυοβουνιώτου, σ. 130.

3. Τὸ κείμενον ἔχει: προσέβαλε βίας, ὅπερ ἐκ τοῦ Στρυμωνίου (Ἐκκλησ. σύλλεκτα», Σάμος 1891, σ. 32 ἐ.) ἀνεδημοσίευσεν ὁ εἰρημ. Σάρδεων ἐνθ' ἄνωτ, σ. 18-20. Τὸ βιβλίον εἶδον παρὰ τῷ Μ. Γεδεῶν καὶ κατ' εὐγενῆ παραχώρησιν μοι ἐδόθη πρὸς μελέτην, ἐφ' ᾧ καὶ ἠύχαριστῆσα.

4. Ταῦτα σ. 19 ἐγράφησαν διὰ τὴν συγχώρησιν, ἣν ἐχαρίσατο ἡ ἐκκλησία πρὸς Διονύσιον Α' ὑποπεσόντα εἰς μέγα παράπτωμα (αὐτ. 16-18). Ἀξιόλογα εἶναι καὶ ὅσα γράφει περὶ τῆς ἀρετῆς, εὐσεβείας καὶ ἀφοσιώσεως τῶν πατριαρχῶν ὁ μακ. Γεδεῶν ἐν Πατρ. πίν. σ. 77, οἵτινες ὡς ἀνθρώποι εἶχον τὰς ἀτελείας, ἀλλ' ἀνερχόμενοι εἰς τὸν θρόνον ἐγίνοντο ὑπεράνθρωποι.

ἐπέφερε». (1) Ὁ *Καλλίνικος* ἐν μὲν τῇ πατριαρχ. αὐλῇ εἶχε τὴν συνδρομὴν τοῦ τότε μέγα ἰσχύοντος μεγάλου ἐκκλησιάρχου καὶ διδασκάλου *Κριτίου* καὶ κατώρθωσε δι' αὐτοῦ καὶ ἄλλων νὰ δοθῇ λίβελλος τῷ ἀνακτι «διατρανῶν τὰς ἀνταρσίας (ἦν γὰρ καὶ Μωραΐτης ὁ ἀνήρ) καὶ νεανιεύματα τοῦ *πανεπισπάνοῦ*». Ἦν τότε βασιλεύων Ὁ *Ὄσμὰν Γ'*, ὅστις ἐπέισθη καὶ ἀπέλυσε δύο ὀρισμοὺς «ἰδιοχείρους» πρὸς τε τὸν βεζύρην καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον «ἵνα καταβιβιάσωσι τὸν ἀντίρτην καὶ ἀναβιβιάσωσι *Καλλίνικον* Προϊλάβου τὸν ἐκ Ζαγοραῖς, τὸν ζητούμενον». Οὕτως ἤρχισεν ἡ παρανομία καὶ ἡ ἐπέμβασις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ πατριαρχικά, ἧτις προухώρησε μέχρι πρωτακούστου ἀθαιρεσίας, ὡς ἀφελέστατα ἐξιστορεῖ ὁ *Καλλίνικος*: «*Εἰσελθόντος δ' ἀγνώστου τοῦ ἀρχιστρατήγου εἰς τὸ πατριαρχεῖον καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ὀπλοφόρων πάντων καὶ τοῦ ἀνθυπάτου εἰς τὸν οἶκον σπαθαρίου Γεωργίου Σταυράκη τοῦ εἰς τὸ Πετρίον καὶ τοῦ κρατοῦντος διὰ τῶν βασιλικῶν πλοίων εἰς τὸ ἀντίπεραν τοῦ κυνηγοῦ παλάτιον πορευθέντος ἐπὶ ὀρισμῶ [ἵνα] εἰς τὸ πλῆθος [δι' ἐγκλημα] νεωτερισμοῦ (2) ἅπαντας διαχειρίσωσι (= παραδώσωσι)· νεύσει δὲ θεία οὐχ εὐρέθη λαὸς ἐκεῖ· ὃν συλλαβόντες ἔπεμψαν εἰς τὸ ἀρχιτελώνιον καὶ ἐκεῖθεν διὰ πλευσίμου γαλλικοῦ εἰς Κύπρον ὑπερόριον*» (3). Ἴδου ὡραία ἀλλαξοπατριαρχεῖα! ἦν τόσον ἐπιδεικτικῶς χωρὶς νὰ ἐρυθριᾷ περιγράψει ὁ συγγραφεὺς τῆς «Συνοπτικῆς διηγήσεως τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχευσάντων» πατριαρχῆς, ὅστις ἔρχεται ἤδη εἰς τὴν ἐξιστόρησιν καὶ ἀνόδου αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου: «Τὸν δὲ Καλλίνικον μεταπεμψάμενος τὴν συνήθη ἐνέδυσαν χλαμύδα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ . . . ἀρχιερεῖς δόντες ἵππους ὑπατικούς καὶ δορυφόρους κλητόρων (sic) καὶ στρατιωτῶν πολλήν, οὐ τὴν συνήθη πληθύν» (4). Τὴν ἐπαύριον, λέγει, ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου κατέβη εἰς τὸν ναὸν εὐρέθη ἐν μέσῳ λαοῦ συνωστιζομένου, οὐχ ἵνα ἐπευφημήσῃ, ἀλλ' ἵν' ἀποδοκιμάσῃ τὸν νέον πατριάρχη, φωνάζοντος ὅτι «ἐπώλησε τὴν ἁγίαν κολῶνα, τὰ λείψανα καὶ κανδήλια καὶ ἱερὰ ἄμφια εἰς τοὺς φράγγους καὶ ὁ ἀποκτείνας αὐτὸν (τὸν *Κύριλλον*) λατρείαν προσφέρει τῷ θεῷ. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οἱ ἐξερχομένου τῆς ἐκκλησίας οἱ ἀποστάται ὁμοφώνως ἐβόησαν, οὐ θέλομέν σε

1. Καλλίνικος Γ', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Κων. Δουβουνιώτου Ἀθήναι 1915 (ἐκ τοῦ Ἰ. Συνδέσμου) σ. 105.

2. Συνεπληρώσαμεν, ἵνα ἐξαχθῇ ἔννοια.

3. Ἐκεῖθεν ἐστάλη εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος (ὅπερ δὲν λέγει ὁ Καλλίνικος) ἔπειτα εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος (Σκήτην ἁγ. Ἀννης) ὅπου ὑπῆρξεν δριμύς διώκτης τοῦ Εὐγ. Βουλγάρεως.

4. Αὐτ. σ. 107-8.

οὔ! καὶ ὀρμήσαντες μετὰ μαχαιρῶν καὶ ὄπλων ἔπαιον, ἐκολάφιζον, ὡς οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Κύριον καὶ βιαίως ἔσυραν τοῦ ἐξαγαγεῖν ἔξω τῆς αὐλῆς, ὅσπερ πρὸ χρόνων τὸν Παΐσιον. Ὀντος δὲ γενναίου τῷ σώματι καὶ μεγαλοψύχου καὶ εὐμεγέθους ἀντέστη πλήττων καὶ πληττόμενος, σύρων καὶ συρόμενος μέχρις οὗ ἔφθασαν οἱ τῶν θυρῶν φαναρίου καὶ τῶν πέριξ φύλακες στρατιῶται ῥοπαλοῖς τοῖς γνωστοῖς καὶ τύπτοντες κατὰ κεφαλῆς ἤρπασαν ἐκ τοῦ χιτῶνος ἐκεῖνον καὶ εἰς τὴν πατριαρχικὴν οἰκίαν ἡμιθανῆ καὶ αἵματι κατάβροχον ἀνήγαγον» (1). Εὐνόητον, ὅτι ταῦτα ἀπεδόθησαν εἰς τὰς καταχθονίους ἐνεργείας τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κυρίλλου (2), αὐτὸν δὲ καὶ ἐκείνους ἐζήτουν οἱ Τοῦρκοι νὰ κρεμάσωσι καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἡ ἀνεξικακία τοῦ πατριάρχου μεταβάντος καὶ προσπέσαντος μετὰ δακρύων, λέγοντος εἰς τὴν βασιλισσαν. Ἐν μέσῳ λοιπὸν τῶν δορυφόρων τοῦ ἀνακτος καὶ τοῦ στρατάρχου, «ἵνα μὴ πάλιν νεωτερίσῃ ὁ ἄφρων λαὸς» ἐπρόκειτο τὴν Κυριακὴν, ἵνα γένηται ἡ ἐγκαθίδρυσις ἀλλ' ὁ Ἡρακλείας ἀπήν. «Ἐν τῇ μεταθίσει δὲ εἰπόντος τοῦ μεγάλου λογοθέτου τὸ μέγα μήνυμα ἀπήντησεν ὡραίως ὁμοίως καὶ πρὸς τὴν δόσιν τῆς ῥάβδου παρὰ τοῦ Χαλκηδόνος μὴ ἐλθόντος ἔτι τοῦ Ἡρακλείας» (3). Ἄλλ' ὁ Κέρβερος Ἡρακλείας ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν τοιαύτην καταπάτησιν τῶν νομίμων καὶ τὴν ἀπεμπόλησιν τῶν πατριαρχικῶν εἰς τοὺς Τούρκους δικαίων. Οὗτος μετὰ καὶ ἄλλων ἀρχιερέων τοῦ Νικομηδείας, Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλιππουπόλεως, ἐπέδωκαν σφοδρὰν διαμαρτυρίαν πρὸς τὸν βασιλέα κατὰ τοῦ πατριάρχου, μεσιτεύοντος δὲ καὶ τοῦ ἱατροῦ αὐτοῦ «τοῦ ἀθέου *Μανώλη*» καὶ αὐτῆς τῆς βασιλομήτορος καὶ ἐπαναλαβόντες τὴν διαμαρτυρίαν εἰσηκούσθησαν ἢ «ἐδιπλασίασαν τὰ χρυσᾶ», ὡς γράφει ὁ *Καλλίνικος*. Καὶ προφασισθέντες ὅτι ἡ καββαδοφορία δὲν ἐγένετο κανονικὴ «μετακαλεσάμενοι τὸν *Καλλίνικον*, ἵν' ἐνδύσωσι γλαμύδα... καὶ ἀπεκδεχομένου τοῦ πατριάρχου μετὰ δέκα τριῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ ὑπατεῖον (μετέβησαν)... ἤρθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος καὶ ἀπήχθη εἰς τὸ τελώνιον» (4). Καὶ ἀπηλλάγη οὕτως ἡ ἐκκλησία τοῦ θρασέως ἐπιβάτου, ἀποσταλέντος ἐκεῖ ὅπου αὐτὸς εἶχεν ἐξορίσει τὸν Κύριλλον, εἰς τὸ Σινᾶ. (Σημειωτέον ὅτι κακῶς ὁ καθ. *Δυοβουνιώτης* ἐξέδοτο ὡς Γ' τὸν Ζαγοραῖον Καλλίνικον, παραλιπὼν τὸν ἀπὸ Ἡρακλείας).

1. Αὐτ. σ. 108.

2. Βλ. περὶ Κυρίλλου Ε. Σαβράμην ἐν Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. σπουδῶν Ι', σ. 161 ἔ.

3. Αὐτ. σ. 109.

4. Αὐτ. σ. 110.

Ταῦτα μαρτυροῦσι περὶ τῆς πολλαπλῆς χρησιμότητος τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας ἐπὶ τῶν Σουλτάνων, ὧν ἡ θέλησις ἦν ὁ νόμος καὶ ἐφ' ὧν οἱ πατριάρχαι οὐχὶ σπανίως ἀνήρχοντο εἰς τὸν θρόνον «μὲ ὀρισμόν», Πατρ. Πίν. 17. Ἴδου καὶ 4 παραδείγματα χειροτονίας πατριαρχῶν μὴ γενομένης ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας, ἅπερ διέφυγον τὴν μνήμην τοῦ Μ. Γεδεῶν ἀλλὰ τοιαῦται ἐξαιρέσεις ἀντὶ νὰ κλονίσωσι, καθιστώσι στερεώτερα τὰ προνόμια αὐτοῦ, αἵρουμένου εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀξίας καὶ τιμῆς εἰς τοιαύτας ἐξαιρετικὰς διὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ δεινὰς περιστάσεις, τιμῆς ὑψίστης καὶ κυριαρχικοῦ δικαιώματος, δι' οὗ περιεβλήθη ὑπὸ τῆς ἱεράς συνόδου. καὶ ἐν ταῖς ἐξαιρέσεσι ταύταις ἀπεδείχθη ἐξοφθάλμως ἡ χρησιμότης τοῦ θεσμοῦ, ὃν ἐν ᾧ ἄλλοι ἠγωνίζοντο νὰ ἐμπεδώσωσιν ὁ **Μ. Γεδεῶν** ἔκρινεν εὐλογον νὰ ὑποσεισῇ ἐκ θεμελίων βάλλων ἀνηλεῶς κατ' αὐτοῦ, οὐδὲν βλάψαντος, τούναντιον σώσαντος, ὡς ἀπεδείχθη, πολλάκις τὴν ἐκκλησίαν καὶ οὕτω *παρουσιάζεται ὁ Ἑρακλείας ὁ ἀπὸ μηχανῆς Θεός*. Πολὺ θὰ ὑπετιμᾶτο τὸ κολοσσιαῖον καὶ ἀξιόλογον ἔργον αὐτοῦ, ἐὰν ἐφαντάζετο ὁ **Γεδεῶν** ὅτι δι' ὀκτασελίδου προχειρολογίας θὰ ἠδύνατο αὐτὸς οὗτος νὰ κατακρημνίσῃ αὐτό, ὅπερ ἀπὸ νεότητος μέχρι λιπαροῦ γήρατος οὐδόλως ἐπαύσατο στηρίζων. «Ὅσον μέγα καὶ ἂν ἦτο τὸ κύρος αὐτοῦ, δὲν θὰ ἴσχυεν εἰς τοιαύτην παραβολωτάτην ἐπιβουλήν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου νὰ ἀνθέξῃ. Θὰ ἔσβυνε διὰ μονοκονδυλιάς ὄλην τὴν κολοσσιαίαν ἐργασίαν, ὅλους τοὺς συγγραφικοὺς ἀγῶνας, καθ' οὓς ἀντεπεξήρχετο ἀγρίως ἐναντίων πολλῶν καὶ ποικίλων ἐχθρῶν τοῦ γένους καὶ τῆς ἐκκλησίας, θὰ κατεδίκασεν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ γραφέντα ὡς ἀνιστόρητα ἀερολογήματα. Διακηρύττει ὁ ἴδιος, ὅτι μέχρι τοῦ 40 ἢ 45 τῆς ἡλικίας εἶχε γλωσσοδέτην (κν. χαβιάν) καὶ δὲν ἦτο ἐλεύθερος νὰ γράψῃ τὴν γνώμην, ἀλλ' ἔγραφεν τὸ δοκοῦν τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς, ἐπομένως δὲν ἔγραφεν ὡς εὐσυνείδητος ἱστορικός τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὑγρὰν ἔχων συνείδησιν εἰργάζετο κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῶν μισθοδοτούντων, πάντη ἀδιαφορῶν, ἐὰν ἐλακπάτει τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, τρέχων «ὡς ἀπὸ ρυτῆρος» ὡς ἑτεροκίνητον ὄν, εἰς οὐδὲν δὲ ἕτερον ἀπέβλεπεν, ἢ πῶς νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς πάντας πλαστογραφῶν τὴν ἱστορίαν. Ἄλλὰ ταῦτα οὐδ' ἴχνος ἀληθείας ἔχουσιν. Οἱ ζήσαντες ἐν Φαναρίῳ ἐν οἷς κἀγὼ ὡς φοιτητὴς ἐν τῇ τοῦ γένους «Μεγάλῃ σχολῇ» οἶδασιν, ὅτι πᾶν τούναντιόν συνέβαινε καὶ τὰ γραφεῖα τῆς «Ἐκκλησίας ἀληθείας» ἦτο τὸ μικρὸν Γιλδίτζ, ὅπου ἐξεδίδοντο οἱ φειφάδες ὑπὸ τοῦ τυρανίσκου διευθυντοῦ. «Ὅλοι ἄρα οἱ ἀρχιερεῖς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ κολακεύωσιν αὐτὸν ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ σμῆνος τῶν συνδρομητῶν εἰς τὰ βιβλία. Ἐὰν τούναντιον συνέβαινε θὰ ἦτο δυστύχημα καὶ μεγάλη συμφορὰ διὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ θὰ ἀπετέλει μῶμον καὶ κηλῖδα δυσασπότητον ὅτι «ὄφιν ὑπὸ χλόην ἔτρεφεν». Οὐδεὶς δυστυχῶς προσέσχε τὸν νοῦν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, δι' οὗ ἀπεκήρυξεν αὐτὸν ἑαυτὸν ὡς ἱστορικὸν καὶ ἐπιστήμονα καὶ διήνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀναγνωστῶν του *νὰ μὴ πιστεύσωσιν εἰς ὅσα εἶχε γράψῃ μέχρι τοῦ 1930, ἀπὸ τοῦ 1870, ἦτοι εἰς 70 ἐτῶν μελέτας ἱστορήματα, κρίσεις καὶ συγγραφικὸν μόχθους*. Ἐάν, ὡς κολακεύομαι νὰ πιστεύω, κατῶρθωσα διὰ τῆς ἀντιρρητικῆς ταύτης ἐργασίας ν' ἀποδείξω, ὅτι *ὁ παλαιὸς Γεδεῶν μέχρι τοῦ 1930*

εἶναι ὁ φιλαλήθης καὶ σοβαρὸς χρονογράφος καὶ οὐχὶ ὁ νέος ἀπὸ τοῦ 1930 καὶ ἐξῆς. Τὰ αἷτια τῆς ἀποτόμου ταύτης μεταστροφῆς ἐπαφίεμαι εἰς τοὺς φαναριώτας καὶ ἐπαῖοντας νὰ ἐξετάσωσιν. Εὐτυχῶς, ὅτι ὁ ἴδιος ἠσθάνθη τὸ παράπτωμα καὶ ἐζήτησεν ἐμμέσως νὰ ἐξιλεωθῇ καὶ τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότερον τεκμήριον, ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ὀκτασελίδου συρραφῆς ἦσαν «οὐκίνα». Ἐζήτησεν ἄρα νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ὁδόν, ἀφ' ἧς ἐξωλισθησεν ἵνα βάλῃ ἐφεξῆς μόνον ἐναντίον ἐκείνων τῶν ἀρχιερέων, οἵτινες δὲν καθίστων εὐχάριστον τὸν βίον του...

9. Τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας ἐν σχέσει πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ πατριάρχου. Νομικὴ ἀποψις καὶ χρησιμότης αὐτῶν.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας διείπετο πάντοτε ὑπὸ φιλελευθέρων ἀρχῶν συνωδᾶ τῷ θεμελίῳ, ὅπερ κατέβαλεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς καὶ ἐστερέωσαν οἱ θεῖοι ἀπόστολοι. Τὸ ἔργον αὐτῶν συνεχίσαντες καὶ διακοσμήσαντες οἱ Ἕλληνες πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἐν οἰκουμενικαῖς καὶ τοπικαῖς συνόδοις εἶχον ὡς βάσιν τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν πολιτειῶν. Τούτων ἢ τῶν Ἀθηναίων εἶχε τὸ πρότυπον ἰδεώδους δημοκρατικῆς πολιτείας, ἀλλὰ μόνον ἐν τοῖς στενοῖς ὄροις τῆς Ἀττικῆς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐφαρμόζηται κατὰ γράμμα. Τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύστημα, ὅπερ προΐδεάσθη ὁ δαιμόνιος νοῦς τοῦ *Περικλέους* μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐφηρμόσθη ἐν ταῖς συμπολιτείας τῶν Ἀχαιῶν καὶ Αἰτωλῶν, ἅς μυρίοις ἐπαίνοις κατεκόσμησεν ὁ *Πολύβιος* (II, 38). Ἡ «*σύννοδος*» συνήρχετο δις τοῦ ἔτους ἐναλλάξ εἰς διαφόρους πόλεις (XXIV, 12, 12). (1) Ἐκ τῶν ὑψηλῶν τούτων κοινοβουλευτικῶν ἀρχῶν ἐνεπνεύσθησαν οἱ δημιουργοὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος, ἐντεῦθεν ἔλαβον τὰ στοιχεῖα καὶ αὐτὰς τὰς λέξεις, ὅπως βλέπομεν καὶ εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τοῦ Ἀγ. Ὁρους. (2) Ἐκ τούτων ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς ἀντέγραψαν αἱ Ἡνωμέναι πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου τὰ ὁμοσπονδιακὰ κράτη ἐνοῦνται συνολικῶς ἐν τῷ κοινοβουλίῳ (Κονγκρέσον) ἀποτελουμένῳ ἐκ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας. Τῶν δύο τούτων σωμάτων τὸ μὲν ἀντιπροσωπεύει τὸν λαόν, τὸ δὲ τὰ κράτη, ὧν ἀνώτατος ἀρχὼν ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν. (3) Τοῦτο παρὰ πάντων θεωρεῖται τὸ ἄρι-

1. «Τὸ τῶν Ἀχαιῶν πλῆθος... συναθροισθὲν εἰς τὴν καθήκουσαν σύνοδον... συνῆγε τοὺς Ἀχαιοὺς διὰ τῶν ἀρχόντων εἰς ἐκκλησίαν... ἀπέδειξαν... κοινὸν ἱερὸν τόπον, ἐν ᾧ τὰς συνόδους... συνετέλουν» Πολυβ. V, 1, 7, XXV, 4, 5· βλ. Ραγκαβῆ, Ἀρχαιολ. τόμ. Β', Ἀθην. 1888, 412.

2 Βλέπε ἐν τῇ «Θρησκ. καὶ Χριστ. Ἐγκυκλ. Α'», τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἡμετέρου ἄρθρου «Ἀθῶς» ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολίτευμα» σ. 566-615. Ἐνταῦθα ἡ περιγραφὴ μόνον καὶ ἀνάλυσις τοῦ πολιτεύματος ὑπάρχει, περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ εἶχομεν γράφει εἰς τὸ κεφ. «Πρωτάτον», ὅπερ δυστυχῶς δὲν ἐδημοσιεύθη εἰσέτι, διότι ἡ ἐκτύπωσις τῆς Ἐκκλ. Ἐγκυκλ. ἐσταμάτησεν.

3. Ἐν Ἀθῶ ἀκριβῶς δις τοῦ ἔτους συνέρχεται ἡ «Σύνσξις» διὸ καὶ δισηνιαύσιος λέγεται, ἀλλ' εἶναι ἡ διπλῆ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἱ. Κοινότητος καὶ ἐκ τῶν ἐκτάκτων ἀπεσταλμένων τῶν ἱερῶν μονῶν (βλ. Καταστατ. χάρτης τοῦ Ἀγ. Ὁρους Ἀθῶ, τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενος παρὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος κτλ. «Ἁγιον Ὁρος» 1931, Κεφ. Γ', σ. 9.

στον δημοκρατικὸν πολίτευμα, καίτοι ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα δὲν διέπεται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ἥτις μόλις πρὸ ἑξηκονταετίας ἀνεκαλύφθη, περιέχουσα πλήρες τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα.

Τὰ μόρια ταῦτα τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῷ πολιτεύματι τῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὰς οἰκουμενικὰς συνόδους, ἀντιστιχούσας εἴτε πρὸς τὰς ἀμφικτιονίας εἴτε πρὸς δισενιασίουσ συνόδους τῶν συμπολιτειῶν, προσήρχοντο τὸ σύνολον τῶν ἐπισκόπων (βουλή) καὶ αἱ τοπικαὶ σύνοδοι ἦτοι αἱ μητροπολιτικαὶ (γερουσία), πρόεδρος δὲ ἦν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων. Ἀλλὰ πρὸ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων τὰ πράγματα ἦσαν ἀπλούστατα καὶ παρεμφερέστερα πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων: «δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος τῶν ἐπισκόπων γινέσθω», λέγει ὁ λζ' ἀποστ. κανὼν. Τοῦτο σαφέστερον γίνεται διὰ τοῦ ε' καν. τῆς Α' οἰκουμενικῆς: «Καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἐκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι, ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζηται», καὶ τοῦτο ἐπαναλαμβάνει ὁ λθ': «δις τοῦ ἔτους ἐπὶ τὸ αὐτὸ συντρέχειν, καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τοὺς ἐπισκόπους, ἐνθ' ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ». Τὸν χαρακτήρα τὸν κοινοβουλευτικὸν καὶ τὴν χρησιμότητα τῶν συνόδων τούτων ἐξάιρων ὁ *Τερτυλλιανὸς* ἀποφαίνεται: «aguntur praeterea per graecias illa certis locis concilia ex universis ecclesiis, per quae et altiora quaeque in commune tractantur et ipsa representatio totius nomini christiani magna veneratione celebrantur» De jejuniis XIII. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἡ πενθέκτη διὰ τοῦ η' κανόνος διὰ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἄλλας αἰτίας συγκατέβη εἰς τὴν ἄπαξ τοῦ ἔτους σύνοδον, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον «τῶν παντὶ» νὰ γίνηται. Δυστυχῶς ἔπειτα κατηργήθησαν αἱ ἐνιαύσιοι σύνοδοι, ὅπως καὶ νῦν ἐν Κ/πόλει. (1) Εἰς τὰ φιλελεύθερα ὅμως κράτη οὐδενὶ ἀναγνωρίζονται ἰδιαίτεροι προνομιοὶ: ἅπαντες οἱ πολῖται εἰσὶν ἴσοι (ἰσοπολιτεία) «κύριος γὰρ ὢν ὁ δῆμος, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, κύριος γίνεται καὶ τῆς πολιτείας». (2) καὶ πάλιν: «ὁ δῆμος ἐστὶν ὁ κρατῶν». (3) Ἀλλ' ἡ Ἀθηναίων πολιτεία ἔχει καὶ ἰδιαίτεραν ἱστορίαν. Ἡ δημοκρατία ὡς προελθοῦσα ἐκ τῆς βασιλείας δὲν

1. Ἡ ἀνθυπατικὴ Ἀφρική, ἥς πρωτεύουσα ἡ Καρθαγένη (Καρχηδῶν) ὅπου συνῆλθε τῷ 419 σύνοδος παρόντων 217 ἐπισκόπων, διεκρίνετο ἐν ἀπάσαις ταῖς ὀρθοδόξοις ἐκκλησίαις διὰ τὴν ἀνελλιπῆ ἐτησίαν συγκρότησιν τῆς ἐν αὐτῇ τοπικῆς συνόδου.

2. «Ἀθηναίων πολιτεία», α' ἔκδ. ὑπὸ Kenyon. Oxford, 1891, § 9, σ. 26.

3. Αὐτ. § 41, σ. 106.

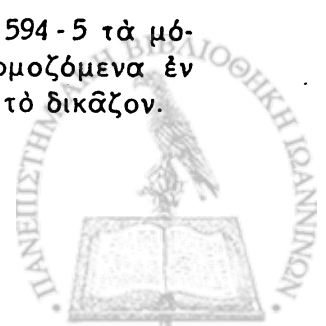

ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ καὶ τὸν θεσμόν τῆς βασιλείας. Συνεβίβασεν οὕτως τὰ πράγματα ὥστε διετήρησε τὸν βασιλέα. Ὁ **Σόλων** εἰς τοὺς 3 πρώτους τῶν 9 ἀρχόντων, οἷς ἀπένειμε ἀνώτερα δικαστικά καθήκοντα ἢ μᾶλλον τὸ προσδιορίζειν τὰς δίκας, εἰς ποῖα δικαστήρια ἦσαν δικάσιμοι, συγκατέλεξε καὶ τὸν **ἄρχοντα βασιλέα**, εἰς ὃν ἀνέθετο καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἀρχαίων ἀνάκτων. Ἦτο δὲ ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων· «μέγισται δὲ καὶ πρῶται τῶν ἀρχῶν ἦσαν βασιλεὺς τε καὶ πολέμαρχος καὶ ἄρχων» (κατάστασις τῆς πρὸ τοῦ Δράκοντος πολιτείας), «τούτων δὲ πρώτη ἡ τοῦ βασιλέως». (1) Ἡ δικαιοπραγία (δικαιοδοσία) τοῦ βασιλέως ἦν κυρίως περὶ τὰ θρησκευτικά, ἥτοι ἐπεμελείτο τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων «κἄν τις ἱερωσύνης ἀμφισβητήσῃ πρόστιμα διαδικάζει δὲ γένεσι καὶ τοῖς ἱερεῦσι τὰς ὑπὲρ τῶν γερῶν (ἀποδοχαί) ἀμφισβητήσεις ἀπάσας οὕτως». (2) Αὐτὸς ἦν ὁ **φρουρὸς τῶν πατρῶων ἱερῶν**· διότι καὶ τὰς γραφὰς ἀσεβείας ἐδίκαζεν. Ἴδου λοιπὸν πῶς τότε συνεβιβάσθησαν αἱ προνομίαι πρὸς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

Ὅταν τὸ καθεστῶς τῆς ἐκκλησίας συνεπάγῃ καὶ ἐφηρμόσθη ἡ ὁμοσπονδιακὴ ὀργάνωσις, ὅπως ἀλλαχοῦ εἴπομεν, ἐν πρώτοις ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ δίκαια τοῦ Ἡρακλείας ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ θεωρητικῶς ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἐπισκοπὴ αὐτοῦ· διότι οὗτος διὰ τῆς περιωπῆς, εἰς ἣν ἀνυψώθη ὁ ἐπηρεμένος τοῦ Βυζαντίου θρόνος, οὐ μόνον ἀπεγυμνοῦτο τῆς ἐπὶ τῆς Θράκης ἐξουσίας, ἀλλ' ἐξετοπίζετο καὶ ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς, τοῦ Βυζαντίου καθισταμένου πλέον τὸ κέντρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁμοσπονδίας. Ἡ θέσις αὐτοῦ ἦν ἐξαιρετικὴ καὶ τὰ δικαιώματα ἐπιβλητικά, δὲν ἦτο δυνατόν ἢ διαμαρτυρία αὐτοῦ νὰ μὴ ἐνεποίησε σοβαρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὰ ὄψια τῶν ἀγίων πατέρων. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἢ ἀκεραιότητος τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος τῆς ἐκκλησίας ἔδει νὰ μείνῃ ἀπαραχάρακτος. Αὐτὸς ὁ θεμελιωτὴς ταύτης εἰς οὐδένα ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρίσῃ προνομίας, οὐδὲ εἰς φιλότατους μαθητάς, μηδ' εἰς αὐτὸν τὸν ἐπιστήθιον. Ἀλλ' ὁ Ἡρακλείας δὲν ἐζήτησε τι πλέον τῶν ἄλλων. ἐζήτησε νὰ μὴ καταπατήσῃ ἄλλος τὰ οἰκόπεδα αὐτοῦ, ἐζήτησε τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ. Κατὰ τὸν λδ' ἀποστολ. κανόνα ἕκαστος ἐπίσκοπος διοικεῖ ἐλευθέρως τὴν ἑαυτοῦ ἐπισκοπὴν, προσέχων μόνον νὰ μὴ πράττῃ «μηδὲν περιτόν, ὃ εἰς κοινήν ἀφορᾷ τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν». Ἐνταῦθα δια-

1. Αὐτ. § 3 σ. 4.

2. Αὐτ. § 57, σ, 143-4. Βλ. «Πολίτευμα Ἄθων», ἐνθ' ἀνωτ. σ. 594-5 τὰ μόρια τῆς Ἀθηναίων πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους ἐφαρμοζόμενα ἐν Ἀγίῳ Ὄρει 1) Τὸ βουλευόμενον. 2) Τὸ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ 3) τὸ δικάζον.

φαίνεται ἡ ἐξουσία τοῦ πρώτου καὶ τὸ κοινῶς συμφέρον, ὅπερ ἐξαίρεται, συνωδὰ ταῖς ἀρχαῖς τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ὅτι ὁ πολίτης ὑπὲρ τῆς πόλεως ὀφείλει νὰ θυσιάσῃ τὸ πᾶν καὶ ἑαυτόν. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἔπρεπεν εἰς τὸν Ἡρακλείας τὸν πρόεδρον τῆς Θράκης καὶ τὸν μητροπολίτην τοῦ Βυζαντίου, νὰ δοθῇ ἱκανοποίησις τις. Κατὰ τὴν γενομένην, φαντάζομαι, τότε συζητήσιν ὁ «ὑπομιμνήσκων» ὑπεψιθύρισε εἰς τὸ οὖς τοῦ προέδρου τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ὁμυγύρεως τὸ ἀξιωμα τοῦ ἄρχοντος βασιλέως, ἔχοντος πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν ἀρχιερέα· διὸ καὶ ἔφερε διάδημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς (1) καὶ μόνον, «δταν δικάζει περιαιρεῖται τὸν στέφανον», λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, (2) καὶ ἐδικάζε τὰς φονικάς, ὡς γνωστόν, δίκας. καὶ θαυμάζει τις τῶν ἀρχαίων τὴν εὐσέβειαν, οἷτινες εἰς τοῦτο ἔκριναν, ὅτι ἡ ἱερωσύνη δὲν συμβιβάζεται πρὸς φονικάς δίκας· ὅθεν καὶ ἐκκλησίαι τὰ ποινικὰ δὲν συμπεριέλαβεν ἐν τῷ κανονικῷ δικαίῳ. Ἔλαβον ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν Πλούταρχον, ὅστις παραδίδωσιν, ὅτι εἰς τὸν βασιλέα εἶχον ἐμπιστευθῆ αὐτὸ τὸ καθεστῶς ἦτοι τὸ δικάζειν τὸ ἔγκλημα καθοσιώσεως «περὶ ἐπιβολῆς εἰς τυραννίδα». (3) Ἀνατίθεται λοιπὸν εἰς τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας ἡ φρούρησις τοῦ πατριαρχικοῦ θεσμοῦ, ἦτοι ἡ διατήρησις τοῦ καθεστῶτος. αὐτὴν τὴν ἔννοιαν κατ' ἐμὴν ταπεινὴν γνώμην ἔχει τὸ προνόμιον τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας (veto). Ὁ πατριάρχης εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, ἐπομένως, ἡ ἐγγύησις περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς ὀρθοδοξίας, ἅπερ οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι διακινδυνεύουσιν, ὅταν ἡ κεφαλὴ νοσῇ. Ἀλλὰ πόθεν προήρχετο ὁ κίνδυνος καὶ ἡ ἐπιβουλή; Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία διδάσκει περὶ τούτου καὶ τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα διεσάφησαν τὸ πρᾶγμα. Ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν βασιλέων εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ πατριάρχου κυρίως καὶ ἐν γένει εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας, τὸ δὲ πρᾶγμα ἐπεδεινοῦτο ὡσάκις ἀνεφέροντο εἰς τὸν πάπαν, ὡς συνέβη ἐπὶ Φωτίου, ὅτε καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ σχίσματος. Περὶ τούτου προέβλεψαν καὶ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες, ὁ δὲ γ' τῆς Ζ' οἰ-

1. Οἱ μάντιες καὶ οἱ ἱερεῖς παρ' ἀρχαίοις ἐθυσίαζον καὶ προσηύχοντο ἐστεφανωμένοι, καὶ μανθάνομεν τοῦτο παρὰ τοῦ Ὀμήρου τὸ πρῶτον περὶ τοῦ ἱερέως Χρύσου.

2. Ἐνθ' ἀνωτ. § 57, σ. 145.

3. Σόλων 18· πρβλ. περὶ μυστηρίων Ἀνδοκ. 38. Ὅταν ἐκινδύνευε τὸ πολίτευμα οἱ ἀρχαῖοι εἶχον καὶ τὴν «αἶρετὴν τυραννίδα», ὡς καλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν δικτατορίαν, δηλ. τοὺς λεγομένους αἰσυμνήτας, «ἦρχον δὲ οἱ μὲν διὰ βίου τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ μέχρι τῶν ὠρισμένων χρόνων ἢ πράξεων» Πολιτ. Δ., 8, 2.

κουμ. συνόδου ἐπικυροῖ τὸν αὐστηρότατον κανόνα περὶ τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες διὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καταλαμβάνουσι τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν θέσιν καὶ ἐπιβάλλει *διπλῆν ποινὴν* : «Πᾶσαν ψῆφον γινομένην παρὰ ἀρχόντων ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἄκυρον μένειν κατὰ τὸν κανόνα (λ' ἀποστολ.) τὸν λέγοντα : Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἀρχουσι χρησάμενος δι' αὐτῶν ἐγκρατῆς ἐκκλησίας γένηται καθαιρέσις θω καὶ ἀφοριζέσθω καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες...» (τῆς Ζ' συνόδου καν. γ'.) Εἶναι ἀληθές, ὅτι αὐτὸς ὁ μέγας *Κωνσταντῖνος* διείδε πρῶτος τὸν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως κίνδυνον καὶ ἀναγνωρίζων τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοτέλειαν τῶν ἐπισκόπων εἶπε πρὸς τοὺς ἀγίους πατέρας τῆς Συνόδου : Ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἔθετο ποιμένας τῆς ἐκκλησίας· διὸ ἐξετάσατε καὶ ἀποφανθῆτε περὶ ὧν ἀποβλέπουσι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ» καὶ προσθεῖς, «ἐγὼ εἰμι ἐπίσκοπος τοῦ ἐξωτερικοῦ βίου τῆς ἐκκλησίας» (1) ἀφῆκε τὰς συζητήσεις ἐλευθέρας εἰς τοὺς ἐπισκόπους παρεδίδου τὸν λόγον τοῖς τῆς συνόδου προέδροις. (2) Ὁ δὲ *Ἰουστινιανὸς* διεκήρυξε : «Μέγιστα ἐν ἀνθρώποις ἔστι δῶρα Θεοῦ . . . ἱερωσύνη τε καὶ βασιλεία, ἡ μὲν τοῖς θείοις ὑπερετουμένη, ἡ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἐξάρχουσα τε καὶ ἐπιμελουμένη . . . Ἡμεῖς τοίνυν μεγίστην ἔχομεν φροντίδα περὶ τε τὰ ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ δόγματα περὶ τε τῶν ἱερέων σεμνότητα . . . ὡς δι' αὐτῆς μεγάλα ἡμῖν ἀγαθὰ δοθήσεται παρὰ Θεοῦ». (3) καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ὄρκῳ ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου διεβεβαίωτο : «διηνεκῶς εὐρίσκεσθαι πιστὸς καὶ γνήσιος δοῦλος καὶ υἱὸς τῆς ἀγίας ἐκκλησίας καὶ δεφένσωρ καὶ ἐκδικητῆς αὐτῆς.» (4) Ἐν τούτοις πάντες

1. Τούτου ἕνεκα ὁ μακ. Ἀνδρουῖτσος δέχεται τὴν βυζαντινὴν συναλλαγίαν, («Ἐκκλησία καὶ πολιτεία ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου» 3, σ. 247 καὶ 268, «Καινὴ διδασχὴ», Β', Ἀθῆναι 1920) καὶ ἐπεδή, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, δὲν ἐχώρησαν τὰ πράγματα ὁμαλῶς, δέχεται θεωρητικὴν μόνον τὴν ἀποψιν ταύτην. ἄλλ' ὁ καθ. κ. Δ. Μπαλάνοσ κρῖνων αὐτὸν παρατηρεῖ πολὺ ὀρθῶς, ὅτι ὁ συγγραφεὺς «λησμονεῖ ἀναντίλεκτα πορίσματα τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας» (αὐτ. τόμ. Γ', 1920, σ. 130). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος τῷ 355 ἐκήρυττεν, διεκήρυττεν, ἐν Μεδιολάνοις «ὅπως ἐγὼ βούλομαι τοῦτο κανὼν ὀριζέσθω» εἶναι διὸ καὶ κατὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ ἐπίσκοποι ἐξ ὀρθοδόξων ἐγίνοντο αἰρετικοὶ καὶ τάνάπαλιν (αὐτ. 131). Κατὰ Εὐσέβιον ἐν βίῳ Κωνσταντίνου, *Migne Patr. gr.* 20, στ. 1172 ἐν ἐστιάσει δεξιούμενος ἐπισκόποις εἶπεν αὐτοῖς : «καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος τῶν ἐκτὸς ὑπὸ Θεοῦ καθιστάμενος καὶ ὑμεῖς τῶν εἴσω τῆς ἐκκλησίας».

2. Ταῦτα διέσωσε ὁ Ρουφῖνοσ ἐν Ἐκκλ. ἱστορ. X, 2.

3. Νεαρ. ζ', προοίμ.

4. Ὁ ὄρκος παρὰ Κωδινῶ, Περὶ ὀφικ. κεφ. 17, ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ρητοῦ τῆς Π. Διαθήκης, Βασ. Β', ε', 3 : «οἱ βασιλεῖς ἔσονται προστάται τῆς πίστεως καὶ τῶν θείων ἐντολῶν».

γνωρίζουσι τὴν σκανδαλώδη ἐπέμβασιν εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐνίων αὐτοκρατόρων καὶ τὰς βιαίας συγκρούσεις εἰς τὰς ἀλλαξοπατριαρχείας πρὸς ἐπιβολὴν τῆς ἑαυτῶν θελήσεως ἐπὶ ἀνατροπῇ τῶν ἱερῶν κανόνων· τούτου ἔνεκα ἐψήφισον πατριάρχας ἀμαθεῖς καὶ ἀπλοῦ-
κούς, «ἵνα τοῖς τούτων ὑποκύπτωσι προστάγμασι, καθάπερ ἀνδράποδα καὶ μηδὲν τῶν ἀπάντων ἐναντία φρονῶσιν» ὡς λέγει ὁ **Γρηγορᾶς** λίαν εὐ-
θαρσῶς στηλιτεύων τὴν κακίαν (τόμ. Α', σ. 292). Καὶ ὁ μὲν πατριάρ-
χης ἀτενῶς προσηλωμένος εἰς τὸ ἔργον τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς καὶ ἀκολουθῶν ἐκείνῳ, ὅστις ἐκήρυττεν «ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» οὐδέποτε ἤγειραν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καὶ πολιτειακῆς ἀντιπροσωπείας, ὁ δὲ βασιλεὺς συνήντα περιορισμὸν τῶν καισαροπαπικῶν αὐτοῦ τάσεων, οὐ μόνον παρὰ τοῦ πατριάρχου τοῦ φρουροῦ τῶν ἠθικῶν κανόνων καὶ δογμάτων τῆς ἐκ-
κλησίας, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀνωτάτου νομοθέτου καὶ κριτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ αἱ ἐντολαὶ ἦσαν ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὸν βασιλέα ὡς πρωτότοκον τῆς ὀρθοδόξου βυζαντινῆς ἐκκλησίας «τὰ μεγάλα καὶ ἀναγκαιότατα μέρη τῆς μιᾶς βυζαντινῆς πολιτείας» ὡς θαυμασιῶς ἔγραψε διαπρεπῆς Ρώσος βυζαντιολόγος. (1) **Ἰωάν-
νης ὁ Βατάντζης** ἀφῆκεν εἰς τὰς κρισιμωτέρας τῶν περιστάσεων τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐπὶ 5 σχεδὸν ἔτη χηρεύοντα—πρωτοφανὲς εἰς τὰ χρονικά—ἐπειδὴ, ὡς διηγεῖται ὁ σύγχρονος αὐτῷ **Γ. Ἀκροπολί-
της** «οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐκ τοῦ προχείρου τὸν ἄξιον ἐφευρεῖν ἢ μᾶλ-
λον τὸν ἐκείνῳ ἀρέσοντα· μάλιστα γὰρ οἱ κρατοῦντες τοὺς πρὸς ἀρέ-
σκειαν ἐν τούτοις προοίενται, ὡς ἂν μὴ τινας ἔχοιεν ἀντερίζοντιαι τοῖς βουλήμασιν. Παρερρῦη γὰρ χρόνος συχνὸς καὶ οὐκ ἦν ὁ διεξάγων τὸ ποιμνιον». (2) Βεβαίως δὲν εὔρισκεν ὑποχείριον πατριάρχην, ὅπως τὸν **Βέκκον**, διὰ νὰ ἀπεμπολήσῃ τὴν ὀρθοδοξίαν. (3) Ὑπῆρχον μικροὶ βα-
σιλεῖς καὶ πεπωρωμένοι τὴν διάνοιαν, οἵτινες πολλάκις διανοήθησαν νὰ καταβιβάσωσι τὸν πατριάρχην εἰς τὸ ταπεινὸν ἔδαφος τῶν βλέ-
ψεων αὐτῶν καὶ νὰ καταστήσωσιν τυφλὸν ὄργανον χάριν ἰδιοτελῶν σκοπῶν καὶ ἐμπαθῶν σκέψεων, τὴν δὲ θρησκείαν παίγνιον διὰ πολι-

1. Ἰ. Σοκολώφ, «Τὸ Βυζάντιον φύλαξ τῆς Ὀρθοδοξίας», μετάφρ. ἐν τῷ «Ἐκκλησ. φάρῳ» Ἀλεξανδρείας, τόμ. Δ', 1905, σ. 364.

2. Βλ. Πατρ. πιν. σ. 387.

3. Δύο ἀποπείρας ἔκαμεν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος πρὸς ἔνωσιν τῶν ἐκ-
κλησιῶν, ἀμφότεραι δὲ ἀπέτυχον, καίτοι κατεβλήθησαν μεγάλα προσπά-
θειαι ὡς γράφει ὁ Μηνιάτης βλ. «Πέτρα σκανδάλου» κτλ. Ἀθῆναι, 1891, σ. 60 ἐ. τὸν Βατάτζην γράφει Βατάλην.

τικούς σκοπούς! **Κωνσταντῖνος ὁ Ε΄** ὁ Κοπρώνυμος, πρὸς τέλειον ἐξευτελισμὸν τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος ὑπερέβη πᾶν ὄριον. ἀνεληθὼν γὰρ ἀθέσμως καὶ ἀνιέρως, γράφει **Γεώργιος ὁ μοναχός**, ἐν τῷ ἄμβωνι χειροκρατῶν **Κωνσταντῖνον** ἐπίσκοπον τοῦ Συλλαίου γενόμενον ἐξεφώνησε μετὰ κραυγῆς μεγάλης: «Κωνσταντῖνου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη, ποιήσας αὐτὸν δῆθεν πατριάρχην ὁ πεφανακισμένος καὶ ματαιόφρων ἐξ ὑποβολῆς τῶν ἀνιέρων καὶ χριστεμπόρων» (ἔκδ. de Boor II, σ. 755).

Ὁ αὐτοκράτωρ **Φωκᾶς** ὁ τύραννος ἐκδικούμενος τὸν πατριάρχην **Κυριακὸν** ὡς προστατεύσαντα τὴν οἰκογένειαν τοῦ **Μαυρικίου** (1) ἐξέδοτο τῷ 607 διάταγμα δι' οὗ ἀνεκηρύσσεται κεφαλὴ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ὁ πάπας Ρώμης (ut romana ecclesia caput omnium ecclesiarum esset, quia ecclesia constantinopolitana primam se omnium ecclesiarum scribebat) παρὰ **Pichler**, «Geschichte der kirchliche Trennung zwischen dem Orient und Occident κτλ.» München, 1865, II, 662). Τοῦτο ἐπηνώρθωσεν ἔπειτα ὁ **Ἡράκλειος**. Οἱ τοιοῦτοι βασιλεῖς μεγαλαυχοῦντες ἐπὶ τοῖς πομπώδεσι θρησκ. τίτλοις, οὓς ἢ εὐσέβεια τοῦ λαοῦ ἀπέδωκε, καὶ στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἐμβλήματος «ἐλέω Θεοῦ», ὅπερ κατήντησε νεκρὸν γράμμα, ἐξηυτέλιζον τὸν πατριάρχην, διότι οὐδέποτε ἀνέγγων ὄσα ἢ ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ Ζ' εἶπε προσφωνοῦσα τοὺς βασιλεῖς **Κωνσταντῖνον** καὶ **Εὐρήνην**: «ἱερωσύνη γὰρ βασιλείας ἀγιασμός ἐστι καὶ ἀναστοιχείωσις καὶ βασιλεία ἱερωσύνης ἰσχὺς καὶ κραταίωμα... τὴν μὲν τὰ οὐράνια κατακοσμοῦσαν καὶ διέπουσαν, ἡ δὲ οἰακέζουσα θεσμοῖς δικαίοις τὰ ἐπίγεια» (2). Ἡ «Ἐπαναγωγή» (885) λέγει: «ὁ πατριάρχης ἐστὶν εἰκὼν ζῶσα **Χριστοῦ** καὶ **ἔμψυχος** δι' ἔργων καὶ λόγων χαρακτηρίζουσα τὴν ἀληθειαν» (3). Ἐνθουσιάζεται ὁ ἀναγινώσκων τοὺς ὠραίους τούτους λό-

1. Θεοφάν. Α', σ. 453, 975, 678, 682.

2. **Hardiunus IV**, 137, παρὰ **Μίλας**. «Ἐκκλησ. δίκαιον» σ. 1004. Ἐκ τοιούτων θεωρητικῶν πάντοτε ἰδεῶν ἐμπιεόμενοι τινες γράφουσι περὶ ἱερωσύνης καὶ βασιλείας ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἀντὶ νὰ γράφωσι περὶ ἐκκλησίας καὶ πολιτείας, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν διετηρήθησαν αἱ ἀρχαὶ αὗται (βλ. **Μπαλάνο**, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 131).

3. Κακῶς ἀναφέρεται τὸ χωρίον τῆς Ἐπαναγωγῆς, ἔκδ. **Zach. von Lingenthal**, «Collectio librorum juris graecor». Lipsiae 1852, σ. 65. τὸ πλήρες: «**Τῆς πολιτείας ἐκ μερῶν καὶ μορίων συνισταμένης τὰ μέγιστα καὶ ἀναγκαιότατα μέρη βασιλεὺς ἐστὶ καὶ πατριάρχης**· διὸ καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν καὶ σῶμα τῶν ὑπηκόων εἰρήνη καὶ εὐδαιμονία βασιλείας ἐστὶ καὶ ἀρχιερωσύνης ἐν πᾶσιν ὁμοφροσύνῃ καὶ συμφωνία».

γους καὶ οἰκτίζει τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες διὰ τῶν πράξεων διέψευδον ἑαυτοὺς καὶ ἀληθεύει τὸ «ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ μὲ τιμᾶ, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἑμοῦ». *Ματθ.* ιε', 3. Τὰ πράγματα ὅμως, ὡς λέγει ὁ *Ἀνδροῦτσος*, δὲν ἐχώρησαν τὴν προσδοκωμένην ὁδὸν (1). Ἡ πατριάρχικὴ σύνοδος ὡς ἐκ τούτου θὰ ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ἔρχηται εἰς διαρκεῖς προστριβὰς πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας, ὡσάκις ἤρνεῖτο νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν ὑπ' αὐτῶν ὑποστηριζόμενον πατριάρχη. Ἀλλὰ «βασιλέως ὀργή, ὀργὴ λέοντος». Ἡ ἄρνησις εἶχε τὰ ἐπακόλουθα: ἀπειλήν, βίαν, διώξεις κ.τ.τ. Συνέφερε λοιπὸν νὰ εὐρίσκηται ἐν διωγμῷ ὁλόκληρος ἡ ἐκκλησία; Αὕτη ἔδει νὰ τηρήσῃ στάσιν ἀμυντικὴν καὶ τὸν σταυρὸν νὰ ἐπιφορτίσῃ εἰς ἓνα καὶ μόνον. «Εἷς ὑπὲρ πάντων ἔπαθεν». Ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἐξήσκει εἰς τοιαύτας κρισίμους περιστάσεις τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα καὶ τὸ veto διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ πατριάρχου ἔπρεπε νὰ ἀντικρύσῃ τὸν Γολγοθᾶν πρὸς σωτηρίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Ἡρακλείας. *Οὕτω ἡ Μήτηρ ἐκκλησία ἐν τῇ βαθυστοχάστῳ αὐτῆς συνέσει εὔρεν τρόπον νὰ ἱκανοποιήσῃ μὲν τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἡρακλείας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑψίστα συμφέροντα. Αὕτη εἶναι ἡ σημασία τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας.*

Πρὸς πλήρη κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω ἀντιγράφομεν ἐκ τοῦ *Μαλαξοῦ* τὸ ἐν ἀπλῇ γλώσσῃ κεφάλαιον:

«Διὰ ποίαν αἰτίαν χειροτονεῖ ὁ Ἡρακλείας τὸν πατριάρχη καὶ οὐχὶ ἄλλος ἀρχιερεὺς;

«Συνοδικὴ καὶ βασιλικὴ ἀπόφασις... Τὸ Βυζάντιον ἦτο πρωτῆτερα τοῦ Ἡρακλείας ἐπισκοπὴ καὶ ἐχειροτόνει ἐκεῖ ἐπισκόπους. Ὅταν οὖν ἔκτισεν αὐτὸ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, τὸ ἐπωνόμασε ΚΠολιν· καὶ οἱ θεῖοι πατέρες θέλοντες νὰ τιμήσουν τὴν ΚΠολιν ὡς βασιλίσσαν τῶν πόλεων ἔκαμαν τὸν ἀρχιερέα αὐτῆς οἰκουμενικὸν πατριάρχη καὶ τὰ ἴσα τῆς τιμῆς τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζεται νέα Ῥώμη, καὶ διὰ νὰ εἶναι ἐπισκοπὴ τοῦ Ἡρακλείας, ὡς εἴπομεν, ἔδωσαν αὐτῷ τὴν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ σύνοδος διὰ νὰ χειροτονῇ τὸν πατριάρχη αὐτὸς καὶ οὐχὶ ἄλλος ἀρχιερεὺς ὄντας παρῶν αὐτός. καὶ ὅταν θέλουν νὰ ψηφίσουν πατριάρχη δώδεκα ἀρχιερεῖς θέλει ὁ τύπος νὰ εἶναι εἰς τὰς ψήφους εἰς τύπον τῶν δώδεκα ἀποστόλων καὶ οὐχὶ ὀλιγώτεροι, καὶ ὅταν ψη-

1. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 247. Οἱ εἰκονομάχοι βασιλεῖς, οἵτινες μυρία κακὰ ἐπέσώρευσαν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπρέσβευον τὸ δόγμα «*cu jus est regio, illius est religio*».

ψίσουν τὸν πατριάρχην, ἐὰν τύχη, ὅταν θέλῃ νὰ χειροτονηθῆ καὶ εἶναι ὁ Ἡρακλείας ἀσθενής ἢ ἀποθαμένος, χειροτονεῖ αὐτὸν ὁ πρῶτος τῶν ἀρχιερέων ἢ ὁ Καισαρείας ἢ ὁ Ἐφέσου ἢ ἄλλος ὁποῖος τύχη νὰ εἶναι πρῶτος εἰς τὸν βαθμὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, λέγεται δὲ καὶ εἰς τὸ χρονικὸν τοῦ *Σκυλίτζη*, ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης παρὰ τοῦ μητροπολίτου Καισαρείας *Στέφανος ὁ σύγκελλος* ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κύρ *Λέοντος τοῦ σοφοῦ* διὰ νὰ εἶναι ἀποθαμένος ὁ Ἡρακλείας. εἰ δὲ καὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ θέλει νὰ γένη πατριάρχης, εἶναι ἀρχιερεὺς χειροτονημένος ἢ μητροπολίτης ἢ ἀρχιεπίσκοπος ἢ ἐπίσκοπος, ἄλλην χειροτονίαν δὲν κάμνουν εἰς αὐτόν, μόνον τὸ μέγα μήνυμά του δίδουν ἢ γοῦν κατὰ τὰς ψήφους τῶν ἁγιωτάτων ἀρχιερέων τὸν εὐγάλλουν ἀπὸ τὸν θρόνον, ὁποῦ ἦτον, καὶ τὸν βάλλουν εἰς τὸν ὑψηλότατον θρόνον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ μετὰ τὸ μέγα μήνυμα λέγει ὁ πατριάρχης τὴν εὐχαριστίαν κατὰ τὴν συνήθειαν, καὶ τελειώνοντάς την πέρνει ὁ Ἡρακλείας τὸ δικανίκιον τὸ πατριαρχικὸν καὶ δίδει αὐτὸ ἐπὶ χεῖρας τοῦ πατριάρχου καὶ φιλεῖ τὴν χεῖραν αὐτοῦ⁽¹⁾, καὶ τότε τὸν βάνει εἰς τὸν ὑψηλὸν καὶ μέγαν θρό-

1. Ὁ Γηδεὼν ὑποσημειοῦται τάδε. «Ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας διδούς τὴν ράβδον τῷ νέῳ πατριάρχει κατ' ἔθος ἡσπάζετο τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ὡς καὶ πατριάρχης τὴν τοῦ Ἡρακλείας. Τοῦ ἔθους (τοῦτο) οὐδέποτε ἔπεσεν εἰς ἀχρησίαν, ὡς ἔγραφέ τις ἐν τῷ «Νεολόγῳ» τῆς 9 Ὀκτωβρίου 1884, λυπούμενος ὅτι ὁ πατριάρχης Ἰωακεῖμ (ὁ Γ') ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης κατήργησεν αὐτό· ὁ ἰδὼν μαρτυρεῖ καὶ γράφει μαρτυρῶν, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ τούτου διάδοχος Ἰωακεῖμ ὁ ἀπὸ Δέρκων ἐτήρησαν τὴν ἀρχαιοπαράδοτον συνήθειαν, ἢ κατηκολούθουν οἱ ἀπὸ μεταθέσεως τὸ πρῶτον ἀναβαίνοντες τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον» (Πατρ. Πίν. σ. 49). Περὶ τούτου ἐγράψαμεν τὰ δέοντα ἀνωτέρω καὶ ὅτι ὁ πατριάρχης χάριν ταπεινώσεως ἐφίλει τὸ χεῖρι τοῦ Ἡρακλείας, ὡς θέλουσί τινες νὰ ἐρμηνεύωσιν. ἄλλ' εἴτε οὕτως ἢ ἄλλως τὸ γεγονὸς εἶναι, ὅτι τὸ χειροφίλημα ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἔθος ἀπαράβατον ἐπικυροῦν τὰ ἐνταῦθα ἐξιστορούμενα. Ἐν δὲ εἶναι γνωστὸν, ἂν ἐπηκολούθει κατὰ τὴν πρόβλησιν, καθ' ἣν, ὡς εἶδομεν, ὁ βασιλεὺς ἐξεφώνει τό: «Ἡ ἁγία Τριάς διὰ τῆς παρ' αὐτῆς δωρηθείσης ἡμῖν βασιλείας προβάλλεται σὲ ἀρχιεπίσκοπον ΚΠόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην» (Κωδινός, *Migne*, 157, στ. 117C), ἐὰν ἐπηκολούθει, λέγω, ἀμοιβαῖον χειροφίλημα ἢ τοῦλάχιστον μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἀνάρρησιν, ἣν ἐξιστορεῖ ὧδε ὁ αὐτὸς (στ. 120A): «ἐν δὲ τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἔρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς ἁγίαν Σοφίαν τὴν καθ' ἡμέραν συνήθη φέρων στολήν, χειροτονεῖται δὲ ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ἐπεὶ ἐπισκοπῆ τῆς Ἡρακλείας ἦν τὸ Βυζάντιον». Ἐνῶ ἔπειτα μετὰ τὴν ἄλωσιν ὁ πατριάρχης ἡσπάζετο τὴν χεῖρα τοῦ ἀλλοθρήσκου ἀνακτος.

νον τὸν πατριαρχικόν, καὶ ἀρχίζουσι οἱ ψάλται καὶ ψάλλουσι, «τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν, κύριε, φύλαττε αὐτὸν εἰς πολλὰ ἔτη, δέσποτα καὶ εὐλογεῖ πάντας τοὺς εὕρισκομένους ἐκεῖ ἱερωμένους καὶ λαϊκούς» (1). Ταῦτα γράφονται μετὰ τὴν ἄλωσιν μικρόν. Οὗτος ἔγραψε τοῦ *Νομοκάνονα καὶ τὴν «Πατριαρχικὴν ἱστορίαν» ἀπὸ 1458 - 1581 δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μ. Κροδίου ἐν Τυτσογραεσία.*

---

1. Νομοκάνων Μ.αλαξοῦ ἐκ τοῦ ἡμετέρου «Νομίμου», φ. 26β—27α. Ἐκ τοῦ χειρογράφου τούτου ἀνήκοντος εἰς τὴν οἰκογένειαν Ράλλη ἀντεγράφησαν οὐκ ὀλίγα εἰς τὸ «Σύνταγμα τῶν ἱερῶν κανόνων» Ράλλη καὶ Ποτλῆ: Ἦτο ἀπ' ἀρχῆς κτήμα τοῦ Ὑδρας Γερασίου Ράλλη καὶ ἐπὶ κατοχῆς κατήνησεν εἰς τὰ «Antiquités» τοῦ Μοναστηράκι.

ΠΙΝΑΞ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ (')

- 'Αθανάσιος, ἱεράτευσε κατὰ τὸ 1711-14, σ. 94.
 'Ακύλας, 67, σ. 18.
 'Αλγάσιος, περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰ-
 ῶνος, σ. 25.
 'Αναστάσιος, 933-956, σ. 36.
 'Αντώνιος Α', ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶ-
 νος, σ. 44.
 'Αντώνιος Β', 1434-1440, σ. 57.
 'Ανώνυμοι ἀναφερόμενοι ἐν ἔτεσι
 755, σ. 33, 1366-7 καὶ 1368-71,
 σ. 55. 1431, σ. 56. 1454-6, σ. 61.
 1472-6, σ. 61. 1502-14 καὶ 1519,
 καὶ 1545, σ. 63
 Βαρθολομαῖος Α', περὶ τὰ μέσα
 τοῦ ΙΔ', αἰῶνος, σ. 50.
 Β', 1572, σ. 64. Γ', 1668-1687,
 σ. 86.
 Βαυλαὰμ 1340, σ. 51.
 Βαρνάβας, περὶ τὸ τέλος τοῦ Α'
 αἰῶνος, σ. 18.
 Βαρσαβᾶς, βλ. Βαρνάβας.
 Βασίλειος 1278, σ. 48.
 Βενιαμὴν 1933-6, σ. 173.
 Γαβριήλ 1614-15, σ. 68.
 Γαλακτίων 1474-8, σ. 62.
 Γεννάδιος Α' 1392-4, σ. 56. Β',
 1714-18, σ. 95.
 Γεράσιμος Α' τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, σ. 44
 (βλ. Γερμανὸς 1281). Β', 1572-
 91, σ. 65. Γ', 1726-60 καὶ 1728-
 50, σ. 113, βλ. Μελέτιος 1794.
 Γερμανὸς ἢ Γεράσιμος Α', 1281-92,
 σ. 48. Β', 1520-22, σ. 63. Γ'.
 1576, σ. 65. Δ', 1613, σ. 68,
 Ε', 1888-1897, σ. 167.
 Γρηγόριος Α', 787, σ. 34. Β', 1591,
 σ. 68. Γ', 1879-1888 ὁ λεγόμενος
 Παυλίδης, σ. 165. Δ', 1902-1928,
 ὁ Καλλίδης, σ. 169.
 Δανιήλ, βλ. Καλλίνικος 1718.
 Δημήτριος 905, σ. 36.
 Διονύσιος Α', 1580-1613, σ. 66. Β'.
 1830-48, σ. 160.
 Δομίτιος 138-161, σ. 19.
 Δωρόθεος 360-387, σ. 23. βλ. Θεό-
 δωρος.
 Εὐγένιος ἢ Εὐμένιος 400-403, σ. 28.
 Εὐμένιος, βλ. Εὐγένιος.
 Εὐσέβιος 431, σ. 29.
 Εὐτύχιος τοῦ Γ' αἰῶνος ἢ Εὐτυχής,
 σ. 19.
 Θεοδόσιος 1501-2, σ. 63.
 Θεόδωρος Α' ἢ Δωρόθεος 325-358,
 σ. 21.
 Θεόδωρος Β', Κριτόπουλος 1889,
 σ. 45.
 Θεόδωρος, βλ. Μελέτιος 1794.
 Θεόκτιστος 1465, σ. 61.
 Θεοφάνης Α' 1400, σ. 56. Β', 1575,
 σ. 65.
 Θεόφιλος Α', 522-528, σ. 32. Β',
 570, σ. 33. Γ', 1071, σ. 39. (βλ.
 Μελέτιος 1794).

1. Ἐν τῷ πινάκι τούτῳ δὲν ὑπάρχουσι τὰ ὀνόματα ἀνυπάρχτων μητρο-
 πολιτῶν προερχομένων ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως. Κατὰ τοῦτο μειοῦται ὁ ἀριθ-
 μὸς τῶν ἐν ἐκδεδομένοις καταλόγοις. Εἰς τὴν προσφυγὴν μου καὶ τὴν χρη-
 σιμοποίησιν τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν ὀφείλεται ἡ
 ἑκκαθάρισις αὕτη. εἶναι ὁ μόνος ἀσφαλῆς ἔλεγχος καὶ δέον νὰ γένηται κανὼν.

- Θωμᾶς Α', 616, σ. 33. Β', 1190, σ. 46.
- Ἰγνάτιος Α', 987, σ. 39. Β', 1821-1830, σ. 154.
- Ἱερεμίας 1635-1636, σ. 75.
- Ἱερόθεος, βλ. Γεράσιμος 1726.
- Ἱερώνυμος 1897-1902, σ. 168.
- Ἰλαρίων 1613-1616, σ. 69.
- Ἰωάννης Α', περὶ τὸ 300, σ. 20. Β', 459, σ. 32. Γ', 569-588, σ. 33. Δ', 857-869, σ. 34. Ε', 879-889, σ. 35. Ϛ', 920, σ. 36. Ζ', 997, σ. 39. Η', 1315-1362, σ. 50.
- Ἰωαννίκιος Α', 1636-9, σ. 77. 1641-1646, σ. 77. Β', 1878-1879, σ. 165.
- Ἰωσήφ Α', 1380-1393, σ. 56. Β', 1450-1, σ. 61. Γ', 1499, 62.
- Καλλίνικος Α', 1690-1, σ. 62. Β', 1718-1726, σ. 98.
- Κάλλιστος Α', 1486-1497, σ. 62. Β', 1718-26, σ. 98.
- Κουϊντίλος 440-451, σ. 32.
- Κυριακὸς 449-451, σ. 31 ὁ ἕτερος ἦν αἰρετικός (1).
- Κύριλλος Α', 1546-1567, σ. 64. Β', 1612, σ. 68. βλ. Μεθόδιος 1760.
- Κωνσταντῖνος 536-553, σ. 32.
- Λατῖνος ἐπίσκοπος 1518, 1524, σ. 63 (2).
- Λέων Α', 783-806, σ. 33. Β', 1263-1282, σ. 47.
- Μακάριος Α', Λαυριώτης 1350, σ. 55. Β', 1567-1571, σ. 64. Γ', 1638, σ. 76. Δ', 1688-1700, σ. 90.
- Μανουήλ Α', 1667-1177, σ. 45. Β', 1791-2, σ. 46. βλ. Γεννάδιος 1714.
- Μαρκιανὸς Α', ἐν ἀρχῇ τοῦ Δ' αἰῶνος, σ. 20. Β', 350, σ. 23.
- Ματθαῖος Α', 1541, σ. 63. Β', 1667-1668, σ. 85.
- Μεγέθιος 553, σ. 33.
- Μεθόδιος Α', 1646-1668, σ. 82. Β', 1760-1794, σ. 133.
- Μελέτιος Α', 1030, σ. 39. Β', 1480, σ. 62. Γ', 1794-1821, σ. 144. βλ. Γεράσιμος 1726.
- Μητροφάνης 1355, σ. 55.
- Μιχαήλ 1156-1170, σ. 45.
- Μόδεστος 1618, σ. 72.
- Νεκτᾶριος, βλ. Νεόφυτος 1791, σ. 90.
- Νεόφυτος Α', 1480, σ. 62. Β', 1564, σ. 64. Γ', 1610, σ. 68. Δ', 1622-1636, σ. 72. Ε', 1688-1690, σ. 89. Ϛ', 1691-1711, σ. 90 βλ. Γεράσιμος 1726.
- Νικήτας Α', 1066-1090, σ. 40. Β', 1260, σ. 46.
- Νικηφόρος 956-959, σ. 37.
- Νικόλαος, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, σ. 50.
- Παῖδερος, βλ. Πέτρος Α', 325, σ. 20.
- Πέτρος Α', 325, σ. 20. Β', 1084, σ. 44. Γ', 1144-1160, σ. 45.
- Ποτάμων ἢ Ποταμίων 325, σ. 19.
- Prederus βλ. Πέτρος Α', 325, σ. 20.
- Προκόπιος βλ. Μελέτιος 1794.
- Σαβῖνος 440, σ. 29.
- Σεραπίων 402-404, σ. 26.

1. Τότε διὰ τὰς αἰρέσεις ἐπαύοντο οἱ ὁπαδοὶ τῆς αἰρέσεως ἢ ἦσαν δύο, ὅπως ἐνταῦθα.

2. Ἄλλους Λατίνους ἢ τιτουλαρίους τοῦ πάπα μητροπολίτας Ἑρακλείας ἐπὶ λατινοκρατίας καὶ ἐξῆς βλ. ἐν. 176-177.

- Σισίνιος 680, σ. 33.
 Στέφανος ς' αἰῶν (1).
 Σωφρόνιος 1687-1688.
 Τιμόθεος Α', 1416-1622, σ. 71. Β',
 1722, σ. 98. βλ. Καλλίνικος,
 1718.
 Ὑπατιανὸς ἢ Ὑπάτιος κατὰ τὸ
 355-367, σ. 24.
 Phaedrius, βλ. Πέτρος Α', 325,
 σ. 20 (?).
 Φιλάρετος Βαφείδης 1928-1933,
 σ. 170.
 Φίλιππος 264-305, σ. 19.
 Φιλόθεος Α' 1261-1263, σ. 47. Β'.
 τὸ α' 1347-1354, σ. 51, τὸ β'
 1360-1362, (ἄλλοι παρατείνουσι
 τὴν ἱερατείαν μέχρι τοῦ 1369
 ὁ κ. Σταμούλης) ἀλλὰ τῷ 1364
 ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὸν πατριαρ-
 χικὸν θρόνον. Δὲν γνωρίζω, ἂν
 ἐλέγετο εἰς τὴν δευτέραν ταύτην
 περίοδον «πρόεδρος Ἡρακλείας»
 ὡς εἴθισται νῦν ὁ ἀπὸ πατριαρ-
 χου ἐπίσκοπος γενόμενος νὰ λέ-
 γηται.
 Φριτίλας 431, σ. 28.
 Φώτιος 895-925, σ. 36.
 Χριστόδουλος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ
 ΙΓ' αἰῶνος, σ. 63.
 Χρῦσανθος, βλ. Γεράσιμος 1726.

1. Ὁ Στέφανος ἀναφέρεται ἐν ἀρχῇ τοῦ ς' αἰῶνος ὡς ἐπίσκοπος Ἡρακλείας καὶ συγγραφεὺς τῆς «Κανονικῆς συνόψεως» βλ. ἀνωτ. σ. 29, σημ. 2. *Εἶναι δὲ ὁ Πρόδρομος τῶν συλλογέων καὶ ἐρμηνευτῶν τῶν θείων κανόνων Ἡρακλεώτης καὶ αὐτός.* τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι ἐν Ἡρακλείᾳ ἦτο τὸ ἀρχεῖον.

2. Phaedrius, Prederus καὶ Παίδερως εἶναι τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὅπερ ἔπειτα ἐγένετο Πέτρος διὰ τὸ κακὸν ἄκουσμα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἡρακλείας . . .	Σελ. 1-56
Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν Θρακικὴν ἱστορίαν	» 57
Εἰσαγωγή εἰς τὸν βιογραφικὸν κατάλογον τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας, τὰ γεωγραφικὰ ὄρια καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν . . .	» 64
Α' Τμῆμα Ἡρακλείας	» 71
Τὸ Σουλτανικὸν βεράτιον Διονυσίου τοῦ Β'	» 71
Σουλτανικὰ βεράτια πρὸς τὸ γένος τῶν Ρωμαίων	» 73
Α' Βιογραφικὸς καὶ χρονολογικὸς κατάλογος τῶν ἐν Ἡρακλείᾳ ἀπ' ἀρχῆς ἀρχιερατευσάντων » 81-239	
Καθολικοὶ ἀρχιερεῖς	» 240
Β' Τὰ προνόμια τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας	
Ἐντὶ προλόγου	» 240
1. Τὸ πρωτόθρονον	» 245
2. Χειροτονία τοῦ πατριάρχου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας καὶ ἀστήρι- κτος ὑπαναχώρησις τοῦ Γεδεῶν	» 248
3. Ἡ τελετὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου. Ἐγχείρισις τῆς ποιμαντορικῆς ράβδου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας	» 264
4. Πρόβλησις τοῦ πατριάρχου	» 268
5. Ἡ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ἱερῷ συνθρόνῳ στάσις τοῦ Ἡρακλείας	» 270
6. Πόθεν ἔσχεν τὴν ἀρχὴν τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχον; Ἡ ὄψιμος παλινῳδία τοῦ Μακ. Γεδεῶν καὶ ἡ ἐπικαταλλαγὴ	» 272
Ἡ ἐνδεκάτη τοῦ Φαρυῶ	» 283
Τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ Γεδεῶν	» 286
7. Πῶς συνεβιβάσθησαν τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας πρὸς τὰ πρωτεῖα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως	» 291
8. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας καὶ τῆς ἀν- υψώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς περιωπὴν Νέας Ρώ- μης. Πῶς δικαιολογοῦνται αἱ ἐξαιρέσεις ἐν τῇ χειροτονίᾳ .	» 299
Τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας ἐν σχέσει πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ πατριάρχου. Νομικὴ ἄπο- ψις καὶ χρησιμότης αὐτῶν	» 333
Πίναξ χρονολογικὸς τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας	» 344

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ (')

- σ. 68 μέσον γρ. ἐπίμινον ἀντὶ ἐπιμονήν. στ. 13 κατ. γρ. Κοικυλίδου, ἀντὶ Κοιτωλίδου.
- σ. 69 μέσ. γρ. χαίρειν, ἀντὶ χαίρων, 11 κάτ. γρ. θέσιν.
- σ. 72 ἄνω, γρ. Μεταξάκη.
- σ. 75 μέσ. πρόσθεν: εἶναι νέον.
- σ. 83, στ. 15 κάτ. γρ. culte. ἀντὶ culta, στ. 14, γρ. τόμους, ἀντὶ νόμους.
- σ. 84, στ. 15 κατ. γρ. ὦν, ἀντὶ ἄν. ἐνέγκη, ἀντὶ ἐνέγκα. στ. 5, γρ. λέγε δέ μοι οὐ, ἀντὶ λέγε θέ μοι οὐ. στ. 6, γρ. σύδε, ἀντὶ οὐδέ. στ. 8 κάτ. γρ. Ἐπιφάν, ἀντὶ Ἐπιτραν.
- σ. 85, μέσ. γρ. Ἄρειου, ἀντὶ Ἄριου. στ. 8 κατ. γρ. Περίνθιος, ἀντὶ Παρένθιος. στ. 5 γρ. Μαρεῶτιν, ἀντὶ Μαρεῶτον.
- σ. 86, μέσ. γρ. ἀπεσβολώθη, ἀντὶ ἀπεσβολή. στ. 5, γρ. Θεοδωρήτου, ἀντὶ Θεοδώρου.
- σ. 87, στ. 9 κατ. γρ. Lietzmann, ἀντὶ Lietywann. στ. 7. γρ. Uebungen, ἀντὶ Mebungen. σ. 25, στ. 11 κάτ. γρ. περὶ τῆς, ἀντὶ τῆς.
- σ. 91, στ. 14 κατ. γρ. Μάρσοι, ἀντὶ Μάροοι.
- σ. 93, στ. 6 γρ. Μακεδονιανῶν, ἀντὶ Μακεδοανῶν.
- σ. 96, στ. 14 κάτ. γρ. 528, ἀντὶ 578.
- σ. 99, στ. 6 κάτ. γρ. 1892, ἀντὶ 1392.
- σ. 101, στ. 1 κάτ. γρ. Φωτίειος, ἀντὶ Φωτίκιος.
- σ. 102, στ. 14, γρ. ἐκκενοῖ, ἀντὶ ἐκκενᾶ. στ. 6 κάτ. γρ. minores, ἀντὶ minbres.
- σ. 103, μέσ. γρ. 1911, ἀντὶ 194.
- σ. 105, στ. 2 κατ. γρ. Recueil, ἀντὶ Reueil.
- σ. 108, στ. 1 προσθεσ ἀφήσι, στ 2 γρ. τῆς σκήτης, ἀντὶ τοὺς σκήτας. στ. 3 κάτ. γρ. προσφέρει, ἀντὶ περιφέρει.
- σ. 113, στ. 2 κάτ. γρ. κλίματι, ἀντὶ κτήματι.
- σ. 114, στ. 1 γρ. ἐν. ἀντὶ εἰς. καὶ προσφιλονεικεῖν. στ. 14 κάτ. γρ. Schatz, ἀντὶ Schaftz.
- σ. 116, στ. 7, γρ. δρωσιν, ἀντὶ ἀρωσιν.
- σ. 118, στ. 11, γ. ὑγιέσι, ἀντὶ ὑγιέσει. στ. 4 κάτ. γρ. ἐκ κώδικος. ἀντὶ ἐπὶ τὴν δ'.
- σ. 122 μέσ. πρόσθεσ: τοιοῦτος.
- σ. 126 μέσ. γρ. Σιμωνιακοί, ἀντὶ Σιμωνικοί.
- σ. 132, στ. 10 κάτ. γρ. 1614-1615, ἀντὶ 1914 - 5.
- σ. 133, στ. 10 κάτ. πρόσθεσ ἐν ἀρχῆ: Ἄλλοι τε καὶ
- σ. 134, στ. 8, γρ. ἠξιώθησ, ἀντὶ ἠξιώθη.
- σ. 135, στ. 4, πρόσθεσ: ὁ δὲ Γαβριήλ ἦν.
- σ. 136, σ. 12, γρ. 1621, ἀντὶ 1622.
- σ. 141 μέσ. γρ. 1639, ἀντὶ 1638.
- σ. 146, στ. 10 κάτ. γρ. πύλην, ἀντὶ πόλιν.
- σ. 149, στ. 11 κατ. γρ. κᾶκ, ἀντὶ κᾶν. στ. 6, γρ. γεώργιον, ἀντὶ γεωργίαν.
- σ. 152 μέσ. πρόσθεσ: τόμ. Α'.
- σ. 155 μέσ. γρ. σταλῆ, ἀντὶ σταθῆ.
- σ. 168, στ. 20 κάτ. γρ. ἐξετίθετο, ἀντὶ ἐξετέθει.

1. Εἰς τὰς σελίδας 65 — 144 δὲν ἔκαμον τὴν τελευταίαν διόρθωσιν καὶ ἐνεφιλοχώρησαν πολλὰ σφάλματα. διώρθωσα δὲ τὰ σπουδαιότερα ὡς καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα. τὰ ἀσήμαντα καὶ εὐκόλως ἐννοούμενα ἀφέθησαν ἀδιόρθωτα. Ἐπίσης εἰς τὰ ὀνόματα τῶν μητροπολιτῶν ἐν τισὶ δὲν ἐσημειώθη εἰς τὸ κείμενον τὸ Α', Β', κλπ. ἀλλὰ εἰς τὸν ἐν τέλει πίνακα μόνον.

